Συμβούλιο
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Βρυξέλλες, 24 Νοεμβρίου 2022
(OR. en)

15076/22

SOC 640
EMPL 441
ECOFIN 1188
EDUC 399

ΠΡΟΤΑΣΗ

Αποστολέας:	Για τη Γενική Γραμματέα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η κα Martine DEPREZ, Διευθύντρια
Ημερομηνία Παραλαβής:	22 Νοεμβρίου 2022
Αποδέκτης:	κα Thérèse BLANCHET, Γενική Γραμματέας του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Αριθ. εγγρ. Επιτρ.:	COM(2022) 783 final
Θέμα:	ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΟΙΝΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Διαβιβάζεται συνημμένως στις αντιπροσωπίες το έγγραφο - COM(2022) 783 final.

συνημμ.: COM(2022) 783 final

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Στρασβούργο, 22.11.2022
COM(2022) 783 final

2022/[…] ([…])

ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΟΙΝΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πίνακας περιεχομένων

ΚΥΡΙΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ 1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΤΑΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ, ΠΡΩΤΑΡΧΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΙΝΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ 26

1.1 Τάσεις της αγοράς εργασίας 26

1.2 Κοινωνικές τάσεις 31

1.3 πρωταρχικοί και εθνικοί στόχοι της ΕΕ έως το 2030 35

1.4 Επισκόπηση των προκλήσεων με βάση τον κοινωνικό πίνακα αποτελεσμάτων 41

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΟΜΕΑ — ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ 50

2.1 Κατευθυντήρια γραμμή 5: Τόνωση της ζήτησης εργασίας 50

2.2 Κατευθυντήρια γραμμή 6: Ενίσχυση της προσφοράς εργασίας και βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση, σε δεξιότητες και σε ικανότητες 76

2.3 Κατευθυντήρια γραμμή 7: Βελτίωση της λειτουργίας των αγορών εργασίας και της αποτελεσματικότητας του κοινωνικού διαλόγου 127

2.4 Κατευθυντήρια γραμμή 8: Προαγωγή των ίσων ευκαιριών για όλους, προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας 162

ΚΥΡΙΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ

Η κοινή έκθεση για την απασχόληση (ΚΕΑ) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Συμβουλίου παρακολουθεί την κατάσταση της απασχόλησης στην Ένωση και την εφαρμογή των κατευθυντήριων γραμμών για την απασχόληση, σύμφωνα με το άρθρο 148 της ΣΛΕΕ. Η έκθεση παρουσιάζει, σε ετήσια βάση, τις κυριότερες εξελίξεις που έλαβαν χώρα στην Ένωση στον τομέα της απασχόλησης και στον κοινωνικό τομέα και σκιαγραφεί τα μέτρα πολιτικής που έλαβαν πρόσφατα τα κράτη μέλη σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές απασχόλησης των κρατών μελών[1]. Προσδιορίζει επίσης συναφείς βασικούς τομείς προτεραιότητας για την ανάληψη δράσεων πολιτικής. Με βάση την πρόταση της Επιτροπής και μετά την ανταλλαγή απόψεων στις αρμόδιες συμβουλευτικές επιτροπές του Συμβουλίου, το τελικό κείμενο θα εγκριθεί από το Συμβούλιο Απασχόλησης, Κοινωνικής Πολιτικής, Υγείας και Καταναλωτών (EPSCO). Η αντιμετώπιση των προκλήσεων που προσδιορίζονται στην έκθεση θα συμβάλει στην επίτευξη ανοδικής κοινωνικής σύγκλισης, θα ενισχύσει την προσπάθεια της Ένωσης για δίκαιη πράσινη και ψηφιακή μετάβαση και θα συμβάλει στην αντιμετώπιση της δημογραφικής αλλαγής, καθώς και στην επίτευξη των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης.

Η ΚΕΑ για το 2023 εστιάζει περισσότερο στην υλοποίηση του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, σύμφωνα με το σχέδιο δράσης του Μαρτίου 2021, το οποίο χαιρέτισαν οι ηγέτες της ΕΕ στη σύνοδο κορυφής του Πόρτο. Η ενισχυμένη παρακολούθηση της εφαρμογής των αρχών του πυλώνα στους τομείς των ίσων ευκαιριών και της πρόσβασης στην αγορά εργασίας, των δίκαιων όρων εργασίας και της κοινωνικής προστασίας και ένταξης συνεχίζεται στην παρούσα έκδοση της έκθεσης. Αυτό γίνεται κυρίως μέσω θεματικών πλαισίων που καλύπτουν βασικές προκλήσεις σ' αυτούς τους τομείς, υπό το πρίσμα των κοινωνικοοικονομικών προοπτικών και των πλέον πρόσφατων πρωτοβουλιών πολιτικής. Η έκθεση ενσωματώνει τους πρωταρχικούς στόχους της ΕΕ για το 2030 σχετικά με την απασχόληση, τις δεξιότητες και τη μείωση της φτώχειας, οι οποίοι επικροτήθηκαν τόσο από τους ηγέτες της ΕΕ στο Πόρτο όσο και από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ιουνίου 2021. Καλύπτει επίσης για πρώτη φορά τους εθνικούς στόχους που πρότειναν τα κράτη μέλη, όπως παρουσιάστηκαν και συζητήθηκαν στο Συμβούλιο EPSCO του Ιουνίου 2022 ύστερα από διαδικασία διμερών συζητήσεων με τις υπηρεσίες της Επιτροπής και πολυμερών επανεξετάσεων με την Επιτροπή Απασχόλησης και την Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας. Η έκθεση ενσωματώνει περαιτέρω τους στόχους των στρατηγικών της Ένωσης ισότητας[2] και καλύπτει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ομάδες που πλήττονται από ανισότητες.

Οι εθνικοί στόχοι για το 2030 που πρότειναν τα κράτη μέλη εκφράζουν υψηλό βαθμό φιλοδοξίας στο επίπεδο του συγκεντρωτικού μεγέθους της ΕΕ, στοιχείο που αναμένεται να προάγει την ανοδική κοινωνική σύγκλιση στην Ένωση κατά την επόμενη δεκαετία. Συνολικά, οι εθνικοί στόχοι για την απασχόληση υπερβαίνουν κατά 0,5 εκατοστιαίες μονάδες τη φιλοδοξία του αντίστοιχου πρωταρχικού στόχου της ΕΕ για τουλάχιστον 78 %. Ταυτόχρονα, τα κράτη μέλη δεσμεύτηκαν από κοινού να απομακρύνουν από τη φτώχεια

[1] Η τελευταία επικαιροποίηση των κατευθυντήριων γραμμών για την απασχόληση εγκρίθηκε από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης τον Οκτώβριο του 2021 (ΕΕ L 379 της 26.10.2021, σ. 1).

[2] Η στρατηγική για την ισότητα των φύλων 2020-2025, το σχέδιο δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2020-2025, το στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά 2020-2030, η στρατηγική για την ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ και η στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία 2021-2030.

600 000 άτομα περισσότερα απ' ό,τι απαιτεί ο πρωταρχικός στόχος της ΕΕ για μείωση του αριθμού των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού κατά τουλάχιστον 15 εκατομμύρια[3]. Οι εθνικοί στόχοι για τις δεξιότητες καθορίστηκαν σε διάφορα επίπεδα φιλοδοξίας, με βάση την ανάγκη συμβολής στον πρωταρχικό στόχο της ΕΕ για το 2030, σύμφωνα με τον οποίο τουλάχιστον το 60 % των ενηλίκων πρέπει να συμμετέχει σε κατάρτιση κάθε χρόνο, με αποτέλεσμα η συνολική δέσμευση να ανέρχεται σε 57,6 %. Οι εθνικοί στόχοι για το 2030 θα διαδραματίσουν καίριο ρόλο στην προώθηση της δράσης πολιτικής για την ανοδική κοινωνική σύγκλιση.

Μαζί με τα ταμεία της πολιτικής συνοχής, η υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων και των επενδύσεων που προβλέπονται στα σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (ΣΑΑ) των κρατών μελών υποστηρίζει τη δίκαιη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάκαμψη. Εκτός από τη στήριξη που παρέχεται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης κατά την περίοδο 2021-27,ο μηχανισμός ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (ΜΑΑ) προωθεί την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή της Ένωσης βελτιώνοντας την ανθεκτικότητα, την ετοιμότητα για την αντιμετώπιση κρίσεων, την ικανότητα προσαρμογής και το αναπτυξιακό δυναμικό των κρατών μελών και ενισχύοντας τη δημιουργία θέσεων εργασίας υψηλής ποιότητας μέσω σχετικών μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων. Με τον τρόπο αυτόν, ο μηχανισμός συνεισφέρει επίσης στην υλοποίηση του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, με ιδιαίτερη έμφαση στην αντιμετώπιση των προκλήσεων που εντοπίζονται στις ειδικές ανά χώρα συστάσεις[4]. Στο πλαίσιο αυτό, τέσσερις από τους έξι πυλώνες που καθορίζουν το πεδίο εφαρμογής του μηχανισμού είναι σημαντικοί, και συγκεκριμένα οι εξής: i) έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη· ii) κοινωνική και εδαφική συνοχή· iii) υγεία και οικονομική, κοινωνική και θεσμική ανθεκτικότητα· και iv) πολιτικές για την επόμενη γενιά, τα παιδιά και τους νέους. Μέχρι σήμερα, η Επιτροπή έχει εκταμιεύσει περισσότερα από 137 δισ. EUR στο πλαίσιο του μηχανισμού τόσο σε επιχορηγήσεις όσο και σε δάνεια, καθώς και σε προχρηματοδοτήσεις[5]. Από τις 15 Νοεμβρίου 106 ορόσημα και στόχοι που έχουν αποδοθεί στις κοινωνικές κατηγορίες έχουν εκπληρωθεί επί συνόλου 357 (δηλαδή περίπου το 30 %)[6]. Περίπου το 30 % των οροσήμων και των στόχων που έχουν επιτευχθεί μέχρι στιγμής από τα κράτη μέλη αποδίδονται στους προαναφερθέντες τέσσερις πυλώνες του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας. Στο πλαίσιο της ανάλυσης της διαμόρφωσης πολιτικής, η κοινή έκθεση για την απασχόληση περιλαμβάνει επίσης επιλογή μέτρων που υποστηρίζονται από τη χρηματοδότηση της ΕΕ, κυρίως από τον μηχανισμό ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης. Όλα τα παραπάνω θα στηρίξουν τις προοπτικές ανάπτυξης και απασχόλησης, καθώς και την κοινωνική και οικονομική συνοχή και ανθεκτικότητα στην Ένωση.

Η ανάλυση στην ΚΕΑ του 2023 υποστηρίζεται από τον κοινωνικό πίνακα αποτελεσμάτων. Στο πλαίσιο του σχεδίου δράσης του Μαρτίου 2021 για τον πυλώνα, η

[3] Δεν υπολογίζονται η Γερμανία, η Δανία και η Μάλτα, οι οποίες έχουν θέσει τους εθνικούς τους στόχους χρησιμοποιώντας δείκτες διαφορετικούς από τον αριθμό των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, οι οποίοι χρησιμοποιήθηκαν για τον καθορισμό του πρωταρχικού στόχου της ΕΕ.

[4] Άρθρο 4 του κανονισμού (ΕΕ) 2021/241 για τη θέσπιση του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (ΕΕ L 57 της 18.2.2021, σ. 17).

[5] Από τις 15 Νοεμβρίου 2022.

[6] Οι κοινωνικές κατηγορίες ορίζονται και εφαρμόζονται με βάση τη μεθοδολογία που έχει εγκρίνει η Επιτροπή σε διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τα κράτη μέλη στον κατ' εξουσιοδότηση κανονισμό (ΕΕ) 2021/2105.

Επιτροπή πρότεινε την αναθεώρηση του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων, ώστε να καταστεί δυνατή η καλύτερη παρακολούθηση των αρχών του πυλώνα με αναθεωρημένη δέσμη πρωταρχικών δεικτών, οι οποίοι εγκρίθηκαν από το EPSCO τον Ιούνιο του 2021. Στη δέσμη αυτήν περιλαμβάνονται νέοι δείκτες για την εκπαίδευση ενηλίκων[7], την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας, τον κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού των παιδιών και την υπερβολική επιβάρυνση με δαπάνες στέγασης. Η αναθεωρημένη δέσμη πρωταρχικών δεικτών καθιστά δυνατό τον ακριβέστερο προσδιορισμό των βασικών προκλήσεων όσον αφορά την απασχόληση, τις δεξιότητες και τις κοινωνικές προκλήσεις στην ΕΕ και στα κράτη μέλη, καθώς και τη στενότερη παρακολούθηση της ανοδικής κοινωνικής σύγκλισης, όπως παρουσιάζεται στο παρακάτω διάγραμμα. Κατόπιν εντολής της τσεχικής προεδρίας, συγκροτήθηκε ειδική ομάδα εργασίας για να συζητήσει ένα πιθανό ενισχυμένο πλαίσιο αξιολόγησης της κοινωνικής σύγκλισης στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου και η ομάδα αυτή υποβάλλει έκθεση σχετικά με τις εργασίες της στις συμβουλευτικές επιτροπές του Συμβουλίου EPSCO.

Προκλήσεις στους τομείς της απασχόλησης, των δεξιοτήτων και στον κοινωνικό τομέα σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ βάσει των πρωταρχικών δεικτών του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων

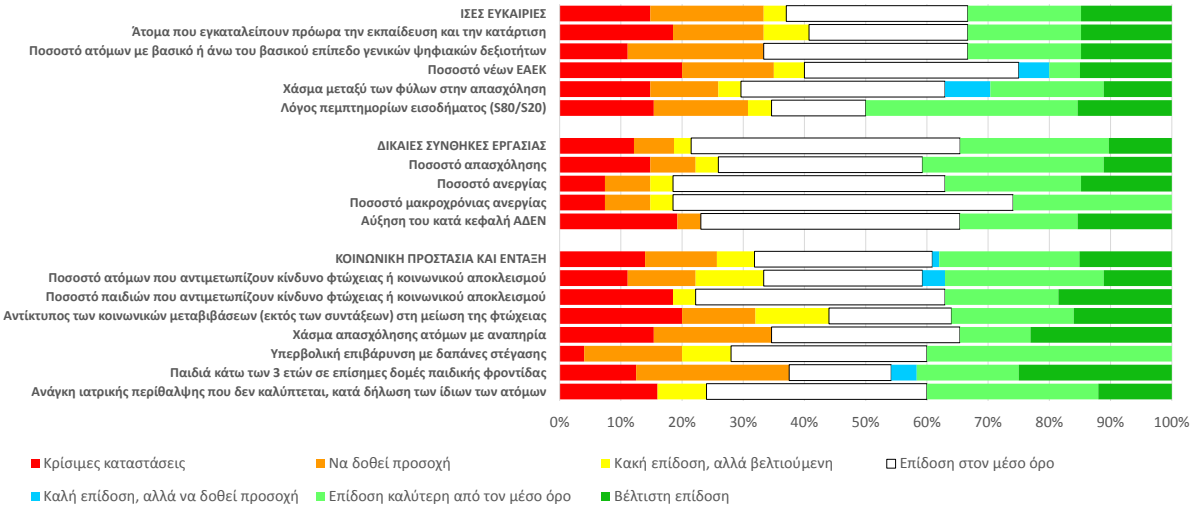

Σημειώσεις: 1) Δεν υπάρχουν ακόμη διαθέσιμα στοιχεία για τον δείκτη σχετικά με τη συμμετοχή των ενηλίκων στην εκπαίδευση· 2) Τα στοιχεία σχετικά με ορισμένους δείκτες είναι ελλιπή για κάποιες χώρες —βλ. σημείωση για τον πίνακα 1.4.1 στο σημείο 1.4. Τα υπομνήματα για όλους τους δείκτες παρουσιάζονται στα παραρτήματα.

Ύστερα από την ισχυρή ανάκαμψη το 2021 και το πρώτο εξάμηνο του 2022, οι αγορές εργασίας της ΕΕ αντιμετωπίζουν αβεβαιότητες σχετικά με τον αντίκτυπο του επιθετικού πολέμου της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας και τις ισχυρές πληθωριστικές πιέσεις. Οι αγορές εργασίας της ΕΕ σημείωσαν υψηλές επιδόσεις το 2021, στον απόηχο της πανδημίας COVID-19 και της άρσης των αναγκαίων μέτρων ανάσχεσης. Συνέχισαν να παρουσιάζουν βελτίωση κατά το πρώτο εξάμηνο του 2022, όταν το ποσοστό απασχόλησης έφθασε σε πρωτοφανές επίπεδο (74,8 % και 74,3 % στην ΕΕ και στη ζώνη του ευρώ αντίστοιχα το δεύτερο τρίμηνο του 2022, δηλαδή πάνω από τα προ της κρίσης επίπεδα κατά

[7] Τα στοιχεία για τον πρωταρχικό δείκτη του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων σχετικά με την εκπαίδευση ενηλίκων θα είναι διαθέσιμα για πρώτη φορά το 2023.

1,6 και 1,4 εκατοστιαίες μονάδες, αντίστοιχα). Τον Σεπτέμβριο του 2022 το ποσοστό ανεργίας στην ΕΕ ανήλθε στο πρωτοφανές χαμηλό επίπεδο του 6 % στην ΕΕ (και στο 6,6 % στη ζώνη του ευρώ), από 6,7 % και 7,3 % αντίστοιχα ένα έτος πριν. Ταυτόχρονα, το ποσοστό όσων βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης (ΕΑΕΚ) μειώθηκε σε 11,7 % από 13,3 % το προηγούμενο έτος στην ΕΕ, ενώ η ανεργία των νέων διαμορφώθηκε στο 14,4 %, από 17,5 %. Το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας αυξήθηκε ελαφρώς το 2021. Ωστόσο, από τα μέσα του 2021 ο πληθωρισμός έχει αυξηθεί σε ιστορικά υψηλά επίπεδα, με έντονες επιπτώσεις στην αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών και στην κερδοφορία των επιχειρήσεων. Η οικονομική ανάπτυξη για το 2022 και το 2023 έχει αναθεωρηθεί προς τα κάτω στις τελευταίες προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με τις προοπτικές να επηρεάζονται σημαντικά από τον επιθετικό πόλεμο της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας. Η αύξηση της απασχόλησης προβλέπεται να ανέλθει στο 1,7 % το 2022, να παραμείνει στάσιμη το 2023 και στη συνέχεια να σημειώσει μέτρια άνοδο έως και 0,4 % το 2024. Έχουν αναληφθεί έκτακτες παρεμβάσεις πολιτικής σε επίπεδο ΕΕ και κρατών μελών για την αντιμετώπιση της τρέχουσας ενεργειακής κρίσης (περισσότερες λεπτομέρειες παρακάτω και στο σημείο 2.4). Όσον αφορά το μέλλον, η συνεχιζόμενη κατάσταση της ενεργειακής κρίσης απαιτεί αποτελεσματικό συντονισμό της οικονομικής πολιτικής, της πολιτικής απασχόλησης και της κοινωνικής πολιτικής που θα προάγει τη βιώσιμη ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς και με άφθονες θέσεις εργασίας και θα προστατεύει τα άτομα που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση.

Τα αποτελέσματα στην αγορά εργασίας παραμένουν ισχυρά, παρότι η αβεβαιότητα έχει αυξηθεί λόγω του επιθετικού πολέμου της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας

74,8 %
ποσοστό απασχόλησης το δεύτερο τρίμηνο του 2022 (2 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερο σε σχέση με το προηγούμενο έτος)

79,4 %
ποσοστό ενεργοποίησης (ατόμων ηλικίας 20-64 ετών) το δεύτερο τρίμηνο του 2022 (1,1 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερο σε σχέση με το προηγούμενο έτος)

6,1 %
ποσοστό ανεργίας το δεύτερο τρίμηνο του 2022 (1,2 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερο σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο του 2021)

14,3 %
ποσοστό ανεργίας των νέων (ηλικίας 15-24 ετών), κατά 3,2 εκατοστιαίες μονάδες χαμηλότερο σε σχέση με το προηγούμενο έτος

Βασικοί δείκτες της αγοράς εργασίας στην ΕΕ-27 (ως %, τριμηνιαία στοιχεία)

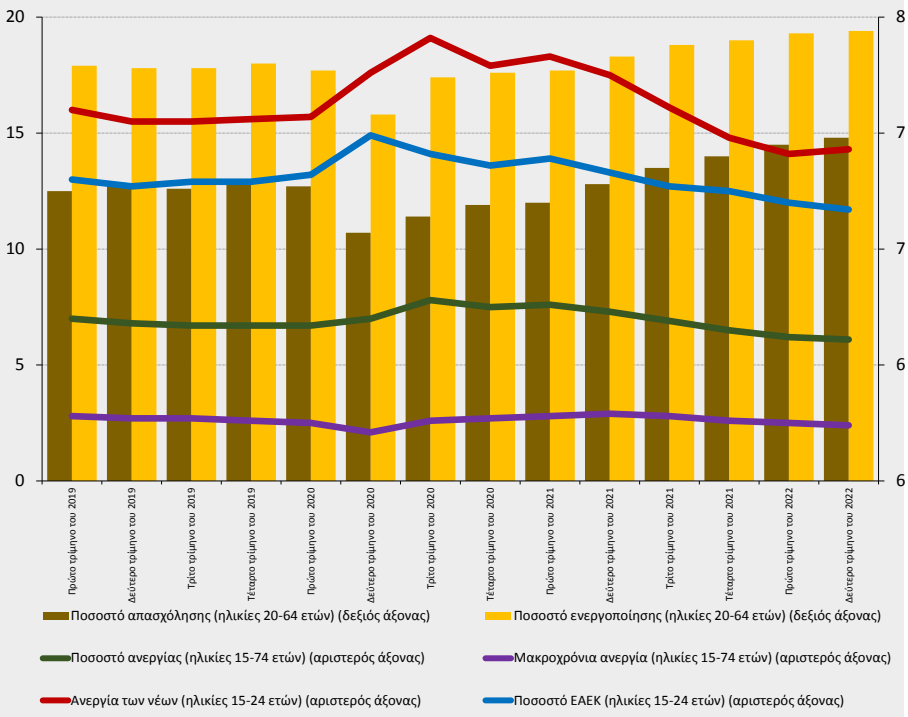

Πηγή: Βάση δεδομένων της Eurostat [lfsi_emp_q], [une_rt_q], [une_ltu_q] και [lfsi_neet_q]. Στοιχεία προσαρμοσμένα σε εποχικές διακυμάνσεις και όχι ημερολογιακώς προσαρμοσμένα.

Οι ελλείψεις εργατικού δυναμικού και δεξιοτήτων έχουν υπερβεί τα προ της πανδημίας επίπεδα σε αρκετές χώρες της ΕΕ, στοιχείο που αναδεικνύει τη σημασία της ενίσχυσης των ενεργητικών πολιτικών για την αγορά εργασίας και ιδίως της αναβάθμισης των δεξιοτήτων και της επανειδίκευσης. Με την ταχεία οικονομική ανάκαμψη, οι ελλείψεις εργατικού δυναμικού επανεμφανίστηκαν γρήγορα το 2021, ιδίως σε ορισμένους τομείς και επαγγέλματα. Έως το τέλος του 2021 προσέγγισαν ή υπερέβησαν τα προ της πανδημίας επίπεδα σε αρκετές χώρες στους τομείς της βιομηχανίας, των υπηρεσιών και των κατασκευών. Οι κύριες επαγγελματικές ομάδες με καταγεγραμμένες ελλείψεις στην ΕΕ το 2021 αφορούσαν την υγειονομική περίθαλψη και τη μακροχρόνια φροντίδα, το λογισμικό, τις κατασκευές και τη μηχανολογία. Ελλείψεις ειδικευμένων εργαζομένων έχουν επίσης παρατηρηθεί σε ορισμένους τομείς που συνδέονται με την πράσινη μετάβαση και αναμένεται να αυξηθούν με την επιτάχυνση της ενεργειακής μετάβασης που πυροδοτήθηκε από τη χειραγώγηση των αγορών ενέργειας από τη Ρωσία. Οι ελλείψεις δεξιοτήτων, μεταξύ άλλων

όσον αφορά τις ψηφιακές δεξιότητες, αποτελούν επίσης συνέπεια της ανεπαρκούς ποιότητας και αποτελεσματικότητας ορισμένων συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης. Γενικότεροι παράγοντες, όπως οι όροι εργασίας, οι αποδοχές και η υγεία και ασφάλεια στην εργασία, έχουν επίσης αντίκτυπο στην προσφορά εργασίας και δεξιοτήτων. Επιπλέον, η γήρανση του πληθυσμού μειώνει το διαθέσιμο εργατικό δυναμικό στην Ευρώπη. Οι αποτελεσματικές ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας που προωθούν την ένταξη των γυναικών και των υποεκπροσωπούμενων ομάδων στην αγορά εργασίας, καθώς και την αναβάθμιση των δεξιοτήτων και την επανειδίκευση, συγκαταλέγονται στις βασικές δράσεις πολιτικής από την άποψη αυτήν. Υπό το πρίσμα της υπό εξέλιξη διαδικασίας βιομηχανικής αναδιάρθρωσης, η στήριξη της μετάβασης από μια θέση εργασίας σε άλλη σύμφωνα με τη σύσταση της Επιτροπής για αποτελεσματική ενεργό στήριξη της απασχόλησης (EASE) είναι ιδιαίτερα σημαντική. Η ενίσχυση της πρόβλεψης δεξιοτήτων είναι επίσης απαραίτητη για τον κατάλληλο σχεδιασμό και την παροχή ενεργητικών πολιτικών για την αγορά εργασίας, καθώς και για την εκπαίδευση και την κατάρτιση.

Οι ελλείψεις εργατικού δυναμικού καταγράφουν ανοδική πορεία μετά την έξαρση της πανδημίας COVID-19

Ποσοστό κενών θέσεων εργασίας άνω του 4 % σε επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, στην πληροφόρηση και στην επικοινωνία, καθώς και στις κατασκευές από τις αρχές του 2022

Τα ποσοστά κενών θέσεων εργασίας έχουν διπλασιαστεί σε βασικούς τομείς από τις **αρχές του 2022**

Ποσοστά κενών θέσεων εργασίας στην ΕΕ ανά οικονομική δραστηριότητα (ως %, τριμηνιαία στοιχεία)

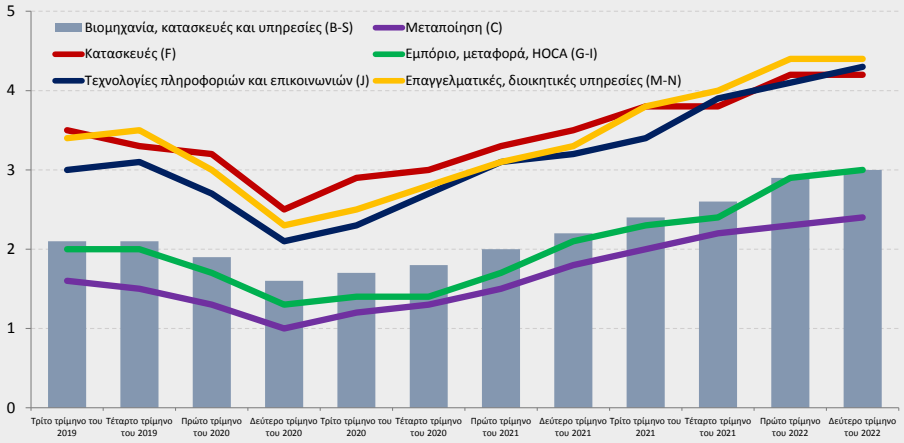

Σημείωση: Δραστηριότητες NACE 2, B-S [(Βιομηχανία, κατασκευές και υπηρεσίες) (εκτός από τις δραστηριότητες των νοικοκυριών ως εργοδοτών και ετερόδικων οργανισμών και φορέων)], C (μεταποίηση), F (κατασκευές), G-I (χονδρικό και λιανικό εμπόριο, μεταφορές, υπηρεσίες παροχής καταλύματος και εστίασης), J (πληροφόρηση και επικοινωνία), M-N (επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες). *Πηγή:* Eurostat [teilm310].

Στο σημερινό πλαίσιο υψηλού πληθωρισμού, οι μηχανισμοί καθορισμού των μισθών θα πρέπει να συνεχίσουν να αντικατοπτρίζουν τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, να διατηρούν την απασχόληση και την ανταγωνιστικότητα και να μετριάζουν τις απώλειες στην αγοραστική δύναμη, ιδίως για τους χαμηλόμισθους. Η επιτάχυνση του πληθωρισμού που παρατηρήθηκε μετά το πρώτο εξάμηνο του 2021 και περαιτέρω το 2022, λόγω του επιθετικού πολέμου της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας, έχει οδηγήσει σε μείωση των πραγματικών μισθών, ιδίως μεταξύ των χαμηλόμισθων εργαζομένων. Αυτό απαιτεί την εξασφάλιση επαρκών μισθολογικών προσαρμογών που θα μετριάσουν την απώλεια αγοραστικής δύναμης και θα μειώσουν τους κινδύνους αύξησης της φτώχειας (συμπεριλαμβανομένης της ενεργειακής φτώχειας), ενώ παράλληλα θα παραμένουν συνεπείς με τον γενικό στόχο της αντιμετώπισης του υψηλού πληθωρισμού. Στο τρέχον μακροοικονομικό περιβάλλον, οι αυξήσεις των μισθών στο χαμηλότερο επίπεδο κατανομής του εισοδήματος δεν αναμένεται να τροφοδοτήσουν αδικαιολόγητες πληθωριστικές πιέσεις ή

να επηρεάσουν την ανταγωνιστικότητα. Οι συλλογικές διαπραγματεύσεις διαδραματίζουν εξέχοντα ρόλο στην επίτευξη ισορροπημένων αποτελεσμάτων όσον αφορά τον καθορισμό των μισθών στο τρέχον πλαίσιο, με σεβασμό του ρόλου των κοινωνικών εταίρων και σε συμφωνία με τις επικρατούσες πρακτικές καθορισμού των μισθών σε όλα τα κράτη μέλη, λαμβανομένων επίσης υπόψη των ιδιαίτερων πιέσεων κόστους που αντιμετωπίζουν ορισμένες εταιρείες και τομείς, καθώς και οι εργαζόμενοι. Για την προώθηση της απασχόλησης και τη διατήρηση της αγοραστικής δύναμης, εξακολουθούν να υπάρχουν περαιτέρω περιθώρια για μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης όσον αφορά τα άτομα με χαμηλό και μεσαίο εισόδημα σε αρκετά κράτη μέλη.

Οι επαρκείς κατώτατοι μισθοί μπορούν να συμβάλουν στην προστασία της αγοραστικής δύναμης των χαμηλόμισθων και να αποτρέψουν την αύξηση της φτώχειας των εργαζομένων, με παράλληλη διατήρηση της ζήτησης και ενίσχυση των κινήτρων για εργασία. Πολλοί εργαζόμενοι δεν προστατεύονται από επαρκείς κατώτατους μισθούς στην ΕΕ. Συνολικά, σχεδόν ένας στους δέκα μισθωτούς αντιμετωπίζει κίνδυνο φτώχειας. Επιπλέον, οι κατώτατοι μισθοί έχουν μειωθεί σε πραγματικούς όρους σχεδόν σε όλα τα κράτη μέλη. Ο μετριασμός των επιπτώσεων των πρόσφατων σημαντικών αυξήσεων των τιμών είναι ιδιαίτερα σημαντικός όσον αφορά τους χαμηλόμισθους, οι οποίοι πλήττονται περισσότερο από τις υψηλές τιμές της ενέργειας και των τροφίμων. Η οδηγία για επαρκείς κατώτατους μισθούς θεσπίζει πλαίσιο με σαφείς κανόνες για τη βελτίωση της επάρκειας των νόμιμων κατώτατων μισθών στα κράτη μέλη που τους εφαρμόζουν. Η οδηγία θα συμβάλει στη στήριξη των ευάλωτων νοικοκυριών ενθαρρύνοντας τον καθορισμό νόμιμων κατώτατων μισθών σε επαρκή επίπεδα, λαμβανομένης υπόψη, μεταξύ άλλων, της αγοραστικής δύναμης του κατώτατου μισθού, των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών και των μακροπρόθεσμων εξελίξεων της παραγωγικότητας. Επιπλέον, η τακτική επικαιροποίηση των κατώτατων μισθών σύμφωνα με την οδηγία θα συμβάλει στην αποτροπή της απώλειας αγοραστικής δύναμης μεταξύ των εργαζομένων που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό στο τρέχον πλαίσιο. Η οδηγία περιλαμβάνει επίσης διατάξεις για την προώθηση των συλλογικών διαπραγματεύσεων και την ενίσχυση των μηχανισμών επιβολής και παρακολούθησης σε όλα τα κράτη μέλη. Ειδικότερα, απαιτεί την κατάρτιση σχεδίου δράσης και τη θέσπιση πλαισίου πρόσφορων όρων για τις συλλογικές διαπραγματεύσεις, όταν το ποσοστό κάλυψης των διαπραγματεύσεων είναι χαμηλότερο από 80 %. Μολονότι υπάρχει διετής περίοδος για τη μεταφορά της οδηγίας στην εθνική νομοθεσία, η εμπροσθοβαρής εφαρμογή μπορεί να ενθαρρύνει τις προσπάθειες των κρατών μελών να συμβάλουν στην εξασφάλιση κατάλληλων συνθηκών εργασίας και διαβίωσης για τους εργαζομένους. Επιπλέον, τα προσωρινά μέτρα δημοσιονομικής στήριξης που απευθύνονται στους χαμηλόμισθους μπορούν να συμβάλουν στην άμβλυνση της απώλειας της αγοραστικής δύναμης λόγω της ενεργειακής κρίσης.

Ο πληθωρισμός έχει εξανεμίσει τις πρόσφατες αυξήσεις των κατώτατων μισθών

Το ονομαστικό εισόδημα από εξαρτημένη εργασία ανά εργαζόμενο αυξήθηκε κατά 4,9 % το δεύτερο τρίμηνο του 2022 (έναντι του δεύτερου τριμήνου του 2021).

Μεταβολή των νόμιμων κατώτατων μισθών σε πραγματικούς και ονομαστικούς όρους
(ποσοστό αύξησης, ως %)

Ωστόσο, οι πραγματικοί μισθοί μειώθηκαν κατά 3,3 % το δεύτερο τρίμηνο του 2022 (έναντι του δευτέρου τριμήνου του 2021).

Σε 16 από τα 21 κράτη μέλη οι πραγματικοί κατώτατοι μισθοί μειώθηκαν το 2022 έως τον Αύγουστο.

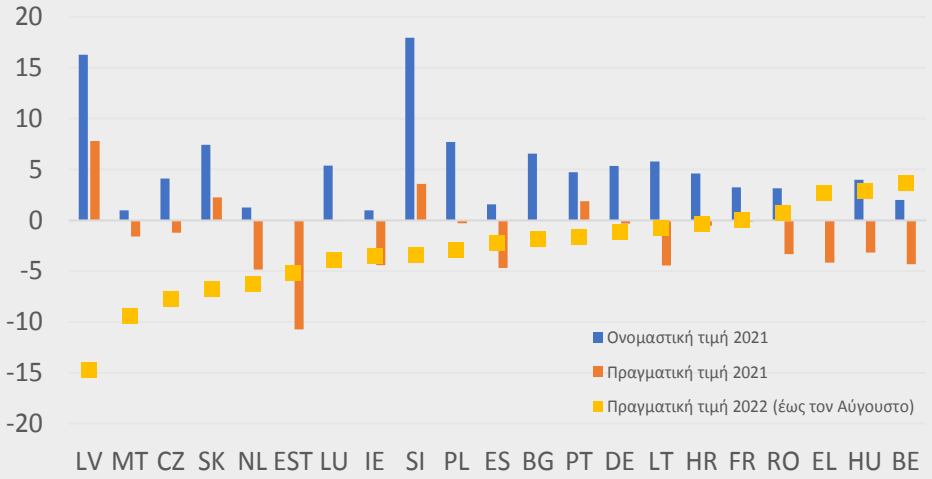

Σημείωση: Τα κράτη μέλη κατατάσσονται κατά φθίνουσα σειρά με βάση το μέγεθος της αύξησης των νόμιμων κατώτατων μισθών σε πραγματικούς όρους το 2022. *Πηγή*: Δίκτυο ανταποκριτών του Eurofound και της Eurostat [prc_hicp_midx], υπολογισμοί του Eurofound.

Η απασχόληση ορισμένου χρόνου αυξήθηκε μόνον ελαφρώς το 2021 στα περισσότερα κράτη μέλη, λόγω των ευνοϊκότερων οικονομικών συνθηκών. Μολονότι παρατηρούνται σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών όσον αφορά το ποσοστό των εργαζομένων προσωρινής απασχόλησης και τα ποσοστά μετάβασής τους σε μόνιμη απασχόληση (με ορισμένες χώρες να αντιμετωπίζουν σχετικές προκλήσεις), οι συμβάσεις ορισμένου χρόνου εξακολουθούν να είναι πιο διαδεδομένες μεταξύ των νέων και των γυναικών στα περισσότερα κράτη μέλη. Το ποσοστό μερικής απασχόλησης στην ΕΕ παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό σταθερό το 2021, ωστόσο, η μη ηθελημένη μερική απασχόληση εξακολουθεί να επηρεάζει ένα σημαντικό ποσοστό εργαζομένων σε πολλές χώρες. Όταν παγιωθεί, η ευρεία χρήση της προσωρινής ή μερικής απασχόλησης, ιδίως εάν είναι μη ηθελημένη, μπορεί να οδηγήσει σε χαμηλότερη ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου, της παραγωγικότητας και της κοινωνικής κινητικότητας, κάτι που είναι επιζήμιο για τη δυνητική ανάπτυξη. Στο πλαίσιο αυτό, η ενίσχυση των επιθεωρήσεων εργασίας και ο αντίκτυπος των αποτρεπτικών μέτρων μπορούν να συμβάλουν στην καλύτερη λειτουργία της αγοράς εργασίας, ενώ παράλληλα προωθούνται οι ασφαλείς συνθήκες εργασίας και η πρόσβαση στην κοινωνική προστασία. Οι δράσεις αυτές, παράλληλα με τις προσαρμοσμένες ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας, μπορούν να ενθαρρύνουν την ανοδική μετάβαση από μια θέση εργασίας σε άλλη και να στηρίξουν την ομαλή ανακατανομή του εργατικού δυναμικού μεταξύ τομέων ή επαγγελμάτων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που συνδέονται με την πράσινη και την ψηφιακή μετάβαση.

Η ανάκαμψη δεν έχει αυξήσει το ποσοστό των συμβάσεων ορισμένου χρόνου, αλλά τα ποσοστά μετάβασης σε θέσεις εργασίας αορίστου χρόνου διαφέρουν μεταξύ των κρατών μελών

13,3 % εργαζόμενοι (ηλικίας 20-64 ετών) με **συμβάσεις ορισμένου χρόνου** το δεύτερο τρίμηνο του 2022 (0,4 εκατοστιαίες μονάδες λιγότερο απ' ό,τι το τέταρτο τρίμηνο του 2019)

50,4 % νέοι (ηλικίας 15-24 ετών) και 14,3 % εργαζόμενες γυναίκες με συμβάσεις ορισμένου χρόνου το δεύτερο τρίμηνο του 2022

7,8 % εργαζόμενοι (ηλικίας 20-64 ετών) με **καθεστώς μη ηθελημένης προσωρινής απασχόλησης** στην ΕΕ το 2021

Μεταβολές στην απασχόληση ανά επαγγελματικό καθεστώς (σε χιλιάδες, ηλικίας 20-64 ετών, ετήσια μεταβολή βάσει στοιχείων που δεν είναι προσαρμοσμένα σε εποχικές διακυμάνσεις), ΕΕ-27.

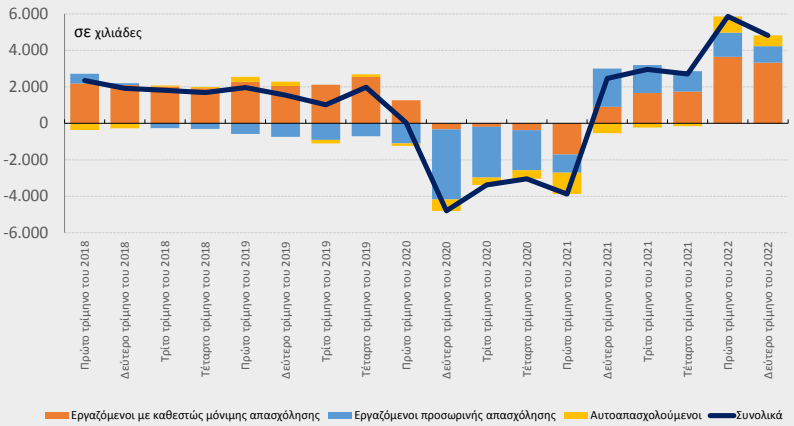

Εργαζόμενοι προσωρινής απασχόλησης ως ποσοστό του συνολικού αριθμού εργαζομένων (ηλικίας 20-64 ετών, ως %, 2020) και ποσοστό μετάβασης σε θέσεις εργασίας αορίστου χρόνου (%, μέσος όρος για τα έτη 2018, 2019 και 2020), ΕΕ-27.

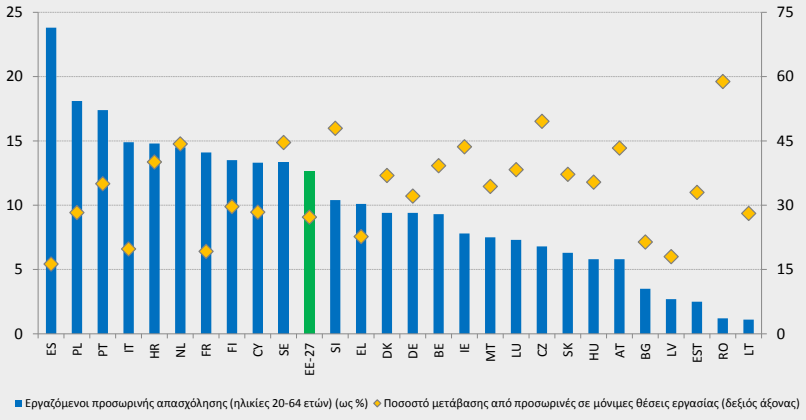

Πηγή: Eurostat [lfsq_egaps], [lfsa_etpgan], [ilc_lvhl32] και [lfsq_etgaed]. Σημείωση: Διακοπή στη χρονολογική σειρά από το πρώτο τρίμηνο του 2021.

Οι αναδυόμενες εργασιακές πρακτικές, όπως η τηλεργασία και η εργασία σε πλατφόρμα, μπορούν να αποφέρουν κοινωνικά και οικονομικά οφέλη, αλλά απαιτούν προσαρμογή των κανονισμών, των πολιτικών και της εργασιακής νοοτροπίας. Η πανδημία έχει αυξήσει τη χρήση της τηλεργασίας: σε έντονη αντίθεση με το ένα δέκατο των εργαζομένων το 2019, έως το 2021 σχεδόν το ένα τέταρτο εργαζόταν μέσω τηλεργασίας από το σπίτι. Οι νέες εμπειρίες που αποκτήθηκαν από την τηλεργασία δείχνουν ότι ο συνδυασμός της με τη δια ζώσης εργασία μπορεί να βοηθήσει τους υβριδικούς τηλεργαζομένους να επωφελούνται από συνολικά καλύτερη ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής, πέραν της αυξημένης παραγωγικότητας. Για να αποφευχθούν οι επιπτώσεις που μειώνουν την ποιότητα της εργασίας, όπως η τακτική πολύωρη εργασία, πολλά κράτη μέλη έλαβαν μέτρα για τη ρύθμιση της τηλεργασίας, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί ένα πλαίσιο

διαφορετικών προσεγγίσεων. Εκτός από την τηλεργασία, η εργασία σε πλατφόρμα έχει αποκτήσει μεγαλύτερη σημασία, καθώς συμβάλλει στη δημιουργία θέσεων εργασίας, αλλά και θέτει προκλήσεις για δίκαιους όρους εργασίας. Με τη βοήθεια επίσης των ψηφιακών τεχνολογιών, πάνω από 28 εκατομμύρια άτομα στην ΕΕ έχουν ήδη εργαστεί μέσω πλατφορμών. Η αλγοριθμική διαχείριση, ο πιθανός εσφαλμένος χαρακτηρισμός του καθεστώτος απασχόλησης και η έλλειψη διασυνοριακής διαφάνειας αποτελούν βασικά ζητήματα που εξετάζονται στην πρόταση της Επιτροπής για σχετική οδηγία. Καθώς η τηλεργασία και η εργασία σε πλατφόρμα αποκτούν ολοένα και μεγαλύτερη σημασία, είναι βασικό να εξασφαλιστούν επαρκείς ψηφιακές δεξιότητες στην κοινωνία γενικότερα, ώστε να μην προκύψουν ψηφιακά χάσματα, μεταξύ άλλων σε σχέση με τους εργαζομένους μεγαλύτερης ηλικίας και τους εργαζομένους χαμηλής ειδίκευσης.

Η τηλεργασία μπορεί να οδηγήσει σε καλύτερη ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής με την υβριδική εργασία να συμβάλλει στον μετριασμό του κινδύνου εργασίας περισσότερων ωρών

Το 13 %
των εργαζομένων αναφέρει κακή ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής σε σχέση με...

Το 18 %
... των εργαζομένων που εργάζονται στις εγκαταστάσεις του εργοδότη.

Τα υβριδικά πρότυπα εργασίας εξασφαλίζουν καλύτερη ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής στα περισσότερα κράτη μέλη

Αναφορά κακής ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής για όλους τους εργαζομένους και τους τηλεργαζομένους στα κράτη μέλη (ως %, 2021)

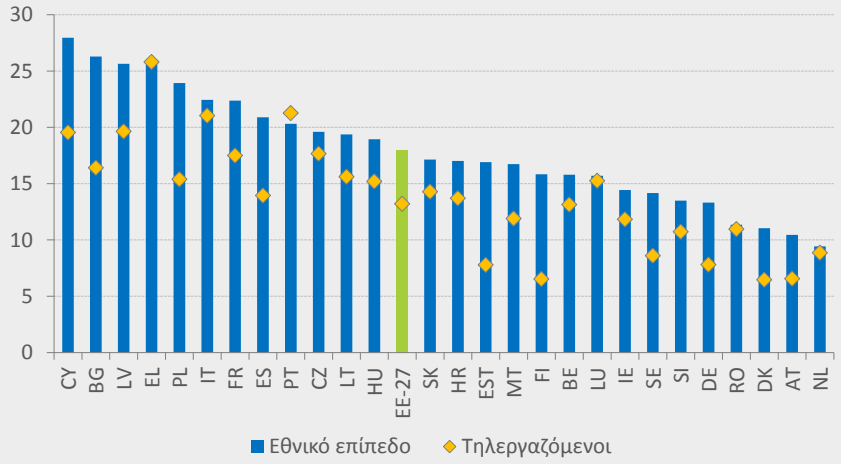

Σημείωση: Η κακή ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής περιλαμβάνει τους εργαζομένους που απάντησαν «όχι πολύ καλά» και «καθόλου καλά» στην ερώτηση σχετικά με το «πώς το ωράριο εργασίας εναρμονίζεται με τις οικογενειακές ή κοινωνικές τους υποχρεώσεις εκτός εργασίας». *Πηγή:* Eurofound, Ευρωπαϊκή έρευνα για τις συνθήκες εργασίας (EWCTS) 2021.

Ο επιθετικός πόλεμος της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας έχει προκαλέσει σημαντική εισροή εκτοπισθέντων στην ΕΕ, με συναφείς ανάγκες για την αγορά εργασίας και την κοινωνική ένταξη. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, προκειμένου να συμβάλει στην αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης και στην προώθηση της ένταξης των Ουκρανών προσφύγων στην ΕΕ, ενεργοποίησε για πρώτη φορά την οδηγία για την προσωρινή προστασία και τον Οκτώβριο του 2022 την παρέτεινε έως τον Μάρτιο του 2024. Στο πλαίσιο αυτό προβλέπεται η παροχή αδειών διαμονής, καθώς και η πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην αγορά εργασίας και στην κοινωνική προστασία. Οι ανάγκες σχετίζονται ιδίως με την υπέρβαση των εμποδίων για την ένταξη στην αγορά εργασίας, ιδίως μέσω μαθημάτων γλώσσας, και για τη στέγαση, την παιδική φροντίδα και τη σχολική φοίτηση, καθώς και τη μακροχρόνια φροντίδα ή την υποστήριξη της ψυχικής υγείας. Οι εκτοπισθέντες από την Ουκρανία μαζί με τη νόμιμη

μετανάστευση από άλλες χώρες μπορούν να συμβάλουν στην άμβλυνση των ελλείψεων εργατικού δυναμικού στην Ένωση μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, ιδίως σε επαγγέλματα όπου τα προαναφερθέντα εμπόδια για την ένταξη στην αγορά εργασίας είναι λιγότερο δεσμευτικά, καθώς και στην αντιμετώπιση εν μέρει της δημογραφικής πρόκλησης που θέτουν τα χαμηλά ποσοστά γεννήσεων. Για να βοηθήσει στη διαδικασία αυτήν, η Επιτροπή ξεκίνησε την πιλοτική πρωτοβουλία «Δεξαμενή ταλέντων της ΕΕ», ένα νέο εργαλείο που βοηθά τα άτομα που προσπαθούν να ξεφύγουν από τον πόλεμο να βρουν εργασία στην ΕΕ. Συνολικά, η αποτελεσματική πρόσβαση στην κοινωνική προστασία, στην υγειονομική περίθαλψη, στην παιδική φροντίδα και στη σχολική φοίτηση, καθώς και η αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων, είναι ουσιαστικής σημασίας για την επιτυχή ένταξη.

Η ανάκαμψη της αγοράς εργασίας οδήγησε σε βελτίωση των αποτελεσμάτων όσον αφορά την απασχόληση για τις περισσότερες πληθυσμιακές ομάδες, παρότι εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις

Ποσοστά απασχόλησης ανά φύλο και ηλικιακή ομάδα στην ΕΕ-27 και ανά χώρα γέννησης, στοιχεία προσαρμοσμένα σε εποχικές διακυμάνσεις και όχι ημερολογιακώς προσαρμοσμένα (ως %)

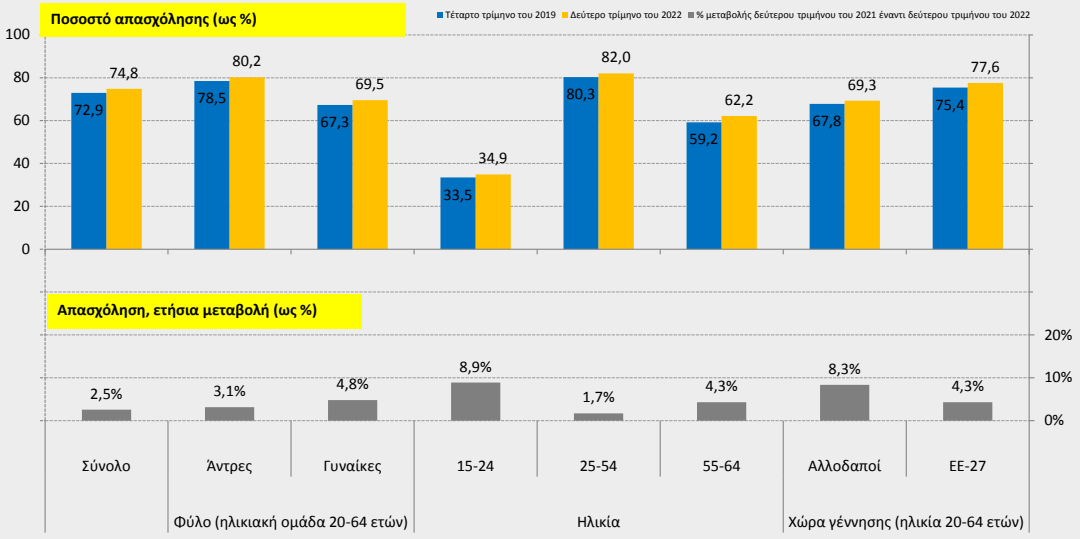

Πηγή: Eurostat και [lfsi_emp_q] ΕΕΔ της ΕΕ.

4,8 εκατομμύρια περισσότεροι εργαζόμενοι στην ΕΕ το δεύτερο τρίμηνο του 2022 σε σύγκριση με το δεύτερο τρίμηνο του 2021 (1,7 εκατομμύρια περισσότεροι απ' ό,τι το τέταρτο τρίμηνο του 2019)

Νέοι, άτομα που έχουν γεννηθεί εκτός ΕΕ και γυναίκες παρουσίασαν τα **υψηλότερα ποσοστά αύξησης της απασχόλησης** από το δεύτερο τρίμηνο του 2021

Ωστόσο, το χάσμα απασχόλησης μεταξύ των φύλων ανέρχεται σε 10,7 εκατοστιαίες μονάδες το δεύτερο τρίμηνο του 2022, παρότι παρουσιάζει μείωση από 11,2 εκατοστιαίες μονάδες το τέταρτο τρίμηνο του 2019

Στις 8,3 εκατοστιαίες μονάδες το χάσμα απασχόλησης μεταξύ της ΕΕ και των ατόμων που έχουν γεννηθεί εκτός ΕΕ το δεύτερο τρίμηνο του 2022 (7,6 εκατοστιαίες μονάδες το τέταρτο τρίμηνο του 2019)

Η κατάσταση των νέων στην αγορά εργασίας εξακολουθεί να αποτελεί πρόκληση, ιδίως για τις γυναίκες και τα άτομα που προέρχονται από οικογένειες μεταναστών, και απαιτεί ειδικές και προσαρμοσμένες δράσεις πολιτικής. Μετά την κορύφωσή του το δεύτερο εξάμηνο του 2020, το ποσοστό ανεργίας των νέων στην ΕΕ επανήλθε στα προ της κρίσης επίπεδα το 2021 και διαμορφώθηκε στο 14,3 % το δεύτερο τρίμηνο του 2022. Ωστόσο, παραμένει σχεδόν τριπλάσιο από το ποσοστό ανεργίας για το σύνολο του πληθυσμού ηλικίας 25-74 ετών. Επιπλέον, το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 15-29 ετών που βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης (ΕΑΕΚ) μειώθηκε σε 11,6 % έως το δεύτερο τρίμηνο του 2022, από 13,2 % το δεύτερο τρίμηνο του 2021, ποσοστό χαμηλότερο απ' ό,τι πριν από την πανδημία, αλλά παραμένει σχετικά υψηλό. Αυτό επηρέασε ιδίως τις νέες γυναίκες και τα άτομα που προέρχονται από οικογένειες μεταναστών. Σε ετήσια βάση, το 2021 εξακολούθησαν να υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών σε σχέση με τα ποσοστά ΕΑΕΚ για τα άτομα ηλικίας 15-29 ετών. Θα πρέπει να ληφθούν μέτρα πολιτικής για την άμβλυνση των διαρθρωτικών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι νέοι στην αγορά εργασίας, μεταξύ άλλων για την πρόληψη των κινδύνων μακροπρόθεσμων αρνητικών επιπτώσεων στις δεξιότητες και στις προοπτικές των νέων στην αγορά εργασίας. Οι ενισχυμένες εγγυήσεις για τη νεολαία θα πρέπει να προσφέρουν ποιοτική απασχόληση, περαιτέρω εκπαίδευση, μαθητείες ή ασκήσεις εντός τεσσάρων μηνών από τη στιγμή που οι νέοι καθίστανται άνεργοι ή εξέρχονται από την τυπική εκπαίδευση[8]. Συμπληρωματικά, η πρωτοβουλία ALMA (από τα αρχικά των λέξεων Aim, Learn, Master, Achieve, δηλαδή στοχεύω, μαθαίνω, κατακτώ, επιτυγχάνω) βοηθά μειονεκτούντες ΕΑΕΚ να αποκτήσουν επαγγελματική πείρα στο εξωτερικό[9].

Εξακολουθούν να υφίστανται μακροχρόνιες προκλήσεις όσον αφορά τη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας και την ίση αμοιβή για ίσης αξίας εργασία, κάτι που αντικατοπτρίζει τις συνεχιζόμενες ανισότητες μεταξύ των φύλων στην αγορά εργασίας. Το χάσμα απασχόλησης μεταξύ των φύλων μειώθηκε ελάχιστα κατά τη διάρκεια της ανάκαμψης της αγοράς εργασίας το 2021. Η μη αμειβόμενη εργασία, συμπεριλαμβανομένων των υποχρεώσεων φροντίδας, εμπόδισε οκτώ φορές περισσότερες γυναίκες απ' ό,τι άνδρες να αναζητήσουν αμειβόμενη απασχόληση και εξώθησε πέντε φορές περισσότερες γυναίκες να εργαστούν αναγκαστικά υπό καθεστώς μερικής απασχόλησης. Αυτό υπογραμμίζει τη σημασία των κατάλληλων πολιτικών για την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής και της αποτελεσματικής πρόσβασης σε ποιοτικές και οικονομικά προσιτές υπηρεσίες φροντίδας. Με την προσαρμογή της προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας, καθώς και των συστημάτων μακροχρόνιας φροντίδας, σύμφωνα με την ευρωπαϊκή στρατηγική για τη φροντίδα που παρουσίασε η Επιτροπή στις 7 Σεπτεμβρίου 2022, με την παράλληλη αντιμετώπιση των ελλείψεων και των περιορισμών ικανοτήτων στους εν λόγω τομείς, υπάρχει η δυνατότητα να βελτιωθούν οι προοπτικές στην αγορά εργασίας όσων παρέχουν επί του παρόντος μη αμειβόμενη εργασία φροντίδας, καθώς και η ποιότητα της φροντίδας για όσους τη λαμβάνουν. Ταυτόχρονα, τα συστήματα φορολογίας και παροχών σε ορισμένες χώρες της ΕΕ εξακολουθούν να παρέχουν αντικίνητρα για την ανάληψη αμειβόμενης εργασίας ή την αύξηση του χρόνου εργασίας για τα δεύτερα εργαζόμενα μέλη της οικογένειας (το 78 % των οποίων είναι γυναίκες) και θα πρέπει να αντιμετωπιστούν με κατάλληλες μεταρρυθμίσεις.

[8] Σύσταση του Συμβουλίου, της 30ής Οκτωβρίου 2020, για «μια γέφυρα προς την απασχόληση — ενίσχυση των εγγυήσεων για τη νεολαία» και για την κατάργηση της σύστασης του Συμβουλίου, της 22ας Απριλίου 2013, για τη θέσπιση εγγυήσεων για τη νεολαία (2020/C 372/01) (ΕΕ C 372 της 4.11.2020, σ. 1).

[9] Περισσότερες πληροφορίες διατίθενται στην ακόλουθη διεύθυνση: ALMA (Aim, Learn, Master, Achieve) — Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις και ένταξη — Ευρωπαϊκή Επιτροπή (europa.eu).

Υπάρχουν σημαντικές δυνατότητες για την ενίσχυση της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία και των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας στην αγορά εργασίας. Το χάσμα απασχόλησης ατόμων με αναπηρία ανήλθε σε 23 εκατοστιαίες μονάδες το 2021 στην ΕΕ, σχεδόν στο ίδιο επίπεδο με την εποχή που ξεκίνησε η μέτρηση το 2014, στοιχείο που υπογραμμίζει την ανάγκη για δράση πολιτικής. Για να συμβάλει στην αντιμετώπιση αυτής της πρόκλησης, η δέσμη μέτρων για την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία, που δρομολογήθηκε στις 20 Σεπτεμβρίου 2022, παρέχει καθοδήγηση και πρακτικές σε έξι διαφορετικούς τομείς, από τις προσλήψεις έως τη διατήρηση των θέσεων εργασίας, και θα αναπτυχθεί από κοινού με τα σχετικά ενδιαφερόμενα μέρη έως το 2024. Καθώς αντανακλά τις δημογραφικές αλλαγές και την αύξηση της ηλικίας συνταξιοδότησης σε πολλά κράτη μέλη, το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων ηλικίας 55-64 ετών αυξήθηκε περαιτέρω το 2021, σύμφωνα με την τάση της τελευταίας δεκαετίας και ανήλθε στο 60,5 %. Ωστόσο, παραμένει σχεδόν 20 εκατοστιαίες μονάδες χαμηλότερο από εκείνο των ατόμων ηλικίας 25-54 ετών. Το χάσμα απασχόλησης μεταξύ των φύλων όσον αφορά τους εργαζομένους μεγαλύτερης ηλικίας παρέμεινε σταθερό στις 12,7 εκατοστιαίες μονάδες και είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό για την ηλικιακή ομάδα 20-64 ετών (10,8 εκατοστιαίες μονάδες). Οι ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που προωθούν τη διά βίου μάθηση και την υποστήριξη κατά την αναζήτηση εργασίας, είναι ουσιαστικής σημασίας για την αξιοποίηση του δυναμικού των ατόμων με αναπηρία και των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας.

Οι μαθητές από μειονεκτούντα κοινωνικοοικονομικά περιβάλλοντα συχνά δεν διαθέτουν βασικές δεξιότητες, συμπεριλαμβανομένων των ψηφιακών, κάτι που εμποδίζει τις ευκαιρίες τους στην αγορά εργασίας και την περαιτέρω απόκτηση διά βίου δεξιοτήτων, με αποτέλεσμα να απαιτείται βελτίωση της ισότητας στην εκπαίδευση. Παρά τη θετική τάση των τελευταίων ετών, περίπου 3,1 εκατομμύρια νέοι εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση και πάρα πολλοί απ' αυτούς αδυνατούν να αποκτήσουν ένα ελάχιστο επίπεδο βασικών δεξιοτήτων. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για όσους προέρχονται από μειονεκτούντα περιβάλλοντα, κάτι που επίσης μειώνει περαιτέρω τις πιθανότητές τους να εγγραφούν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς και να αναπτύξουν και να αξιοποιήσουν πλήρως τις δυνατότητές τους στη ζωή. Κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, η αναστολή λειτουργίας των σχολείων με φυσική παρουσία και τα αναγκαία μέτρα εγκλεισμού άσκησαν επίσης ισχυρή πίεση στην ψυχική υγεία και ευεξία των εφήβων, κάτι που μπορεί να αυξήσει περαιτέρω τον κίνδυνο χαμηλών επιδόσεων και αποσύνδεσης από την εκπαίδευση. Τα κράτη μέλη αντιμετωπίζουν αυξανόμενες ελλείψεις εκπαιδευτικών, ιδίως στα μαθήματα που εμπίπτουν στους τομείς της επιστήμης, της τεχνολογίας, της μηχανικής και των μαθηματικών, καθώς και σε κοινωνικοοικονομικά μειονεκτούσες περιοχές. Οι μη ελκυστικές προοπτικές σταδιοδρομίας για τους εκπαιδευτικούς οδηγούν σε μικρό αριθμό υποψηφίων που εισέρχονται στην αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και σε πολλούς αρχάριους εκπαιδευτικούς που εγκαταλείπουν το επάγγελμα κατά τα πρώτα έτη. Οι ελλείψεις εκπαιδευτικών επηρεάζουν αρνητικά την ποιότητα της εκπαίδευσης σε όλα τα επίπεδα, συμπεριλαμβανομένης της προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας και των πανεπιστημίων, καθώς και τις δεξιότητες που απαιτούνται για την ψηφιακή και την πράσινη μετάβαση. Ειδικότερα, η επιτάχυνση της ψηφιακής μετάβασης έχει εντείνει τις προϋπάρχουσες ελλείψεις ψηφιακών δεξιοτήτων και έχει αναδείξει νέες αναδυόμενες ανισότητες. Έχουν προκύψει μαθησιακές απώλειες λόγω της περιορισμένης πρόσβασης σε ψηφιακούς πόρους μεταξύ των ατόμων με χαμηλή κοινωνικοοικονομική κατάσταση, καθώς και των παιδιών μεταναστών και Ρομά. Η επίτευξη των στόχων σε επίπεδο ΕΕ που έχουν τεθεί στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης θα απαιτήσει αυξημένη εστίαση της πολιτικής στην αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων και στη βελτίωση της ευημερίας των μαθητών, μεταξύ άλλων μέσω πιο ολοκληρωμένων και συστημικών προσεγγίσεων και διατομεακής

συνεργασίας, σύμφωνα με την πρόταση της Επιτροπής για σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με τους δρόμους προς τη σχολική επιτυχία, καθώς και μέσω της παροχής οικονομικά προσιτής και ποιοτικής εκπαίδευσης, σύμφωνα με την ενισχυμένη ευρωπαϊκή εγγύηση για τα παιδιά.

Το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο αποτελεί βασικό καθοριστικό παράγοντα των εκπαιδευτικών επιδόσεων, με μεγάλες διαφορές μεταξύ των κρατών μελών

Χάσμα 19,5 εκατοστιαίων μονάδων όσον αφορά τις χαμηλές επιδόσεις μεταξύ εκπαιδευομένων **από μειονεκτούντα και από πιο ευνοημένα κοινωνικοοικονομικά περιβάλλοντα**

Η συνολικά καλύτερη μέση επίδοση συσχετίζεται με **μικρότερο χάσμα** μεταξύ χαμηλής και υψηλής κοινωνικοοικονομικής κατάστασης

Συνδυασμένο ποσοστό χαμηλών επιδόσεων στην ανάγνωση, στα μαθηματικά και στις θετικές επιστήμες ανά κοινωνικοοικονομική κατάσταση (ως %, 2018)

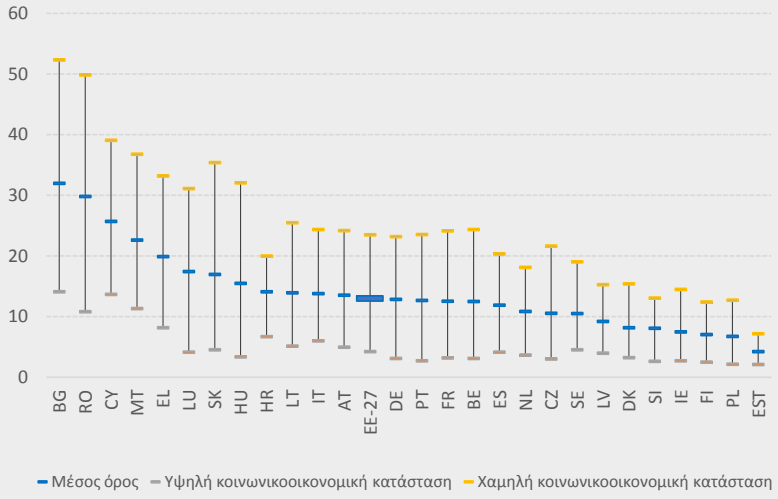

Πηγή: Υπολογισμοί του JRC με βάση τα στοιχεία του PISA 2018 του ΟΟΣΑ.

Η ψηφιακή μετάβαση, η οποία επιταχύνθηκε από την πανδημία COVID-19, έχει αυξήσει σημαντικά τη ζήτηση για ψηφιακές δεξιότητες, αλλά δεν έχουν προετοιμαστεί όλοι γι' αυτό. Οι ψηφιακές δεξιότητες απαιτούνται για ένα ολοένα ευρύτερο φάσμα θέσεων εργασίας (το 90 % από αυτές απαιτείται ήδη σήμερα). Στο πλαίσιο αυτό, τα χαμηλά επίπεδα ψηφιακών δεξιοτήτων είναι επιζήμια για την απασχολησιμότητα και την αύξηση της παραγωγικότητας και δημιουργούν εμπόδια στην ψηφιακή μετάβαση και στη δυνητική ανάπτυξη. Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία, μόνο το 54 % των ενηλίκων διέθετε τουλάχιστον βασικές ψηφιακές δεξιότητες στην ΕΕ το 2021, με μεγάλες αποκλίσεις μεταξύ των κρατών μελών. Τα άτομα με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, οι άνεργοι και τα άτομα εκτός εργατικού δυναμικού τείνουν να έχουν χαμηλότερα επίπεδα ψηφιακών δεξιοτήτων και λιγότερες ευκαιρίες για την ανάπτυξη τέτοιων δεξιοτήτων. Το χαμηλό επίπεδο ψηφιακών δεξιοτήτων σε μεγάλα τμήματα του πληθυσμού μπορεί επίσης να δημιουργήσει νέα είδη μειονεκτημάτων, στο πλαίσιο των ολοένα και πιο ψηφιοποιημένων υπηρεσιών, ιδίως σε σχέση με την πρόσβαση στην εκπαίδευση και την κατάρτιση, αλλά και ευρύτερα ψηφιοποιημένων δημόσιων υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης (ΔΥΑ). Για να γεφυρωθεί το ψηφιακό χάσμα, απαιτούνται προγράμματα ψηφιακών δεξιοτήτων για το σύνολο του πληθυσμού, τα οποία θα συμπληρώνονται από στοχευμένα προγράμματα, προσαρμοσμένα στο προφίλ δεξιοτήτων και στην κατάσταση της

αγοράς εργασίας συγκεκριμένων ομάδων. Η ΕΕ έχει ως στόχο να εφοδιάσει τουλάχιστον το 80 % του πληθυσμού με τουλάχιστον βασικές ψηφιακές δεξιότητες έως το 2030 και να αυξήσει τον αριθμό των ειδικών στις ΤΠΕ σε 20 εκατομμύρια (περίπου το 10 % των απασχολούμενων, με αφετηρία το χαμηλό επίπεδο του 4,5 % το 2021), τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες. Για τον σκοπό αυτόν, η Επιτροπή ξεκίνησε διαρθρωμένο διάλογο για την ψηφιακή εκπαίδευση και τις ψηφιακές δεξιότητες το 2021.

Οι ψηφιακές δεξιότητες έχουν καταστεί εγκάρσια ικανότητα, αλλά τα επίπεδα διαφέρουν σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών

Στο **90 %** των θέσεων εργασίας απαιτούνται **ψηφιακές δεξιότητες**

Το 2021 στην ΕΕ, μόνο το 54 % των ενηλίκων διέθετε τουλάχιστον βασικές ψηφιακές δεξιότητες

Έως το 2030 η ΕΕ έχει ως στόχο να εφοδιάσει το 80 % των ενηλίκων με τουλάχιστον βασικές ψηφιακές δεξιότητες

Άτομα με βασικό ή άνω του βασικού επίπεδο γενικών ψηφιακών δεξιοτήτων (ως % των ατόμων ηλικίας 16-74 ετών, 2021)

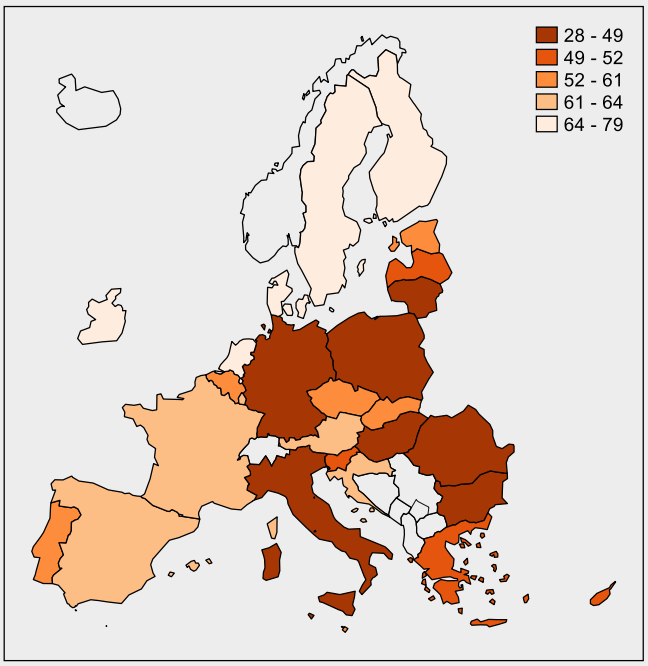

Σημείωση: Ορισμένες διοικητικές μονάδες σε νησιωτικές και εξόχως απόκεντρες περιοχές δεν εκπροσωπούνται. *Πηγή*: Eurostat, ΕΕΔ EDAT_LFSE_02. © EuroGeographics για τα διοικητικά όρια.

Η Ευρώπη πρέπει να αναπτύξει περαιτέρω τις δεξιότητες του εργατικού δυναμικού της, μεταξύ άλλων για να υποστηρίξει την πράσινη και την ενεργειακή μετάβαση, να παραμείνει ανταγωνιστική, να προωθήσει την ποιοτική απασχόληση και να διαφυλάξει το κοινωνικό της μοντέλο. Εκτός από τον ψηφιακό μετασχηματισμό, η μετάβαση σε μια κλιματικά ουδέτερη κοινωνία μεταβάλλει τις δεξιότητες που απαιτούνται στην αγορά εργασίας. Η τρέχουσα κοινωνικοοικονομική και γεωπολιτική κατάσταση τονίζει περαιτέρω την ανάγκη αναβάθμισης των δεξιοτήτων και επανειδίκευσης του εργατικού δυναμικού για τη στήριξη της μετάβασης από μια θέση εργασίας σε άλλη και την αντιμετώπιση των ήδη σημαντικών ελλείψεων εργατικού δυναμικού και δεξιοτήτων, μεταξύ άλλων στην πράσινη οικονομία. Το Ευρωπαϊκό Έτος Δεξιοτήτων 2023 αναμένεται να δώσει σημαντική πολιτική

ώθηση στην προώθηση της διά βίου απόκτησης δεξιοτήτων, η οποία είναι απαραίτητη για την επίτευξη των μεγάλων μετασχηματισμών με τις οποίες βρίσκονται αντιμέτωπες οι οικονομίες και οι κοινωνίες μας. Η ενεργός συμμετοχή σε δραστηριότητες μάθησης του υφιστάμενου εργατικού δυναμικού, μετά την αποτελεσματική αρχική εκπαίδευση και κατάρτιση, είναι υψίστης σημασίας για να διασφαλιστεί η συνεχής επικαιροποίηση των δεξιοτήτων. Τα ιδρύματα ποιοτικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι επίσης σημαντικά για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων υψηλού επιπέδου που απαιτούνται για ανθεκτικές, χωρίς αποκλεισμούς και βιώσιμες ευρωπαϊκές οικονομίες. Ο πρωταρχικός στόχος της ΕΕ για το 2030 σχετικά με την εκπαίδευση ενηλίκων απαιτεί τουλάχιστον το 60 % των ενηλίκων να συμμετέχει στη μάθηση κάθε χρόνο στην ΕΕ έως το 2030. Τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία από το 2016 δείχνουν ότι το ποσοστό συμμετοχής (κατά τους τελευταίους δώδεκα μήνες) στην ΕΕ εξακολουθεί να είναι πολύ χαμηλό, ανερχόμενο δηλαδή στο 37,4 % του πληθυσμού ηλικίας 25 έως 64 ετών, στοιχείο που καταδεικνύει την ανάγκη να επιταχυνθεί σημαντικά η πρόοδος για την επίτευξη των φιλόδοξων εθνικών στόχων που έχουν τεθεί για το 2030. Επιπλέον, σε όλα τα κράτη μέλη, οι ενήλικες με χαμηλό επίπεδο προσόντων τείνουν να συμμετέχουν στην κατάρτιση λιγότερο από εκείνους που κατέχουν τίτλο ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι με τη σειρά τους έχουν χαμηλότερα ποσοστά συμμετοχής απ’ ό,τι οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η συμμετοχή των ενηλίκων στη μάθηση είναι επίσης συχνότερη στις αστικές απ’ ό,τι στις αγροτικές περιοχές. Η σύσταση του Συμβουλίου, της 16ης Ιουνίου 2022, για τους ατομικούς λογαριασμούς μάθησης περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο τα κράτη μέλη μπορούν να συνδυάζουν την οικονομική και μη οικονομική στήριξη με αποτελεσματικό τρόπο ώστε να παρέχουν σε όλους τους ενήλικες τη δυνατότητα να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους καθ’ όλη τη διάρκεια του εργασιακού τους βίου και να σημειώσουν πρόοδο ως προς την επίτευξη του στόχου της εκπαίδευσης ενηλίκων κατά την επόμενη δεκαετία. Επίσης, η σύσταση του Συμβουλίου, της 16ης Ιουνίου 2022, σχετικά με μια ευρωπαϊκή προσέγγιση για τα μικροδιαπιστευτήρια για τη διά βίου μάθηση και την απασχολησιμότητα επιδιώκει να διασφαλίσει την ποιότητα, την αναγνώριση και την κατανόηση των μικροδιαπιστευτηρίων που χρησιμοποιούνται όλο και περισσότερο σε όλα τα συστήματα εκπαίδευσης, κατάρτισης και αγοράς εργασίας.

Η συμμετοχή των ενηλίκων στη μάθηση εξακολουθεί να είναι πολύ χαμηλή, ιδίως για τα άτομα χαμηλής ειδίκευσης

Το 10,8 % των ενηλίκων συμμετείχε στην εκπαίδευση (κατά τις προηγούμενες 4 εβδομάδες) στην ΕΕ το 2021

Μεταξύ των **ενηλίκων με χαμηλό επίπεδο προσόντων**, μόνο το **4,3 % συμμετείχε στη μάθηση**

Το 2016 **το 37,4 % των ενηλίκων συμμετείχε σε κάποια μορφή εκπαίδευσης και κατάρτισης** κατά τους προηγούμενους 12 μήνες

Συμμετοχή ενηλίκων στη μάθηση ανά μορφωτικό επίπεδο (χαμηλό, μεσαίο και υψηλό επίπεδο προσόντων) κατά τις τελευταίες τέσσερις εβδομάδες (2021, ως %)

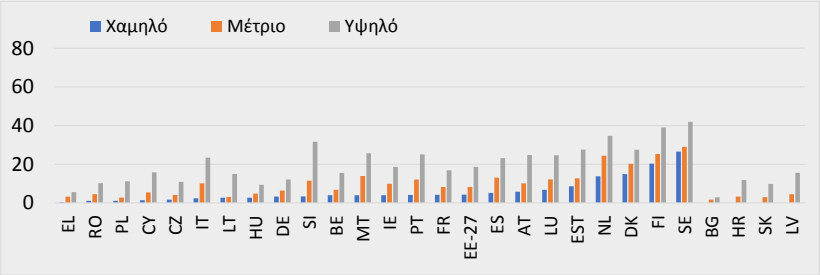

Συμμετοχή ενηλίκων στη μάθηση ανά μορφωτικό επίπεδο (χαμηλό, μεσαίο και υψηλό επίπεδο προσόντων) κατά τους τελευταίους 12 μήνες (2016, ως %)

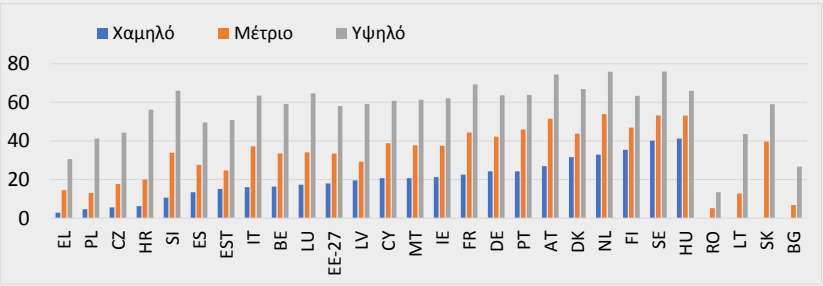

Πηγή: Eurostat [trng_lfs_03], έρευνα εργατικού δυναμικού (ΕΕΔ) και [ειδική εξαγωγή στοιχείων], έρευνα για την εκπαίδευση των ενηλίκων (AES).

Τα συνολικά πραγματικά εισοδήματα των νοικοκυριών αυξήθηκαν στην ΕΕ το 2021, μαζί με το ΑΕΠ και τα εισοδήματα της αγοράς, λόγω της ανάκαμψης μετά την πανδημία COVID-19, αλλά συρρικνώθηκαν το 2022. Το δεύτερο τρίμηνο του 2021 το πραγματικό εισόδημα των νοικοκυριών αυξήθηκε κατά 4,5 % (σε ετήσια βάση), καθώς η αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ κορυφώθηκε στο 14,1 %. Η ανθεκτικότητα των εισοδημάτων των νοικοκυριών ως προς τον κλυδωνισμό λόγω της νόσου COVID-19 το 2020 σχετίζεται με τη λειτουργία των αυτόματων σταθεροποιητών και τις μαζικές και άμεσες απαντήσεις πολιτικής που εφαρμόστηκαν σε επίπεδο κρατών μελών και ΕΕ, οι οποίες μετρίασαν σε μεγάλο βαθμό τις αρνητικές κοινωνικοοικονομικές συνέπειες της πανδημίας. Ωστόσο, κατά την περίοδο από το τρίτο τρίμηνο του 2021 και μετά παρατηρήθηκε έντονη επιβράδυνση της αύξησης του πραγματικού εισοδήματος των νοικοκυριών, η οποία συμπαρασύρθηκε από τον ταχέως αυξανόμενο πληθωρισμό, παρά την αύξηση των ονομαστικών εισοδημάτων από εξαρτημένη εργασία. Έως το δεύτερο τρίμηνο του 2022 το πραγματικό ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών συρρικνώθηκε για πρώτη φορά μετά τον κλυδωνισμό λόγω της νόσου COVID-19 το δεύτερο τρίμηνο του 2020, ενώ η αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ επιβραδύνθηκε.

Ο πρόσφατος υψηλός πληθωρισμός επηρέασε αρνητικά την αύξηση του συνολικού πραγματικού εισοδήματος των νοικοκυριών που παρατηρήθηκε το 2022

Αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ και του πραγματικού ακαθάριστου διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών και των κύριων συνιστωσών του (ως %, ΕΕ-27)

Το πραγματικό ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών συρρικνώθηκε στην ΕΕ το δεύτερο τρίμηνο του 2022

Η **εισοδηματική ανισότητα παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό σταθερή** στην πλειονότητα των κρατών μελών

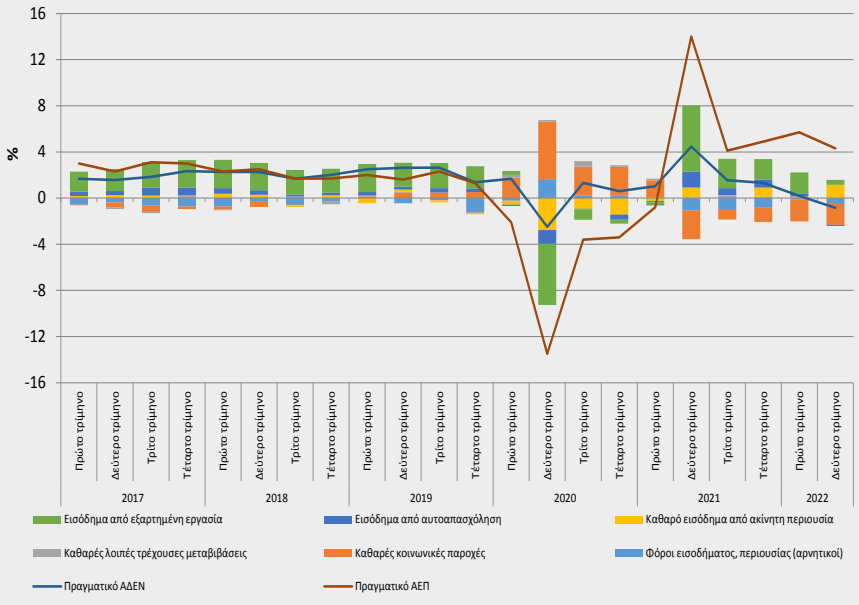

Πηγή: Eurostat, εθνικοί λογαριασμοί [nasq_10_nf_tr] και [namq_10_gdp]. Σημειώσεις: Βλ. κυρίως μέρος της έκθεσης.

Παρά την κρίση λόγω της νόσου COVID-19, το ποσοστό των ατόμων που αντιμετώπιζε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού (AROPE) παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό σταθερό καθ' όλη τη διάρκεια του 2020 και εκτιμάται ότι θα παραμείνει σταθερό το 2021, αφού σημείωσε βελτίωση τα προηγούμενα έτη, χάρη στα μέτρα που έλαβαν η ΕΕ και τα κράτη μέλη για τον μετριασμό των αρνητικών επιπτώσεων της πανδημίας. Περίπου ένα στα πέντε άτομα αντιμετώπιζε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού στην ΕΕ το 2020 και ούτε για το 2021 εκτιμάται ότι θα υπάρξουν σημαντικές μεταβολές, μολονότι παρατηρούνται σημαντικές διαφορές μεταξύ των χωρών. Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας και το ποσοστό των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά (οιονεί) ανέργων παρέμειναν ουσιαστικά αμετάβλητα μετά την πανδημία, ενώ η σοβαρή υλική και κοινωνική στέρηση συνέχισε να μειώνεται το 2021. Παρότι με ενδείξεις απόκλισης μεταξύ των κρατών μελών, η εισοδηματική ανισότητα παρουσίασε επίσης γενική σταθερότητα κατά την περίοδο 2020-2021. Αυτό συνέβη χάρη στην ουσιαστική και ταχεία δράση πολιτικής, συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων μειωμένου ωραρίου εργασίας και άλλων μέτρων διατήρησης των θέσεων εργασίας, καθώς και μέτρων πολιτικής για τη στήριξη των ευάλωτων ατόμων κατά την κρίση λόγω της νόσου COVID-19. Πράγματι, ο αντίκτυπος των κοινωνικών μεταβιβάσεων στη μείωση της φτώχειας αυξήθηκε σε πρωτοφανές επίπεδο (αφού αυξήθηκε στη μεγάλη πλειονότητα των κρατών μελών), με αποτέλεσμα τη μείωση της φτώχειας κατά περισσότερο από ένα τρίτο κατά μέσο όρο στην ΕΕ. Ωστόσο, τα άτομα σε άτυπη μορφή απασχόλησης ήταν πάνω από τρεις φορές πιθανότερο να διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας (16,6 %) απ' ό,τι τα άτομα σε τυπική μορφή απασχόλησης (5 %). Οι πρώτες εκτιμήσεις για τις δαπάνες κοινωνικής προστασίας το 2021 για 24 κράτη μέλη δείχνουν ότι

το μερίδιό τους στο ΑΕΠ μειώθηκε σε σύγκριση με το 2020 (29,2 % έναντι 30,7 %), παραμένοντας ωστόσο πάνω από το προ της κρίσης επίπεδο (27,1 % το 2019). Σχεδόν σε όλα τα κράτη μέλη, το μερίδιο των δαπανών για υγειονομική περίθαλψη και παροχές ασθένειας αυξήθηκε, ενώ μειώθηκε το βάρος των παροχών ανεργίας.

Ο κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού για συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες παρέμεινε επίσης σε μεγάλο βαθμό αμετάβλητος κατά την περίοδο 2020-2021, παρότι εξακολουθεί να σηματοδοτεί ιδιαίτερες προκλήσεις για ορισμένες απ' αυτές τις ομάδες. Το ποσοστό των Ρομά που έχουν γεννηθεί εκτός ΕΕ και των Ρομά που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό αμετάβλητο στην ΕΕ, ενώ το ποσοστό των ατόμων με αναπηρία μειώθηκε παρά την έξαρση της πανδημίας. Ωστόσο, οι ομάδες αυτές εξακολουθούν να είναι συστηματικά περισσότερο εκτεθειμένες στη φτώχεια και στον κοινωνικό αποκλεισμό απ' ό,τι ο υπόλοιπος πληθυσμός. Για την καταπολέμηση του υψηλότερου κινδύνου φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία, τα κράτη μέλη θα πρέπει να αντιμετωπίσουν τα κενά στην κοινωνική προστασία για τη μείωση των ανισοτήτων, μεταξύ άλλων με την αντιστάθμιση πρόσθετων δαπανών που σχετίζονται με την αναπηρία και την επιλεξιμότητα για παροχές αναπηρίας. Μεταξύ των παιδιών, ο κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού παρέμεινε επίσης σε μεγάλο βαθμό σταθερός την περίοδο 2020-2021, αλλά υψηλότερος απ' ό,τι για τον συνολικό πληθυσμό και με ενδείξεις απόκλισης μεταξύ των κρατών μελών. Επιπλέον, οι οικογένειες με παιδιά συνέχισαν να βιώνουν υψηλή στέρηση στέγασης. Τα παιδιά που μεγαλώνουν σε συνθήκες φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού είναι λιγότερο πιθανό να έχουν καλές επιδόσεις στο σχολείο, να απολαμβάνουν καλή υγεία και να αξιοποιούν πλήρως τις δυνατότητές τους σε μεταγενέστερο στάδιο της ζωής τους, και αυτό καθιστά αναγκαία την ανάληψη επείγουσας δράσης πολιτικής για την αντιμετώπιση της πρόκλησης σύμφωνα με την ενισχυμένη ευρωπαϊκή εγγύηση για τα παιδιά.

Ο κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό σταθερός κατά μέσο όρο την περίοδο 2020-2021 στην ΕΕ, αλλά διαφέρει σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών και είναι υψηλότερος για τα παιδιά

Ένα στα πέντε άτομα που αντιμετώπιζαν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού το 2021 στην ΕΕ, με εύρος που κυμαίνεται από 10,7 % έως 34,4 % σε όλα τα κράτη μέλη

Ο κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού είναι υψηλότερος για τα παιδιά στην ΕΕ (24,4 %), όπως και στα περισσότερα κράτη μέλη

Ποσοστά κινδύνου φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού για τον συνολικό πληθυσμό και για τα παιδιά (ηλικίας 0-17 ετών) (ως %, 2021)

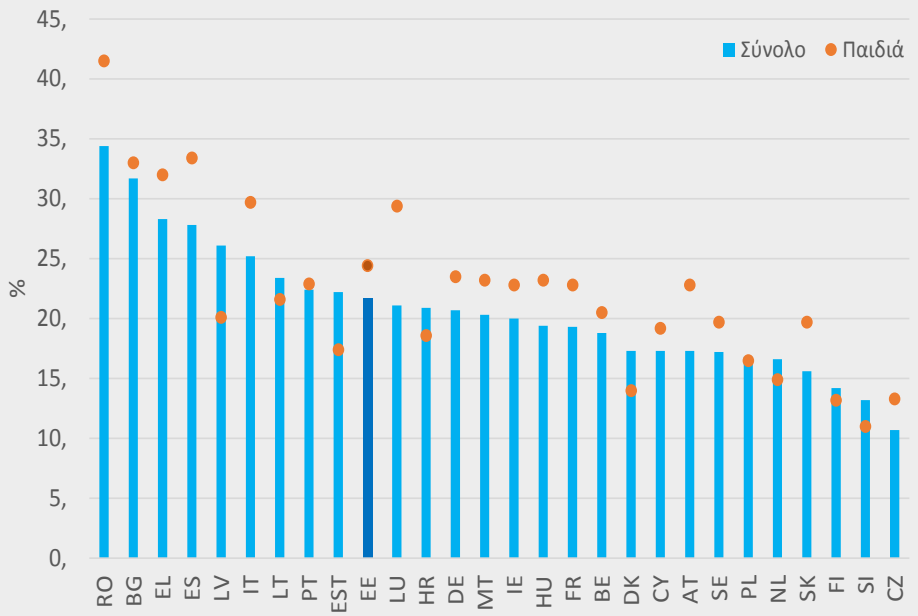

Πηγή: Eurostat [ilc_peps01n], EU-SILC.

Οι υψηλές και αυξανόμενες τιμές της ενέργειας και οι σχετικές πληθωριστικές πιέσεις κινδυνεύουν να επηρεάσουν αρνητικά την αγοραστική δύναμη, ιδίως των ευάλωτων νοικοκυριών, και να προκαλέσουν αύξηση της ενεργειακής φτώχειας, με αποτέλεσμα να απαιτείται προσωρινή και στοχευμένη στήριξη. Η εκτίναξη των τιμών της ενέργειας κατά την περίοδο 2021-2022 έχει επηρεάσει αρνητικά την αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος (με εκτιμώμενη αύξηση του κόστους διαβίωσής τους κατά 12 % κατά μέσο όρο), ιδίως όσον αφορά τα τρόφιμα και την ενέργεια. Το υψηλότερο συνολικό κόστος μεταφορών και το οικιακό ενεργειακό κόστος, που σχετίζεται κυρίως με τη θέρμανση και την ψύξη, συνεπάγονται επίσης αυξημένο κίνδυνο ενεργειακής φτώχειας για τα νοικοκυριά. Ειδικότερα, η αδυναμία επαρκούς θέρμανσης των κατοικιών επηρεάζει δυσμενέστερα τα άτομα με χαμηλά εισοδήματα. Περίπου δύο στα δέκα άτομα που αντιμετώπιζαν κίνδυνο φτώχειας αδυνατούσαν ήδη να εξασφαλίσουν επαρκή θέρμανση της κατοικίας τους το 2021, αριθμός υπερδιπλάσιος σε σχέση με τον συνολικό πληθυσμό. Η Επιτροπή έχει προτείνει διάφορα μέτρα για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης. Τον Οκτώβριο του 2021 παρουσίασε ανακοίνωση σχετικά με τις τιμές της ενέργειας, συμπεριλαμβανομένης μιας εργαλειοθήκης στην οποία περιγράφεται τι θα μπορούσαν να κάνουν τα κράτη μέλη στο πλαίσιο των υφιστάμενων κανόνων της ΕΕ για να βοηθήσουν τους ευάλωτους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις να αντιμετωπίσουν τις υψηλές τιμές. Ο κανονισμός του Συμβουλίου, της 6ης Οκτωβρίου 2022, σχετικά με παρέμβαση έκτακτης ανάγκης για την αντιμετώπιση των υψηλών τιμών της ενέργειας επέκτεινε την εργαλειοθήκη

και αναμένεται επίσης να αποφέρει πρόσθετα δημόσια έσοδα από τα απροσδόκητα κέρδη από υποοριακές τεχνολογίες και τη συνεισφορά αλληλεγγύης για τις εταιρείες ορυκτών καυσίμων. Τα έσοδα αυτά θα διοχετεύονται σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις που κινδυνεύουν όλο και περισσότερο να μη μπορούν να πληρώσουν τους λογαριασμούς ενέργειας και αναμένεται να συμβάλουν στην πρόληψη της αύξησης των κινδύνων φτώχειας και των ανισοτήτων. Κατά τη διάρκεια του περασμένου έτους, τα κράτη μέλη θέσπισαν έκτακτα και προσωρινά μέτρα για την αντιμετώπιση της τρέχουσας ενεργειακής κρίσης. Καθώς οι πιέσεις στις τιμές διευρύνονται, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να παρακολουθούνται στενά οι διανεμητικές επιπτώσεις τους και να βασίζονται σε προσωρινά μέτρα στήριξης που απευθύνονται περισσότερο στα ευάλωτα άτομα. Η μείωση των δαπανών των νοικοκυριών για ενέργεια και της εξάρτησης από ορυκτά καύσιμα, μεταξύ άλλων με την κινητοποίηση επενδύσεων στην ενεργειακή απόδοση, συμπεριλαμβανομένης της ανακαίνισης κτιρίων, και στην ανανεώσιμη ενέργεια σύμφωνα με το REPowerEU, συμβάλλει επίσης στην προστασία της αγοραστικής δύναμης των νοικοκυριών λόγω της αύξησης των τιμών της ενέργειας. Τέτοια μέτρα στήριξης αποτελούν τις καλύτερες μακροπρόθεσμες λύσεις για τις υψηλές τιμές της ενέργειας και θα πρέπει επίσης να απευθύνονται πρωτίστως στους ευάλωτους.

Η αύξηση των τιμών της ενέργειας επηρεάζει αρνητικά το συνολικό κόστος διαβίωσης για τα νοικοκυριά χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος

Σχεδόν το ήμισυ της αύξησης του κόστους διαβίωσης κατά 9,7 % στην ΕΕ μεταξύ 2021 και 2022 οφειλόταν σε **αυξήσεις των τιμών της ενέργειας**

Το**6,9 %** του συνολικού πληθυσμού και το **16,4 %** των ατόμων που αντιμετώπιζαν κίνδυνο φτώχειας **αδυνατούσαν να εξασφαλίσουν επαρκή θέρμανση της κατοικίας τους** το 2021

Συμβολή των ειδών δαπανών στις αυξήσεις του κόστους διαβίωσης για το πρώτο και το τρίτο πεμπτημόριο του πληθυσμού (κατά κατηγορίες εισοδήματος, ως %) (πρώτη και δεύτερη ράβδος ανά κράτος μέλος, αντίστοιχα)

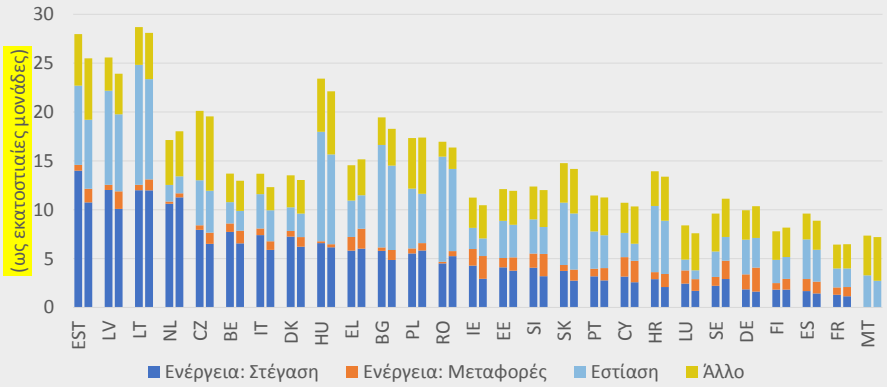

Σημείωση: Οι αυξήσεις του κόστους διαβίωσης υπολογίζονται για τα μερίδια δαπανών κατά μέσο όρο εντός του πρώτου και του τρίτου πεμπτημορίου της κατανομής του ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών. Τα κράτη μέλη ταξινομήθηκαν με βάση τη συμβολή των μεταβολών των τιμών της ενέργειας που σχετίζονται με τη στέγαση για το πρώτο πεμπτημόριο. *Πηγή:* Υπολογισμοί του JRC με βάση τα στοιχεία για τον πληθωρισμό βάσει του εναρμονισμένου δείκτη τιμών καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) από τον δείκτη της Eurostat [prc_hicp_manr] από τον Σεπτέμβριο του 2022 και τα μικροδεδομένα από το κύμα έρευνας της Eurostat το 2015 για τον προϋπολογισμό των νοικοκυριών (HBS, Household Budget Survey).

Η επάρκεια των συστημάτων ελάχιστου εισοδήματος έχει διαβρωθεί στα περισσότερα κράτη μέλη το 2020, σε σύγκριση με το 2019, και εξακολουθούν να υπάρχουν κενά στην κάλυψη. Η προστασία του ελάχιστου εισοδήματος, σύμφωνα με την προσέγγιση της ενεργητικής ένταξης, διαδραματίζει καίριο ρόλο στην πρόληψη και στον μετριασμό του κινδύνου φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού. Όλα τα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει συστήματα στήριξης του εισοδήματος έσχατης ανάγκης και, κατά μέσο όρο, η επάρκεια του

ελάχιστου εισοδήματος παρέμεινε σε γενικές γραμμές αμετάβλητη στην ΕΕ την τελευταία δεκαετία (αλλά με σημαντικές διακυμάνσεις μεταξύ των κρατών μελών), ενώ το 2020 παρατηρήθηκε συνολικά μια μικρή επιδείνωση. Μεταξύ 2015 και 2020 παρατηρήθηκαν βελτιώσεις στην κάλυψη, οι οποίες μπορούν να συμβάλουν στην πρόληψη της αύξησης του βάθους της φτώχειας και της υλικής στέρησης, αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις όσον αφορά την αποτελεσματικότητα. Για τη στήριξη της ανοδικής σύγκλισης μεταξύ των κρατών μελών και της καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, η Επιτροπή υπέβαλε πρόταση για σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με επαρκές ελάχιστο εισόδημα που διασφαλίζει την ενεργητική ένταξη, η οποία περιγράφει τομείς για περαιτέρω εκσυγχρονισμό των συστημάτων ελάχιστου εισοδήματος σύμφωνα με την προσέγγιση της ενεργητικής ένταξης.

Η επάρκεια των δικτύων κοινωνικής ασφάλειας διαφέρει μεταξύ των κρατών μελών

Παροχές ελάχιστου εισοδήματος σε **λιγότερο από το ήμισυ του ορίου της φτώχειας στο ένα τρίτο των κρατών μελών** το 2019

Ο **αντίκτυπος των μεταβιβάσεων στη μείωση της φτώχειας** κυμαίνεται **από 16 % έως 52 %** μεταξύ των κρατών μελών

Καθαρό εισόδημα δικαιούχων ελάχιστου εισοδήματος ως ποσοστό του ορίου κινδύνου φτώχειας (που εξομαλύνθηκε σε διάστημα τριετίας) και εισόδημα χαμηλόμισθου εργαζομένου (2009 και 2020)

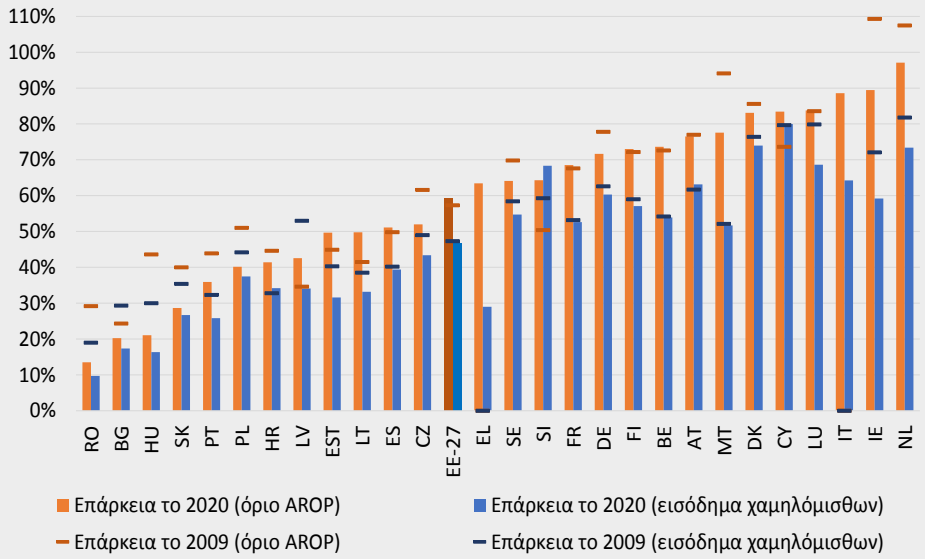

Πηγή: Υπολογισμός της ΓΔ EMPL από τα μικροδεδομένα των στατιστικών της ΕΕ για το εισόδημα και τις συνθήκες διαβίωσης (EU-SILC). *Σημείωση*: Τα στοιχεία για την ΙΕ αντικατοπτρίζουν το εισοδηματικό έτος 2020 για τις παροχές ελάχιστου εισοδήματος. Για τις ΙΕ, IT, LU και LV, δεν υπάρχουν ακόμη διαθέσιμα στοιχεία των στατιστικών SILC 2020 για το όριο ποσοστού κινδύνου φτώχειας (AROP). Τα διαγράμματα αφορούν άτεκνα άτομα που ζουν μόνα τους. Το καθαρό εισόδημα δικαιούχου ελάχιστου εισοδήματος μπορεί να περιλαμβάνει και άλλα είδη παροχών (π.χ. επιδόματα στέγασης) πέραν του ελάχιστου εισοδήματος. Ο υπό εξέταση χαμηλόμισθος εργαζόμενος κερδίζει το 50 % του μέσου μισθού και εργάζεται με καθεστώς πλήρους απασχόλησης.

Οι ανάγκες ιατρικής περίθαλψης που δεν καλύπτονται, κατά δήλωση των ίδιων των ατόμων, μειώθηκαν στην ΕΕ κατά μέσο όρο το 2021, ωστόσο εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των κρατών μελών, ενώ παρατηρείται σημαντική αύξηση της ζήτησης για υπηρεσίες μακροχρόνιας φροντίδας, λόγω της γήρανσης του πληθυσμού. Τα άτομα που ζουν σε νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος είναι πιθανότερο να αναφέρουν ότι δεν καλύπτονται οι ανάγκες τους για ιατρική περίθαλψη, μολονότι η έκταση του χάσματος σε σχέση με τον συνολικό πληθυσμό διαφοροποιείται μεταξύ των κρατών μελών. Οι ελλείψεις εργατικού δυναμικού και δεξιοτήτων στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης ενδέχεται να εξακολουθούν να προκαλούν εμπόδια στην

παροχή υπηρεσιών, παρά τη μείωση της πίεσης που ασκείται στα συστήματα υγειονομικής περίθαλψης λόγω της νόσου COVID-19. Ορισμένα κράτη μέλη ξεκίνησαν συστημικές μεταρρυθμίσεις στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης, μεταξύ άλλων όσον αφορά την παροχή πρωτοβάθμιας υγειονομικής περίθαλψης. Είναι καίριας σημασίας η ολοκλήρωσή τους, παράλληλα με τη σταδιακή ψηφιοποίηση των υπηρεσιών, για να αυξηθεί η ποιότητα της παροχής και να βελτιωθεί η ανθεκτικότητά της. Ταυτόχρονα, υπό την επίδραση της δημογραφικής αλλαγής, ο αριθμός των ατόμων που ενδεχομένως χρήζουν μακροχρόνιας φροντίδας προβλέπεται να αυξηθεί στην ΕΕ από 30,8 εκατομμύρια το 2019 σε 33,7 εκατομμύρια το 2030 και σε 38,1 εκατομμύρια το 2050. Αυτό ενισχύει την ανάγκη αντιμετώπισης των προκλήσεων που σχετίζονται με τη διαθεσιμότητα, την οικονομική προσιτότητα και την ποιότητα της μακροχρόνιας φροντίδας, λαμβανομένης παράλληλα υπόψη της συνολικής βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών. Μολονότι όλα τα κράτη μέλη παρέχουν κάποια κάλυψη κοινωνικής προστασίας, το 35,7 % των ατόμων στην ΕΕ ανέφερε ότι δεν χρησιμοποιεί (περισσότερες) υπηρεσίες κατ' οίκον φροντίδας για οικονομικούς λόγους, το 9,7 % ανέφερε ελλείψεις στην προσφορά και το 2,1 % ανέφερε ανησυχίες σχετικά με την ποιότητα. Ειδικότερα, ακόμα και μετά την κοινωνική προστασία, το ιδιωτικό κόστος της φροντίδας μπορεί να είναι πολύ υψηλό, αντιπροσωπεύοντας πάνω από το 50 % του διάμεσου εισοδήματος των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας με σοβαρές ανάγκες μακροχρόνιας φροντίδας σε πολλά κράτη μέλη. Για να μεγιστοποιηθεί η συμβολή των υπηρεσιών μακροχρόνιας φροντίδας στην κοινωνική δικαιοσύνη, στην ισότητα των φύλων και στη δημιουργία θέσεων εργασίας, η Επιτροπή παρουσίασε μια ευρωπαϊκή στρατηγική για τη φροντίδα, συνοδευόμενη από πρόταση για σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με την πρόσβαση σε οικονομικά προσιτή, υψηλής ποιότητας μακροχρόνια φροντίδα.

Τα κράτη μέλη λαμβάνουν μέτρα για να προσαρμόσουν τα συστήματα κοινωνικής προστασίας τους στο μεταβαλλόμενο δημογραφικό πλαίσιο και στο πλαίσιο της αγοράς εργασίας, ώστε να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που σχετίζονται με την επάρκεια, την προσβασιμότητα και τη δημοσιονομική βιωσιμότητα. Μετά την πανδημία, επισημάνθηκαν ορισμένα κενά όσον αφορά την πρόσβαση στην κοινωνική προστασία, αρκετά κράτη μέλη έχουν θεσπίσει μεταρρυθμίσεις στα εθνικά τους συστήματα κοινωνικής προστασίας, με στόχο τους εργαζόμενους σε άτυπη μορφή απασχόλησης και τους αυτοαπασχολούμενους. Η δημογραφική αλλαγή εξακολουθεί να θέτει μακροπρόθεσμες προκλήσεις για τα συνταξιοδοτικά συστήματα, μεταξύ άλλων όσον αφορά τον αντίκτυπο που έχουν στα δημόσια οικονομικά η γήρανση του πληθυσμού και τα σχετικά συνταξιοδοτικά συστήματα, τα συστήματα υγειονομικής περίθαλψης, καθώς και τα συστήματα μακροχρόνιας φροντίδας, όσον αφορά την επάρκεια, την προσβασιμότητα και τη δημοσιονομική βιωσιμότητα. Για την επιτυχή αντιμετώπιση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν τα συνταξιοδοτικά συστήματα, μεταξύ άλλων σε σχέση με το τρέχον συνταξιοδοτικό χάσμα μεταξύ των φύλων, απαιτείται ευρύ φάσμα μέτρων πολιτικής που θα καλύπτουν τις πολιτικές για τις συντάξεις, την αγορά εργασίας, τη φορολογία και την υγεία.

Η προβλέψιμη, ουσιαστική και έγκαιρη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων διαδραματίζει σημαντικό ρόλο ώστε να διασφαλιστεί ότι οι μεταρρυθμίσεις και οι επενδύσεις σχεδιάζονται και υλοποιούνται αποτελεσματικά. Στην κατευθυντήρια γραμμή αριθ. 7 και στην αρχή 8 για την απασχόληση του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, τα κράτη μέλη καλούνται να διασφαλίσουν την έγκαιρη και ουσιαστική συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση μεταρρυθμίσεων και πολιτικών στον τομέα της απασχόλησης, στον κοινωνικό τομέα και, κατά περίπτωση, στον οικονομικό τομέα, μεταξύ άλλων μέσω της στήριξης για αυξημένη ικανότητα των κοινωνικών εταίρων. Κατά τη διάρκεια της κρίσης στον τομέα της υγείας, ο κοινωνικός διάλογος και οι συλλογικές διαπραγματεύσεις συνέβαλαν καθοριστικά στη διαμόρφωση ενός

ισχυρού τομέα υγείας, με αποτέλεσμα να ενισχυθεί η ετοιμότητα της ΕΕ σε πιθανές μελλοντικές κρίσεις στον εν λόγω τομέα. Ταυτόχρονα, αρκετά κράτη μέλη κάλεσαν τους κοινωνικούς εταίρους, σύμφωνα με τις οικείες εθνικές πρακτικές και τα θεσμικά πλαίσια, να συζητήσουν, να διαπραγματευτούν και/ή να εφαρμόσουν μέτρα για τη στήριξη των συνθηκών εργασίας, της λειτουργίας της αγοράς εργασίας, των ίσων ευκαιριών και της υγείας και ασφάλειας στον χώρο εργασίας. Πιο πρόσφατα, η συνεργασία με τους κοινωνικούς εταίρους ήταν καίριας σημασίας για την εφαρμογή κατάλληλων πολιτικών στήριξης υπέρ της ένταξης των Ουκρανών πολιτών και άλλων εκτοπισμένων ατόμων στις ευρωπαϊκές αγορές εργασίας, μεταξύ άλλων σε τομείς που αντιμετωπίζουν ελλείψεις εργατικού δυναμικού. Η συμμετοχή των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών είναι επίσης καθοριστικής σημασίας για την υλοποίηση ποιοτικών μεταρρυθμίσεων και πολιτικών στα κράτη μέλη. Η συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων και της κοινωνίας των πολιτών είναι επίσης σημαντική σε σχέση με τα σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας.

******

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να λάβουν μέτρα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων στους τομείς της απασχόλησης, των δεξιοτήτων και της κοινωνικής πολιτικής που διαπιστώνονται στην παρούσα κοινή έκθεση για την απασχόληση. Η ανάλυση που παρουσιάζεται στην έκθεση αναδεικνύει μια σειρά τομέων προτεραιότητας για δράσεις πολιτικής. Στόχος τους θα πρέπει να είναι η αντιμετώπιση των προκλήσεων που έχουν ανακύψει στο τρέχον κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο και η προώθηση της βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης, με την προώθηση της δημιουργίας ποιοτικών θέσεων εργασίας και των μεταβάσεων από μια θέση εργασίας σε άλλη καθ' όλη τη διάρκεια του εργασιακού βίου και σε όλους τους τομείς, τη βελτίωση της κοινωνικής και οικονομικής ανθεκτικότητας και τη διασφάλιση δίκαιης πράσινης και ψηφιακής μετάβασης, με παράλληλη πρόοδο ως προς τους πρωταρχικούς και εθνικούς στόχους της ΕΕ για την απασχόληση, τις δεξιότητες και τη μείωση της φτώχειας έως το 2030.

Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση, τα κράτη μέλη καλούνται:

- να μετριάσουν τον αρνητικό αντίκτυπο των πληθωριστικών πιέσεων, μεταξύ άλλων, ιδίως από τις υψηλές τιμές της ενέργειας, στην αγοραστική δύναμη των ευάλωτων νοικοκυριών, μεταξύ άλλων, για την αποφυγή της αύξησης της ενεργειακής φτώχειας, μέσω προσωρινών και στοχευμένων μέτρων στήριξης, με παράλληλη διατήρηση των κινήτρων για τη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας και βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης·
- σύμφωνα με τις εθνικές πρακτικές και με πλήρη σεβασμό του ρόλου των κοινωνικών εταίρων, να προωθήσουν μισθολογικές εξελίξεις που μετριάζουν την απώλεια της αγοραστικής δύναμης, ιδίως για τους χαμηλόμισθους, μεταξύ άλλων μέσω έγκαιρων επικαιροποιήσεων των νόμιμων κατώτατων μισθών, με ταυτόχρονη συνεκτίμηση των μακροοικονομικών συνθηκών, διατήρηση της απασχόλησης και της ανταγωνιστικότητας και συνέπεια με τον στόχο της αντιμετώπισης του υψηλού πληθωρισμού·
- να διασφαλίσουν τη διαθεσιμότητα συστημάτων μειωμένου ωραρίου εργασίας και άλλων μέτρων διατήρησης των θέσεων εργασίας που έχουν σχεδιαστεί κατά τρόπον ώστε να διαφυλάσσουν το ανθρώπινο κεφάλαιο, να στηρίζουν δίκαιες διαδικασίες αναδιάρθρωσης όπου χρειάζεται, να διευκολύνουν τη μετάβαση από μια θέση εργασίας

σε άλλη και να συμβάλλουν στον εκσυγχρονισμό της οικονομίας, ιδίως μέσω της σχετικής αναβάθμισης των δεξιοτήτων και της επανειδίκευσης, λαμβανομένων επίσης υπόψη των δυνητικών επιπτώσεων της ενεργειακής κρίσης στην αγορά εργασίας και των σχετικών βιομηχανικών μετασχηματισμών·

- να ενισχύσουν την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα των ενεργητικών πολιτικών για την αγορά εργασίας και την ικανότητα των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης, μεταξύ άλλων με επενδύσεις σε προσβάσιμες ψηφιακές υποδομές και υπηρεσίες, με παρακολούθηση και πρόβλεψη δεξιοτήτων, καθώς και με επαρκή κατάρτιση του προσωπικού, με στόχο την προώθηση της δημιουργίας θέσεων εργασίας και της μετάβασης από μια θέση εργασίας σε άλλη, μεταξύ άλλων προς την ψηφιακή και την πράσινη οικονομία, και την αντιμετώπιση των ελλείψεων εργατικού δυναμικού και δεξιοτήτων·

- να παράσχουν στήριξη στους εργαζομένους και στα νοικοκυριά που πλήττονται περισσότερο από τους οικονομικούς και κοινωνικούς μετασχηματισμούς που προκαλούνται από την κλιματική αλλαγή και την αναγκαία πράσινη μετάβαση, καθώς και την ψηφιοποίηση, ειδικότερα σε όσους είναι ευάλωτοι, ιδίως μέσω υπηρεσιών απασχόλησης και μέτρων κατάρτισης, καλά σχεδιασμένων, στοχευμένων και χρονικά προσδιορισμένων προγραμμάτων απασχόλησης, καθώς και μέσω στοχευμένων και καλά σχεδιασμένων κινήτρων πρόσληψης και μετάβασης, επαρκούς εισοδηματικής ασφάλειας με προσέγγιση ενεργητικής ένταξης και προώθησης της επιχειρηματικότητας, με βάση την πλήρη και ουσιαστική συμμετοχή των εργαζομένων και των εκπροσώπων τους στην πρόβλεψη της αλλαγής και στη διαχείριση των διαδικασιών αναδιάρθρωσης, σύμφωνα με τη σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με τη διασφάλιση δίκαιης μετάβασης προς την κλιματική ουδετερότητα·

- να βελτιώσουν τις προοπτικές των νέων στην αγορά εργασίας, μεταξύ άλλων με την προώθηση ποιοτικής και χωρίς αποκλεισμούς επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, με την παροχή στοχευμένης στήριξης από υπηρεσίες απασχόλησης (συμπεριλαμβανομένης της παροχής καθοδήγησης, κατευθύνσεων και συμβουλών), καθώς και με τη στήριξη ποιοτικών θέσεων μαθητείας και πρακτικής άσκησης, σύμφωνα με τις ενισχυμένες εγγυήσεις για τη νεολαία·

- να διασφαλίσουν την ισότητα των φύλων και να ενισχύσουν τη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας, μεταξύ άλλων με την προώθηση των ίσων ευκαιριών και της επαγγελματικής εξέλιξης, καθώς και με τη διασφάλιση της διαφάνειας στις μισθολογικές δομές· να προάγουν τη συμφιλίωση της επαγγελματικής, οικογενειακής και προσωπικής ζωής, μεταξύ άλλων μέσω της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτή, ποιοτική μακροχρόνια φροντίδα και υπηρεσίες προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας, καθώς και της πρόσβασης σε αρμόζουσα άδεια για οικογενειακούς λόγους και ευέλικτες ρυθμίσεις εργασίας για τους γονείς και άλλα άτομα με ευθύνες παροχής φροντίδας, σύμφωνα με την ευρωπαϊκή στρατηγική για τη φροντίδα·

- να προωθήσουν τις ίσες ευκαιρίες και να βελτιώσουν τα μαθησιακά αποτελέσματα με την αντιμετώπιση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου, μεταξύ άλλων μέσω της παροχής οικονομικά προσιτής και καλής ποιότητας προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας, σύμφωνα με την ευρωπαϊκή εγγύηση για τα παιδιά και τα σχετικά εθνικά σχέδια δράσης, καθώς και με την αντιμετώπιση των ελλείψεων σε εκπαιδευτικούς. να υποστηρίξουν την πρόσβαση στην εκπαίδευση παιδιών από μειονεκτούσες ομάδες και απομακρυσμένες περιοχές και να προωθήσουν την κατάρτιση σε όλα τα επίπεδα προσόντων·

- να τονώσουν τις ψηφιακές ικανότητες των μαθητών και των ενηλίκων και να ενισχύσουν τη δεξαμενή ψηφιακών ταλέντων στην αγορά εργασίας μέσω της ανάπτυξης ψηφιακών οικοσυστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με την υποστήριξη βασικών παραγόντων διευκόλυνσης, όπως η συνδεσιμότητα υψηλής ταχύτητας για τα σχολεία, ο εξοπλισμός και η κατάρτιση των εκπαιδευτικών· και να στηρίξουν ιδρύματα με τεχνογνωσία στον τομέα της ψηφιοποίησης, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην ένταξη και στη μείωση του ψηφιακού χάσματος·
- να στηρίξουν την αναβάθμιση των δεξιοτήτων και την επανειδίκευση των ενηλίκων ώστε να προσαρμοστούν σε μια μεταβαλλόμενη αγορά εργασίας, μεταξύ άλλων με την ενίσχυση των διατάξεων σχετικά με τα ατομικά δικαιώματα κατάρτισης, ιδίως μέσω ατομικών λογαριασμών μάθησης, και με την προώθηση της ανάπτυξης, της εφαρμογής και της αναγνώρισης των μικροδιαπιστευτηρίων, σύμφωνα με τις συστάσεις του Συμβουλίου για τους ατομικούς λογαριασμούς μάθησης και σχετικά με μια ευρωπαϊκή προσέγγιση για τα μικροδιαπιστευτήρια για τη διά βίου μάθηση και την απασχολησιμότητα·
- να προσαρμόσουν τη ρύθμιση της αγοράς εργασίας και τα συστήματα φορολογίας και παροχών με σκοπό τη μείωση και την πρόληψη του κατακερματισμού της αγοράς εργασίας και την προώθηση της δημιουργίας ποιοτικών θέσεων εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της πιθανής μείωσης της φορολογικής επιβάρυνσης, ιδίως για τα άτομα με χαμηλά εισοδήματα·
- να διασφαλίσουν ότι οι εργαζόμενοι σε καταστάσεις άτυπης απασχόλησης και πλατφόρμες εργασίας και οι αυτοαπασχολούμενοι έχουν πρόσβαση σε επαρκή κοινωνική προστασία σύμφωνα με τη σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με την πρόσβαση στην κοινωνική προστασία·
- να εξασφαλίσουν υγιές, ασφαλές και καλά προσαρμοσμένο εργασιακό περιβάλλον και να διαθέτουν ευέλικτες ρυθμίσεις εργασίας·
- να προωθήσουν τις συλλογικές διαπραγματεύσεις, τον κοινωνικό διάλογο και την έγκαιρη και ουσιαστική συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων, μεταξύ άλλων σε σχέση με την υλοποίηση των σχεδίων ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, καθώς και τη διαδικασία του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου·
- να επενδύσουν σε επαρκή και βιώσιμα συστήματα κοινωνικής προστασίας για όλους, σύμφωνα με τη σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με την πρόσβαση στην κοινωνική προστασία, συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων ελάχιστου εισοδήματος που βασίζονται στην προσέγγιση της ενεργητικής ένταξης, σύμφωνα με την πρόταση για σύσταση του Συμβουλίου για επαρκές ελάχιστο εισόδημα που διασφαλίζει την ενεργητική ένταξη· να υποστηρίξουν μεταρρυθμίσεις για τη διασφάλιση επαρκών επιπέδων προστασίας και τη βελτίωση της προστασίας όσων δεν καλύπτονται ή δεν καλύπτονται επαρκώς· να βελτιώσουν την επάρκεια των παροχών, τη δυνατότητα μεταφοράς των δικαιωμάτων, την πρόσβαση σε ποιοτικές υπηρεσίες και τη στήριξη για την ενσωμάτωση στην αγορά εργασίας των ατόμων που δεν είναι ικανά να εργαστούν· κατά την εκτέλεση των παραπάνω, να διασφαλίσουν την ισορροπία των πηγών χρηματοδότησης και να διατηρήσουν τη συνολική βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών·
- να αξιολογήσουν τις διανεμητικές επιπτώσεις των μεταρρυθμίσεων και των επενδύσεων στο εισόδημα διαφόρων ομάδων του πληθυσμού, σύμφωνα με την ανακοίνωση για τη βελτίωση της εκτίμησης των διανεμητικών επιπτώσεων των πολιτικών των κρατών μελών·

- να παρέχουν σε όλα τα παιδιά που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού δωρεάν και αποτελεσματική πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη, προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα, εκπαιδευτικές και σχολικές δραστηριότητες, καθώς και αποτελεσματική πρόσβαση σε υγιεινή διατροφή και κατάλληλη στέγαση, σύμφωνα με την ευρωπαϊκή εγγύηση για τα παιδιά·
- να αντιμετωπίσουν την έλλειψη στέγης ως την πλέον ακραία μορφή φτώχειας· να προωθήσουν τις επενδύσεις στην ανακαίνιση κατοικιών και κοινωνικών κατοικιών, καθώς και σε ολοκληρωμένες κοινωνικές υπηρεσίες· να διευκολύνουν την πρόσβαση σε ποιοτική και οικονομικά προσιτή στέγαση, κοινωνική στέγαση ή στεγαστική βοήθεια, κατά περίπτωση·
- να επενδύσουν στην ικανότητα του συστήματος υγειονομικής περίθαλψης, συμπεριλαμβανομένης της πρωτοβάθμιας περίθαλψης και των ικανοτήτων της δημόσιας υγείας, στον συντονισμό των τομέων φροντίδας, στο προσωπικό στον τομέα της υγείας και στην ηλεκτρονική υγεία· να περιορίσουν τις ιδιωτικές πληρωμές, να βελτιώσουν την ιατροφαρμακευτική κάλυψη και να προωθήσουν την αναβάθμιση δεξιοτήτων και την επανειδίκευση των εργαζομένων στον τομέα της υγείας·
- να ενισχύσουν την παροχή ποιοτικών, οικονομικά προσιτών και βιώσιμων υπηρεσιών μακροχρόνιας φροντίδας, σύμφωνα με την ευρωπαϊκή στρατηγική για τη φροντίδα·
- να διασφαλίσουν χωρίς αποκλεισμούς και δημοσιονομικά βιώσιμα συνταξιοδοτικά συστήματα που θα παρέχουν επαρκή εισοδήματα για τους ηλικιωμένους και δικαιοσύνη μεταξύ των γενεών.

Η χρηματοδότηση της ΕΕ, μεταξύ άλλων μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου+, του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης, του Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης και του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας για επιλέξιμες επενδύσεις και μεταρρυθμίσεις, παρέχει στήριξη στα κράτη μέλη ώστε να επισπεύσουν την υλοποίηση των δράσεων πολιτικής στους εν λόγω τομείς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΤΑΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ, ΠΡΩΤΑΡΧΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΙΝΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

1.1 Τάσεις της αγοράς εργασίας

Η ανάκαμψη της αγοράς εργασίας συνεχίστηκε το 2022, με την απασχόληση να υπερβαίνει τα προ της κρίσης επίπεδα, παρότι με σημαντικές διαφορές μεταξύ τομέων. Κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2022 ο συνολικός αριθμός των εργαζομένων στην ΕΕ ανήλθε σε 213,4 εκατομμύρια στην ΕΕ (164 εκατομμύρια στη ζώνη του ευρώ)[10]. Το μέγεθος αυτό είναι 3,5 εκατομμύρια (2,7 για τη ζώνη του ευρώ) πάνω από την κορύφωση του τετάρτου τριμήνου του 2019. Το ποσοστό απασχόλησης (άτομα ηλικίας 20-64 ετών) διαμορφώθηκε σε 74,8 % στην ΕΕ το δεύτερο τρίμηνο του 2022 (74,3 % στη ζώνη του ευρώ), δηλαδή 1,9 εκατοστιαίες μονάδες (1,6 εκατοστιαίες μονάδες για τη ζώνη του ευρώ) πάνω από τα προ της πανδημίας υψηλά επίπεδα. Σε ετήσια βάση, το ποσοστό απασχόλησης στην ΕΕ διαμορφώθηκε σε 73,1 % το 2021 (72,5 % στη ζώνη του ευρώ), 0,4 εκατοστιαίες μονάδες πάνω από την τιμή του 2019 (χωρίς καμία μεταβολή στη ζώνη του ευρώ). Μεταξύ των επαγγελμάτων με τη μεγαλύτερη αύξηση της απασχόλησης, ο τομέας των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών (ΤΠΕ) έχει σημειώσει αύξηση κατά 21 % μεταξύ του τέταρτου τριμήνου του 2019 και του δεύτερου τριμήνου του 2022, προσθέτοντας 1,1 εκατομμύρια επιπλέον θέσεις εργασίας. Ακολούθησαν οι κτηματομεσιτικές δραστηριότητες (αύξηση κατά 18 % ή 190 000 περισσότεροι εργαζόμενοι) και οι επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες (αύξηση κατά 7,9 % ή 0,58 εκατομμύρια άτομα). Η δημόσια διοίκηση και η άμυνα κατέγραψαν 0,71 εκατομμύρια πρόσθετες θέσεις εργασίας το δεύτερο τρίμηνο του 2022 σε σύγκριση με το τέταρτο τρίμηνο του2019 (αύξηση κατά 5,3 %). Ακολούθησαν οι κατασκευές (αύξηση κατά 6,1 %) και οι επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες (αύξηση κατά 3,1 %). Αντιθέτως, οι υπηρεσίες μεταποίησης, στέγασης και εστίασης, καθώς και οι δραστηριότητες διοικητικής υποστήριξης δεν έχουν ακόμη ανακτήσει τα προ της κρίσης επίπεδα απασχόλησης (περίπου 0,2 εκατομμύρια λιγότεροι εργαζόμενοι σε καθέναν απ' αυτούς τους τομείς το δεύτερο τρίμηνο του 2022 σε σύγκριση με το τέταρτο τρίμηνο του 2019). Συνολικά, η αύξηση της απασχόλησης προβλέπεται να ανέλθει στο 1,7 % το 2022, να παραμείνει στάσιμη το 2023 και στη συνέχεια να σημειώσει μέτρια άνοδο στο 0,4 % το 2024 σε συνθήκες μεγάλης αβεβαιότητας. Οι άνθρωποι που προσπαθούν να ξεφύγουν από τον πόλεμο στην Ουκρανία κατευθυνόμενοι προς την ΕΕ αναμένεται να εισέλθουν σταδιακά μόνο στις αγορές εργασίας, ενώ απτά αποτελέσματα θα υπάρξουν μόνον από το επόμενο έτος[11].

Οι εργαζόμενοι που εξέρχονται από τα συστήματα μειωμένου ωραρίου εργασίας και η μείωση που καταγράφεται στις απουσίες από την εργασία έχουν συμβάλει στην αύξηση των συνολικών δεδουλευμένων ωρών εργασίας από το 2021. Ο αριθμός των

[10] Απασχόληση: εθνικοί λογαριασμοί (εγχώρια έννοια), δείκτης της Eurostat [namq_10_a10_e]· [lfsq_eegan2] και άλλα αριθμητικά στοιχεία: ΕΕΔ της ΕΕ. Στο σύνολο του παρόντος σημείου χρησιμοποιούνται τριμηνιαία στοιχεία προσαρμοσμένα σε εποχικές διακυμάνσεις.

[11] Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Ευρωπαϊκές Οικονομικές Προβλέψεις, φθινόπωρο 2022*, Institutional paper 187, Νοέμβριος 2022.

δεδουλευμένων ωρών εργασίας στην ΕΕ έχει ανακάμψει αργά αλλά σταθερά από το χαμηλό επίπεδο του δεύτερου τριμήνου του 2020, για να αγγίξει συνολικά τα 85,9 δισεκατομμύρια το δεύτερο τρίμηνο του 2022[12]. Πρόκειται για την υψηλότερη τιμή που έχει καταγραφεί ποτέ για τον εν λόγω δείκτη. Ταυτόχρονα, οι τριμηνιαίες απουσίες από την εργασία συνέχισαν την πτωτική τάση τους, από 17,5 % της συνολικής απασχόλησης το δεύτερο τρίμηνο του 2020 σε 8,9 % το δεύτερο τρίμηνο του 2022[13]. Τα στοιχεία αυτά εξακολουθούν να αναδεικνύουν τον σημαντικό ρόλο που έχουν διαδραματίσει τα συστήματα μειωμένου ωραρίου εργασίας για πολλούς εργαζομένους και επιχειρήσεις, σε διάστημα μεγαλύτερο των δύο ετών μετά την έναρξη της κρίσης λόγω της νόσου COVID-19 (βλ. σημείο 2.1). Τα μέτρα για την αγορά εργασίας που θεσπίστηκαν σε επίπεδο ΕΕ και κρατών μελών στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19 (ιδίως το SURE, το REACT-EU και η Πρωτοβουλία Επενδύσεων για την Αντιμετώπιση του Κορονοϊού, CRII και CRII+) συνέδραμαν τις επιχειρήσεις να διατηρήσουν εργαζομένους και δεξιότητες και βοήθησαν τους αυτοαπασχολούμενους να συνεχίσουν σταδιακά τις δραστηριότητές τους μετά την άρση των μέτρων ανάσχεσης. Η τέταρτη εξαμηνιαία έκθεση σχετικά με την εφαρμογή του ευρωπαϊκού μέσου προσωρινής στήριξης για τον μετριασμό των κινδύνων ανεργίας σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης (SURE)[14] αναφέρει ότι το μέσο στήριξε περίπου 31,5 εκατομμύρια άτομα και 2,5 εκατομμύρια επιχειρήσεις το 2020, τα οποία αντιπροσώπευαν σχεδόν το ένα τρίτο της συνολικής απασχόλησης και του συνόλου των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στα 19 δικαιούχα κράτη μέλη.

Η αύξηση των ονομαστικών μισθών άρχισε να επιταχύνεται, αλλά αναμένεται να παραμείνει κάτω από τον πληθωρισμό το 2022. Το 2021 το ονομαστικό εισόδημα από εξαρτημένη εργασία αυξήθηκε σε όλα τα κράτη μέλη και κατά 4,1 % σε συνολικό επίπεδο στην ΕΕ, σε ετήσια βάση, υπερβαίνοντας το μέσο ποσοστό αύξησης που ανήλθε περίπου στο 1,9 % κατά την περίοδο 2013-2019. Η αύξηση αυτή οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό στην ισχυρή οικονομική ανάκαμψη και στην ανάκαμψη των δεδουλευμένων ωρών εργασίας (βλ. σημείο 2.1 για λεπτομέρειες σε επίπεδο κρατών μελών). Ο αυξημένος πληθωρισμός και η στενότητα των αγορών εργασίας συνέβαλαν περαιτέρω στην ελαφρά επιτάχυνση των ονομαστικών μισθών το πρώτο εξάμηνο του 2022. Ωστόσο, οι ονομαστικές αυξήσεις έχουν εξανεμιστεί σε μεγάλο βαθμό από την αύξηση του πληθωρισμού, με αποτέλεσμα τη σημαντική μείωση των πραγματικών μισθών κατά 3,3 % στην ΕΕ το δεύτερο τρίμηνο του 2022 (σε ετήσια βάση), εν μέσω αυξανόμενων ανησυχιών για τις αρνητικές κοινωνικές συνέπειες των αρνητικών επιπτώσεων στην αγοραστική δύναμη, ιδίως για τους χαμηλόμισθους. Στο μέλλον, η αύξηση των μισθών αναμένεται να επιβραδυνθεί λόγω της επιδείνωσης της οικονομικής κατάστασης[15].

Τα ποσοστά των εργαζομένων με συμβάσεις ορισμένου χρόνου και των αυτοαπασχολουμένων δεν έχουν αυξηθεί σημαντικά, καθώς η αγορά εργασίας έγινε πιο δυναμική. Το ποσοστό ατόμων με συμβάσεις ορισμένου χρόνου μεταξύ όλων των εργαζομένων (ηλικίας 20-64 ετών) αυξήθηκε ελαφρώς από 12,6 % το 2020 σε 13 % το 2021. Ανήλθε στο 13,1 % το δεύτερο τρίμηνο του 2022 (0,8 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερα από το αντίστοιχο τρίμηνο του 2020), ωστόσο παραμένει χαμηλότερο απ' ό,τι το τέταρτο τρίμηνο του 2019 (13,9 %). Το 2021 τα ποσοστά ήταν υψηλότερα μεταξύ των γυναικών (13,8 %

[12] Eurostat [namq_10_a10_e].
[13] Eurostat [lfsi_abt_q] και [lfsi_emp_q], ΕΕΔ της ΕΕ.
[14] COM(2022) 483 final.
[15] Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Labour Market and Wage Developments in Europe, Annual Review 2022* (Εξελίξεις ως προς την αγορά εργασίας και τους μισθούς στην Ευρώπη, Ετήσια ανασκόπηση 2022), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022 (υπό έκδοση).

έναντι 12,2 % για τους άνδρες) και των νέων εργαζομένων (ηλικίας 15-24 ετών) (50,9 % έναντι 12,9 % και 6,5 % για τις ηλικιακές ομάδες 25-54 ετών και 55-64 ετών αντίστοιχα — βλ. επίσης σημείο 2.3). Το ποσοστό των εργαζομένων με συμβάσεις ορισμένου χρόνου ήταν επίσης σημαντικά υψηλότερο για τα άτομα χαμηλής ειδίκευσης (19,2 % το 2021) σε σύγκριση με τα άτομα μέσης και υψηλής ειδίκευσης (11,7 % και 12,2 %, αντίστοιχα). Ο αριθμός των αυτοαπασχολουμένων (ηλικίας 20-64 ετών) μειώθηκε κατά 0,9 εκατομμύρια άτομα μεταξύ 2019 και 2021. Σε τριμηνιαία βάση, το δεύτερο τρίμηνο του 2022 υπήρχαν 25,7 εκατομμύρια αυτοαπασχολούμενοι, 0,6 εκατομμύρια λιγότεροι σε σχέση με το τέταρτο τρίμηνο του 2019[16].

Η απασχόληση αυξάνεται παράλληλα με τα ποσοστά κενών θέσεων εργασίας, στοιχείο που τονίζει την ανάγκη περαιτέρω στήριξης της συμμετοχής στην αγορά εργασίας, της αντιστοίχισης προσφοράς και ζήτησης εργασίας και των μεταβάσεων από μια θέση εργασίας σε άλλη[17]. Το ποσοστό κενών θέσεων στη βιομηχανία, στις κατασκευές και στις υπηρεσίες ανήλθε σε 3 % το δεύτερο τρίμηνο του 2022 στην ΕΕ-27 (3,2 % στη ζώνη του ευρώ), ποσοστό που είναι κατά 0,8 εκατοστιαίες μονάδες (0,9 εκατοστιαίες μονάδες) υψηλότερο απ' ό,τι το δεύτερο τρίμηνο του 2021 και επίσης υψηλότερο από τα προ της πανδημίας επίπεδα (2,1 % το τέταρτο τρίμηνο του 2019 για την ΕΕ και 2,2 % για τη ζώνη του ευρώ). Ωστόσο, υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών και των επαγγελμάτων (βλ. σημείο 2.1). Παρότι πρόσφατα στοιχεία δείχνουν ότι η αύξησή τους δεν αποτελεί διαρθρωτικό φαινόμενο, η προσεκτική παρακολούθηση του ποσοστού κενών θέσεων εργασίας είναι καίριας σημασίας για την αξιολόγηση πιθανών αναντιστοιχιών προσφοράς και ζήτησης εργασίας στις αγορές εργασίας[18]. Στο σημείο 2.3 αναλύονται οι προσαρμογές που πραγματοποιήθηκαν από τις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητας της αντιστοίχισης μεταξύ των ατόμων που αναζητούν εργασία και των κενών θέσεων εργασίας, συμπεριλαμβανομένων των ψηφιακών και των διά ζώσης υπηρεσιών και των συμπράξεων με τους εργοδότες και τις κοινωνικές υπηρεσίες.

Συνολικά, τα ποσοστά ανεργίας στα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ και στη ζώνη του ευρώ κινούνται πλησιέστερα ή κάτω από τα προ της κρίσης επίπεδα[19]. Το ποσοστό ανεργίας (άτομα ηλικίας 15-74 ετών) στην ΕΕ συνέχισε την πτωτική του τάση φθάνοντας το 6,1 % το δεύτερο τρίμηνο του 2022 (το χαμηλότερο επίπεδο που έχει καταγραφεί ποτέ) και πολύ χαμηλότερο επίπεδο από το πλέον πρόσφατο ανώτατο επίπεδο του 7,8 % το τρίτο τρίμηνο του 2020. Στη ζώνη του ευρώ, το ποσοστό ανεργίας ήταν ελαφρώς υψηλότερο, στο 6,6 %, το δεύτερο τρίμηνο του 2022 (2,1 εκατοστιαίες μονάδες κάτω από την αντίστοιχη τιμή του το τρίτο τρίμηνο του 2020). Από μηνιαία στοιχεία προκύπτει ότι το ποσοστό ανεργίας έχει μειωθεί περαιτέρω στο 6 % στην ΕΕ τον Αύγουστο του 2022 (6,6 % στη ζώνη του ευρώ), κάτω από τα προ της πανδημίας επίπεδα. Ωστόσο, παρατηρείται σημαντική

[16] Eurostat [lfst_r_e2tgaedcu], [lfsa_etpgan] και [lfsq_egaps]. Διακοπή στη σειρά για το 2021 και το πρώτο τρίμηνο του 2021, αντίστοιχα.

[17] Το ποσοστό κενών θέσεων εργασίας προκύπτει από τον συνολικό αριθμό κενών θέσεων εργασίας (δηλαδή των αμειβόμενων θέσεων που έχουν δημιουργηθεί πρόσφατα, είναι κενές ή πρόκειται να καταστούν κενές) ως ποσοστό των κατειλημμένων και των κενών θέσεων. Σημείωση: Δραστηριότητες στους τομείς B-S της NACE αναθ. 2. Δικτυακός κωδικός Eurostat: [ei_lmjv_q_r2].

[18] Σημείωση: Οι ελλείψεις εργατικού δυναμικού φαίνεται να οφείλονται κυρίως στην ανάκαμψη της αγοράς εργασίας και όχι στην παρεμπόδιση της ανακατανομής της αγοράς εργασίας. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Quarterly Report on the Euro Area* (Τριμηνιαία έκθεση για τη ζώνη του ευρώ), Institutional Paper, 2022.

[19] Για λεπτομέρειες, βλ.: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Employment and Social Developments in Europe 2022* (Εργασιακές και κοινωνικές εξελίξεις στην Ευρώπη 2022), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022.

ανομοιογένεια μεταξύ των κρατών μελών (βλ. σημείο 2.1). Το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας ανήλθε στο 2,4 % του οικονομικά ενεργού πληθυσμού το δεύτερο τρίμηνο του 2022 στην ΕΕ (2,7 % στη ζώνη του ευρώ), ποσοστό που είναι κατά 0,2 εκατοστιαίες μονάδες και 0,3 εκατοστιαίες μονάδες, αντίστοιχα, χαμηλότερο σε σύγκριση με το τέταρτο τρίμηνο του 2019[20].

Οι επιδόσεις των γυναικών στην αγορά εργασίας εξακολουθούν να βελτιώνονται, παρότι εξακολουθεί να υπάρχει σημαντικό χάσμα μεταξύ των φύλων. Αυξήθηκαν σε 67,7 % το 2021 (άτομα ηλικίας 20-64 ετών), 1,6 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερα απ' ό,τι το 2020, ενώ για τους άνδρες αυξήθηκαν σε 78,5 %, 1,3 εκατοστιαίες μονάδες πάνω από το 2020 —βλ. διάγραμμα 1.1.1. Σε τριμηνιαία βάση, το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών διαμορφώθηκε στο 69,5 % το δεύτερο τρίμηνο του 2022, 2,1 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερα απ' ό,τι το πρώτο τρίμηνο του 2021 και πάνω από το προ της κρίσης επίπεδο του 67,3 % το τέταρτο τρίμηνο του 2019. Το χάσμα απασχόλησης μεταξύ των φύλων παραμένει σχεδόν αμετάβλητο, στις 10,7 εκατοστιαίες μονάδες το δεύτερο τρίμηνο του 2022, 0,2 εκατοστιαίες μονάδες κάτω από το επίπεδο του δεύτερου τριμήνου του 2021. Το ποσοστό ενεργοποίησης (ηλικίας 20-64 ετών) των γυναικών αυξήθηκε σε 74,1 % το δεύτερο τρίμηνο του 2022, κατά 1,8 εκατοστιαίες μονάδες περισσότερο απ' ό,τι το τέταρτο τρίμηνο του 2019, ενώ για τους άνδρες (84,8 %) ήταν κατά 1 εκατοστιαία μονάδα υψηλότερο απ' ό,τι το τέταρτο τρίμηνο του 2019.

Τα αποτελέσματα των νέων στην αγορά εργασίας βελτιώθηκαν πρόσφατα, αλλά εξακολουθούν να απέχουν πολύ από τα προ της κρίσης επίπεδα σε ορισμένα κράτη μέλη. Παρά τις συνολικά θετικές επιδόσεις, το ποσοστό απασχόλησης των νέων (ηλικίας 15-24 ετών) δεν έχει ακόμη ανακάμψει από την κρίση λόγω της νόσου COVID —με 32,7 % το 2021, εξακολουθεί να είναι κατά 0,8 εκατοστιαίες μονάδες χαμηλότερο από το επίπεδο του 2019— βλ. διάγραμμα 1.1.1. Οι πρόσφατες εξελίξεις δείχνουν ταχεία βελτίωση, με ποσοστό 34,9 % το δεύτερο τρίμηνο του 2022 (1,5 εκατοστιαίες μονάδες πάνω από το τέταρτο τρίμηνο του 2019). Όσον αφορά το ποσοστό ανεργίας των νέων (ηλικίας 15-24 ετών), μειώθηκε από 18,3 % το πρώτο τρίμηνο του 2021 σε 14,3 % το δεύτερο τρίμηνο του 2022. Σε ετήσια βάση, το 16,6 % το 2021 παραμένει περισσότερο από 1 εκατοστιαία μονάδα πάνω από το προ της πανδημίας επίπεδο. Συνολικά, περίπου 9,3 εκατομμύρια νέοι (ηλικίας 15-29 ετών) βρίσκονταν εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης (ΕΑΕΚ) το 2021 (13,1 %)· περίπου 8,3 εκατομμύρια το δεύτερο τρίμηνο του 2022 (11,7 %).

[20] Eurostat [une_rt_m], [une_rt_q] και [une_ltu_q].

Διάγραμμα 1.1.1: Το ποσοστό απασχόλησης έχει ανακάμψει στα προ της πανδημίας επίπεδα ή και υψηλότερα, λόγω των βελτιώσεων στα ποσοστά μεταξύ των νέων, των γυναικών και των ατόμων υψηλής ειδίκευσης

Ποσοστά απασχόλησης ανά φύλο, ηλικιακή ομάδα και μορφωτικό επίπεδο στην ΕΕ-27, στοιχεία προσαρμοσμένα σε εποχικές διακυμάνσεις και όχι ημερολογιακώς προσαρμοσμένα (ως %)

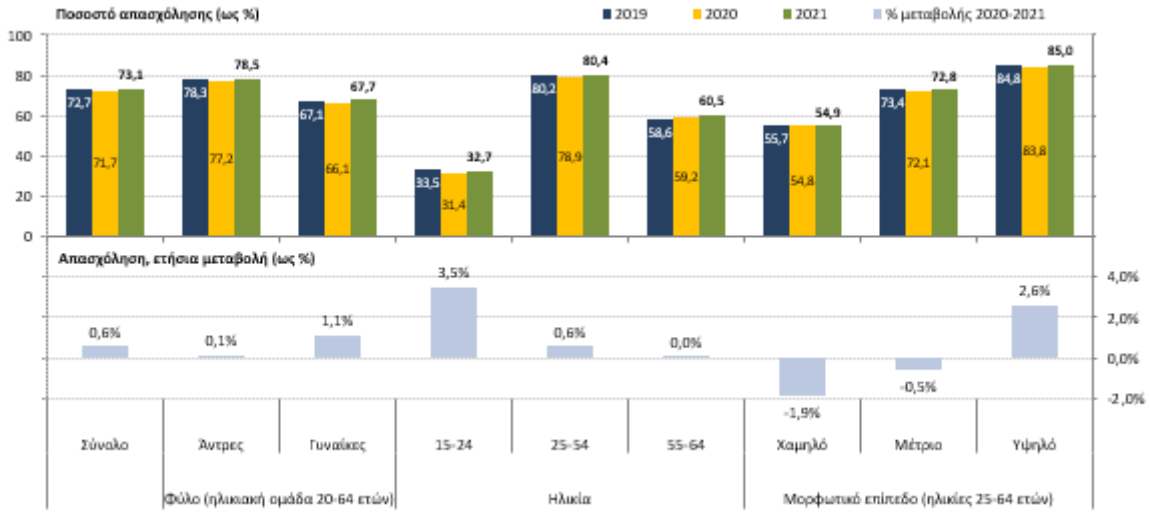

Πηγή: Eurostat, [lfsi_emp_a] και [lfsa_egaed], ΕΕΔ της ΕΕ.

Η συμμετοχή στην αγορά εργασίας εξακολουθεί να αυξάνεται, με εντονότερη δυναμική μεταξύ των ενηλίκων μεγαλύτερης ηλικίας και των γυναικών. Το ποσοστό ενεργοποίησης των ατόμων ηλικίας 20-64 ετών ανήλθε σε 73,6 % στην ΕΕ το 2021, ποσοστό που ήταν κατά 0,4 και 1,3 εκατοστιαίες μονάδες χαμηλότερο απ' ό,τι το 2019 και το 2020, αντίστοιχα. Το δεύτερο τρίμηνο του 2022, ανήλθε σε 79,4 %, 1,1 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερα απ' ό,τι πριν από ένα έτος και 1,4 εκατοστιαίες μονάδες πάνω από το επίπεδό του το τέταρτο τρίμηνο του 2019. Η αύξηση εξακολουθεί να οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας και στις γυναίκες. Οι μεταβολές στο ποσοστό ενεργοποίησης της ηλικιακής ομάδας 55-64 ετών (αύξηση κατά 3,1 εκατοστιαίες μονάδες από 62,3 % το τέταρτο τρίμηνο του 2019 σε 65,4 % το δεύτερο τρίμηνο του 2022) ήταν τρεις φορές υψηλότερες από την αύξηση που παρατηρήθηκε για την ηλικιακή ομάδα 15-24 ετών (κατά 1 εκατοστιαία μονάδα) και την ηλικιακή ομάδα 25-54 ετών (κατά 1,2 εκατοστιαίες μονάδες).

Ο αριθμός των εργαζομένων υψηλής ειδίκευσης στην οικονομία αυξάνεται μαζί με το χάσμα απασχόλησης ανά επίπεδο δεξιοτήτων. Ο αριθμός των απασχολούμενων ατόμων (ηλικίας 25-64 ετών) με τριτοβάθμια εκπαίδευση αυξήθηκε κατά 2,6 % το 2021, ενώ η απασχόληση των εργαζομένων μέσης και χαμηλής ειδίκευσης (δηλαδή επίπεδο ISCED 0-2 και 0-4) μειώθηκε κατά 0,5 % και 1,9 %, αντίστοιχα —βλ. διάγραμμα 1.1.1. Η διαφορά μεταξύ των ποσοστών απασχόλησης των εργαζομένων χαμηλής και υψηλής ειδίκευσης ανήλθε σε 30,1 εκατοστιαίες μονάδες το 2021, δηλαδή 1 εκατοστιαία μονάδα υψηλότερα απ' ό,τι το 2020 (βλ. σημείο 2.2).

Τα αποτελέσματα των ατόμων που γεννήθηκαν εκτός της ΕΕ στην αγορά εργασίας ανέκαμψαν στα προ της κρίσης επίπεδα, αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές διαφορές σε σύγκριση με τους πολίτες που έχουν γεννηθεί στην ΕΕ. Το 2021 το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων (ηλικίας 20-64 ετών) που έχουν γεννηθεί εκτός ΕΕ ανήλθε σε 66,7 %, εξακολουθεί να υπολείπεται κατά 1 εκατοστιαία μονάδα από την τιμή του 2019 και

κατά 6,4 εκατοστιαίες μονάδες από την αντίστοιχη τιμή των γηγενών. Το τριμηνιαίο ποσοστό απασχόλησης των ατόμων που γεννήθηκαν εκτός της ΕΕ ανήλθε σε 69,3 % το δεύτερο τρίμηνο του 2022, δηλαδή 1,5 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερα σε σχέση με το τέταρτο τρίμηνο του 2019 —βλ. διάγραμμα 1.1.2. Το ποσοστό ανεργίας του πληθυσμού (ηλικίας 15-74 ετών) που γεννήθηκε στο εξωτερικό ήταν 11,8 % το 2021, δηλαδή 0,6 εκατοστιαίες μονάδες χαμηλότερα απ' ό,τι το 2020 (βλ. σημείο 2.2). Οι γυναίκες που δεν έχουν γεννηθεί στην ΕΕ αντιμετωπίζουν συγκριτικά υψηλότερα επίπεδα ανεργίας (13,2 % το 2021) απ' ό,τι οι άνδρες που δεν έχουν γεννηθεί στην ΕΕ (10,7 %). Σε τριμηνιαία βάση, το ποσοστό ανεργίας των ατόμων που έχουν γεννηθεί στο εξωτερικό (9,8 % το δεύτερο τρίμηνο του 2022) συνέχισε την πτωτική του τάση από το πρώτο τρίμηνο του 2021 (13,5 %) και σήμερα διαμορφώνεται κατά 0,8 εκατοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από το επίπεδο του τέταρτου τριμήνου του 2019. Πρόσφατα στοιχεία επισημαίνουν τα κύρια εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα άτομα που έχουν γεννηθεί στο εξωτερικό (ηλικίας 15-74 ετών) όσον αφορά την εξεύρεση κατάλληλης εργασίας στη χώρα υποδοχής τους (π.χ. έλλειψη αναγνώρισης τυπικών επαγγελματικών προσόντων, γλωσσικών δεξιοτήτων ή περιορισμένο δικαίωμα εργασίας λόγω ιθαγένειας ή άδειας διαμονής, μεταξύ άλλων)[21].

Διάγραμμα 1.1.2: Υπάρχουν σημαντικές διαφορές στα αποτελέσματα στην αγορά εργασίας μεταξύ των ατόμων που γεννήθηκαν εντός και εκτός της ΕΕ-27

Ποσοστά απασχόλησης, ανεργίας και ενεργοποίησης με βάση τη χώρα καταγωγής (ΕΕ-27 ή ξένη χώρα), στοιχεία προσαρμοσμένα σε εποχικές διακυμάνσεις και όχι ημερολογιακώς προσαρμοσμένα (ως %)

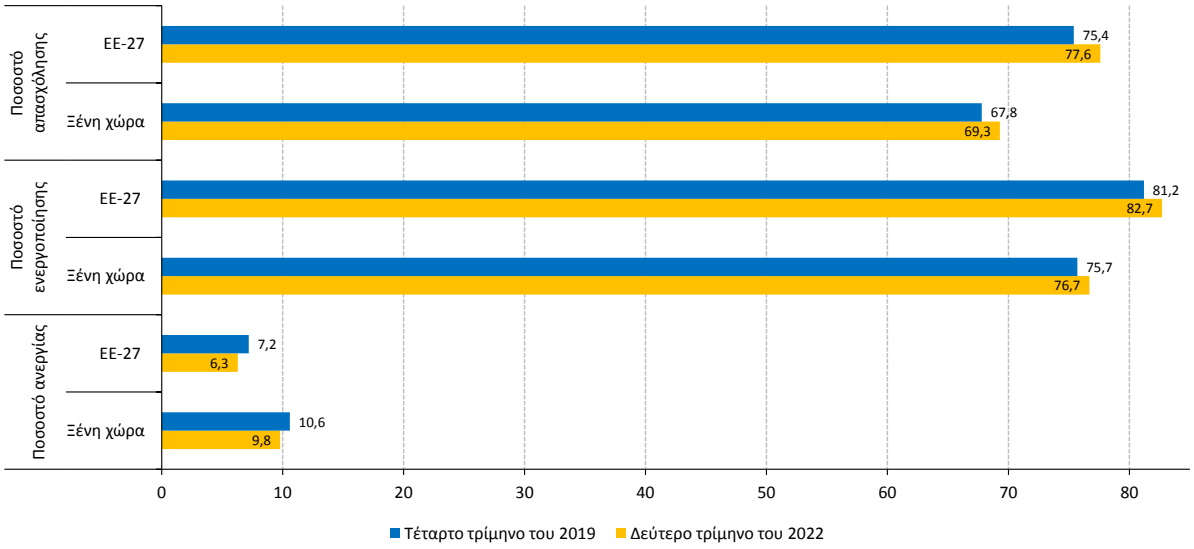

Σημείωση: Ηλικιακή ομάδα 20-64 ετών για τα ποσοστά απασχόλησης και ενεργοποίησης, ηλικιακή ομάδα 15-74 ετών για τα ποσοστά ανεργίας.
Πηγή: Eurostat, [lfsq_ergacob], [lfsq_urgacob] και [lfsq_argacob], ΕΕΔ της ΕΕ.

1.2 Κοινωνικές τάσεις

Τα πραγματικά εισοδήματα των νοικοκυριών αυξήθηκαν στην ΕΕ το 2021 χάρη στην ανάκαμψη μετά την πανδημία COVID-19 και στη μερική συνέχιση των μέτρων πολιτικής για τον μετριασμό των επιπτώσεων της πανδημίας· ο αυξημένος πληθωρισμός αναμένεται να επηρεάσει την αγοραστική δύναμη στο μέλλον. Η αύξηση του πραγματικού ακαθάριστου διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών (ΑΔΕΝ, τριμηνιαία στοιχεία, σε ετήσια βάση) ανέκαμψε στα προ της πανδημίας επίπεδα το 2021 κατά μέσο όρο

[21] Πηγή: Eurostat, Έρευνα εργατικού δυναμικού, ενότητα 2021 (ad hoc εξαγωγή στοιχείων).

(2 % έναντι 2,2 % σε σχέση με την αύξηση την περίοδο 2018-2019) —βλ. διάγραμμα 1.2.1. Διαμορφώθηκε στο αξιοσημείωτο 4,5 % το δεύτερο τρίμηνο του 2021 και στο πιο συγκρατημένο 1,7 % το τρίτο τρίμηνο του 2021, για να επιβραδυνθεί περαιτέρω έως το δεύτερο τρίμηνο του 2022. Η ανάπτυξη αυτή οφείλεται στην ανάκαμψη κατά τη διάρκεια του 2021, που κατέστησε επίσης δυνατή τη σταδιακή κατάργηση των μέτρων έκτακτης ανάγκης. Βασική κινητήρια δύναμη της επιβράδυνσης ήταν η ταχεία μείωση της συμβολής των εισοδημάτων των μισθωτών και των αυτοαπασχολούμενων σε πραγματικούς όρους, σε αντίθεση με την έντονη αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ από το τρίτο τρίμηνο του 2021 έως το πρώτο τρίμηνο του2022. Ένας σημαντικός παράγοντας για την τάση αυτήν είναι η ταχεία αύξηση του πληθωρισμού, όπως αναλύεται στο σημείο 1.1, η οποία περιόρισε σημαντικά τη συμβολή του εισοδήματος από εξαρτημένη εργασία στην αύξηση του ΑΔΕΝ το δεύτερο τρίμηνο του 2022, παρά την ευνοϊκή εξέλιξη των ονομαστικών μισθών (για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. σημείο 2.1.1). Ως αποτέλεσμα, τα πραγματικά εισοδήματα των νοικοκυριών συρρικνώθηκαν το δεύτερο τρίμηνο του 2022 για πρώτη φορά μετά τον κλυδωνισμό της νόσου COVID-19 το δεύτερο τρίμηνο του 2020 και για δεύτερη φορά μετά την κρίση του 2013. Πέρα από τις μέσες μεταβολές των πραγματικών εισοδημάτων, υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των επιπέδων εισοδήματος, με μεγαλύτερο από τον μέσο όρο αντίκτυπο των μεταβολών των τιμών για τα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος και για ορισμένα νοικοκυριά μεσαίου εισοδήματος που διαθέτουν μεγαλύτερα μερίδια του καλαθιού δαπανών τους στην ενέργεια και στα τρόφιμα (βλ. επίσης πλαίσιο 7 του πυλώνα στο σημείο 2.4.1 σχετικά με την επίδραση των αυξήσεων των τιμών και της ενεργειακής φτώχειας).

Διάγραμμα 1.2.1: Οι πρόσφατες αυξήσεις των τιμών επηρέασαν αρνητικά την ανάκαμψη της αύξησης του πραγματικού εισοδήματος των νοικοκυριών που παρατηρήθηκε συνολικά μετά την κρίση λόγω της νόσου COVID-19

Αύξηση του πραγματικού ακαθάριστου διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών (ΑΔΕΝ) και των κύριων συνιστωσών του, και αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ (ΕΕ-27, τριμηνιαία ποσοστά αύξησης σε ετήσια βάση)

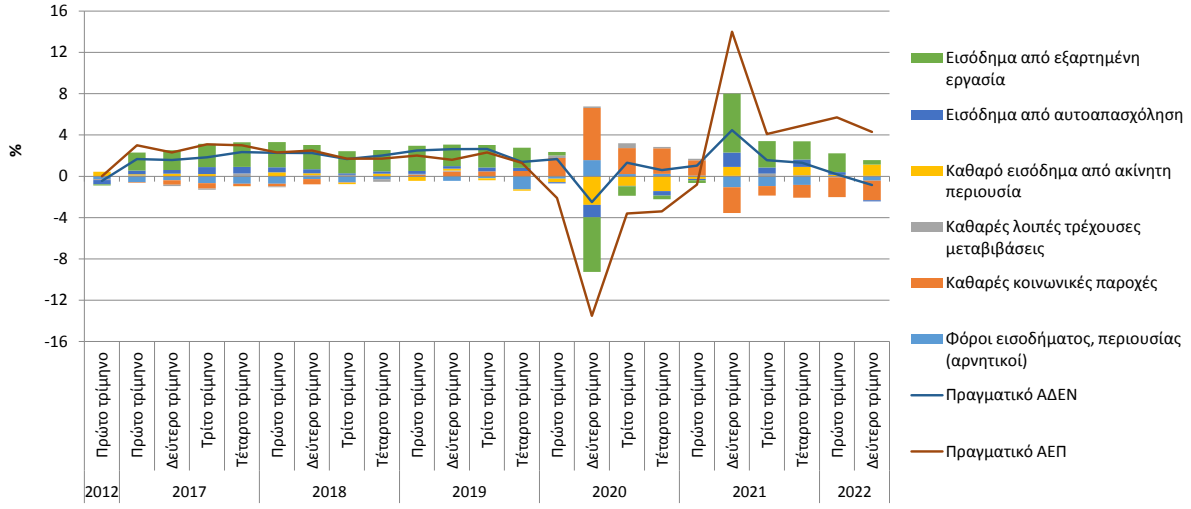

Σημειώσεις: Υπολογισμοί της ΓΔ EMPL. Η αποπληθωρισμένη ονομαστική τιμή του ΑΔΕΝ υπολογίστηκε με τη χρήση του δείκτη τιμών της τελικής καταναλωτικής δαπάνης των νοικοκυριών. Ο πραγματικός ρυθμός ανάπτυξης του ΑΔΕΝ για την ΕΕ εκτιμάται ως σταθμισμένος μέσος όρος των τιμών των κρατών μελών για τα κράτη μέλη με διαθέσιμα τριμηνιαία στοιχεία βάσει του ΕΣΛ 2010 (συνολικά 95 % του ΑΔΕΝ της ΕΕ).
Πηγή: Eurostat, εθνικοί λογαριασμοί [nasq_10_nf_tr] και [namq_10_gdp]. Τα στοιχεία δεν είναι προσαρμοσμένα σε εποχικές διακυμάνσεις.

Συνολικά, η ανισότητα φαίνεται ότι παρέμεινε σε γενικές γραμμές σταθερή στην ΕΕ κατά τη διάρκεια της κρίσης λόγω της νόσου COVID-19. Ο λόγος πεμπτημορίων εισοδήματος για το ανώτατο και το κατώτατο πεμπτημόριο (S80/S20) ήταν 4,97 το 2021, έναντι 4,89 το 2020 (σε σχέση με τα εισοδήματα του 2020 και του 2019, αντίστοιχα). Η ευρεία σταθερότητα της εισοδηματικής ανισότητας κατά το έτος που ξέσπασε η πανδημία

είναι αποτέλεσμα της εκτεταμένης δημόσιας στήριξης που εφάρμοσαν τα κράτη μέλη, μεταξύ άλλων με τη στήριξη της ΕΕ, και της λειτουργίας ισχυρών αυτόματων σταθεροποιητών μέσω των συστημάτων φορολογίας και παροχών, με αποτέλεσμα να μετριαστούν οι επιπτώσεις, ιδίως για τις ευάλωτες ομάδες. Οι ταχείες εκτιμήσεις της Eurostat σχετικά με τον λόγο πεμπτημορίων του μέσου εισοδήματος της ΕΕ για το εισοδηματικό έτος 2021 δείχνουν επίσης σταθερότητα, αντικατοπτρίζοντας τον αντίκτυπο της ανάκαμψης και τη μερική συνέχιση των παρεμβάσεων πολιτικής για τον μετριασμό των αρνητικών κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων της κρίσης[22]. Ενόψει των πιο πρόσφατων εξελίξεων, συμπεριλαμβανομένης της ενεργειακής κρίσης και των σχετικών πληθωριστικών πιέσεων, η παρακολούθηση των εξελίξεων όσον αφορά τις ανισότητες στο μέλλον θα είναι ακόμα πιο σημαντική. Η αξιολόγηση των διανεμητικών επιπτώσεων των μέτρων πολιτικής είναι ζωτικής σημασίας για να διασφαλιστεί ότι τα μέτρα που λαμβάνονται συμβάλλουν στην περαιτέρω μείωση των εισοδηματικών ανισοτήτων και στην καταπολέμηση της φτώχειας[23].

Το ποσοστό των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού παρέμεινε συνολικά σταθερό παρά την κρίση λόγω της νόσου COVID-19. Το 2021 το ποσοστό κινδύνου φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού (AROPE) διαμορφώθηκε στο 21,7 % στην ΕΕ, σχεδόν αμετάβλητο σε σχέση με το προηγούμενο έτος (21,6 %)[24]. Η σταθερότητα αυτή προκύπτει από τη συνολική μείωση του αριθμού των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού στην ΕΕ-27 κατά την τελευταία δεκαετία και αντικατοπτρίζει τον μετριασμό των επιπτώσεων των απαντήσεων σε επίπεδο πολιτικής που υιοθετήθηκαν σε όλα τα κράτη μέλη και σε επίπεδο ΕΕ κατά τη διάρκεια της κρίσης λόγω της νόσου COVID-19 —βλ. διάγραμμα 1.2.2.

Διάγραμμα 1.2.2: Ο αριθμός των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού έχει μειωθεί την τελευταία δεκαετία και παρέμεινε σταθερός μετά την κρίση λόγω της νόσου COVID-19

Ετήσια μεταβολή του αριθμού των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού (AROPE, σε χιλιάδες, ΕΕ-27)

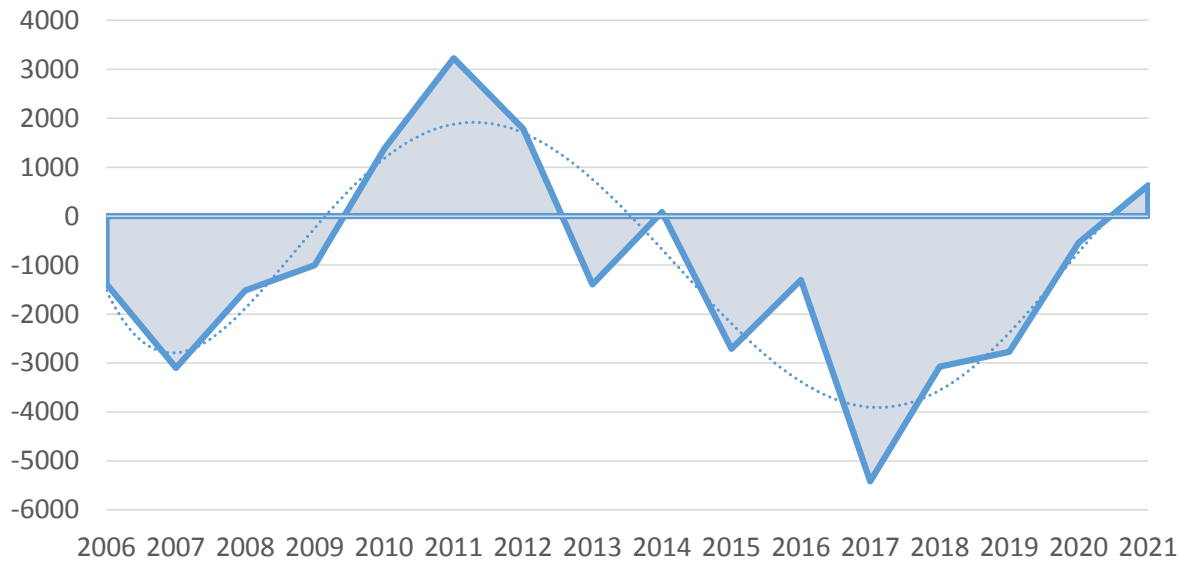

[22] Βλ. Flash estimates for the 2021 income year (Ταχείες εκτιμήσεις για το εισοδηματικό έτος 2021), που δημοσιεύθηκαν τον Αύγουστο του 2022, από τον ιστότοπο της Eurostat.

[23] Για τον σκοπό αυτόν, η Επιτροπή έχει εκδώσει ανακοίνωση σχετικά με τη βελτίωση της εκτίμησης των διανεμητικών επιπτώσεων των πολιτικών των κρατών μελών [COM(2022) 494 final].

[24] Βλ. σημείο 1.4 για συζήτηση σχετικά με τις συνιστώσες AROPE.

Σημείωση: Τα στοιχεία αναφέρονται στο ποσοστό AROPE (νέος ορισμός) για τα έτη 2016-2021 και στο ποσοστό AROPE (παλαιός ορισμός) για τα έτη 2006-2015 (βλ. κεφάλαιο 1.4 για λεπτομέρειες). Τα στοιχεία για το ποσοστό AROPE (νέος ορισμός) είναι πράγματι διαθέσιμα μόνον από το 2015. Τα συγκεντρωτικά μεγέθη για την ΕΕ-27 βασίζονται στις εθνικές τάσεις· όταν υπάρχει διακοπή για ένα δεδομένο κράτος μέλος ή όταν δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, η συμβολή στη μεταβολή του αριθμού των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού θεωρείται μηδενική.
Πηγή: [ilc_peps01n] και [ilc_peps01], EU-SILC.

Και οι τρεις συνιστώσες του δείκτη AROPE δεν παρουσίασαν σημαντικές μεταβολές το 2021 σε επίπεδο ΕΕ. Το 2021 το ποσοστό κινδύνου φτώχειας (AROP, που αναφέρεται στα εισοδήματα του 2020) παρέμεινε σταθερό στην ΕΕ στο 16,8 % (16,7 % το 2020, με αναφορά στο εισοδηματικό έτος 2019). Σύμφωνα με τις ταχείες εκτιμήσεις της Eurostat, το ποσοστό AROP εκτιμάται ότι θα παραμείνει σταθερό σε επίπεδο ΕΕ και κατά το εισοδηματικό έτος 2021. Το ποσοστό σοβαρής υλικής και κοινωνικής στέρησης μειώθηκε ελαφρώς το 2021, από 6,8 % σε 6,3 %, συνεχίζοντας την πτωτική του τάση από τα προηγούμενα έτη. Το ποσοστό των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά οιονεί ανέργων, το οποίο έχει παρουσιάσει μείωση από το 2015, αυξήθηκε ελαφρώς, κατά 0,6 εκατοστιαίες μονάδες, σε 8,9 % το 2021 (σε σχέση με την κατάσταση του προηγούμενου ημερολογιακού έτους). Αυτή η ευρεία σταθερότητα των αριθμητικών στοιχείων οφείλεται στον μετριασμό των επιπτώσεων των συστημάτων μειωμένου ωραρίου εργασίας και άλλων μέτρων διατήρησης των θέσεων εργασίας που αντισταθμίζουν τις επιπτώσεις των αναγκαίων απαγορεύσεων της κυκλοφορίας. Ο αυξανόμενος αντίκτυπος των κοινωνικών μεταβιβάσεων (εκτός των συντάξεων) στη μείωση της φτώχειας κατά το πρώτο έτος της πανδημίας καταδεικνύει περαιτέρω τις θετικές επιπτώσεις της αποφασιστικής αντιμετώπισης σε επίπεδο πολιτικής της νόσου COVID-19 σε επίπεδο κρατών μελών και ΕΕ. Το 2021 (όσον αφορά τα εισοδήματα του 2020), οι κοινωνικές μεταβιβάσεις μείωσαν τη φτώχεια κατά περισσότερο από το ένα τρίτο (36,3 %) κατά μέσο όρο στην ΕΕ. Ο αντίκτυπος των κοινωνικών μεταβιβάσεων στη μείωση της φτώχειας παρέμεινε συνολικά σταθερός γύρω στο 32 %, με μικρές διακυμάνσεις από το 2015, αλλά αυξήθηκε σε πρωτοφανή επίπεδα το 2021 (κατά 3,3 εκατοστιαίες μονάδες, δηλαδή κατά 10 %).

Η ενεργειακή φτώχεια παρουσίαζε μείωση μέχρι το πρώτο εξάμηνο του 2021, αλλά αναμένεται να αυξηθεί στο μέλλον, λόγω των επιπτώσεων της συνεχιζόμενης ενεργειακής κρίσης. Προτού οι τιμές της ενέργειας αρχίσουν να αυξάνονται σημαντικά το 2022 λόγω του επιθετικού πολέμου της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας, η ενεργειακή φτώχεια (όπως υπολογίζεται συμβατικά σε επίπεδο ΕΕ από το ποσοστό των ατόμων που αδυνατούν να εξασφαλίσουν επαρκή θέρμανση της κατοικίας τους) βρισκόταν σε συνολική πτωτική πορεία σε επίπεδο ΕΕ, μειούμενη στο 6,9 % το 2021 από 9,6 % το 2015[25]. Ωστόσο, κατά την περίοδο αυτήν, το ποσοστό παρέμεινε πολύ υψηλότερο για τον πληθυσμό που αντιμετωπίζει κίνδυνο φτώχειας, έως και υπερδιπλάσιο το 2021, στο 16,4 %. Η πρόσφατη εκτίναξη των τιμών της ενέργειας θέτει υπό αμφισβήτηση την πρόοδο που έχει σημειωθεί τα τελευταία έτη και ενέχει τον κίνδυνο αύξησης της ενεργειακής φτώχειας σε όλη την κατανομή του εισοδήματος —βλ. πλαίσιο 7 του πυλώνα στο σημείο 2.4.1. Η Επιτροπή πρότεινε σειρά πρωτοβουλιών που θα στηρίξουν τα κράτη μέλη στην άμβλυνση της ενεργειακής φτώχειας και των επιπτώσεων της αύξησης των τιμών της ενέργειας, ιδίως για τα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος. Ήδη τον Οκτώβριο του 2021 η Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση σχετικά με την *αντιμετώπιση της αύξησης των τιμών της ενέργειας*, παρουσιάζοντας μια εργαλειοθήκη για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων των αυξήσεων των τιμών και την ενίσχυση της

[25] Δεν υπάρχει ακόμη ενιαίος επίσημος δείκτης ενεργειακής φτώχειας για την ΕΕ. Η αδυναμία εξασφάλισης επαρκούς θέρμανσης είναι ένας από τους χρησιμοποιούμενους δείκτες, μια διάσταση της υλικής στέρησης που, μέσω της συνιστώσας «Υλική και κοινωνική στέρηση», τροφοδοτεί τους δείκτες AROPE.

ανθεκτικότητας έναντι των κλυδωνισμών, την οποία ακολούθησε τον Σεπτέμβριο του 2022 πρόταση κανονισμού του Συμβουλίου για την αντιμετώπιση των αυξήσεων των τιμών και τη μείωση της πίεσης στα νοικοκυριά σε ολόκληρη την ΕΕ[26].

Η φτώχεια των εργαζομένων εξακολουθεί να συνιστά πρόκληση για τα κράτη μέλη της ΕΕ. Το ποσοστό των απασχολούμενων ατόμων σε ηλικία εργασίας που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας στην ΕΕ αυξήθηκε ελαφρώς από το 2010 έως το 2019 (κατά 0,5 εκατοστιαίες μονάδες), αλλά παρέμεινε σταθερό μεταξύ του 2020 και του 2021 (με βάση τα εισοδήματα του 2020), μειούμενο μόνο κατά 0,1 εκατοστιαίες μονάδες σε 8,9 %. Η ανάσχεση της φτώχειας των εργαζομένων κατά το πρώτο έτος της πανδημίας είναι επίσης αποτέλεσμα της ταχείας παρέμβασης πολιτικής που έθεσαν σε εφαρμογή τα κράτη μέλη και υποστηρίχθηκε από την ΕΕ. Δεδομένου ότι τα μέτρα πολιτικής για τον μετριασμό του φαινομένου έχουν σε μεγάλο βαθμό καταργηθεί σταδιακά, η φτώχεια των εργαζομένων, ιδίως για τις ευάλωτες ομάδες, πρέπει να παρακολουθείται στενά, μεταξύ άλλων, υπό το πρίσμα των πρόσφατων αρνητικών επιπτώσεων του πληθωρισμού στους πραγματικούς μισθούς.

Το ποσοστό των παιδιών που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό σταθερό κατά τη διάρκεια της κρίσης λόγω της νόσου COVID-19. Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού (AROPE) για τα παιδιά το 2021 διαμορφώθηκε στο 24,4 %, μόλις κατά 0,4 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερα απ' ό,τι το 2020, και παραμένει σημαντικά χαμηλότερο απ' ό,τι το 2015 (27,4 %). Τα παιδιά που ζουν σε νοικοκυριά που αντιμετωπίζουν νομισματική φτώχεια (ποσοστό AROP για τα παιδιά) παρέμειναν σε μεγάλο βαθμό σταθερά το 2021 (όσον αφορά το εισοδηματικό έτος 2020) στο 19,5 % (μόνον ελαφρώς αυξημένο από 19,2 % το προηγούμενο έτος), ενώ ο δείκτης σχετικά με το ποσοστό των παιδιών που ζούσαν σε νοικοκυριά οιονεί ανέργων για το 2021 (όσον αφορά την κατάσταση κατά το προηγούμενο ημερολογιακό έτος) διαμορφώθηκε στο 8,3 %, από 7,6 % το 2020 (όσον αφορά το εισοδηματικό έτος 2019). Η σοβαρή υλική και κοινωνική στέρηση των παιδιών επιστρέφει στα προ της πανδημίας επίπεδα στο 7,5 % το 2021, από 8,3 % το 2020.

Ο κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού μεταξύ των ηλικιωμένων (65+) αυξάνεται από το 2015. Το ποσοστό AROPE για τα άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω το 2021 ήταν υψηλότερο απ' ό,τι το 2015 (19,6 % έναντι 18 %). Η αύξηση αυτή οφείλεται στη σταθερή αύξηση της νομισματικής φτώχειας (AROP), η οποία είναι πλέον υψηλότερη μεταξύ των ηλικιωμένων απ' ό,τι για τον πληθυσμό σε ηλικία εργασίας (18-64 ετών) (21,6 %), κυρίως λόγω της αύξησης των εισοδημάτων σε ηλικία εργασίας. Η υλική στέρηση μεταξύ των ηλικιωμένων έχει συνεχίσει να μειώνεται και διαμορφώθηκε στο 5,3 % το 2021 (από 7,4 % το 2015) έναντι 6,3 % για τον πληθυσμό σε ηλικία εργασίας.

Ορισμένες πληθυσμιακές ομάδες είναι πιθανότερο να βρεθούν σε κατάσταση φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού απ' ό,τι ο συνολικός πληθυσμός. Παρά τη συνολική μείωση σε όλα τα κράτη μέλη το 2021, το ποσοστό κινδύνου φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού παραμένει υψηλότερο για τα άτομα με αναπηρία, καθώς και για τα άτομα που προέρχονται από οικογένειες μεταναστών απ' ό,τι για τον συνολικό πληθυσμό και τους γηγενείς, αντίστοιχα. Η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός μεταξύ των Ρομά παρέμειναν σε γενικές γραμμές αμετάβλητοι κατά τη διάρκεια της πανδημίας, αλλά παραμένουν σε πολύ

[26] Βλ. ανακοίνωση της Επιτροπής «Αντιμετώπιση της αύξησης των τιμών της ενέργειας: μια εργαλειοθήκη για δράση και στήριξη» [COM(2021) 660 final] και πρόταση κανονισμού του Συμβουλίου σχετικά με παρέμβαση έκτακτης ανάγκης για την αντιμετώπιση των υψηλών τιμών ενέργειας.

υψηλότερα επίπεδα απ' ό,τι για τον υπόλοιπο πληθυσμό, με ακόμα μεγαλύτερα χάσματα για τα παιδιά.

1.3 πρωταρχικοί και εθνικοί στόχοι της ΕΕ έως το 2030

Στο σχέδιο δράσης για τον πυλώνα, η Επιτροπή πρότεινε τους πρωταρχικούς στόχους της ΕΕ για το 2030 σχετικά με την απασχόληση, τις δεξιότητες και τη μείωση της φτώχειας, τους οποίους επικρότησαν οι ηγέτες της ΕΕ στο Πόρτο και κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ιουνίου του 2021, και κάλεσε τα κράτη μέλη να καθορίσουν τους δικούς τους εθνικούς στόχους ως συμβολή στην κοινή προσπάθεια[27]**.** Με την κοινωνική δέσμευση του Πόρτο, της 7ης Μαΐου 2021[28], τα κράτη μέλη κλήθηκαν επίσης να θέσουν φιλόδοξους εθνικούς στόχους οι οποίοι, με τη δέουσα συνεκτίμηση της αρχικής θέσης κάθε χώρας, θα συνιστούσαν επαρκή συμβολή στην επίτευξη των ευρωπαϊκών στόχων. Στη διακήρυξη του Πόρτο, της 8ης Μαΐου 2021, οι ηγέτες της ΕΕ τόνισαν ότι είναι σημαντικό να παρακολουθείται στενά, αλλά και σε υψηλότατο επίπεδο, η πρόοδος που έχει επιτευχθεί όσον αφορά την εφαρμογή του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων και των πρωταρχικών στόχων της ΕΕ για το 2030. Οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων εξέφρασαν ικανοποίηση για τους πρωταρχικούς στόχους της ΕΕ στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 24ης και 25ης Ιουνίου 2021, σύμφωνα με τη διακήρυξη του Πόρτο[29].

Μεταξύ Σεπτεμβρίου 2021 και Ιουνίου 2022, κατόπιν πρόσκλησης της Επιτροπής, τα κράτη μέλη παρουσίασαν τους εθνικούς τους στόχους. Αυτοί αποτέλεσαν αντικείμενο εντατικών διαβουλεύσεων, στις περισσότερες περιπτώσεις με τη συμμετοχή διαφόρων ενδιαφερόμενων μερών, συμπεριλαμβανομένων των εθνικών κοινοβουλίων, των κοινωνικών εταίρων, των μη κυβερνητικών οργανώσεων, των τοπικών αρχών και των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας. Οι εθνικοί στόχοι συζητήθηκαν σε διμερείς συναντήσεις με τις υπηρεσίες της Επιτροπής και πραγματοποιήθηκαν πολυμερείς συζητήσεις στην Επιτροπή Απασχόλησης (EMCO) και στην Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας (ΕΚΠ). Η διαδικασία καθορισμού εθνικών στόχων ολοκληρώθηκε στο Συμβούλιο Απασχόλησης, Κοινωνικής Πολιτικής, Υγείας και Καταναλωτών (EPSCO) του Ιουνίου 2022, όπου συζητήθηκαν οι εθνικοί στόχοι που προτάθηκαν από όλα τα κράτη μέλη (βλ. πίνακα 1.3.1). Τα περισσότερα κράτη μέλη (21) έθεσαν επίσης συμπληρωματικούς στόχους σε τουλάχιστον έναν τομέα. Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα κράτη μέλη (19) συμπεριέλαβαν έναν συμπληρωματικό στόχο για τη μείωση του αριθμού των παιδιών που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού και, σε πολλές περιπτώσεις, πρότειναν συμπληρωματικούς στόχους για τη μείωση του χάσματος απασχόλησης μεταξύ των φύλων, την αύξηση του ποσοστού του πληθυσμού που διαθέτει τουλάχιστον βασικές ψηφιακές δεξιότητες και τη μείωση του

[27] Βλ.: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Σχέδιο δράσης για τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων*, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2021. Πρωταρχικοί στόχοι της ΕΕ για το 2030: τουλάχιστον το 78 % του πληθυσμού ηλικίας 20-64 ετών να εργάζεται· τουλάχιστον το 60 % όλων των ενηλίκων να συμμετέχει σε δραστηριότητες μάθησης κάθε χρόνο· τουλάχιστον 15 εκατομμύρια λιγότερα άτομα να αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού.

[28] Υπογράφεται από τους προέδρους του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, από τον πρωθυπουργό κ. Costa (πορτογαλική προεδρία του Συμβουλίου της ΕΕ) και από τους ηγέτες των κοινωνικών εταίρων της ΕΕ και της κοινωνικής πλατφόρμας, και διατίθεται στο διαδίκτυο.

[29] Βλ. στο διαδίκτυο τη διακήρυξη του Πόρτο και τα συμπεράσματα του Συμβουλίου της 24ης και 25ης Ιουνίου 2021.

ποσοστού των νέων που βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης (ΕΑΕΚ).

Πίνακας 1.3.1: Πρωταρχικοί και εθνικοί στόχοι της ΕΕ για το 2030 ανά κράτος μέλος

	Απασχόληση (%)	**Εκπαίδευση ενηλίκων (%)**	**Μείωση της φτώχειας (AROPE, σε χιλιάδες)**
Πρωταρχικοί στόχοι της ΕΕ	**78,0**	**60,0**	**– 15 000**
Όλα τα κράτη μέλη μαζί	**78,5**	**57,6**	**– 15 600***
BE	80,0	60,9	– 279
BG	79,0	35,4	– 787
CZ	82,2	45,0	– 120
DK	80,0	60,0	– 30(1)
DE	83,0	65,0	– 1 200(2)
EST	81,3	52,3	– 39
IE	78,2	64,2	– 90
EL	71,1	40,0	– 860
ES	76,0	60,0	– 2 815
FR	78,0	65,0	– 1 100
HR	75,0	55,0	– 298
IT	73,0	60,0	3 200
CY	80,0	61,0	– 10
LV	80,0	60,0	– 95
LT	80,7	53,7	– 223
LU	77,6	62,5	– 4
HU	85,0	60,0	– 292
MT	84,6	57,6	(3)
NL	82,5	62,0	– 163
AT	79,9	62,0	– 204
PL	78,3	51,7	– 1 500
PT	80,0	60,0	– 765
RO	74,7	17,4	– 2 532
SI	79,5	60,0	– 9
SK	76,5	50,0	– 70
FI	80,0	60,0	– 100
SE	82,0	60,0	– 15

Σημείωση: (*) Ο συνολικός στόχος μείωσης της φτώχειας για όλα τα κράτη μέλη ισούται τουλάχιστον με 15,6 εκατομμύρια, εξαιρουμένων των κρατών μελών που δεν εκφράζουν τον στόχο τους σε επίπεδο AROPE. (1) Η Δανία εκφράζει τον εθνικό της στόχο για μείωση της φτώχειας ως μείωση του αριθμού των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας (VLWI) κατά 30 000 άτομα. (2) Η Γερμανία εκφράζει τον εθνικό της στόχο για μείωση της φτώχειας ως μείωση του αριθμού των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας (VLWI) κατά 1,2 εκατομμύρια άτομα. (3) Η Μάλτα εκφράζει τον εθνικό της στόχο για μείωση της φτώχειας ως μείωση του ποσοστού AROPE κατά 3,1 εκατοστιαίες μονάδες.

Η επίτευξη υψηλού επιπέδου απασχόλησης αποτελεί βασική προτεραιότητα για το 2030 προκειμένου να διασφαλιστεί ότι όλοι μπορούν να συμμετέχουν πλήρως στην οικονομία και στην κοινωνία. Καθώς η αγορά εργασίας ανέκαμψε μετά την κρίση λόγω της νόσου COVID-19, το μέσο ποσοστό απασχόλησης στην ΕΕ αυξήθηκε σε 73,1 % το 2021, το οποίο είναι 4,9 εκατοστιαίες μονάδες χαμηλότερα αλλά πλησιέστερα στον πρωταρχικό στόχο του 78 % της ΕΕ για το 2030 —βλ. διάγραμμα 1.3.1. Τα κράτη μέλη έθεσαν φιλόδοξους εθνικούς στόχους για το ποσοστό απασχόλησης για το 2030, οι οποίοι αθροίζονται σε ένα συνολικά υψηλό επίπεδο 78,5 %. Πολλά απ' αυτά έθεσαν τον εθνικό τους στόχο πάνω από τον πρωταρχικό στόχο του 78 % της ΕΕ. Τα κράτη μέλη που ξεκίνησαν από χαμηλότερα ποσοστά έτειναν να θέτουν σχετικά πιο φιλόδοξους στόχους, κάτι που στηρίζει την ανοδική σύγκλιση στην Ένωση. Έως το 2021 το ποσοστό απασχόλησης προσέγγισε περισσότερο τους εθνικούς στόχους των περισσότερων από τα κράτη μέλη —βλ. διάγραμμα 1.3.2.

Διάγραμμα 1.3.1: Το ποσοστό απασχόλησης στην ΕΕ αυξήθηκε μετά την κρίση λόγω της νόσου COVID-19

Ποσοστό απασχόλησης στην ΕΕ-27 και ο σχετικός πρωταρχικός στόχος της ΕΕ για το 2030 (άτομα ηλικίας 20-64 ετών, ως %)

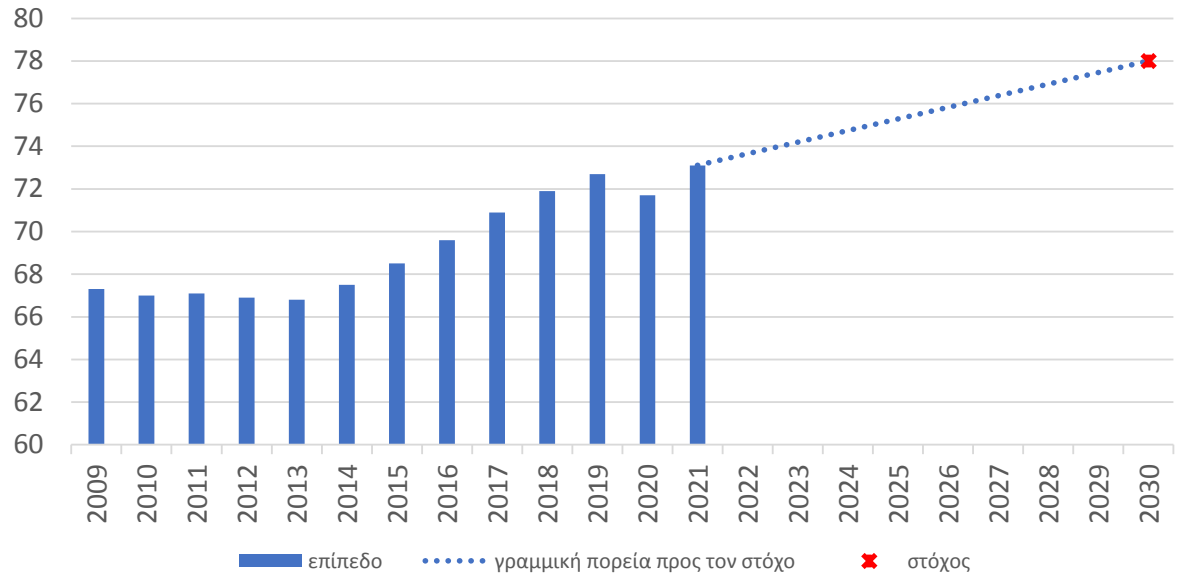

Πηγή: Eurostat [lfsi_emp_a], ΕΕΔ της ΕΕ.

Διάγραμμα 1.3.2: Τα κράτη μέλη έχουν θέσει φιλόδοξους εθνικούς στόχους για την απασχόληση και σχεδόν όλα κατέγραψαν αύξηση της απασχόλησης το 2021

Ποσοστό απασχόλησης (2020 και 2021, άτομα ηλικίας 20-64 ετών, ως %) και σχετικοί εθνικοί στόχοι των κρατών μελών για το 2030

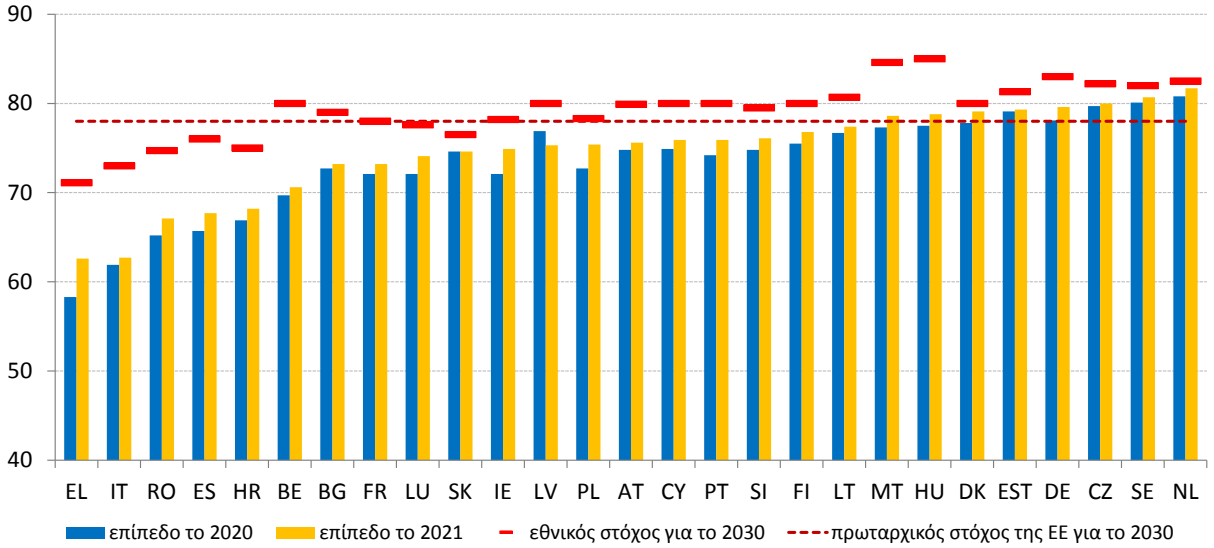

Πηγή: Eurostat [lfsi_emp_a] και table on 2030 national targets.

Ο φιλόδοξος πρωταρχικός στόχος της ΕΕ για το 2030 σχετικά με τη συμμετοχή των ενηλίκων στην εκπαίδευση αντικατοπτρίζει την ανάγκη να διασφαλιστεί η διατήρηση της δυνατότητας των εργαζομένων να συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη. Η συμβολή αυτή απαιτεί απασχολησιμότητα και ικανότητα προσαρμογής, καθώς και πραγματοποίηση μεταβάσεων, μεταξύ άλλων ενόψει του πράσινου και του ψηφιακού μετασχηματισμού, αλλά και ικανότητα καινοτομίας και αύξηση της παραγωγικότητας. Η ανάπτυξη κατάλληλων δεξιοτήτων αποτελεί βασικό παράγοντα διευκόλυνσης για όλους. Ο σχετικός πρωταρχικός στόχος καθορίζεται από τον δείκτη «Συμμετοχή των ενηλίκων στην εκπαίδευση κατά τους τελευταίους 12 μήνες», ο οποίος θα είναι διαθέσιμος από το 2023 και μετά ανά δεύτερο έτος[30]. Οι τιμές των δεικτών παρουσίαζαν αυξητική τάση από το 2007 έως τα τελευταία διαθέσιμα δεδομένα από το 2016 —βλ. διάγραμμα 1.3.3. Αυτό το ποσοστό βελτίωσης θα πρέπει να διατηρηθεί για να επιτευχθεί ο στόχος έως το 2030 σε επίπεδο ΕΕ. Τα κράτη μέλη καθορίζουν τους εθνικούς τους στόχους για τις δεξιότητες σε διάφορα επίπεδα φιλοδοξίας, σύμφωνα με την ανάγκη συμβολής στον πρωταρχικό στόχο της ΕΕ, που καταλήγουν σε μια συνολική δέσμευση ύψους 57,6 % (η οποία υπολείπεται ελαφρώς του πρωταρχικού στόχου 60 % της ΕΕ) —βλ. διάγραμμα 1.3.4.

[30] Οι τρέχουσες τιμές των δεικτών για τα έτη 2007, 2011 και 2016 συγκεντρώθηκαν μέσω της έρευνας για την εκπαίδευση ενηλίκων (AES). Από το 2022 και μετά, τα δεδομένα θα είναι επίσης διαθέσιμα μέσω της έρευνας εργατικού δυναμικού της ΕΕ, η οποία παρέχει υψηλό επίπεδο συνοχής με τους δείκτες της αγοράς εργασίας και δεδομένα σε υψηλότερη συχνότητα. Η έννοια που χρησιμοποιήθηκε σ' αυτήν τη συλλογή δεδομένων είναι εκείνη που αποκλείει την καθοδηγούμενη κατάρτιση στον χώρο εργασίας, σύμφωνα με τον υφιστάμενο δείκτη ΕΕΔ της ΕΕ σχετικά με τη συμμετοχή ενηλίκων στην εκπαίδευση κατά τις τελευταίες 4 εβδομάδες. Η σημαντική βελτίωση σε σχέση με τον εν λόγω δείκτη είναι η αναφορά σε ένα πλήρες έτος, η οποία παρέχει μια πολύ πιο πιστή απεικόνιση των προσπαθειών εκπαίδευσης των ενηλίκων.

Διάγραμμα 1.3.3: Η συμμετοχή των ενηλίκων στην εκπαίδευση παρουσιάζει ανοδική τάση, η οποία πρέπει να διατηρηθεί για να επιτευχθεί ο πρωταρχικός στόχος της ΕΕ για το 2030

Ποσοστό συμμετοχής των ενηλίκων στην εκπαίδευση κατά τους τελευταίους 12 μήνες στην ΕΕ-27 και πρωταρχικός στόχος της ΕΕ για το 2030 (άτομα ηλικίας 20-64 ετών, ως %)

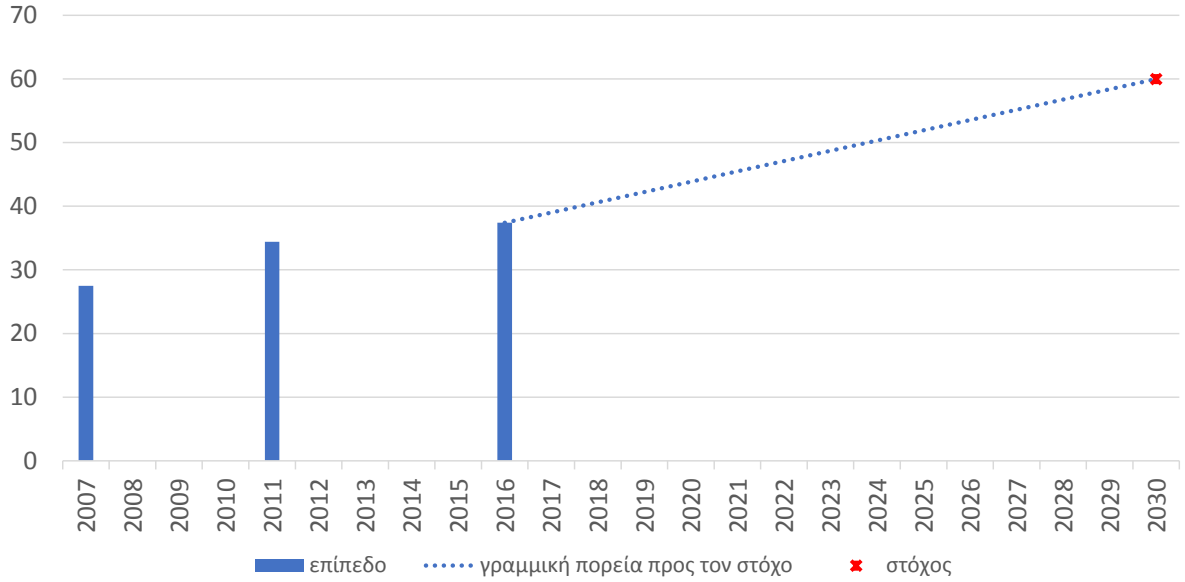

Πηγή: Ειδική εξαγωγή της Eurostat για το ποσοστό συμμετοχής των ενηλίκων στην εκπαίδευση κατά τους τελευταίους 12 μήνες χωρίς καθοδηγούμενη κατάρτιση στον χώρο εργασίας (GOJT), από την έρευνα για την εκπαίδευση ενηλίκων που είναι διαθέσιμη στο διαδίκτυο.

Διάγραμμα 1.3.4: Απαιτούνται σημαντικές προσπάθειες σε επίπεδο κρατών μελών για την επίτευξη των εθνικών στόχων όσον αφορά τις δεξιότητες και τη συμβολή στη φιλοδοξία σε επίπεδο ΕΕ

Συμμετοχή ενηλίκων στην εκπαίδευση κατά τους τελευταίους 12 μήνες (2011 και 2016, άτομα ηλικίας 20-64 ετών, ως %) και εθνικοί στόχοι για το 2030 για τα κράτη μέλη

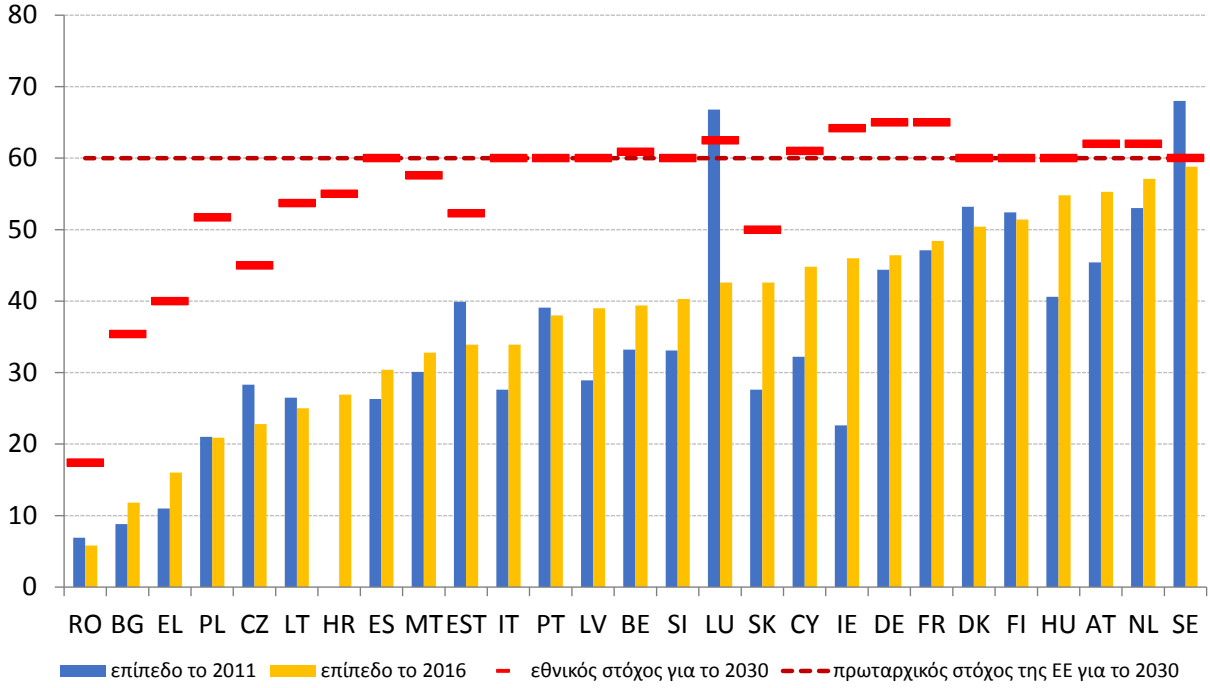

Πηγή: Ειδική εξαγωγή της Eurostat για τη συμμετοχή ενηλίκων στη μάθηση κατά τους τελευταίους 12 μήνες χωρίς καθοδηγούμενη κατάρτιση στον χώρο εργασίας (GOJT) από την έρευνα για την εκπαίδευση ενηλίκων που είναι διαθέσιμη στο διαδίκτυο και στον πίνακα σχετικά με τους εθνικούς στόχους για το 2030.

Η επίτευξη φιλόδοξης μείωσης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού είναι απολύτως απαραίτητη για τη διασφάλιση της ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς και της ανοδικής σύγκλισης στην ΕΕ. Ο σχετικός πρωταρχικός στόχος της ΕΕ είναι η μείωση του αριθμού των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού (AROPE) κατά τουλάχιστον 15 εκατομμύρια έως το 2030. Η τάση πριν από την πανδημία συνάδει με τη μείωση που απαιτείται για την προσέγγιση του στόχου αυτού —βλ. διάγραμμα 1.3.5. Το 2020 και το 2021 ο αριθμός των ατόμων AROPE αυξήθηκε, αλλά αυτό μπορεί να είναι αποτέλεσμα στατιστικού τεχνάσματος[31]. Ορισμένα κράτη μέλη έχουν θέσει τους δικούς τους εθνικούς στόχους σε φιλόδοξα επίπεδα, που καταλήγουν σε μείωση του AROPE κατά 15,6 εκατομμύρια έως το 2030 στην ΕΕ (πάνω από τον πρωταρχικό στόχο της ΕΕ των 15 εκατομμυρίων), εάν υπολογιστούν μόνο τα κράτη μέλη που χρησιμοποίησαν τον δείκτη AROPE για τον καθορισμό των εθνικών τους στόχων —βλ. διάγραμμα 1.3.6. Εάν συνυπολογιστούν επίσης η Δανία, η Γερμανία και η Μάλτα[32] που έχουν χρησιμοποιήσει διαφορετικούς δείκτες για τον καθορισμό στόχων, η συνεπαγόμενη συνολική φιλοδοξία για τη μείωση της φτώχειας θα είναι ακόμα υψηλότερη.

[31] Μέρος της διαφοράς στα επίπεδα συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με την αλλαγή των μεθόδων συλλογής δεδομένων στη Γερμανία μεταξύ 2019 και 2020, η οποία επηρεάζει επίσης τον μέσο όρο της ΕΕ, αλλά όχι την κατεύθυνση της αλλαγής από το 2020 στο 2021.

[32] Συνδέεται με εκτιμήσεις σχετικά με τις δημογραφικές εξελίξεις στο εν λόγω κράτος μέλος.

Διάγραμμα 1.3.5: Παρατηρήθηκε πτωτική τάση του AROPE πριν από την πανδημία, αλλά απαιτούνται περισσότερες προσπάθειες για την επίτευξη του πρωταρχικού στόχου της ΕΕ για το 2030.

Μεταβολή του επιπέδου AROPE της ΕΕ-27 και ο σχετικός πρωταρχικός στόχος της ΕΕ για το 2030 (συνολικός πληθυσμός, σε χιλιάδες άτομα)

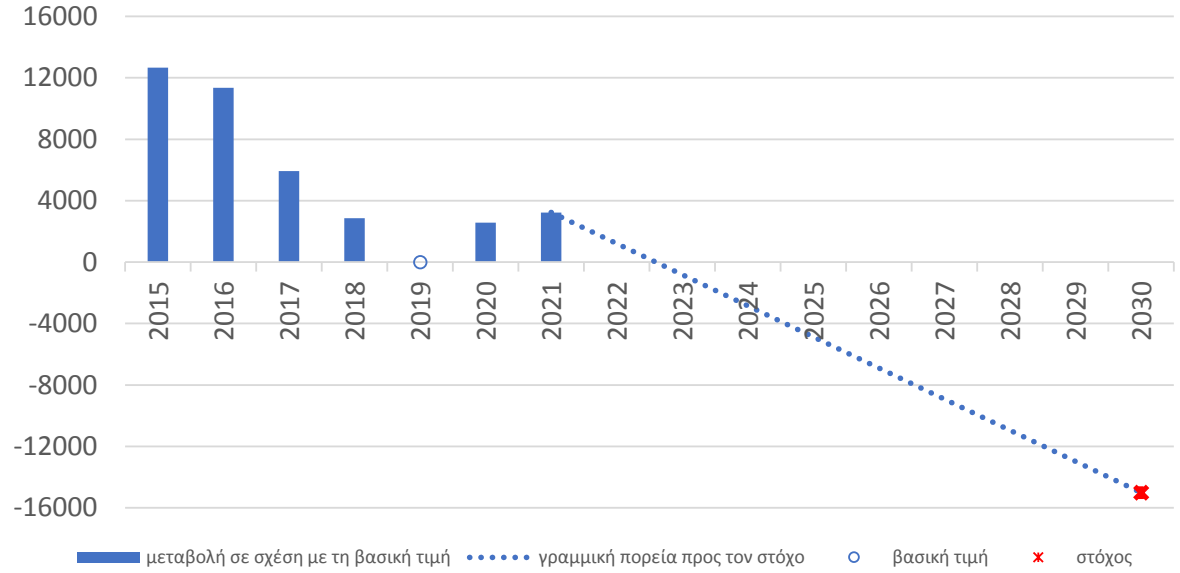

Σημείωση: Διακοπή στη σειρά για το 2020 (βλ. υποσημείωση 21).
Πηγή: Eurostat [ilc_peps01n], EU-SILC.

Διάγραμμα 1.3.6: Ορισμένα κράτη μέλη έθεσαν φιλόδοξους εθνικούς στόχους

Μεταβολές στα επίπεδα AROPE από το 2019 έως το 2021 και στους εθνικούς στόχους για το 2030 (συνολικός πληθυσμός, σε χιλιάδες άτομα)

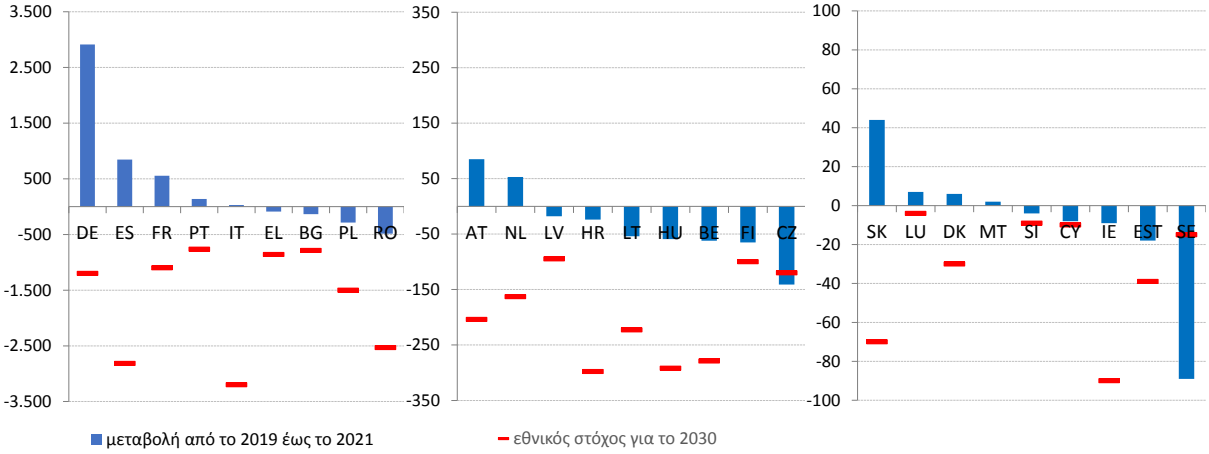

Σημείωση: Διακοπή στη σειρά για το 2020 για τις DE, FR, IE, DK, LU. Διακοπή στη σειρά για το 2021 για το LU. Οι DK και DE εκφράζουν τον εθνικό τους στόχο ως μείωση του αριθμού των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας (VLWI) κατά 30 000 και 1,2 εκατομμύρια, αντίστοιχα. Η MT εκφράζει τον εθνικό της στόχο ως μείωση του ποσοστού AROPE κατά 3,1 εκατοστιαίες μονάδες.
Πηγή: Eurostat [ilc_peps01n], και table on 2030 national targets.

1.4 Επισκόπηση των προκλήσεων με βάση τον κοινωνικό πίνακα αποτελεσμάτων

Ο κοινωνικός πίνακας αποτελεσμάτων στηρίζει τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, καθώς συμβάλλει στην αξιολόγηση των βασικών προκλήσεων στον τομέα

της απασχόλησης και στον κοινωνικό τομέα στα κράτη μέλη. Ο κοινωνικός πίνακας αποτελεσμάτων, ο οποίος προτάθηκε στην τρέχουσα μορφή του από την Επιτροπή στο σχέδιο δράσης του Μαρτίου 2021 για τον πυλώνα και στη συνέχεια συζητήθηκε με την Επιτροπή Απασχόλησης (EMCO) και την Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας (ΕΚΠ)[33], καλύπτει πλήρως τις αρχές του πυλώνα, ως το κύριο ποσοτικό εργαλείο για την παρακολούθηση της προόδου προς την υλοποίηση του πυλώνα στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Οι πρωταρχικοί δείκτες του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων εγκρίθηκαν από το Συμβούλιο Απασχόλησης, Κοινωνικής Πολιτικής, Υγείας και Καταναλωτών (EPSCO) στις 14 Ιουνίου 2021. Ο πίνακας αποτελεσμάτων συμπληρώνει τα υφιστάμενα εργαλεία παρακολούθησης, ιδίως του δείκτη επιδόσεων απασχόλησης και του δείκτη επιδόσεων κοινωνικής προστασίας[34].

Η ανάλυση που περιλαμβάνεται στην κοινή έκθεση για την απασχόληση 2023 βασίζεται στους πρωταρχικούς δείκτες του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων που εγκρίθηκε από το Συμβούλιο[35]. Οι πρωταρχικοί δείκτες ανταποκρίνονται στις αρχές της φειδούς, της διαθεσιμότητας, της συγκρισιμότητας και της στατιστικής αξιοπιστίας. Οι δείκτες, που συνδέονται με καθένα από τα τρία κεφάλαια του πυλώνα, είναι οι εξής:

- *Ίσες ευκαιρίες*
    - Συμμετοχή των ενηλίκων στην εκπαίδευση κατά τους τελευταίους 12 μήνες (ηλικίας 25-64 ετών)
    - Άτομα που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση και κατάρτιση (% του πληθυσμού ηλικίας 18-24 ετών)
    - Ποσοστό των ατόμων με βασικό ή άνω του βασικού επίπεδο γενικών ψηφιακών δεξιοτήτων (% του πληθυσμού ηλικίας 16-74 ετών)
    - Ποσοστό των νέων εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης (ΕΑΕΚ) (ως % του συνολικού πληθυσμού ηλικίας 15-29 ετών)
    - Χάσμα απασχόλησης μεταξύ των φύλων (σε εκατοστιαίες μονάδες)
    - Λόγος πεμπτημορίων εισοδήματος (S80/S20)
- *Δίκαιοι όροι εργασίας*
    - Ποσοστό απασχόλησης (ως % του πληθυσμού ηλικίας 20-64 ετών)[36]

---

[33] Ο τρέχων κοινωνικός πίνακας αποτελεσμάτων καλύπτει 18 από τις 20 αρχές του πυλώνα, τέσσερις περισσότερες απ' ό,τι στην προηγούμενη έκδοση. Οι δύο αρχές που δεν έχουν καλυφθεί ακόμη είναι οι αρχές 7 και 8, «Ενημέρωση για τους όρους απασχόλησης και την προστασία σε περίπτωση απόλυσης» και «Κοινωνικός διάλογος και συμμετοχή των εργαζομένων», αντίστοιχα. Υπάρχουν αυστηρές απαιτήσεις ποιότητας για τους πρωταρχικούς δείκτες, οι οποίοι πρέπει επίσης να έχουν σαφή κανονιστική ερμηνεία. Μέχρι στιγμής, δεν κατέστη εφικτή η εξεύρεση σχετικού δείκτη για τις εν λόγω αρχές, αλλά η Επιτροπή θα συνεχίσει τις εργασίες επί του θέματος αυτού.

[34] Ο δείκτης επιδόσεων απασχόλησης και ο δείκτης επιδόσεων κοινωνικής προστασίας καταρτίζονται αντίστοιχα σε ετήσια βάση από την Επιτροπή Απασχόλησης και την Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας και ενσωματώνονται στις ετήσιες εκθέσεις τους. Στις εκθέσεις αυτές προσδιορίζονται οι τάσεις στις οποίες πρέπει να δοθεί προσοχή, οι βασικές προκλήσεις στον τομέα της απασχόλησης και στον κοινωνικό τομέα στα κράτη μέλη, και συμβάλλουν στην παρακολούθηση της προόδου προς την επίτευξη των σχετικών στόχων για τον τομέα της απασχόλησης και τον κοινωνικό τομέα σε επίπεδο ΕΕ.

[35] Η γνώμη της EMCO και της ΕΚΠ σχετικά με τη συμφωνία που επιτεύχθηκε όσον αφορά τους πρωταρχικούς δείκτες του αναθεωρημένου κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων εγκρίθηκε από το Συμβούλιο Απασχόλησης, Κοινωνικής Πολιτικής, Υγείας και Καταναλωτών στις 14 Ιουνίου 2021.

[36] Από το 2021, σύμφωνα με την έναρξη ισχύος του κανονισμού για τις ολοκληρωμένες ευρωπαϊκές κοινωνικές στατιστικές, η Eurostat, μέσω των εθνικών στατιστικών υπηρεσιών των κρατών μελών, συλλέγει στοιχεία για την ΕΕΔ της ΕΕ σύμφωνα με αναθεωρημένη μεθοδολογία. Η αλλαγή αυτή αποσκοπεί στη βελτίωση των στοιχείων για την αγορά εργασίας, αλλά πρέπει να τηρείται κατά την ερμηνεία των μεταβολών στους δείκτες

- Ποσοστό ανεργίας (% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού ηλικίας 15-74 ετών)
- Ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας (% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού ηλικίας 15-74 ετών)
- Αύξηση του κατά κεφαλή ακαθάριστου διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών (ΑΔΕΝ) (2008 = 100)[37]

- *Κοινωνική προστασία και ένταξη*
  - Ποσοστό ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού (AROPE) (ως % του συνολικού πληθυσμού)[38]
  - Ποσοστό παιδιών που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού (AROPE) (ως % του πληθυσμού ηλικίας 0-17 ετών)[39]
  - Αντίκτυπος των κοινωνικών μεταβιβάσεων (εκτός των συντάξεων) στη μείωση της φτώχειας (ως % της μείωσης του AROP)[40]
  - Χάσμα απασχόλησης ατόμων με αναπηρία (ηλικίας 20-64 ετών)[41]

κοντά στον χρόνο της αλλαγής, την 1η Ιανουαρίου 2021. Επιπλέον του ποσοστού των νέων ΕΑΕΚ, επηρεάζονται το ποσοστό ανεργίας, το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας, το χάσμα απασχόλησης μεταξύ των φύλων και οι πρωταρχικοί δείκτες AROPE για τα παιδιά.

[37] Το ΑΔΕΝ υπολογίζεται σε πραγματικούς όρους. Κατόπιν αιτήματος της Επιτροπής Κοινωνικής Προστασίας, ο δείκτης αυτός χρησιμοποιεί το «εισόδημα σε μη διορθωμένη μορφή» (δηλαδή χωρίς να συνεκτιμά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις σε είδος) και παραλείπει την αναφορά στη χρήση μονάδων αγοραστικής δύναμης (ΜΑΔ), οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν στην αρχική έκδοση του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων, για λόγους συνέπειας με τους δείκτες που βασίζονται στις στατιστικές EU-SILC.

[38] Μαζί με τις τρεις συνιστώσες του δείκτη: κίνδυνος φτώχειας, συνολικός πληθυσμός (AROP 0+), σοβαρή υλική και κοινωνική στέρηση, συνολικός πληθυσμός (SMSD 0+), και ποσοστό των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας (νοικοκυριά οιονεί ανέργων), ηλικίας 0-64 ετών (VLWI 0-64). Το 2021 ο δείκτης AROPE τροποποιήθηκε ενόψει του νέου πρωταρχικού στόχου της ΕΕ για το 2030 σχετικά με τη μείωση του αριθμού των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού. Στο πλαίσιο αυτό, αναθεωρήθηκαν δύο από τις συνιστώσες του δείκτη (η στέρηση και τα νοικοκυριά οιονεί ανέργων). Η συνιστώσα «Σοβαρή υλική και κοινωνική στέρηση» αντικαθιστά τη συνιστώσα «Σοβαρή υλική στέρηση». Η ηλικιακή ομάδα αναφοράς για τα νοικοκυριά οιονεί ανέργων άλλαξε από τα 0-59 στα 0-64 έτη. Για όλους τους δείκτες που εξαρτώνται από το εισόδημα στις στατιστικές EU-SILC, η περίοδος αναφοράς του εισοδήματος ορίζεται ως περίοδος 12 μηνών. Ως εκ τούτου, οι μεταβλητές εισοδήματος που περιλαμβάνονται στον υπολογισμό των δεικτών AROP και VLWI αναφέρονται στο ημερολογιακό έτος πριν από το έτος της έρευνας, εκτός από την Ιρλανδία (12 μήνες πριν από την απάντηση στην έρευνα). Ο δείκτης σοβαρής υλικής και κοινωνικής στέρησης δεν περιλαμβάνει μεταβλητή εισοδήματος στους υπολογισμούς του· επομένως, όλες οι μεταβλητές των στατιστικών EU-SILC που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό του δείκτη αφορούν το έτος έρευνας.

[39] Μαζί με τους τρεις επιμέρους δείκτες του: κίνδυνος φτώχειας, παιδιά (AROP 0-17), σοβαρή υλική και κοινωνική στέρηση, παιδιά (SMSD 0-17) και ποσοστό των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας (νοικοκυριά οιονεί ανέργων), παιδιά (QJ 0-17). Το SMSD για παιδιά είναι τροποποιημένη έκδοση του SMSD για το σύνολο του πληθυσμού, το οποίο δίνει μικρότερο βάρος στα στοιχεία των ενηλίκων, ώστε να αποφευχθεί η υπερβολική ευαισθησία του δείκτη των παιδιών όσον αφορά τις στερήσεις των ενηλίκων. Τα έτη αναφοράς είναι τα ίδια με εκείνα των δεικτών για τον συνολικό πληθυσμό.

[40] Ο δείκτης αυτός υπολογίζεται ως η ποσοστιαία μείωση, για τον συνολικό πληθυσμό, του ποσοστού κινδύνου φτώχειας (AROP) ύστερα από σύγκριση με το ποσοστό πριν από τις νομισματικές κοινωνικές μεταβιβάσεις (εκτός των συντάξεων). Δεν περιλαμβάνονται, για παράδειγμα, οι μεταβιβάσεις σε είδος που σχετίζονται με την υγειονομική περίθαλψη.

[41] Ο δείκτης σχετικά με το χάσμα απασχόλησης ατόμων με αναπηρία υπολογίζεται επί του παρόντος από τις στατιστικές EU-SILC και βασίζεται στην κατάσταση αναπηρίας, όπως προκύπτει από τον παγκόσμιο δείκτη περιορισμού δραστηριοτήτων (Global Activity Limitation Index, GALI). Τα άτομα που απαντούν στην έρευνα απαντούν στις ακόλουθες ερωτήσεις: 1) «Περιορίζεστε στις συνήθεις δραστηριότητες λόγω προβλήματος υγείας; Θα λέγατε ότι ... περιορίζεστε σοβαρά· περιορίζεστε, αλλά όχι σοβαρά· ή δεν περιορίζεστε καθόλου;» Εάν η απάντηση στην ερώτηση 1) είναι «Περιορίζομαι σοβαρά» ή «Περιορίζομαι,

- Υπερβολική επιβάρυνση με δαπάνες στέγασης (ως % του συνολικού πληθυσμού)[42]
- Παιδιά κάτω των 3 ετών σε επίσημες δομές παιδικής φροντίδας (% του πληθυσμού κάτω των 3 ετών)
- Ανάγκη ιατρικής περίθαλψης που δεν καλύπτεται, κατά δήλωση των ίδιων των ατόμων (ως % του πληθυσμού ηλικίας 16 ετών και άνω)[43]

Ο πρωταρχικός δείκτης «Χάσμα απασχόλησης ατόμων με αναπηρία» χρησιμοποιεί προσωρινά τις στατιστικές EU-SILC ως στατιστική πηγή, αλλά από το 2022 θα αρχίσει να χρησιμοποιεί στοιχεία από την ΕΕΔ της ΕΕ για τη βελτίωση της ακρίβειας, παρέχοντας στοιχεία το 2023. Οι υπηρεσίες της Επιτροπής, συμπεριλαμβανομένης της Eurostat, θα συνεχίσουν να παρακολουθούν την ποιότητά του και θα επανεξετάσουν τον δείκτη μεσοπρόθεσμα, μόλις καταστούν διαθέσιμα στοιχεία που βασίζονται στην ΕΕΔ, και θα στηρίξουν περαιτέρω ενέργειες για τη βελτίωση της συγκρισιμότητας μεταξύ των χωρών και τη διερεύνηση της ανάπτυξης πρόσθετων δεικτών στον τομέα αυτόν. Ο πρωταρχικός δείκτης «Συμμετοχή ενηλίκων στην εκπαίδευση κατά τους τελευταίους 12 μήνες» θα χρησιμοποιεί επίσης την ΕΕΔ της ΕΕ από το 2022 και μετά, αφού προηγουμένως συλλεχθούν τα στοιχεία για τον δείκτη μόνο μέσω της έρευνας για την εκπαίδευση ενηλίκων (με τελευταία έκδοση το 2016). Θα διενεργηθεί διεξοδική ανάλυση των στοιχείων από τις δύο πηγές έρευνας όταν θα καταστούν διαθέσιμα τα στοιχεία, προκειμένου να διασφαλιστεί η ποιότητα και η

αλλά όχι σοβαρά», τα άτομα που απαντούν στην έρευνα απαντούν στη συνέχεια στην ερώτηση 2) «Έχετε περιοριστεί για τους 6 τουλάχιστον τελευταίους μήνες; Ναι ή όχι;». Ένα άτομο θεωρείται άτομο με αναπηρία εάν η απάντηση στη δεύτερη ερώτηση είναι «Ναι». Σύμφωνα με τους υπολογισμούς βάσει των στατιστικών EU-SILC, το έτος 2020 παρατηρείται συσχέτιση μεταξύ της επικράτησης της αναπηρίας βάσει της έννοιας του δείκτη GALI και του χάσματος απασχόλησης ατόμων με αναπηρία που βασίζεται σ' αυτήν την έννοια σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ (συντελεστής συσχέτισης Pearson = – 0,6).

[42] Ο δείκτης υπολογίζει μόνο το ποσοστό του πληθυσμού που ζει σε νοικοκυριά στα οποία οι συνολικές δαπάνες στέγασης αντιπροσωπεύουν ποσοστό άνω του 40 % του διαθέσιμου εισοδήματος (μη συνυπολογιζομένων των επιδομάτων στέγασης για αμφότερα τα ποσά). Στο έγγραφο Methodological Guidelines and Description of EU-SILC variables (version April 2020) [Μεθοδολογικές κατευθυντήριες γραμμές και περιγραφή των μεταβλητών των στατιστικών EU-SILC (έκδοση Απριλίου 2020)], τα επιδόματα (στα οποία περιλαμβάνονται μόνον οι παροχές με βάση τους πόρους) περιγράφονται ως επιδόματα που περιλαμβάνουν τις παροχές ενοικίου και τις παροχές προς τους ιδιοκατοικούντες, μη συμπεριλαμβανομένων ωστόσο των φορολογικών ελαφρύνσεων και των μεταβιβάσεων κεφαλαίου. Στο έγγραφο αυτό, οι δαπάνες στέγασης ορίζονται ως μηνιαίες και πραγματικές δαπάνες που καταβάλλονται και συνδέονται με το δικαίωμα του νοικοκυριού να ζει στο κατάλυμα. Περιλαμβάνουν διαρθρωτική ασφάλιση (για τους ενοικιαστές: εάν καταβάλλεται), υπηρεσίες και τέλη (απομάκρυνση λυμάτων, αποκομιδή απορριμμάτων κ.λπ.· υποχρεωτικές δαπάνες για τους ιδιοκτήτες, για τους ενοικιαστές: εάν καταβάλλονται), τακτική συντήρηση και επισκευές, φόρους (για τον ενοικιαστή: στην κατοικία, κατά περίπτωση) και το κόστος των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας (υδροδότηση, ηλεκτρικό ρεύμα, αέριο και θέρμανση). Για τους ιδιοκτήτες που αποπληρώνουν ενυπόθηκο δάνειο, περιλαμβάνονται οι σχετικές πληρωμές τόκων (αφαιρούνται τυχόν φορολογικές ελαφρύνσεις, αλλά δεν αφαιρούνται τα επιδόματα στέγασης). Για τους ενοικιαστές σε αγοραία τιμή ή σε μειωμένη τιμή, περιλαμβάνεται επίσης το μίσθωμα. Για τους ενοικιαστές με δωρεάν μίσθωση, τα επιδόματα στέγασης δεν θα πρέπει να αφαιρούνται από τις συνολικές δαπάνες στέγασης.

[43] Η ανάγκη ιατρικής περίθαλψης που δεν καλύπτεται, κατά δήλωση των ίδιων των ατόμων, συνίσταται στην υποκειμενική εκτίμηση, από τον ίδιο τον ενδιαφερόμενο, του αν χρειαζόταν εξέταση ή θεραπευτική αγωγή για συγκεκριμένο είδος υγειονομικής περίθαλψης, αλλά δεν την έλαβε ή δεν τη ζήτησε, για τους εξής τρεις λόγους: «οικονομικοί λόγοι», «λίστα αναμονής» και «πολύ μακρινή απόσταση». Ως ιατρική περίθαλψη νοούνται οι ατομικές υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης (ιατρικές εξετάσεις ή θεραπευτική αγωγή εκτός της οδοντιατρικής περίθαλψης) που παρέχονται από ιατρούς ή αντίστοιχους επαγγελματίες ή υπό την άμεση επίβλεψή τους σύμφωνα με τα εθνικά συστήματα υγειονομικής περίθαλψης (ορισμός της Eurostat). Τα προβλήματα που αναφέρονται όσον αφορά την πρόσβαση στην περίθαλψη σε περίπτωση ασθένειας μπορεί να υποδηλώνουν εμπόδια στην περίθαλψη.

συγκρισιμότητα των στοιχείων. Για να διασφαλιστεί η παρακολούθηση των κατευθυντήριων γραμμών 6 και 7 για την απασχόληση, μεταξύ άλλων όσον αφορά τις ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας, στην παρούσα κοινή έκθεση για την απασχόληση θα χρησιμοποιηθεί κατ' εξαίρεση ο δείκτης σχετικά με τη συμμετοχή των ενηλίκων στην εκπαίδευση κατά τις τελευταίες 4 εβδομάδες (ηλικίας 25-64 ετών).

Οι πρωταρχικοί δείκτες αναλύονται με βάση την κοινή μεθοδολογία που συμφωνήθηκε από την EMCO και την ΕΚΠ (για περισσότερες λεπτομέρειες, βλ. παράρτημα 4). Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη μεθοδολογία αξιολογείται η κατάσταση και οι εξελίξεις στα κράτη μέλη, με την εξέταση των επιπέδων και των μεταβολών σε σχέση με το προηγούμενο έτος[44] για καθέναν από τους πρωταρχικούς δείκτες που περιλαμβάνονται στον κοινωνικό πίνακα αποτελεσμάτων. Τα επίπεδα και οι μεταβολές ταξινομούνται με βάση την απόκλισή τους από τον αντίστοιχο (μη σταθμισμένο) μέσο όρο της ΕΕ. Στη συνέχεια, οι επιδόσεις των κρατών μελών σε σχέση με τα επίπεδα και τις μεταβολές συνδυάζονται με τη χρήση συμφωνηθέντος κανόνα, ώστε κάθε κράτος μέλος να μπορεί να υπαχθεί σε μία από τις επτά κατηγορίες («βέλτιστη επίδοση», «επίδοση καλύτερη από τον μέσο όρο», «καλή, αλλά να δοθεί προσοχή», «επίδοση στον μέσο όρο / ουδέτερη επίδοση», «κακή επίδοση, αλλά βελτιούμενη», «να δοθεί προσοχή» και «κρίσιμες καταστάσεις»). Σ' αυτήν τη βάση, στον πίνακα 1.4.1 παρατίθεται σύνοψη των ενδείξεων του πίνακα αποτελεσμάτων με βάση τα πλέον πρόσφατα στοιχεία που είναι διαθέσιμα για κάθε δείκτη.

Οι πρωταρχικοί δείκτες του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων αναδεικνύουν βασικές προκλήσεις στα κράτη μέλη της ΕΕ στους τρεις ακόλουθους τομείς: ίσες ευκαιρίες και πρόσβαση στην αγορά εργασίας, δίκαιοι όροι εργασίας και κοινωνική προστασία και ένταξη. Μεταξύ των δεικτών που επισημαίνουν τον μεγαλύτερο αριθμό κρατών μελών που χαρακτηρίζονται ως «κρίσιμες καταστάσεις» (κόκκινο στο διάγραμμα 1.4.1) περιλαμβάνονται τα άτομα που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση και την κατάρτιση, η αύξηση του κατά κεφαλή ΑΔΕΝ, το ποσοστό AROPE για τα παιδιά, καθώς και ο αντίκτυπος των κοινωνικών μεταβιβάσεων (εκτός των συντάξεων) στη μείωση της φτώχειας (5 κράτη μέλη σε «κρίσιμες καταστάσεις»). Οι δείκτες αυτοί καταγράφουν ένα ακόμα κράτος μέλος στην κατάσταση αυτήν το 2021 σε σύγκριση με το 2020, με μόνη εξαίρεση τον αντίκτυπο των κοινωνικών μεταβιβάσεων στη μείωση της φτώχειας, όπου ο υπολογισμός είναι μειωμένος κατά ένα κράτος μέλος[45]. Επισημαίνεται επίσης ένας μεγάλος αριθμός κρίσιμων προκλήσεων (κόκκινη επισήμανση για 4 κράτη μέλη) όσον αφορά το ποσοστό των νέων ΕΑΕΚ, το χάσμα απασχόλησης μεταξύ των φύλων, τον λόγο πεμπτημορίων εισοδήματος, το ποσοστό απασχόλησης, το χάσμα απασχόλησης ατόμων με αναπηρία, καθώς και τις ανάγκες ιατρικής περίθαλψης που δεν καλύπτονται, κατά δήλωση των ίδιων των ατόμων. Υπάρχουν λιγότερα κράτη μέλη σε κατάσταση με την ένδειξη «να δοθεί προσοχή» απ' ό,τι το 2021, ενώ ο μεγαλύτερος αριθμός επισημαίνεται για τα παιδιά ηλικίας κάτω των 3 ετών σε επίσημες δομές παιδικής φροντίδας (6), καθώς και το ποσοστό των ατόμων που διαθέτουν τουλάχιστον βασικές ψηφιακές δεξιότητες (6) και το χάσμα απασχόλησης ατόμων με αναπηρία (5). Λεπτομερέστερη ανάλυση παρουσιάζεται στο κεφάλαιο 2, η οποία βασίζεται επίσης σε ένα πλούσιο σύνολο δεικτών πλαισίου.

[44] Με εξαίρεση το ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών, το οποίο υπολογίζεται ως αριθμοδείκτης (2008 = 100, ώστε να αποτυπώνεται η μεταβολή σε σχέση με το έτος πριν από τη χρηματοπιστωτική κρίση του 2009), σε συμφωνία με την Επιτροπή Απασχόλησης και την Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας.

[45] Λόγω της διαθεσιμότητας στοιχείων για ορισμένα μόνο κράτη μέλη για το 2021 κατά την καταληκτική ημερομηνία, οι εκτιμήσεις της αύξησης του κατά κεφαλή ΑΔΕΝ βασίζονται σε στοιχεία του 2020.

Διάγραμμα 1.4.1: Προκλήσεις στους τομείς της απασχόλησης, των δεξιοτήτων και στον κοινωνικό τομέα σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ βάσει των πρωταρχικών δεικτών του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων

Το ποσοστό των κρατών μελών με ειδική ταξινόμηση μεταξύ όλων των κατηγοριών (βλ. υπόμνημα) για κάθε πρωταρχικό δείκτη και επίσης συγκεντρωτικά για τα τρία κεφάλαια του πυλώνα

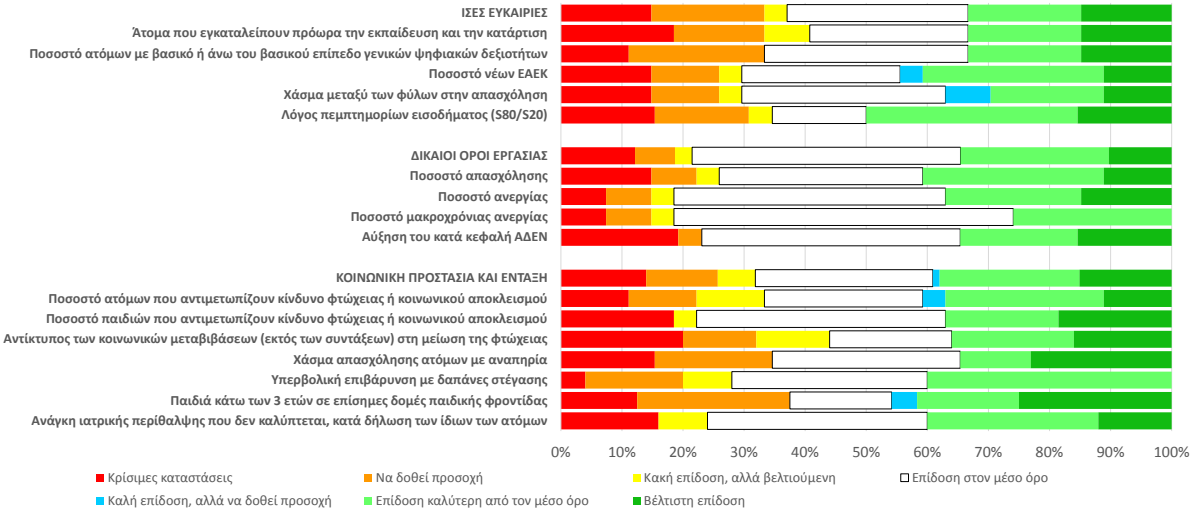

Σημειώσεις: 1) Δεν υπάρχουν ακόμη διαθέσιμα στοιχεία για τον δείκτη σχετικά με τη συμμετοχή των ενηλίκων στην εκπαίδευση· 2) για ορισμένες χώρες τα στοιχεία είναι ελλιπή όσον αφορά κάποιους δείκτες—βλ. σημείωση για τον πίνακα 1.4.1. Τα υπομνήματα για όλους τους δείκτες παρουσιάζονται στα παραρτήματα.
Πηγή: Χαρακτηρισμοί του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων, όπως στον πίνακα 1.4.1.

Πίνακας 1.4.1: Πρωταρχικοί δείκτες του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων: επισκόπηση των προκλήσεων στα κράτη μέλη

			Βέλτιστη επίδοση	Επίδοση καλύτερη από τον μέσο όρο	Καλή επίδοση, αλλά να δοθεί προσοχή	Επίδοση στον μέσο όρο	Κακή επίδοση, αλλά βελτιούμενη	Να δοθεί προσοχή	Κρίσιμες καταστάσεις
Ίσες ευκαιρίες	Άτομα που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση και την κατάρτιση (ως % του πληθυσμού ηλικίας 18-24 ετών)	2021	EL, HR, IE, SI	CZ, LT, NL, PL, PT		AT, BE, DK, FI, FR, LV, SK	ES, MT	CY, EST, LU, SE	BG, DE, HU, IT, RO
	Ποσοστό ατόμων με βασικό ή άνω του βασικού επίπεδο γενικών ψηφιακών δεξιοτήτων (ως % του πληθυσμού ηλικίας 16-74 ετών)	2021	DK, IE, NL, FI	ES, HR, LU, AT, SE		BE, CZ, EST, EL, FR, LV, MT, PT, SK		DE, IT, CY, LT, HU, SI	BG, PL, RO
	Ποσοστό νέων ΕΑΕΚ (ως % του συνολικού πληθυσμού ηλικίας 15-29 ετών)	2021	NL, SE, SI	AT, DE, DK, FI, HU, IE, MT, PT	LU	BE, CZ, EST, FR, LT, LV, PL	ES	CY, HR, SK	BG, EL, IT, RO
	Χάσμα απασχόλησης μεταξύ των φύλων (εκατοστιαίες μονάδες)	2021	EST, FI, LT	DK, FR, IE, PT, SE	LV, SI	AT, BE, BG, DE, ES, HR, HU, LU, NL	MT	CY, PL, SK	CZ, EL, IT, RO
	Λόγος πεμπτημορίων εισοδήματος (S80/S20)	2021	BE, CZ, FI, SI	AT, CY, DK, HU, IE, LU, NL, PL, SE		DE, EST, FR, HR	BG	EL, IT, MT, PT	ES, LT, LV, RO
Δίκαιοι όροι εργασίας	Ποσοστό απασχόλησης (ως % του πληθυσμού ηλικίας 20-64 ετών)	2021	CZ, NL, SE	DE, DK, EST, HU, IE, LT, MT, PL		AT, BG, CY, FI, FR, LU, PT, SI, SK	EL	BE, LV	ES, HR, IT, RO
	Ποσοστό ανεργίας (ως % του οικονομικά ενεργού πληθυσμού ηλικίας 15-74 ετών)	2021	CZ, DE, MT, PL	DK, HU, LT, LU, NL, SI		AT, BG, CY, EST, FI, FR, HR, IE, LV, PT, RO, SK	EL	BE, SE	ES, IT
	Ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας (ως % του οικονομικά ενεργού πληθυσμού ηλικίας 15-74 ετών)	2021		CZ, DE, DK, HU, MT, NL, PL		AT, BE, BG, CY, EST, FI, FR, IE, LT, LU, LV, PT, RO, SE, SI	EL	HR, SK	ES, IT
	Αύξηση του κατά κεφαλή ΑΔΕΝ (2008 = 100)	2020	HU, LT, PL, RO	EST, IE, MT, SI, SK		CZ, DE, DK, FI, FR, HR, LU, LV, NL, PT, SE		BE	AT, CY, EL, ES, IT
Κοινωνική προστασία και ένταξη	Ποσοστό ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού (ως % του συνολικού πληθυσμού)	2021	CZ, FI, SI	AT, BE, CY, DK, NL, PL, SE	SK	DE, EST, FR, HR, HU, IE, MT	BG, LT, RO	IT, LU, PT	EL, ES, LV
	Ποσοστό παιδιών που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού (ως % του πληθυσμού ηλικίας 0-17 ετών)	2021	CZ, DK, FI, NL, SI	BE, EST, HR, LT, PL		AT, CY, DE, FR, HU, IE, LV, MT, PT, SE, SK	BG		EL, ES, IT, LU, RO
	Αντίκτυπος των κοινωνικών μεταβιβάσεων (εκτός των συντάξεων) στη μείωση της φτώχειας (ως % της μείωσης του AROP)	2021	BE, DK, FI, IE	AT, CZ, FR, SE, SI		CY, DE, LT, NL, PL	BG, ES, IT	EST, LU, MT	EL, HR, LV, PT, RO
	Χάσμα απασχόλησης ατόμων με αναπηρία (ως εκατοστιαίες μονάδες)	2021	DK, ES, IT, LU, LV, PT	BG, EST, SE		CZ, EL, FI, FR, LT, MT, NL, SI		AT, CY, DE, HR, HU	BE, IE, PL, RO
	Υπερβολική επιβάρυνση με δαπάνες στέγασης (% του συνολικού πληθυσμού)	2021		CY, EST, FI, HR, HU, IE, LT, LU, MT, SI		AT, BE, CZ, IT, LV, PL, RO, SE	BG, EL	DE, ES, NL, PT	DK

Παιδιά κάτω των 3 ετών σε επίσημες δομές παιδικής φροντίδας (% του πληθυσμού κάτω των 3 ετών)	**2021**	DK, ES, FR, LU, NL, SE	CY, EL, HR, SI	BE	AT, EST, FI, LV		BG, DE, IE, LT, MT, PL	CZ, HU, RO
Ανάγκη ιατρικής περίθαλψης που δεν καλύπτεται, κατά δήλωση των ίδιων των ατόμων (ως % του πληθυσμού ηλικίας 16 ετών και άνω)	**2021**	CY, DE, MT	AT, BG, CZ, ES, HU, LU, NL		BE, DK, FR, HR, IE, LT, PL, PT, SE	EST, LV		EL, FI, RO, SI

Σημείωση: επικαιροποιήθηκε στις 21 Οκτωβρίου 2022. Λόγω ουσιαστικών αλλαγών στον ορισμό του δείκτη «Ποσοστό των ατόμων με βασικό ή άνω του βασικού επίπεδο γενικών ψηφιακών δεξιοτήτων» το 2021, δεν υπάρχει διαθέσιμη συγκρίσιμη τιμή για το 2019 και, επομένως, η ανάλυση του εν λόγω δείκτη βασίζεται, κατ' εξαίρεση, μόνο στα επίπεδα του 2021. Ο λόγος πεμπτημορίων εισοδήματος, ο αντίκτυπος των κοινωνικών μεταβιβάσεων, το χάσμα απασχόλησης ατόμων με αναπηρία, η υπερβολική επιβάρυνση με δαπάνες στέγασης, τα παιδιά ηλικίας κάτω των 3 ετών σε επίσημες δομές παιδικής φροντίδας και η ανάγκη ιατρικής περίθαλψης που δεν καλύπτεται, κατά δήλωση των ίδιων των ατόμων, δεν είναι διαθέσιμα για τη Σλοβακία· η αύξηση του κατά κεφαλή ΑΔΕΝ δεν είναι διαθέσιμη για περισσότερα από τα μισά κράτη μέλη, η ανάλυση βασίζεται σε τιμές του 2020· η υπερβολική επιβάρυνση με δαπάνες στέγασης δεν είναι διαθέσιμη για τη Γαλλία. Διακοπές στις σειρές και άλλες ενδείξεις αναφέρονται στα παραρτήματα 1 και 2.

Πλαίσια συγκριτικής αξιολόγησης για την υποστήριξη της ανάλυσης και της χάραξης πολιτικής

Στην ανακοίνωση του 2017 για τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων προτάθηκε η συγκριτική αξιολόγηση ως εργαλείο για τη στήριξη των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και την προώθηση της ανοδικής σύγκλισης στον τομέα της απασχόλησης και στον κοινωνικό τομέα. Ως πολυμερής διαδικασία, τα πλαίσια συγκριτικής αξιολόγησης συνδυάζουν ποσοτικούς δείκτες (σχετικά με τις επιδόσεις και τα αποτελέσματα) με την ποιοτική ανάλυση των χαρακτηριστικών σχεδιασμού πολιτικής και των μοχλών πολιτικής που επηρεάζουν την ποιότητα και τα αποτελέσματα της χάραξης πολιτικής. Επιπλέον, τα πλαίσια συγκριτικής αξιολόγησης, σε συνδυασμό με τους δείκτες του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων, συμβάλλουν στην τεκμηρίωση της ανάλυσης στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου και της κοινής έκθεσης για την απασχόληση.

Από το 2017 η Επιτροπή έχει αναπτύξει πλαίσια συγκριτικής αξιολόγησης σε διάφορους τομείς και έχει πραγματοποιήσει συζητήσεις με τα κράτη μέλη, σύμφωνα με κοινή προσέγγιση που συμφωνήθηκε από την Επιτροπή Απασχόλησης (EMCO) και την Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας (ΕΚΠ). Τα πλαίσια που έχουν συμφωνηθεί μέχρι στιγμής καλύπτουν τους τομείς 1) των παροχών ανεργίας και των ενεργητικών πολιτικών για την αγορά εργασίας, 2) των δεξιοτήτων και της μάθησης ενηλίκων, 3) του ελάχιστου εισοδήματος (βλ. πλαίσιο 8 του πυλώνα σχετικά με τη συγκριτική αξιολόγηση του ελάχιστου εισοδήματος στο σημείο 2.4.1), 4) της φροντίδας και της στήριξης των παιδιών και 5) των συντάξεων.

Μεταξύ των πλαισίων συγκριτικής αξιολόγησης που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο της EMCO, συνεχίζονται οι εργασίες για την οριστικοποίηση του πλαισίου σχετικά με τις παροχές ανεργίας και τις ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας. Παρότι το μέρος του πλαισίου για τις παροχές ανεργίας έχει ήδη ολοκληρωθεί και είναι πλήρως λειτουργικό, συνεχίζονται οι εργασίες σε συνεργασία με την EMCO για την ανάπτυξη δεικτών μοχλού πολιτικής για την παρακολούθηση της ποιότητας των υπηρεσιών έγκαιρης υποστήριξης που παρέχονται από τις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης σε ανέργους που αναζητούν εργασία.

Μεταξύ των πλαισίων συγκριτικής αξιολόγησης που αναπτύχθηκαν εντός της ΕΚΠ, το πλαίσιο για τις συντάξεις συμφωνήθηκε τον Φεβρουάριο του 2022[46]. Αποτελείται από δείκτες για τη φτώχεια των ηλικιωμένων και τη διατήρηση του εισοδήματος μετά τη συνταξιοδότηση, καθώς και από δείκτες πλαισίου για το προσδόκιμο ζωής και τις δημόσιες δαπάνες. Οι μοχλοί πολιτικής υποδεικνύουν τα βασικά χαρακτηριστικά των συνταξιοδοτικών συστημάτων που έχουν αντίκτυπο στην επάρκεια των συντάξεων.

Με την ενίσχυση της κοινής κατανόησης των σχετικών δεικτών και μοχλών πολιτικής σε έναν τομέα πολιτικής, τα πλαίσια συγκριτικής αξιολόγησης συμβάλλουν σημαντικά στην υλοποίηση του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων. Τα κύρια αποτελέσματα των εν λόγω διαδικασιών αναφέρονται στην κοινή έκθεση για την απασχόληση, κατά περίπτωση.

[46] Βλ. περίληψη και λεπτομέρειες σχετικά με τα πλαίσια που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο της ΕΚΠ στο διαδίκτυο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΟΜΕΑ — ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ

2.1 Κατευθυντήρια γραμμή 5: Τόνωση της ζήτησης εργασίας

Στο παρόν σημείο εξετάζεται η εφαρμογή της κατευθυντήριας γραμμής 5 για την απασχόληση, στο πλαίσιο της οποίας συνιστάται στα κράτη μέλη να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για την προώθηση της ζήτησης εργασίας και της δημιουργίας θέσεων εργασίας, σύμφωνα με τις αρχές 4 (ενεργός στήριξη της απασχόλησης) και 6 (μισθοί) του πυλώνα. Το σημείο 2.1.1 επικεντρώνεται στις κυριότερες εξελίξεις στην αγορά εργασίας, οι οποίες αντικατοπτρίζουν επίσης τον αντίκτυπο της κρίσης λόγω της νόσου COVID-19 και του επιθετικού πολέμου της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας. Στο σημείο 2.1.2 αναφέρονται τα μέτρα που έχουν θέσει σε εφαρμογή τα κράτη μέλη στους εν λόγω τομείς, με ιδιαίτερη έμφαση σε εκείνα που αποσκοπούν στη διατήρηση της απασχόλησης και στη στήριξη της δημιουργίας θέσεων εργασίας.

2.1.1 Βασικοί δείκτες

Η αγορά εργασίας της ΕΕ γνώρισε ισχυρή ανάκαμψη το 2021 και συνέχισε να καταγράφει σημαντικές επιδόσεις σχεδόν σε όλα τα κράτη μέλη καθ' όλη τη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου του 2022. Σε ετήσια βάση, το ποσοστό απασχόλησης στην ΕΕ (ηλικιακή ομάδα 20-64 ετών) σημείωσε βελτίωση κατά 1,4 εκατοστιαίες μονάδες σε 73,1 % το 2021, υπερβαίνοντας το προ της πανδημίας επίπεδο του 72,7 % το 2019. Αυξήθηκε σε όλα τα κράτη μέλη εκτός από τη Λετονία. Η εξέλιξη αυτή αντιπροσωπεύει σημαντική πρόοδο προς την επίτευξη του πρωταρχικού στόχου της ΕΕ, σύμφωνα με τον οποίο τουλάχιστον του 78 % των ατόμων ηλικίας 20-64 ετών θα πρέπει να απασχολείται έως το 2030. Ωστόσο, υπάρχει σημαντική ανομοιογένεια μεταξύ των χωρών, με τις μεγαλύτερες αυξήσεις να καταγράφονται στην Ελλάδα (4,3 εκατοστιαίες μονάδες) και να ακολουθούν η Ιρλανδία (2,8 εκατοστιαίες μονάδες), η Πολωνία (2,7 εκατοστιαίες μονάδες), η Ισπανία και το Λουξεμβούργο (αμφότερες 2 εκατοστιαίες μονάδες) —βλ. διάγραμμα 2.1.1. Αντιθέτως, η Λετονία σημείωσε μείωση (κατά 1,6 εκατοστιαίες μονάδες), ενώ η Σλοβακία, η Εσθονία και η Τσεχία κατέγραψαν σταθερά ή οριακά αυξανόμενα ποσοστά απασχόλησης. Σύμφωνα με τη μεθοδολογία του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων, η Ιταλία, η Κροατία, η Ρουμανία και η Ισπανία βρίσκονται σε «κρίσιμες καταστάσεις», παρά τις μέσες ή κάπως υψηλότερες από τον μέσο όρο αυξήσεις στην απασχόληση (εξαιρουμένης της Ιταλίας με αύξηση κάτω του μέσου όρου), οι οποίες εξακολουθούν να διατηρούν τα ποσοστά γύρω ή κάτω από το 67 %. Από την άλλη πλευρά, η Σουηδία, η Τσεχία και οι Κάτω Χώρες εξακολουθούν να παρουσιάζουν «βέλτιστη επίδοση» (με ποσοστά που προσεγγίζουν ή υπερβαίνουν το 80 % το 2021). Η αρνητική κλίση της γραμμής παλινδρόμησης υποδηλώνει συγκλίνουσα τάση, καθώς τα ποσοστά απασχόλησης έχουν αυξηθεί ταχύτερα σε χώρες που βρίσκονται σε χαμηλότερα επίπεδα. Αυτές οι ισχυρές επιδόσεις κατέστησαν δυνατές επίσης χάρη στην ευρεία διαθεσιμότητα συστημάτων μειωμένου ωραρίου εργασίας και διατήρησης θέσεων εργασίας τα οποία συνέβαλαν στη διατήρηση των θέσεων εργασίας το 2020 και το 2021, κατά τη διάρκεια της κρίσης λόγω της νόσου COVID-19 (βλ. επίσης JER 2022). Σε τριμηνιαία βάση, το ποσοστό απασχόλησης (ατόμων ηλικίας 20-64 ετών) αυξήθηκε κατά 0,8 εκατοστιαίες

μονάδες και διαμορφώθηκε στο 74,8 % το πρώτο εξάμηνο του 2022 για την ΕΕ και σημείωσε βελτίωση σχεδόν σε όλα τα κράτη μέλη. Ωστόσο, τα κράτη μέλη με χαμηλότερα αρχικά ποσοστά απασχόλησης έχουν επιδείξει υψηλότερο επίπεδο φιλοδοξίας στους εθνικούς τους στόχους —βλ. σημείο 1.3. Οι περιφερειακές διαφορές στα ποσοστά απασχόλησης εξακολουθούν να υφίστανται και στο εσωτερικό των επιμέρους κρατών μελών (βλ. παράρτημα 3).

Η ανάκαμψη ήταν ισχυρότερη για τους τομείς που απαιτούν μικρότερη ένταση επαφών και ασθενέστερη για άλλους τομείς της οικονομίας. Η δημιουργία θέσεων εργασίας παρέμεινε υποτονική στον τομέα της μεταποίησης λόγω των ελλείψεων βασικών εισροών και των σημείων συμφόρησης στις παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού. Η ανάκαμψη υστερούσε επίσης στον τομέα των υπηρεσιών που απαιτούν στενή επαφή[47], όπου η απασχόληση στο τέλος του 2021 εξακολουθούσε να βρίσκεται κάτω από τα προ της πανδημίας επίπεδα (κατά 1,3 %). Αυτό αντικατοπτρίζει τον ισχυρότερο αντίκτυπο που θα έχουν σ' αυτούς τους τομείς τα μέτρα ανάσχεσης, τα οποία θεσπίστηκαν για την αντιμετώπιση της αναζωπύρωσης της πανδημίας κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2021, καθώς και τη μονιμότερη στροφή προς τις διαδικτυακές υπηρεσίες. Αντιθέτως, σε υπηρεσίες που απαιτούν μικρότερη ένταση επαφής, όπου τα καθήκοντα μπορούν να εκτελεστούν μέσω εργαλείων ΤΠ ή όπου ο κίνδυνος μόλυνσης είναι χαμηλότερος, η απασχόληση αυξήθηκε ταχύτερα και ήταν κατά 2,6 % υψηλότερη από το προ της κρίσης επίπεδο στο τέλος του 2021[48].

[47] Οι υπηρεσίες που απαιτούν στενή επαφή αφορούν το χονδρικό και λιανικό εμπόριο, τις μεταφορές, τη στέγαση και τις υπηρεσίες εστίασης, καθώς και τις τέχνες και την ψυχαγωγία.

[48] Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Labour market and wage developments in Europe: annual review 2022* (Εξελίξεις ως προς την αγορά εργασίας και τους μισθούς στην Ευρώπη, ετήσια ανασκόπηση 2022), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022 (υπό έκδοση).

Διάγραμμα 2.1.1: Το ποσοστό απασχόλησης αυξήθηκε σχεδόν σε όλα τα κράτη μέλη το 2021

Ποσοστό απασχόλησης (ατόμων ηλικίας 20-64 ετών), επίπεδα του 2021 και μεταβολές σε σχέση με το προηγούμενο έτος (ως %, πρωταρχικός δείκτης του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων)

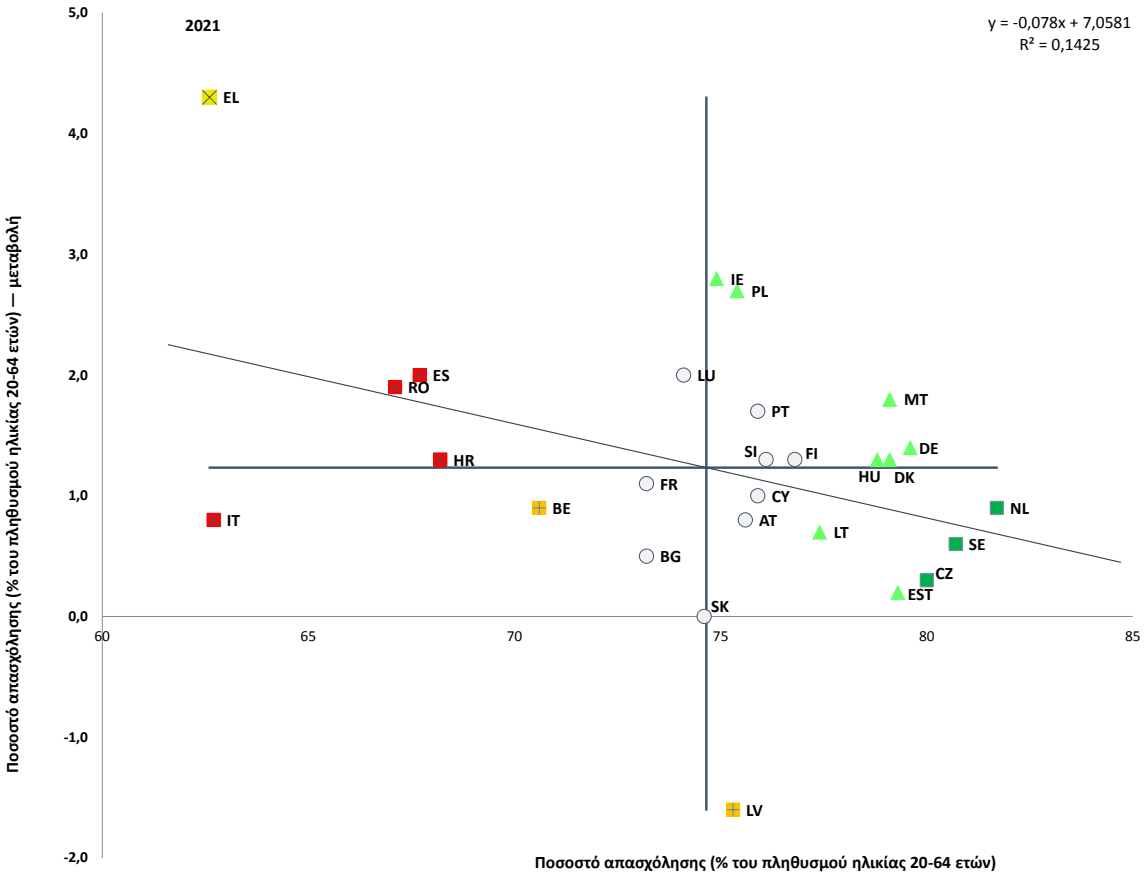

Σημείωση: Το σημείο τομής των αξόνων είναι ο μη σταθμισμένος μέσος όρος της ΕΕ. Το υπόμνημα παρουσιάζεται στο παράρτημα.
Πηγή: Eurostat [lfsi_emp_a], ΕΕΔ της ΕΕ.

Τόσο η συνολική απασχόληση όσο και οι δεδουλευμένες ώρες εργασίας αυξήθηκαν σε σύγκριση με τα προ της πανδημίας επίπεδα. Κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2022, η απασχόληση σε όρους αριθμού εργαζομένων υπερέβη τα προ της πανδημίας επίπεδα σε όλα τα κράτη μέλη εκτός από τη Βουλγαρία, την Εσθονία, την Ισπανία, τη Λετονία, τη Ρουμανία και τη Σλοβακία, και για ολόκληρη την ΕΕ υπερέβη τα προ της πανδημίας επίπεδα κατά περίπου 3,5 εκατομμύρια —βλ. διάγραμμα 2.1.2. Ταυτόχρονα, οι συνολικές δεδουλευμένες ώρες εργασίας αυξήθηκαν επίσης κατά 1,1 % στην ΕΕ το πρώτο τρίμηνο του 2022 σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, υπερβαίνοντας τα προ της πανδημίας επίπεδα για πρώτη φορά από την έναρξη της πανδημίας στις αρχές του 2020. Ωστόσο, το ποσοστό αύξησης ήταν ανομοιογενές μεταξύ των κρατών μελών, με τις συνολικές δεδουλευμένες ώρες εργασίας να παραμένουν κάτω από τα προ της πανδημίας επίπεδα κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2022 στη Γερμανία, την Πορτογαλία, την Ισπανία, την Αυστρία, τη Βουλγαρία, την Κύπρο, την Τσεχία, τη Λετονία, τη Σλοβακία, την Ουγγαρία και τη Μάλτα. Παρά ορισμένες εξαιρέσεις στις οποίες υπήρχε μεγάλη διαφορά στα ποσοστά αύξησης μεταξύ της συνολικής απασχόλησης και των δεδουλευμένων ωρών εργασίας (όπως για την Αυστρία, την Πορτογαλία, την Κύπρο, τη Μάλτα, την Ουγγαρία και τη Σουηδία), τα ποσοστά αύξησης των δύο μεταβλητών έτειναν να είναι σχετικά πιο εναρμονισμένα για τα περισσότερα κράτη μέλη.

Διάγραμμα 2.1.2: Η απασχόληση και οι δεδουλευμένες ώρες εργασίας υπερέβησαν τα προ της πανδημίας επίπεδα στα περισσότερα κράτη μέλη

Μεταβολή της συνολικής απασχόλησης και του αριθμού των δεδουλευμένων ωρών εργασίας μεταξύ του τέταρτου τριμήνου του 2019 και του δεύτερου τριμήνου του 2022 (ως %)

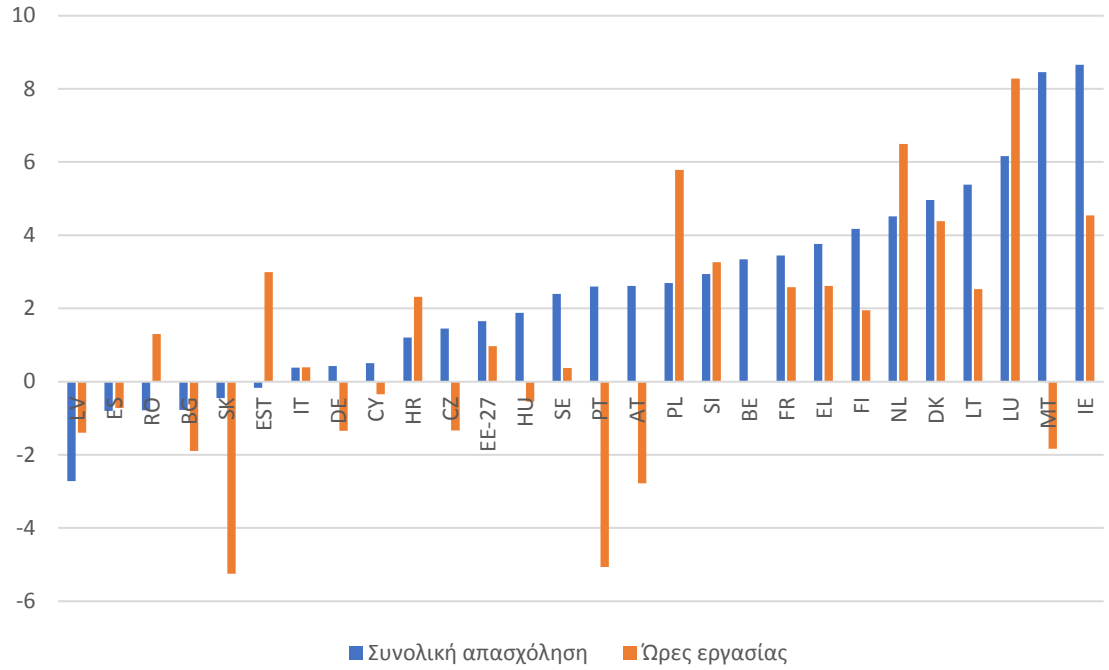

Σημείωση: Στοιχεία προσαρμοσμένα σε εποχικές διακυμάνσεις και ημερολογιακώς προσαρμοσμένα. Στοιχεία σχετικά με τη συνολική απασχόληση προσαρμοσμένα μόνο σε εποχικές διακυμάνσεις για τις CZ, EL, FR, MT, PL, PT. Στοιχεία σχετικά με τις δεδουλευμένες ώρες εργασίας προσαρμοσμένα μόνο σε εποχικές διακυμάνσεις για την MT και δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για το BE.
Πηγή: Eurostat [namq_10_a10_e], εθνικοί λογαριασμοί.

Τα συστήματα μειωμένου ωραρίου εργασίας και παρόμοιων συστημάτων διατήρησης θέσεων εργασίας προστάτευσαν σημαντικά τους εργαζομένους και τις θέσεις εργασίας κατά τη διάρκεια της κρίσης λόγω της νόσου COVID-19 και παραμένουν σημαντικό εργαλείο πολιτικής για τη διατήρηση των θέσεων εργασίας και του ανθρώπινου κεφαλαίου σε καταστάσεις κρίσης, ενώ παράλληλα υποστηρίζουν τον εκσυγχρονισμό της οικονομίας. Καταργήθηκαν σταδιακά σε πολλά κράτη μέλη μετά το πρώτο εξάμηνο του 2021, σε συνάρτηση με την υποχώρηση των επιπτώσεων της πανδημίας και την άρση των περιορισμών στις οικονομικές δραστηριότητες. Αρκετά κράτη μέλη, ωστόσο, διατήρησαν σε ισχύ και παρέτειναν τα συστήματα που σχετίζονται με την πανδημία, ενώ το πρώτο εξάμηνο του 2022 ακόμα λιγότερα άτομα χρειάστηκαν στήριξη μέσω συστημάτων διατήρησης θέσεων εργασίας. Οι μηνιαίες δαπάνες που αφορούν μέτρα επιλέξιμα για χρηματοδοτική συνδρομή στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού μέσου προσωρινής στήριξης για τον μετριασμό των κινδύνων ανεργίας σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης (SURE) αυξήθηκαν προσωρινά τον Ιανουάριο του 2022, προτού σημειώσουν ραγδαία μείωση[49]. Ακόμα και αυτές οι μειωμένες δαπάνες το 2022 εκτιμάται ότι έχουν στηρίξει περίπου 220 000 εργαζομένους και 10 000 επιχειρήσεις έως τα μέσα του 2022. Σχεδόν στα μισά κράτη μέλη, τα προϋπάρχοντα συστήματα έχουν παραμείνει σε ισχύ μετά τη λήξη των τροποποιήσεων που σχετίζονταν με

[49] Βλ. την τέταρτη εξαμηνιαία έκθεση εφαρμογής σχετικά με το ευρωπαϊκό μέσο προσωρινής στήριξης για τον μετριασμό των κινδύνων ανεργίας σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης (SURE) στον ιστότοπο SURE [COM(2022) 483 final].

τη νόσο COVID-19[50]. Τα συστήματα μειωμένου ωραρίου εργασίας και άλλα συστήματα διατήρησης των θέσεων εργασίας μπορούν να διαδραματίσουν χρήσιμο ρόλο στη διατήρηση της απασχόλησης και του ειδικού για κάθε επιχείρηση ανθρώπινου κεφαλαίου, μεταξύ άλλων στο τρέχον αβέβαιο μακροοικονομικό πλαίσιο. Ταυτόχρονα, ο σχεδιασμός και η εφαρμογή τους θα πρέπει να προσαρμόζονται στη συγκεκριμένη κατάσταση. Όσον αφορά τις βιομηχανίες και τους τομείς που επηρεάζονται από τους διαρθρωτικούς μετασχηματισμούς, τα συστήματα μειωμένου ωραρίου εργασίας θα πρέπει να σχεδιάζονται κατά τρόπον ώστε να στηρίζουν τις διαδικασίες αναδιάρθρωσης, όπου χρειάζεται, και να συμβάλλουν στον εκσυγχρονισμό της οικονομίας, ιδίως μέσω της σχετικής επανειδίκευσης και αναβάθμισης των δεξιοτήτων, μεταξύ άλλων υπό το πρίσμα της συνεχιζόμενης ανάγκης για επιτάχυνση της μετάβασης σε καθαρές μορφές ενέργειας.

Η αυτοαπασχόληση δεν έχει καταστεί πιο διαδεδομένη στο πλαίσιο της κρίσης λόγω της νόσου COVID-19. Το ποσοστό της αυτοαπασχόλησης επί του συνόλου μειώθηκε ελαφρώς την τελευταία δεκαετία, από 14,8 % το 2010 σε 13,4 % το 2020[51]. Στο πλαίσιο της κρίσης λόγω της νόσου COVID-19, μεταξύ 2019 και 2020, ο αριθμός των αυτοαπασχολούμενων μειώθηκε από 26,1 σε 25,7 εκατομμύρια. Το 2021 ο εν λόγω αριθμός στην ΕΕ ανήλθε σε 25,1 εκατομμύρια και αντιστοιχούσε στο 13 % της συνολικής απασχόλησης[52]. Ωστόσο, το μέγεθος αυτό διέφερε σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών, με ποσοστά που προσεγγίζουν ή υπερβαίνουν το 20 % στην Ιταλία και την Ελλάδα και περίπου το 7 % στη Γερμανία και τη Δανία. Σε ολόκληρη την ΕΕ, περίπου το 70 % των αυτοαπασχολούμενων (ηλικίας 15-64 ετών) ήταν αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους, ποσοστό που αντιστοιχούσε στο 9,4 % της συνολικής απασχόλησης το 2020. Το μέγεθος αυτό μειώθηκε ελαφρώς από 10,2 % το 2010, περισσότερο για τους άνδρες απ' ό,τι για τις γυναίκες (κατά 1,1 εκατοστιαίες μονάδες και 0,4 εκατοστιαίες μονάδες, αντίστοιχα). Ο αριθμός των αυτοαπασχολούμενων γυναικών χωρίς υπαλλήλους αυξήθηκε σε 13 χώρες, και στην ΕΕ-27 συνολικά, μεταξύ 2019 και 2020, στοιχείο που υποδηλώνει ότι η αυξημένη επιβάρυνση της παιδικής φροντίδας κατά τη διάρκεια της πανδημίας μπορεί να ώθησε περισσότερες γυναίκες να στραφούν στην αυτοαπασχόληση. Οι εργαζόμενοι για ίδιο λογαριασμό αντιπροσώπευαν το μεγαλύτερο ποσοστό αυτοαπασχολούμενων στην ΕΕ και στα περισσότερα κράτη μέλη το 2021 (σχετικά με την εργασία σε πλατφόρμα, τους «εργαζομένους για ίδιο λογαριασμό» και την «ψευδή αυτοαπασχόληση», βλ. σημείο 2.3.1 και πλαίσιο 5 του πυλώνα).

Η ανάκαμψη από την πανδημία COVID-19 χαρακτηρίστηκε από απότομη αύξηση των ελλείψεων εργατικού δυναμικού στα περισσότερα κράτη μέλη[53]. Με την ταχεία οικονομική ανάκαμψη, οι ελλείψεις εργατικού δυναμικού επανεμφανίστηκαν γρήγορα το 2021, ιδίως σε ορισμένους τομείς και επαγγέλματα[54]. Έως το τέλος του 2021 προσέγγισαν ή υπερέβησαν τα προ της πανδημίας επίπεδα σε αρκετές χώρες στους τομείς της βιομηχανίας,

[50] Βάση δεδομένων EU PolicyWatch του Eurofound.

[51] Eurostat [lfsa_egaps], ΕΕΔ της ΕΕ.

[52] Δεν γίνεται σύγκριση με τις τιμές του εν λόγω δείκτη πριν από το 2021, καθότι υπάρχει διακοπή στη χρονολογική σειρά το 2021 για όλα τα κράτη μέλη εξαιτίας της έναρξης ισχύος ενός νέου κανονιστικού πλαισίου για τις ευρωπαϊκές κοινωνικές στατιστικές.

[53] Σ' αυτήν την παράγραφο, οι ελλείψεις εργατικού δυναμικού προσεγγίζονται από το ποσοστό των επιχειρήσεων στην ΕΕ, το οποίο δείχνει ότι οι ελλείψεις εργατικού δυναμικού αποτελούν παράγοντα που περιορίζει την παραγωγή των εν λόγω επιχειρήσεων, όπως μετρήθηκε από την ευρωπαϊκή έρευνα για τις επιχειρήσεις και τους καταναλωτές (EU-BCS). Υπάρχουν εναλλακτικές προσεγγίσεις στις ελλείψεις εργατικού δυναμικού, όπως τα ποσοστά κενών θέσεων εργασίας στη βιομηχανία, στις υπηρεσίες και στις κατασκευές, όπως μετρήθηκαν από την Eurostat [jvs_a_rate_r2].

[54] Βλ. κεφάλαιο ΙΙ στο έγγραφο: *Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Institutional Paper 184, Quarterly Report on the Euro Area (QREA)* [Τριμηνιαία έκθεση για τη ζώνη του ευρώ (QREA)], τεύχος 21, αριθ. 2 (2022).

των υπηρεσιών και των κατασκευών, εν μέσω μείωσης της ανεργίας και υποτονικότητας της αγοράς εργασίας[55]. Οι κύριες επαγγελματικές ομάδες με αναφερόμενες ελλείψεις στην ΕΕ το 2021 αφορούσαν επαγγελματίες του τομέα υγειονομικής περίθαλψης και μακροχρόνιας φροντίδας, επαγγελματίες προγραμματιστές λογισμικού, επαγγελματίες του τομέα των μεταφορών, τεχνίτες στις κατασκευές και στη μηχανολογία[56]. Ελλείψεις ειδικευμένου εργατικού δυναμικού έχουν επίσης παρατηρηθεί σε ορισμένους τομείς που συνδέονται με την πράσινη μετάβαση[57]. Στο τρίτο τρίμηνο του 2022, οι ελλείψεις εργατικού δυναμικού διαμορφώθηκαν στο 35 % στις υπηρεσίες, στο 32 % στις κατασκευές και στο 27 % στη μεταποίηση —βλ. διάγραμμα 2.1.3. Το ίδιο τρίμηνο, οι υψηλότερες ελλείψεις στη βιομηχανία αναφέρθηκαν στη Γερμανία (42 %), στη Σλοβενία (41 %), στην Ουγγαρία και στην Πολωνία (40 %), καθώς και στην Κροατία (39 %). Στον τομέα των υπηρεσιών, παρατηρήθηκαν οι υψηλότερες ελλείψεις στη Μάλτα (70 %), στις Κάτω Χώρες (61 %), στη Γερμανία και στην Ιρλανδία (49 %), στη Σουηδία (48 %), καθώς και στη Φινλανδία (44 %). Η γήρανση του πληθυσμού επηρεάζει επίσης αρνητικά τις ελλείψεις εργατικού δυναμικού. Ως αποτέλεσμα των δημογραφικών εξελίξεων, ο πληθυσμός της ΕΕ σε ηλικία εργασίας (20-64 ετών) έχει συρρικνωθεί σε απόλυτες τιμές κατά την τελευταία δεκαετία (από 269 εκατομμύρια το 2012 σε 264 εκατομμύρια το 2021). Μολονότι το φαινόμενο είναι ευρέως διαδεδομένο, είναι ιδιαίτερα έντονο σε ορισμένα κράτη μέλη (όπως η Λετονία, η Βουλγαρία και η Ρουμανία) που επηρεάζονται από τις μεταναστευτικές εκροές πέραν των χαμηλών ποσοστών γονιμότητας[58]. Μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, η εισροή εκτοπισθέντων από την Ουκρανία, σε συνδυασμό με τη νόμιμη μετανάστευση από άλλες περιοχές του κόσμου, μπορεί να συμβάλει στη μείωση των ελλείψεων σε τομείς με τα χαμηλότερα εμπόδια στη δυνατότητα μεταφοράς δεξιοτήτων. Τα μέτρα για την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων είναι επίσης καίριας σημασίας από την άποψη αυτή (βλ. σημείο 2.1.2). Ωστόσο, η εισροή ατόμων που προσπαθούν να ξεφύγουν από τον πόλεμο είναι απίθανο να επιλύσει τα υποκείμενα διαρθρωτικά προβλήματα, τα οποία επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τις ελλείψεις στην ΕΕ, και η πρόσβασή τους στην αγορά εργασίας μπορεί να συνεπάγεται και άλλες προκλήσεις, όπως τα γλωσσικά εμπόδια.

[55] Στο τέταρτο τρίμηνο του 2021 το 24 % των εργοδοτών στη βιομηχανία, το 25 % στις υπηρεσίες και το 30 % στον κατασκευαστικό τομέα δήλωσαν ότι οι ελλείψεις εργατικού δυναμικού ήταν ένας από τους κύριους παράγοντες που παρεμπόδιζαν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα (σε σύγκριση με τα προ της πανδημίας επίπεδα του 14 %, του 19 % και του 23 %, αντίστοιχα).

[56] *McGrath, J. (2021): Report on labour shortages and surpluses* (Έκθεση σχετικά με τις ελλείψεις και τα πλεονάσματα εργατικού δυναμικού),Ευρωπαϊκή Αρχή Εργασίας, 2021. Οι τέσσερις αυτές επαγγελματικές ομάδες αντιστοιχούν σε 21 από τα 28 επαγγέλματα στα οποία διαπιστώθηκαν ελλείψεις σύμφωνα με την έκθεση.

[57] Βλ. Εκθέσεις ανά χώρα του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, παράρτημα 6: Αντίκτυπος της πράσινης μετάβασης στην απασχόληση και στον κοινωνικό τομέα το 2022.

[58] Πηγή: Άρθρο της Eurostat σχετικά με στατιστικά στοιχεία για τον πληθυσμό και την πληθυσμιακή αλλαγή. Την περίοδο 2020-2021 η αυξημένη θνησιμότητα λόγω της πανδημίας COVID-19 προστέθηκε στα μειούμενα αριθμητικά στοιχεία για τον πληθυσμό.

Διάγραμμα 2.1.3: Οι αναφερθείσες ελλείψεις εργατικού δυναμικού, ιδίως στον τομέα των υπηρεσιών, είναι σημαντικές στα περισσότερα κράτη μέλη

Το ποσοστό των εργοδοτών που αναφέρουν ότι η διαθεσιμότητα εργατικού δυναμικού αποτελεί παράγοντα που περιορίζει την παραγωγή, ταξινομημένο με βάση τις τιμές στον τομέα των υπηρεσιών (ως %, τρίτο τρίμηνο του 2022)

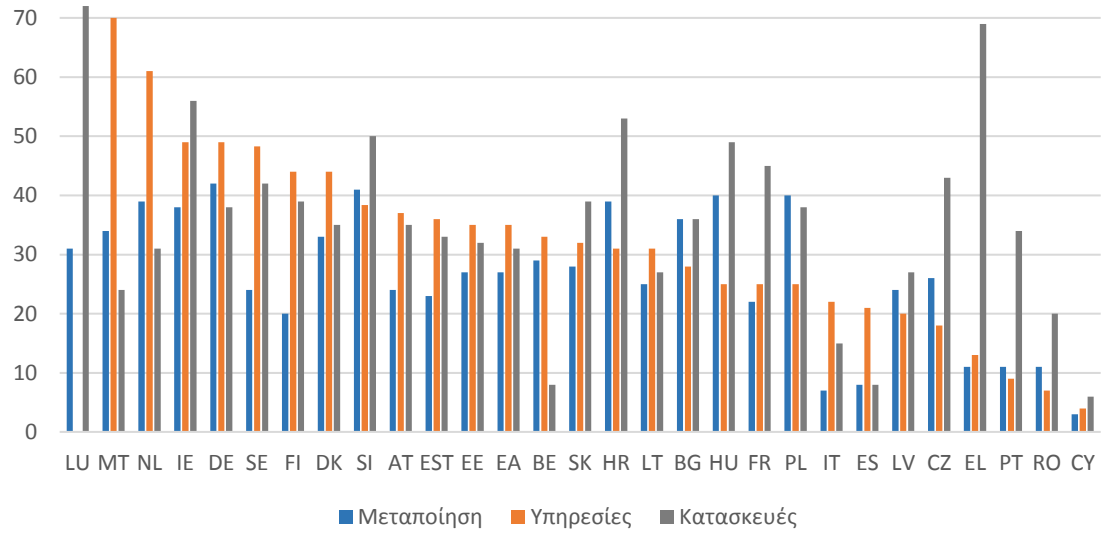

Πηγή: Ευρωπαϊκή έρευνα για τις επιχειρήσεις και τους καταναλωτές (EU-BCS).

Ο οικολογικός προσανατολισμός της οικονομίας της ΕΕ προσφέρει σημαντικές ευκαιρίες για ποιοτική απασχόληση και απαιτεί επαρκή στήριξη των ατόμων που μετακινούνται από μια θέση εργασίας σε άλλη, ώστε να διασφαλιστεί ότι κανείς δεν θα μείνει στο περιθώριο. Η πράσινη μετάβαση θα μπορούσε να δημιουργήσει έως και 884 000 θέσεις εργασίας έως το 2030 και ενδεχομένως πολλαπλάσιες έως το 2050, με την επιφύλαξη των κατάλληλων συνοδευτικών πολιτικών[59]. Από το 2000 έως το 2019 ο αριθμός των εργαζομένων στους τομείς των περιβαλλοντικών αγαθών και υπηρεσιών (EGSS) της ΕΕ-27 αυξήθηκε ήδη κατά 43,3 %, και ιδίως κατά 91,6 % στην παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές[60]. Το 2019 η απασχόληση στους τομείς EGSS ανήλθε στο 2,2 % της συνολικής απασχόλησης στην ΕΕ-27 (σε σύγκριση με το 1,7 % το 2000), παρότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών —βλ. διάγραμμα 2.1.4. Σε ορισμένες χώρες, όπως η Φινλανδία, η Εσθονία ή το Λουξεμβούργο, το ποσοστό αυτό πλησίαζε ή υπερέβαινε το 5 %, ενώ σε άλλες χώρες αντιστοιχούσε μόνο σε περιορισμένο ποσοστό του απασχολούμενου πληθυσμού. Ταυτόχρονα, η μετάβαση συνεπάγεται ανακατανομή του

[59] Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Murauskaite-Bull, I., Scapolo, F., Muench, S., et al., *The future of jobs is green* (Το μέλλον των θέσεων εργασίας είναι πράσινο), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2021, JRC126047. Για προηγούμενες εκτιμήσεις, βλ. SWD(2020) 176 final, και για τις ειδικές ανά χώρα προβλέψεις, βλ. Eurofound (2019), *Future of manufacturing — Energy scenario:* Employment implications of the Paris Climate *Agreement* (Το μέλλον της μεταποίησης — ενεργειακό σενάριο: επιπτώσεις της συμφωνίας του Παρισιού για το κλίμα στην απασχόληση), Eurofound Research Report. Βλ. επίσης την εκτίμηση των επιπτώσεων της ανακοίνωσης με τίτλο *«Καθαρός πλανήτης» για όλους*· πιθανή αύξηση περίπου 2 εκατομμυρίων θέσεων εργασίας έως το 2050 αναφέρεται στο έγγραφο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, *Employment and Social Developments in Europe 2019* (Εργασιακές και κοινωνικές εξελίξεις στην Ευρώπη 2019), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2019.

[60] Δείκτης της Eurostat [env_ac_egss1]. Οι τομείς των περιβαλλοντικών αγαθών και υπηρεσιών μπορούν να θεωρηθούν συντηρητικό υποκατάστατο των πράσινων θέσεων εργασίας. Η έννοια επικεντρώνεται σε δραστηριότητες που παράγουν περιβαλλοντικά προϊόντα, με αποτέλεσμα να αποκλείονται ορισμένες δραστηριότητες που συμβάλλουν σημαντικά στους κλιματικούς και περιβαλλοντικούς στόχους, για παράδειγμα με βάση τις επιδόσεις τους σε σχέση με τους σχετικούς δείκτες αναφοράς.

εργατικού δυναμικού και αυξάνει την πιθανότητα να υπάρξουν ελλείψεις και αναντιστοιχίες δεξιοτήτων. Οι αποτελεσματικές ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας, καθώς και οι ευκαιρίες αναβάθμισης των δεξιοτήτων και επανειδίκευσης παραμένουν καθοριστικής σημασίας για τη στήριξη της δίκαιης πράσινης μετάβασης και την αντιμετώπιση των ελλείψεων εργατικού δυναμικού και δεξιοτήτων, οι οποίες θέτουν εμπόδια σε ένα πιο πράσινο μοντέλο ανάπτυξης[61] (βλ. πλαίσιο 4 του πυλώνα στο σημείο 2.2). Συνολικά, οι τομείς της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, των μεταφορών, της μεταποίησης, της γεωργίας και της εξόρυξης παράγουν από κοινού σχεδόν το 90 % του συνόλου των εκπομπών CO_2 στην ΕΕ, ενώ αντιπροσωπεύουν λιγότερο από το 25 % της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας και το 25 % της απασχόλησης. Αυτό σημαίνει ότι οι προκλήσεις της μετάβασης θα παρουσιάζονται κυρίως σ' αυτούς τους τομείς και στις περιφέρειες όπου αντιπροσωπεύουν σημαντικό μερίδιο της οικονομίας[62].

Διάγραμμα 2.1.4: Το ποσοστό των πράσινων θέσεων εργασίας στη συνολική απασχόληση έχει αυξηθεί στα περισσότερα κράτη μέλη μεταξύ 2014 και 2019

Απασχόληση στον τομέα των περιβαλλοντικών αγαθών και υπηρεσιών (ως % της συνολικής απασχόλησης, 2014 και 2019)

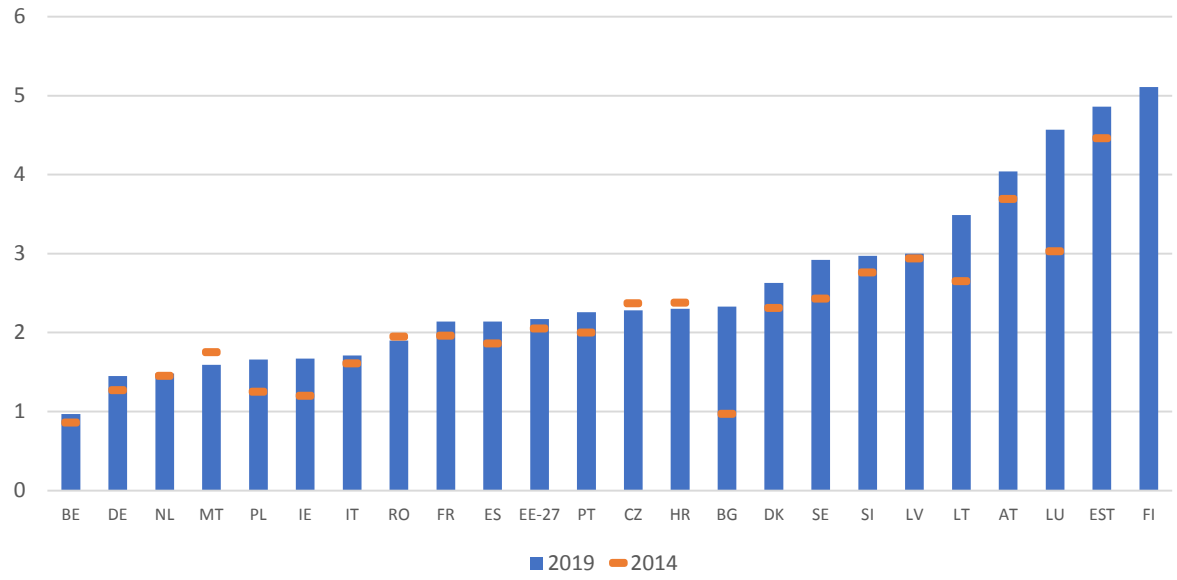

Σημείωση: Συνολική απασχόληση σε ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης στον τομέα των περιβαλλοντικών αγαθών και υπηρεσιών διαιρούμενη διά της συνολικής απασχόλησης, αμφότερες εγχώριες έννοιες. Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την Κύπρο, την Ελλάδα, την Ουγγαρία και τη Σλοβακία.

Πηγή: Eurostat [env_ac_egss1] και στοιχεία εθνικών λογαριασμών για την απασχόληση [nama_10_a64_e].

Παράλληλα με την αύξηση της απασχόλησης, τα περισσότερα κράτη μέλη κατέγραψαν μείωση της ανεργίας. Το μέσο ποσοστό ανεργίας στην ΕΕ (ηλικίας 15-74 ετών) μειώθηκε κατά 0,2 εκατοστιαίες μονάδες από 7,2 % το 2020 σε 7,0 % το 2021 και προσεγγίζει το επίπεδο του 6,8 % το 2019, το οποίο είναι το χαμηλότερο από το 2009. Η μείωση αυτή οφειλόταν στη δημιουργία σημαντικού αριθμού θέσεων εργασίας που συνόδευσε την ισχυρή οικονομική ανάκαμψη από την κρίση λόγω της νόσου COVID-19 το 2021. Ωστόσο,

[61] Βλ. σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με τη διασφάλιση δίκαιης μετάβασης προς την κλιματική ουδετερότητα (2022/C 243/04).

[62] Βλ. σελ. 175 στο έγγραφο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, *Employment and Social Developments in Europe 2019* (Εργασιακές και κοινωνικές εξελίξεις στη Ευρώπη 2019), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2019.

υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών, με διαφορά 12 εκατοστιαίων μονάδων μεταξύ του χαμηλότερου και του υψηλότερου ποσοστού ανεργίας —βλ. διάγραμμα 2.1.5. Το 2021 η Ελλάδα κατέγραψε μείωση πολύ υψηλότερη από τον μέσο όρο (κατά 2,9 εκατοστιαίες μονάδες), ακολουθούμενη από το Λουξεμβούργο και τη Λιθουανία (κατά 1,5 εκατοστιαίες μονάδες και 1,4 εκατοστιαίες μονάδες, αντίστοιχα), ενώ η κατάσταση επιδεινώθηκε ιδιαίτερα στο Βέλγιο, στη Σουηδία και την Ιρλανδία (με αυξήσεις κατά 0,5 εκατοστιαίες μονάδες, 0,3 εκατοστιαίες μονάδες και 0,3 εκατοστιαίες μονάδες, αντίστοιχα). Ο πρωταρχικός δείκτης του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων επισημαίνει ότι υπάρχει «κρίσιμη κατάσταση» για την Ιταλία, η οποία κατέγραψε μέτρια αύξηση της ανεργίας ακόμα και το 2021 σε σχέση με ένα ήδη υψηλό επίπεδο ανεργίας, και για την Ισπανία, όπου το ποσοστό μειώθηκε ελαφρώς, αλλά το επίπεδο ανεργίας εξακολουθεί να είναι το υψηλότερο στην ΕΕ. Το Βέλγιο και η Σουηδία κατατάσσονται στην κατηγορία «να δοθεί προσοχή» (η πρώτη σε μια μέση τιμή, αλλά με αύξηση άνω του μέσου όρου, και η δεύτερη κατατάσσεται για το άνω του μέσου όρου επίπεδό της). Τέλος, η Ελλάδα επισημαίνεται με την ένδειξη «κακή επίδοση, αλλά βελτιούμενη», λόγω της μεγάλης πτώσης της ανεργίας το 2021, η οποία παραμένει ωστόσο η δεύτερη υψηλότερη σε επίπεδο. Η μείωση της ανεργίας συνοδεύτηκε από αύξηση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας στην ΕΕ, καθώς το ποσοστό ενεργοποίησης της ηλικιακής ομάδας 20-64 ετών αυξήθηκε από 75,8 % το δεύτερο τρίμηνο του 2020 σε 79 % το τέταρτο τρίμηνο του 2021. Σε τριμηνιαία βάση, το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε κατά 0,4 εκατοστιαίες μονάδες και διαμορφώθηκε στο 6,1 % το πρώτο εξάμηνο του 2022 για την ΕΕ, ενώ αυξήθηκε σε ορισμένα κράτη μέλη (Βέλγιο, Τσεχία, Εσθονία, Κροατία και Λουξεμβούργο).

Διάγραμμα 2.1.5: Το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε στα περισσότερα κράτη μέλη το 2021
Ποσοστό ανεργίας (ατόμων ηλικίας 15-74 ετών), επίπεδα του 2021 και μεταβολές σε σχέση με το προηγούμενο έτος (ως %, πρωταρχικός δείκτης του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων)

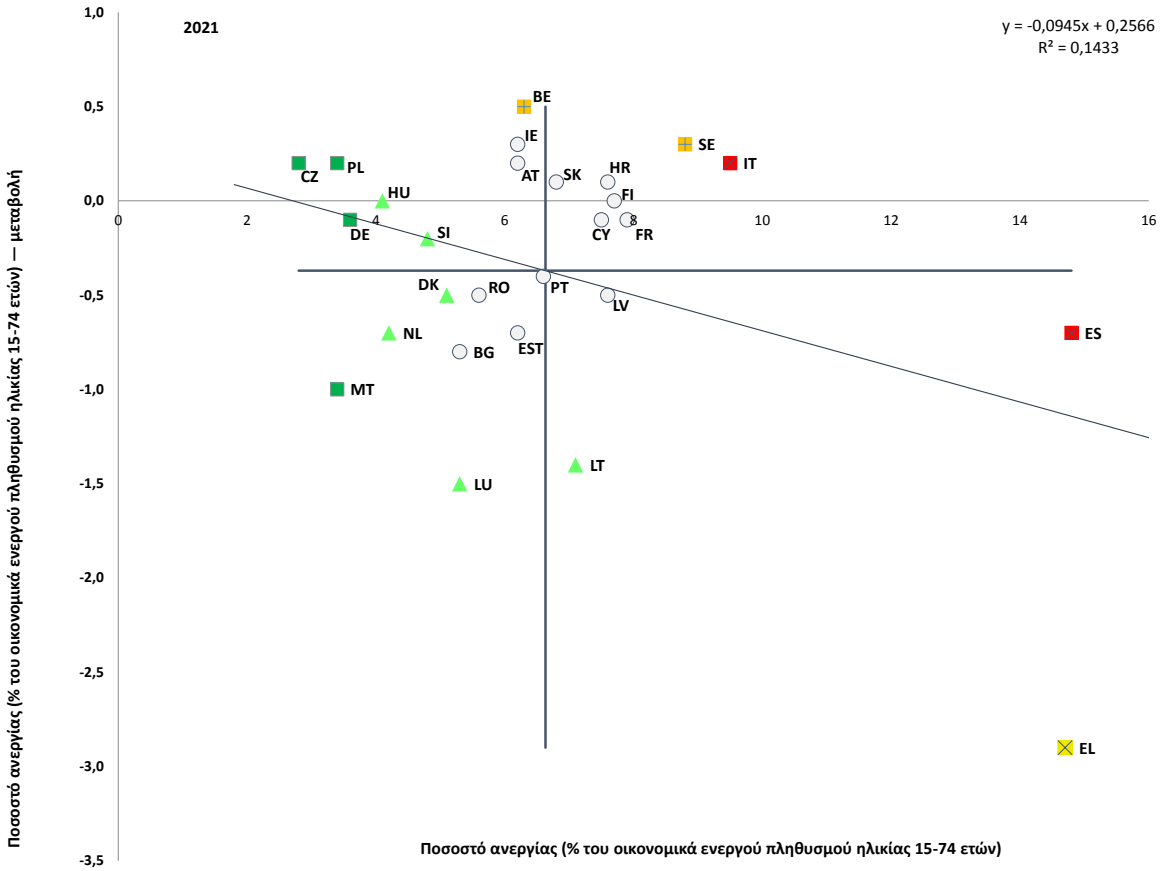

Σημείωση: Το σημείο τομής των αξόνων είναι ο μη σταθμισμένος μέσος όρος της ΕΕ. Το υπόμνημα παρουσιάζεται στο παράρτημα.
Πηγή: Eurostat [une_rt_a], ΕΕΔ της ΕΕ.

Η αύξηση των ονομαστικών μισθών επιταχύνθηκε το 2021, υποβοηθούμενη από την ανάκαμψη των δεδουλευμένων ωρών εργασίας και την ισχυρή οικονομική ανάκαμψη. Η αύξηση του ονομαστικού εισοδήματος από εξαρτημένη εργασία ανά εργαζόμενο ανήλθε σε 4,1 % στην ΕΕ το 2021, πολύ πάνω από τον μέσο όρο του 1,7 % περίπου από το 2013 έως το 2019. Αυτό μπορεί να αποδοθεί μόνο σε μικρό βαθμό στην πίεση που ασκείται από τη μείωση της ανεργίας και την αύξηση της έλλειψης εργατικού δυναμικού. Καθ' όλη τη διάρκεια του 2021, το ονομαστικό εισόδημα από εξαρτημένη εργασία ανά εργαζόμενο αυξήθηκε σε όλα τα κράτη μέλη —βλ. διάγραμμα 2.1.6. Το 2021 καταγράφηκε ποσοστό αύξησης άνω του 6 % στη Λιθουανία, τη Λετονία, τη Βουλγαρία, την Τσεχία, την Εσθονία, την Ουγγαρία και τη Σλοβακία, το οποίο συνάδει με την πρόοδο των οικονομιών τους, καθώς και στη Σουηδία. Αντίθετα, το εισόδημα από εξαρτημένη εργασία ανά εργαζόμενο αυξήθηκε κατά λιγότερο από 3 % στην Ελλάδα, την Πολωνία, στις Κάτω Χώρες και στην Ισπανία. Η αύξηση του ονομαστικού εισοδήματος από εξαρτημένη εργασία ανά εργαζόμενο αντανακλούσε σε μεγάλο βαθμό την ανάκαμψη των δεδουλευμένων ωρών εργασίας το 2021 μετά την κατακόρυφη πτώση του το 2020, και σε ορισμένες χώρες αντανακλούσε επίσης τη σταδιακή κατάργηση των συστημάτων μειωμένου ωραρίου εργασίας το 2021, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν εκτενώς το 2020 (στοιχείο που συνεπάγεται μια υπεραναλογική αύξηση του συνολικού μισθολογικού κόστους σε σύγκριση με την αύξηση του αριθμού των

εργαζομένων)[63]. Το πρώτο εξάμηνο του 2022 η αύξηση των ονομαστικών μισθών επιταχύνθηκε ελαφρώς, αντανακλώντας κυρίως την πίεση από τον αυξημένο πληθωρισμό και την περαιτέρω στενότητα των αγορών εργασίας. Το δεύτερο τρίμηνο του 2022 το ονομαστικό εισόδημα από εξαρτημένη εργασία ανά εργαζόμενο αυξήθηκε σε ετήσια βάση κατά περισσότερο από 8 % στην Ουγγαρία, τη Βουλγαρία, την Κροατία, τη Λιθουανία, τη Λετονία, την Εσθονία, την Πολωνία και τη Ρουμανία, αλλά κατά λιγότερο από 3 % στην Ελλάδα, στις Κάτω Χώρες, στη Δανία και τη Φινλανδία. Στην πλειονότητα των κρατών μελών, η αύξηση κυμάνθηκε μεταξύ 3 % και 6 % —βλ. διάγραμμα 2.1.6. Οι ονομαστικοί μισθοί αναμένεται να αυξηθούν περαιτέρω το 2023, λόγω της στενότητας της αγοράς εργασίας και των προσπαθειών για αποκατάσταση της αγοραστικής δύναμης[64]. Ωστόσο, η αύξηση αυτή αναμένεται να μετριάσει μόνον εν μέρει τις απώλειες στα πραγματικά εισοδήματα, χωρίς να προκαλέσει επίμονο κύκλο ανάδρασης μεταξύ μισθών και πληθωρισμού.

Διάγραμμα 2.1.6: Η αύξηση των ονομαστικών μισθών ανέκαμψε το 2021

Ονομαστικό εισόδημα από εξαρτημένη εργασία ανά εργαζόμενο (ετήσια % μεταβολή, 2020, 2021 και δεύτερο τρίμηνο του 2022)

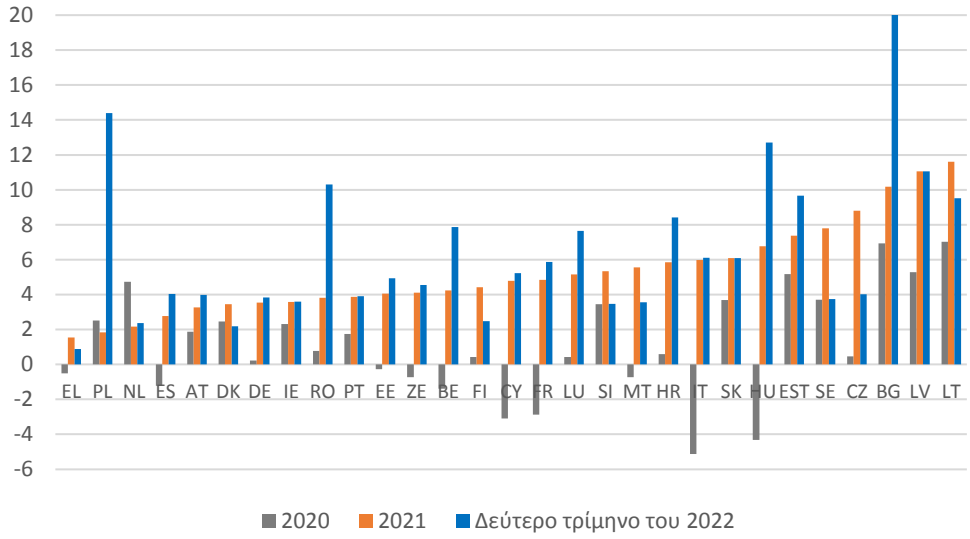

Σημείωση: (1) Οι μισθοί υπολογίζονται με τον δείκτη «Ονομαστικό εισόδημα από εξαρτημένη εργασία ανά εργαζόμενο», ο οποίος υπολογίζεται ως το συνολικό εισόδημα από εξαρτημένη εργασία διαιρούμενο διά τον συνολικό αριθμό των εργαζομένων. Το συνολικό εισόδημα ορίζεται ως το σύνολο των αμοιβών, σε μετρητά ή σε είδος, που καταβάλλονται από τον εργοδότη στον εργαζόμενο σε αντάλλαγμα για την εργασία που πρόσφερε ο εργαζόμενος κατά τη διάρκεια της λογιστικής περιόδου και αποτελείται από δύο σκέλη: i) μισθοί και ημερομίσθια που καταβάλλονται σε μετρητά ή σε είδος· και ii) ασφαλιστικές εισφορές που καταβάλλονται από τους εργοδότες. (2) Όλα τα στοιχεία που χρησιμοποιούνται είναι στοιχεία από τους εθνικούς λογαριασμούς. Οι δείκτες βασίζονται στις τιμές των εθνικών νομισμάτων. (3) Οι χώρες κατατάσσονται κατά αύξουσα σειρά με βάση την αύξηση των ονομαστικών μισθών το 2021.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, βάση δεδομένων AMECO, Ονομαστικό εισόδημα από εξαρτημένη εργασία ανά εργαζόμενο [hwcdw]. Για το πρώτο και δεύτερο τρίμηνο του 2022: Υπολογισμοί της ΓΔ EMPL με βάση τα στοιχεία της Eurostat, εισόδημα από εξαρτημένη εργασία [namq_10_gdp] και συνολική απασχόληση (εγχώρια έννοια) [namq_10_a10_e].

[63] Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τις επιπτώσεις των συστημάτων μειωμένου ωραρίου εργασίας στα μέτρα του εισοδήματος από εξαρτημένη εργασία ανά εργαζόμενο, βλ. da Silva et al., *Short-time work schemes and their effects on wages and disdisable income* (Συστήματα μειωμένου ωραρίου εργασίας και οι επιπτώσεις τους στους μισθούς και στο διαθέσιμο εισόδημα), 2020, Οικονομικό Δελτίο της ΕΚΤ, τεύχος 4/2020.

[64] Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Ευρωπαϊκές Οικονομικές Προβλέψεις, φθινόπωρο 2022*, Institutional paper 187, Νοέμβριος 2022, σελ. 37 και πίνακας 26.

Οι εξελίξεις στους μισθούς που συμφωνήθηκαν κατόπιν διαπραγματεύσεων παρέμειναν περιορισμένοι το 2021 και η εξέλιξή τους δείχνει ότι οι μισθοί συνέχισαν να αυξάνονται με πολύ βραδύτερο ρυθμό απ' ό,τι οι τιμές στη ζώνη του ευρώ[65]. Σε αντίθεση με την εξέλιξη του εισοδήματος από εξαρτημένη εργασία ανά εργαζόμενο, ο δείκτης των μισθών που συμφωνήθηκαν κατόπιν διαπραγματεύσεων αποτυπώνει το αποτέλεσμα των διαδικασιών συλλογικών διαπραγματεύσεων στη ζώνη του ευρώ και δεν επηρεάζεται άμεσα από τις μεγάλες διακυμάνσεις των δεδουλευμένων ωρών εργασίας κατά τα τελευταία έτη, οι οποίες προκλήθηκαν από την πανδημία. Οι μισθοί στη ζώνη του ευρώ που συμφωνήθηκαν κατόπιν διαπραγματεύσεων κατέγραψαν μέτρια αύξηση το 2021 κατά 1,5 %, ελαφρώς κάτω από τον μέσο όρο της περιόδου 2013-2020 (1,7 %), παρά την ισχυρή ανάκαμψη της απασχόλησης μετά την πανδημία. Αυτό μπορεί να συνδεθεί με καθυστερήσεις στις επαναδιαπραγματεύσεις των μισθών και με την παραμένουσα αβεβαιότητα σε ορισμένους τομείς λόγω της πανδημίας. Το πρώτο τρίμηνο του 2022 οι μισθοί στη ζώνη του ευρώ που συμφωνήθηκαν κατόπιν διαπραγματεύσεων αυξήθηκαν κατά 2,8 % σε ονομαστικούς όρους σε ετήσια βάση, ύστερα από αύξηση κατά 1,6 % το τέταρτο τρίμηνο του 2021[66]. Ωστόσο, η αύξηση των μισθών που συμφωνήθηκαν κατόπιν διαπραγματεύσεων επιβραδύνθηκε στο 2,4 % το δεύτερο τρίμηνο του 2022[67].

Το 2021 οι πραγματικοί μισθοί ανέκαμψαν στα περισσότερα κράτη μέλη και συνολικά στην ΕΕ, αλλά μειώνονται και πάλι το 2022. Σε αντίθεση με το 2020, οι εργαζόμενοι σχεδόν σε όλα τα κράτη μέλη διαπίστωσαν έντονη αύξηση των πραγματικών μισθών το 2021. Ισχυρή αύξηση των πραγματικών μισθών άνω του 5 % παρατηρήθηκε στη Λετονία, τη Λιθουανία και τη Βουλγαρία, ενώ, αντίθετα, μικρές μειώσεις καταγράφηκαν στην Ιρλανδία και στις Κάτω Χώρες. Η ανάκαμψη των πραγματικών μισθών ήταν επίσης ιδιαίτερα έντονη στην Ιταλία, τη Γαλλία και το Βέλγιο, που κατέγραψαν σημαντικές αυξήσεις το 2021, ύστερα από πτώση το προηγούμενο έτος —βλ. διάγραμμα 2.1.7. Ωστόσο, η θετική τάση διακόπηκε ή αντιστράφηκε το πρώτο τρίμηνο του 2022, όταν η αύξηση των πραγματικών μισθών μετατράπηκε και πάλι σε αρνητική στην ΕΕ (-1,3 % σε ετήσια βάση) και στα περισσότερα κράτη μέλη. Ο πληθωρισμός άρχισε να επιταχύνεται ήδη κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2021, και ο επιθετικός πόλεμος της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας επιδείνωσε περαιτέρω τις υφιστάμενες πιέσεις, με αποτέλεσμα να επιδεινωθεί η μείωση των πραγματικών μισθών. Ο

[65] Ο δείκτης της ΕΚΤ για τους μισθούς στη ζώνη του ευρώ, οι οποίοι συμφωνήθηκαν κατόπιν διαπραγματεύσεων, αντιπροσωπεύει τον σταθμισμένο μέσο όρο των εθνικών ετήσιων ποσοστών αύξησης των μισθών που έχουν συμφωνηθεί συλλογικά όσον αφορά τις περισσότερες χώρες της ζώνης του ευρώ. Σε αντίθεση με άλλους δείκτες, όπως το εισόδημα από εξαρτημένη εργασία ανά εργαζόμενο, δεν επηρεάζεται από τις εξελίξεις των δεδουλευμένων ωρών εργασίας. Κατά κανόνα, ο δείκτης δεν περιλαμβάνει επίσης τα επιμίσθια, τις υπερωρίες και άλλες μεμονωμένες αμοιβές που δεν συνδέονται με συλλογικές διαπραγματεύσεις, και σε ορισμένα κράτη μέλη αντιπροσωπεύει ένα κατώτατο όριο μισθού σε ορισμένους τομείς και όχι την πραγματική αμοιβή που καταβάλλεται από τις επιχειρήσεις. Ο δείκτης των μισθών που συμφωνήθηκαν κατόπιν διαπραγματεύσεων συνοδεύεται από ορισμένες επιφυλάξεις όσον αφορά την κάλυψη μεταξύ των χωρών και την εναρμόνιση της μεθοδολογίας, συμπεριλαμβανομένης της αντιμετώπισης ορισμένων ειδών επιμισθίων.

[66] Σε επίπεδο κρατών μελών, σημαντικές αυξήσεις σημειώθηκαν στη Γερμανία (ετήσια αύξηση 4,0 % το πρώτο τρίμηνο του 2022, ύστερα από 1,1 % το τέταρτο τρίμηνο του 2021 και λιγότερο από 2 % σε σχέση με το τρίτο τρίμηνο του 2020), στη Γαλλία (περίπου 3 % το πρώτο τρίμηνο του 2022, από 1 % περίπου, αφού είχε κυμανθεί μεταξύ 0,5 % και 1,5 % την περίοδο 2014–2021), στις Κάτω Χώρες (2,4 % από 2,1 % το 2021), στο Βέλγιο (+ 4,8 %), στην Αυστρία (2,6 %, από 1,7 % το 2021) και στην Ισπανία (+ 2,6 % το δεύτερο τρίμηνο του 2022, αφού είχε κυμανθεί γύρω στο 1,7 % το 2020 και το 2021).

[67] Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλ. κεφάλαιο 2 του εγγράφου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, *Labour market and wage developments in Europe: annual review 2022* (Εξελίξεις ως προς την αγορά εργασίας και τους μισθούς στην Ευρώπη, ετήσια ανασκόπηση 2022), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022 (υπό έκδοση).

ετήσιος πληθωρισμός στην ΕΕ ανήλθε στο ανώτατο επίπεδο του 10,9 % τον Σεπτέμβριο του 2022, έναντι 5,3 % στο τέλος του 2021. Το δεύτερο τρίμηνο του 2022 οι πραγματικοί μισθοί μειώθηκαν σημαντικά, κατά 3,3 % στην ΕΕ κατά μέσο όρο σε σύγκριση με το ίδιο τρίμηνο του 2021 και περισσότερο απ' ό,τι σε 17 κράτη μέλη, εν μέσω αυξανόμενων ανησυχιών σχετικά με τις αρνητικές κοινωνικές συνέπειες της απώλειας της αγοραστικής δύναμης, ιδίως για τους χαμηλόμισθους εργαζομένους. Στο μέλλον, η απώλεια σε όρους εμπορίου και η επιδείνωση των οικονομικών προοπτικών, σε συνδυασμό με την αβεβαιότητα σχετικά με τις προοπτικές για τον πληθωρισμό, αναμένεται να επηρεάσουν σημαντικά την εξέλιξη των μισθών.

Διάγραμμα 2.1.7: Το 2021 οι πραγματικοί μισθοί ανέκαμψαν στην ΕΕ, αλλά το 2022 παρουσιάζουν μείωση στα περισσότερα κράτη μέλη

Πραγματικοί ακαθάριστοι μισθοί και ημερομίσθια ανά εργαζόμενο (ετήσια μεταβολή ως %· 2020, 2021 και δεύτερο τρίμηνο του 2022)

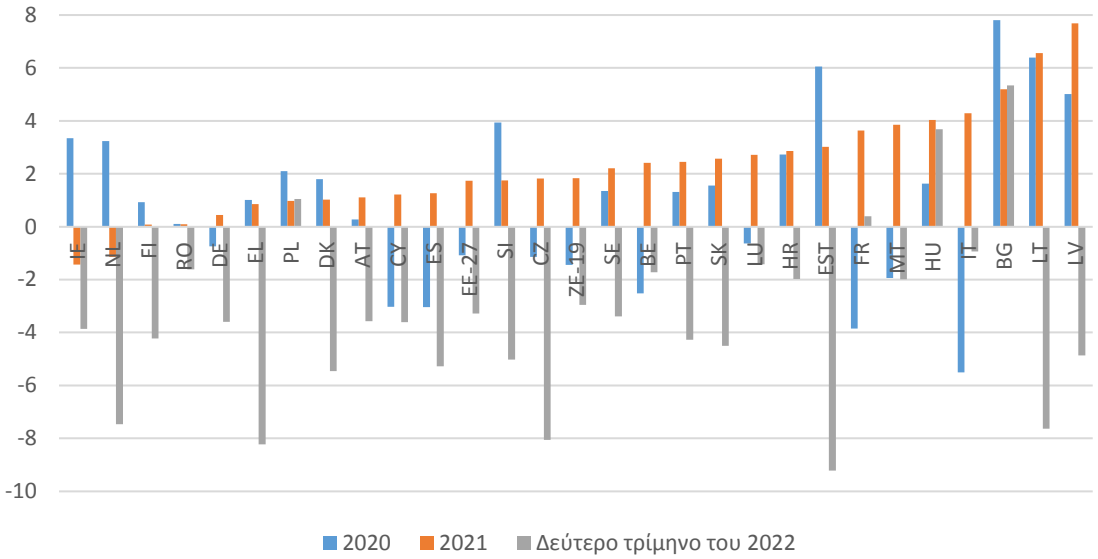

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, βάση δεδομένων AMECO, Πραγματικοί ακαθάριστοι μισθοί και ημερομίσθια ανά εργαζόμενο· αποπληθωριστής: ιδιωτική κατανάλωση [rwwdc]. Για το πρώτο και δεύτερο τρίμηνο του 2022: Υπολογισμοί της ΓΔ EMPL βάσει στοιχείων της Eurostat, Μισθοί και ημερομίσθια [namq_10_gdp], Συνολική απασχόληση (εγχώρια έννοια) [namq_10_a10_e] και Εναρμονισμένος δείκτης τιμών καταναλωτή [prc_hicp_midx].

Η αύξηση των πραγματικών μισθών υστερούσε σε σχέση με την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας το 2021 και αναμένεται να μειωθεί περαιτέρω το 2022 στα περισσότερα κράτη μέλη. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του ποσοστού μισθών, το οποίο μετρά το ποσοστό του εθνικού εισοδήματος που καταβάλλεται στην εργασία. Όταν οι πραγματικοί μισθοί αυξάνονται με βραδύτερο ρυθμό απ' ό,τι η παραγωγικότητα της εργασίας, το ποσοστό αυτό μειώνεται. Το 2021 το ποσοστό των μισθών στην ΕΕ ανήλθε σε 55,7 %, έναντι 56,9 % το 2020. Το 2021 καταγράφηκαν μειώσεις υψηλότερες από 1 εκατοστιαία μονάδα σε 20 χώρες —βλ. διάγραμμα 2.1.8, ενώ το ποσοστό των μισθών αυξήθηκε μόνο στη Λιθουανία και στη Φινλανδία κατά λιγότερο από 1 εκατοστιαία μονάδα. Κατά την περίοδο 2013-2020 το ποσοστό των μισθών αυξήθηκε στα κράτη μέλη των οποίων τα αρχικά επίπεδα ήταν συγκριτικά χαμηλά, και κυρίως στη Βουλγαρία, την Εσθονία, τη Λετονία, τη Λιθουανία, τη Ρουμανία και τη Σλοβακία, συμβάλλοντας ως εκ τούτου στη σύγκλιση. Το πρώτο εξάμηνο του 2022 το ποσοστό των μισθών μειώθηκε σχεδόν σε όλες τις χώρες, εξέλιξη που αντικατοπτρίζει τη βραδεία αύξηση των μισθών. Επιπλέον, η επιδείνωση

των όρων εμπορίου λόγω των απότομων αυξήσεων των τιμών της εισαγόμενης ενέργειας έχει οδηγήσει σε περαιτέρω απώλεια των πραγματικών εγχώριων εισοδημάτων.

Διάγραμμα 2.1.8: Το ποσοστό των μισθών μειώθηκε το 2021, με τους μισθούς να αυξάνονται κατά μέσο όρο με βραδύτερο ρυθμό απ' ό,τι η παραγωγικότητα της εργασίας

Ποσοστό μισθών (2019, 2020, 2021 και δεύτερο τρίμηνο του 2022, ετήσια μεταβολή, εκατοστιαίες μονάδες)

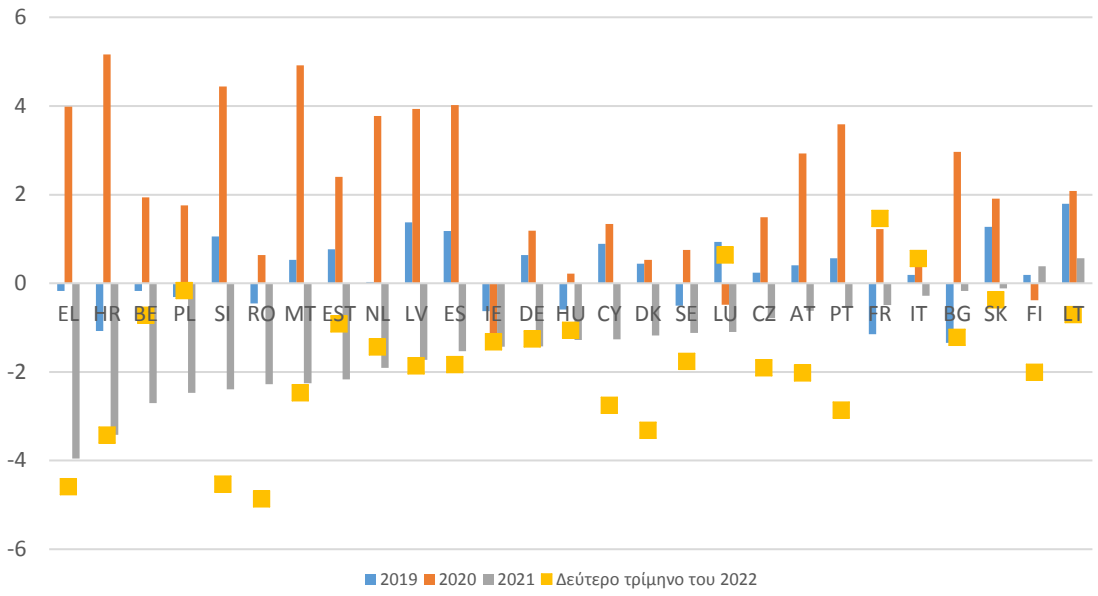

Σημείωση: (1) Το ποσοστό των μισθών υπολογίζεται ως ποσοστό του ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές. (2) Οι χώρες κατατάσσονται κατά φθίνουσα σειρά της αύξησης του ποσοστού των μισθών το 2021.
Πηγή: Υπολογισμοί της ΓΔ EMPL με βάση τα στοιχεία της Eurostat, [namq_10_a10_e] και [namq_10_gdp].

Οι πρόσφατες αυξήσεις των κατώτατων μισθών σε πολλά κράτη μέλη δεν έχουν αποτρέψει την απώλεια αγοραστικής δύναμης των δικαιούχων λόγω της αύξησης του πληθωρισμού, ενώ οι επαρκείς αυξήσεις μέσω έγκαιρων επικαιροποιήσεων διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην προστασία των χαμηλόμισθων εργαζομένων. Παρά τις σημαντικές ονομαστικές αυξήσεις το 2021 (βλ. σημείο 2.1.2), οι κατώτατοι μισθοί μειώθηκαν σε πραγματικούς όρους σε όλα τα κράτη μέλη εκτός από τέσσερα (Λετονία, Πορτογαλία, Σλοβενία και Σλοβακία). Αντιθέτως, οι μέσοι πραγματικοί κατώτατοι μισθοί αυξήθηκαν σε όλα τα κράτη μέλη εκτός από την Ιρλανδία και τις Κάτω Χώρες κατά την ίδια περίοδο. Έως τον Αύγουστο του 2022 οι χαμηλόμισθοι εργαζόμενοι υπέστησαν περαιτέρω σημαντικές απώλειες αγοραστικής δύναμης[68] στις περισσότερες χώρες με νόμιμο κατώτατο μισθό —βλ. διάγραμμα 2.1.9. Οι μόνες εξαιρέσεις ήταν το Βέλγιο, η Ουγγαρία, η Ελλάδα και

[68] Υπολογίστηκε με βάση στοιχεία της Eurostat [prc_hicp_midx].

η Ρουμανία, όπου οι ονομαστικές αυξήσεις υπερέβαιναν τον πληθωρισμό, ενώ στη Γαλλία ο κατώτατος μισθός σε πραγματικούς όρους παρέμεινε αμετάβλητος. Περίπου τα μισά κράτη μέλη με νόμιμους κατώτατους μισθούς λαμβάνουν υπόψη τον πληθωρισμό κατά τον καθορισμό τους, και το πράττουν με διαφορετικούς τρόπους και σε διαφορετικό βαθμό[69]. Στις περισσότερες χώρες, η διαδικασία καταλήγει σε αναβάθμιση του επιπέδου τον Ιανουάριο κάθε έτους, χωρίς πρόσθετες παρεμβάσεις πολιτικής στη διάρκεια του υπόλοιπου έτους. Η πρόσφατα εκδοθείσα οδηγία σχετικά με τους επαρκείς κατώτατους μισθούς[70] μπορεί να συμβάλει στη στήριξη των ευάλωτων νοικοκυριών, καθώς ενθαρρύνει τον καθορισμό των νόμιμων κατώτατων μισθών σε επαρκή επίπεδα, συνεκτιμώντας, μεταξύ άλλων κριτηρίων, την αγοραστική δύναμη του κατώτατου μισθού, τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και τις μακροπρόθεσμες εξελίξεις της παραγωγικότητας (βλ. επίσης πλαίσιο του πυλώνα 1). Ειδικότερα, η τακτική επικαιροποίηση των κατώτατων μισθών σύμφωνα με την οδηγία θα μπορούσε να συμβάλει στην αποτροπή γενικευμένων απωλειών της αγοραστικής δύναμης μεταξύ των εργαζομένων που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό στο τρέχον πλαίσιο, προκειμένου να διατηρηθεί το βιοτικό τους επίπεδο. Επιπλέον, στο πλαίσιο της ενεργειακής κρίσης, τα προσωρινά μέτρα δημοσιονομικής στήριξης που απευθύνονται στους χαμηλόμισθους μπορούν να συμβάλουν στην άμβλυνση της απώλειας αγοραστικής δύναμης.

Διάγραμμα 2.1.9: Ο πληθωρισμός έχει εξανεμίσει τις πρόσφατες αυξήσεις των κατώτατων μισθών

Μεταβολή των νόμιμων κατώτατων μισθών σε πραγματικούς και ονομαστικούς όρους (ποσοστό αύξησης, ως %)

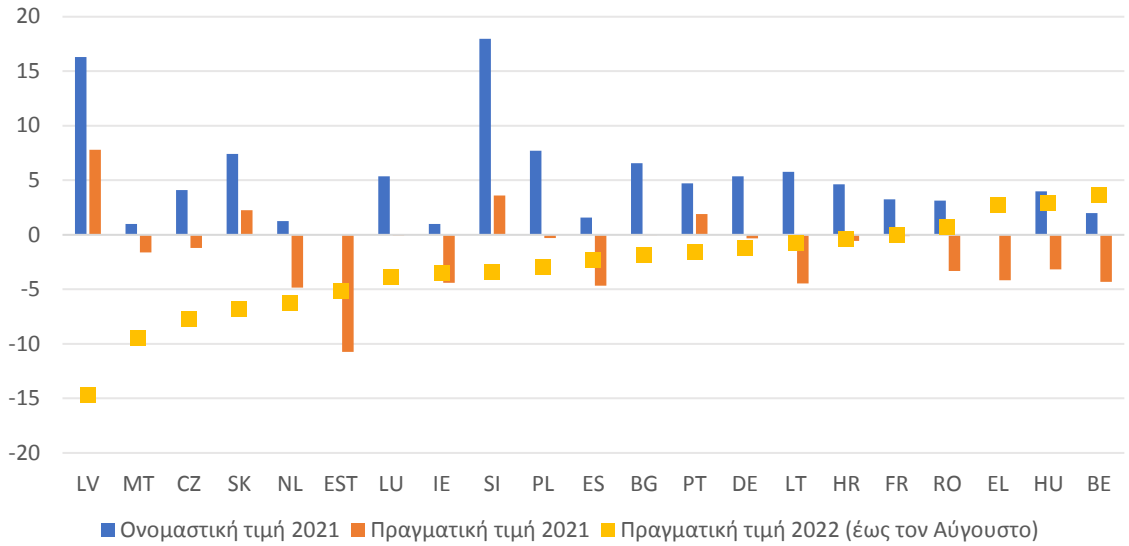

Σημείωση: Τα κράτη μέλη κατατάσσονται κατά φθίνουσα σειρά με βάση το μέγεθος της αύξησης των νόμιμων κατώτατων μισθών σε πραγματικούς όρους το 2022.

Πηγή: Δίκτυο ανταποκριτών του Eurofound και της Eurostat [prc_hicp_midx], υπολογισμοί του Eurofound.

Πλαίσιο 1 του πυλώνα: Κατώτατοι μισθοί

[69] Eurofound, Aumayr-Pintar, C., Rasche, M., Vacas, C., *Minimum wages in 2019*:annual review (Κατώτατοι μισθοί το 2019: ετήσια επισκόπηση), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2019.

[70] Οδηγία (ΕΕ) 2022/2041 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Οκτωβρίου 2022, για επαρκείς κατώτατους μισθούς στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ L 275 της 25.10.2022, σ. 33).

Όταν καθορίζονται σε επαρκή επίπεδα, οι κατώτατοι μισθοί, είτε εκ του νόμου είτε βάσει συλλογικών διαπραγματεύσεων, προωθούν την ανοδική κοινωνική σύγκλιση. Οι επαρκείς κατώτατοι μισθοί συμβάλλουν στη μείωση της φτώχειας των εργαζομένων και της μισθολογικής ανισότητας, στη διατήρηση της εγχώριας ζήτησης και στην ενίσχυση των κινήτρων για εργασία. Συμβάλλουν επίσης στη μείωση του μισθολογικού χάσματος μεταξύ των φύλων, δεδομένης της υπερεκπροσώπησης των γυναικών σε χαμηλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας και στη διασφάλιση θεμιτού ανταγωνισμού για τους εργοδότες που καταβάλλουν αξιοπρεπείς μισθούς. Το δικαίωμα σε επαρκείς κατώτατους μισθούς κατοχυρώνεται στην αρχή 6 του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων (ΕΠΚΔ).

Πολλοί εργαζόμενοι με χαμηλό εισόδημα δεν προστατεύονται από επαρκείς κατώτατους μισθούς· συνολικά, σχεδόν ένας στους δέκα εργαζομένους αντιμετωπίζει κίνδυνο φτώχειας[71]. Με τον σημερινό συνδυασμό υψηλού πληθωρισμού και σχετικά συγκρατημένης αύξησης των μισθών ο οποίος διαβρώνει την αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών (βλ. επίσης πλαίσιο 7 του πυλώνα), η διασφάλιση ότι οι εργαζόμενοι αμείβονται με επαρκείς κατώτατους μισθούς είναι ζωτικής σημασίας για τη στήριξη των πλέον ευάλωτων ατόμων και τον μετριασμό των κοινωνικών συνεπειών της ενεργειακής κρίσης.

Η οδηγία για επαρκείς κατώτατους μισθούς αποσκοπεί στην ενίσχυση της προστασίας με τη μορφή κατώτατου μισθού σε ολόκληρη την ΕΕ. Προτάθηκε από την Επιτροπή τον Οκτώβριο του 2020 και εγκρίθηκε στις 19 Οκτωβρίου του 2022. Η οδηγία θα συμβάλει στη διασφάλιση της προστασίας των εργαζομένων στην Ένωση με επαρκείς κατώτατους μισθούς που καθιστούν δυνατή την αξιοπρεπή διαβίωση. Για τον σκοπό αυτόν, η οδηγία περιλαμβάνει διατάξεις για την προώθηση των συλλογικών διαπραγματεύσεων και την ενίσχυση των μηχανισμών επιβολής και παρακολούθησης σε όλα τα κράτη μέλη. Επιπλέον, θεσπίζει πλαίσιο με σαφείς κανόνες για τη βελτίωση της επάρκειας των νόμιμων κατώτατων μισθών στα κράτη μέλη που τους εφαρμόζουν.

Οι συλλογικές διαπραγματεύσεις διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην επίτευξη επαρκών κατώτατων μισθών. Η εύρυθμη λειτουργία των συλλογικών διαπραγματεύσεων συνεπάγεται ότι οι εργοδότες και οι εργαζόμενοι εκπροσωπούνται δεόντως, και διασφαλίζει ότι οι μισθολογικές συνθήκες συνάδουν τόσο με τις ανάγκες των εργαζομένων όσο και των εργοδοτών και ανταποκρίνονται στις μεταβαλλόμενες οικονομικές συνθήκες. Με τη διαμόρφωση των γενικών μισθολογικών εξελίξεων, οι συλλογικές διαπραγματεύσεις επηρεάζουν επίσης την εξέλιξη των κατώτατων μισθών. Τα κράτη μέλη με υψηλό ποσοστό κάλυψης από συλλογικές διαπραγματεύσεις τείνουν συνολικά να έχουν μικρότερα ποσοστά χαμηλόμισθων και υψηλότερους κατώτατους μισθούς. Ως εκ τούτου, η οδηγία απαιτεί από όλα τα κράτη μέλη να αναλάβουν δράση για την προώθηση των συλλογικών διαπραγματεύσεων σχετικά με τον καθορισμό των μισθών. Απαιτεί επίσης την κατάρτιση σχεδίου δράσης και τον καθορισμό πλαισίου πρόσφορων όρων για τις συλλογικές διαπραγματεύσεις για τα κράτη μέλη όπου το ποσοστό κάλυψής τους είναι χαμηλότερο από 80 %.

Οι νόμιμοι κατώτατοι μισθοί είναι συχνά χαμηλοί σε σύγκριση με άλλους μισθούς στην οικονομία, καθώς και ανεπαρκείς για την εξασφάλιση αξιοπρεπούς διαβίωσης. Σχεδόν σε όλα τα κράτη μέλη, ο νόμιμος κατώτατος μισθός είναι κάτω του 60 % του διάμεσου μισθού και κάτω του 50 % του μέσου μισθού —βλ. διάγραμμα παρακάτω. Το 2021 μόνον οι

[71] Το ποσοστό των εργαζομένων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ανήλθε σε 9 % το 2019 και μειώθηκε ελαφρώς σε 8,9 % το 2021 για τον πληθυσμό ηλικίας 18-64 ετών, όπως μετρήθηκε με τον δείκτη της Eurostat [ilc_iw01].

νόμιμοι κατώτατοι μισθοί της Πορτογαλίας, της Σλοβενίας και της Γαλλίας πέτυχαν και τις δύο τιμές. Επιπλέον, το ίδιο έτος, ο νόμιμος κατώτατος μισθός ήταν κάτω από το 50 % του διάμεσου μισθού σε έντεκα χώρες της ΕΕ (Σλοβακία, Ουγγαρία, Κάτω Χώρες, Ιρλανδία, Λιθουανία, Βέλγιο, Γερμανία, Τσεχία, Λετονία, Εσθονία, και Μάλτα). Σε δύο απ' αυτές τις χώρες (Εσθονία και Μάλτα), ήταν ακόμα κάτω του 45 %. Επιπλέον, τρεις χώρες (Λετονία, Εσθονία και Μάλτα) είχαν κατώτατους μισθούς κάτω από το 40 % του μέσου μισθού. Στο πλαίσιο αυτό, η οδηγία περιλαμβάνει απαιτήσεις για την ενίσχυση των πλαισίων διακυβέρνησης για τον καθορισμό και την επικαιροποίηση των νόμιμων κατώτατων μισθών. Σ' αυτές περιλαμβάνονται i) η χρήση σαφών κριτηρίων για τον καθορισμό και την επικαιροποίηση των εν λόγω μισθών, ii) η χρήση τιμών αναφοράς για την αξιολόγηση της επάρκειάς τους, iii) οι τακτικές επικαιροποιήσεις για τη διατήρηση της επάρκειας με την πάροδο του χρόνου, iv) οι σαφείς προϋποθέσεις για μεταβολές και κρατήσεις από τους νόμιμους κατώτατους μισθούς, καθώς και v) η έγκαιρη και αποτελεσματική συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων καθ' όλη τη διαδικασία καθορισμού και επικαιροποίησης.

Σε πολλά κράτη μέλη οι νόμιμοι κατώτατοι μισθοί παραμένουν χαμηλοί σε σύγκριση με άλλους μισθούς

Κατώτατοι μισθοί ως ποσοστό του ακαθάριστου διάμεσου μισθού και του ακαθάριστου μέσου μισθού (2021)

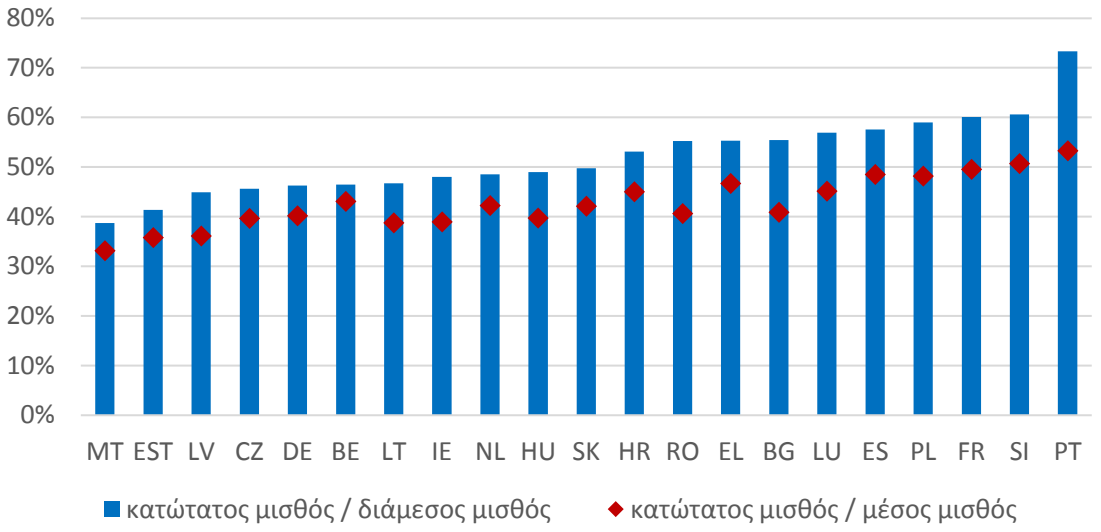

Πηγή: Υπολογισμοί της ΓΔ EMPL με βάση τα στοιχεία της Eurostat [earn_mw_cur], [lc_lci_r2_a] και έρευνα για τη διάρθρωση των αποδοχών.

Οι αποτελεσματικοί μηχανισμοί επιβολής και παρακολούθησης είναι καίριας σημασίας για τη διασφάλιση της κατάλληλης πρόσβασης των εργαζομένων σε επαρκείς κατώτατους μισθούς. Η μη συμμόρφωση με τους κανόνες που σχετίζονται με τους κατώτατους μισθούς φαίνεται να αποτελεί σημαντικό φαινόμενο σε ολόκληρη την ΕΕ, παρόλο που τα ζητήματα που αφορούν τα δεδομένα περιορίζουν τη δυνατότητα ακριβών εκτιμήσεων[72]. Για να ενισχυθεί η επιβολή των κανόνων αυτών, η οδηγία απαιτεί από τα

[72] Αυτό ισχύει ιδίως για τα δεδομένα οικονομικών και κοινωνικών ερευνών, όπως οι στατιστικές EU-SILC. Λεπτομερής επισκόπηση των πρόσφατων στοιχείων παρέχεται στο Eurofound, Aumayr-Pintar, C., Rasche, M., Vacas, C., *Minimum wages in 2019*:annual review (Κατώτατοι μισθοί το 2019: ετήσια επισκόπηση), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2019. Η μη συμμόρφωση φαίνεται να αποτελεί σημαντικό φαινόμενο σε πολλές χώρες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που διαθέτουν προστασία με τη μορφή κατώτατου μισθού —βλ., μεταξύ άλλων, Garnero, A., *The dog that barks doesn't bite: Coverage and compliance of sectoral minimum wages in Italy* (Σκύλος που γαβγίζει δεν δαγκώνει: Κάλυψη και συμμόρφωση των τομεακών κατώτατων μισθών στην Ιταλία), IZA Journal of Labor Policy 7, άρθρο αριθ. 3 (2018).

κράτη μέλη με νόμιμους κατώτατους μισθούς να ενισχύσουν τους ελέγχους και την ένταση των επιτόπιων επιθεωρήσεων και να εγγυηθούν κατάλληλους πόρους για τις αρχές επιβολής του νόμου. Επιπλέον, τονίζει ότι τα κράτη μέλη πρέπει να διαθέτουν αποτελεσματικούς μηχανισμούς προσφυγής και κυρώσεις σε περίπτωση που δεν γίνονται σεβαστά τα δικαιώματα των εργαζομένων, τα οποία σχετίζονται με τους νόμιμους κατώτατους μισθούς και την προστασία με τη μορφή κατώτατου μισθού που παρέχεται από συλλογικές συμβάσεις. Για την αντιμετώπιση των ελλείψεων στη συλλογή δεδομένων, η οδηγία απαιτεί από όλα τα κράτη μέλη να αναπτύξουν αποτελεσματικά εργαλεία για την παρακολούθηση της κάλυψης και της επάρκειας της προστασίας με τη μορφή κατώτατου μισθού, και να υποβάλλουν στην Επιτροπή μια σειρά δεικτών που αφορούν την προστασία με τη μορφή κατώτατου μισθού ανά διετία, αρχής γενομένης από το 2025.

Η εμπροσθοβαρής εφαρμογή της οδηγίας μπορεί να στηρίξει τις προσπάθειες των κρατών μελών να προσφέρουν έγκαιρη στήριξη στα ευάλωτα νοικοκυριά στη σημερινή συγκυρία. Μολονότι τα κράτη μέλη εξακολουθούν να έχουν διετή περίοδο για να μεταφέρουν την οδηγία στην εθνική τους νομοθεσία, η πρωτοβουλία έχει ήδη ενθαρρύνει συζητήσεις σε εθνικό επίπεδο, οι οποίες ενδέχεται να έχουν συμβάλει καθοριστικά στη θέσπιση νέων μέτρων για την ενίσχυση της πρόσβασης σε επαρκείς κατώτατους μισθούς σε ολόκληρη την ΕΕ.

Μια θέση εργασίας εξακολουθεί να μην αποτελεί κατ' ανάγκη διέξοδο από τη φτώχεια. Η φτώχεια των εργαζομένων στην ΕΕ δεν έχει μειωθεί την τελευταία δεκαετία και διαμορφώθηκε στο 8,9 % το 2021[73]. Στα κράτη μέλη με τα υψηλότερα επίπεδα το 2010 παρατηρήθηκε συνολικά απότομη μείωση της φτώχειας των εργαζομένων (δηλαδή στη Ρουμανία, την Ελλάδα, την Πολωνία και τη Λιθουανία) και στη Λιθουανία μειώθηκε ακόμα και κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ-27, ενώ άλλα κράτη μέλη παρέμειναν πάνω ή γύρω απ' αυτόν τον μέσο όρο. Το 2021 η φτώχεια των εργαζομένων παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό σταθερή στην πλειονότητα των κρατών μελών σε σύγκριση με το 2020 (όσον αφορά τα έτη εισοδήματος 2020 και 2019, αντίστοιχα). Σε μικρό αριθμό κρατών μελών σημειώθηκε μείωση άνω της 1 εκατοστιαίας μονάδας (δηλαδή Ιρλανδία και Σουηδία), ενώ μια μεγαλύτερη ομάδα παρουσίασε ελαφρώς αύξηση (δηλαδή Ρουμανία, Λουξεμβούργο, Ισπανία, Ελλάδα, Πορτογαλία και Λετονία), συμπεριλαμβανομένων των κρατών μελών στα οποία η φτώχεια των εργαζομένων παραμένει πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ. Όπως φαίνεται στο διάγραμμα 2.1.10, το 2021 το ποσοστό των εργαζομένων που αντιμετώπιζαν κίνδυνο φτώχειας στη Ρουμανία, στο Λουξεμβούργο, στην Ισπανία, την Ιταλία, την Ελλάδα και την Πορτογαλία ήταν άνω του 10 %. Σύμφωνα με τις ταχείες εκτιμήσεις της Eurostat[74] που αφορούν το εισοδηματικό έτος 2021, η κατάσταση δεν φαίνεται να έχει μεταβληθεί μεταξύ των χωρών, εκτός από την Ελλάδα, όπου εκτιμάται ότι θα παρουσιάσει ελαφρώς μείωση, και την Κροατία, τις Κάτω Χώρες και τη Σλοβενία, για τις οποίες εκτιμάται μικρή αύξηση. Κατά γενικό κανόνα, οι εργαζόμενοι με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο αντιμετωπίζουν

[73] Η φτώχεια των εργαζομένων αφορά το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 18 ετών και άνω που εργάζεται και διαθέτει ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα κάτω από το όριο κινδύνου φτώχειας, το οποίο ορίζεται στο 60 % του εθνικού διάμεσου ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις). Τα στοιχεία για το 2021 αφορούν το εισοδηματικό έτος 2020. Στην ΕΕ-27, ο δείκτης αυξήθηκε σημαντικά από το 2010 (8,5 %) έως το 2016 (9,8 %) και στη συνέχεια άρχισε να μειώνεται, αργά αλλά σταθερά σε ετήσια βάση έως το 2020. Eurostat [ilc_iw01], [ilc_iw04], [ilc_iw05] και [ilc_iw16].

[74] Βλ. Flash estimates for the 2021 income year (Ταχείες εκτιμήσεις για το εισοδηματικό έτος 2021), που δημοσιεύθηκαν τον Αύγουστο του 2022 στον ιστότοπο της Eurostat.

υψηλότερο κίνδυνο φτώχειας των εργαζομένων απ' ό,τι οι εργαζόμενοι με υψηλό μορφωτικό επίπεδο (19,8 % έναντι 4 %), όπως και οι εργαζόμενοι που έχουν γεννηθεί εκτός ΕΕ σε σύγκριση με τους γηγενείς (21 % έναντι 7,6 %). Επιπλέον, οι εργαζόμενοι με συμβάσεις ορισμένου χρόνου είναι πιθανότερο να αντιμετωπίσουν κίνδυνο φτώχειας των εργαζομένων απ' ό,τι οι εργαζόμενοι με συμβάσεις αορίστου χρόνου (12,9 % έναντι 5,3 % στην ΕΕ).

Διάγραμμα 2.1.10: Η φτώχεια των εργαζομένων εξακολουθεί να αποτελεί βασική πρόκληση για πολλά κράτη μέλη

Ποσοστό εργαζομένων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας (ως %, 2021, 2019 και 2010)

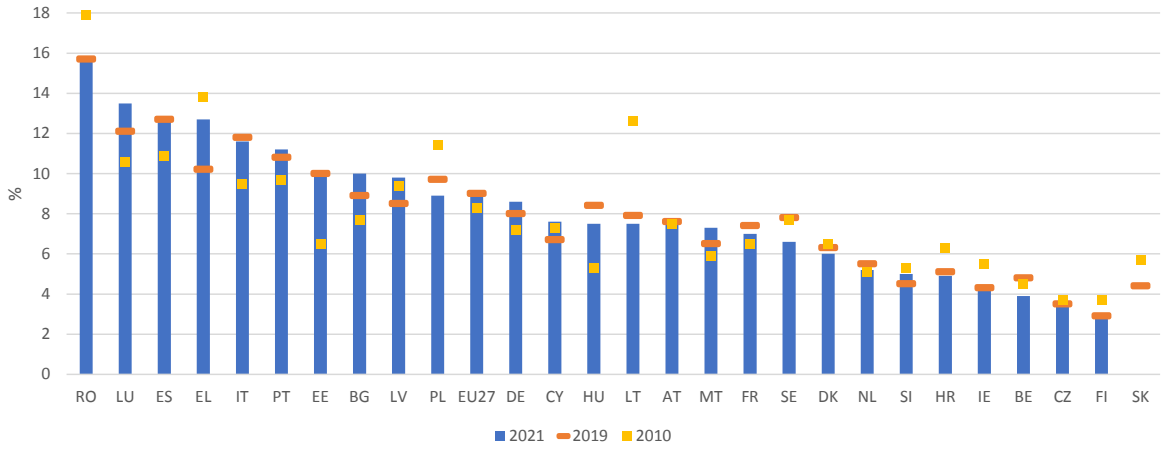

Σημείωση: Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την SK όσον αφορά το 2021. Υπάρχει διακοπή στη χρονολογική σειρά το 2021 για το LU.
Πηγή: Eurostat [ilc_iw01], EU-SILC.

Η υψηλή φορολογική επιβάρυνση μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τη ζήτηση εργασίας, να αποδυναμώσει τα κίνητρα αναζήτησης εργασίας και αύξησης των ωρών εργασίας[75]. Μεταξύ 2011 και 2021 η φορολογική επιβάρυνση της ΕΕ-27 για εργαζόμενο άτομο που ζει μόνο και αμείβεται με τον μέσο μισθό μειώθηκε από 41,6 % σε 39,6 %. Η φορολογική επιβάρυνση μειώθηκε σε δεκαέξι κράτη μέλη της ΕΕ κατά την ίδια περίοδο, ενώ οι μεγαλύτερες μειώσεις καταγράφηκαν στην Ουγγαρία, την Ελλάδα, τη Ρουμανία, τη Λετονία και στο Βέλγιο. Αντίθετα, σημαντικές αυξήσεις σημειώθηκαν στην Πορτογαλία, τη Μάλτα, στο Λουξεμβούργο και στη Σλοβακία. Είναι σημαντικό ότι η φορολογική επιβάρυνση της ΕΕ-27 για ένα εργαζόμενο άτομο που ζει μόνο και αμείβεται με χαμηλό μισθό (50 % του μέσου εισοδήματος) μειώθηκε ακόμα περισσότερο, κατά 2,8 εκατοστιαίες μονάδες από το 2011, παρότι αυξήθηκε ελαφρώς μεταξύ 2020 και 2021 (από 31,5 % σε 31,9 %). Η μείωση των φορολογικών επιβαρύνσεων για τα άτομα με χαμηλά εισοδήματα είναι επίσης ιδιαίτερα σημαντική για τη μείωση των εμποδίων στην πρόσληψη εργαζομένων χαμηλής ειδίκευσης.

Τα συστήματα φορολογίας εισοδήματος τείνουν να είναι προοδευτικά, πράγμα που σημαίνει ότι η φορολογική επιβάρυνση της εργασίας είναι χαμηλότερη για όσους βρίσκονται στο κατώτερο άκρο της εισοδηματικής κατανομής. Η φορολογική επιβάρυνση (συμπεριλαμβανομένου του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων και των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης) για τα άτομα που ζουν μόνα χωρίς παιδιά είναι υψηλότερη για όσους αμείβονται με τον μέσο μισθό απ' ό,τι για όσους αμείβονται με το 67 % του μέσου μισθού, ποσοστό το οποίο με τη σειρά του είναι υψηλότερο σε σύγκριση με όσους αμείβονται με χαμηλούς μισθούς (50 % του μέσου μισθού). Αυτό δείχνει την προοδευτικότητα της φορολόγησης της εργασίας, ένα μοντέλο που είναι αρκετά διαδεδομένο

[75] Η φορολογική επιβάρυνση μετρά τη διαφορά μεταξύ του συνολικού κόστους εργασίας για την απασχόληση ενός εργαζομένου και των καθαρών αποδοχών των εργαζομένων.

στη Γαλλία, στο Βέλγιο και το Λουξεμβούργο, ενώ είναι λιγότερο διαδεδομένο στην Ουγγαρία, τη Ρουμανία, τη Βουλγαρία, την Πολωνία και την Κύπρο —βλ. διάγραμμα 2.1.11. Ωστόσο, σε αρκετά κράτη μέλη εξακολουθούν να υπάρχουν περιθώρια να μετατοπιστεί η φορολογία από την εργασία, ιδίως με τη μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης όσον αφορά τα χαμηλά και μεσαία εισοδήματα, μεταξύ άλλων και για την άμβλυνση των επιπτώσεων της αύξησης των τιμών της ενέργειας και με στόχο άλλες πηγές που υποστηρίζουν περισσότερο τους περιβαλλοντικούς στόχους.

Διάγραμμα 2.1.11: Η φορολογική επιβάρυνση της εργασίας είναι μικρότερη για χαμηλότερα μισθολογικά επίπεδα

Φορολογική επιβάρυνση για ένα χαμηλόμισθο άτομο που ζει μόνο (50 % και 67 % του μέσου μισθού) σε σύγκριση με τον μέσο μισθό το 2021

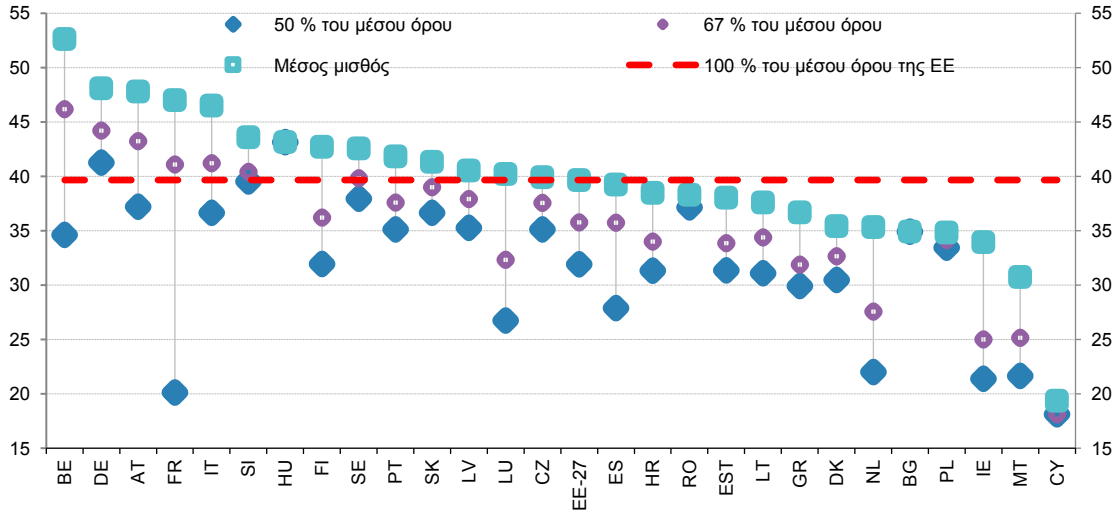

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ ECFIN, Βάση δεδομένων σχετικά με φόρους και παροχές, με βάση το μοντέλο φορολογίας-παροχών του ΟΟΣΑ (επικαιροποίηση Μαρτίου 2022).

Πλαίσιο 2 του πυλώνα: Κοινωνική οικονομία και κοινωνικές επιχειρήσεις

Η κοινωνική οικονομία αριθμεί 2,8 εκατομμύρια οντότητες σε ολόκληρη την ΕΕ, πρωταρχικός στόχος των οποίων είναι να έχουν θετικό κοινωνικό και/ή περιβαλλοντικό αντίκτυπο και όχι οικονομικά οφέλη για τους ιδιοκτήτες ή τα ενδιαφερόμενα μέρη τους. Σ' αυτές περιλαμβάνονται διάφορα επιχειρηματικά και οργανωτικά μοντέλα, όπως ενώσεις, συνεταιρισμοί, ταμεία αλληλασφάλισης, ιδρύματα και κοινωνικές επιχειρήσεις, τα οποία βασίζονται σε τοπικούς δεσμούς και εφαρμόζουν συμμετοχική διακυβέρνηση. Οι οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας προσφέρουν συγκεκριμένες και καινοτόμες λύσεις σε βασικές κοινωνικές προκλήσεις σε ευρύ φάσμα οικονομικών τομέων, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών υπηρεσιών, της υγειονομικής περίθαλψης, της εκπαίδευσης, της γεωργίας, της ενέργειας, των τραπεζών, των ασφαλίσεων και της διαχείρισης αποβλήτων.

Η αμειβόμενη απασχόληση στην κοινωνική οικονομία κυμαίνεται από λιγότερο από 1 % έως 10 % του συνολικού εργατικού δυναμικού στα κράτη μέλη και υποδηλώνει ανεκμετάλλευτο δυναμικό για την αύξηση της απασχόλησης στον τομέα σε ορισμένα

κράτη μέλη[76]**.** Οι οντότητες της κοινωνικής οικονομίας απασχολούν 13,6 εκατομμύρια άτομα στην ΕΕ και προσφέρουν αξία στις τοπικές οικονομίες και κοινωνίες μέσω της ενίσχυσης της συμμετοχικότητας, της ανθεκτικότητας και της περιβαλλοντικής βιωσιμότητάς τους. Για παράδειγμα, παρέχουν πρόσθετες ποιοτικές θέσεις εργασίας στην οικονομία, συμβάλλουν στην ένταξη των μειονεκτουσών ομάδων, προωθούν τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη και προάγουν την ενεργό συμμετοχή των πολιτών στην κοινωνία. Πιο πρόσφατα, η κοινωνική οικονομία συνέβαλε στον μετριασμό των επιπτώσεων της κρίσης λόγω της νόσου COVID-19 αναπτύσσοντας λύσεις από τη βάση προς την κορυφή, κυρίως στον τομέα των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών, με σκοπό τη στήριξη ευάλωτων ομάδων και ομάδων που αντιμετωπίζουν κινδύνους. Για παράδειγμα, στην Πολωνία, το έργο «Malopolska Incubator for Social Innovation», το οποίο συγχρηματοδοτήθηκε από το ΕΚΤ, παρείχε σε πολίτες επιχορηγήσεις για την ανάπτυξη, τη δοκιμή και την υλοποίηση έργων με σκοπό την αντιμετώπιση των αναγκών των εξαρτώμενων ατόμων. Επιπλέον, η προσέγγιση που βασίζεται στις αξίες της κοινωνικής οικονομίας την καθιστά σημαντικό παράγοντα για τη διασφάλιση δίκαιης πράσινης και ψηφιακής μετάβασης.

Παρότι οι οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας και οι κοινωνικές επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται σε όλα τα κράτη μέλη, ο βαθμός κατανόησης και αποδοχής των εννοιών της κοινωνικής επιχείρησης και της κοινωνικής οικονομίας ποικίλλει σημαντικά σε αυτές. Σε πολλά κράτη μέλη, λόγω της έλλειψης επίσημης αναγνώρισης και ευαισθητοποίησης σχετικά με τα επιχειρηματικά μοντέλα τους, οι οντότητες της κοινωνικής οικονομίας αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους. Ως εκ τούτου, υπάρχει περιθώριο για περισσότερη και καλύτερη στήριξη, συμπεριλαμβανομένων πολιτικών και νομικών πλαισίων προσαρμοσμένων στις ιδιαιτερότητές τους, καλύτερης πρόσβασης σε χρηματοδότηση και αγορές, καθώς και καλύτερης ενσωμάτωσης σε επιχειρηματικά δίκτυα και υπηρεσίες υποστήριξης.

Για την αντιμετώπιση αυτής της πρόκλησης, τον Δεκέμβριο του 2021 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε το σχέδιο δράσης για την κοινωνική οικονομία (SEAP)[77]. Το SEAP αποσκοπεί στη βελτίωση του οικοσυστήματος για τις οντότητες της κοινωνικής οικονομίας, ιδίως σε χώρες όπου δεν έχει ακόμη αναπτυχθεί επαρκώς, σύμφωνα με την αρχή 4 του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων (ενεργός στήριξη της απασχόλησης). Η πρόταση για σύσταση του Συμβουλίου για την ανάπτυξη συνθηκών-πλαισίου για την κοινωνική οικονομία (που έχει προγραμματιστεί για τον Μάιο του 2023) —ως μία από τις βασικές δράσεις στο πλαίσιο του SEAP— αναμένεται να συμβάλει στη βελτίωση του πολιτικού και κανονιστικού πλαισίου για την κοινωνική οικονομία σε διάφορους τομείς, συμπεριλαμβανομένων των κρατικών ενισχύσεων, των δημόσιων συμβάσεων και της φορολογίας. Επιπλέον, «η εγγύτητα και η κοινωνική οικονομία» αναγνωρίζονται ως ένα από τα δεκατέσσερα βασικά βιομηχανικά οικοσυστήματα από τη βιομηχανική στρατηγική της Επιτροπής του Μαρτίου 2020.

[76] Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, Monzon, J. L., Chaves, R., *Recent evolutions of the Social Economy in the European Union* (Πρόσφατες εξελίξεις της κοινωνικής οικονομίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση), Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2017.

[77] Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Building an economy that works for people: an action plan for the social economy* (Οικοδόμηση μιας οικονομίας στην υπηρεσία των ανθρώπων: ένα σχέδιο δράσης για την κοινωνική οικονομία), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2021. Το σχέδιο δράσης βασίζεται στην πρωτοβουλία για την κοινωνική επιχειρηματικότητα (2011).

Η πρόσβαση στη χρηματοδότηση αποτελεί βασική διαρθρωτική πρόκληση για τις κοινωνικές επιχειρήσεις. Η διαθεσιμότητα και η χρήση επιστρεπτέων χρηματοδοτικών πόρων για τις κοινωνικές επιχειρήσεις είναι πολύ ανομοιογενής μεταξύ των κρατών μελών. Κατά την περίοδο 2014-2020 τα πρωτοποριακά χρηματοδοτικά μέσα σε επίπεδο ΕΕ στο πλαίσιο του προγράμματος της ΕΕ για την απασχόληση και την κοινωνική καινοτομία (EaSI) στήριξαν κοινωνικές επιχειρήσεις μέσω εγγυήσεων χαρτοφυλακίου δανείων, χρηματοδότησης με ίδια κεφάλαια και με δανειακά κεφάλαια. Η στήριξη συνεχίζεται μέσω του σκέλους πολιτικής κοινωνικών επενδύσεων και δεξιοτήτων του InvestEU κατά την περίοδο 2021-27, με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων ως κύριο εταίρο υλοποίησης για τη χρηματοδότηση των κοινωνικών επιχειρήσεων. Η στήριξη των χρηματοδοτικών μέσων συμπληρώνεται από επιχορηγήσεις (όπως στήριξη του κόστους συναλλαγών, πιλοτικές επιχορηγήσεις κοινωνικής χρηματοδότησης) που χρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ+[78].

Τα τελευταία έτη, αρκετά κράτη μέλη υιοθέτησαν συνολικές στρατηγικές ή ειδικές πρωτοβουλίες για τη στήριξη της κοινωνικής οικονομίας. Η **Βουλγαρία** υιοθέτησε το 5ο εξαμηνιαίο εθνικό σχέδιο δράσης για την κοινωνική οικονομία 2022-2023. Η **Φινλανδία** θέσπισε στρατηγική για τις κοινωνικές επιχειρήσεις το 2021 και σύμφωνα μ' αυτή συστάθηκε εθνικό κέντρο εμπειρογνωσίας για τις κοινωνικές επιχειρήσεις[79]. Στο οικείο εθνικό πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων του 2022, η **Γερμανία** εξέφρασε τη δέσμευσή της να καταρτίσει εθνική στρατηγική για τις κοινωνικές επιχειρήσεις με στόχο την ενίσχυση των επιχειρήσεων που λειτουργούν με γνώμονα το δημόσιο συμφέρον και μια αλληλέγγυα οικονομία. Όσον αφορά τη νομική αναγνώριση των κοινωνικών επιχειρήσεων, η **Τσεχία** καταρτίζει νόμο για την κοινωνική επιχειρηματικότητα ως μέσο ένταξης των μειονεκτούντων ατόμων στην αγορά εργασίας, και η **Πολωνία** εξέδωσε νόμο για την κοινωνική οικονομία, στο πλαίσιο του οικείου σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, ο οποίος καθορίζει τους κανόνες για την πιστοποίηση των κοινωνικών επιχειρήσεων που θα επανεντάξουν άτομα που αντιμετωπίζουν κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού. Το 2022 η **Ισπανία** υιοθέτησε στρατηγικό έργο για την κοινωνική οικονομία και την οικονομία της φροντίδας ύψους 800 εκατ. EUR, το οποίο χρηματοδοτείται κυρίως από το Next Generation EU, με στόχο την αξιοποίηση του πλήρους δυναμικού της κοινωνικής οικονομίας για να συμβάλει στη δίκαιη, πράσινη και ψηφιακή μετάβαση και να ενισχύσει τα συστήματα ένταξης και κοινωνικής πρόνοιας. Το σχέδιο αναμένεται να αυξήσει το ποσοστό της κοινωνικής οικονομίας στο ισπανικό ΑΕΠ κατά 1 εκατοστιαία μονάδα στο 11 %.

2.1.2 Μέτρα που λαμβάνονται από κράτη μέλη

Αρκετά κράτη μέλη πρόσφατα θέσπισαν μέτρα για τη στήριξη της δημιουργίας θέσεων εργασίας. Τον Ιανουάριο του 2022 η υπηρεσία απασχόλησης στην **Κροατία** εξέδωσε νέα μέτρα για τη δημιουργία θέσεων εργασίας, στο πλαίσιο του οικείου σχεδίου ανάκαμψης και

[78] Παράδειγμα από την τελευταία πρόσκληση υποβολής προσφορών και ζήτησης για κοινωνική χρηματοδότηση (2020) είναι η συνεργασία μεταξύ της Erste Bank και του Impact Hub στην Αυστρία, την Τσεχία, τη Σλοβακία, τη Σερβία και την Κροατία με σκοπό τη στήριξη της ανάπτυξης οιονεί ιδίων κεφαλαίων σε συνδυασμό με συμπληρωματική μη χρηματοδοτική στήριξη για τις κοινωνικές επιχειρήσεις. Με την ενίσχυση των ιδίων κεφαλαίων των κοινωνικών επιχειρήσεων, οι τελευταίες θα μπορούσαν να συνεχίσουν τα σχέδια ανάπτυξής τους, να υλοποιήσουν νέα ή να επεκτείνουν υφιστάμενα έργα και, κατά συνέπεια, να αυξήσουν τον αντίκτυπό τους.

[79] Βλ. στο διαδίκτυο Strategy on Social Enterprises (Στρατηγική για τις κοινωνικές επιχειρήσεις) και Centre of Expertise (Κέντρο εμπειρογνωσίας), αντίστοιχα.

ανθεκτικότητας, για τη στήριξη της πράσινης και της ψηφιακής μετάβασης, με σκοπό να δοθεί προτεραιότητα στην ενεργοποίηση και στην (αυτο)απασχόληση των οικονομικά μη ενεργών, των μακροχρόνια ανέργων και των νέων που βρίσκονται εκτός εκπαίδευσης, απασχόλησης ή κατάρτισης (ΕΑΕΚ). Τον Ιούλιο του 2022 η **Λιθουανία** αύξησε το πεδίο εφαρμογής και την πολυμορφία των μέτρων στήριξης της απασχόλησης, εστιάζοντας περισσότερο στις θέσεις εργασίας υψηλής προστιθέμενης αξίας και στη διττή μετάβαση, στο πλαίσιο της δέσμευσής της για το οικείο σχέδιο ανάκαμψης και ανθεκτικότητας. Τον Μάρτιο του 2022 η **Πορτογαλία** άρχισε να χορηγεί χρηματοδοτική στήριξη σε εργοδότες που προσφέρουν συμβάσεις αορίστου χρόνου, οι οποίες καταβάλλουν επαρκείς μισθούς στο πλαίσιο του μέτρου «Δέσμευση για βιώσιμη απασχόληση», επίσης στο πλαίσιο του οικείου σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας. Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, το **Βέλγιο** (Βαλονία) θέσπισε μηνιαία στοχευμένη επιδότηση απασχόλησης ύψους 1 000 EUR, «Tremplin24mois +», για την πρόσληψη ιδιαίτερα μακροχρόνια ανέργων που αναζητούν εργασία. Αρχικά, η επιδότηση αυτή απευθυνόταν σε συγκεκριμένους τομείς, αλλά το μέτρο επεκτάθηκε τον Ιανουάριο του 2022 ώστε να συμπεριλάβει όλους τους εργοδότες του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα. Τον Ιανουάριο του 2022 η κυβέρνηση των Βρυξελλών παρέτεινε το κίνητρο πρόσληψης «Phoenix» για την πρόσληψη ευάλωτων ατόμων που αναζητούν εργασία, τα οποία έχασαν τη δουλειά τους κατά τη διάρκεια της κρίσης στον τομέα της υγείας και εγγράφηκαν στις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης (ΔΥΑ). Ορισμένα κράτη μέλη θέσπισαν μέτρα που αποσκοπούν στην παροχή πρόσβασης στην εργασία για τους εκτοπισθέντες από την Ουκρανία για την προώθηση της ένταξής τους στην αγορά εργασίας και τη στήριξη της δημιουργίας θέσεων εργασίας. Για παράδειγμα, τον Μάρτιο του 2022 **η Λετονία** θέσπισε επιδότηση απασχόλησης για τους πρόσφυγες από την Ουκρανία, η οποία παρέχει στους εργοδότες εφάπαξ επίδομα ύψους 500 EUR κατά την έναρξη της σχέσης εργασίας. Στην **Ουγγαρία**, τον Μάρτιο του 2022 θεσπίστηκε επιδότηση προσωρινής απασχόλησης για εργοδότες που προσλαμβάνουν Ουκρανούς πολίτες που προσπαθούν να ξεφύγουν από τον πόλεμο. Η επιδότηση καλύπτει το 50 % των δαπανών στέγασης και μετακίνησης για διάστημα έως και ενός έτους. Στη **Δανία**, οι υπηρεσίες προώθησης της απασχόλησης για εκτοπισθέντες από την Ουκρανία παρέχονται σε δημοτικό επίπεδο, μεταξύ άλλων μέσω επιδοτήσεων απασχόλησης. Για επισκόπηση των μέτρων ενεργητικής πολιτικής για την αγορά εργασίας που διευκολύνουν την ένταξη των εκτοπισθέντων από την Ουκρανία, βλ. σημείο 2.3.2.

Ορισμένα κράτη μέλη κατάργησαν σταδιακά τα μέτρα στήριξης έκτακτης ανάγκης μετά το πρώτο εξάμηνο του 2021, σύμφωνα με τη χαλάρωση των περιορισμών δημόσιας υγείας. Για παράδειγμα, μεταξύ Μαΐου και Οκτωβρίου 2021 τα προσωρινά συστήματα μειωμένου ωραρίου εργασίας και άλλα συστήματα διατήρησης θέσεων εργασίας που θεσπίστηκαν για την αντιμετώπιση της κρίσης λόγω της νόσου COVID-19 καταργήθηκαν σταδιακά στην **Κύπρο**, τη **Δανία**, την **Εσθονία** και τη **Λιθουανία**. Κατά την ίδια περίοδο στη Σουηδία καταργήθηκαν επίσης τα προσωρινά μέτρα, αλλά τα αντίστοιχα προϋπάρχοντα συστήματα παρέμειναν σε ισχύ.

Άλλα κράτη μέλη επέκτειναν τα οικεία συστήματα μειωμένου ωραρίου εργασίας καθ' όλη τη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου του 2022 και μετά. Για παράδειγμα, στην Κροατία, την Ιταλία και την Πορτογαλία, τα μέτρα για τη διατήρηση των θέσεων εργασίας στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19 χρηματοδοτήθηκαν καθ' όλη τη διάρκεια του πρώτου τριμήνου του 2022. Στη **Βουλγαρία**, οι επιδοτήσεις μισθού για τους εργαζομένους (πρόγραμμα 60/40) παρατάθηκαν έως τον Ιούνιο του 2022. Στη **Μάλτα** και στην **Ελλάδα** το σύστημα συμπληρώματος μισθού και το σύστημα μειωμένου ωραρίου εργασίας παρατάθηκαν έως το τέλος Μαΐου του 2022. Το **Βέλγιο** παρέτεινε την «απλουστευμένη διαδικασία» (με λιγότερες διοικητικές υποχρεώσεις για τους εργοδότες) του οικείου

συστήματος μειωμένου ωραρίου εργασίας τον Μάρτιο του 2022 έως το τέλος Ιουνίου του 2022, ως απάντηση στο ξέσπασμα του πολέμου στην Ουκρανία, με τις ίδιες λεπτομέρειες που ίσχυαν κατά τη διάρκεια της κρίσης λόγω της νόσου COVID-19. Ομοίως, η **Γαλλία** παρέτεινε τη δυνατότητα εφαρμογής του υφιστάμενου συστήματος μερικής απασχόλησης (APLD) έως το τέλος του 2022, ώστε να μπορέσουν οι εταιρείες που επλήγησαν από τον πόλεμο στην Ουκρανία να επωφεληθούν απ' αυτό. Το **Λουξεμβούργο** είχε αρχικά παρατείνει το σύστημα μειωμένου ωραρίου εργασίας έως τον Ιούνιο του 2022 για τις ΜΜΕ με σκοπό τη σταδιακή κατάργησή του. Ωστόσο, στο πλαίσιο της ενεργειακής κρίσης, η κυβέρνηση ανακοίνωσε τον Αύγουστο του 2022 ότι οι εταιρείες που επλήγησαν σοβαρά μπορούν να κάνουν χρήση του συστήματος μειωμένου ωραρίου εργασίας. Τον Μάιο η **Ρουμανία** παρέτεινε επίσης το οικείο σύστημα μειωμένου ωραρίου εργασίας έως το τέλος του 2022.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα προσωρινά μέτρα που θεσπίστηκαν για την αντιμετώπιση της πανδημίας COVID-19 αντικαταστάθηκαν από μόνιμα συστήματα μειωμένου ωραρίου εργασίας. Η **Ισπανία** κατάργησε σταδιακά τους κανόνες έκτακτης ανάγκης για το σύστημα μειωμένου ωραρίου εργασίας ERTE (ενώ μέρος των παροχών και των εκπτώσεων κοινωνικής ασφάλισης παρατάθηκε έως τις 31 Μαρτίου 2022). Τον Δεκέμβριο του 2021 άρχισε να ισχύει νέα νομοθεσία για τη θέσπιση μόνιμου συστήματος μειωμένου ωραρίου εργασίας με σκοπό την προσαρμογή σε κυκλικούς και διαρθρωτικούς κλυδωνισμούς, στο πλαίσιο ευρείας μεταρρύθμισης που ορίζεται στο εθνικό σχέδιο ανάκαμψης και ανθεκτικότητας. Στο πλαίσιο αυτό, παρέχονται κίνητρα στις εταιρείες να προσφέρουν στους εργαζομένους τους προγράμματα κατάρτισης για την αναβάθμιση των δεξιοτήτων και την επανειδίκευση. Τον Μάρτιο του 2022 η **Σλοβακία** θέσπισε επίσης ένα νέο μόνιμο μέτρο για τη διατήρηση των θέσεων εργασίας σε περιόδους οικονομικής ύφεσης. Στη **Σλοβενία**, η θέσπιση μόνιμου συστήματος μειωμένου ωραρίου εργασίας για περιόδους σοβαρής οικονομικής ύφεσης έχει προγραμματιστεί πριν από το τέλος του 2022.

Μεταξύ Ιανουαρίου 2021 και Ιουλίου 2022 αρκετά κράτη μέλη αύξησαν σημαντικά τους νόμιμους κατώτατους μισθούς τους. Στόχος ήταν να αντιμετωπιστεί η απώλεια αγοραστικής δύναμης των χαμηλόμισθων, καθώς ο πληθωρισμός αυξάνεται, και, σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις, να βελτιωθεί γενικότερα η επάρκεια των κατώτατων μισθών, υπό το πρίσμα των χαμηλών επιπέδων τους και της απόκλισης σε σύγκριση με τους άλλους μισθούς[80]. Η μεγαλύτερη αύξηση του νόμιμου κατώτατου μισθού καταγράφηκε στην Ουγγαρία (19,5 %). Σημαντικές αυξήσεις σημειώθηκαν και σε άλλες χώρες, ιδίως στη **Λιθουανία** (13,7 %), στο **Βέλγιο** (13,3 %), στην **Εσθονία** (12 %), τη **Ρουμανία** (11 %), την **Κροατία** (10,3 %), τη **Γερμανία** (10 %), την **Ελλάδα** (9,7 %) και τη **Βουλγαρία** (9,2 %). Σε ορισμένες απ' αυτές τις χώρες, οι αυξήσεις εισήχθησαν μέσω επικαιροποιήσεων κατά διακριτική ευχέρεια, πέραν των συνήθων διαπραγματεύσεων ή μηχανισμών τιμαριθμικής αναπροσαρμογής. Άλλα κράτη μέλη, όπως η **Γερμανία**, η **Λετονία**, οι **Κάτω Χώρες**, η **Πορτογαλία** και **η Ρουμανία**, ανακοίνωσαν επίσης αυξήσεις των κατώτατων μισθών εντός του 2022 ή έως τις αρχές του 2023 (στην Πορτογαλία, η κυβέρνηση υπέγραψε τον Οκτώβριο του 2022 μεσοπρόθεσμη συμφωνία με τους κοινωνικούς εταίρους για την αύξηση του κατώτατου μισθού σε 900 EUR το 2026). Συγκεκριμένα, τον Ιανουάριο του 2023 η **Λετονία** και οι **Κάτω Χώρες** σχεδιάζουν να αυξήσουν τους νόμιμους κατώτατους μισθούς τους κατά 40 % και 10 %, αντίστοιχα. Στην **Ιρλανδία** προβλέπεται επίσης η κατάργηση του χαμηλότερου κατώτατου μισθού για τους νέους εργαζομένους.

[80] Ορισμένες επικαιροποιήσεις το 2021 ανταποκρίνονταν ήδη στον αυξανόμενο πληθωρισμό.

Επιπλέον, ορισμένα κράτη μέλη θέσπισαν μεταρρυθμίσεις στα οικεία πλαίσια για τον καθορισμό των νόμιμων κατώτατων μισθών. Το σημαντικότερο είναι ότι η **Κύπρος** θέσπισε για πρώτη φορά νόμιμο κατώτατο μισθό που θα ισχύει από τον Ιανουάριο του 2023, ύψους 940 EUR. Με την τροποποίηση του εργατικού κώδικα, η **Ρουμανία** έχει ορίσει ότι ο εργαζόμενος μπορεί να αμείβεται με τον κατώτατο μισθό μόνο για διάστημα έως 24 μηνών, ύστερα από το οποίο πρέπει να καταβάλλεται υψηλότερος μισθός. Στην **Κροατία**, στο πλαίσιο του σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, ο νόμος για τον κατώτατο μισθό έχει τροποποιηθεί προκειμένου να ενισχυθεί η επιβολή των κανόνων που σχετίζονται με τον νόμιμο κατώτατο μισθό, όσον αφορά, μεταξύ άλλων, τις κυρώσεις για τους παραβάτες και την ενίσχυση του ελέγχου από τους φορείς επιθεώρησης. Στο πλαίσιο ευρείας μεταρρύθμισης του πλαισίου καθορισμού του κατώτατου μισθού στην **Ιρλανδία**, ο νόμιμος κατώτατος μισθός θα αντικατασταθεί από έναν «μισθό διαβίωσης». Ο μισθός διαβίωσης θα ορίζεται στο 60 % του διάμεσου μισθού σε κάθε δεδομένο έτος, αρχής γενομένης από το 2023. Ο εθνικός κατώτατος μισθός θα παραμείνει σε ισχύ έως ότου ο μισθός διαβίωσης 60 % τεθεί σταδιακά σε πλήρη εφαρμογή το 2026, αλλά θα αυξάνεται με την πάροδο των ετών κανονικά, ώστε να καλυφθεί το χάσμα μεταξύ του κατώτατου μισθού και του μισθού διαβίωσης. Η **Μάλτα** έχει συστήσει νέα επιτροπή χαμηλών μισθών, η οποία αναμένεται να εκδώσει τις πρώτες συστάσεις της για έναν νέο μηχανισμό επικαιροποίησης του κατώτατου μισθού το 2023. Παρά τα μέτρα αυτά, πολλοί εργαζόμενοι στην ΕΕ εξακολουθούν να μην τυγχάνουν προστασίας με τη μορφή επαρκούς κατώτατου μισθού. Για να συμβάλει στην αντιμετώπιση αυτής της κατάστασης, η Επιτροπή υπέβαλε τον Οκτώβριο του 2020 πρόταση για οδηγία για επαρκείς κατώτατους μισθούς στην ΕΕ, η οποία εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις 14 Σεπτεμβρίου και από το Συμβούλιο στις 4 Οκτωβρίου 2022[81]. Στο πλαίσιο 1 του πυλώνα εξηγούνται περαιτέρω οι κύριες προκλήσεις που επιδιώκει να αντιμετωπίσει η οδηγία και οι κύριες διατάξεις της.

Λίγα μόνο κράτη μέλη έχουν λάβει μέτρα για την αντιμετώπιση της πτωτικής τάσης του αριθμού των εργαζομένων που καλύπτονται από συλλογικές συμβάσεις εργασίας. Ορισμένα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει μέτρα για την ενίσχυση των πλαισίων συλλογικών διαπραγματεύσεων. Για παράδειγμα, τον Δεκέμβριο του 2021, στο πλαίσιο ευρύτερης μεταρρύθμισης, η **Ισπανία** διαπίστωσε ότι, ελλείψει εφαρμοστέας συλλογικής σύμβασης σε επίπεδο επιχείρησης, οι εργαζόμενοι που απασχολούνται σε υπεργολάβο περιλαμβάνονται στο πεδίο εφαρμογής της κλαδικής συλλογικής σύμβασης που αντιστοιχεί στη δραστηριότητα υπεργολαβίας. Στη **Ρουμανία**, το εθνικό σχέδιο ανάκαμψης και ανθεκτικότητας προβλέπει νέα νομοθεσία για τον κοινωνικό διάλογο, η οποία αναμένεται να αρχίσει να ισχύει το τέταρτο τρίμηνο του 2022. Το σχέδιο περιλαμβάνει επίσης την αναθεώρηση του ορισμού των οικονομικών τομέων ως βάση για τις κλαδικές συλλογικές συμβάσεις σε τομεακό επίπεδο. Τον Αύγουστο του 2021 η **Εσθονία** θέσπισε νέο νόμο για την παράταση των διατάξεων σχετικά με τις συνθήκες εργασίας που συμφωνήθηκαν στο πλαίσιο των συλλογικών διαπραγματεύσεων. Οι όροι που σχετίζονται με την αμοιβή, τον χρόνο εργασίας και τις περιόδους ανάπαυσης επεκτείνονται σε ολόκληρο τον κλάδο κατόπιν συμφωνίας μεταξύ των εργοδοτών που αντιπροσωπεύουν τουλάχιστον το 40 % του

[81] Η οδηγία καθορίζει ένα πλαίσιο για τη βελτίωση της πρόσβασης σε προστασία με τη μορφή επαρκούς κατώτατου μισθού σε ολόκληρη την ΕΕ, μεταξύ άλλων μέσω της προώθησης των συλλογικών διαπραγματεύσεων, και με τον τρόπο αυτόν συμβάλλει στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας των εργαζομένων με κατώτατο μισθό και των χαμηλόμισθων. Βλ. για παράδειγμα: Commission welcomes political agreement on adequate minimum wages for workers in the EU - Employment, Social Affairs & Inclusion - European Commission (europa.eu) [Η Επιτροπή εκφράζει την ικανοποίησή της για την πολιτική συμφωνία σχετικά με επαρκείς κατώτατους μισθούς για τους εργαζομένους στην ΕΕ — Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις και ένταξη — Ευρωπαϊκή Επιτροπή (europa.eu)].

εργατικού δυναμικού του κλάδου και των συνδικαλιστικών οργανώσεων που εκπροσωπούν τουλάχιστον το 15 % των εργαζομένων.

Ορισμένα κράτη μέλη έχουν επίσης θεσπίσει, ή εξετάζουν το ενδεχόμενο να θεσπίσουν, διάφορα μέτρα που σχετίζονται με τους μισθούς του δημόσιου τομέα. Δεδομένου του σημαντικού μεριδίου του δημόσιου τομέα στη συνολική απασχόληση, τα μέτρα αυτά μπορεί να έχουν ευρύτερες επιπτώσεις στην οικονομία, καθώς οι αυξήσεις των μισθών του δημόσιου τομέα στηρίζουν την αγοραστική δύναμη των εν λόγω εργαζομένων, αλλά μπορεί επίσης να έχουν δευτερογενείς επιπτώσεις στους μισθούς του ιδιωτικού τομέα. Στη **Γαλλία** αποφασίστηκε αύξηση των μισθών των δημόσιων υπαλλήλων κατά 3,5 %, ώστε να μετριαστούν οι επιπτώσεις του πληθωρισμού στην αγοραστική δύναμη. Η **Πορτογαλία** αύξησε τους μισθούς για τους κατόχους διδακτορικού διπλώματος και τα επίπεδα εισόδου στη δημόσια διοίκηση κατά 4,7 % το 2022 με στόχο την προσέλκυση και τη διατήρηση ταλέντων. Στη **Σλοβενία**, μεταρρύθμιση έχει τροποποιήσει το μισθολογικό σύστημα του δημόσιου τομέα ώστε να συμπεριληφθούν ρυθμίσεις για τις μεταβλητές αμοιβές και τη σύνδεση των αμοιβών με τα αποτελέσματα της εργασίας. Στη **Λετονία**, η κυβέρνηση έχει αποφασίσει να χορηγήσει επιδόματα στους κοινωνικούς λειτουργούς λόγω του υψηλότερου φόρτου εργασίας λόγω της άφιξης Ουκρανών προσφύγων.

Ορισμένα κράτη μέλη θέσπισαν μέτρα για να καταστήσουν τα φορολογικά τους συστήματα δικαιότερα και να βελτιώσουν τα κίνητρα για εργασία. Στην **Τσεχία,** το ενιαίο σύστημα φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων καταργήθηκε με την εισαγωγή ενός νέου προοδευτικού οριακού συντελεστή. Από το 2021 εφαρμόζεται φορολογικός συντελεστής 23 % στα εισοδήματα άνω των 1 701 168 CZK (περίπου 67 300 EUR), ενώ τα εισοδήματα κάτω από το όριο αυτό εξακολουθούν να υπόκεινται σε συντελεστή 15 %. Η **Αυστρία** μείωσε τον χαμηλότερο συντελεστή φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων από 25 % σε 20 % και παρέτεινε την εφαρμογή του ανώτατου συντελεστή του 55 % έως το 2025 για εισοδήματα άνω του 1 εκατ. EUR. Καθώς το τελευταίο κύμα μιας ευρύτερης δέσμης φορολογικών μεταρρυθμίσεων ξεκίνησε το 2017, η **Κροατία** μείωσε τους συντελεστές φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων από 36 % σε 30 % και από 24 % σε 20 % για εισοδήματα άνω και κάτω των 360 000 HRK (49 000 EUR), αντίστοιχα. Το μέτρο αυτό έχει μειώσει την προοδευτικότητα του συστήματος, αλλά και τη φορολογική επιβάρυνση, με αποτέλεσμα την έμμεση στήριξη των νοικοκυριών κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Η Κροατία μείωσε επίσης τον φορολογικό συντελεστή για τα μερίσματα από 12 % σε 10 %. Τον Ιούλιο του 2022 η **Ρουμανία** τροποποίησε τους κανόνες για τη φορολόγηση των εισοδημάτων που αποκτήθηκαν από συμβάσεις μερικής απασχόλησης. Σύμφωνα με το νέο καθεστώς, το εισόδημα που λαμβάνεται υπόψη για τον υπολογισμό των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης και υγείας θα είναι ο κατώτατος βασικός μισθός και όχι το εισόδημα που πράγματι αποκόμισε ο εργαζόμενος. Στο **Βέλγιο**, η φλαμανδική κυβέρνηση ανακοίνωσε τον Σεπτέμβριο του 2022 την επέκταση της πριμοδότησης απασχόλησης (επίδομα σε εργαζομένους) σε άτομα με υψηλότερα εισοδήματα και την προσωρινή αύξηση του επιπέδου του επιδόματος.

Ορισμένα κράτη μέλη παρείχαν φορολογικές ελαφρύνσεις για την άμβλυνση των επιπτώσεων της αύξησης των τιμών της ενέργειας στα άτομα και στα νοικοκυριά, με μέτρα που σε ορισμένες περιπτώσεις στόχευαν στους πλέον ευάλωτους. Για παράδειγμα, στη **Γερμανία**, ο νόμος για τη φορολογική απαλλαγή που εγκρίθηκε τον Μάρτιο του 2022 προβλέπει αύξηση του κατ' αποκοπή ποσού για τους εργαζομένους, του βασικού επιδόματος και των εξόδων μετακίνησης που μπορούν να αφαιρεθούν από τους φόρους εισοδήματος φυσικών προσώπων. Τον Απρίλιο του 2022 η **Πορτογαλία** εφάρμοσε έκτακτο καθεστώς αναβολής της καταβολής φόρων για τις εταιρείες και τους αυτοαπασχολούμενους στον τομέα

των μεταφορών, οι οποίοι επλήγησαν περισσότερο από την αύξηση των τιμών των καυσίμων και της ενέργειας. Η **Λιθουανία** αύξησε το όριο του μη φορολογητέου εισοδήματος σε 540 EUR, ώστε να αυξηθεί το καθαρό εισόδημα κυρίως για τους εργαζομένους που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό. Το μη φορολογητέο όριο αυξήθηκε περισσότερο για τους ηλικιωμένους και τα άτομα με αναπηρία. Επιπλέον, στη **Μάλτα**, από τον Ιανουάριο του 2022 η επιστροφή φόρου αυξήθηκε σε 60 έως 140 EUR, με την υψηλότερη επιστροφή να αποδίδεται στα άτομα με το χαμηλότερο εισόδημα. Στη **Φινλανδία**, η κυβέρνηση αποφάσισε να εισαγάγει προσωρινή επιλογή έκπτωσης του κόστους ηλεκτρικής ενέργειας από τη φορολογική βάση εισοδήματος και να παράσχει περιορισμένη στήριξη για την ηλεκτρική ενέργεια σε άτομα που δεν μπορούν να επωφεληθούν από την έκπτωση φόρου με στόχο τα φτωχότερα νοικοκυριά. Για επισκόπηση των πρόσθετων μέτρων δημόσιας στήριξης που θεσπίστηκαν για την αντιμετώπιση της συνεχιζόμενης ενεργειακής κρίσης, βλ. πλαίσιο 7 του πυλώνα στο σημείο 2.4.1.

2.2 Κατευθυντήρια γραμμή 6: Ενίσχυση της προσφοράς εργασίας και βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση, σε δεξιότητες και σε ικανότητες

Στο παρόν σημείο εξετάζεται η εφαρμογή της κατευθυντήριας γραμμής 6 για την απασχόληση, στο πλαίσιο της οποίας συνιστάται στα κράτη μέλη να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για την ενίσχυση της προσφοράς εργασίας, των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων, σύμφωνα με τις αρχές 1 (εκπαίδευση, κατάρτιση και διά βίου μάθηση), 2 (ισότητα των φύλων), 3 (ίσες ευκαιρίες), 4 (ενεργός στήριξη της απασχόλησης), 9 (ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής), 11 (φροντίδα και στήριξη των παιδιών) και 17 (ένταξη ατόμων με αναπηρία) του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων. Στο σημείο 2.2.1[82] αναφέρονται οι κυριότερες εξελίξεις στον τομέα της εκπαίδευσης και των δεξιοτήτων, καθώς και στην κατάσταση της αγοράς εργασίας, κυρίως όσον αφορά τις ευάλωτες και υποεκπροσωπούμενες ομάδες. Στο σημείο 2.2.2 αναφέρονται τα μέτρα πολιτικής που λαμβάνουν τα κράτη μέλη στους εν λόγω τομείς πολιτικής.

2.2.1 Βασικοί δείκτες

Η συμμετοχή στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα (ΠΕΦ) εξακολουθεί να αυξάνεται, αλλά τα παιδιά από μειονεκτούντα περιβάλλοντα εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν εμπόδια. Μεταξύ 2015 και 2020 η μέση συμμετοχή παιδιών ηλικίας μεταξύ 3 ετών και της εθνικής ηλικίας έναρξης της υποχρεωτικής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην ΕΕ-27 αυξήθηκε από 92 % σε 93 %, με τις περισσότερες χώρες να παρουσιάζουν είτε βραδείς ρυθμούς αύξησης είτε πολύ μικρές μειώσεις. Πέντε κράτη μέλη (Βέλγιο, Δανία, Γαλλία, Ιρλανδία και Ισπανία) έχουν ήδη επιτύχει τον στόχο του 2030 για ποσοστό συμμετοχής τουλάχιστον 96 %, όπως ορίζεται στον Ευρωπαϊκό Χώρο Εκπαίδευσης[83]. Αντιθέτως, στην Ελλάδα (71,3 %), στη Σλοβακία (78,1 %), στη Ρουμανία (78,2 %) και στην Κροατία (78,8 %), το ποσοστό συμμετοχής παραμένει κάτω του 80 % —βλ. διάγραμμα 2.2.1. Σε όλες τις χώρες της ΕΕ, τα ποσοστά συμμετοχής των παιδιών που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού είναι σταθερά χαμηλότερα από εκείνα των συνομηλίκων τους. Από την κρίση του 2008, το ποσοστό των παιδιών ηλικίας μεταξύ τριών ετών και ηλικίας υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης, τα οποία αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας και συμμετέχουν στην ΠΕΦ, αυξανόταν σταθερά έως την κρίση λόγω της νόσου COVID-19. Μετά τις σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις της πανδημίας, το 2021 το ποσοστό παρέμεινε κάτω από τα προ της πανδημίας επίπεδα[84]. Η συμμετοχή ορισμένων ευάλωτων ομάδων είναι ιδιαίτερα χαμηλή. Για παράδειγμα, η συμμετοχή των παιδιών Ρομά στην προσχολική εκπαίδευση παραμένει μικρότερη από το ήμισυ της συμμετοχής του

[82] Η ανάλυση στο παρόν σημείο βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην έκθεση παρακολούθησης της εκπαίδευσης και της κατάρτισης 2022 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία συνοδεύει την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την ταχεία πρόοδο προς την επίτευξη του Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης.

[83] Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, της 30ής Σεπτεμβρίου 2020, σχετικά με την υλοποίηση του Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης έως το 2025 [COM(2020) 625 final].

[84] Molinuevo, D. and Consolini, M., *Analysis of the Child Guarantee National Action Plans. Support for refugees and trends in Member States* (Ανάλυση των εθνικών σχεδίων δράσης για την εγγύηση για τα παιδιά. Υποστήριξη για τους πρόσφυγες και τάσεις στα κράτη μέλη), δημοσίευση για την Επιτροπή Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων, Θεματικό Τμήμα Οικονομίας, Επιστημών και Ποιότητας Ζωής, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2022.

συνολικού πληθυσμού (περίπου 42-44 %, έναντι του στόχου για τουλάχιστον 70 % έως το 2030, ο οποίος τέθηκε στο νέο στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά)[85]. Αναφέρθηκε επίσης ότι τα μειονεκτούντα παιδιά επλήγησαν δυσανάλογα από κλειστές ή περιορισμένες υπηρεσίες κατά τη διάρκεια της πανδημίας, με αποτέλεσμα να αυξάνεται ο κίνδυνος περαιτέρω αποκλεισμού[86].

Διάγραμμα 2.2.1: Παρότι αυξάνεται συνολικά, η συμμετοχή στην ΠΕΦ παραμένει χαμηλή σε ορισμένα κράτη μέλη

Συμμετοχή στην ΠΕΦ παιδιών ηλικίας από 3 ετών έως την ηλικία έναρξης της υποχρεωτικής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (ως %)

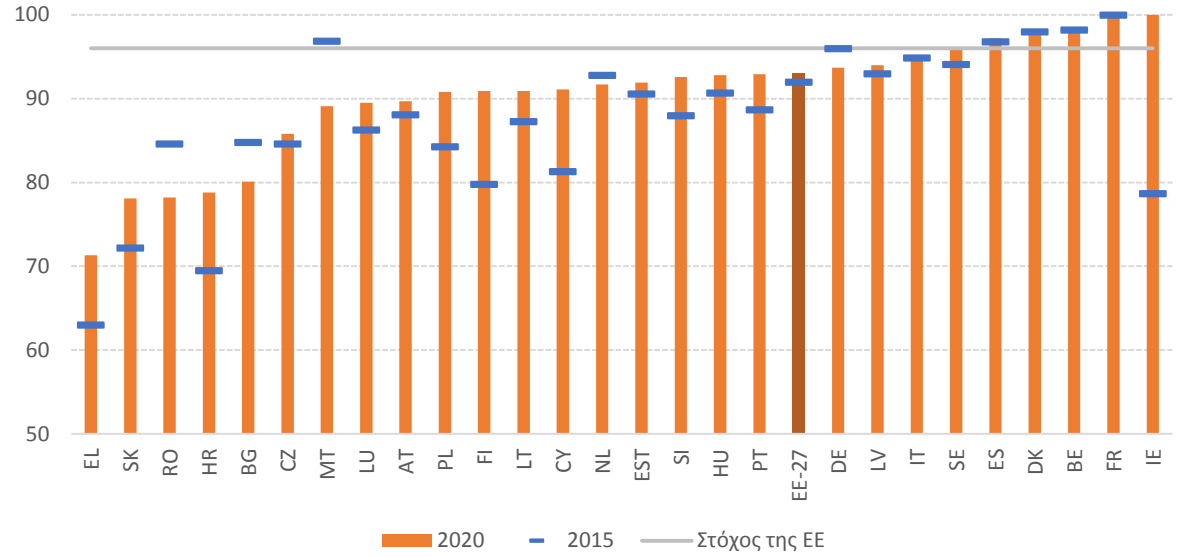

Σημείωση: 2015: ο ορισμός διαφέρει για τις BE, EL, PT. 2020: ο ορισμός διαφέρει για τις BE, EL, IE, MT, PT· τα στοιχεία για την FR είναι προσωρινά· Εκτιμήσεις για τις BG, IE· διακοπή στη σειρά για το BE.
Πηγή: Eurostat, [educ_uoe_enra21].

Το ποσοστό των ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση και την κατάρτιση (ποσοστό ELET) ποικίλλει σημαντικά, κάτι που σηματοδοτεί προκλήσεις για ορισμένα κράτη μέλη. Κατά μέσο όρο, σε ολόκληρη την ΕΕ, τα άτομα ηλικίας 18-24 ετών που δεν έχουν ολοκληρώσει την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και δεν παρακολουθούν πλέον πρόγραμμα εκπαίδευσης ή κατάρτισης ανήλθαν στο 9,7 % της ηλικιακής τους ομάδας το 2021. Σε 16 κράτη μέλη, το ποσοστό ELET κυμαίνεται κάτω από 9 % (ο στόχος του Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης για το 2030 όσον αφορά το σύνολο της ΕΕ), με τις υψηλότερες επιδόσεις να σημειώνονται στην Κροατία (2,4 %), τη Σλοβενία (3,1 %), την Ελλάδα (3,2 %) και την Ιρλανδία (3,3 %), οι οποίες είναι όλες χώρες με τη «βέλτιστη επίδοση» σύμφωνα με τη μεθοδολογία του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων —βλ. διάγραμμα 2.2.2. Στη Σλοβακία (7,8 %), ενώ το ποσοστό παραμένει κάτω από τον στόχο της ΕΕ, έχει σημειώσει αύξηση από μια χαμηλή βάση (5,3 %) το 2012. Έξι κράτη μέλη εμφανίζουν ποσοστά που προσεγγίζουν ή υπερβαίνουν το 12 % (Ρουμανία, Ισπανία, Ιταλία, Βουλγαρία, Ουγγαρία και Γερμανία). Οι διαφορές μεταξύ των περιφερειών είναι επίσης

[85] Με βάση τα τελευταία αποτελέσματα της έρευνας του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (FRA) για τους Ρομά 2020-2021 για τις BG· CZ· EL· ES· HR· HU· PT· RO· SK —θα δημοσιευθεί το φθινόπωρο του 2022. Για περισσότερες πληροφορίες, βλ.: Στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά 2020-2030.

[86] Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Early childhood education and care and the COVID-19 pandemic — Understanding and managing the impact of the crisis on the sector* (Η προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα και η πανδημία COVID-19 — Κατανόηση και διαχείριση των επιπτώσεων της κρίσης στον τομέα), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2021.

έντονες· ειδικότερα, σε αρκετές περιφέρειες της Ισπανίας, της νότιας Ιταλίας, της ανατολικής Βουλγαρίας και της Ρουμανίας, της βόρειας και ανατολικής Ουγγαρίας, το ποσοστό των ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση και την κατάρτιση εξακολουθεί να υπερβαίνει το 15 %. Στην ανατολική Σλοβακία, το ποσοστό έχει σχεδόν διπλασιαστεί την τελευταία δεκαετία και πλησιάζει πλέον το 15 % (14,4 % από 7,9 % το 2012) (βλ. παράρτημα 3). Με σχετικά μεγάλη διαφορά 3,5 εκατοστιαίων μονάδων, οι νέοι άνδρες (11,4 %) εγκαταλείπουν συχνότερα πρόωρα την εκπαίδευση και την κατάρτιση απ' ό,τι οι γυναίκες (7,9 %).

Διάγραμμα 2.2.2: Η πρόωρη εγκατάλειψη της εκπαίδευσης και της κατάρτισης ποικίλλει σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών και εξακολουθεί να συνιστά πρόκληση

Άτομα που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση και την κατάρτιση (ηλικίας 18-24 ετών), επίπεδα του 2021 και μεταβολές σε σχέση με το προηγούμενο έτος (ως %, πρωταρχικός δείκτης του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων)

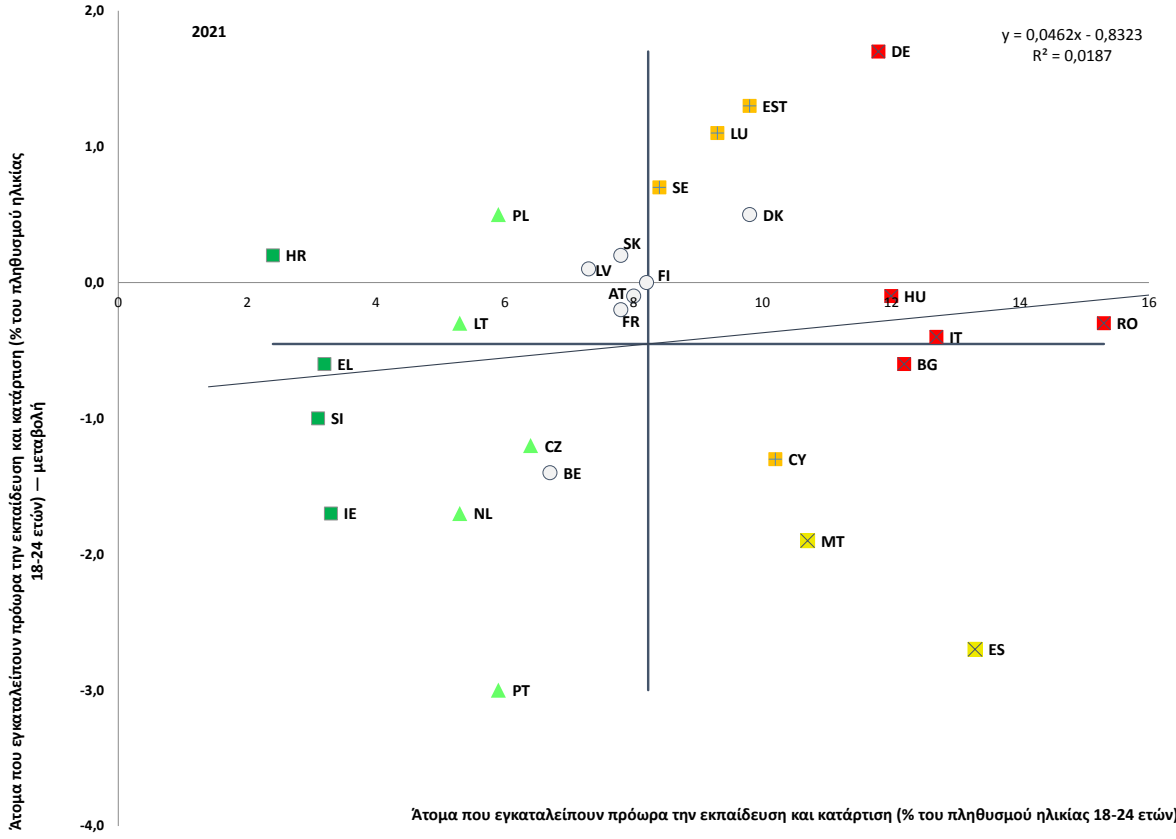

Σημείωση: Διακοπή στη χρονολογική σειρά το 2021 για όλα τα κράτη μέλη λόγω της έναρξης ισχύος ενός νέου κανονιστικού πλαισίου για τις ευρωπαϊκές κοινωνικές στατιστικές. Το υπόμνημα παρουσιάζεται στο παράρτημα.
Πηγή: Eurostat [edat_lfse_14], ΕΕΔ της ΕΕ.

Η πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη στους μαθητές Ρομά, κάτι που συχνά συνδέεται με τον σχολικό διαχωρισμό. Στις χώρες της ΕΕ που συμμετείχαν στην έρευνα του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (FRA) την περίοδο 2020-2021, κατά μέσο όρο, το 71 % των Ρομά ηλικίας 18 έως 24 ετών εγκατέλειψε το εκπαιδευτικό σύστημα πριν από την ολοκλήρωση της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και δεν παρακολουθεί περαιτέρω εκπαίδευση ή κατάρτιση. Στην Ελλάδα και στην Πορτογαλία, για παράδειγμα, καταγράφηκαν τα χαμηλότερα ποσοστά, όπου μεταξύ των μαθητών Ρομά ηλικίας 20-24 ετών, μόνο το 16 % και το 10 % αντίστοιχα ολοκλήρωσαν

τουλάχιστον την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση[87]. Το νέο στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για τους Ρομά, που δρομολογήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Οκτώβριο του 2020, απαιτεί να μειωθεί αυτό το χάσμα μεταξύ του γενικού πληθυσμού και των Ρομά κατά τουλάχιστον το ένα τρίτο έως το 2030. Καλεί επίσης τα κράτη μέλη να εντείνουν τις προσπάθειες για την εξάλειψη του εκπαιδευτικού διαχωρισμού, ώστε να εξασφαλιστεί ότι έως το 2030 λιγότερο από ένα στα πέντε παιδιά Ρομά (ηλικιακή ομάδα 6 έως 15 ετών) θα φοιτά σε σχολεία όπου τα περισσότερα ή όλα τα παιδιά είναι Ρομά, σε σύγκριση με πάνω από τα μισά παιδιά που πλήττονται επί του παρόντος (με κορυφώσεις που προσεγγίζουν τα δύο τρίτα σε χώρες όπως η Βουλγαρία και η Σλοβακία). Μέχρι στιγμής, από το 2016 το ποσοστό των παιδιών σε διαχωρισμένη εκπαίδευση έχει αυξηθεί κατά 10 % κατά μέσο όρο. Το 2021 ο σχολικός διαχωρισμός των μαθητών Ρομά ήταν ο πιο διαδεδομένος στη Βουλγαρία, τη Σλοβακία, την Κροατία και τη Ρουμανία, όπου η πλειονότητα, και στην περίπτωση των δύο πρώτων κρατών μελών σχεδόν τα δύο τρίτα των παιδιών ηλικίας 6-15 ετών, φοίτησαν σε σχολείο όπου όλα ή τα περισσότερα από τα υπόλοιπα παιδιά ήταν Ρομά[88].

Πλαίσιο 3 του πυλώνα: Αντιμετώπιση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου είναι καίριας σημασίας για τη διασφάλιση καλύτερων προοπτικών απασχόλησης για τους νέους καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους και για την προώθηση της ενεργού συμμετοχής τους στην κοινωνία, σύμφωνα με τις αρχές 1 (εκπαίδευση, κατάρτιση και διά βίου μάθηση), 3 (ίσες ευκαιρίες) και 11 (φροντίδα και στήριξη των παιδιών) του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων. Ως εκ τούτου, η μείωση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου αποτελεί βασική προτεραιότητα πολιτικής και ως τέτοια τονίζεται στο ψήφισμα του Συμβουλίου περί στρατηγικού πλαισίου για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης με στόχο τον Ευρωπαϊκό Χώρο Εκπαίδευσης και πέραν αυτού (2021-2030), καθώς και στη σύσταση του Συμβουλίου για τη θέσπιση ευρωπαϊκής εγγύησης για τα παιδιά. Περιλαμβάνεται επίσης στους συμπληρωματικούς στόχους του σχεδίου δράσης για τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων.

Η τάση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου βελτιώνεται συνολικά σε επίπεδο ΕΕ, και η περαιτέρω μείωση απαιτεί, κατά κύριο λόγο, εστίαση στις πλέον μειονεκτούσες και δυσπρόσιτες ομάδες. Δύο ομάδες νέων (άτομα με γονείς χαμηλού μορφωτικού επιπέδου και μαθητές που έχουν γεννηθεί στο εξωτερικό) αξίζουν ιδιαίτερη προσοχή σε επίπεδο πολιτικής. Ο κίνδυνος πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου είναι 9 φορές υψηλότερος μεταξύ των νέων με γονείς χαμηλού μορφωτικού επιπέδου (26,1 %) σε σύγκριση με εκείνους που έχουν γονείς υψηλού μορφωτικού επιπέδου (2,9 %). Επίσης, τα μέσα ποσοστά πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου είναι υπερδιπλάσια μεταξύ των μαθητών που έχουν γεννηθεί στο εξωτερικό απ' ό,τι μεταξύ των γηγενών (21,5 % έναντι 8,5 %). Σε όλες τις χώρες όπου υπάρχει κατανομή μεταξύ των ατόμων που έχουν γεννηθεί σε άλλη χώρα της ΕΕ και των ατόμων που έχουν γεννηθεί εκτός της ΕΕ, και οι δύο ομάδες επηρεάζονται σαφώς περισσότερο από την πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου σε σύγκριση με τους γηγενείς —βλ. το διάγραμμα παρακάτω[89].

[87] Βλ. Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Roma in 10 European Countries — Main results* (Οι Ρομά σε 10 ευρωπαϊκές χώρες — Κύρια αποτελέσματα), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022.

[88] Ό.π.

[89] Ο αριθμός των ετών από την άφιξη αποτελεί σαφή καθοριστικό παράγοντα αυτού του μειονεκτήματος. Έχει διαπιστωθεί ότι τα ποσοστά ELET μεταξύ όσων έφτασαν στη χώρα αναφοράς πριν από την έναρξη της

Τα άτομα που έχουν γεννηθεί εκτός της ΕΕ ή σε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ είναι πολύ πιθανότερο να εγκαταλείψουν πρόωρα την εκπαίδευση απ' ό,τι οι γηγενείς

Ποσοστά πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου ανά χώρα γέννησης σε επιλεγμένες χώρες (ως %, 2021)

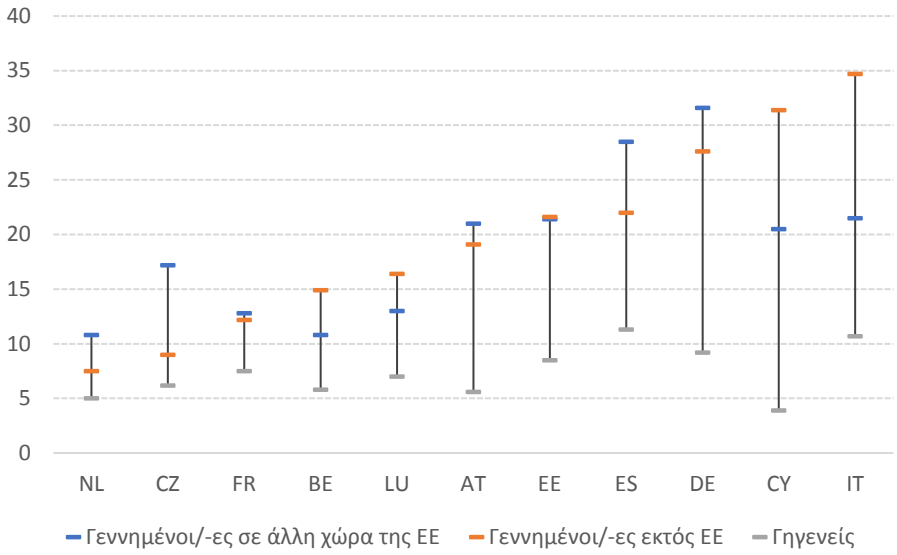

Σημείωση: Άτομα που έχουν γεννηθεί σε άλλη χώρα της ΕΕ: χαμηλή αξιοπιστία για τις BE, CY, CZ, FR. Άτομα που έχουν γεννηθεί εκτός της ΕΕ: χαμηλή αξιοπιστία για την CZ και το LU. Περιλαμβάνεται μόνο περιορισμένος αριθμός κρατών μελών λόγω έλλειψης διαθέσιμων στοιχείων.
Πηγή: Eurostat [edat_lfse_02], ΕΕΔ της ΕΕ.

Η αποσύνδεση από την εκπαίδευση κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 μπορεί να επηρεάσει τα ποσοστά πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου. Δεδομένου ότι ο δείκτης πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου καλύπτει τα άτομα ηλικίας 18 έως 24 ετών, για οποιαδήποτε αύξηση του ποσοστού των νέων που έχουν εγκαταλείψει πρόωρα την εκπαίδευση και την κατάρτιση κατά τη διάρκεια της νόσου COVID-19 θα χρειαστεί χρόνος προτού αποτυπωθεί πλήρως στα στοιχεία. Ωστόσο, η αναστολή λειτουργίας των σχολείων με φυσική παρουσία και τα μέτρα εγκλεισμού έχουν ασκήσει ισχυρή πίεση στην ψυχική υγεία και στην ευεξία των παιδιών και των νέων. Αυτό τείνει να συνδέεται στενά με τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα, καθώς τα εκπαιδευτικά συστήματα δεν ήταν πάντοτε σε θέση να παράσχουν κατάλληλη στήριξη στο κρίσιμης σημασίας πλαίσιο[90].

Η αντιμετώπιση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου και η μείωση των χαμηλών επιδόσεων σε βασικές δεξιότητες αποτελούν τους κύριους στόχους της πρότασης της Επιτροπής, της 30ής Ιουνίου 2022, για σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με δρόμους προς τη σχολική επιτυχία[91]. Η πρόταση αποσκοπεί στην προώθηση καλύτερων εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων και ενός σχολικού περιβάλλοντος χωρίς αποκλεισμούς για

υποχρεωτικής εκπαίδευσης είναι παρόμοια με εκείνα του γηγενή πληθυσμού. Ως εκ τούτου, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στους νέους που φθάνουν στη χώρα αναφοράς κατά τη διάρκεια —και ιδίως προς το τέλος— της ηλικίας υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης. Βλ.: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Education and Training Monitor (Έκθεση παρακολούθησης της εκπαίδευσης και της κατάρτισης)*, 2022, υπό έκδοση, με βάση την ad hoc εξαγωγή στοιχείων από την Eurostat.

[90] Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με μια ολιστική σχολική προσέγγιση της ψυχικής υγείας και ευημερίας, βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Simões, C., Caravita, S., Cefai, C., *A systemic, whole-school approach to mental health and well-being in schools in the EU: Analytical report* (Συστημική, ολιστική σχολική προσέγγιση της ψυχικής υγείας και ευημερίας στα σχολεία της ΕΕ: Αναλυτική έκθεση), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2021.

[91] Βλ.: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=COM:2022:316:FIN

όλους τους εκπαιδευομένους, λαμβανομένου υπόψη του βασικού ρόλου της ευημερίας στο σχολείο[92]. Σε σύγκριση με τη σύσταση του 2011 σχετικά με πολιτικές για τη μείωση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου[93], υιοθετεί μια ευρύτερη και πιο συστημική προοπτική, με ανανεωμένο πλαίσιο δράσης. Καλεί τα κράτη μέλη να αναπτύξουν ή να ενισχύσουν περαιτέρω, έως το 2025, μια ολοκληρωμένη και συνεκτική στρατηγική για τη σχολική επιτυχία, βασισμένη σε στοιχεία και με ιδιαίτερη έμφαση στην πρόληψη. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία υπό το πρίσμα της διττής μετάβασης, καθώς η πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου στερεί επίσης από τους νέους την ευκαιρία να προσαρμοστούν και να αναπτύξουν τις απαραίτητες δεξιότητες για την ψηφιακή και την πράσινη μετάβαση, οι οποίες διασφαλίζουν την ευημερία όλων στον νέο κόσμο της εργασίας. Η σύσταση τονίζει τη σημασία του συνδυασμού μέτρων που απευθύνονται σε όλους τους εκπαιδευομένους με πιο στοχευμένες και εξατομικευμένες δράσεις για όσους αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο. Ζητεί την ανάπτυξη μέτρων συστημικού επιπέδου για τη βελτίωση της ισότητας και της ένταξης στην εκπαίδευση και την κατάρτιση, μεταξύ άλλων με την αντιμετώπιση δομών και μηχανισμών, οι οποίοι ενδέχεται να έχουν ιδιαίτερα αρνητικό αντίκτυπο στις ανισότητες. Δεδομένου ότι οι εκπαιδευτικοί και οι διευθυντές σχολείων βρίσκονται στον πυρήνα της εκπαιδευτικής επιτυχίας, η κατάλληλη προετοιμασία και υποστήριξή τους για να ασχοληθούν με εκπαιδευομένους που αντιμετωπίζουν κίνδυνο είναι ουσιαστικής σημασίας.

Ορισμένα κράτη μέλη έχουν σημειώσει σημαντική πρόοδο όσον αφορά τη μείωση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου μεταξύ 2011 και 2021[94]. Για παράδειγμα, στη **Μάλτα**, το ποσοστό πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου μειώθηκε από 18,8 % σε 11 % έως το 2020 και κατέληξε στο 10,7 % το 2021. Η ενίσχυση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης και η δρομολόγηση προγραμμάτων δεύτερης ευκαιρίας συνέβαλαν, μεταξύ άλλων παραγόντων, στο αποτέλεσμα αυτό. Στο πλαίσιο του οικείου σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, η **Μάλτα** σχεδιάζει να εισαγάγει ένα σύστημα παρακολούθησης της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου, το έργο «Data Warehouse», για την περαιτέρω καταπολέμηση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου. Το ποσοστό πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου έχει μειωθεί στο μισό **στην Ελλάδα** (στο 3,8 % το 2020 και στο 3,2 % το 2021, από 12,9 % το 2011). Η χώρα έχει εστιάσει τις πολιτικές της στη διευκόλυνση των μεταβάσεων μεταξύ διαφόρων μαθησιακών διαδρομών, στη στοχευμένη υποστήριξη των ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο, στον επαγγελματικό προσανατολισμό και στα προγράμματα δεύτερης ευκαιρίας. Η **Ισπανία** και η **Πορτογαλία** κατάφεραν επίσης να μειώσουν την πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου (από 26,3 % σε 16 % και από 23,0 % σε 8,9 %, αντίστοιχα, από το 2015 έως το 2020, με τιμή 13,3 % και 5,9 % το 2021, αντίστοιχα), με έμφαση κυρίως σε εδαφικές προσεγγίσεις. Στην Πορτογαλία, το Πρόγραμμα Εκπαιδευτικών Περιοχών Παρεμβάσεων Προτεραιότητας (Territórios Educativos de Intervenção prioritária, TEIP), το οποίο εφαρμόζεται από το 1996, απευθύνεται σε σχολεία που βρίσκονται σε περιοχές με υψηλά επίπεδα φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Από το 2016 το εθνικό πρόγραμμα για την προώθηση της

[92] Τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα, όσον αφορά τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις συμπεριφορές που αναπτύσσονται κατά τη διάρκεια της σχολικής εκπαίδευσης, μετρούνται παραδοσιακά με βάση τις «εκπαιδευτικές επιδόσεις» (οι οποίες αναφέρονται στη μαθησιακή πρόοδο των εκπαιδευομένων και τον πραγματικό λειτουργικό γραμματισμό τους, όπως οι ικανότητες ανάγνωσης, γραφής, αριθμητικής και οι ικανότητες στις φυσικές επιστήμες) και το «μορφωτικό επίπεδο» (δηλαδή την επιτυχή ολοκλήρωση συγκεκριμένων βαθμίδων εκπαίδευσης, για παράδειγμα πρωτοβάθμιας, κατώτερης ή ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης).

[93] Βλ.: ΕΕ C 191 της 1.7.2011, σ. 1.

[94] Δεν γίνεται σύγκριση με τις τιμές του εν λόγω δείκτη πριν από το 2021, καθότι υπάρχει διακοπή στη χρονολογική σειρά·το 2021 για όλα τα κράτη μέλη εξαιτίας της έναρξης ισχύος ενός νέου κανονιστικού πλαισίου για τις ευρωπαϊκές κοινωνικές στατιστικές.

σχολικής επιτυχίας (Programa Nacional de Promoção do Sucesso Escolar, PNPSE) αποσκοπεί στην πρόληψη της σχολικής αποτυχίας μέσω της μείωσης της επανάληψης τάξεων μέσω προσεγγίσεων από τη βάση προς την κορυφή, βάσει των οποίων κάθε σχολείο μπορεί να εφαρμόσει το δικό του στρατηγικό σχέδιο δράσης. Στην Ισπανία, η επιτυχία συνδέεται με την υλοποίηση προγραμμάτων εδαφικής συνεργασίας, όπως το PROA+ (που υποστηρίζεται από το εθνικό σχέδιο ανάκαμψης και ανθεκτικότητας) και τα προηγούμενα προγράμματα (PROEDUCAR, PROA). Ωστόσο, παρά τις συνολικά θετικές τάσεις, εξακολουθούν να παρουσιάζονται σημαντικές περιφερειακές ανισότητες και στις δύο χώρες.

Οι κοινωνικοοικονομικές διαφορές εξακολουθούν να μεταφράζονται σε ανισότητα των μαθησιακών αποτελεσμάτων. Οι χαμηλές επιδόσεις στην ανάγνωση, στα μαθηματικά και στις θετικές επιστήμες αποτυπώνονται στο Πρόγραμμα Διεθνούς Αξιολόγησης Μαθητών του ΟΟΣΑ (PISA, για το οποίο ο πιο πρόσφατος γύρος πραγματοποιήθηκε το 2018)[95]. Σε ολόκληρη την ΕΕ, τα ποσοστά των ατόμων ηλικίας 15 ετών που δεν επιτυγχάνουν τα ελάχιστα πρότυπα μάθησης στην ανάγνωση (22,5 %), στα μαθηματικά (22,9 %) και στις θετικές επιστήμες (22,3 %) είναι σημαντικά χειρότερα από τον στόχο του Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης για το 2030, ο οποίος ορίζει ποσοστό κάτω του 15 %. Το χάσμα όσον αφορά τις χαμηλές επιδόσεις (και στους τρεις τομείς του προγράμματος PISA συνδυαστικά) μεταξύ εκπαιδευομένων από μειονεκτούντα και πιο ευνοημένα κοινωνικοοικονομικά περιβάλλοντα ανέρχεται σε 19,3 εκατοστιαίες μονάδες κατά μέσο όρο, με διαφορά που υπερβαίνει τις 35 εκατοστιαίες μονάδες στη Ρουμανία (39 εκατοστιαίες μονάδες) και στη Βουλγαρία (38,3 εκατοστιαίες μονάδες) —βλ. διάγραμμα 2.2.3[96]. Μόνο στην Εσθονία και στη Φινλανδία (μεταξύ των χωρών με τις υψηλότερες επιδόσεις του προγράμματος PISA) το κοινωνικοοικονομικό χάσμα όσον αφορά τις χαμηλές επιδόσεις κυμαίνεται κάτω από 10 εκατοστιαίες μονάδες (5,1 και 9,9, αντίστοιχα). Εθνικές μελέτες δείχνουν μεγάλες διαφορές στις επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 στα μαθησιακά αποτελέσματα. Αυτές αντικατοπτρίζουν τις διαφορές ως προς την έκταση της αναστολής λειτουργίας των σχολείων με φυσική παρουσία, τους τρόπους εξ αποστάσεως ή υβριδικής μάθησης που υιοθετήθηκαν, την ετοιμότητα για μετάβαση προς τη διαδικτυακή μάθηση και το είδος, το πεδίο εφαρμογής και το χρονοδιάγραμμα των μέτρων που λήφθηκαν για τον μετριασμό των μαθησιακών απωλειών. Από την υφιστάμενη έρευνα προκύπτει ότι, όπου σημειώθηκαν μαθησιακές απώλειες, συνήθως επιδείνωσαν τις εκπαιδευτικές ανισότητες που προέκυπταν από προϋπάρχουσες κοινωνικοοικονομικές διαφορές. Οι μαθητές που προέρχονται από μειονεκτούντα οικογενειακά περιβάλλοντα διαπιστώθηκε γενικά ότι υπέστησαν μεγαλύτερες μαθησιακές απώλειες[97]. Από την άλλη πλευρά, για τους μαθητές με ικανοποιητικό

[95] Το πρόγραμμα PISA διεξάγεται συνήθως κάθε τρία έτη. Η επόμενη συλλογή δεδομένων έχει μετατεθεί για το 2022 λόγω της πανδημίας COVID-19. Τα αποτελέσματα θα δημοσιευτούν έως το τέλος του 2023.

[96] Η κοινωνικοοικονομική κατάσταση αποτυπώνεται στον δείκτη του ΟΟΣΑ για την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική κατάσταση (ESCS), με σύγκριση του χαμηλότερου και του υψηλότερου τριμήνου του. Αυτός ο καθιερωμένος δείκτης αποτελεί μέτρο της πρόσβασης των σπουδαστών σε οικογενειακούς πόρους (οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό και ανθρώπινο κεφάλαιο). Περιλαμβάνει στοιχεία όπως το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων, την επαγγελματική κατάσταση των γονέων και διάφορα κατ' οίκον υπάρχοντα.

[97] Βλ. Dorn, E. et al. (2020).*COVID-19 and learning loss—disparities grow, and students need help*(Νόσος COVID-19 και μαθησιακή απώλεια — οι ανισότητες αυξάνονται και οι μαθητές χρειάζονται βοήθεια). McKinsey & Company, December, 8, 6-7, και Dorn, E. et al. (2021). COVID-19 and education: The lingering effects of unfinished learning (Νόσος COVID-19 και εκπαίδευση: Τα παρατεταμένα αποτελέσματα της ημιτελούς μάθησης. *McKinsey & Company*, *27*.

μαθησιακό περιβάλλον, το οποίο περιλαμβάνει την πρόσβαση στο διαδίκτυο, τον φυσικό χώρο, καθώς και τη γονική υποστήριξη, αναφέρθηκαν μόνο μικρές μαθησιακές απώλειες[98].

Διάγραμμα 2.2.3: Το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο αποτελεί βασικό καθοριστικό παράγοντα των εκπαιδευτικών επιδόσεων, με μεγάλες διαφορές μεταξύ των κρατών μελών

Συνδυασμένο ποσοστό χαμηλών επιδόσεων στην ανάγνωση, στα μαθηματικά και στις θετικές επιστήμες ανά κοινωνικοοικονομική κατάσταση (ως %, 2018)

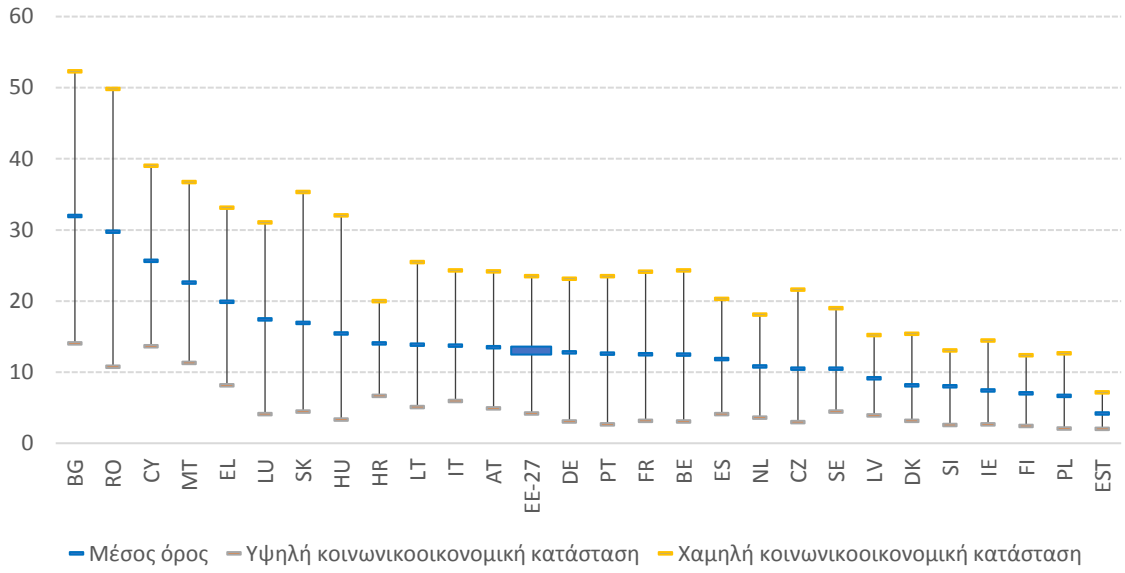

Πηγή: Υπολογισμοί του JRC με βάση τα στοιχεία του PISA 2018 του ΟΟΣΑ.

Τα διαθέσιμα στοιχεία καταδεικνύουν ότι το επίπεδο ψηφιακών δεξιοτήτων μεταξύ των μαθητών εξακολουθεί να είναι ανεπαρκές. Ο στόχος του Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης για το 2030 όσον αφορά τις ψηφιακές δεξιότητες απαιτεί το ποσοστό των ατόμων κατά το όγδοο έτος σχολικής φοίτησης με χαμηλές επιδόσεις (ηλικίας 13 ή 14 ετών) στις γνώσεις χρήσης υπολογιστών και πληροφοριών να μειωθεί κάτω από το 15 %. Η διεθνής μελέτη για τις γνώσεις χρήσης υπολογιστών και πληροφοριών (ICILS)[99] δείχνει ότι, μεταξύ των συμμετεχουσών χωρών, πολλοί μαθητές εξακολουθούν να μη διαθέτουν επαρκές επίπεδο ψηφιακών δεξιοτήτων (βλ. επίσης ΚΕΑ 2022). Η ICILS δείχνει ότι υπάρχει χάσμα μεταξύ των φύλων υπέρ των κοριτσιών στη μέση επίδοση, ενώ το ποσοστό αγοριών με χαμηλές επιδόσεις είναι υψηλότερο —βλ. διάγραμμα 2.2.4. Το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των μαθητών παραμένει ισχυρός δείκτης πρόβλεψης του επιπέδου των ψηφιακών τους δεξιοτήτων. Η πανδημία COVID-19 επιτάχυνε την ψηφιακή μετάβαση, αλλά επίσης επέτεινε τις προϋπάρχουσες ελλείψεις ψηφιακών δεξιοτήτων και αποκάλυψε νέες αναδυόμενες

[98] Βλ. Agostinelli, F. et al., *When the great equalizer shuts down: Schools, peers, and parents in pandemic times* (Όταν ο μεγάλος εξισορροπητής αναστέλλει τη λειτουργία του: Σχολεία, συμμαθητές και γονείς σε περίοδο πανδημίας), στο: *Journal of public economics*, *206*, 2022, και Andrew, A. et al., *Learning during the lockdown: real-time data on children's experiences during home learning* (Μάθηση κατά τη διάρκεια της απαγόρευσης της κυκλοφορίας: δεδομένα σε πραγματικό χρόνο σχετικά με τις εμπειρίες των παιδιών κατά τη διάρκεια της κατ' οίκον μάθησης), ενημερωτικό σημείωμα του IFS BN288, 2020.

[99] Στο πλαίσιο της μελέτης ICILS μετρώνται οι επιδόσεις των μαθητών μέσω αξιολόγησης βάσει υπολογιστή σε δύο τομείς ψηφιακών ικανοτήτων: γνώσεις χρήσης υπολογιστών και πληροφοριών και υπολογιστική σκέψη. Μέχρι στιγμής έχουν ολοκληρωθεί δύο κύκλοι, ο πρώτος το 2013 και ο δεύτερος το 2018. Ένας τρίτος κύκλος έχει προγραμματιστεί για το 2023. Στον πρώτο κύκλο συμμετείχαν εννέα κράτη μέλη και στον δεύτερο επτά.

ανισότητες στην ΕΕ. Η χαμηλότερη κοινωνικοοικονομική κατάσταση είναι πιθανό να επιδείνωσε τα μαθησιακά ελλείμματα λόγω των περιορισμένων ψηφιακών πόρων. Τα παιδιά μεταναστών και εκτοπισθέντων, ιδίως οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο, ήταν πιο ευάλωτα σε διακοπή εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων όταν είχαν περιορισμένη πρόσβαση σε πόρους που ήταν απαραίτητοι για τη διαδικτυακή μάθηση[100]. Επιπλέον, οι ελλείψεις εκπαιδευτικών σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης θέτουν όλο και περισσότερο σε κίνδυνο τον εξοπλισμό των νέων και των εκπαιδευομένων με τις δεξιότητες που έχουν τη μεγαλύτερη ζήτηση τόσο τώρα όσο και στο μέλλον στο πλαίσιο των μεταβαλλόμενων αγορών εργασίας.

Διάγραμμα 2.2.4: Πολλοί μαθητές δεν επιτυγχάνουν επαρκές επίπεδο ψηφιακών δεξιοτήτων

Χαμηλές επιδόσεις στις ψηφιακές δεξιότητες ανά φύλο (ως %, 2018)

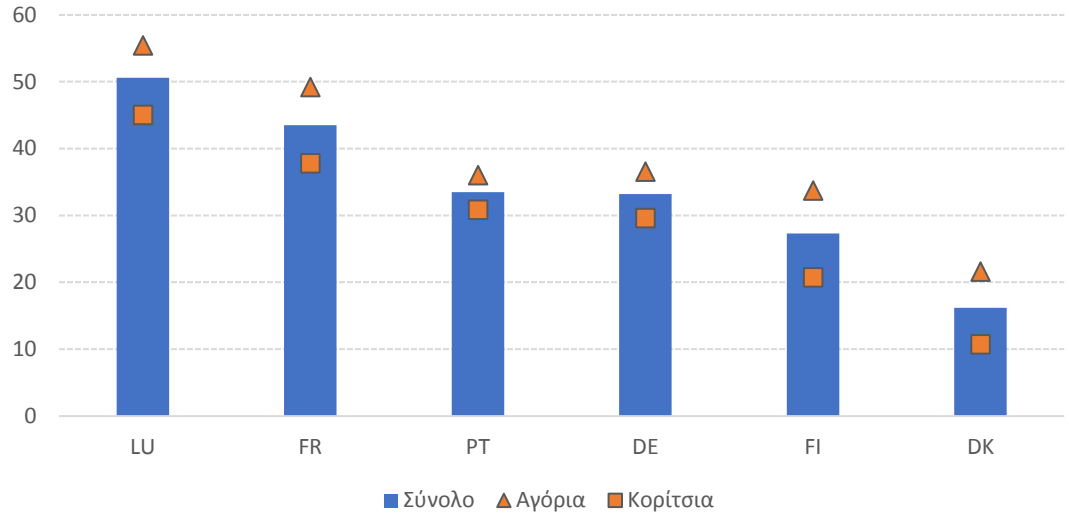

Σημείωση: Οι χαμηλές επιδόσεις ορίζονται ως επιδόσεις κάτω από το όριο του επιπέδου 2 (492 βαθμοί) στην κλίμακα γνώσεων χρήσης υπολογιστών και πληροφοριών (ICILS). Τα αποτελέσματα από την Ιταλία δεν είναι συγκρίσιμα με εκείνα άλλων κρατών μελών και έχουν εξαιρεθεί από τα αριθμητικά στοιχεία.
Πηγή: IEA, ICILS 2018.

Η συμμετοχή στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (ΕΕΚ) οδηγεί σε θετικά αποτελέσματα στην αγορά εργασίας· ωστόσο, τα ποσοστά απασχόλησης των πρόσφατων αποφοίτων ΕΕΚ δεν έχουν ακόμη ανακάμψει πλήρως από τη μείωση που σχετίζεται με τη νόσο COVID-19. Περίπου οι μισοί μαθητές στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (48,7 % το 2020 στην ΕΕ, που αντιστοιχεί σε πάνω από 8,7 εκατομμύρια μαθητές) είναι εγγεγραμμένοι στην ΕΕΚ (σε αντίθεση με προγράμματα γενικού προσανατολισμού), παρότι υπάρχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ των κρατών μελών. Μεταξύ 2014 και 2019 το ποσοστό απασχόλησης των πρόσφατων αποφοίτων μεσαίου επιπέδου ΕΕΚ στην ΕΕ-27 αυξήθηκε από 72,3 % σε 79,1 %, με αποτέλεσμα να σημειωθεί πρόοδος προς την επίτευξη του στόχου του 82 % έως το 2025[101]. Η εμφάνιση της πανδημίας COVID-19 προκάλεσε μείωση στο 75,7 % το 2020, την οποία ακολούθησε μερική ανάκαμψη σε 76,4 %

[100] Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Employment and Social Developments in Europe 2022* (Εργασιακές και κοινωνικές εξελίξεις στην Ευρώπη 2022), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022.

[101] Στόχος που τίθεται στη σύσταση του Συμβουλίου, της 24ης Νοεμβρίου 2020, σχετικά με την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (ΕΕΚ) για βιώσιμη ανταγωνιστικότητα, κοινωνική δικαιοσύνη και ανθεκτικότητα (2020/C 417/01).

το 2021 (76,4 %)[102]. Παρότι σχεδόν όλα τα κράτη μέλη παρουσίασαν μείωση μεταξύ 2019 και 2020 (εκτός από τη Λετονία και τη Ρουμανία), οι τάσεις διαφοροποιούνται περισσότερο το επόμενο έτος[103]. Η πλειονότητα των αποφοίτων ΕΕΚ επωφελήθηκε από τη μάθηση στον χώρο εργασίας (το 2021 ο μέσος όρος της ΕΕ διαμορφώθηκε στο 61 %, πάνω από τον στόχο του 60 % για το 2025[104]), αλλά με μεγάλες διαφορές μεταξύ των χωρών. Μολονότι σε ορισμένες χώρες (συμπεριλαμβανομένης της Γερμανίας, της Ισπανίας, της Αυστρίας και των Κάτω Χωρών) πάνω από το 90 % των αποφοίτων επωφελήθηκαν από τη μάθηση στον χώρο εργασίας, το ποσοστό κυμάνθηκε κάτω από το 20 % σε άλλες χώρες (Ρουμανία, Ελλάδα και Πολωνία).

Παρά τις πρόσφατες σταθερές αυξήσεις του ποσοστού ολοκλήρωσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, εξακολουθούν να υφίστανται ανισότητες μεταξύ των φύλων, καθώς και κοινωνικές ανισότητες. Έπειτα από σταθερή αύξηση από 36,5 % το 2015 σε 40,5 % το 2020 για την ΕΕ-27, το ποσοστό ολοκλήρωσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης των ατόμων ηλικίας 25-34 ετών ανήλθε σε 41,2 % στην ΕΕ το 2021. Επί του παρόντος, 13 κράτη μέλη υπερβαίνουν τον στόχο του 45 % για τον Ευρωπαϊκό Χώρο Εκπαίδευσης για το 2030, με το Λουξεμβούργο (62,6 %), την Ιρλανδία (61,7 %), την Κύπρο (58,3 %), τη Λιθουανία (57,5 %) και τις Κάτω Χώρες (55,6 %) να σημειώνουν τις υψηλότερες επιδόσεις —βλ. διάγραμμα 2.2.5. Αντιθέτως, δύο κράτη μέλη (Ρουμανία και Ιταλία) εξακολουθούν να παραμένουν κάτω από το 30 %. Το ποσοστό ολοκλήρωσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι σημαντικά υψηλότερο μεταξύ των γυναικών απ' ό,τι για τους άνδρες στην ηλικιακή ομάδα 25-34 ετών (46,8 % έναντι 35,7 % το 2021 στην ΕΕ). Το χάσμα αυτό έχει διευρυνθεί τις τελευταίες δύο δεκαετίες και είναι πλέον σημαντικό σε όλα τα κράτη μέλη. Επίσης, το ποσοστό είναι γενικά χαμηλότερο για τα άτομα που έχουν γεννηθεί εκτός της ΕΕ (34,7 %) σε σύγκριση με τους γηγενείς (42,1 %) και τα άτομα που έχουν γεννηθεί σε άλλη χώρα της ΕΕ (40,7 %). Η μείωση αυτού του χάσματος είναι απαραίτητη για την επίτευξη του στόχου σε επίπεδο ΕΕ έως το 2030. Αυτό θα απαιτήσει θεσμικές αλλαγές σε επίπεδο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης για τη διασφάλιση της ισότητας των φύλων και της κοινωνικής ένταξης, συνοδευόμενες από παρεμβάσεις στα χαμηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης.

[102] Δεν γίνεται σύγκριση με τις τιμές του εν λόγω δείκτη πριν από το 2021, καθότι υπάρχει διακοπή στη χρονολογική σειρά·το 2021 για όλα τα κράτη μέλη εξαιτίας της έναρξης ισχύος του κανονισμού για τις ολοκληρωμένες ευρωπαϊκές κοινωνικές στατιστικές.

[103] Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Employment and Social Developments in Europe 2022* (Εργασιακές και κοινωνικές εξελίξεις στην Ευρώπη 2022), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022.

[104] Στόχος που τέθηκε στη σύσταση του 2020 για την ΕΕΚ, καθώς και στο στρατηγικό πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης.

Διάγραμμα 2.2.5: Παρά τη γενική αύξηση, το ποσοστό ολοκλήρωσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης παρουσιάζει σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών

Ποσοστό ολοκλήρωσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ηλικιακή ομάδα 25-34 ετών (ως %, 2021)

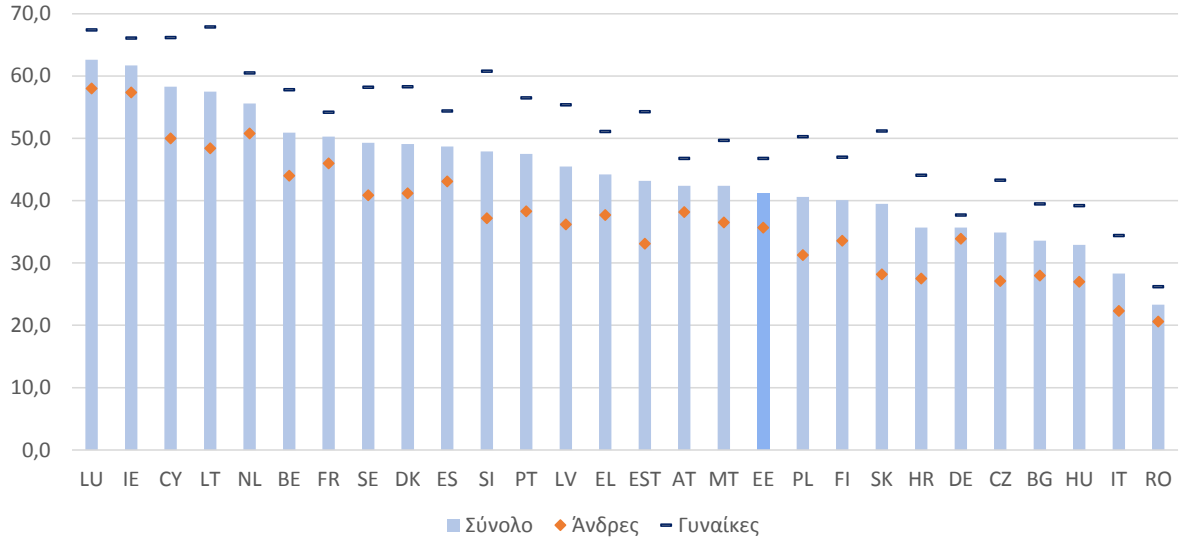

Πηγή: Eurostat [edat_lfse_30], ΕΕΔ.

Η Ευρώπη, προκειμένου να παραμείνει ανταγωνιστική, να προωθήσει την ποιοτική απασχόληση και να διαφυλάξει το κοινωνικό της μοντέλο, πρέπει να αναπτύξει περαιτέρω τις δεξιότητες του εργατικού δυναμικού της, μεταξύ άλλων για τη στήριξη της πράσινης και της ψηφιακής μετάβασης. Ο ψηφιακός μετασχηματισμός και η μετάβαση σε μια κλιματικά ουδέτερη κοινωνία έχουν αλλάξει τη ζήτηση για δεξιότητες. Η τάση αυτή έχει επιταχυνθεί από την πανδημία COVID-19 και από την τρέχουσα γεωπολιτική κατάσταση και τη μετάβαση σε καθαρές μορφές ενέργειας, με σημαντικές αναδυόμενες ελλείψεις εργατικού δυναμικού και δεξιοτήτων. Η εύρυθμη λειτουργία και η αποτελεσματικότητα των συστημάτων αρχικής εκπαίδευσης και κατάρτισης είναι καίριας σημασίας για την παροχή στους νέους δεξιοτήτων σχετικών με την αγορά εργασίας, ενώ η υψηλή συμμετοχή στις μαθησιακές δραστηριότητες του υπάρχοντος εργατικού δυναμικού είναι υψίστης σημασίας για τη διασφάλιση της συνεχούς επικαιροποίησης των δεξιοτήτων. Ο πρωταρχικός στόχος της ΕΕ για το 2030 σχετικά με την εκπαίδευση ενηλίκων απαιτεί τουλάχιστον το 60 % των ενηλίκων να συμμετέχει στη μάθηση κάθε χρόνο στην ΕΕ έως το 2030. Ο στόχος και οι σχετικοί εθνικοί στόχοι ορίζονται με βάση τη συμμετοχή κατά τους τελευταίους 12 μήνες (εξαιρουμένης της καθοδηγούμενης κατάρτισης στον χώρο εργασίας), ώστε να αντικατοπτρίζεται καλύτερα η πραγματικότητα της συνεχούς κατάρτισης, η οποία παρέχεται σε μεγάλο βαθμό μέσω σύντομων, στοχευμένων μαθημάτων. Παρότι ο δείκτης αυτός θα συλλέγεται τακτικά μέσω της έρευνας εργατικού δυναμικού από το 2023, τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία από την έρευνα για την εκπαίδευση ενηλίκων (AES) του 2016 δείχνουν μέσο ποσοστό συμμετοχής 37,4 % για την ΕΕ, το οποίο είναι σημαντικά χαμηλότερο από τον στόχο του 2030 —βλ. σημείο 1.3. Η σύσταση του Συμβουλίου, της 16ης Ιουνίου 2022, για τους ατομικούς λογαριασμούς μάθησης περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο τα κράτη μέλη μπορούν να συνδυάζουν την οικονομική και μη οικονομική στήριξη με αποτελεσματικό τρόπο ώστε να παρέχουν σε όλους τους ενήλικες τη δυνατότητα να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους καθ' όλη τη διάρκεια του εργασιακού τους βίου και να σημειώσουν πρόοδο ως προς την επίτευξη των στόχων εκπαίδευσης ενηλίκων κατά την επόμενη δεκαετία[105]. Τα μικροδιαπιστευτήρια έχουν τεράστιες κοινωνικές και οικονομικές

[105] Σύσταση του Συμβουλίου, της 16ης Ιουνίου 2022, για τους ατομικούς λογαριασμούς μάθησης.

δυνατότητες όσον αφορά την παροχή ταχείας και στοχευμένης αναβάθμισης των δεξιοτήτων και επανειδίκευσης για τους εργαζομένους, τους εκπαιδευομένους και τα άτομα που αναζητούν εργασία. Η σύσταση του Συμβουλίου, της 16ης Ιουνίου 2022, σχετικά με μια ευρωπαϊκή προσέγγιση για τα μικροδιαπιστευτήρια για τη διά βίου μάθηση και την απασχολησιμότητα επιδιώκει να διασφαλίσει την ποιότητα, την αναγνώριση και την κατανόηση των μικροδιαπιστευτηρίων που χρησιμοποιούνται όλο και περισσότερο σε όλα τα συστήματα εκπαίδευσης, κατάρτισης και αγοράς εργασίας[106].

Σε όλα τα κράτη μέλη, η συμμετοχή στην εκπαίδευση ενηλίκων είναι υψηλότερη μεταξύ των ατόμων με υψηλό μορφωτικό επίπεδο και μειώνεται με τα χαμηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης —αναφέρονται επίσης σημαντικές διαφορές μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών. Αυτό ισχύει ανεξάρτητα από το αν η συμμετοχή στη μάθηση μετράται κατά τους τελευταίους 12 μήνες ή μόνο τις τελευταίες 4 εβδομάδες[107]. Το 2021 (με βάση τον δείκτη των τεσσάρων εβδομάδων) το μέσο ποσοστό συμμετοχής στην ΕΕ για τα άτομα με χαμηλό επίπεδο προσόντων (4,3 %) ήταν περίπου το μισό του ποσοστού για τα άτομα με μεσαίο επίπεδο προσόντων (8,2 %), το οποίο με τη σειρά του ήταν χαμηλότερο από το μισό του ποσοστού για τα άτομα με πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (18,6 %) —βλ. το άνω τμήμα του διαγράμματος 2.2.6. Η τάση αυτή είναι ορατή σε όλες τις χώρες, με ορισμένες διακυμάνσεις στο χάσμα, οι οποίες τείνουν να μειώνονται στις χώρες με υψηλότερο συνολικό ποσοστό συμμετοχής. Το χάσμα είναι ελαφρώς χαμηλότερο, αλλά εξακολουθεί να είναι μεγάλο με τον δείκτη 12 μηνών: το 2016, το ποσοστό συμμετοχής για τα άτομα με χαμηλό επίπεδο προσόντων (17,9 %) ήταν μικρότερο από το ένα τρίτο του ποσοστού για τους κατόχους πτυχίου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το οποίο ανέρχεται σε 58,1 % και προσεγγίζει ήδη τον στόχο του 60 % για το 2030 —βλ. το κάτω τμήμα του διαγράμματος 2.2.6. Απαιτούνται συνεχείς προσπάθειες για την αύξηση της συμμετοχής στην κατάρτιση ενηλίκων με χαμηλό επίπεδο προσόντων, οι οποίοι το 2021 αντιπροσώπευαν περίπου το ένα πέμπτο (20,7 %) του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας (25 έως 64 ετών), καθώς και ένα σημαντικό ποσοστό (14,8 %) των νέων ενηλίκων (25 έως 34 ετών). Η επιτάχυνση της εφαρμογής της σύστασης όσον αφορά τις Διαδρομές Αναβάθμισης Δεξιοτήτων, με την αποτελεσματική προσέγγιση των δυνητικών δικαιούχων και τα κατάλληλα οικονομικά και μη οικονομικά κίνητρα, θα συμβάλει στην επίτευξη αυτού του στόχου. Η συμμετοχή των ενηλίκων στη μάθηση είναι επίσης συχνότερη στις αστικές απ' ό,τι στις αγροτικές περιοχές σε όλα τα κράτη μέλη. Το 2021 το ποσοστό συμμετοχής των ενηλίκων στην κατάρτιση στην ΕΕ (όπως μετράται με τον δείκτη τεσσάρων εβδομάδων) ανήλθε κατά μέσο όρο στο 13,6 % στις πόλεις, στο 9,8 % στις κωμοπόλεις και στο 7,8 % στις αγροτικές περιοχές. Αυτό μπορεί να σχετίζεται με το μορφωτικό επίπεδο, καθώς τα άτομα που διαθέτουν καλύτερα προσόντα είναι πιθανότερο να ζουν σε αστικές περιοχές, αλλά μπορεί επίσης να αντικατοπτρίζει τη χαμηλότερη διαθεσιμότητα ευκαιριών μάθησης σε λιγότερο πυκνοκατοικημένες περιοχές.

[106] Σύσταση του Συμβουλίου, της 16ης Ιουνίου 2022, σχετικά με μια ευρωπαϊκή προσέγγιση για τα μικροδιαπιστευτήρια για τη δια βίου μάθηση και την απασχολησιμότητα.

[107] Ο δείκτης που εξετάζει τη συμμετοχή κατά τις τελευταίες τέσσερις εβδομάδες είναι διαθέσιμος σε τακτική βάση. Eurostat, [edat_lfse_03], ΕΕΔ. Δεν γίνεται σύγκριση με τις τιμές του εν λόγω δείκτη πριν από το 2021, καθότι υπάρχει διακοπή στη χρονολογική σειρά το 2021 για όλα τα κράτη μέλη εξαιτίας της έναρξης ισχύος ενός νέου κανονιστικού πλαισίου για τις ευρωπαϊκές κοινωνικές στατιστικές.

Διάγραμμα 2.2.6: Λίγοι ενήλικες με χαμηλό επίπεδο προσόντων συμμετέχουν στη μάθηση

Συμμετοχή ενηλίκων στη μάθηση ανά μορφωτικό επίπεδο (χαμηλό, μεσαίο και υψηλό επίπεδο προσόντων) κατά τις τελευταίες τέσσερις εβδομάδες (2021, άνω τμήμα διαγράμματος, ως %) και κατά τους τελευταίους 12 μήνες (2016, κάτω τμήμα διαγράμματος, ως %)

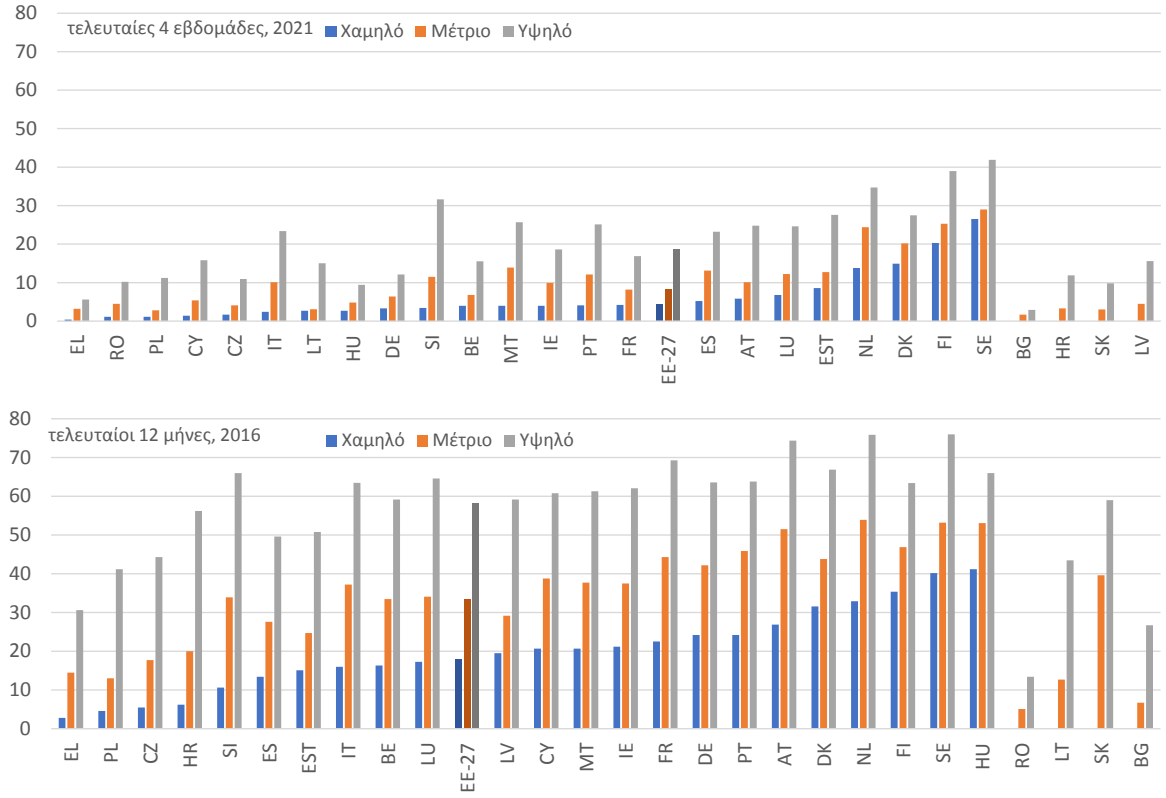

Σημείωση: Τα στοιχεία του 2016 για τα άτομα με χαμηλό επίπεδο προσόντων δεν είναι διαθέσιμα για τη Βουλγαρία, τη Λιθουανία, τη Ρουμανία και τη Σλοβακία.

Πηγή: Eurostat [trng_lfs_03], έρευνα εργατικού δυναμικού (ΕΕΔ) και [ειδική εξαγωγή στοιχείων], AES.

Απαιτείται δράση πολιτικής για τον εφοδιασμό των ατόμων με τις δεξιότητες που χρειάζονται για την ψηφιακή μετάβαση. Το 2021, σύμφωνα με τον δείκτη ψηφιακής οικονομίας και κοινωνίας 2022, μόνο το 54 % του ενήλικου πληθυσμού της ΕΕ διέθετε τουλάχιστον βασικές ψηφιακές δεξιότητες. Ως εκ τούτου, υπάρχει σημαντικό χάσμα με τον στόχο του 80 % για το 2030, όπως ορίζεται στο σχέδιο δράσης για τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων και στην ψηφιακή πυξίδα για την ψηφιακή δεκαετία[108]. Με βάση τον δείκτη ψηφιακών δεξιοτήτων 2.0 (DSI)[109] (που βασίζεται σε επιλεγμένες δραστηριότητες που σχετίζονται με τη χρήση του διαδικτύου και του λογισμικού και τις οποίες εκτελούν άτομα ηλικίας 16-74 ετών σε πέντε συγκεκριμένους τομείς), υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών όσον αφορά τις επιδόσεις. Οι χώρες με τη βέλτιστη επίδοση (Κάτω Χώρες, Φινλανδία, Ιρλανδία και Δανία) επιτυγχάνουν ήδη επίπεδα που προσεγγίζουν το 80 %, ενώ στη Ρουμανία και τη Βουλγαρία λιγότερο από το ένα τρίτο του ενήλικου πληθυσμού διαθέτει βασικές ψηφιακές δεξιότητες και επισημαίνεται στον πίνακα

[108] Η ψηφιακή δεκαετία είναι το μελλοντοστρεφές στρατηγικό όραμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ανάπτυξη της ψηφιακής οικονομίας και τον μετασχηματισμό των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων έως το 2030. Το σχέδιο παρουσιάστηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Μάρτιο του 2021. Εκτός από τον στόχο για τις ψηφιακές δεξιότητες, έθεσε ως στόχο τους 20 εκατομμύρια επαγγελματίες ΤΠΕ έως το 2030 (από περίπου 9 εκατομμύρια το 2021).

[109] Βλ.: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Digital Skills Indicator 2.0 Methodology* (Δείκτης ψηφιακών δεξιοτήτων 2.0 Μεθοδολογία), 2022, αποθετήριο εγγράφων του JRC.

αποτελεσμάτων, μαζί με την Πολωνία, ως «κρίσιμες καταστάσεις» —βλ. διάγραμμα 2.2.7. Κατά μέσο όρο, οι νεότερες γενιές διαθέτουν μεγαλύτερη επάρκεια όσον αφορά τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών απ' ό,τι οι ενήλικες μεγαλύτερης ηλικίας. Ωστόσο, ακόμα και μεταξύ των νέων, υπάρχει σημαντικό ποσοστό που δεν διαθέτει ψηφιακές δεξιότητες (29 % για την ΕΕ το 2021). Τα άτομα με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, οι άνεργοι και τα άτομα εκτός εργατικού δυναμικού τείνουν να έχουν χαμηλότερα επίπεδα ψηφιακών δεξιοτήτων και λιγότερες ευκαιρίες για την ανάπτυξη τέτοιων δεξιοτήτων[110].

Διάγραμμα 2.2.7: Παρατηρούνται μεγάλες διαφορές μεταξύ των χωρών όσον αφορά τις ψηφιακές δεξιότητες των ενηλίκων

Ποσοστό πληθυσμού με βασικό ή άνω του βασικού επίπεδο γενικών ψηφιακών δεξιοτήτων (ηλικίας 16-74 ετών), επίπεδα του 2021 και μεταβολές σε σχέση με το προηγούμενο έτος (ως %, πρωταρχικός δείκτης του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων)

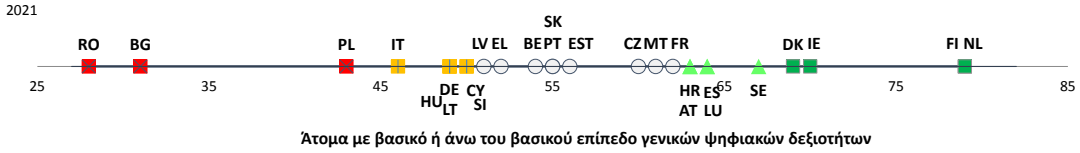

Σημείωση: Το υπόμνημα παρουσιάζεται στο παράρτημα. Λόγω των ουσιαστικών μεταβολών στον ορισμό του δείκτη το 2021, για την αξιολόγηση του εν λόγω δείκτη χρησιμοποιούνται κατ' εξαίρεση μόνο τα επίπεδα.
Πηγή: Eurostat, επιγραμμικός κωδικός δεδομένων [tepsr_sp410].

Στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού θεματολογίου δεξιοτήτων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στηρίζει τα κράτη μέλη στην επίτευξη κοινής αντίληψης για τις δεξιότητες που απαιτούνται για την πράσινη μετάβαση. Τον Ιανουάριο του 2022 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε την ταξινόμηση δεξιοτήτων για την πράσινη μετάβαση στο σύστημα ευρωπαϊκής ταξινόμησης δεξιοτήτων, ικανοτήτων, προσόντων και επαγγελμάτων (ESCO)[111]. Η ταξινόμηση περιλαμβάνει 381 δεξιότητες, 185 έννοιες γνώσης και 5 εγκάρσιες δεξιότητες που θεωρούνται πιο σημαντικές για μια πιο πράσινη αγορά εργασίας. Στα παραδείγματα «πράσινων δεξιοτήτων» περιλαμβάνονται ο τρόπος διενέργειας ενεργειακών ελέγχων, η μέτρηση της βιωσιμότητας των τουριστικών δραστηριοτήτων, καθώς και ο τρόπος κατάρτισης προσωπικού σε προγράμματα ανακύκλωσης. Στις αρχές του 2022 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε επίσης το ευρωπαϊκό πλαίσιο ικανοτήτων βιωσιμότητας (GreenComp), το οποίο παρέχει μια επισκόπηση των πιο εγκάρσιων ικανοτήτων που χρειάζονται οι πολίτες για να ζουν και να εργάζονται σε μια πιο πράσινη κοινωνία[112]. Το GreenComp περιλαμβάνει τέσσερις αλληλένδετους τομείς ικανοτήτων: «ενσωμάτωση των αξιών της βιωσιμότητας», «αποδοχή της πολυπλοκότητας όσον αφορά τη βιωσιμότητα», «δημιουργία οραμάτων για ένα βιώσιμο μέλλον» και «δράση για τη βιωσιμότητα». Από κοινού, η ταξινόμηση των δεξιοτήτων για την πράσινη μετάβαση και το GreenComp

[110] Βλ. Centeno, C., Karpinski, Z. and Urzi Brancati, M.C., *Supporting policies addressing the digital skills gap* (Στήριξη πολιτικών που αντιμετωπίζουν το χάσμα των ψηφιακών δεξιοτήτων), 2022, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

[111] Βλ.: European Commission, *Green Skills and Knowledge Concepts: Labelling the ESCO classification* (Πράσινες δεξιότητες και έννοιες γνώσης: Επισήμανση της ταξινόμησης ESCO 2022, Τεχνική έκθεση, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Ένταξης.

[112] Βλ.: JRC, *GreenComp: The European sustainability competence framework* (Το ευρωπαϊκό πλαίσιο ικανοτήτων βιωσιμότητας), 2022, Αρχείο δημοσιεύσεων του JRC.

παρέχουν προσανατολισμό για τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης σχετικά με τον τρόπο προσαρμογής στην πράσινη μετάβαση.

Η κατάσταση των νέων στην αγορά εργασίας έχει βελτιωθεί μετά την κρίση λόγω της νόσου COVID-19, αλλά παραμένει ιδιαίτερα δύσκολη σε ορισμένα κράτη μέλη. Το ποσοστό ανεργίας των νέων (ηλικίας 15-24 ετών) στην ΕΕ ανέκαμψε μετά την κορύφωσή του στο 19,1 % το τρίτο τρίμηνο του 2020 και βρίσκεται πλέον κάτω από το προ της κρίσης επίπεδό του (14,4 % το δεύτερο τρίμηνο του 2022 έναντι 15,3 % το τέταρτο τρίμηνο του 2019). Ειδικότερα, από την κορύφωσή του στο τρίτο τρίμηνο του 2020, μειώθηκε κατά περισσότερο από 11 εκατοστιαίες μονάδες στη Λιθουανία και στην Ισπανία, και σχεδόν 10 εκατοστιαίες μονάδες στο Λουξεμβούργο, στην Πορτογαλία, την Ιρλανδία και την Ιταλία, ενώ συνέχισε να αυξάνεται μόνο στη Φινλανδία (+ 2,1 εκατοστιαίες μονάδες), τη Σουηδία (+ 4,2 εκατοστιαίες μονάδες) και την Εσθονία (+ 0,1 εκατοστιαίες μονάδες). Ωστόσο, το ποσοστό ανεργίας των νέων παραμένει σχεδόν τριπλάσιο από εκείνο του συνολικού πληθυσμού ηλικίας 25-74 ετών, το οποίο ανήλθε στο 5,2 % το δεύτερο τρίμηνο του 2022. Εξακολουθεί να είναι ιδιαίτερα υψηλό στη Ρουμανία, την Εσθονία, την Ιταλία, τη Σουηδία, την Ισπανία και την Ελλάδα, με ποσοστά καταγραφής άνω του 20 % —βλ. διάγραμμα 2.2.8. Οι διαρθρωτικές προκλήσεις που οι νέοι αντιμετωπίζουν στην αγορά εργασίας απαιτούν την ανάληψη αποφασιστικής δράσης πολιτικής για την πρόληψη των κινδύνων μακροπρόθεσμων αρνητικών επιπτώσεων στις δεξιότητες και στις προοπτικές των νέων όσον αφορά την αγορά εργασίας.

Διάγραμμα 2.2.8: Η ανεργία των νέων βελτιώθηκε μετά την κρίση λόγω της νόσου COVID-19, αλλά παραμένει ιδιαίτερα υψηλή σε ορισμένες χώρες

Ποσοστό ανεργίας (ατόμων ηλικίας 15-24 ετών, ως % του οικονομικά ενεργού πληθυσμού) για το τέταρτο τρίμηνο του 2019 (προ κρίσης), το τρίτο τρίμηνο του 2020 (κορύφωση της κρίσης) και το δεύτερο τρίμηνο του 2022 (μετά την κρίση)

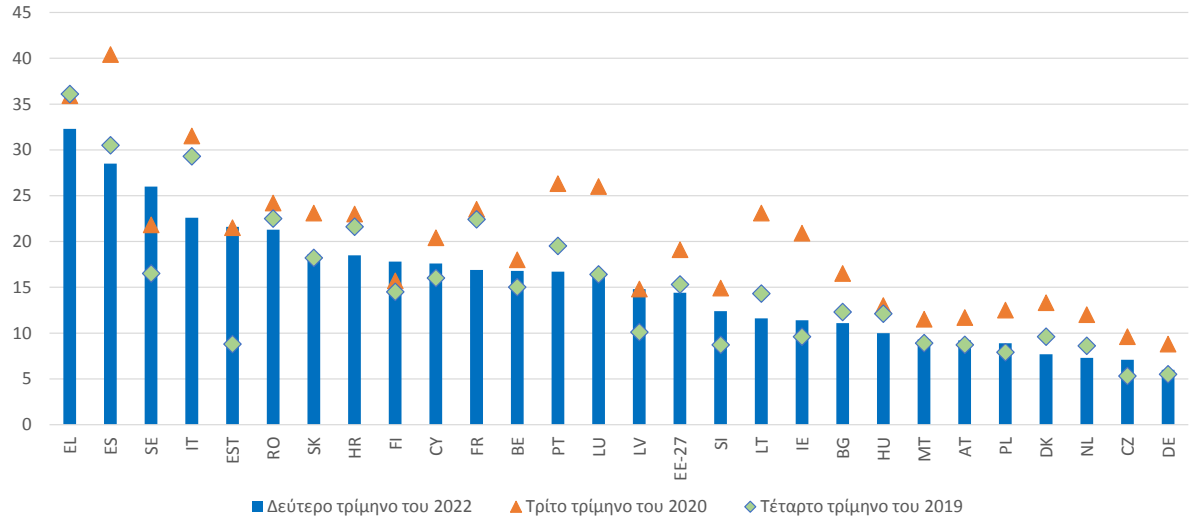

Σημειώσεις: στοιχεία προσαρμοσμένα σε εποχικές διακυμάνσεις. Χαμηλή αξιοπιστία για τις EST, HR, LU, MT και SI το τέταρτο τρίμηνο του 2019 και το τρίτο τρίμηνο του 2020, καθώς και για τις LU, MT και SI κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2022. Ο ορισμός διαφέρει για την FR και την ES κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2022.
Πηγή: Eurostat [une_rt_q], ΕΕΔ.

Ύστερα από αρνητική τάση επί πέντε έτη στο ποσοστό των ατόμων ηλικίας 15-29 ετών που βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης (ποσοστό ΕΑΕΚ), εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών μετά την κρίση λόγω της νόσου COVID-19. Μετά την πτωτική τάση από 16,1 % το 2013 σε 12,6 %

το 2019, το 2020 σημειώθηκε αύξηση του ποσοστού ΕΑΕΚ πάνω από 1 εκατοστιαία μονάδα στην ΕΕ-27[113]. Το 2021 ένα έτος μετά την κορύφωση της κρίσης λόγω της νόσου COVID-19, το ποσοστό ΕΑΕΚ για την ΕΕ διαμορφώθηκε στο 13,1 %, με σημαντική ανομοιογένεια μεταξύ των κρατών μελών. Η Ιταλία (23,1 %), η Ρουμανία (20,3 %), η Βουλγαρία (17,6 %) και η Ελλάδα (17,3 %) κατέγραψαν τα υψηλότερα ποσοστά ΕΑΕΚ το 2021, τα οποία όλα δείχνουν «κρίσιμη» την κατάσταση με βάση τη μεθοδολογία του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων, ενώ για έντεκα κράτη μέλη, με πρώτη τις Κάτω Χώρες (5,5 %), το ποσοστό είναι κάτω του 10 % —βλ. διάγραμμα 2.2.9. Η πλειονότητα των κρατών μελών καταγράφουν περιφερειακές διαφορές στα ποσοστά ΕΑΕΚ, οι οποίες είναι σε ορισμένες περιπτώσεις ουσιαστικές (βλ. παράρτημα 3). Το ποσοστό των ανέργων ΕΑΕΚ το 2021, δηλαδή των νέων που δεν εργάζονται, ενώ αναζητούν ενεργά εργασία και είναι διαθέσιμοι, αναφέρεται ότι θα διαμορφωθεί στο 5,0 %, ποσοστό που είναι σχεδόν πανομοιότυπο με το προ της κρίσης ποσοστό του 4,9 % το 2019[114]. Οι περισσότεροι νέοι ΕΑΕΚ βρίσκονται εκτός του εργατικού δυναμικού και, ως εκ τούτου, είναι οικονομικά μη ενεργοί· η εν λόγω υποομάδα έχει βιώσει ιδιαίτερα έντονα τις επιπτώσεις της κρίσης λόγω της νόσου COVID-19, καθώς αυξήθηκε από 7,8 % το 2019 σε 8,7 % το 2020. Το 2021 το ποσοστό των οικονομικά μη ενεργών ΕΑΕΚ ήταν ιδιαίτερα υψηλό στην Ιταλία (15,4 %), τη Ρουμανία (15 %), τη Βουλγαρία (13,7 %) και την Πολωνία (10,2 %). Αντιθέτως, ήταν σχετικά χαμηλό στη Σουηδία (3,1 %) και στις Κάτω Χώρες (3,8 %)[115].

[113] Eurostat [edat_lfse35], ΕΕΔ. Δεν γίνεται σύγκριση με τις τιμές του εν λόγω δείκτη πριν από το 2021, καθότι υπάρχει διακοπή στη χρονολογική σειρά το 2021 για όλα τα κράτη μέλη εξαιτίας της έναρξης ισχύος ενός νέου κανονιστικού πλαισίου για τις ευρωπαϊκές κοινωνικές στατιστικές.

[114] Eurostat [edat_lfse_20], ΕΕΔ.

[115] Βλ.: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Employment and Social Developments in Europe 2022* (Εργασιακές και κοινωνικές εξελίξεις στην Ευρώπη 2022), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022.

Διάγραμμα 2.2.9: Σημαντικές διαφορές παρατηρούνται στα ποσοστά ΕΑΕΚ μεταξύ των κρατών μελών μετά την κορύφωση της κρίσης λόγω της νόσου COVID-19

Ποσοστό ΕΑΕΚ (ατόμων ηλικίας 15-29 ετών), επίπεδα του 2021 και μεταβολές σε σχέση με το προηγούμενο έτος (ως %, πρωταρχικός δείκτης του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων)

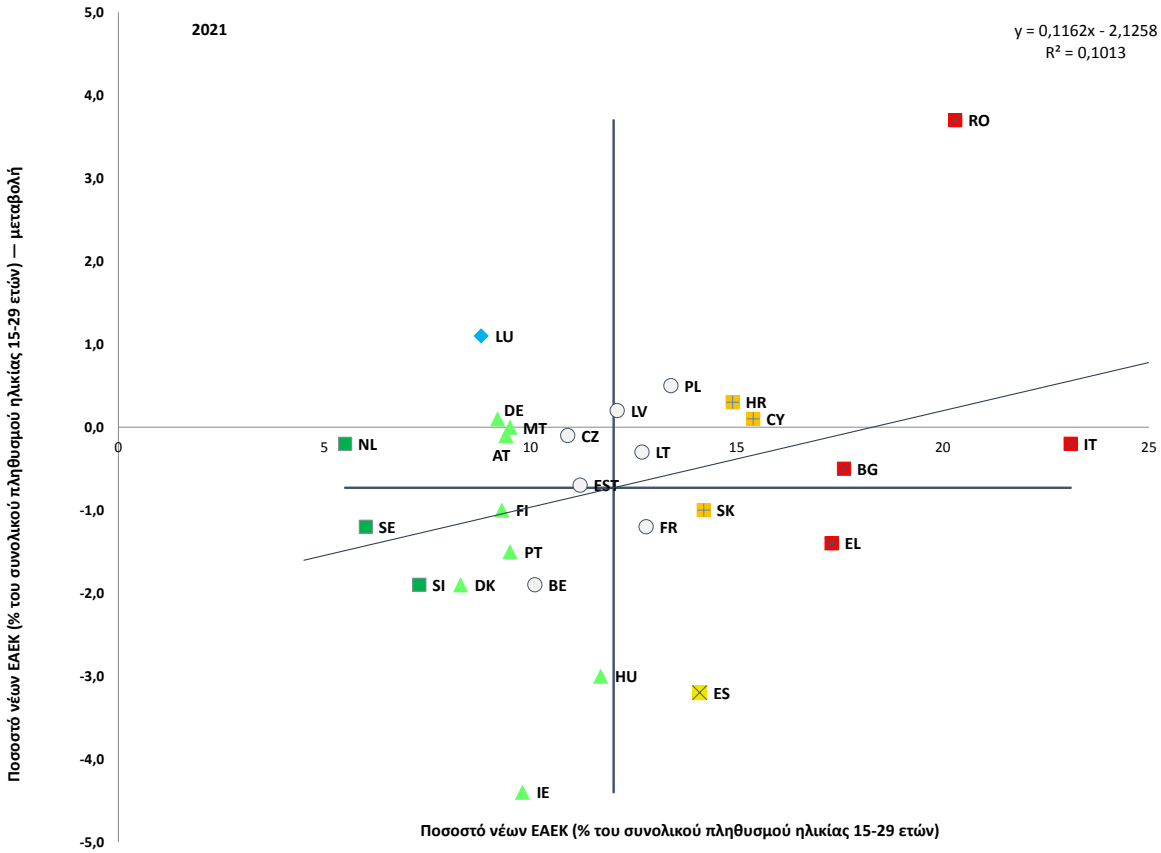

Σημείωση: Διακοπή στη χρονολογική σειρά το 2021 για όλα τα κράτη μέλη λόγω της έναρξης ισχύος ενός νέου κανονιστικού πλαισίου για τις ευρωπαϊκές κοινωνικές στατιστικές. Ο ορισμός διαφέρει για την ES και την FR το 2021. Το υπόμνημα παρουσιάζεται στο παράρτημα.
Πηγή: Eurostat [edat_lfse_35], ΕΕΔ της ΕΕ.

Συνολικά, το ποσοστό ΕΑΕΚ παραμένει ιδιαίτερα υψηλό μεταξύ των γυναικών και των ατόμων που προέρχονται από οικογένειες μεταναστών. Το ποσοστό των γυναικών που βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης στην ΕΕ (14,5 %) ήταν κατά 2,7 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερο το 2021 από εκείνο των ανδρών (11,8 %), κυρίως λόγω των μεγαλύτερων ευθυνών φροντίδας —βλ. διάγραμμα 2.2.10[116]. Ενώ η διαφορά ήταν μικρότερη από 1 εκατοστιαία μονάδα σε ορισμένα κράτη μέλη (Βέλγιο, Δανία, Ιρλανδία, Γαλλία, Ισπανία, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες, Πορτογαλία, Φινλανδία, Σουηδία), σε άλλα κράτη μέλη ήταν πάνω από 10 εκατοστιαίες μονάδες (Τσεχία και Ρουμανία). Μεταξύ των γυναικών ΕΑΕΚ, η οικονομική αδράνεια είναι πολύ συχνότερη από την ανεργία (10,2 % έναντι 4,3 %), ενώ για τους άνδρες ΕΑΕΚ η οικονομική αδράνεια είναι ελαφρώς υψηλότερη από την ανεργία (6,3 % έναντι 5,5 %)[117]. Το ποσοστό ΕΑΕΚ των νέων που έχουν γεννηθεί εκτός ΕΕ ήταν επίσης σημαντικά υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό για τους γηγενείς το 2021 (24,7 % έναντι 12,3 %)[118]. Επιπλέον, η κατάσταση ήταν κατά μέσο όρο χειρότερη για

[116] Eurofound, *Επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 στους νέους στην ΕΕ*, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2021.
[117] Eurostat [edat_lfse_14], ΕΕΔ της ΕΕ.
[118] Eurostat [edat_lfse_28], ΕΕΔ της ΕΕ.

τις γυναίκες που γεννήθηκαν εκτός της ΕΕ, με ποσοστό 31,6 %, το οποίο είναι πάνω από 17 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερο απ' ό,τι για τις γηγενείς συνομήλικές τους (13,3 %).

Διάγραμμα 2.2.10: Σχεδόν σε όλα τα κράτη μέλη, το ποσοστό ΕΑΕΚ είναι υψηλότερο μεταξύ των γυναικών

Ποσοστά γυναικών και ανδρών ΕΑΕΚ (ηλικίας 15-29 ετών, ως %, 2021)

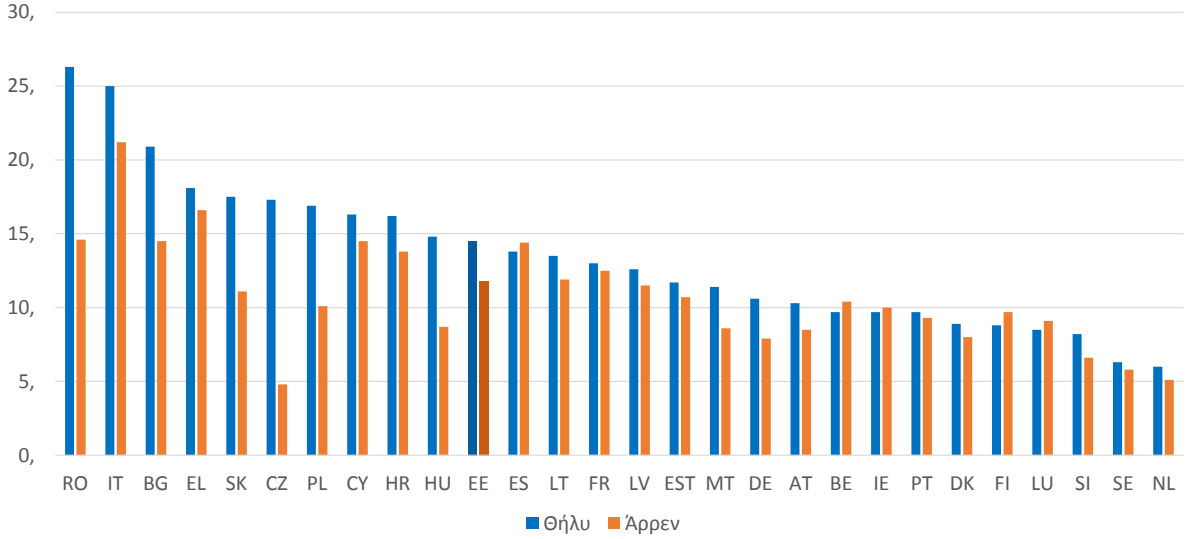

Σημείωση: Ο ορισμός διαφέρει για την ES και την FR.
Πηγή: Eurostat [edat_lfse_20], ΕΕΔ της ΕΕ.

Το ποσοστό απασχόλησης εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας συνέχισε να αυξάνεται το 2021 σε όλα τα κράτη μέλη. Με βάση τη μακροχρόνια τάση, η οποία αντικατοπτρίζει τις δημογραφικές αλλαγές και τις αυξήσεις της ηλικίας συνταξιοδότησης σε πολλά κράτη μέλη, το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων ηλικίας 55-64 ετών σημείωσε περαιτέρω αύξηση το 2021, καθώς ανήλθε στο 60,5 % (1,3 εκατοστιαίες μονάδες περισσότερο απ' ό,τι το 2020 και 15,4 εκατοστιαίες μονάδες περισσότερο απ' ό,τι πριν από μια δεκαετία). Συνολικά, η πανδημία δεν επηρέασε αυτήν την αυξητική τάση. Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν διαφορές μεταξύ των κρατών μελών, ορισμένα από τα οποία καταγράφουν ποσοστά απασχόλησης για εργαζομένους μεγαλύτερης ηλικίας πολύ πάνω από το 70 % (Σουηδία, Δανία, Γερμανία, Κάτω Χώρες και Εσθονία), ενώ άλλα κράτη μέλη παραμένουν κάτω του 50 % (Κροατία, Ελλάδα, Λουξεμβούργο και Ρουμανία). Σημαντικό χάσμα (άνω των 30 εκατοστιαίων μονάδων) μεταξύ του ποσοστού απασχόλησης των εργαζομένων ηλικίας 55-64 ετών και των εργαζομένων ηλικίας 25-54 ετών παρατηρείται σε χώρες όπως το Λουξεμβούργο, η Σλοβενία, η Μάλτα, η Ρουμανία, η Κροατία και η Πολωνία, έναντι μέσου χάσματος 19,9 εκατοστιαίων μονάδων στην ΕΕ.

Το χάσμα απασχόλησης μεταξύ των φύλων παρέμεινε αμετάβλητο και σημαντικό καθ' όλη τη διάρκεια της κρίσης λόγω της νόσου COVID-19 και σημείωσε μόνο μικρή μείωση κατά το προηγούμενο έτος. Η τιμή του δείκτη παρέμεινε ουσιαστικά αμετάβλητη σε υψηλό επίπεδο κατά τη διάρκεια της κρίσης λόγω της νόσου COVID-19 (11,2 εκατοστιαίες μονάδες το 2019 και 11,1 εκατοστιαίες μονάδες το 2020). Η ανάκαμψη της αγοράς εργασίας το 2021 συνέπεσε με μια μικρή μείωση του χάσματος απασχόλησης μεταξύ των φύλων, κατά 0,3 εκατοστιαίες μονάδες στις 10,8 εκατοστιαίες μονάδες. Αυτό αποτυπώνει κάπως διαφορετική δυναμική στην απασχόληση γυναικών και ανδρών κατά τη διάρκεια της πανδημίας: μολονότι και οι δύο ομάδες σημείωσαν μείωση του ποσοστού απασχόλησης κατά περίπου 1 εκατοστιαία μονάδα το 2020, η ανάκαμψη της απασχόλησης το 2021 ήταν κάπως εντονότερη για τις γυναίκες (1,6 εκατοστιαίες μονάδες) απ' ό,τι για τους άνδρες (1,3 εκατοστιαίες μονάδες). Ως εκ τούτου, το 2021 το ποσοστό απασχόλησης των

ανδρών διαμορφώθηκε στο 78,5 % σε σύγκριση με το 67,7 % για τις γυναίκες, με αποτέλεσμα και οι δύο περιπτώσεις να υπερβούν τα προ της πανδημίας επίπεδα απασχόλησης. Μετά τη μείωση το 2020, το χάσμα απασχόλησης μεταξύ των φύλων όσον αφορά τους εργαζομένους μεγαλύτερης ηλικίας έχει παραμείνει σταθερό στις 12,7 εκατοστιαίες μονάδες και είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό για την ηλικιακή ομάδα 20-64 ετών (10,8 εκατοστιαίες μονάδες).

Εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές διαφορές όσον αφορά το χάσμα απασχόλησης μεταξύ των φύλων στις διάφορες χώρες, χωρίς σαφείς ενδείξεις σύγκλισης. Το μικρότερο χάσμα απασχόλησης μεταξύ των φύλων το 2021 καταγράφηκε στη Λιθουανία (1,4 εκατοστιαίες μονάδες), στη Φινλανδία (2 εκατοστιαίες μονάδες) και στην Εσθονία (3,7 εκατοστιαίες μονάδες), οι οποίες κατατάσσονται όλες ως χώρες με τη «βέλτιστη επίδοση» σύμφωνα με τη μεθοδολογία του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων —βλ. διάγραμμα 2.2.11. Αντιθέτως, επισημάνθηκαν «κρίσιμες καταστάσεις» για τη Ρουμανία (20,1 εκατοστιαίες μονάδες), την Ελλάδα (19,8 εκατοστιαίες μονάδες), την Ιταλία (19,2 εκατοστιαίες μονάδες) και την Τσεχία (15,4 εκατοστιαίες μονάδες). Δεν είναι ορατή κάποια σαφής τάση σύγκλισης μεταξύ των κρατών μελών. Στα δύο κράτη μέλη, στα οποία το χάσμα απασχόλησης μεταξύ των φύλων ήταν ήδη το μεγαλύτερο, σημειώθηκε περαιτέρω αύξηση (στη Ρουμανία κατά 0,8 εκατοστιαίες μονάδες και στην Ελλάδα κατά 0,4 εκατοστιαίες μονάδες), ενώ οι δύο χώρες με το δεύτερο μεγαλύτερο χάσμα (Ιταλία και Μάλτα) σημείωσαν μείωση (κατά 0,5 εκατοστιαίες μονάδες και 1 εκατοστιαία μονάδα, αντίστοιχα). Όσον αφορά τα ποσοστά απασχόλησης των γυναικών, η Σουηδία παραμένει η χώρα με τη βέλτιστη επίδοση στην ΕΕ με 78 %, ακολουθούμενη από την Εσθονία, τις Κάτω Χώρες και τη Λιθουανία, όλες με ποσοστό άνω του 76 %. Αντιθέτως, η Ιταλία και η Ελλάδα είχαν τα χαμηλότερα ποσοστά, αμφότερες κάτω του 54 %, ακολουθούμενες από τη Ρουμανία με 56,9 %.

Διάγραμμα 2.2.11: Παρά τη μικρή μείωση του χάσματος απασχόλησης μεταξύ των φύλων, εξακολουθούν να υπάρχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ των κρατών μελών

Χάσμα απασχόλησης μεταξύ των φύλων (ηλικίας 20-64 ετών), επίπεδα του 2021 και μεταβολές σε σχέση με το προηγούμενο έτος (ως %, πρωταρχικός δείκτης του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων)

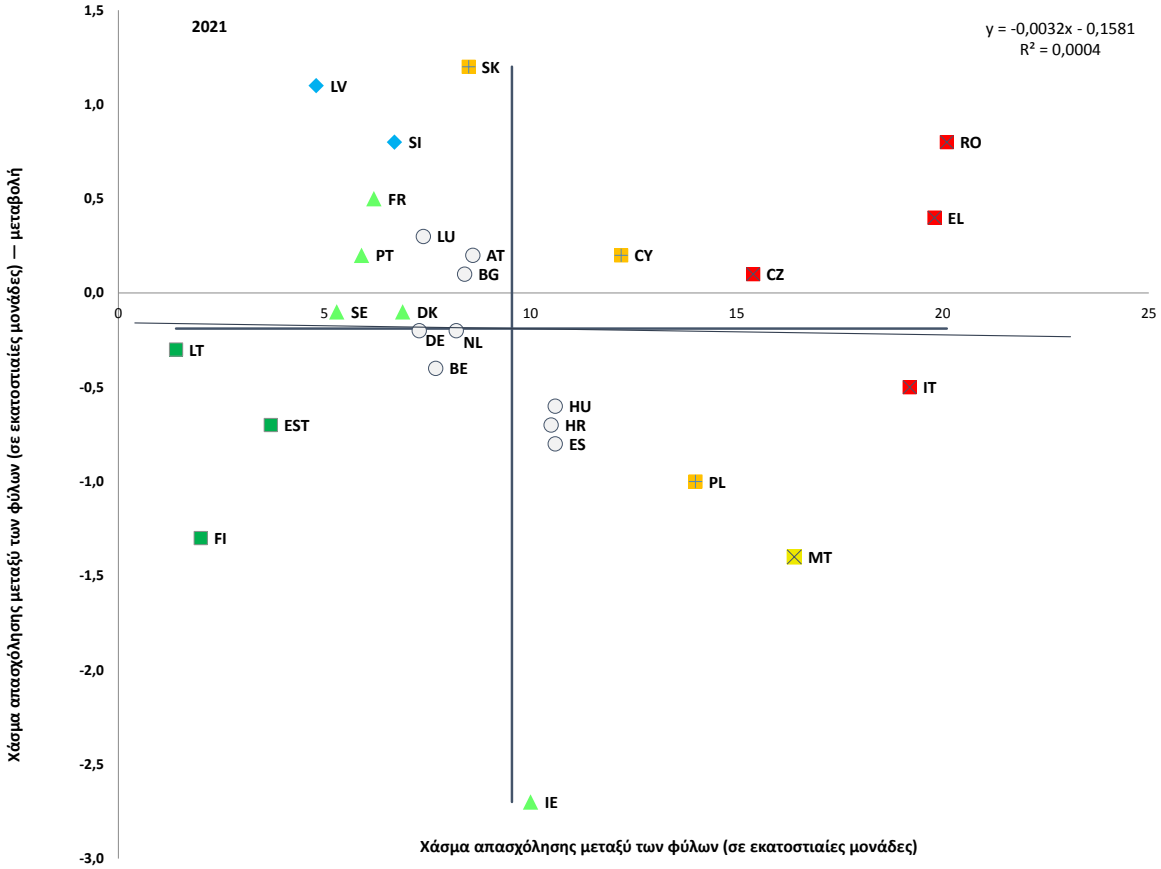

Σημείωση: Το υπόμνημα παρουσιάζεται στο παράρτημα. Ο ορισμός διαφέρει για την ES και την FR.
Πηγή: Eurostat, [tesem060], ΕΕΔ της ΕΕ.

Το χάσμα απασχόλησης μεταξύ των φύλων είναι μεγαλύτερο αν ληφθούν υπόψη οι πραγματικές δεδουλευμένες ώρες εργασίας, όπως ενσωματώνονται στην απασχόληση σε ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης (ΙΠΑ), στοιχείο που αντικατοπτρίζει σε μεγάλο βαθμό το υψηλότερο ποσοστό μερικής απασχόλησης μεταξύ των γυναικών (το 28,3 % των απασχολούμενων γυναικών εργαζόταν με καθεστώς μερικής απασχόλησης σε σύγκριση με το 7,6 % των ανδρών το 2021)[119]. Το 2021 το χάσμα απασχόλησης μεταξύ των φύλων σε ΙΠΑ για τα άτομα ηλικίας 20-64 ετών διαμορφώθηκε στις 16,3 εκατοστιαίες μονάδες, μειωμένο ελαφρώς σε σύγκριση με το 2020 (κατά 0,7 εκατοστιαίες μονάδες). Η μείωση αυτή ήταν κάπως μεγαλύτερη απ' ό,τι για το ποσοστό απασχόλησης, η οποία αντανακλά τις αυξήσεις πλήρους απασχόλησης μεταξύ των γυναικών. Το 2021 το χάσμα σε ΙΠΑ ήταν το χαμηλότερο στη Λιθουανία, τη Φινλανδία και τη Λετονία, ενώ το μεγαλύτερο παρατηρήθηκε στη Μάλτα (23,5 εκατοστιαίες μονάδες), την Ιταλία (21,2 εκατοστιαίες μονάδες) και στις Κάτω Χώρες (20,1 εκατοστιαίες μονάδες).

[119] Το ποσοστό απασχόλησης σε ΙΠΑ συγκρίνει τις διαφορές μεταξύ των ομάδων ως προς τον μέσο όρο των δεδουλευμένων ωρών εργασίας. Το ποσοστό απασχόλησης σε ΙΠΑ υπολογίζεται με τη διαίρεση του συνολικού αριθμού των δεδουλευμένων ωρών εργασίας στην οικονομία (πρώτη εργασία, δεύτερη εργασία κ.λπ.) διά τον μέσο αριθμό ωρών πλήρους απασχόλησης (περίπου 40) και διά τον αριθμό των ατόμων ηλικίας 20-64 ετών. Πηγή: Κοινό πλαίσιο αξιολόγησης (ΚΠΑ), υπολογισμός βάσει στοιχείων της Eurostat.

Πίσω από το χάσμα απασχόλησης μεταξύ των φύλων στην ΕΕ βρίσκεται επίσης ο ισχυρότερος αντίκτυπος της γονεϊκότητας και άλλων ευθυνών παροχής φροντίδας στην απασχόληση των γυναικών, κάτι που καταδεικνύει την καίρια σημασία της διαθεσιμότητας οικονομικά προσιτών ποιοτικών υπηρεσιών φροντίδας και κατάλληλων πολιτικών για την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής, μεταξύ άλλων υπό το πρίσμα της δημογραφικής πρόκλησης της μείωσης των ποσοστών γεννήσεων. Το 2021 το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων με τουλάχιστον ένα παιδί ηλικίας κάτω των έξι ετών ήταν υψηλότερο για τους άνδρες ηλικίας 25-49 ετών σε σύγκριση με τους άνδρες χωρίς μικρά παιδιά (κατά 9,7 εκατοστιαίες μονάδες κατά μέσο όρο στην ΕΕ) σε όλα τα κράτη μέλη, ενώ το ποσοστό ήταν μικρότερο για τις γυναίκες (κατά 10,6 εκατοστιαίες μονάδες σε επίπεδο ΕΕ) σε όλα τα κράτη μέλη εκτός από τρία (Σουηδία, Πορτογαλία και Σλοβενία) — βλ. διάγραμμα 2.2.12[120]. Το αρνητικό χάσμα για τις γυναίκες ήταν ιδιαίτερα μεγάλο (πάνω από 45 εκατοστιαίες μονάδες) στην Τσεχία. Ο διαφορετικός αντίκτυπος σε γυναίκες και άνδρες συνδέεται επίσης με την άνιση κατανομή της μη αμειβόμενης εργασίας. Το 2021 οι γυναίκες αφιέρωσαν σημαντικά περισσότερο χρόνο εβδομαδιαίως σε μη αμειβόμενη εργασία (31 ώρες) σε σύγκριση με τους άνδρες (18 ώρες), με μεγάλο μέρος της διαφοράς να οφείλεται στον χρόνο που αφιερώνεται σε δραστηριότητες φροντίδας, κυρίως για τα παιδιά[121]. Το 2021 περίπου 1,4 εκατομμύρια γυναίκες ηλικίας 20-64 ετών στην ΕΕ (20 % του συνόλου) δεν αναζήτησαν εργασία λόγω ευθυνών φροντίδας, αλλά επιθυμούσαν να εργαστούν, σε σύγκριση με μόλις περίπου 130 000 άνδρες (3 % του συνόλου). Περίπου μία στις τέσσερις γυναίκες που εργάζονταν με καθεστώς μερικής απασχόλησης το έπραξε λόγω ευθυνών παροχής φροντίδας σε σύγκριση με έναν στους είκοσι άνδρες[122]. Ο αντίκτυπος στην απασχόληση συνδέεται επίσης στενά με τις διαφορές στο μορφωτικό επίπεδο. Το 2021 το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών χαμηλής ειδίκευσης με ένα τουλάχιστον παιδί κάτω των έξι ετών ανήλθε σε 36 %, σε αντίθεση με το 63,9 % των γυναικών με πτυχίο ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και το 81,5 % των γυναικών με πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η φροντίδα των ατόμων με ανάγκες μακροχρόνιας φροντίδας αποτελεί έναν ακόμα παράγοντα που εμποδίζει την είσοδο πολλών γυναικών στην αγορά εργασίας. Κατά μέσο όρο, περίπου 52 εκατομμύρια Ευρωπαίοι (14,4 % του πληθυσμού ηλικίας 18 έως 74 ετών) παρέχουν άτυπη μακροχρόνια φροντίδα σε μέλη της οικογένειας ή φίλους σε εβδομαδιαία βάση, εκ των οποίων το 60 % είναι γυναίκες. Όταν χρησιμοποιούνται ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης, οι άτυποι φροντιστές αντιπροσωπεύουν σχεδόν το 80 % των παρόχων φροντίδας σε επίπεδο ΕΕ[123].

[120] Eurostat [lfst_hheredch]. Δεν γίνεται σύγκριση με τις τιμές του εν λόγω δείκτη πριν από το 2021, καθότι υπάρχει διακοπή στη χρονολογική σειρά το 2021 για όλα τα κράτη μέλη εξαιτίας της έναρξης ισχύος ενός νέου κανονιστικού πλαισίου για τις ευρωπαϊκές κοινωνικές στατιστικές.

[121] Eurofound, *COVID-19 pandemic and the gender divide at work and home* (Πανδημία COVID-19 και το χάσμα μεταξύ των φύλων στην εργασία και στο σπίτι), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022.

[122] Ευρωπαϊκή Επιτροπή, υπολογισμοί της ΓΔ EMPL με βάση τα στοιχεία [lfsa_epgar] και [lfsa_epgaed].

[123] Van der Ende, M. et al. (2021), **Error! Hyperlink reference not valid.**

Διάγραμμα 2.2.12: Ο αντίκτυπος της γονεϊκότητας στην απασχόληση διαφέρει μεταξύ ανδρών και γυναικών

Διαφορά στα ποσοστά απασχόλησης γονέων (ηλικίας 25-49 ετών) με παιδιά (0-6 ετών) και ενηλίκων χωρίς παιδιά, ανά φύλο (εκατοστιαίες μονάδες, 2021)

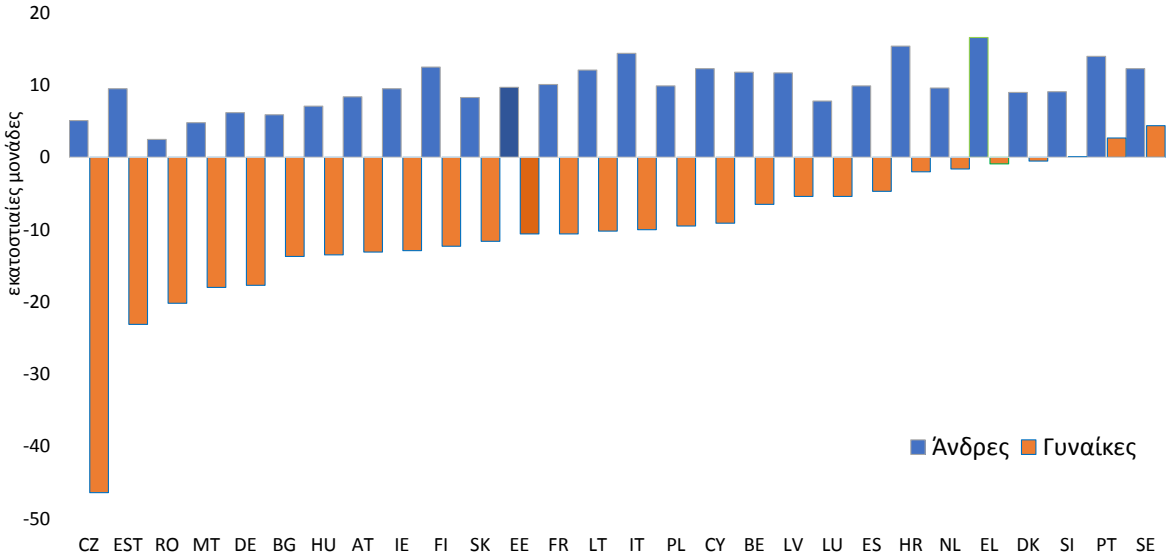

Πηγή: Eurostat [lfst_hheredch], ΕΕΔ της ΕΕ.

Η πρόσβαση σε ποιοτική και οικονομικά προσιτή προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα (ΠΕΦ) είναι καίριας σημασίας για την προώθηση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας, ιδίως μεταξύ των γυναικών, καθώς και για τη μείωση των αρνητικών επιπτώσεων του κοινωνικοοικονομικού υπόβαθρου των παιδιών στο μελλοντικό μορφωτικό τους επίπεδο. Με βάση τον πρωταρχικό δείκτη του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων, η συμμετοχή των παιδιών ηλικίας κάτω των 3 ετών στην τυπική ΠΕΦ αντιστοιχούσε στο 36,6 % στην ΕΕ το 2021 (και συνεπώς υπερέβαινε τον στόχο της Βαρκελώνης που είχε τεθεί στο 33 %)[124]. Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν διαφορές μεταξύ των κρατών μελών, με την πλειονότητα να μην έχει ακόμη επιτύχει τον στόχο. Για την Τσεχία, τη Ρουμανία και την Ουγγαρία, η ανάλυση του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων καταγράφει «κρίσιμη» κατάσταση —βλ. διάγραμμα 2.2.13[125]. Στο άλλο άκρο του φάσματος, στη Δανία, στις Κάτω Χώρες και στο Λουξεμβούργο, πάνω από το 60 % των παιδιών ηλικίας κάτω των 3 ετών είναι εγγεγραμμένα σε ΠΕΦ. Στις Κάτω Χώρες, ωστόσο, η εβδομαδιαία φοίτηση για την πλειονότητα των παιδιών αυτών είναι διάρκειας κάτω των 30 ωρών. Ορισμένα κράτη μέλη προσφέρουν ένα εύρος υποστήριξης στις οικογένειες, από εγγυημένες θέσεις (για παράδειγμα Δανία, Εσθονία και Λετονία, όχι όμως απαραίτητα δωρεάν), έως μειώσεις διδάκτρων και επιδοτήσεις που καλύπτουν μέρος ή το σύνολο των δαπανών και πιστώσεις φόρου, παρότι οι τελευταίες τείνουν να είναι φθίνουσες. Μολονότι η στοχευμένη στήριξη

[124] Η ευρωπαϊκή στρατηγική για τη φροντίδα, που παρουσιάστηκε τον Σεπτέμβριο του 2022, θέτει νέους στόχους για την προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα, με αποτέλεσμα την αναθεώρηση των στόχων της Βαρκελώνης. Έως το 2030 τουλάχιστον το 50 % των παιδιών ηλικίας κάτω των 3 ετών και το 96 % των παιδιών ηλικίας μεταξύ 3 ετών και της ηλικίας έναρξης της υποχρεωτικής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης θα πρέπει να συμμετέχουν σε προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα.

[125] Η Σλοβακία παρουσιάζει επίσης πολύ χαμηλό ποσοστό συμμετοχής (1,4 %) με βάση τα στοιχεία του 2018 (τα στοιχεία για το 2019 δεν ήταν διαθέσιμα κατά την καταληκτική ημερομηνία).

μπορεί να οδηγήσει σε σημαντικές μειώσεις για τα άτομα με χαμηλά εισοδήματα, το εναπομένον κόστος της ΠΕΦ θα μπορούσε να είναι αρκετά υψηλό (1/4 των αποδοχών πλήρους απασχόλησης), ιδίως όταν η χρήση της συνεπάγεται απώλεια γενναιόδωρων επιδομάτων κατ' οίκον φροντίδας ή ανατροφής τέκνου που προσφέρονται σε ορισμένα κράτη μέλη (Φινλανδία, Σλοβενία και Σλοβακία)[126]. Εκτός από τις ποιοτικές και προσβάσιμες υπηρεσίες παιδικής φροντίδας, οι κατάλληλες πολιτικές για την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής, όπως οι ευέλικτες ρυθμίσεις εργασίας ή οι οικογενειακές άδειες, διαδραματίζουν επίσης σημαντικό ρόλο στον περιορισμό των εμποδίων για τη συμμετοχή στην αγορά εργασίας των ατόμων με ευθύνες παροχής φροντίδας.

Διάγραμμα 2.2.13: Εξακολουθούν να υπάρχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ των κρατών μελών όσον αφορά τη συμμετοχή σε υπηρεσίες παιδικής φροντίδας

Παιδιά κάτω των 3 ετών σε επίσημες δομές παιδικής φροντίδας και ετήσια μεταβολή, επίπεδα του 2021 και μεταβολές σε σχέση με το προηγούμενο έτος (ως %, πρωταρχικός δείκτης του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων)

Σημείωση: Το υπόμνημα παρουσιάζεται στο παράρτημα. Τα στοιχεία για την IT και την PL είναι προσωρινά. Διακοπή στη σειρά για το LU. Δεν υπήρξαν διαθέσιμα στοιχεία για την SK και την PT.
Πηγή: Eurostat [tepsr_sp210], EU-SILC.

Η λειτουργία των συστημάτων φορολογίας και παροχών έχει σημαντικές επιπτώσεις στην ισότητα των φύλων όσον αφορά τη συμμετοχή στην αγορά εργασίας. Η πλειονότητα (78 %) των δεύτερων εργαζόμενων μελών της οικογένειας στην ΕΕ είναι γυναίκες. Τα συστήματα κοινής προοδευτικής φορολόγησης μπορούν να επηρεάσουν

[126] Βλ. ΟΟΣΑ 2020, *Net childcare costs in EU countries: Impact on family incomes and work incentives, 2019* (Καθαρό κόστος παιδικής φροντίδας στις χώρες της ΕΕ: Αντίκτυπος στα οικογενειακά εισοδήματα και στα κίνητρα για εργασία, 2019).

αρνητικά την είσοδο στην απασχόληση και τις δεδουλευμένες ώρες εργασίας, καθώς δημιουργούν υψηλή οριακή φορολογική επιβάρυνση. Ο βαθμός κοινής φορολόγησης του συνδυασμένου εισοδήματος ενός ζευγαριού (συμπεριλαμβανομένων των μεταβιβάσιμων πιστώσεων φόρου) και ο σχεδιασμός του συστήματος παροχών (π.χ. αφαίρεση παροχών με βάση τους πόρους) επηρεάζουν τα κίνητρα για συμμετοχή στην αγορά εργασίας και μπορούν να ωθήσουν τα δεύτερα εργαζόμενα μέλη της οικογένειας στην παγίδα της οικονομικής αδράνειας. Η κοινή φορολόγηση μπορεί να μειώσει τη συνολική φορολογική επιβάρυνση των ζευγαριών όταν οι αποδοχές κατανέμονται άνισα μεταξύ των συντρόφων. Ωστόσο, μπορεί να διογκώσει τους οριακούς φορολογικούς συντελεστές για τα άτομα με μηδενικά ή χαμηλότερα εισοδήματα, δεδομένου ότι το σύνολο του εισοδήματός τους φορολογείται ουσιαστικά με υψηλότερο οριακό συντελεστή σύμφωνα με εκείνον του/της συντρόφου τους με το υψηλότερο εισόδημα. Αυτό μπορεί επομένως να συμβάλει στη διεύρυνση του χάσματος απασχόλησης μεταξύ των φύλων, καθώς και του μη διορθωμένου μισθολογικού χάσματος μεταξύ των φύλων (λόγω διαφορών στις μέσες δεδουλευμένες ώρες εργασίας). Η παγίδα της οικονομικής αδράνειας για τα δεύτερα εργαζόμενα μέλη της οικογένειας είναι υψηλότερη (πάνω από 40 %) στη Λιθουανία, τη Δανία, τη Σλοβενία, στο Βέλγιο, στη Γερμανία, στο Λουξεμβούργο και στη Ρουμανία —βλ. διάγραμμα 2.2.14[127]. Αντιθέτως, η παγίδα αυτή είναι κάτω του 20 % στην Ελλάδα και στην Εσθονία και μικρότερη από 10 % στην Κύπρο. Η συμβολή της φορολογίας είναι εντονότερη στο Βέλγιο, στη Γερμανία και τη Ρουμανία.

[127] Αυτό σημαίνει, για παράδειγμα, εάν οικονομικά μη ενεργός/-ή σύζυγος με δύο παιδιά αναλάβει θέση εργασίας που αμείβεται με το 67 % του μέσου μισθού στη Λιθουανία, χάνεται πάνω από το 70 % των αποδοχών του/της λόγω πρόσθετων φόρων και αφαιρούμενων παροχών.

Διάγραμμα 2.2.14: Τα φορολογικά συστήματα μπορούν να αποτελέσουν σημαντικό αντικίνητρο για τα δεύτερα εργαζόμενα μέλη της οικογένειας να αναλάβουν αμειβόμενη εργασία

Παγίδα οικονομικής αδράνειας για τα δεύτερα εργαζόμενα μέλη της οικογένειας (ως %, 2021)

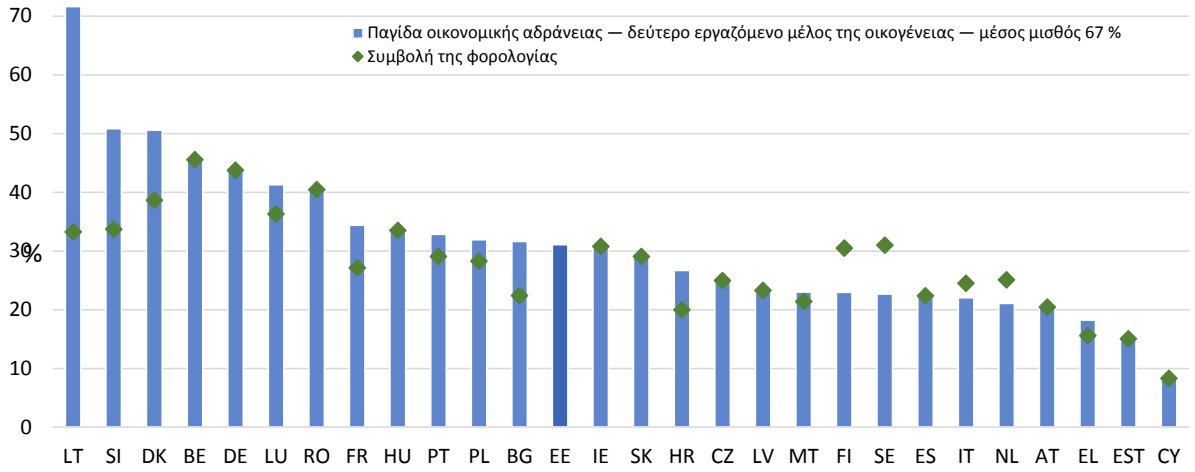

Σημείωση: Τα στοιχεία αφορούν το δεύτερο εργαζόμενο μέλος της οικογένειας που αμείβεται με το 67 % του μέσου μισθού σε οικογένεια με δύο εργαζόμενα μέλη και δύο παιδιά· το πρώτο εργαζόμενο μέλος αμείβεται με τον μέσο μισθό. Η «Συμβολή της φορολογίας (συμπεριλαμβανομένων των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης)» αναφέρεται στο ποσοστό του πρόσθετου ακαθάριστου εισοδήματος που χάνεται λόγω της φορολογίας και των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης (άλλα στοιχεία που συμβάλλουν στην παγίδα του χαμηλού μισθού είναι η αφαίρεση των παροχών ανεργίας, των παροχών κοινωνικής πρόνοιας και των επιδομάτων στέγασης).

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ ECFIN, Βάση δεδομένων σχετικά με φόρους και παροχές, με βάση το μοντέλο φορολογίας και παροχών του ΟΟΣΑ.

Οι παγίδες χαμηλού μισθού μπορεί επίσης να πλήττουν δυσανάλογα τις γυναίκες, καθώς ο υψηλός συντελεστής με τον οποίο αυξάνονται οι φόροι και αφαιρούνται οι παροχές με την αύξηση των αποδοχών μειώνει τα κίνητρα για περισσότερες ώρες εργασίας και την ελκυστικότητα των καλύτερα αμειβόμενων θέσεων εργασίας. Η φορολογία διαδραματίζει επίσης καίριο ρόλο στον καθορισμό του επιπέδου της παγίδας του χαμηλού μισθού, δηλαδή του ποσού της αμοιβής που χάνεται λόγω της φορολογίας εάν ένα άτομο με χαμηλό μισθό (που συχνά εργάζεται με μερική απασχόληση) μεταβεί σε υψηλότερη αμειβόμενη εργασία. Στο διάγραμμα 2.2.15 παρουσιάζεται το ποσοστό των πρόσθετων αποδοχών που χάνεται λόγω της φορολογίας όταν τα δεύτερα εργαζόμενα μέλη της οικογένειας αυξάνουν τις αποδοχές τους από το ένα τρίτο στα δύο τρίτα του μέσου μισθού, με την αύξηση των δεδουλευμένων ωρών εργασίας τους. Κατά μέσο όρο στην ΕΕ, τα δεύτερα εργαζόμενα μέλη της οικογένειας μπορεί να χάσουν περίπου το ένα τρίτο των πρόσθετων αποδοχών τους. Λόγω της υψηλής αξίας των επιδομάτων στέγασης και στις δύο χώρες, οι απώλειες πρόσθετων αποδοχών μπορεί να αυξηθούν πάνω από το 60 % στο Βέλγιο και, σε ακραίες περιπτώσεις, στη Λιθουανία ακόμα και πάνω από το 100 %. Η υψηλότερη συμβολή της φορολογίας στη συγκεκριμένη παγίδα χαμηλού μισθού παρατηρείται στο Βέλγιο, ακολουθούμενο από τη Γερμανία.

Διάγραμμα 2.2.15: Σε πολλά κράτη μέλη, η φορολογία παρέχει αντικίνητρα στους χαμηλόμισθους ώστε να εργάζονται περισσότερες ώρες

Παγίδα χαμηλού μισθού για τα δεύτερα εργαζόμενα μέλη της οικογένειας, (ως %, 2021)

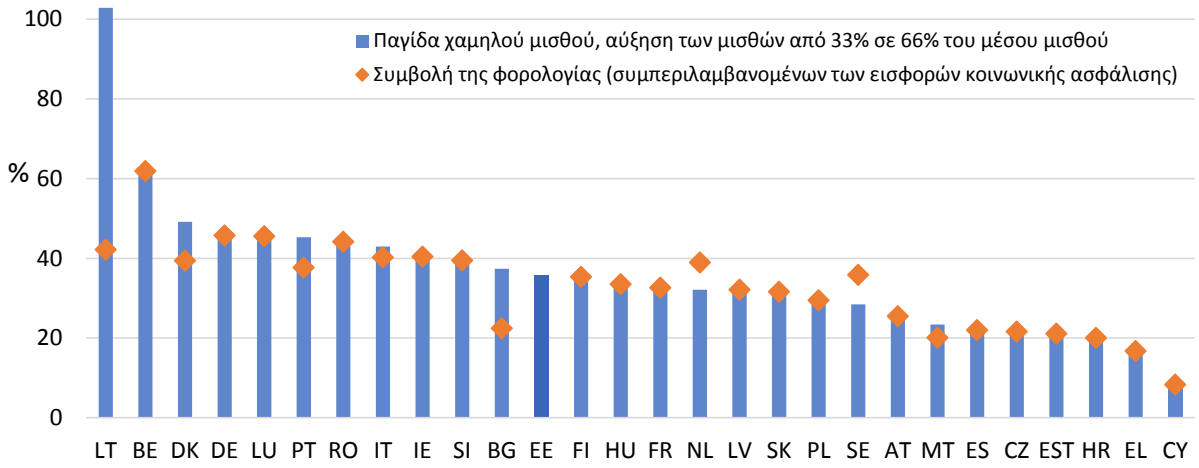

Σημείωση: Παγίδα χαμηλού μισθού όταν ο μισθός του δεύτερου εργαζόμενου μέλους της οικογένειας αυξάνεται από 33 % σε 66 % και το πρώτο εργαζόμενο μέλος της οικογένειας αμείβεται με το 100 % του μέσου μισθού, με δύο παιδιά.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ ECFIN, Βάση δεδομένων σχετικά με φόρους και παροχές, με βάση το μοντέλο φορολογίας και παροχών του ΟΟΣΑ.

Το μισθολογικό χάσμα μεταξύ των φύλων παραμένει υψηλό, παρά τις μικρές βελτιώσεις που έχουν επέλθει. Το μη διορθωμένο μισθολογικό χάσμα σε επίπεδο ΕΕ μειώθηκε ελαφρώς σε ετήσια βάση και διαμορφώθηκε στο 13 % το 2020 (– 0,7 εκατοστιαίες μονάδες από το 2019 και – 2,5 εκατοστιαίες μονάδες από το 2015)[128]. Πρόκειται για σχετικά ταχύτερη μείωση σε σύγκριση με τη μέση πτώση κατά περίπου 0,3 εκατοστιαίες μονάδες ανά έτος από το 2010. Ωστόσο, το μη διορθωμένο μισθολογικό χάσμα μεταξύ των φύλων παρέμεινε πάνω από 20 % στην Εσθονία και τη Λετονία· οι μικρότερες τιμές (3 % ή λιγότερο) καταγράφηκαν στο Λουξεμβούργο, στη Ρουμανία και τη Σλοβενία —βλ. διάγραμμα 2.2.16. Από το 2015 η κατάσταση έχει βελτιωθεί σημαντικά στην Τσεχία, την Εσθονία, τη Σλοβενία, την Ισπανία και την Πορτογαλία (κατά περίπου 5 εκατοστιαίες μονάδες), ενώ το χάσμα έχει αυξηθεί κατά περισσότερο από 3 εκατοστιαίες μονάδες στην Ουγγαρία και τη Λετονία. Τα χάσματα αυτά επηρεάζονται σημαντικά από τον διαχωρισμό των οικονομικών δραστηριοτήτων με βάση το φύλο, καθώς και από τις διαφορές στο μορφωτικό επίπεδο. Το μισθολογικό χάσμα μεταξύ των φύλων τείνει να εμφανίζεται σε πρώιμο στάδιο κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας, παρόλο που οι νέες γυναίκες υπερτερούν των ανδρών όσον αφορά τις εκπαιδευτικές επιδόσεις[129]. Διάφοροι άλλοι παράγοντες είναι επίσης πιθανό να διαδραματίζουν κάποιον ρόλο, συμπεριλαμβανομένων της υποεκπροσώπησης των γυναικών σε πιο υψηλόβαθμες θέσεις, των μεγαλύτερων δυσκολιών συνδυασμού της εργασίας με τις ευθύνες φροντίδας (που έχουν επίσης ως αποτέλεσμα διακοπές στη σταδιοδρομία), των διακρίσεων και των αδιαφανών μισθολογικών δομών. Οι μισθολογικές διαφορές τείνουν να συσσωρεύονται

[128] Ο δείκτης έχει οριστεί ως μη προσαρμοσμένος, διότι παρέχει μια συνολική εικόνα των ανισοτήτων μεταξύ των φύλων όσον αφορά τις αμοιβές και μετρά μια έννοια που είναι ευρύτερη από την έννοια της ισότητας της αμοιβής για όμοια εργασία. Χρησιμοποιείται από την Eurostat για την παρακολούθηση του ΣΒΑ 5 σχετικά με την ισότητα των φύλων —βλ. λεπτομέρειες στον σχετικό ιστότοπο της Eurostat.

[129] Βλ.: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Employment and Social Developments in Europe 2022* (Εργασιακές και κοινωνικές εξελίξεις στην Ευρώπη 2022), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022. Το 2021 το 47 % των γυναικών ηλικίας 25 έως 34 ετών ήταν κάτοχοι τίτλου σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έναντι του 36 % των ανδρών της ίδιας ηλικίας.

καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής και να συμβάλλουν στο συνταξιοδοτικό χάσμα μεταξύ των φύλων (26,9 % για τα άτομα ηλικίας 65-74 ετών στην ΕΕ το 2020, με σημαντική ανομοιογένεια μεταξύ των κρατών μελών, που κυμαίνεται από την Εσθονία με λιγότερο από 1 % έως το Λουξεμβούργο με 40,5 % το 2019).

Διάγραμμα 2.2.16: Τα μισθολογικά χάσματα μεταξύ των φύλων σε μη διορθωμένη μορφή παραμένουν μεγάλα παρά τις βελτιώσεις

Διαφορά μεταξύ των μέσων ακαθάριστων ωριαίων αποδοχών ανδρών και γυναικών εργαζομένων ως ποσοστό των μέσων ακαθάριστων ωριαίων αποδοχών ανδρών (ως %, 2020 και 2015)

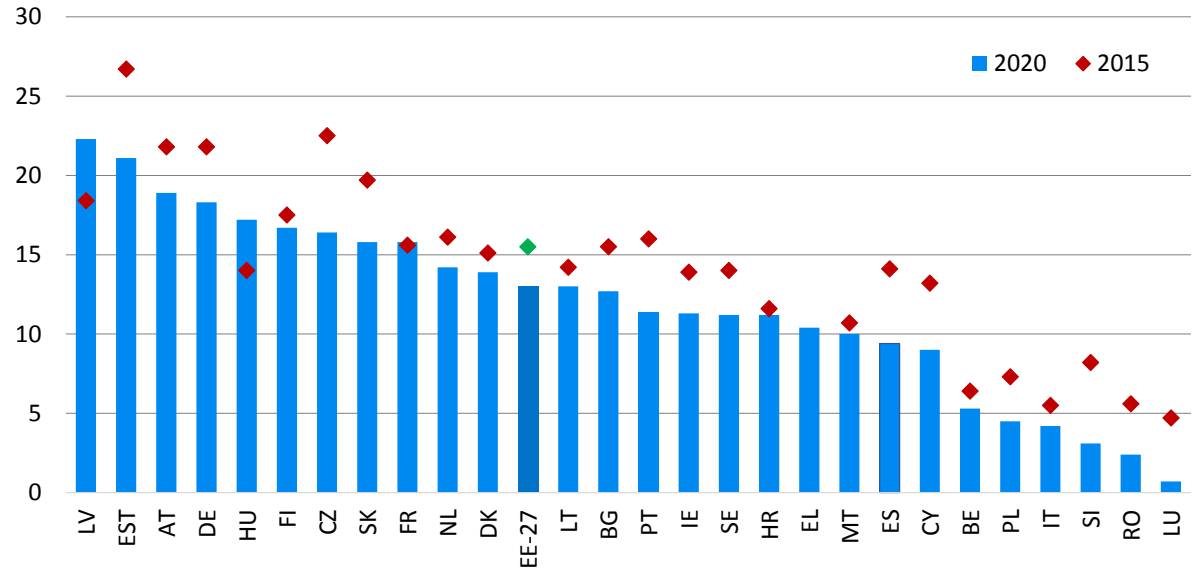

Σημείωση: Για την ΙΕ και την EL, τελευταία στοιχεία από το 2018 αντί του 2020. Τα στοιχεία είναι προσωρινά για όλα τα κράτη μέλη.
Πηγή: Eurostat [earn_gr_gpgr2], SES.

Υπάρχουν σημαντικές δυνατότητες για ισχυρότερη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας, σύμφωνα με την αρχή 17 του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων. Ο αναθεωρημένος κοινωνικός πίνακας αποτελεσμάτων περιλαμβάνει έναν πρωταρχικό δείκτη για την παρακολούθηση της ένταξής τους στην αγορά εργασίας ως μέσο για τη συμβολή στην υλοποίηση των φιλοδοξιών για την απασχόληση που καθορίζονται στη στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία[130]. Το 2021 το χάσμα απασχόλησης ατόμων με αναπηρία μεταξύ των ατόμων με αναπηρία και των ατόμων χωρίς αναπηρία ανήλθε σε 23 εκατοστιαίες μονάδες στην ΕΕ. Από τον δείκτη του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων προκύπτει ευρεία διαφοροποίηση μεταξύ των επιδόσεων των κρατών μελών —βλ. διάγραμμα 2.2.17. Το μεγαλύτερο χάσμα διαπιστώθηκε στην Ιρλανδία και στο Βέλγιο (με 41,3 εκατοστιαίες μονάδες και 38 εκατοστιαίες μονάδες, αντίστοιχα), στην Πολωνία, τη Ρουμανία και τη Γερμανία (πάνω από 30 εκατοστιαίες μονάδες), και το χαμηλότερο στη Δανία, την Ιταλία, στο Λουξεμβούργο, στην Ισπανία, την Πορτογαλία, τη Λετονία, την Εσθονία και τη Σουηδία (κάτω από 20 εκατοστιαίες μονάδες). Η πανδημία COVID-19 επιδείνωσε τους προϋπάρχοντες περιορισμούς στην πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην απασχόληση[131]. Συνολικά, τέσσερις χώρες κατέγραψαν «κρίσιμη» κατάσταση, ενώ

[130] Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών «*Ένωση ισότητας: στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία 2021-2030*» [COM(2021) 101 final της 3.3.2021].

[131] Βλ.: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Employment and Social Developments in Europe 2021* (Εργασιακές και κοινωνικές εξελίξεις στην Ευρώπη 2021), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2021.

επτά βρίσκονται στην κατηγορία «να δοθεί προσοχή» (Σλοβενία, Φινλανδία, Ελλάδα, Λιθουανία, Γαλλία, Κάτω Χώρες και Τσεχία). Από την έναρξη της παρακολούθησης το 2014 δεν έχει παρατηρηθεί καμία σημαντική αλλαγή στο χάσμα απασχόλησης ατόμων με αναπηρία στην ΕΕ, κάτι που υπογραμμίζει περαιτέρω την επείγουσα ανάγκη για ανάληψη πολιτικής δράσης στον τομέα αυτόν. Για τον σκοπό αυτόν, η δέσμη μέτρων για την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία, που ανακοινώθηκε στη στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, έχει δρομολογηθεί στις 20 Σεπτεμβρίου 2022 στη διάσκεψη της τσεχικής προεδρίας[132]. Η δέσμη μέτρων[133], η οποία περιλαμβάνει οδηγίες και πρακτικές σε έξι διαφορετικούς τομείς, από τις προσλήψεις έως τη διατήρηση των θέσεων εργασίας, θα αναπτυχθεί από κοινού με τα σχετικά ενδιαφερόμενα μέρη έως το 2024.

Διάγραμμα 2.2.17: Το χάσμα απασχόλησης ατόμων με αναπηρία παραμένει μεγάλο, με έντονη αποκλίνουσα τάση μεταξύ των κρατών μελών

Χάσμα απασχόλησης μεταξύ των ατόμων με αναπηρία και των ατόμων χωρίς αναπηρία (ηλικίας 20-64 ετών), επίπεδα του 2021 και μεταβολές σε σχέση με το προηγούμενο έτος (ως %, πρωταρχικός δείκτης του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων)

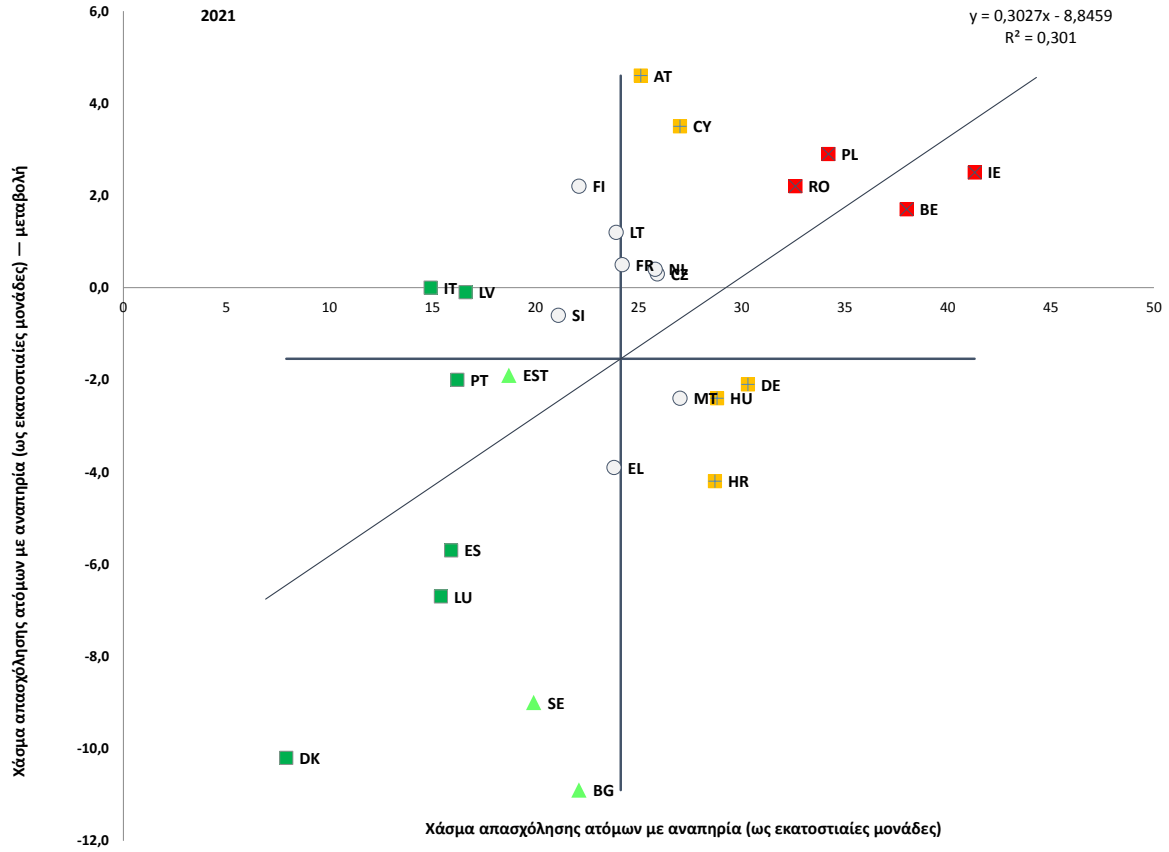

Σημείωση: Το υπόμνημα παρουσιάζεται στο παράρτημα. Τα στοιχεία για την IT και την PL είναι προσωρινά. Διακοπή στη σειρά για το LU. *Πηγή*: Eurostat [hlth_dlm200], EU-SILC.

Παρότι παρουσιάζει βελτίωση, το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων που έχουν γεννηθεί εκτός ΕΕ παραμένει χαμηλότερο απ' ό,τι για τους γηγενείς. Το 2021, για την ηλικιακή ομάδα 20-64 ετών, το συνολικό χάσμα του ποσοστού απασχόλησης μεταξύ

[132] Βλ.: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων της Τσεχικής Δημοκρατίας (2022), Presidency conference on integration of people with disabilities into the labour market (Διάσκεψη της προεδρίας για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας).

[133] Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Δέσμη μέτρων για την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία με σκοπό την καλύτερη ένταξή τους στην αγορά εργασίας*, 2022.

γεννηθέντων εκτός ΕΕ και γηγενών ανήλθε σε 10,8 εκατοστιαίες μονάδες (τα αντίστοιχα ποσοστά ανέρχονται σε 74,2 % για τους γηγενείς και σε 63,4 % για τα άτομα που έχουν γεννηθεί εκτός ΕΕ), με μικρή βελτίωση σε σύγκριση με το χάσμα που καταγράφηκε το 2020 (-0,8 εκατοστιαίες μονάδες). Το χάσμα ήταν μεγαλύτερο (σχεδόν ή πάνω από 20 εκατοστιαίες μονάδες) για χώρες όπως το Βέλγιο, οι Κάτω Χώρες και η Σουηδία. Αντιθέτως, ήταν αρνητικό (που συνεπάγεται υψηλότερο ποσοστό απασχόλησης για τα άτομα που έχουν γεννηθεί εκτός ΕΕ απ' ό,τι για τους γηγενείς) στην Πολωνία, τη Ρουμανία, τη Σλοβακία, την Τσεχία, τη Μάλτα και την Πορτογαλία.

Η κατάσταση στην αγορά εργασίας των ατόμων που γεννήθηκαν στο εξωτερικό διαφέρει ανάλογα με τη χώρα καταγωγής τους —εντός ή εκτός ΕΕ— και το επίπεδο εκπαίδευσής τους. Κατά μέσο όρο στην ΕΕ το 2021 το ποσοστό απασχόλησης των γηγενών ηλικίας 25-74 ετών ανήλθε στο 79,7 % για την υποομάδα με υψηλό μορφωτικό επίπεδο και μόνο στο 39,8 % για τα άτομα με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης. Για τα άτομα που έχουν γεννηθεί στην ΕΕ με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης και ζουν στο εξωτερικό, το ποσοστό απασχόλησης ήταν, στο 77,6 %, χαμηλότερο από εκείνο των γηγενών συνομηλίκων τους με σχετικά μικρή διαφορά (2 εκατοστιαίες μονάδες). Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων που γεννήθηκαν στην ΕΕ και είχαν χαμηλό μορφωτικό επίπεδο ήταν, στο 54,7 %, υψηλότερο απ' ό,τι για τους γηγενείς με παρόμοιο επίπεδο εκπαίδευσης. Η κατάσταση διαφέρει για όσους έχουν γεννηθεί εκτός ΕΕ από χώρα με χαμηλό ή μεσαίο δείκτη ανθρώπινης ανάπτυξης (HDI). Με μέσο ποσοστό απασχόλησης 45,7 %, οι γεννηθέντες εκτός ΕΕ καταγράφουν κάπως καλύτερες επιδόσεις από εκείνες των γηγενών με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης (ενώ τα άτομα με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης καταγράφουν επιδόσεις που προσεγγίζουν τις αντίστοιχες των γηγενών συνομηλίκων τους ανεξάρτητα από τον δείκτη HDI της χώρας καταγωγής τους). Με βάση τα στοιχεία της ΕΕΔ για το 2021, το κύριο εμπόδιο που αναφέρουν συχνότερα τα άτομα που έχουν γεννηθεί στο εξωτερικό για να βρουν μια κατάλληλη θέση εργασίας στη χώρα υποδοχής είναι η έλλειψη δεξιοτήτων στη γλώσσα ή στις γλώσσες της χώρας υποδοχής[134].

Πλαίσιο 4 του πυλώνα: Ελλείψεις εργατικού δυναμικού και δεξιοτήτων[135]

Οι ελλείψεις εργατικού δυναμικού και δεξιοτήτων αναφέρονται σε καταστάσεις στις οποίες η δυνητική δημιουργία θέσεων εργασίας παρεμποδίζεται από την έλλειψη κατάλληλων εργαζομένων. Ειδικότερα, ελλείψεις εργατικού δυναμικού προκύπτουν όταν η ζήτηση εργατικού δυναμικού από τους εργοδότες υπερβαίνει τη διαθέσιμη προσφορά, με τους επικρατούντες μισθούς και τις συνθήκες εργασίας, σε συγκεκριμένο τόπο και χρονική στιγμή. Ελλείψεις δεξιοτήτων προκύπτουν όταν οι εργοδότες αδυνατούν να καλύψουν μια θέση λόγω έλλειψης υποψηφίων με κατάλληλα προσόντα και με το τρέχον επίπεδο αμοιβής. Ως εκ τούτου, οι ελλείψεις δεξιοτήτων αποτελούν έναν από τους καθοριστικούς παράγοντες

[134]Βλ. Eurostat (2022), *Main obstacles for foreign-born people to enter the labour market* (Κύρια εμπόδια για την είσοδο ατόμων που έχουν γεννηθεί στο εξωτερικό στην αγορά εργασίας)· και Eurostat (2022), *Main characteristics of foreign-born people on the labour market* (Κύρια χαρακτηριστικά στην αγορά εργασίας των ατόμων που έχουν γεννηθεί στο εξωτερικό).

[135] Η συζήτηση στο παρόν πλαίσιο βασίζεται σε μεγάλο βαθμό, και οι παραπομπές (εκτός εάν αναφέρεται διαφορετικά) αφορούν το έγγραφο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2022, υπό έκδοση), *Skills shortages and structural changes in the labour market during COVID-19 and in the context of the digital and green transitions* (Ελλείψεις δεξιοτήτων και διαρθρωτικές αλλαγές στην αγορά εργασίας κατά τη διάρκεια της νόσου COVID-19 και στο πλαίσιο της ψηφιακής και της πράσινης μετάβασης), Ευρωπαϊκό Κέντρο Εμπειρογνωσίας (ECE), συγκεφαλαιωτική έκθεση.

των ελλείψεων εργατικού δυναμικού, παρότι οι ελλείψεις αυτές μπορεί να έχουν πρόσθετες κινητήριες δυνάμεις (π.χ. οικονομικός κύκλος, γήρανση του πληθυσμού και μοντέλα κινητικότητας του εργατικού δυναμικού που συμβάλλουν στη συρρίκνωσή του, τεχνολογικές αλλαγές, κακές συνθήκες εργασίας σε ορισμένους τομείς και/ή επαγγέλματα)[136]. Τόσο οι ελλείψεις εργατικού δυναμικού όσο και δεξιοτήτων επηρεάζουν αρνητικά το αναπτυξιακό δυναμικό και μπορεί να επιδεινώσουν τις προκλήσεις όσον αφορά την απασχολησιμότητα και την κοινωνική ένταξη.

Οι επίμονες ελλείψεις εργατικού δυναμικού συνδέονται συχνά με τη μη διαθεσιμότητα κατάλληλων δεξιοτήτων στην αγορά. Στις περιπτώσεις αυτές, η αύξηση του επιπέδου των μισθών ή η παροχή καλύτερων συνθηκών εργασίας δεν συμβάλλουν στην πλήρωση των κενών θέσεων βραχυπρόθεσμα έως μεσοπρόθεσμα, καθώς τα άτομα με τις απαιτούμενες δεξιότητες δεν είναι άμεσα διαθέσιμα στην αγορά εργασίας. Η αντιμετώπιση των ελλείψεων δεξιοτήτων συμβάλλει άμεσα στην εφαρμογή των αρχών 1 του πυλώνα (σχετικά με την εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη διά βίου μάθηση), 3 (σχετικά με τις ίσες ευκαιρίες) και 4 (σχετικά με την ενεργό στήριξη της απασχόλησης).

Οι ελλείψεις εργατικού δυναμικού καταγράφουν ανοδική πορεία μετά την έξαρση της πανδημίας COVID-19

Ποσοστά κενών θέσεων εργασίας στην ΕΕ ανά οικονομική δραστηριότητα της NACE 2 (ως %, τριμηνιαία στοιχεία)

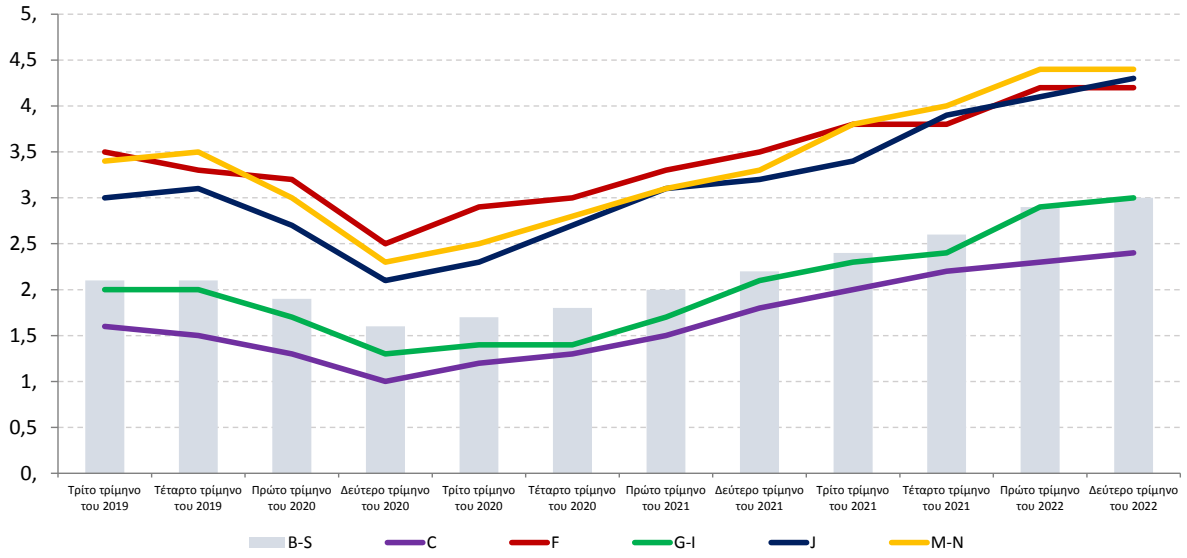

Σημείωση: Δραστηριότητες NACE 2, B-S [(Βιομηχανία, κατασκευές και υπηρεσίες) (εκτός από τις δραστηριότητες των νοικοκυριών ως εργοδοτών και ετερόδικων οργανισμών και φορέων)], C (μεταποίηση), F (κατασκευές), G-I (χονδρικό και λιανικό εμπόριο, μεταφορές, υπηρεσίες παροχής καταλύματος και εστίασης), J (πληροφόρηση και επικοινωνία), M-N (επαγγελματικές, τεχνικές και επιστημονικές δραστηριότητες).

Πηγή: Eurostat [teilm310].

Οι ελλείψεις εργατικού δυναμικού προσέγγισαν ή υπερέβησαν τα προ της πανδημίας επίπεδα σε αρκετές χώρες της ΕΕ έως το τέλος του 2021. Τα υψηλά ποσοστά κενών θέσεων εργασίας (σε σχέση με τις επικρατούσες συνθήκες στην αγορά εργασίας), ως υποκατάστατο της πλεονάζουσας ζήτησης εργασίας, υποδηλώνουν ελλείψεις εργατικού δυναμικού. Όπως προκύπτει από το παραπάνω διάγραμμα, ύστερα από μείωση κατά τα πρώτα τρίμηνα του 2020, τα ποσοστά κενών θέσεων εργασίας άρχισαν να αυξάνονται εκ νέου και να υπερβαίνουν τα προ της πανδημίας επίπεδα ήδη το δεύτερο τρίμηνο του 2021.

[136] Για λεπτομερή ανάλυση, βλ. Labour Market and Wage Developments in Europe 2022 (Εξελίξεις ως προς την αγορά εργασίας και τους μισθούς στην Ευρώπη το 2022) (υπό έκδοση).

Το 2022 τα ποσοστά κενών θέσεων εργασίας συνέχισαν να αυξάνονται, με αποτέλεσμα να ανέλθουν σε πρωτοφανή επίπεδα το δεύτερο τρίμηνο του έτους. Είναι ιδιαίτερα υψηλά σε τομείς όπως οι ΤΠΕ, οι κατασκευές και οι επαγγελματικές δραστηριότητες, ενώ η φιλοξενία και η μεταποίηση καταγράφουν επίσης σημαντικές αυξήσεις και υπερβαίνουν τα επίπεδα της κρίσης. Παρότι οι ελλείψεις εργατικού δυναμικού αυξάνονται, δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι η αντιστοίχιση με την αγορά εργασίας έχει επιδεινωθεί στην ΕΕ συνολικά. Παρόλο που η εισροή εκτοπισθέντων από την Ουκρανία, μαζί με τη νόμιμη μετανάστευση από άλλες περιοχές του κόσμου, μπορεί, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, να συμβάλει στη μείωση των ελλείψεων (ιδίως σε τομείς με χαμηλά εμπόδια στη μεταφορά δεξιοτήτων), είναι απίθανο να αντιμετωπίσει πλήρως την πρόκληση.

Η ανάλυση των μισθολογικών πριμοδοτήσεων σε σχέση με τα αναμενόμενα επίπεδά τους παρέχει μια ένδειξη των τομέων στους οποίους έχουν εντοπιστεί ελλείψεις δεξιοτήτων. Η μελέτη του Ευρωπαϊκού Κέντρου Εμπειρογνωσίας, με βάση τα στοιχεία EU-SILC του 2020, εντοπίζει ελλείψεις δεξιοτήτων όταν η πραγματική μισθολογική πριμοδότηση (δηλαδή το μέρος των μισθών που παραμένει ανεξήγητο μετά τη συνεκτίμηση των χαρακτηριστικών των εργαζομένων) υπερβαίνει την προβλεπόμενη αξία για ένα συγκεκριμένο επίπεδο δεξιοτήτων και έναν συγκεκριμένο τομέα. Σύμφωνα με την ανάλυση, οι μεγαλύτερες ελλείψεις δεξιοτήτων εντοπίζονται για τις υψηλές δεξιότητες στη μεταποίηση και στις μεταφορές, καθώς και για τις ενδιάμεσες γενικές δεξιότητες στους τομείς των οικονομικών, της υγείας και της δημόσιας διοίκησης. Με τη σειρά τους, οι ελλείψεις δεξιοτήτων είναι χαμηλότερες για τους εργαζομένους υψηλής ειδίκευσης στους τομείς των κατασκευών και της γεωργίας, καθώς και για τις ενδιάμεσες ειδικές δεξιότητες στους τομείς της μεταποίησης, των κατασκευών, των μεταφορών και των οικονομικών.

Η πράσινη και η ψηφιακή μετάβαση έχουν επηρεάσει σημαντικά τις ανάγκες σε δεξιότητες στην αγορά εργασίας, ενώ η βελτίωση των επιδόσεων των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης είναι καίριας σημασίας για τη στήριξη της αντίστοιχα επαρκούς προσφοράς δεξιοτήτων. Οι ταχείες αλλαγές λόγω της ψηφιοποίησης, της απανθρακοποίησης και της εισαγωγής νέων τεχνολογιών έχουν αυξήσει τη ζήτηση για ειδικευμένους εργαζομένους με συγκεκριμένα σύνολα δεξιοτήτων. Οι ελλείψεις δεξιοτήτων, μεταξύ άλλων όσον αφορά τις ψηφιακές δεξιότητες, σχετίζονται επίσης με την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης. Η αύξηση της ελκυστικότητας της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, καθώς και των τομέων των θετικών επιστημών, της τεχνολογίας, της μηχανικής και των μαθηματικών (STEM) στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, είναι ιδιαίτερα σημαντική για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που σχετίζονται με τις ελλείψεις δεξιοτήτων. Ωστόσο, σε ολόκληρη την ΕΕ, το 65,5 % των σπουδαστών έχουν ψηφιακές δεξιότητες που υπερβαίνουν τα βασικά επίπεδα έναντι μόλις του 37,4 % των εργαζομένων, κάτι που υποδηλώνει ότι το μελλοντικό εργατικό δυναμικό μπορεί να είναι καλύτερα εξοπλισμένο για να ανταποκριθεί στη ζήτηση ψηφιακών δεξιοτήτων. Γενικότεροι παράγοντες, όπως η γήρανση του πληθυσμού, οι συνθήκες εργασίας, οι αποδοχές, καθώς και η υγεία και η ασφάλεια στην εργασία, έχουν επίσης αντίκτυπο στην προσφορά εργασίας και δεξιοτήτων.

Ιδίως για τις ΜΜΕ, η πρόσβαση σε δεξιότητες έχει καταστεί βασική πρόκληση σε ολόκληρη την ΕΕ, καθώς οι ελλείψεις εργατικού δυναμικού αναφέρονται ως ένα από τα πιο πιεστικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν, σύμφωνα με την έρευνα SAFE. Από το σύνολο των επιχειρήσεων της ζώνης του ευρώ, το 67 % θεώρησε την πρόσβαση σε εργατικό δυναμικό εξαιρετικά πιεστική πρόκληση το 2022. Οι ΜΜΕ δυσκολεύονται να ανταγωνιστούν τις μεγάλες εταιρείες όσον αφορά την πρόσβαση σε ταλέντα λόγω των πιο περιορισμένων πόρων τους. Μεταξύ άλλων δράσεων, η ΕΕ χρησιμοποιεί το σύμφωνο για τις

δεξιότητες για να ενισχύσει την αναβάθμιση των δεξιοτήτων και την επανειδίκευση του εργατικού δυναμικού της ΕΕ, μεταξύ άλλων στις ΜΜΕ, μέσω συγκεκριμένων δράσεων στο πλαίσιο μεγάλης κλίμακας συμπράξεων δεξιοτήτων των οικοσυστημάτων. Κάθε σύμπραξη δεσμεύεται για συγκεκριμένους στόχους όσον αφορά την αναβάθμιση των δεξιοτήτων και την επανειδίκευση του εργατικού δυναμικού της, σύμφωνα με τις ανάγκες σε δεξιότητες στα αντίστοιχα οικοσυστήματα.

Το σύμφωνο για τις δεξιότητες είναι μία από τις εμβληματικές δράσεις στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού θεματολογίου δεξιοτήτων. Εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή την 1η Ιουλίου 2020, με στόχο την κινητοποίηση και την παροχή κινήτρων στα ενδιαφερόμενα μέρη από τον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα στα κράτη μέλη ώστε να αναλάβουν συγκεκριμένη δράση για την αναβάθμιση των δεξιοτήτων και την επανειδίκευση των ατόμων σε ηλικία εργασίας. Αυτό επιτυγχάνεται κατά προτίμηση με τη συνένωση των προσπαθειών στο πλαίσιο σύμπραξης, την αντιμετώπιση των αναγκών της αγοράς εργασίας, τη στήριξη τοπικών και περιφερειακών στρατηγικών ανάπτυξης, καθώς και την πράσινη και την ψηφιακή μετάβαση. Πάνω από 700 οντότητες έχουν προσχωρήσει μέχρι στιγμής στο σύμφωνο, με 12 μεγάλης κλίμακας συμπράξεις δεξιοτήτων για την κατάρτιση των εργαζομένων σε 11 οικοσυστήματα (από τα 14) της βιομηχανικής στρατηγικής. Οι εν λόγω οντότητες και συμπράξεις θα αναβαθμίσουν και θα επανειδικεύσουν περίπου 6 εκατομμύρια εργαζομένους κατά τα επόμενα έτη.

Πολλά κράτη μέλη αντιμετωπίζουν τις ελλείψεις δεξιοτήτων με την ανάπτυξη και επέκταση των εθνικών στρατηγικών για την εκπαίδευση, την κατάρτιση και την απασχόληση (οι οποίες σε ορισμένες περιπτώσεις αναπτύχθηκαν την τελευταία δεκαετία). Ιδιαίτερη προσοχή αποδίδεται στη χαρτογράφηση και στην πρόβλεψη των αναγκών σε δεξιότητες. Για παράδειγμα, σε χώρες όπως το **Βέλγιο** και η **Εσθονία**, οι ελλείψεις δεξιοτήτων εντοπίζονται μέσω μιας διαδικασίας στην οποία συμμετέχουν δημόσιες αρχές, δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης, εργοδότες, κοινωνικοί εταίροι και εμπειρογνώμονες στον τομέα της εκπαίδευσης. Οι πληροφορίες για τις δεξιότητες χρησιμοποιούνται σε συγκεκριμένους διαύλους από τις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης, ιδίως κατά τον σχεδιασμό των προγραμμάτων κατάρτισης (όπως στην **Κύπρο** και στο **Λουξεμβούργο**). Ορισμένα κράτη μέλη (π.χ. **Αυστρία**, **Βουλγαρία**, **Κύπρος**, **Τσεχία**, **Γερμανία**, **Εσθονία**, **Ισπανία**, **Φινλανδία**, **Γαλλία**, **Ιρλανδία**, **Ιταλία**, **Λιθουανία**, **Λετονία**, **Πορτογαλία**, **Σουηδία**, **Σλοβακία** και **Σλοβενία**) έχουν θεσπίσει εθνικές πολιτικές που αποσκοπούν ειδικά στην ενίσχυση των ψηφιακών δεξιοτήτων, σε ορισμένες περιπτώσεις και με τη στήριξη του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, καθώς και άλλων ταμείων της ΕΕ.

Οι εργοδότες αναλαμβάνουν επίσης δράση για την αντιμετώπιση των ελλείψεων εργατικού δυναμικού και δεξιοτήτων, μέσω της αναβάθμισης των δεξιοτήτων και της επανειδίκευσης, καθώς και άλλων στρατηγικών. Η πιο διαδεδομένη προσέγγιση είναι μέσω της κατάρτισης στον χώρο εργασίας και εκτός του χώρου εργασίας (συνήθως σε μεγάλες εταιρείες) και μέσω προγραμμάτων κατάρτισης με δημόσια χρηματοδότηση. Σε πολλά κράτη μέλη (π.χ. **Αυστρία**, **Βέλγιο**, **Γερμανία**, **Εσθονία**, **Ελλάδα**, **Ισπανία**, **Φινλανδία**, **Ουγγαρία**, **Ιρλανδία**, **Λιθουανία**, **Κάτω Χώρες**, **Πολωνία**, **Ρουμανία, Σουηδία** και **Σλοβακία**) αναφέρθηκε ότι οι εργοδότες συνεργάζονται με ιδρύματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, αναγνωρίζοντας και πιστοποιώντας δεξιότητες και συμβάλλοντας στην ποιότητα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων σύμφωνα με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Σε αρκετά κράτη μέλη (**Αυστρία**, **Ισπανία**, **Φινλανδία**, **Κροατία**, **Ιρλανδία**, **Λιθουανία**, **Λετονία**, **Λουξεμβούργο**, **Μάλτα**, **Πορτογαλία**, **Σλοβακία και Σλοβενία**), οι επιχειρήσεις συνεργάζονται με τις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης για τη χαρτογράφηση των ελλείψεων εργατικού δυναμικού και δεξιοτήτων, καθώς και για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση

προγραμμάτων αναβάθμισης των δεξιοτήτων και επανειδίκευσης. Σε πολλά κράτη μέλη υλοποιούνται ειδικά προγράμματα συνεργασίας με τους κοινωνικούς εταίρους.

2.2.2. Μέτρα που λαμβάνονται από κράτη μέλη

Τα κράτη μέλη αυξάνουν σταδιακά την εστίαση της πολιτικής στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα (ΠΕΦ) για την αντιμετώπιση των περιορισμών ως προς τις ικανότητες σε ορισμένες γεωγραφικές περιοχές, διασφαλίζουν την πρόσβαση των μειονεκτούντων παιδιών και βελτιώνουν την ποιότητα, σύμφωνα με τη σύσταση σχετικά με την ενισχυμένη ευρωπαϊκή εγγύηση για τα παιδιά (ECG) και όπως αντικατοπτρίζεται σε πολλά από τα εθνικά σχέδια δράσης ECG που έχουν μέχρι στιγμής υποβληθεί. Συνεχίζεται η τάση μείωσης της ηλικίας υποχρεωτικής εκπαίδευσης και η τάση θέσπισης νόμιμων δικαιωμάτων. Τα μέτρα αυτά συχνά συνοδεύονται από άλλα μέτρα για την κατάργηση ή τη μείωση των διδάκτρων συμμετοχής ή τη στήριξη μειονεκτουσών οικογενειών με σκοπό τη βελτίωση της οικονομικής προσιτότητας. Η επέκταση των ικανοτήτων ΠΕΦ γενικά, αλλά και όσον αφορά τα τελευταία αυτά μέτρα, συνεχίζεται με σημαντική στήριξη από τον μηχανισμό ανάκαμψης και ανθεκτικότητας. Παρότι οι επενδύσεις αυτές έχουν τη δυνατότητα να καλύψουν τα υφιστάμενα κενά ικανοτήτων σε ορισμένες περιοχές, ο μεγάλος αριθμός παιδιών ασκεί πρόσθετη πίεση στον τομέα, με αποτέλεσμα την προσαρμογή ορισμένων τεχνικών και ποιοτικών απαιτήσεων σε μερικές χώρες. Για παράδειγμα, στο πλαίσιο του οικείου σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (ΣΑΑ), η **Τσεχία** αποσκοπεί στην αύξηση των ικανοτήτων ΠΕΦ κατά 40 % έως το 2025 και στη δημιουργία επιπλέον 5 000 θέσεων στο πλαίσιο του ΕΚΤ+, ενώ η **Κροατία** προτίθεται να δημιουργήσει 22 500 νέες θέσεις στην ΠΕΦ για την αύξηση της συμμετοχής από την ηλικία των 3 ετών έως την έναρξη της υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης στο 90 % έως το 2026 που προβλέπεται στο **κροατικό** ΣΑΑ. Στη **Ρουμανία,** προβλέπεται η κατασκευή 110 βρεφονηπιακών σταθμών για έως και 4 500 παιδιά έως το 2025. Στην **Ιταλία**, πρόκειται να δημιουργηθούν περίπου 264 000 θέσεις για την κατασκευή και την ανακαίνιση νηπιαγωγείων και βρεφονηπιακών/παιδικών σταθμών. Η επένδυση, η οποία χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του ΣΑΑ, αποσκοπεί στη βελτίωση της παροχής εκπαίδευσης από νεαρή ηλικία. Με προϋπολογισμό ύψους 10 εκατ. EUR για το πρώτο έτος και έως 16 εκατ. EUR για τα επόμενα έτη, που καλύπτει την περίοδο 2022-2025, η **Κύπρος** ενέκρινε το σύστημα επιδότησης για τη φροντίδα παιδιών ηλικίας 0-4 ετών τον Σεπτέμβριο του 2022. Για μια αρχική ομάδα-στόχο 15 000 παιδιών, το σύστημα πρόκειται να επιδοτήσει το κόστος των βρεφονηπιακών/παιδικών σταθμών με τη βοήθεια του ΕΚΤ+. Επιπλέον, στο πλαίσιο του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, η Κύπρος σκοπεύει να μειώσει την ηλικία εισόδου όσον αφορά τη δωρεάν υποχρεωτική προσχολική εκπαίδευση στην ηλικία των 4 ετών, συνοδευόμενη από σύστημα επιχορηγήσεων που καλύπτει τα δίδακτρα σε κοινοτικά ή ιδιωτικά νηπιαγωγεία για παιδιά που δεν μπορούν να εγγραφούν σε δημόσια νηπιαγωγεία. Στη **Βουλγαρία**, όπως περιγράφεται στο οικείο ΣΑΑ, η μεταρρύθμιση για τη μείωση της ηλικίας έναρξης της υποχρεωτικής προσχολικής εκπαίδευσης από τα 5 στα 4 έτη εφαρμόζεται σταδιακά σε ολόκληρη τη χώρα και στόχος της είναι να υλοποιηθεί σε όλους τους δήμους έως το 2023-2024. Επιπλέον, για να βελτιωθεί η συμμετοχή στην ΠΕΦ, ένας νέος νόμος που εγκρίθηκε την άνοιξη του 2022 επιτρέπει στους γονείς να εγγράψουν τα παιδιά τους σε βρεφονηπιακούς/παιδικούς σταθμούς και νηπιαγωγεία χωρίς χρέωση. 57 νηπιαγωγεία πρόκειται να ανακαινιστούν και 8 νέα θα κατασκευαστούν στο πλαίσιο του βουλγαρικού ΣΑΑ. Η **Σλοβακία** έχει ήδη καταστήσει την προσχολική εκπαίδευση υποχρεωτική για τα παιδιά ηλικίας 5 ετών από τον Σεπτέμβριο του 2021, ενώ θα θεσπιστεί νόμιμο δικαίωμα για θέση σε νηπιαγωγεία ή σε άλλο ίδρυμα προσχολικής εκπαίδευσης για τα παιδιά ηλικίας

4 ετών το 2024 και για τα παιδιά ηλικίας 3 ετών το 2025. Η μεταρρύθμιση συνοδεύεται από επενδύσεις σε νεοσυσταθείσες θέσεις για παιδιά ηλικίας 3-5 ετών. Επιπλέον, δρομολογήθηκε πιλοτικό σύστημα επιχορηγήσεων στο πλαίσιο του ΣΑΑ για την ενίσχυση της πρόσβασης στην ΠΕΦ με επίκεντρο τα παιδιά από μειονεκτούντα κοινωνικοοικονομικά περιβάλλοντα, μεταξύ άλλων από κοινότητες Ρομά. Στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ και με συνολική αξία που υπερβαίνει τα 381 εκατ. EUR, η **Πολωνία** σχεδιάζει να επενδύσει στη δημιουργία νέων θέσεων φροντίδας με τη μορφή βρεφονηπιακών/παιδικών σταθμών και παιδικών λεσχών για έως και 47 500 παιδιά. Σ' αυτές τις θέσεις περιλαμβάνονται εκείνες που είναι προσαρμοσμένες στις ανάγκες των παιδιών με αναπηρία ή χρήζουν ειδικής φροντίδας, σε συμπλήρωση των θέσεων που δημιουργούνται με χρηματοδότηση από το ΕΚΤ+, το οποίο θα καλύψει επίσης τη λειτουργία των θέσεων που δημιουργούνται στο πλαίσιο και των δύο ταμείων για 36 μήνες. Τον Νοέμβριο του 2021 η **Πολωνία** θέσπισε επίσης μέτρο για την άμεση επιδότηση της χρηματοδότησης της παιδικής φροντίδας. Για το δεύτερο και κάθε επόμενο παιδί ηλικίας 12-36 μηνών, οι γονείς μπορούν να λαμβάνουν επιδοτήσεις έως 12 000 PLN κατ' ανώτατο όριο. Στην **Εσθονία**, οι υπό εξέλιξη μεταρρυθμίσεις αποσκοπούν στον καθορισμό των μαθησιακών αποτελεσμάτων και στον προσδιορισμό των αναγκών μαθησιακής υποστήριξης για παιδιά κάτω των 7 ετών (ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης). Η **Λιθουανία** αναθεώρησε τα προγράμματα σπουδών ΠΕΦ το 2022 στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ και εφάρμοσε πιλοτικά μεθοδολογία για την αυτοαξιολόγηση και την εξωτερική αξιολόγηση της ποιότητας των υπηρεσιών της το 2021. Στην **Ιρλανδία** θεσπίστηκε δέσμη μέτρων, με ισχύ από τον Σεπτέμβριο του 2022, για τη βελτίωση των αμοιβών και των συνθηκών στον τομέα, τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών και τη μείωση του κόστους για τους γονείς. Η **Ελλάδα** θα χρησιμοποιήσει τους πόρους του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας για τη δημιουργία περισσότερων από 53 000 νέων θέσεων παιδικής φροντίδας για παιδιά ηλικίας από 2 μηνών έως 2,5 ετών, μέσω της δημιουργίας ή της επέκτασης 1 000 μονάδων παιδικής φροντίδας σε διάφορους δήμους και της δημιουργίας 120 μονάδων παιδικής φροντίδας σε μεγάλες εταιρείες.

Οι οικογένειες και τα παιδιά που έχουν εκτοπιστεί από την Ουκρανία έχουν επωφεληθεί από την επέκταση της κοινωνικής πρόνοιας στις οικογένειές τους σε αρκετά κράτη μέλη, τα οποία τους παρείχαν πρόσβαση σε υπηρεσίες παιδικής φροντίδας, για παράδειγμα **στο Βέλγιο, στην Πορτογαλία, την Εσθονία, την Ουγγαρία, τη Λιθουανία, την Ισπανία και τη Σλοβακία**. Στα περισσότερα κράτη μέλη, τα εκτοπισθέντα παιδιά από την Ουκρανία έχουν πρόσβαση σε παιδική φροντίδα ίση με εκείνη των υπηκόων χωρών ή των νομίμως διαμενόντων μεταναστών, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς τους, ενώ σε ορισμένα άλλα κράτη μέλη παρέχεται ισότιμη πρόσβαση μετά την καταχώριση για προσωρινή προστασία. Ωστόσο, η διαθεσιμότητα υπηρεσιών παιδικής φροντίδας για τη διασφάλιση πραγματικής ισότιμης πρόσβασης σε όλα τα παιδιά εξακολουθεί να αποτελεί πρόκληση σε αρκετά κράτη μέλη, ιδίως σε εκείνα που φιλοξενούν μεγάλο αριθμό παιδιών που εγκαταλείπουν την Ουκρανία. Στη **Δανία**, είναι πλέον δυνατές οι εξαιρέσεις από τους προηγούμενους κανόνες που ορίζονται στον δανικό νόμο για τις υπηρεσίες ημερήσιας φροντίδας και το δημοτικό σχολείο, οι οποίες επιτρέπουν στα παιδιά από την Ουκρανία να διατηρήσουν δεσμό με τη γλώσσα και τον πολιτισμό τους, ενώ παράλληλα ενσωματώνονται στη δανική κοινωνία και στο εκπαιδευτικό σύστημα. Στην **Πολωνία**, οι αλλαγές στους κανονισμούς για τις υπηρεσίες επιτρέπουν την αύξηση του συνολικού αριθμού των παιδιών που επωφελούνται από υπηρεσία ΠΕΦ. Οι τοπικές αρχές μπορούν επίσης να δημιουργήσουν περισσότερα κέντρα ΠΕΦ για την κάλυψη των αναγκών των παιδιών από την Ουκρανία.

Αρκετά κράτη μέλη επένδυσαν στην ποιότητα και στη συμπεριληπτικότητα της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, σύμφωνα με την αρχή 1 του πυλώνα (σχετικά με την εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη διά βίου μάθηση). Στη **Βουλγαρία**,

περισσότερα από 11 000 παιδιά συμμετείχαν στο εθνικό πρόγραμμα «Μαζί στη φροντίδα κάθε μαθητή», το οποίο αποσκοπεί στην ομαλότερη μετάβαση μεταξύ νηπιαγωγείου, πρωτοβάθμιας και κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η **Τσεχία** πρόκειται να αυξήσει τη στήριξη προς τα σχολεία σε διαρθρωτικά μειονεκτούσες περιφέρειες, μέσω της παροχής κατάρτισης και της αύξησης των ικανοτήτων των εκπαιδευτικών. Το εν λόγω πιλοτικό μέτρο θα κλιμακωθεί μετά το 2022, θα χρηματοδοτηθεί στο πλαίσιο του ΣΑΑ και θα υποστηριχθεί εν μέρει από το ΕΚΤ+. Το ΣΑΑ **της Ρουμανίας** προβλέπει να επενδύσει στη στήριξη σχολείων με υψηλό κίνδυνο εγκατάλειψης του σχολείου μέσω συστήματος επιχορηγήσεων, το οποίο βασίζεται σε πρόσφατα ανεπτυγμένο μηχανισμό έγκαιρης προειδοποίησης, καθώς και σε χρονικά προσδιορισμένους, τεκμηριωμένους και οικονομικά αποδοτικούς στόχους. Η **Εσθονία** αύξησε την ελάχιστη αμοιβή των εκπαιδευτικών κατά 7 %. Στη Φλάνδρα (**Βέλγιο**), στο πλαίσιο του βελγικού ΣΑΑ, θεσπίστηκαν οι λεγόμενες εξεταστικές δοκιμασίες KOALA για παιδιά ηλικίας 5 ετών με σκοπό την αξιολόγηση των γλωσσικών τους δεξιοτήτων. Σε περίπτωση ελλείψεων, λαμβάνονται διορθωτικά μέτρα για τη γεφύρωση του χάσματος πριν από την είσοδό τους στο δημοτικό σχολείο. Στη γαλλόφωνη κοινότητα, η εξατομικευμένη στήριξη των μαθητών θα εφαρμοστεί σταδιακά για τη μείωση της σχολικής αποτυχίας και των ανισοτήτων.

Ορισμένα κράτη μέλη συνεχίζουν τις προσπάθειες για την αντιμετώπιση των ανισοτήτων με την παροχή στοχευμένης στήριξης σε μειονεκτούντα σχολεία και μαθητές, αλλά οι προκλήσεις παραμένουν. Σύμφωνα με την αρχή 1 του πυλώνα (σχετικά με την εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη διά βίου μάθηση), τα κράτη μέλη αποσκοπούν στην αντιμετώπιση των ανισοτήτων με την παροχή πρόσθετης χρηματοδότησης σε μειονεκτούντα σχολεία, την κατάρτιση των εκπαιδευτικών και την αύξηση της διαθεσιμότητας υποστηρικτικού προσωπικού. Οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις χωρίς αποκλεισμούς εφαρμόζονται σε ορισμένες περιπτώσεις με την υποστήριξη μεθοδολογικών κέντρων που μπορούν να καθοδηγούν και να στηρίζουν τους διευθυντές και το εκπαιδευτικό προσωπικό. Με την αξιοποίηση της χρηματοδότησης από τον μηχανισμό ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, η **Ισπανία** δημιουργεί τουλάχιστον 1 000 μονάδες παροχής υπηρεσιών υποστήριξης σε σχολικές περιφέρειες που απευθύνονται σε ευάλωτους μαθητές, οι οποίες παρέχουν καθοδήγηση και ψυχοπαιδαγωγική υποστήριξη. Επίσης, στο πλαίσιο του ΣΑΑ, η **Ρουμανία** έχει επιλέξει την πρώτη ομάδα σχολείων με υψηλό κίνδυνο πρόωρης εγκατάλειψης (1391) για να λάβει επιχορηγήσεις για τη στήριξη μαθητών που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση. Στην **Αυστρία,** το πιλοτικό έργο «100 σχολεία και 1 000 ευκαιρίες» εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο η αύξηση των πόρων για σχολεία με ιδιαίτερες προκλήσεις στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση θα μπορούσε να βελτιώσει τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα. Στην **Ελλάδα,** έχει θεσπιστεί πλαίσιο για εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς και σχετικές κατευθυντήριες γραμμές εφαρμογής με ορθές πρακτικές από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, καθώς και ένα πιλοτικό έργο 50 πειραματικών προσβάσιμων σχολείων το οποίο εστίασε στην ένταξη των ατόμων με αναπηρία. Το έργο θα επεκταθεί σε εθνικό επίπεδο με τη στήριξη της χρηματοδότησης της ΕΕ. Η πρόσθετη γλωσσική υποστήριξη συγκαταλέγεται επίσης μεταξύ των βασικών μέτρων που αποσκοπούν στην ένταξη των μαθητών που προέρχονται από οικογένειες μεταναστών, για παράδειγμα στο **Βέλγιο**, στην **Αυστρία**, **στις Κάτω Χώρες και** στη **Σουηδία**. Οι χωριστές τάξεις γεφύρωσης για τους νεοαφιχθέντες μετανάστες αποτελούν πρακτική που εφαρμόζεται σε διάφορες χώρες, αλλά θα πρέπει να εφαρμόζονται με προσοχή ώστε να αποφεύγεται ο κίνδυνος διαχωρισμού. Αρκετές χώρες, για να αντισταθμίσουν τις μαθησιακές απώλειες μεταξύ των μειονεκτούντων παιδιών, οι οποίες προκλήθηκαν από την πανδημία, έχουν δρομολογήσει στοχευμένα προγράμματα. Συχνά συνοδεύονται από ψυχοκοινωνική στήριξη για τον μετριασμό των αρνητικών επιπτώσεων της αναστολής λειτουργίας των σχολείων με φυσική παρουσία στην ψυχική υγεία των μαθητών. Στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ, η **Τσεχία** εφαρμόζει ένα μεγάλης κλίμακας εθνικό πρόγραμμα

καθοδήγησης, το οποίο παρέχει χρηματοδότηση σε 400 μειονεκτούντα σχολεία για μέτρα στήριξης (π.χ. ειδικοί υποστήριξης, κατάρτιση εκπαιδευτικών για να εργάζονται με ετερογενείς ομάδες). Ορισμένες χώρες έχουν θεσπίσει μέτρα για την άρση των διαρθρωτικών εμποδίων στην ένταξη. Η αναδιοργάνωση των σχολικών δικτύων στη **Λετονία** και στη **Λιθουανία** (στο πλαίσιο του ΣΑΑ) αποσκοπεί επίσης στη βελτίωση των εκπαιδευτικών ευκαιριών για τους μαθητές που ζουν σε αγροτικές περιοχές. Για να βελτιωθούν τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα των μειονεκτούντων μαθητών σε ολόκληρη την Ένωση, απαιτούνται περαιτέρω προσπάθειες. Για παράδειγμα, ο προσανατολισμός των μαθητών σε νεαρή ηλικία πρέπει να καταστεί λιγότερο διαδεδομένος ή να βελτιωθεί και να αντιμετωπιστεί ο σχολικός διαχωρισμός, καθώς οι τομείς αυτοί αποτελούν σημαντικές προκλήσεις σε αρκετές χώρες.

Ορισμένα κράτη μέλη θέσπισαν μέτρα για τη βελτίωση της συμπεριληπτικότητας των οικείων εκπαιδευτικών συστημάτων για εκπαιδευομένους με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, μεταξύ άλλων με την άρση των φυσικών εμποδίων, σύμφωνα με την αρχή 3 του πυλώνα (ίσες ευκαιρίες). Τον Ιούνιο του 2022 η **Σλοβακία** ενέκρινε το πρώτο της «Σχέδιο δράσης για την εφαρμογή της στρατηγικής για μια προσέγγιση χωρίς αποκλεισμούς στην εκπαίδευση 2022-2024» ως πιλοτικό σχέδιο για ένα νέο σύστημα υποστήριξης στις αίθουσες διδασκαλίας για παιδιά με ειδικές ανάγκες. Τα παιδιά θα λάβουν στήριξη με βάση τις πραγματικές ατομικές ανάγκες τους αντί της διάγνωσης της αναπηρίας τους και, στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ, η Σλοβακία σχεδιάζει επίσης να άρει τα αρχιτεκτονικά εμπόδια σε 252 μεγάλα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στην **Κροατία**, στο πλαίσιο του εθνικού της σχεδίου για την ανάπτυξη του εκπαιδευτικού συστήματος 2021-2027, προβλέπεται η εφαρμογή μέτρων που σχετίζονται με την ανάπτυξη συστήματος υποστήριξης για παιδιά και μαθητές με αναπηρία, καθώς και για μαθητές από ευάλωτες ομάδες. Σε συνεργασία με τον Ευρωπαϊκό Φορέα για την Ειδική Αγωγή και την Ενταξιακή Εκπαίδευση, η **Πολωνία** παρουσίασε σχέδια μεταρρύθμισης για την αύξηση της συμπεριληπτικότητας του εκπαιδευτικού της συστήματος για τους μαθητές με αναπηρία. Το σχέδιο νόμου για την εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς αποσκοπεί στην ανάπτυξη ενός διεπιστημονικού συστήματος υποστήριξης για παιδιά, μαθητές και οικογένειες, ενός νέου συστήματος υποστήριξης προσχολικής ανάπτυξης σε τρία επίπεδα και ενός νέου συστήματος διάγνωσης ειδικών αναγκών, συμπεριλαμβανομένης της παρακολούθησης και της αξιολόγησης μεμονωμένων μέτρων στήριξης. Ο ρόλος των ιδρυμάτων ειδικής εκπαίδευσης θα διευρυνθεί ώστε να υποστηριχθεί η κανονική εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς. Προτείνονται νέα εποπτικά μέτρα για τη διασφάλιση της ποιότητας και της υποστήριξης της ανάπτυξης των δεξιοτήτων του διδακτικού προσωπικού στην εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς. Στην **Ισπανία**, η μεταρρύθμιση του ΣΑΑ έχει επιδιώξει να ενισχύσει την ένταξη των μαθητών με ειδικές ανάγκες στα κανονικά σχολεία, ενώ παράλληλα δεσμεύτηκε να διατηρήσει ειδικά εκπαιδευτικά κέντρα για τους μαθητές των οποίων οι ανάγκες μπορούν να καλυφθούν καλύτερα σ' αυτά τα κέντρα και να στηρίξει τα κανονικά κέντρα στις προσπάθειές τους για ένταξη. Με τη στήριξη του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, η **Ελλάδα** θα εφαρμόσει ειδικά προγράμματα παρέμβασης για την προσχολική ηλικία σε πιλοτική βάση σε περισσότερα από 1 400 παιδιά με αναπηρία και αναπτυξιακές διαταραχές ηλικίας 0-6 ετών.

Η ένταξη μεγάλου αριθμού εκτοπισθέντων παιδιών από την Ουκρανία στα εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα θέτει προκλήσεις σε ορισμένα κράτη μέλη. Σχεδόν δύο εκατομμύρια παιδιά εκτιμάται ότι έφτασαν στην ΕΕ μετά τη ρωσική επίθεση κατά της Ουκρανίας. Ωστόσο, με μεγάλες διαφορές μεταξύ των κρατών μελών, μόνο μια μειονότητα απ' αυτά είναι εγγεγραμμένα στα εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2021-2022. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί εν μέρει από τα υψηλά επίπεδα αβεβαιότητας σχετικά με την αναμενόμενη διάρκεια της παραμονής στις χώρες υποδοχής. Ως

εκ τούτου, πολλά παιδιά επιλέγουν να παρακολουθήσουν τη διαδικτυακή εκπαίδευση που προσφέρουν τα ουκρανικά σχολεία. Με την παράταση της επίθεσης της Ρωσίας, η ένταξη των παιδιών από την Ουκρανία στην κανονική εκπαίδευση των χωρών υποδοχής από το σχολικό έτος 2022-2023 θα αποτελέσει προτεραιότητα. Ταυτόχρονα, οι δραστηριότητες που δίνουν τη δυνατότητα στα παιδιά να διατηρήσουν ισχυρό δεσμό με την Ουκρανία συμβάλλουν στην προετοιμασία των παιδιών για όλες τις πιθανές μελλοντικές εξελίξεις, συμπεριλαμβανομένης της επιστροφής τους στη χώρα καταγωγής τους όταν το επιτρέψει η κατάσταση. Για την αντιμετώπιση των υφιστάμενων προκλήσεων, τα περισσότερα κράτη μέλη έχουν ήδη λάβει μέτρα για την υποστήριξη της εκπαίδευσης των παιδιών από την Ουκρανία, όπως η παροχή μαθημάτων γλώσσας, ψυχοκοινωνικής υποστήριξης και καθοδήγησης. Οι εθνικές αρχές έχουν δραστηριοποιηθεί στην ανάπτυξη καθοδήγησης προς τα σχολεία, τους εκπαιδευτικούς και τις οικογένειες. Για παράδειγμα, στην **Κροατία**, η Ένωση εκπαιδευτικών ΠΕΦ ανέπτυξε βιβλίο επικοινωνίας με τη χρήση συμβόλων με μεταφράσεις στην ουκρανική και στην κροατική γλώσσα, για να υποστηρίξει την ένταξη των εκτοπισθέντων παιδιών από την Ουκρανία στην ΠΕΦ. Επιπλέον, πολλά σχολεία σε όλα τα κράτη μέλη απασχολούν Ουκρανούς εκπαιδευτικούς για να συμβάλουν στη γεφύρωση του γλωσσικού εμποδίου και ταυτόχρονα στην αντιμετώπιση της έλλειψης εκπαιδευτικών.

Τα κράτη μέλη διευκολύνουν τις απαιτήσεις εισόδου και παρέχουν χρηματοδότηση για να διευκολύνουν την ένταξη των εκτοπισθέντων μαθητών και φοιτητών από την Ουκρανία στη δευτεροβάθμια και την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ορισμένα κράτη μέλη επιτρέπουν την πρόσβαση σε σχολεία ανώτερης δευτεροβάθμιας και επαγγελματικής εκπαίδευσης χωρίς έγγραφα που να αποδεικνύουν την ολοκλήρωση προηγούμενων κύκλων εκπαίδευσης, για παράδειγμα **η Βουλγαρία, η Κύπρος, η Τσεχία, η Εσθονία, η Ισπανία, η Λιθουανία και η Λετονία**. Αρκετά άλλα κράτη μέλη επιδεικνύουν επίσης ευελιξία όσον αφορά τα απαιτούμενα έγγραφα και δεξιότητες. Στην **Τσεχία**, μπορεί να επιτραπεί στους σπουδαστές να αντικαταστήσουν ένα έγγραφο εκπαιδευτικών προσόντων που λείπει με ένορκη δήλωση (υπεύθυνη δήλωση), ενώ στην **Ιταλία,** το κράτος προσφέρει εναλλακτική διαδικασία αξιολόγησης. Υπό την προϋπόθεση της επιτυχούς ολοκλήρωσης όλων των μαθημάτων, εκτός από τρία, στο τέλος του σχολικού έτους, η **Βουλγαρία** παρέχει στους μαθητές εναλλακτική διαδρομή ώστε να γίνουν δεκτοί στο επόμενο σχολικό έτος. Στη **Ρουμανία**, οι Ουκρανοί μαθητές που είναι εγγεγραμμένοι στο ρουμανικό εκπαιδευτικό σύστημα έχουν το δικαίωμα να εγγραφούν στην ένατη τάξη, χωρίς να συμμετέχουν στις εθνικές τελικές εξετάσεις. Για να γεφυρωθεί το χάσμα μεταξύ της ειδικής για τον συγκεκριμένο τομέα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που λαμβάνεται στην Ουκρανία και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην ΕΕ, το **Λουξεμβούργο** προσφέρει ειδικά μαθήματα γεφύρωσης που δίνουν τη δυνατότητα στους σπουδαστές να λάβουν πιστοποίηση της υφιστάμενης αυτής εκπαίδευσης σε επίπεδο ΕΕ. Παρόλο που οι προϋποθέσεις εισδοχής καθορίζονται συνήθως από τα ίδια τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και μπορεί να διαφέρουν εντός και μεταξύ των κρατών μελών, έχουν ληφθεί ορισμένα μέτρα που δίνουν τη δυνατότητα στους εκτοπισθέντες να ακολουθήσουν την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Για παράδειγμα, στην **Αυστρία, την Κροατία, την Τσεχία, την Εσθονία, τη Φινλανδία** και **τη Μάλτα**, αίρονται προσωρινά τα δίδακτρα ή τα δίδακτρα για διεθνείς σπουδαστές, ώστε να καταστεί δυνατή η εύκολη πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Άλλα κράτη μέλη, για παράδειγμα, **η Κύπρος, η Ιταλία** και η **Λιθουανία** προσφέρουν χρηματοδότηση σε σπουδαστές για να συνεχίσουν την τριτοβάθμια εκπαίδευσή τους.

Τα κράτη μέλη συνεχίζουν να λαμβάνουν μέτρα για την ενίσχυση του επαγγέλματος του εκπαιδευτικού και την αντιμετώπιση της επιδείνωσης των ελλείψεων σε εκπαιδευτικούς. Τα κράτη μέλη αντιμετωπίζουν όλο και συχνότερα τις αναδυόμενες ελλείψεις εκπαιδευτικών, κυρίως λόγω της γήρανσης του εκπαιδευτικού εργατικού

δυναμικού και της χαμηλής ελκυστικότητας του επαγγέλματος. Γενικά, οι προκλήσεις είναι σοβαρότερες σε ορισμένα γνωστικά αντικείμενα όπως οι τομείς STEM και ΤΠΕ, καθώς και σε απομακρυσμένες ή μειονεκτούσες περιοχές. Ακόμα και σε χώρες με συνολικά καλές επιδόσεις, για παράδειγμα στην **Εσθονία, τη Δανία** ή τη **Σουηδία,** οι ελλείψεις εκπαιδευτικών θέτουν σε κίνδυνο την ποιότητα της εκπαίδευσης μεσοπρόθεσμα. Τα τελευταία έτη, για να βελτιωθεί η ελκυστικότητα του επαγγέλματος, οι μισθοί έχουν αυξηθεί σημαντικά σε αρκετές χώρες. Για παράδειγμα, τον Σεπτέμβριο του 2022 η κυβέρνηση της **Εσθονίας** αποφάσισε να αυξήσει περαιτέρω τους μισθούς των εκπαιδευτικών κατά 24 % το 2023 (εν αναμονή της έγκρισης του προϋπολογισμού). Τα κράτη μέλη επιδιώκουν επίσης να προσελκύσουν περισσότερους υποψηφίους στην αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, να στηρίξουν τους μη πεπειραμένους εκπαιδευτικούς, να βελτιώσουν τις συνθήκες εργασίας και να προσφέρουν εναλλακτικές διαδρομές προς το επάγγελμα. Για παράδειγμα, η **Λιθουανία** προσφέρει υποτροφίες σε φοιτητές του τελευταίου έτους που υπογράφουν τριετείς συμβάσεις εργασίας με σχολείο ή δήμο. Στις **Κάτω Χώρες**, οι μη ειδικευμένοι εκπαιδευτικοί μπορούν να υποβάλουν αίτηση για πρόγραμμα υποτροφιών εκπαιδευτικών για την απόκτηση πτυχίου προπτυχιακού ή μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών και η **Ισπανία** έχει θεσπίσει νομοθεσία από τον Ιούλιο του 2021, η οποία, μεταξύ άλλων, αποσκοπεί στη μείωση του αριθμού των συμβάσεων ορισμένου χρόνου για εκπαιδευτικούς στον δημόσιο τομέα. Ορισμένες χώρες θέσπισαν πιο ολοκληρωμένες μεταρρυθμίσεις, οι οποίες περιλαμβάνουν αλλαγές στα προγράμματα αρχικής και συνεχούς εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών. Για παράδειγμα, η **Εσθονία** ενέκρινε «σχέδιο δράσης για τη νέα γενιά εκπαιδευτικών» με επίκεντρο την ποιότητα της διοίκησης και της οργανωτικής νοοτροπίας στα σχολεία· την αρχική και ενδοϋπηρεσιακή κατάρτιση εκπαιδευτικών· τις ευκαιρίες σταδιοδρομίας και ανάπτυξης· την υποστήριξη καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου της σταδιοδρομίας και την ελκυστικότητα του επαγγέλματος του εκπαιδευτικού. Μια πρόσφατη μεταρρύθμιση στη **Γαλλία** υποχρεώνει όλους τους εκπαιδευτικούς να συμμετέχουν σε συνεχή κατάρτιση και, από τον Ιανουάριο του 2022, άνοιξαν νέα κέντρα κατάρτισης για το εκπαιδευτικό προσωπικό. **Η Κύπρος**, στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ, και η **Πολωνία** αναπτύσσουν συστήματα αξιολόγησης των εκπαιδευτικών και θεσπίζουν πρότυπα ποιότητας διδασκαλίας. Ομοίως, η **Ελλάδα** θέσπισε πρόσφατα πλαίσιο αξιολόγησης για τους εκπαιδευτικούς και, με τη στήριξη του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, θα επενδύσει περαιτέρω στην ενίσχυση των ικανοτήτων τους. Στο **Βέλγιο** (Φλάνδρα), οι νεοεισερχόμενοι στο επάγγελμα του εκπαιδευτικού μπορούν να επωφεληθούν από 10ετή αναγνώριση της προηγούμενης επαγγελματικής πείρας, η οποία είναι σημαντική για τον καθορισμό της αμοιβής τους.

Μετά τη διαταραχή που προκλήθηκε από την πανδημία, συνεχίζονται οι προσπάθειες εκσυγχρονισμού που αποσκοπούν στη βελτίωση των βασικών δεξιοτήτων και στον εφοδιασμό των νέων με τις ικανότητες που απαιτούνται στον 21ο αιώνα, σύμφωνα με την αρχή 1 του πυλώνα (σχετικά με την εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη διά βίου μάθηση). Ολοκληρωμένες μεταρρυθμίσεις των προγραμμάτων σπουδών υλοποιούνται, για παράδειγμα, στο **Βέλγιο, στη Σλοβακία, την Τσεχία**, **την Ισπανία**, **την Ελλάδα** και **τη Ρουμανία** για την ενίσχυση της απόκτησης βασικών ικανοτήτων, οι οποίες συχνά επικεντρώνονται στις ψηφιακές δεξιότητες και στις δεξιότητες στους τομείς STEM, καθώς και στις ικανότητες σχετικά με την περιβαλλοντική βιωσιμότητα. Στη **Σλοβακία**, η μεταρρύθμιση θα υποστηριχθεί από τη δημιουργία 40 περιφερειακών κέντρων που θα βοηθούν τα σχολεία σε δραστηριότητες καθοδήγησης, παροχής συμβουλών και διαβούλευσης που υποστηρίζονται στο πλαίσιο του ΣΑΑ. Στη **Σλοβενία**, στις **Κάτω Χώρες**, στην **Ουγγαρία** και στο **Λουξεμβούργο** ενισχύονται οι ψηφιακές δεξιότητες στα προγράμματα σπουδών σε όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα. Στη **Βουλγαρία**, μια νέα εθνική πλατφόρμα για ηλεκτρονικά μαθήματα έχει εγκαινιαστεί με τη στήριξη του ΕΚΤ το 2022 και θα τεθεί σε λειτουργία για το σχολικό έτος 2022/2023. Η πλατφόρμα θα δώσει στους

εκπαιδευτικούς τη δυνατότητα να δημιουργήσουν ψηφιακό μαθησιακό περιεχόμενο, όπως μαθήματα, ασκήσεις ή εξετάσεις, μέσω της χρήσης διαφόρων ηλεκτρονικών πόρων. Στη **Ρουμανία,** θεσπίζονται τυποποιημένες εξετάσεις για τη βελτίωση της παρακολούθησης των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων. Στην **Ελλάδα** έχει διοργανωθεί για πρώτη φορά πρόγραμμα αξιολόγησης σε επίπεδο συστήματος για 12 000 μαθητές στο μάθημα της ελληνικής γλώσσας και των μαθηματικών. Σκοπός του είναι να αξιολογήσει την εφαρμογή των νέων προγραμμάτων σπουδών και τα μαθησιακά αποτελέσματα των μαθητών σε διάφορα επίπεδα. Επιπλέον, το σχέδιο δράσης για την ψηφιακή εκπαίδευση στη στρατηγική **της Ελλάδας** για τον ψηφιακό μετασχηματισμό για την περίοδο 2020-2025 περιλαμβάνει την αναθεώρηση των προγραμμάτων σπουδών, την καθιέρωση πιστοποιητικού για βασικές δεξιότητες ΤΠ που απευθύνεται σε άτομα ηλικίας 15 ετών και την παροχή ψηφιακών εκπαιδευτικών πόρων για την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στην **Πορτογαλία,** το σχολικό δίκτυο «Ciência Viva», το οποίο υποστηρίζεται από τον μηχανισμό ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, αποσκοπεί στην ενίσχυση της πειραματικής διδασκαλίας των θετικών επιστημών και στην εδραίωση της επιστημονικής νοοτροπίας στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Ο ψηφιακός μετασχηματισμός της εκπαίδευσης και της κατάρτισης θα λάβει σημαντική ώθηση από τον μηχανισμό ανάκαμψης και ανθεκτικότητας. Τα κράτη μέλη θα προβούν σε σημαντικές μεταρρυθμίσεις και επενδύσεις στην ψηφιακή εκπαίδευση, με περισσότερα από 28 δισ. EUR να επενδύονται στην ψηφιακή εκπαίδευση και κατάρτιση[137]. Οι περισσότερες χώρες θα επενδύσουν στις ψηφιακές υποδομές και στη συνδεσιμότητα με έμφαση συχνά στη γεφύρωση του ψηφιακού χάσματος. Οι επενδύσεις αυτές θα συνοδεύονται από μέτρα για την ανάπτυξη των ψηφιακών ικανοτήτων των μαθητών και των εκπαιδευτικών. Για παράδειγμα, στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ, η **Γερμανία** προβλέπει τη δημιουργία κέντρων ικανοτήτων για την ψηφιακή εκπαίδευση με βάση σύστημα συνεργασίας μεταξύ ιδρυμάτων εκπαίδευσης εκπαιδευτικών και ενδοϋπηρεσιακής κατάρτισης εκπαιδευτικών, πανεπιστημίων και ερευνητικών ιδρυμάτων. Η **Βουλγαρία,** στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ, θα επενδύσει σε εργαστήρια STEM στα σχολεία, συμπεριλαμβανομένων των αιθουσών διδασκαλίας υψηλής τεχνολογίας, με στόχο την προώθηση του ψηφιακού γραμματισμού και την ενίσχυση των μεθόδων διδασκαλίας των τομέων STEM. Θα δημιουργηθούν ένα εθνικό και τρία περιφερειακά κέντρα STEM που θα διοργανώνουν προγράμματα κατάρτισης για εκπαιδευτικούς και θα αναπτύσσουν διδακτικό υλικό. Με τη στήριξη του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, η **Ελλάδα** προβλέπει επενδύσεις στην ψηφιακή και εργαστηριακή υποδομή του ευρύτερου εκπαιδευτικού της συστήματος, και έχει ήδη παράσχει ψηφιακό εξοπλισμό (συμπεριλαμβανομένων φορητών υπολογιστών και ταμπλετών) σε πάνω από μισό εκατομμύριο μαθητές και φοιτητές οικογενειών με χαμηλό εισόδημα και σε περισσότερους από 150 000 εκπαιδευτικούς σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Έως το τέλος του 2024, η **Ισπανία** αποσκοπεί στη στήριξη του ψηφιακού μετασχηματισμού της επαγγελματικής κατάρτισης με επενδύσεις στην ψηφιακή και πράσινη κατάρτιση των εκπαιδευτικών

[137] Το αριθμητικό στοιχείο βασίζεται στη μεθοδολογία σήμανσης πυλώνων που χρησιμοποιείται για τον πίνακα αποτελεσμάτων για την ανάκαμψη και την ανθεκτικότητα. Αντιστοιχεί στις εκτιμώμενες δαπάνες για μέτρα που κατανέμονται στην κατηγορία «Ανθρώπινο κεφάλαιο στην ψηφιοποίηση» ως πρωταρχικός ή δευτερεύων τομέας πολιτικής. Ο υπολογισμός βασίζεται στα 26 σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας που εγκρίθηκαν από την Επιτροπή και το Συμβούλιο έως τον Σεπτέμβριο του 2022 (όλα τα κράτη μέλη εκτός από την Ουγγαρία). Πρόκειται για εκτιμώμενες δαπάνες· η πραγματική χρηματοδότηση θα βασιστεί στα ορόσημα και στους στόχους που θα έχουν εκπληρωθεί. Η Επιτροπή αξιολόγησε τις εκτιμήσεις δαπανών κατά την υποβολή και την έγκριση των αρχικών σχεδίων. Τα κράτη μέλη δεν υποχρεούνται να υποβάλουν αποδείξεις δαπανών και η Επιτροπή δεν θα επαληθεύσει το πραγματικό κόστος των μέτρων που λαμβάνουν στήριξη από τον μηχανισμό ανάκαμψης και ανθεκτικότητας.

επαγγελματικής κατάρτισης, στη στήριξη της μετατροπής των αιθουσών διδασκαλίας σε χώρους εφαρμοσμένης τεχνολογίας, στη στήριξη της δημιουργίας αιθουσών «επιχειρηματικότητας» και της δημιουργίας ενός δικτύου 50 κέντρων αριστείας που θα τονώνουν την έρευνα και την καινοτομία. Μετά τα νέα μέτρα που λήφθηκαν τον Ιούλιο του 2021 στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ, η Ισπανία θα παράσχει φορητές συσκευές σε τουλάχιστον 300 000 μαθητές από ευάλωτες ομάδες σε δημόσια ή επιδοτούμενα από το κράτος σχολεία έως το 2025. Επίσης, θα εγκαταστήσει, θα επικαιροποιήσει και θα διατηρήσει διαδραστικά ψηφιακά συστήματα (IDS) σε τουλάχιστον 240 000 αίθουσες διδασκαλίας δημόσιων σχολείων, ώστε να καταστεί δυνατή η μεικτή μάθηση και θα παράσχει ψηφιακή κατάρτιση σε 700 000 εκπαιδευτικούς. Τον Ιανουάριο του 2022 η **Πορτογαλία** υπέγραψε συμβάσεις για την αγορά 600 000 νέων φορητών υπολογιστών που θα χορηγηθούν σε μορφή δανείου σε εκπαιδευτικούς και μαθητές που χρηματοδοτούνται στο πλαίσιο του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας. Στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ, η **Ιρλανδία** σχεδιάζει να εισαγάγει ευρυζωνικό διαδίκτυο σε περίπου 1 100 δημοτικά σχολεία και να παράσχει χρηματοδότηση για υποδομές ΤΠΕ, συμπεριλαμβανομένων συσκευών και λογισμικού, σε περισσότερα από 3 100 σχολεία πρωτοβάθμιας και μεταπρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Παρότι η πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ιδίως για τους ευάλωτους νέους, εξακολουθεί να αποτελεί πρόκληση, η εστίαση της πολιτικής σε ορισμένα κράτη μέλη μετατοπίζεται προς τη «μελλοντική θωράκιση» της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης υπό το πρίσμα της διττής μετάβασης. Τα περισσότερα κράτη μέλη εστιάζουν στην ποιότητα της ακαδημαϊκής προσφοράς, στην αντιμετώπιση των αναντιστοιχιών δεξιοτήτων και της πρόσβασης των αποφοίτων στην αγορά εργασίας, καθώς και στη διεθνή ανταγωνιστικότητα των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ορισμένες χώρες αναλαμβάνουν επίσης σημαντικές μεταρρυθμίσεις στον τομέα της διακυβέρνησης, συμπεριλαμβανομένης της ενίσχυσης της χρηματοδότησης βάσει επιδόσεων. Στην **Κύπρο**, συγκροτήθηκε εθνική ομάδα εργασίας για την αξιοποίηση των νέων ευκαιριών της πρωτοβουλίας για τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια, με την οποία ενισχύεται η συνεργασία μεταξύ των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ευρώπη. Στη **Βουλγαρία,** μια δέσμη μέτρων αποσκοπεί στην αύξηση των απαιτήσεων για το διδακτικό προσωπικό, στη βελτίωση του συστήματος διαπίστευσης, στην αλλαγή της βεβαίωσης του διδακτικού προσωπικού και στη θέσπιση μέτρων κατά της λογοκλοπής. Για την κάλυψη των αναγκών σε δεξιότητες σε ταχέως αναπτυσσόμενους τομείς, σε ορισμένα κράτη μέλη, για παράδειγμα στην **Τσεχία**, τη **Σουηδία** και τη **Φινλανδία,** θα δημιουργηθούν νέα προγράμματα σπουδών και νέες θέσεις στο πλαίσιο του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας. Στη **Φινλανδία**, τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης επεκτείνουν την είσοδό τους με τουλάχιστον 600 θέσεις μελέτης το 2022 σχετικά με τα προγράμματα σπουδών του 1ου κύκλου. Στην **Ιταλία,** σχεδιάζεται η δημιουργία τριών κόμβων ψηφιακής εκπαίδευσης (DEH) με στόχο τον ψηφιακό μετασχηματισμό της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στη **Σλοβακία,** θα θεσπιστούν συμβάσεις επιδόσεων μεταξύ σχολείων και κυβέρνησης για τη στήριξη της κατάρτισης προφίλ και της διαφοροποίησης των πανεπιστημίων με βάση τα ισχυρά τους σημεία και τις δυνατότητές τους για ανάπτυξη. Λίγες μόνο χώρες διαθέτουν στοχευμένες στρατηγικές για την ενίσχυση της ένταξης χωρίς αποκλεισμούς και της προσβασιμότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Στην **Ιρλανδία**, το πλαίσιο «Χρηματοδότηση του μέλλοντος» αυξάνει τη χρηματοδότηση για τη στήριξη των φοιτητών, καθορίζει επιλογές για τη βιώσιμη χρηματοδότηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και σχέδια για τη βελτίωση της ποιότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αντιμετωπίζει τις ελλείψεις δεξιοτήτων και προωθεί τη συμμετοχή υποεκπροσωπούμενων ομάδων, με σταδιακή μείωση των διδάκτρων και αύξηση των φοιτητικών υποτροφιών, ενώ παράλληλα καταργεί σταδιακά τα φοιτητικά δάνεια.

Ομοίως, η **Ισπανία** και η **Ιταλία** αυξάνουν τον αριθμό των υποτροφιών και επενδύουν σε φοιτητικές εστίες.

Αρκετά κράτη μέλη έχουν θεσπίσει συνολικές μεταρρυθμίσεις του συστήματος επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (ΕΕΚ). Στην **Πορτογαλία**, σύμφωνα με τη μεταρρύθμιση που περιλαμβάνεται στο οικείο ΣΑΑ, η κυβέρνηση και οι κοινωνικοί εταίροι σύναψαν τριμερή συμφωνία για την επαγγελματική κατάρτιση και τα επαγγελματικά προσόντα τον Ιούλιο του 2021. Η συμφωνία αποσκοπεί στη δημιουργία ενός πιο ανταποδοτικού και ευέλικτου συστήματος διακυβέρνησης που θα δίνει έμφαση στην ψηφιακή μάθηση και θα αναπτύσσει μεταδευτεροβάθμια και ενδιάμεσα επίπεδα ΕΕΚ. Τον Μάρτιο του 2022, στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ, η **Ισπανία** θέσπισε νόμο που ενσωματώνει δύο προϋπάρχοντα συστήματα ΕΕΚ (το ένα συνδέεται με την εκπαίδευση και το άλλο με την αγορά εργασίας) σε ένα ενιαίο πλαίσιο, με στόχο την εφαρμογή της προοπτικής της διά βίου μάθησης. Τον νόμο ακολούθησε συμφωνία που καλύπτει την καινοτομία, τη διεθνοποίηση στον τομέα της ΕΕΚ, καθώς και την ψηφιακή και την πράσινη μετάβαση. Στη **Βουλγαρία,** η επικαιροποίηση των καταλόγων επαγγελμάτων και προτύπων ΕΕΚ θα εφαρμοστεί πιλοτικά στο πλαίσιο μιας στρατηγικής πράξης του ΕΚΤ+ που εγκρίθηκε το 2022. Στο πλαίσιο του ΣΑΑ, προβλέπονται νέες τροποποιήσεις του κανονιστικού πλαισίου για την ΕΕΚ, με τις οποίες εισάγονται αλλαγές στον κατάλογο των επαγγελμάτων για την ΕΕΚ και στα προγράμματά τους, σύμφωνα με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Επιπλέον, 24 κέντρα αριστείας ΕΕΚ θα ανακαινιστούν μέσω του ΣΑΑ, ενώ το ΕΚΤ+ θα παρέχει στήριξη στις δραστηριότητές τους. **Στη Λετονία,** τον Μάρτιο του 2022 εισήχθησαν τροποποιήσεις του νόμου για την επαγγελματική εκπαίδευση, με τις οποίες διευρύνονται οι δυνατότητες απόκτησης επαγγελματικών προσόντων εκτός συγκεκριμένου σχολείου, π.χ. στο πλαίσιο κινητικότητας, άλλων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ή εργασιακών περιβαλλόντων, αλλά και μη τυπικής μάθησης, καθώς και με την εισαγωγή σπονδυλωτής προσέγγισης. Η μεταρρύθμιση αποσαφηνίζει επίσης τους όρους της μαθητείας και της μάθησης στον χώρο εργασίας, εισάγει ασφάλιση έναντι ατυχημάτων για τους σπουδαστές, βελτιώνει την παρακολούθηση των αποφοίτων και κατηγοριοποιεί ορισμένα σχολεία ΕΕΚ ως κέντρα αριστείας. Το 2022 μια σειρά μεταρρυθμίσεων που σχετίζονται με την ΕΕΚ εισήχθησαν ή θα εισαχθούν στη **Λιθουανία** και έχουν ως αντικείμενο τη μαθητεία, την αξιολόγηση των ικανοτήτων, την ενοποίηση του δικτύου ΕΕΚ, καθώς και τα κέντρα επαγγελματικής αριστείας, σύμφωνα με τις δεσμεύσεις που αναλήφθηκαν στο εθνικό ΣΑΑ.

Τα κράτη μέλη έχουν διευρύνει τις επιλογές για τους αποφοίτους δευτεροβάθμιας ΕΕΚ ώστε να έχουν πρόσβαση σε μεταδευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση, σύμφωνα με την αρχή 1 του πυλώνα (εκπαίδευση, κατάρτιση και διά βίου μάθηση). Για παράδειγμα, η **Ουγγαρία** τροποποίησε το σύστημα βαθμολόγησης για την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ώστε να καταστεί επίσης δυνατός ο υπολογισμός των βαθμών εισαγωγής με βάση τα αποτελέσματα της ΕΕΚ, αρχής γενομένης από το ακαδημαϊκό έτος 2021/2022. Στη **Σουηδία,** οι απαιτήσεις για τα εθνικά προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση τροποποιήθηκαν ώστε να μπορούν οι σπουδαστές να επιτύχουν βασική επιλεξιμότητα για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, για παράδειγμα όσον αφορά τις απαιτήσεις για τη σουηδική και την αγγλική γλώσσα. Η **Ιταλία** αυξάνει τον αριθμό των φορέων τριτοβάθμιας επαγγελματικής κατάρτισης μέσω της δημιουργίας δικτύων που αποτελούνται από εταιρείες, πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα, τοπικές αρχές και συστήματα εκπαίδευσης/κατάρτισης. Με την τροποποίηση του καθεστώτος των «μαθημάτων τεχνολογικής εξειδίκευσης», η **Πορτογαλία** ενίσχυσε τον ρόλο των μαθημάτων αυτών ως μεταδευτεροβάθμιας μη τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με διπλή πιστοποίηση που παρέχει επαγγελματικά προσόντα με βάση την εξειδικευμένη τεχνική κατάρτιση. Η **Ρουμανία** αναπτύσσει, στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ, πλήρη επαγγελματική διαδρομή για την

τριτοβάθμια τεχνική εκπαίδευση, με τη διασφάλιση πλήρους εκπαιδευτικής πορείας για τους σπουδαστές που είναι εγγεγραμμένοι στη διττή δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ώστε να μπορούν να μεταβούν σε προγράμματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η μεταρρύθμιση αυτή, συνοδευόμενη από διάφορες επενδύσεις που υποστηρίζονται από το ΣΑΑ, αποσκοπεί στην αύξηση της ποιότητας, της ελκυστικότητας και της συνάφειας της διττής εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας, με αναμενόμενη αύξηση του ποσοστού των μαθητών λυκείου σ' αυτήν τη διαδρομή από 17 % σε 40 % έως το 2026.

Οι δεξιότητες για την πράσινη και την ψηφιακή μετάβαση κατέχουν εξέχουσα θέση στις ευρύτερες στρατηγικές για τις δεξιότητες ή στα μέτρα απασχόλησης πολλών κρατών μελών. Στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ και συμπληρωματικά με το επικείμενο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ (ΕΚΤ+), η **Ισπανία** σχεδιάζει να χρηματοδοτήσει την επανειδίκευση των εργαζομένων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο μετατόπισης για την απόκτηση νέων δεξιοτήτων για τον ψηφιακό, τον πράσινο και τον παραγωγικό μετασχηματισμό. Επιπλέον, θα διεξαχθεί έρευνα για τον εντοπισμό των αντίστοιχων αναγκών σε δεξιότητες σε τουλάχιστον 23 παραγωγικούς τομείς. Στο πλαίσιο του ΣΑΑ της **Λιθουανίας**, δρομολογήθηκε πιλοτικό πρόγραμμα για την αύξηση του πεδίου εφαρμογής και της πολυμορφίας των μέτρων απασχόλησης. Στόχος του ήταν η επίτευξη των στόχων του ψηφιακού και του πράσινου μετασχηματισμού και η προώθηση της κυκλικής οικονομίας. Η **Ελλάδα**, αποδίδοντας ιδιαίτερη έμφαση στις ψηφιακές και πράσινες δεξιότητες, έχει μεταρρυθμίσει το εθνικό της σύστημα διά βίου μάθησης και από τα τέλη του 2022 θα προσφέρει ειδικά προγράμματα κατάρτισης σε περίπου μισό εκατομμύριο άτομα για τη βελτίωση των ψηφιακών και πράσινων δεξιοτήτων τους. Στην **Κύπρο,** η εθνική στρατηγική για τη διά βίου μάθηση για την περίοδο 2021-2027 περιλαμβάνει ειδικό πυλώνα που αφορά την πράσινη μετάβαση και τη βιωσιμότητα. Για να ανταποκριθούν στη διαρκώς μεταβαλλόμενη ζήτηση δεξιοτήτων, ορισμένα κράτη μέλη μετρούν και προβλέπουν τις ανάγκες σε δεξιότητες για τη διαμόρφωση πολιτικών. Για παράδειγμα, η **Εσθονία** και η **Ιρλανδία** προσδιορίζουν μελλοντικές ελλείψεις δεξιοτήτων μέσω συμμετοχικής διαδικασίας, στην οποία συμμετέχουν συνήθως εκπρόσωποι των δημόσιων αρχών, των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης, των εργοδοτών, των κοινωνικών εταίρων, των πανεπιστημίων και διαφόρων εμπειρογνωμόνων.

Υπό το πρίσμα του ψηφιακού μετασχηματισμού, πολλά κράτη μέλη ακολουθούν ολοκληρωμένες στρατηγικές για τη βελτίωση των ψηφιακών δεξιοτήτων του ενήλικου πληθυσμού τους. Συχνότερα, τα μέτρα πολιτικής εστιάζουν στην παροχή άμεσης κατάρτισης και αναβάθμισης των δεξιοτήτων σε ψηφιακές δεξιότητες. Για παράδειγμα, στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ, η **Ισπανία** αποσκοπεί στη βελτίωση του επιπέδου των ψηφιακών δεξιοτήτων του πληθυσμού. Ένα μέτρο προβλέπει δίκτυο κέντρων υποστήριξης για την κατάρτιση σε βασικές και προηγμένες ψηφιακές δεξιότητες, το οποίο περιλαμβάνει δράσεις για την ενδυνάμωση των ηλικιωμένων ή τη διευκόλυνση της κατάρτισης ευάλωτων παιδιών, καθώς και διάφορες εκστρατείες ευαισθητοποίησης. Προβλέπει επίσης δραστηριότητες για την αύξηση των ψηφιακών ικανοτήτων του γενικού πληθυσμού μέσω συνεργασιών με τον ιδιωτικό τομέα, όπως η πλατφόρμα κατάρτισης με ελεύθερη πρόσβαση «Digitalizate Plus», καθώς και την ανάπτυξη ψηφιακών πόρων για τη διάδοση και τη διδασκαλία της ισπανικής γλώσσας έως το τέλος του 2025. Ορισμένα κράτη μέλη, για παράδειγμα η **Τσεχία** και η **Εσθονία**, πραγματοποιούν σημαντικές επενδύσεις σε προγράμματα άμεσης αναβάθμισης των ψηφιακών δεξιοτήτων που απευθύνονται στον γενικό πληθυσμό. Σ' αυτά περιλαμβάνονται επίσης προγράμματα κατάρτισης για τις ψηφιακές δεξιότητες που απευθύνονται σε συγκεκριμένες ομάδες-στόχους, όπως τα άτομα που αναζητούν εργασία, ειδικοί σε βασικούς τομείς και εργοδότες, ιδίως οι ΜΜΕ. Τον Σεπτέμβριο του 2021 η κυβέρνηση της Βαλονίας στο **Βέλγιο** ενέκρινε νέο σχέδιο διατάγματος για την ενίσχυση των βασικών ψηφιακών δεξιοτήτων τον Σεπτέμβριο του 2021. Το διάταγμα αυτό προβλέπει αύξηση των ωρών

κατάρτισης, τυποποιημένη παιδαγωγική, συντονισμό με τις υπηρεσίες απασχόλησης και πιο σταθερή και ενισχυμένη χρηματοδότηση των δομών που παρέχουν την εν λόγω κατάρτιση. Στο **Λουξεμβούργο,** τον Οκτώβριο του 2021 εγκρίθηκε εθνικό σχέδιο δράσης για την ψηφιακή ένταξη, το οποίο περιλαμβάνει ένα εξέχον τμήμα για τις ψηφιακές δεξιότητες. Το σχέδιο προσφέρει ψηφιακό γραμματισμό στην τυπική και στη μη τυπική εκπαίδευση για όλα τα επίπεδα και όλες τις ηλικιακές ομάδες, με ειδικές πρωτοβουλίες για να μπορέσουν οι πολίτες να αποκτήσουν ψηφιακή αυτονομία. Για την ανάπτυξη της ψηφιακής εκπαίδευσης και την προώθηση των ψηφιακών ικανοτήτων των πολιτών και των εργαζομένων σε διάφορους τομείς, η **Πολωνία** ανέπτυξε, στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ, σχέδιο ανάπτυξης ψηφιακών ικανοτήτων για την περίοδο 2023-2030. Η **Μάλτα** βρίσκεται στη διαδικασία εκπόνησης μιας «απογραφής ψηφιακών δεξιοτήτων» του εργατικού δυναμικού της, τα αποτελέσματα της οποίας θα πρέπει να καταστούν διαθέσιμα έως το τέλος του 2022. Στη **Φινλανδία**, στο πλαίσιο της εκτεταμένης μεταρρύθμισης στον τομέα της συνεχούς μάθησης που περιλαμβάνεται στο ΣΑΑ, η πρώτη πρόσκληση υποβολής αιτήσεων για την παροχή κατάρτισης με σκοπό την ενίσχυση των ψηφιακών δεξιοτήτων και/ή των πράσινων δεξιοτήτων δημοσιεύτηκε την άνοιξη του 2022. Η **Βουλγαρία** επενδύει στη δημιουργία πλατφόρμας για την εκπαίδευση ενηλίκων στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ, με στόχο την κατάρτιση 500 000 ατόμων σε ψηφιακές δεξιότητες. Στο πλαίσιο επένδυσης του ΣΑΑ, η **Ρουμανία** σχεδιάζει να μετατρέψει αρκετές βιβλιοθήκες σε κόμβους ψηφιακών δεξιοτήτων, όπου 100 000 άτομα από μειονεκτούσες κοινότητες θα λάβουν κατάρτιση σε βασικές ψηφιακές δεξιότητες. Η στρατηγική **της Ιρλανδίας** για τον γραμματισμό ενηλίκων, τον αριθμητισμό και τον ψηφιακό γραμματισμό παρέχει δωρεάν στήριξη στους ενήλικες ώστε να αποκτήσουν τις βασικές ψηφιακές δεξιότητες που απαιτούνται για τη συμμετοχή στην κοινωνία. Στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ, η Κύπρος ενέκρινε το εθνικό της σχέδιο δράσης για τις ηλεκτρονικές δεξιότητες, το οποίο ενισχύει τις ψηφιακές δεξιότητες σε ολόκληρη την κοινωνία.

Η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση μπορεί να διαδραματίσει καίριο ρόλο στην προώθηση των ψηφιακών δεξιοτήτων. Η **Ισπανία** επενδύει στον ψηφιακό μετασχηματισμό της ΕΕΚ στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ, το οποίο περιλαμβάνει βασικές δράσεις για την ψηφιακή και την πράσινη κατάρτιση των εκπαιδευτικών επαγγελματικής κατάρτισης και τη μετατροπή των αιθουσών διδασκαλίας σε εφαρμοσμένους χώρους που αναπαράγουν τεχνολογικά εργασιακά περιβάλλοντα. Στη **Λιθουανία**, η σχετική με το ΣΑΑ νομοθεσία για το σύστημα μαθητείας περιλαμβάνει ειδικό στόχο για τον ψηφιακό μετασχηματισμό, σύμφωνα με τον οποίο τουλάχιστον το 40 % των θέσεων μαθητείας θα πρέπει να εστιάζει στις ψηφιακές δεξιότητες. Για να ανταποκριθεί στην αυξανόμενη ανάγκη για ψηφιακές δεξιότητες, η **Πορτογαλία** επανεξετάζει το περιεχόμενο επαγγελματικής και εκπαιδευτικής κατάρτισης που περιλαμβάνεται στον εθνικό κατάλογο επαγγελματικών προσόντων στον εν λόγω τομέα. Συγκεκριμένα, περιλαμβάνονται ενότητες κατάρτισης σχετικά με τεχνολογίες και εργαλεία, ώστε να αναπτυχθούν οι δεξιότητες που απαιτούνται ως επί το πλείστον στο επαγγελματικό πλαίσιο με βάση τη διάγνωση πρόβλεψης των δεξιοτήτων.

Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας και της ανάγκης για επιτάχυνση της μετάβασης σε καθαρές μορφές ενέργειας υπό το πρίσμα του επιθετικού πολέμου της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας, τα κράτη μέλη εφαρμόζουν διάφορα μέτρα για την προώθηση και την ανάπτυξη δεξιοτήτων για την πράσινη μετάβαση. Για παράδειγμα, στην **Εσθονία,** το ΣΑΑ περιλαμβάνει επενδύσεις σε πράσινες δεξιότητες, με στόχο την αναβάθμιση των δεξιοτήτων και την επανεκπαίδευση με σκοπό την προετοιμασία εργατικού δυναμικού με ευρύτερες γνώσεις και δεξιότητες στην πράσινη οικονομία. Το μέτρο ενθαρρύνει την υιοθέτηση πράσινων τεχνολογιών μέσω της μεταφοράς γνώσης, του

εκσυγχρονισμού του περιεχομένου και της οργάνωσης προγραμμάτων κατάρτισης και ελέγχου επάρκειας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και στην ΕΕΚ, καθώς και της παροχής αναβάθμισης των δεξιοτήτων και επανεκπαίδευσης. Θα επικαιροποιηθούν και, κατά περίπτωση, θα αναπτυχθούν νέα επαγγελματικά πρότυπα, τα οποία θα προσδιορίζουν τα μαθησιακά αποτελέσματα των πράσινων δεξιοτήτων και θα επιλέγουν συγκεκριμένους τομείς και δεξιότητες με τον μεγαλύτερο αντίκτυπο στην πράσινη μετάβαση. Επιπλέον, το εδαφικό σχέδιο δίκαιης μετάβασης για την εξαρτώμενη από τον πετρελαιούχο σχιστόλιθο περιφέρεια Ida-Viru της Εσθονίας περιλαμβάνει μέτρα που εστιάζουν στην αναβάθμιση των δεξιοτήτων και την επανειδίκευση των εργαζομένων και των ατόμων που αναζητούν εργασία, καθώς και στην παροχή βοήθειας για την αναζήτηση εργασίας και στην ενεργό ένταξη των ατόμων που αναζητούν εργασία. Στη **Σουηδία**, η κυβέρνηση πρότεινε να επενδύσει 100 εκατ. SEK το 2022 για την ενίσχυση των δεξιοτήτων για το κλίμα (kompetenslyft för klimatet). Η Σουηδικός Οργανισμός Καινοτομίας, Vinnova, επεξεργάζεται επί του παρόντος πρόταση σχετικά με τον τρόπο σχεδιασμού της εν λόγω δράσης, π.χ. ποια προγράμματα θα θεωρηθούν επιλέξιμα, πώς θα κατανεμηθούν τα κονδύλια και ποια αρχή θα είναι υπεύθυνη για τη διοίκηση. Στη **Δανία**, τον Απρίλιο του 2022 εγκρίθηκε δέσμη 100 εκατ. DKK για την πράσινη κατάρτιση και την αναβάθμιση των δεξιοτήτων. Η χρηματοδότηση θα χρησιμοποιηθεί, μεταξύ άλλων, για επενδύσεις σε εξοπλισμό και ανάπτυξη δεξιοτήτων για εκπαιδευτές, κυρίως στους τομείς της γεωργίας, των τροφίμων, της τεχνολογίας, των κατασκευών και των μεταφορών. Γενικότερα, όλοι οι πάροχοι κατάρτισης σε επιχειρήσεις και στην αγορά εργασίας μπορούν να υποβάλουν αίτηση χρηματοδότησης με σκοπό την ανάπτυξη και τη δοκιμή εκπαιδευτικών διαδρομών για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και για την πράσινη μετάβαση κατά την περίοδο 2022-2025.

Η παροχή κατάρτισης αποτελεί σημαντικό τομέα πολιτικής ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες σε δεξιότητες για την πράσινη μετάβαση. Σε ορισμένα κράτη μέλη, για παράδειγμα, **στην Ιρλανδία και την Ισπανία,** παρέχονται ειδικά προγράμματα κατάρτισης για ειδικούς σε τομείς και επαγγέλματα όπου υπάρχει μεγάλη ζήτηση για πράσινες θέσεις εργασίας. Στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ, η **Μάλτα** προτίθεται να θεσπίσει πρόγραμμα κατάρτισης και πιστοποίησης στον οικοδομικό και κατασκευαστικό κλάδο, με έμφαση στην ανακαίνιση. Στην **Αυστρία**, το *klimaaktiv*, η πρωτοβουλία για την προστασία του κλίματος του Ομοσπονδιακού Υπουργείου Δράσης για το Κλίμα, Περιβάλλοντος, Ενέργειας, Κινητικότητας, Καινοτομίας και Τεχνολογίας εισάγει καινοτόμο περιεχόμενο στα υφιστάμενα εκπαιδευτικά προγράμματα και προσφέρει επί του παρόντος επαγγελματικά προσόντα σε ειδικούς στους τομείς των κτιρίων και των ανακαινίσεων, της ενεργειακής και κτιριακής τεχνολογίας, της πράσινης ΤΠ, της εξοικονόμησης ενέργειας, της ενεργειακής διαχείρισης, της παροχής συμβουλών σε θέματα ενέργειας και της κινητικότητας. Υπάρχουν επίσης πρωτοβουλίες για να δοθούν κίνητρα στους ανέργους να συμμετάσχουν στην κατάρτιση σε θέματα πράσινων δεξιοτήτων. Στη **Δανία**, οι ανειδίκευτοι εργαζόμενοι και οι εργαζόμενοι με παρωχημένες δεξιότητες έχουν δικαίωμα σε υψηλότερες παροχές ανεργίας (110 % του βασικού επιπέδου), εάν ξεκινήσουν επαγγελματική εκπαίδευση σε επάγγελμα που αντιμετωπίζει ελλείψεις, συμπεριλαμβανομένης της κατάρτισης για πράσινες θέσεις εργασίας.

Για να αυξηθεί η συμμετοχή στην εκπαίδευση ενηλίκων, ιδίως μεταξύ των εργαζομένων με χαμηλό επίπεδο προσόντων, τα κράτη μέλη θεσπίζουν μέτρα για αποτελεσματικότερη προσέγγιση σύμφωνα με τις αρχές 1 και 4 του πυλώνα (εκπαίδευση, κατάρτιση και διά βίου μάθηση και ενεργός στήριξη της απασχόλησης, αντίστοιχα). Για παράδειγμα, στο **Βέλγιο**, το οποίο χρηματοδοτείται εν μέρει από τον μηχανισμό ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (ΜΑΑ), η φλαμανδική κοινότητα δρομολόγησε στρατηγική που

βασίζεται στη στόχευση συγκεκριμένων τμημάτων του ενήλικου πληθυσμού, σε συντονισμό με την ανάπτυξη ατομικού λογαριασμού μάθησης και μέτρων στήριξης των παρόχων εκπαίδευσης ενηλίκων και ενίσχυσης των συμπράξεων για τη διά βίου μάθηση. Αυτό συμπληρώνει το ατομικό δικαίωμα για 5 ημέρες κατάρτισης ανά εργαζόμενο και ανά έτος (σε ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης), το οποίο θα εφαρμοστεί το 2024 σε ομοσπονδιακό επίπεδο στο πλαίσιο του ΣΑΑ. Στην **Ελλάδα**, οι ατομικοί λογαριασμοί μάθησης βρίσκονται στο επίκεντρο μιας σημαντικής μεταρρύθμισης της παροχής εκπαίδευσης ενηλίκων που θεσπίζεται στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ, με στόχο την καλύτερη ανταπόκριση στις ανάγκες της αγοράς εργασίας μέσω ενός ενισχυμένου μηχανισμού πρόβλεψης δεξιοτήτων. Η υλοποίηση των ατομικών λογαριασμών μάθησης, που υποστηρίζεται μέσω του ΕΚΤ+, αναφέρεται στη συνολική στρατηγική της **Κύπρου** για τη διά βίου μάθηση για την περίοδο 2021-2027. Η στρατηγική επιδιώκει να διασφαλίσει, μεταξύ άλλων, ότι η διά βίου μάθηση είναι προσβάσιμη και συναφής για όλους τους ενήλικες. Στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ, στη **Λιθουανία** αναπτύσσεται ένα νέο σύστημα ΤΠ που θα βασίζεται στο μοντέλο των ατομικών λογαριασμών μάθησης για ενήλικες που επιθυμούν να συνεχίσουν τη μάθηση, και παράλληλα θα παρέχει πρόσβαση σε συναφείς υπηρεσίες, όπως η επαγγελματική καθοδήγηση και η αναγνώριση δεξιοτήτων και ικανοτήτων. Για να βελτιώσει την αντιστοίχιση των προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, η **Κροατία** εναρμόνισε τα προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων με το κροατικό πλαίσιο επαγγελματικών προσόντων (CROQF) και βελτίωσε την αναγνώριση της άτυπης και της μη τυπικής μάθησης. Στη **Δανία**, μια πρωτοβουλία εναλλαγής θέσεων εργασίας έχει ως στόχο να παρέχει στους εργαζομένους τη δυνατότητα να συμμετέχουν στη μάθηση και να επωφελούνται από τη συνεχή μάθηση, με την πρόβλεψη συστημάτων αντικατάστασης για όσους αντιμετωπίζουν χρονικούς περιορισμούς. Τον Σεπτέμβριο του 2021 η **Ουγγαρία** θέσπισε πρόγραμμα (175 εκατ. EUR) για την αναβάθμιση των δεξιοτήτων 70 χιλιάδων εργαζομένων έως το 2025, με κίνητρα για τη συμμετοχή μειονεκτουσών ομάδων, όπως οι εργαζόμενοι χαμηλής ειδίκευσης, οι νέοι, οι εργαζόμενοι άνω των 50 ετών ή όσοι ζουν με αναπηρία.

Τα κράτη μέλη επιδιώκουν να διασφαλίσουν την ποιότητα, την αναγνώριση και την κατανόηση των μικροδιαπιστευτηρίων που χρησιμοποιούνται όλο και περισσότερο σε όλα τα συστήματα εκπαίδευσης, κατάρτισης και αγοράς εργασίας σύμφωνα με τις αρχές 1 και 4 του πυλώνα (σχετικά με την εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη διά βίου μάθηση, και την ενεργό στήριξη της απασχόλησης, αντίστοιχα). Ως μέσο που διαθέτει σημαντικές δυνατότητες όσον αφορά την παροχή ταχείας και στοχευμένης αναβάθμισης των δεξιοτήτων και επανειδίκευσης των εργαζομένων, των εκπαιδευομένων και των ατόμων που αναζητούν εργασία υπό το πρίσμα της διττής μετάβασης, ορισμένα κράτη μέλη θεσμοθετούν τη χρήση και την αναγνώριση των μικροδιαπιστευτηρίων. Στην **Ιρλανδία**, τα πιστοποιητικά μικροδιαπιστευτηρίων περιλαμβάνονται στο εθνικό πλαίσιο επαγγελματικών προσόντων της Ιρλανδίας από την ίδρυσή του το 2003. Το 2022 χορηγούνται από διάφορους παρόχους, συμπεριλαμβανομένων ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ΕΕΚ και μη τυπικών παρόχων. Χαίρουν όλο και μεγαλύτερης εκτίμησης από τους παράγοντες της αγοράς εργασίας, καθώς παρέχουν στοχευμένες, ευέλικτες και επαληθεύσιμες ευκαιρίες αναβάθμισης των δεξιοτήτων. Στις **Κάτω Χώρες**, τα μικροδιαπιστευτήρια (*edubadges*) μπορούν να εκδίδονται διαδικτυακά και οι αποδέκτες τους μπορούν να τα αποθηκεύουν και να τα διαμοιράζονται με εργοδότες ή παρόχους εκπαίδευσης, ώστε η εκπαίδευση ενηλίκων να γίνεται πιο ευέλικτη και προσβάσιμη. Μετά την έγκριση του νέου νόμου για την εκπαίδευση ενηλίκων στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ, τα «μικροπροσόντα» έχουν ενταχθεί στην τυπική εκπαίδευση ενηλίκων στην **Κροατία** το 2021. Το εθνικό πλαίσιο επαγγελματικών προσόντων της Κροατίας θα περιλαμβάνει ενότητες μαθησιακών αποτελεσμάτων που σχετίζονται με σύντομα μαθήματα κατάρτισης, τα οποία μπορούν να

οδηγήσουν σε μερική ή πλήρη πιστοποίηση. Στην **Ισπανία**, πρόσφατα, ο νέος νόμος για την ΕΕΚ (οργανικός νόμος 3/2022) έχει ενσωματώσει τα μικροδιαπιστευτήρια στην τυπική ΕΕΚ με δυνατότητα συσσώρευσης και συγκέντρωσης ενιαίων διαπιστευτηρίων σε πιστοποιητικό τυπικής ΕΕΚ. Ομοίως, στη **Λετονία**, ο νέος νόμος για την ΕΕΚ του Μαρτίου 2022 προβλέπει τη δυνατότητα συσσώρευσης μικροδιαπιστευτηρίων για την απόκτηση πλήρους πιστοποίησης ή τη χρήση των μικροδιαπιστευτηρίων ως μεμονωμένων επαγγελματικών προσόντων, αντίστοιχα. Κατά την αναθεώρηση (υπό εξέλιξη) του νόμου για την εκπαίδευση ενηλίκων, η **Εσθονία** αποσκοπεί στη ρύθμιση του περιεχομένου, της παροχής, της ποιότητας και της διάρκειας των εμπειριών μάθησης που οδηγούν στη χορήγηση μικροδιαπιστευτηρίων. Σε ορισμένα άλλα κράτη μέλη, για παράδειγμα **στην Πολωνία, τη Σλοβενία** και **τη Φινλανδία**, βρίσκονται σε εξέλιξη διαβουλεύσεις και συζητήσεις σχετικά με νομικές πρωτοβουλίες που αφορούν τα μικροδιαπιστευτήρια. Στην Πολωνία, η υλοποίηση των μικροδιαπιστευτηρίων θα υποστηριχθεί από το ΕΚΤ+.

Οι ενισχυμένες εγγυήσεις για τη νεολαία εξακολουθούν να αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο πολιτικής για την προώθηση διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και μέτρων που στηρίζουν την απασχολησιμότητα των νέων. Στο πλαίσιο των ενισχυμένων εγγυήσεων για τη νεολαία, σύμφωνα με την αρχή 4 του πυλώνα (σχετικά με την ενεργό στήριξη της απασχόλησης), καθώς και στο πλαίσιο των μέτρων που υποστηρίζονται από ταμεία της ΕΕ (ΕΚΤ+, ΜΑΑ), ορισμένα κράτη μέλη έχουν δρομολογήσει νέες πρωτοβουλίες για την υλοποίηση των ενισχυμένων εγγυήσεων για τη νεολαία. Στα τέλη του 2021 η **Πορτογαλία** ενέκρινε ένα «ενισχυμένο εθνικό σχέδιο για την υλοποίηση των εγγυήσεων για τη νεολαία», και τον Ιούνιο του 2021 η **Ισπανία** θέσπισε το «Σχέδιο εγγυήσεων για τη νεολαία+ 2021-2027» στο πλαίσιο της «Στρατηγικής για τη νεολαία 2030». Η **Λιθουανία**, η **Σουηδία** και η **Εσθονία** (η τελευταία στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ) έχουν εγκρίνει πρόσφατα νέα σχέδια υλοποίησης των εγγυήσεων για τη νεολαία. Άλλα κράτη μέλη, για παράδειγμα η **Κροατία και η Ελλάδα**, επικαιροποιούν τα σχέδια υλοποίησης των εγγυήσεων για τη νεολαία, ενώ η **Βουλγαρία** επεξεργάζεται εθνική συμφωνία-πλαίσιο για την υλοποίηση των εγγυήσεων για τη νεολαία.

Σημαντικός αριθμός κρατών μελών, που λαμβάνουν επίσης στήριξη από τη χρηματοδότηση του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, επιδιώκουν μεταρρυθμίσεις και νέα προγράμματα, συμπεριλαμβανομένων κινήτρων για προσλήψεις και συνοδευτικών συστημάτων που απευθύνονται στους νέους. Αποσκοπούν στη βελτίωση της απασχολησιμότητας των νέων, σύμφωνα με τις αρχές 1 και 3 του πυλώνα (σχετικά με την εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη διά βίου μάθηση, και τις ίσες ευκαιρίες, αντίστοιχα). Στην **Εσθονία,** το ΣΑΑ καλύπτει διάφορα μέτρα για τη στήριξη των νέων, όπως η μεταρρύθμιση των δεξιοτήτων για τη στήριξη της ψηφιακής μετάβασης, που περιλαμβάνει νέες ευκαιρίες σταδιοδρομίας τόσο για τους εργαζομένους όσο και για τους ανέργους μέσω της αναβάθμισης των δεξιοτήτων και της επανεκπαίδευσης στις ΤΠΕ. Ένα άλλο μέτρο, που ονομάζεται «Η πρώτη μου θέση εργασίας», αποσκοπεί στη μείωση της ανεργίας των νέων με την ενθάρρυνση της πρόσληψης νέων με μικρή εργασιακή πείρα, καθώς συνδυάζει επιδοτήσεις μισθών και ευκαιρίες κατάρτισης. Στην **Ελλάδα,** το πρόγραμμα «Πρώτο ένσημο» διευκολύνει την πρώτη είσοδο των νέων στην αγορά εργασίας και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στον ιδιωτικό τομέα με την παροχή επιδοτήσεων ύψους 600 EUR (ή 300 EUR για μερική απασχόληση) τόσο στους νέους εργαζομένους όσο και στους εργοδότες. Η **Ισπανία** συμπεριέλαβε τις «Επενδύσεις για την ανεργία των νέων» στο οικείο ΣΑΑ, το οποίο αποτελείται από τρία προγράμματα. Το πρόγραμμα «Tandem» αποσκοπεί στην επίτευξη επαγγελματικής επάρκειας μέσω της κατάρτισης σε συνδυασμό με την απασχόληση, με τουλάχιστον το 25 % του προγράμματος να επικεντρώνεται σε δεξιότητες που σχετίζονται με το κλίμα και το 25 % σε ψηφιακές δεξιότητες. Το δεύτερο είναι το

πρόγραμμα «Πρώτη εμπειρία», το οποίο διευκολύνει την πρώτη εργασιακή εμπειρία, με τουλάχιστον το 20 % του προγράμματος να προορίζεται σε δεξιότητες που σχετίζονται με το κλίμα και το 20 % σε ψηφιακές δεξιότητες· και τέλος, το πρόγραμμα «Investigo», το οποίο προβλέπει εργασία που συνδέεται με την ανάπτυξη ερευνητικού έργου. Στην **Κύπρο**, στο πλαίσιο του ΣΑΑ, προγραμματίζεται η δημιουργία κινητών μονάδων δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης για τη βελτίωση της προσέγγισης των νέων που βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης (ΕΑΕΚ). Επιπλέον, το ΣΑΑ της Κύπρου καλύπτει σύστημα που παρέχει επιδοτήσεις σε εργοδότες του ιδιωτικού τομέα ως κίνητρο για την απασχόληση νέων ανέργων και ΕΑΕΚ (ηλικίας 15-29 ετών) και την παροχή κατάρτισης διάρκειας 2 μηνών. Η Κύπρος προτίθεται επίσης να αντιμετωπίσει τις αναντιστοιχίες δεξιοτήτων μεταξύ εκπαίδευσης και αγοράς εργασίας με την επέκταση του πιλοτικού της μηχανισμού παρακολούθησης αποφοίτων σε όλα τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έως το 2023. Τέλος, στο πλαίσιο της χρηματοδότησης από το ΕΚΤ+, η Κύπρος σχεδιάζει επίσης να υλοποιήσει την πρωτοβουλία «ALMA» (από τα αρχικά των λέξεων Aim, Learn, Master, Achieve, δηλαδή στοχεύω, μαθαίνω, κατακτώ, επιτυγχάνω), η οποία απευθύνεται στους ΕΑΕΚ, και ιδίως στους μειονεκτούντες νέους. Η πρωτοβουλία ALMA θα προωθηθεί μέσω της συνεργασίας/εταιρικής σχέσης μεταξύ των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης, εργοδοτών/επιχειρήσεων, καθώς και άλλων πιθανών οργανισμών-εταίρων. Η **Σλοβακία** σχεδιάζει να επικαιροποιήσει την «πρακτική των αποφοίτων», η οποία αποσκοπεί στην αύξηση της απασχολησιμότητας των μειονεκτούντων ατόμων που αναζητούν εργασία (π.χ. ΕΑΕΚ, άτομα που εγκαταλείπουν το σχολείο) μέσω της απόκτησης και της ενίσχυσης επαγγελματικών δεξιοτήτων με την απόκτηση πρακτικής πείρας σε εταιρεία.

Ορισμένα κράτη μέλη έχουν δρομολογήσει πρωτοβουλίες για τη βελτίωση της ένταξης των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας στις αγορές εργασίας και της απασχολησιμότητάς τους, οι οποίες θα συμβάλουν επίσης στην αντιμετώπιση της πρόκλησης της δημογραφικής αλλαγής, σύμφωνα με τις αρχές 3 και 4 του πυλώνα (σχετικά με τις ίσες ευκαιρίες και την ενεργό στήριξη της απασχόλησης, αντίστοιχα). Στο πλαίσιο της πανδημίας, το **Λουξεμβούργο** χαλάρωσε προσωρινά τους κανόνες που περιορίζουν την αμειβόμενη απασχόληση για τα άτομα που έχουν συνταξιοδοτηθεί πρόωρα για να καλύψει τις ανάγκες για προσωπικό σε διάφορους τομείς, ιδίως στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης.

Τα κράτη μέλη θεσπίζουν όλο και περισσότερο μόνιμα μέτρα οικογενειακής άδειας και ειδικών αδειών απουσίας για άτομα με ευθύνες φροντίδας ώστε να στηρίξουν τη μεγαλύτερη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας σύμφωνα με τις αρχές 2 και 9 του πυλώνα (σχετικά με την ισότητα των φύλων και την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής, αντίστοιχα). Στο **Βέλγιο**, από την 1η Σεπτεμβρίου 2021 η μέγιστη διάρκεια άδειας για άτυπη φροντίδα ατόμου που χρήζει φροντίδας αυξήθηκε σε τρεις μήνες πλήρους απασχόλησης ή σε έξι μήνες με μείωση κατά το 1/5 ή κατά το ήμισυ της εργασίας πλήρους απασχόλησης. Στη **Δανία**, από τον Αύγουστο του 2022 άρχισαν να ισχύουν νέα μέτρα, σύμφωνα με τα οποία το επίδομα τοκετού κατανέμεται ισομερώς μεταξύ των γονέων, το οποίο ανέρχεται σε 24 εβδομάδες επιδόματος μητρότητας/πατρότητας μετά τον τοκετό. Μέρος της άδειας μπορεί να μεταφερθεί από τον ένα γονέα στον άλλο. Τον Αύγουστο του 2022 η κυβέρνηση της **Ιρλανδίας** ενέκρινε το γενικό καθεστώς του δρομολογηθέντος σχεδίου νόμου για την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής και διάφορες διατάξεις, το οποίο αποσκοπεί στην καθιέρωση δικαιώματος άδειας πέντε ημερών ετησίως για ιατρική περίθαλψη που σχετίζεται με σοβαρή ασθένεια και στην επέκταση του τρέχοντος δικαιώματος για διαλείμματα θηλασμού βάσει των νόμων για την προστασία της μητρότητας από έξι μήνες σε δύο έτη. Επιπλέον, ο ιρλανδικός νόμος για την άδεια γονέων του 2019 επικαιροποιήθηκε τον Οκτώβριο του 2021, με επέκταση της γονικής άδειας μετ' αποδοχών

από πέντε σε επτά εβδομάδες, η οποία μπορεί να χρησιμοποιείται με ευελιξία έως ότου το παιδί συμπληρώσει το δεύτερο έτος της ηλικίας του. Στην **Ιταλία**, μια μεταρρύθμιση από τον Ιούνιο του 2022 αποσκοπεί στην προώθηση της ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής των εργαζομένων με καθήκοντα φροντίδας ως γονείς και/ή φροντιστές, στην επίτευξη πιο ισότιμου καταμερισμού των ευθυνών φροντίδας μεταξύ ανδρών και γυναικών και στην προώθηση της ισότητας των φύλων τόσο στον χώρο εργασίας όσο και στην οικογένεια. Η νομοθεσία έχει επικαιροποιηθεί από τον Ιούνιο του 2022, ώστε να θεσπιστεί υποχρεωτική και προαιρετική άδεια πατρότητας 10 ημερών και μίας ημέρας (σε περίπτωση μεταφοράς από τη μητέρα), αντίστοιχα. Επιπλέον, τον Απρίλιο του 2022 εγκρίθηκε νόμος ο οποίος αποσκοπεί στη στήριξη των οικογενειών με παιδιά και στην ενθάρρυνση του συνδυασμού επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής, με τη θέσπιση μηνιαίου καθολικού επιδόματος για όλα τα εξαρτώμενα τέκνα, τη μεταρρύθμιση διαφόρων τύπων οικογενειακών αδειών, τη θέσπιση κινήτρων για την ένταξη γυναικών με ευθύνες φροντίδας στο εργατικό δυναμικό και την ανάπτυξη πολιτικών που στηρίζουν τις οικογένειες με εκπαιδευτικά και σχολικά έξοδα. Τον Νοέμβριο του 2021 η **Κύπρος** θέσπισε μεταρρύθμιση με την οποία αυξάνεται η άδεια μητρότητας από 18 σε 22 εβδομάδες στην περίπτωση δεύτερου παιδιού ή δεύτερου παιδιού με υιοθεσία ή από παρένθετη μητέρα, και σε 26 εβδομάδες στην περίπτωση τρίτου παιδιού. Η διάρκεια της άδειας πατρότητας είναι δύο εβδομάδες, η οποία πρέπει να χορηγείται εντός 16 εβδομάδων από τη γέννηση ή την υιοθεσία του παιδιού. Έως το τέλος του 2022 η Κύπρος σχεδιάζει επίσης να θεσπίσει το δικαίωμα γονικής άδειας μετ' αποδοχών, το δικαίωμα λήψης γονικής άδειας με ευέλικτο τρόπο και το δικαίωμα άδειας φροντίδας. Το 2022 η **Λιθουανία** έλαβε μέτρα για τη θέσπιση πρόσθετων ημερών άδειας για τους γονείς, λαμβανομένου υπόψη του αριθμού των παιδιών και της κατάστασης αναπηρίας των παιδιών (βλ. σημείο 2.3.2). Η **Φινλανδία**, από τις 4 Σεπτεμβρίου 2022, στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης της οικογενειακής άδειας, αποσκοπούσε στην αύξηση της ισότητας μεταξύ του εργασιακού βίου των γονέων και, με σεβασμό στις διαφορετικές μορφές οικογένειας, και οι δύο γονείς θα λάβουν ποσόστωση 160 ημερών γονικού επιδόματος. Απ' αυτές, το πολύ 63 ημέρες γονικού επιδόματος μπορούν να μεταφερθούν σε άλλον γονέα ή κηδεμόνα, σύζυγο ή σύζυγο του άλλου γονέα. Το υπόλοιπο διάστημα της εγκυμοσύνης προστατεύεται από περίοδο επιδόματος εγκυμοσύνης 40 ημερών ημερήσιας αποζημίωσης. Η άδεια μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε πολλές περιόδους έως ότου το παιδί συμπληρώσει την ηλικία των δύο ετών. Από τις 2 Αυγούστου 2022 οι **Κάτω Χώρες** θέσπισαν δικαίωμα γονικής άδειας μετ' αποδοχών διάρκειας 9 εβδομάδων σε ποσοστό 70 % του ημερομισθίου. Τον Νοέμβριο του 2021 η **Γαλλία** αύξησε τον αριθμό των ημερών άδειας (310 ημέρες για διάστημα τριών ετών, με δυνατότητα ανανέωσης μία φορά), καθώς και την οικονομική στήριξη που δικαιούνται οι γονείς σε περίπτωση σοβαρής ασθένειας του παιδιού. Επιπλέον, οι γονείς δικαιούνται δύο ημέρες άδειας εάν το παιδί τους διαγνωστεί με χρόνια νόσο. Το 2022, στη **Μάλτα**, οι δωρεάν υπηρεσίες παιδικής φροντίδας επεκτάθηκαν σε εργαζομένους που εργάζονται το βράδυ, τα Σαββατοκύριακα ή σε βάρδιες. Επιπλέον, ένας νέος νόμος του Ιουλίου 2022 θεσπίζει και επεκτείνει την άδεια πατρότητας μετ' αποδοχών 10 ημερών κατά τη γέννηση ή την υιοθεσία για τους πατέρες και τους δεύτερους γονείς. Επιπλέον, παρέχονται το δικαίωμα γονικής άδειας μετ' αποδοχών 4 μηνών για κάθε γονέα παιδιού κάτω των 8 ετών, το δικαίωμα άδειας φροντίδας άνευ αποδοχών 5 εργάσιμων ημερών ετησίως και το δικαίωμα ευέλικτων ρυθμίσεων εργασίας για τους εργαζομένους με παιδιά κάτω των 8 ετών και τους φροντιστές. Από τον Αύγουστο του 2022, στη **Βουλγαρία**, ο πατέρας ή ο άνδρας νόμιμος κηδεμόνας δικαιούται 2 μήνες άδειας φροντίδας μετ' αποδοχών (ύψους 710 BGN, περίπου 363 EUR) για παιδιά ηλικίας έως 8 ετών, υπό την προϋπόθεση ότι δεν έχουν επωφεληθεί από παρόμοια συστήματα.

Τα κράτη μέλη θεσπίζουν μέτρα για κοινές και ευέλικτες ρυθμίσεις εργασίας για οικογένειες και άτομα με ευθύνες φροντίδας σύμφωνα με τις αρχές 2 και 9 του πυλώνα

(σχετικά με την ισότητα των φύλων και την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής, αντίστοιχα). Τον Ιανουάριο του 2021 η **Τσεχία** εισήγαγε τροποποίηση του νόμου με την οποία παρέχεται η δυνατότητα στους εργαζομένους που εργάζονται με καθεστώς μερικής απασχόλησης να διαμοιράζονται μία θέση εργασίας. Το μέτρο αυτό αποσκοπεί στην επέκταση των ευέλικτων ρυθμίσεων εργασίας και συγχρηματοδοτείται από το ΕΚΤ με οικονομικά κίνητρα που καλύπτουν μέρος του μισθού, με την υποστήριξη των συντονιστών οικογενειακής πολιτικής στις περιφέρειες, καθώς και με μεθοδολογικούς οδηγούς, ανάλυση πολιτικών και βέλτιστες πρακτικές. Στην **Ιρλανδία**, το δρομολογηθέν σχέδιο νόμου για την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής και διάφορες διατάξεις προβλέπει τη θέσπιση δικαιώματος για τους φροντιστές να ζητούν ευέλικτες ρυθμίσεις εργασίας, συμπεριλαμβανομένου του συμπιεσμένου ή μειωμένου ωραρίου εργασίας. Έως το τέλος του 2022 η **Κύπρος** σχεδιάζει να χορηγήσει στους εργαζόμενους γονείς με παιδιά ηλικίας έως 8 ετών και στους φροντιστές το δικαίωμα να ζητούν ευέλικτες ρυθμίσεις εργασίας. Το 2022 ελήφθησαν μέτρα στη **Λιθουανία** για την καθιέρωση της δυνατότητας εργασίας μικρότερης διάρκειας από το πλήρες ημερήσιο ωράριο και για τη διευθέτηση της τηλεργασίας και του ευέλικτου ωραρίου εργασίας για έγκυες ή θηλάζουσες γυναίκες ή μονογονεϊκές οικογένειες που ανατρέφουν παιδιά ηλικίας έως 14 ετών (ή έως 18 ετών, στην περίπτωση παιδιών με αναπηρία), καθώς και για γονείς που ανατρέφουν παιδιά ηλικίας έως 8 ετών.

Αρκετά κράτη μέλη έλαβαν μέτρα για την προώθηση της ενεργοποίησης, τη στήριξη της απασχόλησης των γυναικών και την αντιμετώπιση του μισθολογικού χάσματος μεταξύ των φύλων, σύμφωνα με τις αρχές 2 και 4 του πυλώνα (σχετικά με την ισότητα των φύλων και την ενεργό στήριξη της απασχόλησης, αντίστοιχα). Στην **Ιρλανδία,** ο νόμος για την ενημέρωση σχετικά με το μισθολογικό χάσμα μεταξύ των φύλων επικαιροποιήθηκε τον Ιούλιο του 2021 και θα απαιτεί από τους οργανισμούς να υποβάλλουν εκθέσεις σχετικά με τις μισθολογικές διαφορές μεταξύ των φύλων, στις οποίες θα αναφέρονται οι μισθολογικές διαφορές μεταξύ γυναικών και ανδρών εργαζομένων, συμπεριλαμβανομένων των επιμισθίων. Η απαίτηση θα ισχύει αρχικά για οργανισμούς με 250 ή περισσότερους εργαζομένους, αλλά στην πορεία θα επεκταθεί σε οργανισμούς με 50 ή περισσότερους εργαζομένους. Ο νόμος απαιτεί επίσης από τους εργοδότες να αναφέρουν τους λόγους για τις διαφορές, καθώς και τα μέτρα για την εξάλειψή τους, τα οποία πρέπει να είναι προτεινόμενα (αλλά όχι υποχρεωτικά). Στην **Ιταλία**, ο νόμος για τον προϋπολογισμό του 2022 προβλέπει αύξηση κατά 50 εκατ. EUR ετησίως, αρχής γενομένης από το 2023, για το ταμείο στήριξης της ισότητας αμοιβών μεταξύ των φύλων. Οι πόροι προορίζονται για παρεμβάσεις που αποσκοπούν στην υποστήριξη και στην αναγνώριση της κοινωνικής αξίας όσον αφορά την οικονομική ανάπτυξη της μισθολογικής ισότητας μεταξύ των φύλων και των ίσων ευκαιριών στον χώρο εργασίας. Επιπλέον, το εγκριθέν εθνικό στρατηγικό σχέδιο αποσκοπεί στον εντοπισμό ορθών πρακτικών για την καταπολέμηση των έμφυλων στερεοτύπων, τη γεφύρωση του χάσματος απασχόλησης μεταξύ των φύλων, την επίτευξη ισότητας όσον αφορά τη συμμετοχή σε διάφορους οικονομικούς τομείς, την αντιμετώπιση του μισθολογικού και συνταξιοδοτικού χάσματος και την επίτευξη ισόρροπης εκπροσώπησης των φύλων στη λήψη αποφάσεων. Επιπλέον, το ιταλικό ΣΑΑ προβλέπει επενδύσεις που προάγουν τη γυναικεία επιχειρηματικότητα, στηρίζουν την υλοποίηση καινοτόμων επιχειρηματικών έργων για εταιρείες που έχουν συσταθεί και διοικούνται από γυναίκες ή κατά κύριο λόγο από γυναίκες, καθώς και επενδύσεις σε σύστημα πιστοποίησης για επιχειρήσεις που υποστηρίζουν την ισότητα των φύλων στις πρακτικές τους. Στη **Γαλλία**, ο νόμος του Δεκεμβρίου 2021 θέσπισε σειρά μέτρων, τα οποία αποσκοπούν στην προώθηση της οικονομικής και επαγγελματικής ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών. Από την 1η Μαρτίου 2022 οι εργοδότες με τουλάχιστον 1 000 εργαζομένους υποχρεούνται να δημοσιεύουν ετησίως τυχόν κενά στην εκπροσώπηση μεταξύ γυναικών και ανδρών στα ανώτερα στελέχη και μέλη των διοικητικών οργάνων. Οι πληροφορίες αυτές θα

δημοσιοποιούνται στον ιστότοπο του Υπουργείου Εργασίας από την 1η Μαρτίου 2023 και μετά. Περιλαμβάνει επίσης τη δημιουργία ποσόστωσης 30 % στις διευθυντικές θέσεις των επιχειρήσεων από την 1η Μαρτίου 2026, με περαιτέρω αυξήσεις στη συνέχεια (40 % από την 1η Μαρτίου 2029). Τον Οκτώβριο του 2021 η **Ελλάδα** ενέκρινε το πλαίσιο για την παροχή υπηρεσιών παιδικής φροντίδας για παιδιά ηλικίας μεταξύ δύο μηνών και δυόμισι ετών και για την εφαρμογή του προγράμματος «Νταντάδες της Γειτονιάς», το οποίο υποστηρίζει την πρόσβαση των γυναικών στην αγορά εργασίας και προωθεί την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής. Πριν από την υλοποίησή του σε εθνικό επίπεδο, θα προηγηθεί πιλοτική φάση σε 33 δήμους.

Τα κράτη μέλη δρομολόγησαν νέες πρωτοβουλίες και θέσπισαν μεταρρυθμίσεις για τη βελτίωση της πρόσληψης και της απασχολησιμότητας ατόμων με αναπηρία, σύμφωνα με την αρχή 17 του πυλώνα (σχετικά με την ένταξη ατόμων με αναπηρία). Στο **Βέλγιο**, η μεταρρύθμιση «Talents-Impulsion-Mobilisation» των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης της Βαλονίας χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του βελγικού ΣΑΑ και αποσκοπεί στην παροχή πιο εξατομικευμένων υπηρεσιών και ατομικών διαδρομών για ευάλωτα άτομα που αναζητούν εργασία, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία. Η **Βουλγαρία** σχεδιάζει να αναπτύξει πρόγραμμα που στηρίζει τη βιώσιμη απασχόληση των ευάλωτων ομάδων, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία, με προϋπολογισμό ύψους 51,1 εκατ. EUR χρηματοδοτούμενο από το ΕΚΤ+. Η πράξη θα απευθύνεται σε 3 600 μέλη ευάλωτων ομάδων, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία, τα οποία θα υποστηρίζονται με επιδοτούμενη απασχόληση, παροχή καθοδήγησης, προσαρμογή του εργασιακού περιβάλλοντος και μεταφορά. Τον Οκτώβριο του 2022 η **Τσεχία** αύξησε τα κίνητρα πρόσληψης για την απασχόληση ατόμων με αναπηρία. Για να αυξηθούν οι υπηρεσίες απασχόλησης που προσφέρουν οι δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης σε άτομα με αναπηρία, τον Ιούλιο του 2021 η **Ιρλανδία** υιοθέτησε την προσέγγιση άμεσης δέσμευσης. Στο πλαίσιο αυτής της προσέγγισης, η οποία αναμένεται να αξιοποιηθεί πλήρως έως το τέλος του 2022, οι ιρλανδικές δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης θα προσφέρουν και θα παρέχουν ενεργά υπηρεσίες απασχόλησης και στήριξη σε άτομα που αναζητούν εργασία με αναπηρία το συντομότερο δυνατόν. Η δέσμευση θα είναι προαιρετική, θα επικεντρώνεται στις ανάγκες του ατόμου και θα αντιμετωπίζει τα εμπόδια που συναντούν τα άτομα με αναπηρία. Τον Φεβρουάριο του 2022 η **Κροατία** εξέδωσε τον νόμο για τις τροποποιήσεις του νόμου για την αγορά εργασίας, με τον οποίο βελτιώνονται οι όροι χορήγησης οικονομικής βοήθειας σε ανέργους με αναπηρία και καθορίζεται ότι η χρηματική βοήθεια θα ανέρχεται στο 10 % του κατώτατου μισθού του καθαρού ποσού. Στο πλαίσιο της εφαρμογής του οικείου ΣΑΑ, η **Λετονία** ενέκρινε σχέδιο για την προώθηση των ίσων ευκαιριών μεταξύ των ατόμων με αναπηρία τον Αύγουστο του 2021. Το σχέδιο προσαρμόζει τους κανόνες που καθορίζουν την κατάσταση αναπηρίας, θεσπίζει μέτρα για την ένταξη στην αγορά εργασίας, καθώς και την προσβασιμότητα των υποδομών του δομημένου περιβάλλοντος. Στη **Λιθουανία**, έχει εγκριθεί τροποποίηση με την οποία επεκτείνεται η δυνατότητα εφαρμογής ενεργητικών πολιτικών για την αγορά εργασίας (ΕΠΑΕ) στα άτομα με αναπηρία. Η νέα πρωτοβουλία αποσκοπεί στη διευκόλυνση της εισόδου των ατόμων με αναπηρία στην ανοικτή αγορά εργασίας, όπου μπορούν να υποβάλουν αίτηση για τη θέση εργασίας της επιλογής τους, σε αντίθεση με την απασχόλησή τους σε ειδικές κοινωνικές επιχειρήσεις όπου η επιλογή αυτή είναι περιορισμένη. Το 2022 η **Πορτογαλία** θέσπισε πρόγραμμα που υποστηρίζει τη διαδικασία πρόσληψης και απασχολησιμότητας ατόμων με αναπηρία, μέσω της υποστήριξης της σύναψης συμβάσεων, της εισδοχής, της ένταξης και της επιχειρηματικότητας, συμπεριλαμβανομένων όσων σχετίζονται με την επαγγελματική αποκατάσταση. Για την ενίσχυση της σταθεροποίησης και της ένταξης στην αγορά εργασίας, το πρόγραμμα αποσκοπεί στην προσαρμογή, στην ενίσχυση και στην αναζωογόνηση των κινήτρων απασχολησιμότητας με ανταποδοτικό χαρακτήρα και των κινήτρων απασχολησιμότητας των

προγραμμάτων πολιτικής για την απασχόληση. Στη **Φινλανδία**, στο πλαίσιο του ΣΑΑ, ένας νέος κρατικός ενδιάμεσος φορέας της αγοράς εργασίας θα αρχίσει να λειτουργεί το 2022 για την προώθηση της προσαρμογής και της τοποθέτησης ατόμων που αντιμετωπίζουν σημαντικό κίνδυνο μόνιμου αποκλεισμού από την αγορά εργασίας, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με μειωμένη ικανότητα εργασίας. Μετά την έναρξη των εργασιών, η εταιρεία έχει ως στόχο να απασχολεί περίπου 1 000 άτομα με σχέση εργασίας.

Τα κράτη μέλη έλαβαν μέτρα για την υποστήριξη και τη διευκόλυνση της ένταξης των υπηκόων τρίτων χωρών στην αγορά εργασίας. Το 2022 η **Εσθονία** τροποποίησε το πρόγραμμα «Εγκατάσταση στην Εσθονία», ένα πρόγραμμα της εσθονικής κυβέρνησης που περιλάμβανε μαθήματα προσαρμογής και γλώσσας για τους νεοαφιχθέντες μετανάστες, ώστε να ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες των συμμετεχόντων, με τον διαχωρισμό της προϋπάρχουσας ενιαίας ενότητας «Εργασία και επιχειρηματικότητα» σε δύο χωριστές ενότητες. Επιπλέον, εκτός από την κατάρτιση επιπέδου Α1, το πρόγραμμα περιλάμβανε μαθήματα γλωσσών επιπέδου Α2 και η μεθοδολογία της διδασκαλίας προσαρμόστηκε. Επιπλέον, η Εσθονία έχει εγκρίνει την παγκόσμια σύμβαση της UNESCO σχετικά με την αναγνώριση των τίτλων όσον αφορά την τριτοβάθμια εκπαίδευση (παγκόσμια σύμβαση), με την οποία θεσπίζονται τα δικαιώματα των ατόμων για αξιολόγηση των τίτλων τους στην αλλοδαπή κατά τρόπο διαφανή και χωρίς διακρίσεις. Τα μαθήματα γλωσσών διαδραματίζουν εξέχοντα ρόλο μεταξύ των κρατών μελών. Στη **Φινλανδία**, για παράδειγμα, διατέθηκαν πρόσθετα κονδύλια για τη διδασκαλία της φινλανδικής/σουηδικής ως δεύτερης γλώσσας, τον γραμματισμό και την κατάρτιση για την ένταξη στη μη τυπική εκπαίδευση. Ειδικότερα, η φινλανδική κυβέρνηση προτείνει αύξηση κατά 5,5 εκατ. EUR για τον προϋπολογισμό του 2023 όσον αφορά τις λειτουργικές δαπάνες του κέντρου υπηρεσιών συνεχούς μάθησης και απασχόλησης, οι οποίες θα χρησιμοποιηθούν για εκπαίδευση και κατάρτιση που έχει σχεδιαστεί για Ουκρανούς. Στη **Γερμανία**, τον Νοέμβριο του 2021 το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων χορήγησε στους αιτούντες άσυλο από το Αφγανιστάν έγκαιρη πρόσβαση σε μέτρα ένταξης στην αγορά εργασίας, όπως μαθήματα επαγγελματικής γλωσσικής κατάρτισης. Τον Δεκέμβριο του 2021 η **Ιρλανδία** δημοσίευσε νέες κατευθυντήριες γραμμές και εργαλειοθήκες για να βοηθήσει τους μετανάστες εκπαιδευομένους να βελτιώσουν τις δεξιότητές τους στην αγγλική γλώσσα και να σημειώσουν πρόοδο μέσω της περαιτέρω εκπαίδευσης στο πλαίσιο της οικείας στρατηγικής για τον γραμματισμό των ενηλίκων στη ζωή (Adult Literacy for Life, ALL). Τον Μάρτιο του 2022 η **Γαλλία** εφάρμοσε το ολοκληρωμένο και εξατομικευμένο πρόγραμμα στήριξης για την ένταξη των προσφύγων (AGIR). Το πρόγραμμα προσφέρει, μεταξύ άλλων, ένα εξατομικευμένο σύστημα στήριξης το οποίο διευκολύνει την αναγνώριση προηγούμενης πείρας νεοαφιχθέντων αλλοδαπών, απλουστεύει την επαγγελματική τους ένταξη και βελτιώνει την πρόσβαση στην εργασία για όσους είναι πιο απομακρυσμένοι από την απασχόληση, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά τους. Στην **Ιταλία**, οι ιταλικές αρχές και η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες υπέγραψαν μνημόνιο συμφωνίας για την προώθηση της ένταξης των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο στην αγορά εργασίας μέσω μιας σειράς κοινών δραστηριοτήτων. Η συμφωνία αποσκοπεί στην αύξηση της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα, με την παροχή στις επιχειρήσεις πληροφοριών και εργαλείων για την υποδοχή προσφύγων και με την ενίσχυση των δεξιοτήτων του δικτύου των υπηρεσιών απασχόλησης και των φορέων της κοινωνίας των πολιτών που υποστηρίζουν τις διαδικασίες ένταξης. Τον Μάρτιο του 2022 και με χρηματοδότηση στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ, η **Σλοβακία** εξέδωσε νόμο για τη βελτίωση της ένταξης των μεταναστών εργαζομένων, συμπεριλαμβανομένων των επαναπατριζόμενων, των εργαζομένων υψηλής ειδίκευσης από τρίτες χώρες και των μελών των οικογενειών τους, καθώς και των αλλοδαπών πανεπιστημιακών φοιτητών που σπουδάζουν στη Σλοβακία. Στόχος της είναι να

δημιουργήσει ένα νομικό πλαίσιο για μια «υπηρεσία μίας στάσης» που θα παρέχει ολοκληρωμένες συμβουλές και υπηρεσίες.

Τα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει μέτρα για την επιτάχυνση της αναγνώρισης των επαγγελματικών προσόντων των εκτοπισθέντων από την Ουκρανία. Συνεργαζόμενες στο πλαίσιο του δικτύου ENIC-NARIC, η **Αυστρία**, η **Εσθονία**, η **Γαλλία** και η **Σλοβενία**, για παράδειγμα, συνεργάζονται για την παροχή συμβουλών και κοινών προτύπων για την αναγνώριση των διπλωμάτων. Στην **Πορτογαλία** και την **Αυστρία** δίνεται προτεραιότητα στις αιτήσεις αναγνώρισης διπλωμάτων από εκτοπισθέντες από την Ουκρανία. Ορισμένα κράτη μέλη απλοποίησαν και συνόψισαν με τη σειρά τους τις διαδικασίες αναγνώρισης. Για παράδειγμα, η **Γερμανία**, η **Λιθουανία**, η **Πορτογαλία** και **η Λετονία** δέχονται ψηφιακά αντίγραφα εγγράφων και αίρουν την απαίτηση επικυρωμένης μετάφρασης. Στην **Ιταλία**, οι αρχές παρείχαν βάση δεδομένων με εκτενή κατάλογο και εξηγήσεις σχετικά με τα ουκρανικά επαγγελματικά προσόντα σε ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, και τα εκτοπισμένα άτομα στον κοινωνικό τομέα και στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης μπορούν να προσληφθούν με την προσκόμιση του ευρωπαϊκού διαβατηρίου επαγγελματικών προσόντων για πρόσφυγες. Ομοίως, στην **Τσεχία**, οι αρχές εξέδωσαν εγχειρίδιο για την εναρμόνιση και την επιτάχυνση της αναγνώρισης. Στη **Φινλανδία**, οι υπάλληλοι που είναι αρμόδιοι για την αναγνώριση των τυπικών επαγγελματικών προσόντων έλαβαν ειδική κατάρτιση για την καλύτερη κατανόηση του ουκρανικού εκπαιδευτικού συστήματος. Η **Σλοβακία**, αναστέλλοντας την απαίτηση επισημείωσης για την πιστοποίηση αλλοδαπών δημόσιων εγγράφων, διευκολύνει την αναγνώριση προηγούμενων δεξιοτήτων.

Αρκετά κράτη μέλη έχουν λάβει μέτρα για να διευκολύνουν την ένταξη των εκτοπισθέντων από την Ουκρανία στην αγορά εργασίας μέσω κατάρτισης και μέτρων για την άμβλυνση των εμποδίων εισόδου. Τα ειδικά μαθήματα γλώσσας για εκτοπισθέντες από την Ουκρανία αποτελούν το κυρίαρχο είδος προγράμματος που αναπτύχθηκε πρόσφατα από τα κράτη μέλη. Για παράδειγμα, στη **Γερμανία** πάνω από το ήμισυ του συνολικού αριθμού των εκτοπισθέντων από την Ουκρανία συμμετείχαν σε μαθήματα γλώσσας. Η **Σλοβακία** ανέπτυξε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που παρέχει θεωρητικές και πρακτικές γνώσεις στους εκτοπισθέντες μαζί με ένα οικονομικό επίδομα, το οποίο λαμβάνεται μετά την ολοκλήρωση του κύκλου μαθημάτων και καλύπτει τα δίδακτρα και μέρος των σχετικών δαπανών. Στην **Τσεχία**, οι Ουκρανοί εκτοπισθέντες εργαζόμενοι στον τομέα της υγείας λαμβάνουν προσωρινή άδεια επαγγελματικής άσκησης (για καθορισμένη περίοδο 12 μηνών), βάσει της οποίας μπορούν να βελτιώσουν τις γλωσσικές τους δεξιότητες και να εξοικειωθούν με το εθνικό σύστημα υγειονομικής περίθαλψης. Αυτό το καθεστώς πρακτικής άσκησης τούς δίνει τη δυνατότητα να αποκτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις για να περάσουν επιτυχώς τις εξετάσεις αναγνώρισης. Στη **Σλοβακία**, οι εκτοπισθέντες εργαζόμενοι πρέπει να υποβληθούν σε συμπληρωματικές εξετάσεις σε πανεπιστήμιο ή σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και να προσκομίσουν αναγνωρισμένο πιστοποιητικό εκπαίδευσης για να τους επιτραπεί να εργαστούν στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης. Στην **Ουγγαρία**, οι εκτοπισθέντες Ουκρανοί με αναγνωρισμένα από το ουκρανικό κράτος επαγγελματικά προσόντα στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης μπορούν να αρχίσουν να εργάζονται στο επάγγελμά τους παράλληλα με τη διαδικασία αναγνώρισης επαγγελματικών προσόντων.

2.3 Κατευθυντήρια γραμμή 7: Βελτίωση της λειτουργίας των αγορών εργασίας και της αποτελεσματικότητας του κοινωνικού διαλόγου

Στο παρόν σημείο εξετάζεται η εφαρμογή της κατευθυντήριας γραμμής αριθ. 7 για την απασχόληση, βάσει της οποίας συνιστάται στα κράτη μέλη να βελτιώσουν τη λειτουργία της αγοράς εργασίας και την αποτελεσματικότητα του κοινωνικού διαλόγου. Καλύπτεται, μεταξύ άλλων, η εξισορρόπηση ευελιξίας και ασφάλειας στις πολιτικές για την αγορά εργασίας, η καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας, η πρόληψη του κατακερματισμού της αγοράς εργασίας και η προώθηση της μετάβασης σε συμβάσεις αορίστου χρόνου, καθώς και η διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των ενεργητικών πολιτικών για την αγορά εργασίας. Οι εν λόγω στόχοι συνάδουν με τις αρχές 4 (ενεργός στήριξη της απασχόλησης), 5 (ασφαλής και ευπροσάρμοστη απασχόληση), 7 (ενημέρωση για τους όρους απασχόλησης και την προστασία σε περίπτωση απόλυσης), 8 (κοινωνικός διάλογος και συμμετοχή των εργαζομένων), 10 (υγιεινό, ασφαλές και κατάλληλα προσαρμοσμένο εργασιακό περιβάλλον) και 13 (παροχές ανεργίας) του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων. Επίσης, εξετάζεται η προώθηση του κοινωνικού διαλόγου και η συνεργασία με τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών στη βάση υφιστάμενων εθνικών πρακτικών. Στο σημείο 2.3.2 αναφέρονται τα μέτρα πολιτικής που λαμβάνουν τα κράτη μέλη στους τομείς αυτούς.

2.3.1 Βασικοί δείκτες

Η αντιμετώπιση του κατακερματισμού της αγοράς εργασίας είναι καίριας σημασίας για τη βελτίωση της ποιότητας των θέσεων εργασίας και της λειτουργίας των αγορών εργασίας και συμβάλλει στην εφαρμογή των αρχών 5 (σχετικά με την ασφαλή και ευπροσάρμοστη απασχόληση) και 7 (σχετικά με την ενημέρωση για τους όρους απασχόλησης και την προστασία σε περίπτωση απόλυσης) του πυλώνα. Ο κατακερματισμός της αγοράς εργασίας συνεπάγεται τη συνεχιζόμενη ύπαρξη διαφορών στις εργασιακές συνθήκες των ατόμων στην αγορά εργασίας, που δεν μπορούν να αποδοθούν σε διαφορές στις δεξιότητες, στην εργασία και την πείρα τους[138]. Μια σοβαρή ένδειξη κατακερματισμού της αγοράς εργασίας είναι ο συνδυασμός υψηλού ποσοστού συμβάσεων ορισμένου χρόνου για συγκεκριμένες ομάδες εργαζομένων και χαμηλών ποσοστών μετάβασης σε μόνιμες θέσεις εργασίας. Επίσης, μπορεί να σχετίζονται μαζί της τα υψηλά ποσοστά «ψευδούς αυτοαπασχόλησης».

Το ποσοστό της προσωρινής απασχόλησης επί της συνολικής απασχόλησης αυξήθηκε μόνον ελαφρά το 2021 στα περισσότερα κράτη μέλη λόγω των ευνοϊκότερων οικονομικών συνθηκών. Το ποσοστό των ατόμων με συμβάσεις ορισμένου χρόνου[139] μεταξύ όλων των εργαζομένων (ηλικίας 20-64 ετών) αυξήθηκε ελαφρά κατά μέσο όρο στην ΕΕ από 10,9 % το 2020 σε 11,2 % το 2021, παραμένοντας κατά 0,8 εκατοστιαίες μονάδες

[138]Βλ. Διεθνή Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ) και Eurofound. Αυτό σημαίνει, στην πράξη, ότι η αγορά εργασίας διαιρείται σε χωριστές υποαγορές ή τμήματα, τα οποία διακρίνονται μεταξύ τους με βάση τα διαφορετικά χαρακτηριστικά και τους κανόνες συμπεριφοράς, όπως οι συμβατικές ρυθμίσεις (δηλαδή συμβάσεις αορίστου χρόνου έναντι συμβάσεων ορισμένου χρόνου), η φύση και η ποικιλία της νομοθεσίας για την προστασία της απασχόλησης στα κράτη μέλη (δηλαδή κανόνες που διέπουν τις ατομικές και συλλογικές προσλήψεις και απολύσεις εργαζομένων με συμβάσεις ορισμένου χρόνου) ή τα είδη των σχετικών εργαζομένων (π.χ. εργαζόμενοι με καθεστώς μη ηθελημένης προσωρινής και μερικής απασχόλησης, μεταξύ άλλων).

[139]Ο όρος αυτός αναφέρεται σε άτυπες ρυθμίσεις εργασίας (όπως ευέλικτες συμβάσεις, συμβάσεις ορισμένου χρόνου, συμβάσεις εφημερίας και μηδενικών ωρών εργασίας) και συμβάσεις προσωρινής απασχόλησης μέσω γραφείου εύρεσης εργασίας, ενώ εξαιρούνται η μερική απασχόληση και οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους. Πηγή: Δείκτες της Eurostat [lfsi_pt_a] και [lfsi_pt_q] για τα ετήσια και τριμηνιαία στοιχεία, αντίστοιχα.

χαμηλότερο από το προ της πανδημίας επίπεδο. Ωστόσο, σε τριμηνιαία βάση, το ποσοστό των εργαζομένων προσωρινής απασχόλησης (ηλικίας 20-64 ετών· προσαρμοσμένο σε εποχικές διακυμάνσεις) ανήλθε σε 13,1 % το δεύτερο τρίμηνο του 2022, κατά 0,1 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερο από το πρώτο τρίμηνο του 2021 και κατά 1,1 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερο από το χαμηλό του δεύτερου τριμήνου του 2020. Οι διαφοροποιήσεις μεταξύ των κρατών μελών είναι σημαντικές. Ενώ η Ισπανία, οι Κάτω Χώρες, η Πορτογαλία και η Ιταλία καταγράφουν ποσοστά πάνω του 15 %, το ποσοστό είναι κάτω του 4 % στην Εσθονία, τη Λιθουανία, τη Ρουμανία, τη Λετονία και τη Βουλγαρία — βλ. διάγραμμα 2.3.1. Συνολικά, τα κράτη μέλη με τα μεγαλύτερα ποσοστά συμβάσεων ορισμένου χρόνου πριν από την πανδημία COVID-19 σημείωσαν τη μεγαλύτερη μείωση, ενώ τα κράτη μέλη με σχετικά χαμηλά επίπεδα σημείωσαν ελαφρά αύξηση έκτοτε[140]. Σημαντικές μειώσεις καταγράφηκαν στην Πολωνία (6,8 εκατοστιαίες μονάδες), την Κροατία (4,5 εκατοστιαίες μονάδες), την Πορτογαλία (3,6 εκατοστιαίες μονάδες), τη Σλοβενία (3,4 εκατοστιαίες μονάδες) και την Ελλάδα (2,7 εκατοστιαίες μονάδες) μεταξύ 2019 και 2021, ενώ αυξήσεις παρατηρήθηκαν στη Ρουμανία (0,9 εκατοστιαίες μονάδες), τη Λιθουανία και τη Δανία (0,6 εκατοστιαίες μονάδες) και στο Λουξεμβούργο (0,2 εκατοστιαίες μονάδες).

Διάγραμμα 2.3.1: Η προσωρινή απασχόληση εξακολουθεί να είναι ελαφρώς χαμηλότερη από τα προ κρίσης επίπεδα, παρότι παρουσιάζονται σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών

Ποσοστό των εργαζομένων προσωρινής απασχόλησης μεταξύ όλων των εργαζομένων (ηλικίας 20-64 ετών, ως %, ετήσια στοιχεία)

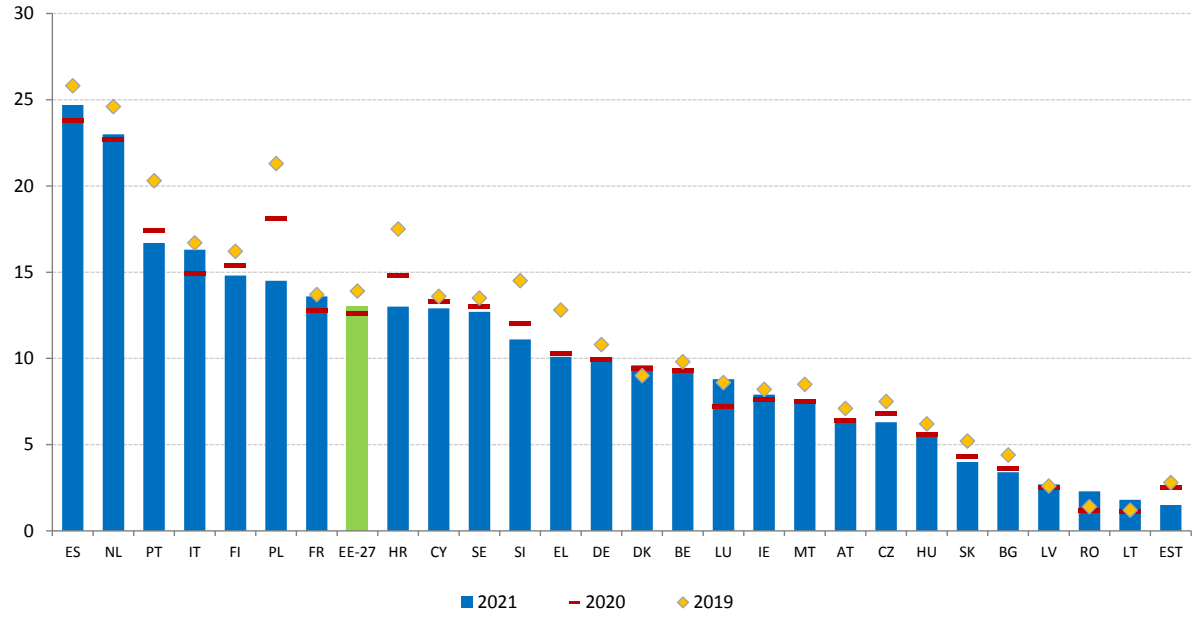

Σημείωση: Ο ορισμός διαφέρει στην ES και την FR το 2021 (βλ. μεταδεδομένα).
Πηγή: Eurostat, [lfsi_pt_a], ΕΕΔ της ΕΕ.

Ορισμένα κράτη μέλη βρίσκονται αντιμέτωπα με υψηλά ποσοστά συμβάσεων ορισμένου χρόνου σε συνδυασμό με χαμηλά ποσοστά μετάβασης σε μόνιμη απασχόληση. Στο διάγραμμα 2.3.2 παρουσιάζεται ο αριθμός των προσωρινά απασχολουμένων (ηλικίας 20-64 ετών) ως ποσοστό του συνόλου σε σύγκριση με τον τριετή μέσο όρο μετάβασης από συμβάσεις ορισμένου χρόνου σε συμβάσεις αορίστου χρόνου (δηλαδή μεταξύ 2018 και 2020). Το 2020 διαπιστώθηκε ότι η Ισπανία, η Πολωνία, η Γαλλία και η Ιταλία βρίσκονταν

[140]Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2017α), *Labour Market and Wage Developments in Europe, Annual review 2022 (Εξελίξεις ως προς την αγορά εργασίας και τους μισθούς στην Ευρώπη, Ετήσια ανασκόπηση 2022)*, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022 (υπό έκδοση).

στην πιο κρίσιμη κατάσταση, η οποία χαρακτηριζόταν από υψηλά ποσοστά συμβάσεων ορισμένου χρόνου (άνω του 15 %) σε συνδυασμό με σχετικά χαμηλά ποσοστά μετάβασης (κάτω του 30 %). Άλλα κράτη μέλη, όπως οι Κάτω Χώρες, η Πορτογαλία, η Κροατία και η Σουηδία, είχαν υψηλότερα ποσοστά προσωρινής απασχόλησης από τον μέσο όρο της ΕΕ (13,5 % το 2020), αλλά σε συνδυασμό με υψηλά ποσοστά μετάβασης (άνω του 35 %). Αντιθέτως, η Λιθουανία, η Λετονία και η Βουλγαρία εμφανίζουν πολύ χαμηλά ποσοστά συμβάσεων ορισμένου χρόνου (κάτω του 4 %), με χαμηλά ποσοστά μετάβασης σε συμβάσεις αορίστου χρόνου. Η Ρουμανία, η Ουγγαρία, η Σλοβακία, η Τσεχία, το Λουξεμβούργο και η Εσθονία εμφανίζουν ποσοστά συμβάσεων ορισμένου χρόνου κάτω του 8 % με ποσοστά μετάβασης άνω του 30 %.

Διάγραμμα 2.3.2: Παρατηρούνται σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών στο ποσοστό των συμβάσεων ορισμένου χρόνου και στον συντελεστή μετατροπής τους σε μόνιμες θέσεις εργασίας

Εργαζόμενοι προσωρινής απασχόλησης ως ποσοστό του συνολικού αριθμού εργαζομένων (ηλικίας 20-64 ετών) το 2020 και ποσοστό μετάβασης σε θέσεις εργασίας αορίστου χρόνου (μέση τιμή για το 2018, 2019 και 2020).

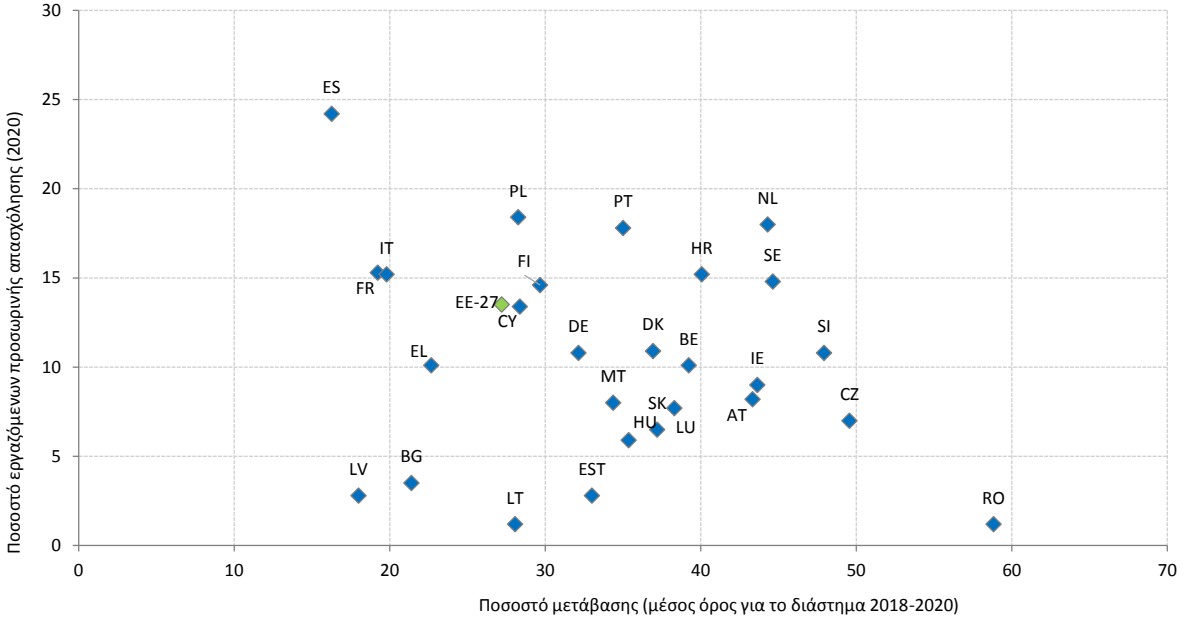

Σημείωση: Διακοπή στη χρονολογική σειρά το 2020 για την DE. Το ποσοστό μετάβασης εργασίας της LV αφορά το 2017· η τιμή για τη SK είναι ο μέσος όρος μόνο του 2019 και του 2020.

Πηγή: Eurostat, [lfsa_etpgan] ΕΕΔ της ΕΕ και [ilc_lvhl32] EU-SILC.

Το ποσοστό των ατόμων με καθεστώς μη ηθελημένης προσωρινής απασχόλησης διαφέρει σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών, με ορισμένα από αυτά να αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες προκλήσεις. Το 2021 το ποσοστό των εργαζομένων (ηλικίας 20-64 ετών) με καθεστώς μη ηθελημένης προσωρινής απασχόλησης ανήλθε σε 7,8 % στην ΕΕ. Ωστόσο, η διαφορά μεταξύ των υψηλότερων και των χαμηλότερων τιμών στα κράτη μέλη παραμένει σημαντική (15,4 εκατοστιαίες μονάδες το 2021) και παραμένει αμετάβλητη από το 2020. Κράτη μέλη όπως η Ισπανία (19,5 %), η Ιταλία (13,4 %), η Πορτογαλία (12,2 %) και η Κύπρος (11,9 %) αντιμετωπίζουν μια ιδιαίτερη πρόκληση από την άποψη αυτήν, καθότι αναφέρουν τα υψηλότερα ποσοστά εργαζομένων με καθεστώς μη ηθελημένης προσωρινής απασχόλησης. Αντιθέτως, το ποσοστό είναι κάτω του 2 % στη Λετονία, τη Ρουμανία, τη Λιθουανία και την Εσθονία. Κατά γενικό κανόνα, οι εργαζόμενες γυναίκες πλήττονται περισσότερο από το καθεστώς μη ηθελημένης προσωρινής απασχόλησης σε σχέση με τους άνδρες, μολονότι οι εν λόγω διαφορές είναι σχετικά χαμηλές (κάτω από 1,5 εκατοστιαίες μονάδες), με εξαίρεση την Κύπρο (7,5 εκατοστιαίες μονάδες), την Ελλάδα

(5 εκατοστιαίες μονάδες), την Κροατία (3,3 εκατοστιαίες μονάδες) και τη Φινλανδία (3,2 εκατοστιαίες μονάδες).

Οι συμβάσεις ορισμένου χρόνου εξακολουθούν να είναι πιο διαδεδομένες στους νέους και στις γυναίκες. Το 2021 το ποσοστό των εργαζομένων προσωρινής απασχόλησης ανήλθε σε 48,9 % στην ΕΕ για τους νέους (ηλικίας 15-24 ετών), δηλαδή κατά 37 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερο απ' ό,τι για τα άτομα ηλικίας 25-54 ετών και κατά 42,7 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερο σε σχέση με το αντίστοιχο ποσοστό για τα άτομα ηλικίας 55-64 ετών. Το 2021 τα υψηλότερα ποσοστά καταγράφηκαν στην Ισπανία (69,1 %), στις Κάτω Χώρες (68,2 %), στη Σλοβενία (63,5 %) και την Ιταλία (61,7 %), ενώ τα χαμηλότερα καταγράφηκαν στην Εσθονία (6,8 %), τη Λιθουανία (6,7 %) και τη Λετονία (5,3 %). Το 2021 το ποσοστό των εργαζόμενων γυναικών (ηλικίας 20-64 ετών) με συμβάσεις ορισμένου χρόνου στην ΕΕ ήταν 13,8 %, δηλαδή κατά 0,4 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερο σε σχέση με το 2020. Το χάσμα μεταξύ των φύλων όσον αφορά την προσωρινή απασχόληση αυξήθηκε ελαφρώς, από 1,4 εκατοστιαίες μονάδες κατά μέσο όρο το 2020 σε 1,6 εκατοστιαίες μονάδες το 2021, με σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών —βλ. διάγραμμα 2.3.3. Το 2021 οι μεγαλύτερες διαφορές μεταξύ των φύλων όσον αφορά την επικράτηση των συμβάσεων ορισμένου χρόνου παρατηρήθηκαν στην Κύπρο (7,8 εκατοστιαίες μονάδες) και τη Φινλανδία (5,1 εκατοστιαίες μονάδες). Στη Ρουμανία, τη Βουλγαρία και τη Λετονία, απασχολούνταν περισσότεροι άνδρες με συμβάσεις ορισμένου χρόνου σε σχέση με γυναίκες, κάτι που οδήγησε σε αντιστροφή των διαφορών μεταξύ των φύλων.

Διάγραμμα 2.3.3: Η συχνότητα των συμβάσεων ορισμένου χρόνου είναι σημαντικά υψηλότερη για τους νέους (ηλικιακή ομάδα 15-24 ετών) και τις γυναίκες (με ορισμένες εξαιρέσεις)

Διαφορά στο ποσοστό των εργαζομένων προσωρινής απασχόλησης επί του συνόλου των εργαζομένων μεταξύ της ηλικιακής ομάδας 15-24 ετών και των ατόμων ηλικίας 25-54 ετών — «ηλικιακό χάσμα» (εκατοστιαίες μονάδες, 2021, αριστερός άξονας). Διαφορά στο ποσοστό των εργαζομένων προσωρινής απασχόλησης επί του συνόλου μεταξύ γυναικών και ανδρών — «χάσμα μεταξύ των φύλων» (εκατοστιαίες μονάδες, 2021, δεξιός άξονας).

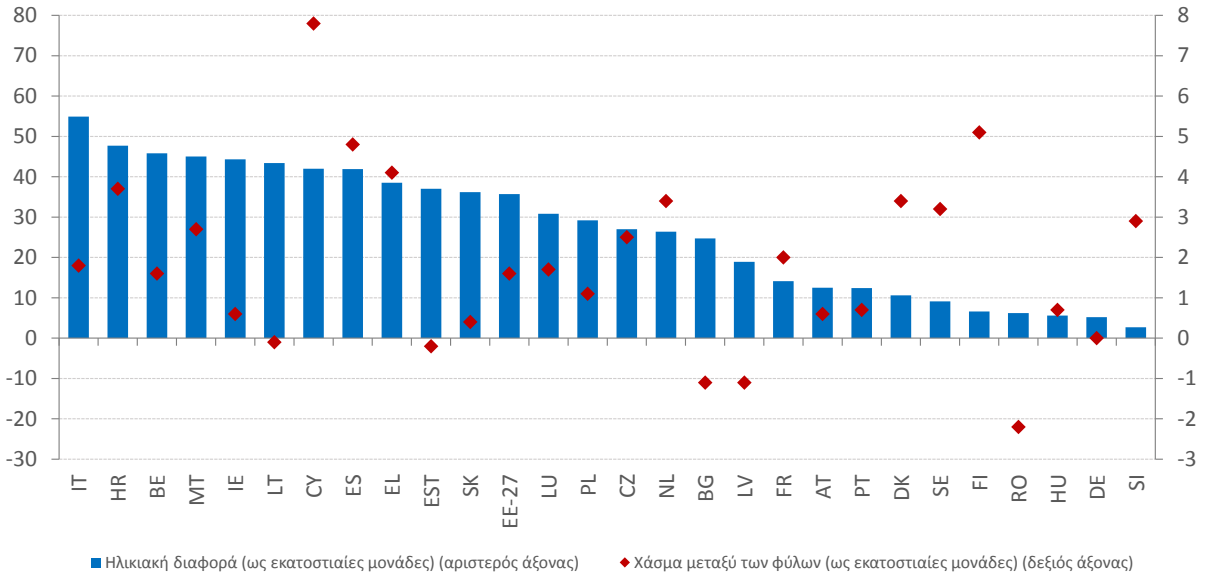

Πηγή: Eurostat, [lfsi_pt_a], ΕΕΔ της ΕΕ.

Το ποσοστό της μερικής απασχόλησης στην ΕΕ παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό σταθερό· σε αρκετά κράτη μέλη, ένα μεγάλο μέρος αυτής είναι μη ηθελημένο. Το ποσοστό των

εργαζομένων (ηλικίας 20-64 ετών) που εργάζονται με καθεστώς μερικής απασχόλησης στην ΕΕ παρέμεινε αμετάβλητο στο 17,2 % το 2021, σε σύγκριση με το 2020, και εξακολουθεί να είναι κατά 1,5 εκατοστιαίες μονάδες χαμηλότερο σε σχέση με το 2019. Πέντε κράτη μέλη (Κάτω Χώρες, Αυστρία, Γερμανία, Βέλγιο και Δανία) κατέγραψαν ποσοστά άνω του 20 %, ενώ πέντε άλλα κράτη μέλη (Βουλγαρία, Σλοβακία, Ρουμανία, Ουγγαρία και Κροατία) βρίσκονταν κάτω από το 5 % —βλ. διάγραμμα 2.3.4. Σε ορισμένα κράτη μέλη (συγκεκριμένα στη Μάλτα, την Πολωνία, την Ελλάδα, τη Γαλλία και τη Βουλγαρία) σημειώθηκε μικρή μείωση (κάτω της 1 εκατοστιαίας μονάδας) του ποσοστού των εργαζομένων που εργάζονταν με καθεστώς μερικής απασχόλησης μεταξύ του 2020 και του 2021. Αντιθέτως, παρατηρήθηκαν αυξήσεις στην Ιρλανδία (1,4 εκατοστιαίες μονάδες), τη Φινλανδία (1,3 εκατοστιαίες μονάδες), τις Κάτω Χώρες, τη Δανία και την Αυστρία (0,7 εκατοστιαίες μονάδες). Το 2021 το ποσοστό της μη ηθελημένης μερικής απασχόλησης επί της συνολικής απασχόλησης ανήλθε σε 23,9 % στην ΕΕ, με σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών[141]. Η Ρουμανία, η Ιταλία, η Ελλάδα, η Ισπανία και η Βουλγαρία αναφέρουν ποσοστά περίπου 50 %, ενώ οι Κάτω Χώρες, η Γερμανία, η Αυστρία, το Λουξεμβούργο και η Σλοβενία εμφανίζουν τιμές ίσες ή χαμηλότερες από 10 %.

Διάγραμμα 2.3.4: Το ποσοστό της μερικής απασχόλησης παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό σταθερό κατά τη διάρκεια του περασμένου έτους, αλλά με μια σημαντική συνιστώσα αναγκαστικού χαρακτήρα σε πολλές περιπτώσεις

Ποσοστό μερικής απασχόλησης επί της συνολικής απασχόλησης (ηλικίας 20-64 ετών) και μη ηθελημένης μερικής απασχόλησης ως ποσοστό επί της συνολικής μερικής απασχόλησης (ηλικίας 20-64 ετών) (ως %, ετήσια στοιχεία).

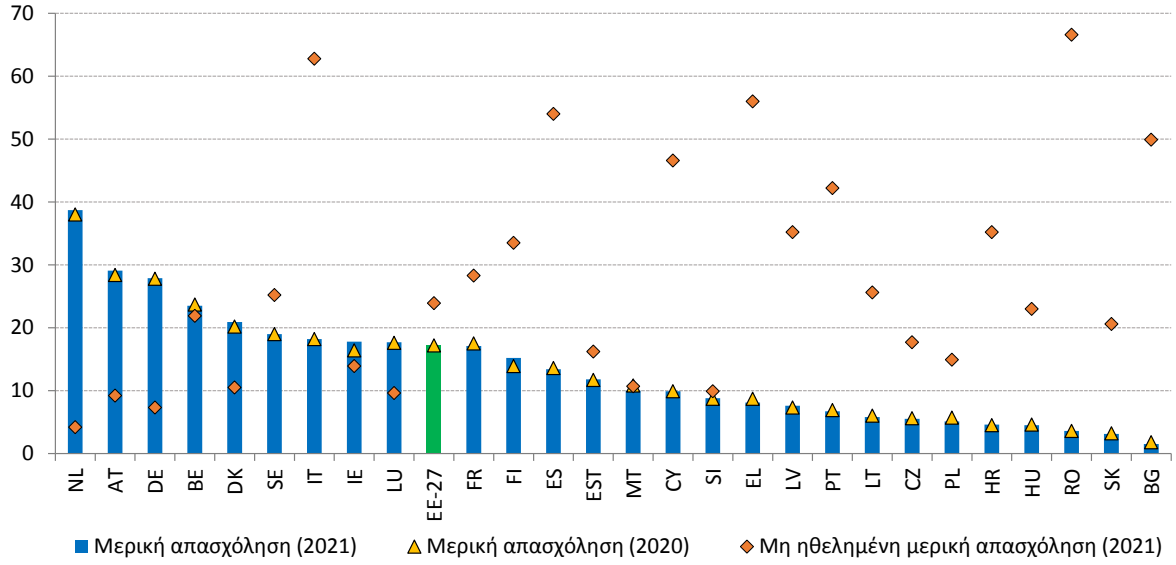

Σημείωση: Ο ορισμός διαφέρει στην ES και την FR το 2021 (βλ. μεταδεδομένα).
Πηγή: Eurostat, [lfsi_pt_a] και [lfsa_eppgai], ΕΕΔ της ΕΕ.

Το ποσοστό των αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους τείνει να είναι υψηλό, αλλά με σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών. Ενώ η αυτοαπασχόληση είναι συνήθως οικειοθελής και αποτελεί θετική ένδειξη επιχειρηματικότητας, μερικές φορές αποκρύπτει σχέσεις εξαρτημένης εργασίας ή τη λεγόμενη «ψευδή αυτοαπασχόληση». Το 2021 οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους (οι λεγόμενοι «εργαζόμενοι για ίδιο λογαριασμό», οι οποίοι μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως ένδειξη για την εκτίμηση του κινδύνου της

[141] Δείκτης της Eurostat [lfsa_eppgai]. Δεν γίνεται σύγκριση με τις τιμές του εν λόγω δείκτη πριν από το 2021, καθότι υπάρχει διακοπή στη χρονολογική σειρά το 2021 για όλα τα κράτη μέλη εξαιτίας της έναρξης ισχύος ενός νέου κανονιστικού πλαισίου για τις ευρωπαϊκές κοινωνικές στατιστικές.

«ψευδούς αυτοαπασχόλησης») αντιπροσώπευαν το 9 % της συνολικής απασχόλησης στην ΕΕ (ηλικιακή ομάδα 20-64 ετών)[142]. Η Ελλάδα, η Πολωνία και η Ιταλία παρουσίασαν τα υψηλότερα ποσοστά (άνω του 14 %), ακολουθούμενες από την Τσεχία, τις Κάτω Χώρες και τη Σλοβακία με ποσοστά άνω του 10 %. Αντιθέτως, τα χαμηλότερα ποσοστά (κάτω του 6 %) παρατηρήθηκαν στη Γερμανία, τη Δανία, το Λουξεμβούργο, τη Σουηδία και την Κροατία.

Πλαίσιο 5 του πυλώνα: Ψηφιακές πλατφόρμες εργασίας και σχέσεις εργασίας

Η πρόληψη της κατάχρησης των σχέσεων εργασίας που οδηγούν σε επισφαλείς συνθήκες εργασίας, μεταξύ άλλων σε σχέση με την εργασία σε πλατφόρμα, συμβάλλει στην εφαρμογή του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων. Η αρχή 5 (σχετικά με την ασφαλή και ευπροσάρμοστη απασχόληση) ορίζει ότι οι εργαζόμενοι έχουν δικαίωμα σε δίκαιη και ίση μεταχείριση όσον αφορά τους όρους εργασίας, την πρόσβαση στην κοινωνική προστασία και την κατάρτιση, ανεξάρτητα από το είδος και τη διάρκεια της σχέσης εργασίας τους. Οι καινοτόμες μορφές εργασίας, μεταξύ άλλων μέσω της επιχειρηματικότητας και της αυτοαπασχόλησης, μπορούν να συμβάλουν σημαντικά στη βελτίωση των συνθηκών εργασίας. Από την άλλη πλευρά, θα πρέπει να εντοπιστούν και να αντιμετωπιστούν οι επισφαλείς μορφές εργασίας, μεταξύ άλλων στο πλαίσιο ορισμένων ψηφιακών πλατφορμών εργασίας, και θα πρέπει να αποτραπεί η κατάχρηση των άτυπων συμβάσεων, προς στήριξη της ποιοτικής απασχόλησης.

Οι ψηφιακές πλατφόρμες εργασίας αποτελούν πλέον σημαντικό κομμάτι των οικονομιών της ΕΕ, με ένα ποικιλόμορφο σύνολο ατόμων να εργάζεται μέσω αυτών. Οι ψηφιακές πλατφόρμες εργασίας έχουν επεκταθεί σε όγκο, με την αύξηση των εσόδων στην ΕΕ-27 να εκτιμάται από 3 δισ. EUR το 2016 σε περίπου 14 δισ. EUR το 2020. Οι συνολικές αποδοχές των ατόμων που εργάζονται μέσω πλατφορμών οι οποίες δραστηριοποιούνται στην ΕΕ-27 αυξήθηκαν από περίπου 2,6 δισ. EUR το 2016 σε 6,3 δισ. EUR το 2020[143]. Σήμερα, πάνω από 28 εκατομμύρια άνθρωποι έχουν εργαστεί, τουλάχιστον κάποια στιγμή στη σταδιοδρομία τους, μέσω πλατφορμών στην Ένωση.[144] Οι ψηφιακές πλατφόρμες εργασίας υπάρχουν σε διάφορους οικονομικούς τομείς, ορισμένες από τις οποίες προσφέρουν «επιτόπιες» υπηρεσίες, όπως μεταφορά επιβατών, παράδοση αγαθών, υπηρεσίες καθαρισμού ή φροντίδας, ενώ άλλες δραστηριοποιούνται αποκλειστικά διαδικτυακά, παρέχοντας υπηρεσίες όπως κωδικοποίηση δεδομένων, μετάφραση ή σχεδιασμός (βλ. διάγραμμα). Τα άτομα που εργάζονται μέσω πλατφορμών είναι συνήθως νέοι, άνδρες και διαθέτουν υψηλότερα προσόντα, μολονότι το προφίλ των εργαζομένων επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από το είδος της υπό εξέταση εργασίας σε πλατφόρμα[145]. Για παράδειγμα, οι γυναίκες

[142] Πηγή: Eurostat [lfsa_esgais] και [lfsa_egaps], ΕΕΔ της ΕΕ. Σημείωση: Ποσοστό αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους επί του συνόλου των εργαζομένων. Δεν γίνεται σύγκριση με τις τιμές του εν λόγω δείκτη πριν από το 2021, καθότι υπάρχει διακοπή στη χρονολογική σειρά το 2021 για όλα τα κράτη μέλη εξαιτίας της έναρξης ισχύος ενός νέου κανονιστικού πλαισίου για τις ευρωπαϊκές κοινωνικές στατιστικές.

[143] De Groen W., Kilhoffer Z., et al., *Digital Labour Platforms in the EU: Mapping and Business Models* (Ψηφιακές πλατφόρμες εργασίας στην ΕΕ: Χαρτογράφηση και επιχειρηματικά μοντέλα). Τελική έκθεση. Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2021.

[144] Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Barcevičius, E., Gineikytė-Kanclerė, V., Klimavičiūtė, L., et al., *Study to support the impact assessment of an EU initiative on improving working conditions in platform work* (Μελέτη για την υποστήριξη της εκτίμησης των επιπτώσεων μιας πρωτοβουλίας της ΕΕ για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας στην εργασία σε πλατφόρμες). Τελική έκθεση. Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2021.

[145] Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *European Centre for Expertise (ECE) in the field of labour law, employment and labour market policy: thematic review 2021 on platform work* [Ευρωπαϊκό Κέντρο Εμπειρογνωσίας (ECE)

εκπροσωπούνται ευρύτερα στις προσωπικές και οικιακές υπηρεσίες, καθώς και στον τομέα της φροντίδας.

Η εργασία σε πλατφόρμα μπορεί να οδηγήσει σε εσφαλμένη σήμανση των εκ των πραγμάτων μισθωτών ως αυτοαπασχολούμενων και στην απόκρυψη σχέσεων εξαρτημένης εργασίας, ενίοτε σε συνδυασμό με τη χρήση αλγοριθμικής διαχείρισης. Εννέα στις δέκα πλατφόρμες που δραστηριοποιούνται επί του παρόντος στην ΕΕ προσδιορίζουν τα άτομα που εργάζονται μέσω αυτών ως αυτοαπασχολούμενους. Τα περισσότερα από τα εν λόγω άτομα είναι πραγματικά αυτοαπασχολούμενοι στην εργασία τους και μπορούν να χρησιμοποιήσουν πλατφόρμες για την ανάπτυξη των επιχειρηματικών τους δραστηριοτήτων, με επακόλουθη θετική συμβολή στην ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας, την καινοτομία και την ψηφιοποίηση στην ΕΕ. Ωστόσο, εκτιμάται ότι έως και 5,5 εκατομμύρια άτομα που εργάζονται μέσω ψηφιακών πλατφορμών εργασίας χαρακτηρίζονται εσφαλμένα ως αυτοαπασχολούμενοι και δεν αποτελούν υποκείμενα δικαιωμάτων και προστασίας των εργαζομένων που ισχύουν για άλλους. Σε αυτές τις περιπτώσεις, συχνά αντιμετωπίζουν κακές συνθήκες εργασίας και/ή ανεπαρκή πρόσβαση στην κοινωνική προστασία.[144]Υπάρχουν επίσης άτομα που εξαρτώνται και ελέγχονται σε διαφορετικό βαθμό από τις ψηφιακές πλατφόρμες εργασίας μέσω, για παράδειγμα, της ανάθεσης εργασίας, της αμοιβής ή των συνθηκών εργασίας. Αυτό μπορεί επίσης να σχετίζεται με τη λειτουργία της αλγοριθμικής διαχείρισης που χρησιμοποιούν οι πλατφόρμες για την αντιστοίχιση προσφοράς και ζήτησης εργασίας, αλλά και για την ανάθεση εργασιών, την παρακολούθηση, την αξιολόγηση και τη λήψη αποφάσεων για τα άτομα που εργάζονται μέσω αυτών[146].

στον τομέα του εργατικού δικαίου, της απασχόλησης και της πολιτικής για την αγορά εργασίας: θεματική επισκόπηση 2021 σχετικά με την εργασία σε πλατφόρμα], Υπηρεσία Εκδόσεων, 2021.

[146] Η βιβλιογραφία ορίζει την αλγοριθμική διαχείριση ως σύνολο πρακτικών εποπτείας, διακυβέρνησης και ελέγχου που βασίζονται σε αλγόριθμους. Οι εν λόγω πρακτικές εφαρμόζονται επίσης μέσω τεχνολογικών εργαλείων και τεχνικών που διαμορφώνουν τις συνθήκες εργασίας και την εξ αποστάσεως διαχείριση των εργαζομένων. Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. Mateescu A. and Nguyen A. (2019), *Algorithmic management in the workplace* (Αλγοριθμική διαχείριση στον χώρο εργασίας), Data and Society Research Institute.

Η συχνότητα των ψηφιακών πλατφορμών εργασίας έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια και καλύπτει ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων

Μέγεθος των ψηφιακών πλατφορμών εργασίας στην ΕΕ-27 ανά οικονομική δραστηριότητα (δισ. EUR)

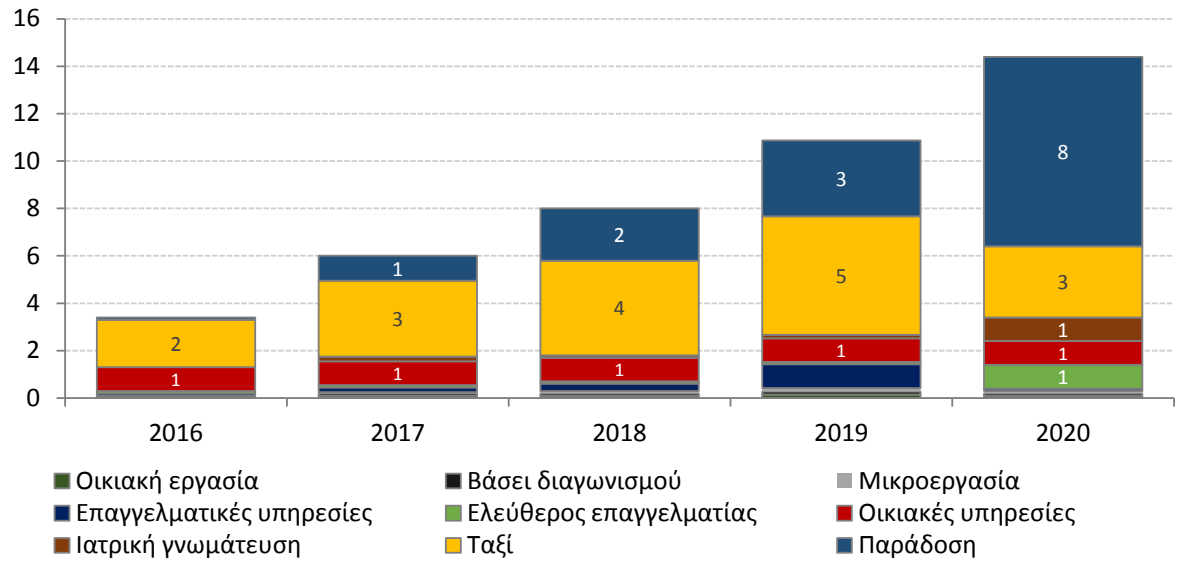

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Barcevičius, E., Gineikytė-Kanclerė, V., Klimavičiūtė, L., et al., *Study to support the impact assessment of an EU initiative on improving working conditions in platform work*(Μελέτη για την υποστήριξη της εκτίμησης των επιπτώσεων μιας πρωτοβουλίας της ΕΕ για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας στην εργασία σε πλατφόρμες). Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2021.

Η θέσπιση κανόνων βάσει του νομικού πλαισίου της ΕΕ μπορεί να συμβάλει στην ελαχιστοποίηση των κινδύνων αθέμιτων συνθηκών εργασίας. Σε επίπεδο ΕΕ, η οδηγία για διαφανείς και προβλέψιμους όρους εργασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση συμβάλλει στη διασφάλιση της παροχής διαφανών πληροφοριών και της προβλεψιμότητας των ωραρίων εργασίας για όλους τους εργαζόμενους. Επιπλέον, η εφαρμογή της σύστασης του Συμβουλίου του 2019 σχετικά με την πρόσβαση στην κοινωνική προστασία στηρίζει την επίσημη και αποτελεσματική κάλυψη για τους εργαζόμενους με άτυπη απασχόληση και τους αυτοαπασχολούμενους, καθώς και τη διαφάνεια και την απλούστευση των κανόνων. Μια νέα δέσμη μέτρων της ΕΕ, που παρουσιάστηκε τον Δεκέμβριο του 2021, επιδιώκει να βελτιώσει τις συνθήκες εργασίας στην εργασία σε πλατφόρμα και να στηρίξει τη βιώσιμη ανάπτυξη των ψηφιακών πλατφορμών εργασίας στην ΕΕ[147]. Η πρόταση για οδηγία περιλαμβάνει μέτρα για την αλγοριθμική διαχείριση, τον εσφαλμένο χαρακτηρισμό του καθεστώτος απασχόλησης και τη διασυνοριακή διαφάνεια. Η δέσμη πρωτοβουλιών περιλαμβάνει επίσης ένα σχέδιο κατευθυντήριων γραμμών σχετικά με την εφαρμογή του δικαίου περί ανταγωνισμού της ΕΕ στις συλλογικές συμβάσεις για τις συνθήκες εργασίας των αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους (συμπεριλαμβανομένων εκείνων που εργάζονται σε πλατφόρμες) και μια ανακοίνωση που συνοδεύει τη νομοθετική πρόταση.

Μετά την έντονη ανάπτυξη της εργασίας σε πλατφόρμες, ορισμένα κράτη μέλη πρότειναν μέτρα για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας στον τομέα αυτόν. Ορισμένα κράτη μέλη (**Βέλγιο**, **Ελλάδα**, **Ισπανία**, **Γαλλία** και **Ιταλία**) έχουν θεσπίσει εθνική

[147] Βλ.: Πρότασης της Επιτροπής για οδηγία για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας των εργαζομένων σε πλατφόρμες [COM(2021) 762 final] και ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με την πλήρη αξιοποίηση των οφελών της ψηφιοποίησης για το μέλλον της εργασίας [COM(2021) 323].

νομοθεσία με στόχο τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας και/ή την πρόσβαση στην κοινωνική προστασία στο πλαίσιο της εργασίας σε πλατφόρμες, επιλέγοντας στις περισσότερες περιπτώσεις την τομεακή νομοθεσία, εστιάζοντας γενικά στις πλατφόρμες μεταφοράς και διανομής. Στο **Βέλγιο**, η κυβέρνηση συμφώνησε τον Ιούνιο του 2022 να προσδιορίσει την κοινωνική κατάσταση των εργαζομένων σε πλατφόρμες, ορίζοντας οκτώ κριτήρια για να καθοριστεί αν ένας εργαζόμενος μπορεί να θεωρηθεί αυτοαπασχολούμενος ή μισθωτός, τα οποία θα χρησιμοποιούνται από τα δικαστήρια εργατικών διαφορών. Τον Ιούνιο του 2021 η **Ελλάδα** ψήφισε νέο νόμο για τις σχέσεις εργασίας, ο οποίος θα θεσπίσει μέτρα για τα άτομα που εργάζονται μέσω πλατφορμών, αναγνωρίζοντας τις συμβάσεις εξαρτημένης εργασίας ή τις συμβάσεις παροχής ανεξάρτητων υπηρεσιών/εργασίας. Στην **Ισπανία,** ένας νέος νόμος του 2021 εισήγαγε το νομικό τεκμήριο ότι όσοι ασκούν δραστηριότητες διανομής σε τρίτους με χρήση τεχνολογικών μέσων έχουν σχέση εργασίας με την εταιρεία, με το οποίο καλεί τους διαχειριστές πλατφόρμας να αποδείξουν το αντίθετο. Θέσπισε επίσης το δικαίωμα των εκπροσώπων των εργαζομένων να ενημερώνονται σχετικά με τις παραμέτρους των αλγορίθμων που επηρεάζουν τις συνθήκες εργασίας. Το 2021 η **Γαλλία** εξέδωσε διάταγμα το οποίο επιτρέπει στους ελεύθερους επαγγελματίες των πλατφορμών μεταφοράς επιβατών και διανομής να διορίσουν τους εκπροσώπους τους το 2022. Με το διάταγμα συστάθηκε η αρχή για τις κοινωνικές σχέσεις των εργαζομένων σε πλατφόρμες (ARPE), ως νέα δημόσια ρυθμιστική αρχή για τον κοινωνικό διάλογο μεταξύ πλατφορμών και αυτοαπασχολούμενων. Το 2019 η **Ιταλία** θέσπισε εθνική νομοθεσία με σκοπό την ενίσχυση της προστασίας των συνθηκών εργασίας των αυτοαπασχολούμενων αναβατών παράδοσης τροφίμων. Η περιφερειακή νομοθεσία στο Πεδεμόντιο και το Λάτιο αφορά άμεσα τις συνθήκες εργασίας και την κοινωνική προστασία όλων των ατόμων που εργάζονται μέσω πλατφορμών. Στη **Δανία**, η ενωμένη ομοσπονδία εργαζομένων «3F» και η οργάνωση εργοδοτών *«Dansk Erhverv»* συνήψαν το 2021 εθνική τομεακή συμφωνία για τους αναβάτες παράδοσης. Ομοίως, στην **Αυστρία,** οι κοινωνικοί εταίροι έχουν συνάψει τομεακή συλλογική σύμβαση για τους απασχολούμενους ταχυμεταφορείς με ποδήλατο, οι οποίοι από τον Ιανουάριο του 2020 θα μπορούσαν να λάβουν κατώτατο μισθό και άδεια μετ' αποδοχών. Στη **Σουηδία**, η πλατφόρμα παράδοσης «*Foodora»* και η σουηδική ένωση εργαζομένων στον τομέα των μεταφορών κατέληξαν το 2021 στη σύναψη συλλογικής σύμβασης για τους αναβάτες παράδοσης. Στο πλαίσιο του σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (στο εξής: ΣΑΑ) της **Πορτογαλίας**, η νέα εργατική νομοθεσία για τις ψηφιακές πλατφόρμες υπηρεσιών ταχυμεταφοράς θα πρέπει να εφαρμοστεί έως το τέλος Μαρτίου του 2023.

Οι επιθεωρήσεις εργασίας διαδραματίζουν καίριο ρόλο στον εντοπισμό και στην πρόληψη κακών συνθηκών εργασίας και στην καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας. Η αυξημένη χρήση τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ) και η ανάπτυξη της οικονομίας των πλατφορμών (βλ. πλαίσιο 5 του πυλώνα) έχουν δημιουργήσει νέες προκλήσεις για τις επιθεωρήσεις εργασίας κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους. Η πείρα έχει δείξει ότι η σημαντική και συνεχής άνοδος των τιμών ενέργειας και οι έντονες πληθωριστικές πιέσεις μπορούν να οδηγήσουν σε περαιτέρω αύξηση της αδήλωτης εργασίας, καθότι επηρεάζουν την ικανότητα ορισμένων επιχειρήσεων και εργαζομένων, συμπεριλαμβανομένων των αυτοαπασχολουμένων, να καταβάλλουν εισφορές κοινωνικής ασφάλισης και φόρους (βλ. επίσης σημείο 2.1 και πλαίσιο 7 του πυλώνα). Η παροχή κατάλληλων πόρων στις επιθεωρήσεις εργασίας και η εφαρμογή ολοκληρωμένων στρατηγικών για τη στήριξη της επίσημης εργασίας σε αυτήν τη συγκεκριμένη περίοδο κρίσης θα είναι ιδιαίτερα σημαντικές για τη στήριξη δίκαιων και χωρίς αποκλεισμούς αγορών εργασίας και επαρκούς κοινωνικής προστασίας για όλους. Η ευρωπαϊκή πλατφόρμα

για την αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας καταρτίζει έκθεση σχετικά με την πρόοδο των κρατών μελών για την επίτευξη ολοκληρωμένων προσεγγίσεων όσον αφορά την αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας. Τον Μάρτιο του 2022 συστάθηκε επίσης μια ομάδα εστίασης προκειμένου να ενθαρρύνει την ένταξη των αδήλωτων υπηκόων τρίτων χωρών στην κανονική απασχόληση[148].

Μετά την πανδημία, η τηλεργασία έχει καθιερωθεί ως μορφή εργασίας στην Ένωση, και ενίοτε απαιτεί προσαρμογή των κανονισμών, των πολιτικών και της εργασιακής νοοτροπίας. Πρόσφατη μελέτη του Eurofound χαρτογραφεί την τηλεργασία στη νομοθεσία και στις συλλογικές διαπραγματεύσεις στα 27 κράτη μέλη και στη Νορβηγία, συμπεριλαμβανομένων αλλαγών στα εθνικά πλαίσια. Το 2022 23 χώρες θέσπισαν νομοθετικούς ορισμούς και ειδική νομοθεσία για την τηλεργασία[149]. Στις περισσότερες από αυτές, η νομοθετική ρύθμιση συμπληρώνεται με διατομεακές ή εταιρικές συλλογικές συμβάσεις, παρότι με διαφορετικά επίπεδα έντασης. Μόνο στην Κροατία, τη Λετονία και την Πολωνία η νομοθετική ρύθμιση αποτελεί τη μοναδική κανονιστική πηγή (που αναπτύχθηκε κυρίως μέσω ατομικών συμφωνιών μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων). Μόνο μια μειοψηφία κρατών μελών δεν έχει θεσπίσει νομοθετικούς ορισμούς ή ειδική νομοθεσία για την τηλεργασία. Ωστόσο, στην ομάδα αυτήν, οι ρυθμίσεις τηλεργασίας καλύπτονται από διάφορους νόμους, όσον αφορά, για παράδειγμα, την υγεία και την ασφάλεια, τον χρόνο εργασίας ή το γενικό εργατικό δίκαιο. Ως εκ τούτου, η τηλεργασία ρυθμίζεται συχνά μέσω κλαδικών συλλογικών διαπραγματεύσεων (π.χ. στη Φινλανδία) ή μέσω τομεακών και εταιρικών συλλογικών συμβάσεων (π.χ. στη Δανία και τη Σουηδία). Ανάλογα με τον ρόλο των συλλογικών διαπραγματεύσεων, μπορούν να ομαδοποιηθούν κράτη μέλη όπως στο διάγραμμα 2.3.5.

[148] Για λεπτομέρειες, βλ. τον ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Αρχής Εργασίας: www.ela.europa.eu

[149] Πηγή: Eurofound, Vargas Llave, O., Rodríguez Contreras, R., Sanz de Miguel, P., et al., *Telework in the EU: regulatory frameworks and recent updates* (Τηλεργασία στην ΕΕ: ρυθμιστικά πλαίσια και πρόσφατες εξελίξεις), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022. Σημείωση: Τα κράτη μέλη που περιλαμβάνονται στην πρώτη ομάδα είναι τα εξής: AT, BE, BG, CZ, DE, EE, EL, ES, FR, HR, HU, IT, LT, LU, LV, MT, NL, PL, PT, RO, SI και SK. Αντιθέτως, οι CY, DK, FI, IE και SE εμπίπτουν στη δεύτερη κατηγορία.

Διάγραμμα 2.3.5: Υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών όσον αφορά τη ρύθμιση της τηλεργασίας

Ρύθμιση της τηλεργασίας στην ΕΕ-27 και στη Νορβηγία. (ΣΔ σημαίνει συλλογικές διαπραγματεύσεις).

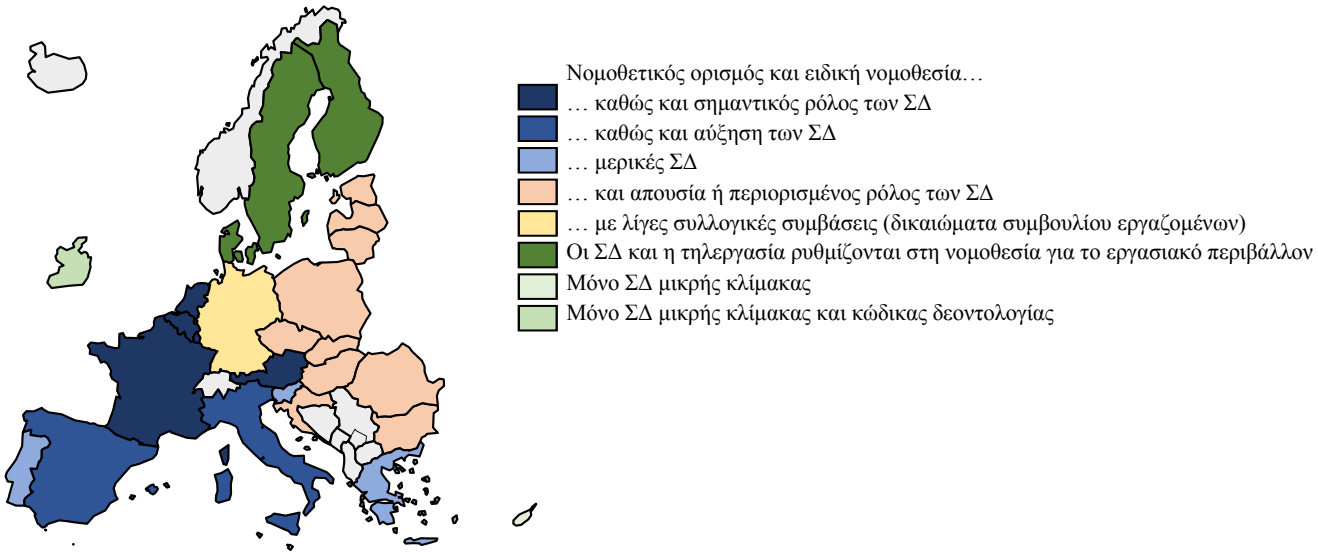

Σημείωση: Εθνικές συνεισφορές από το δίκτυο ανταποκριτών του Eurofound.
Πηγή: Eurofound, *Telework in the EU: Regulatory frameworks and recent updates (Τηλεργασία στην ΕΕ: ρυθμιστικά πλαίσια και πρόσφατες εξελίξεις),* Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022.

Η τηλεργασία φαίνεται να οδηγεί σε ορισμένες βελτιώσεις στην ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής, αλλά ενέχει και κινδύνους που χρήζουν παρακολούθησης· οι υβριδικές μέθοδοι εργασίας, οι οποίες κερδίζουν έδαφος, φαίνεται να μετριάζουν ορισμένους από αυτούς τους κινδύνους. Η ΚΕΑ του 2022 παρουσίασε μια εκτενή ανάλυση των κινδύνων που συνδέονται με την τηλεργασία (όπως η εργασία εκτός ωρών εργασίας, η εργασία σε απομόνωση ή οι ψυχοκοινωνικοί κίνδυνοι), με βάση την έρευνα του Eurofound. Μια πιο πρόσφατη ανάλυση (επίσης από το Eurofound) επιβεβαιώνει ότι κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, η πολύωρη εργασία αποτελούσε συχνά πρόβλημα για όσους απασχολούνταν αποκλειστικά και πλήρως με τηλεργασία, σε σύγκριση με όσους εργάζονταν στις εγκαταστάσεις του εργοδότη[150]. Με βάση τα πιο πρόσφατα πορίσματα, οι τηλεργαζόμενοι με υβριδικό μοντέλο εργασίας (δηλαδή εργαζόμενοι που συνδυάζουν την εργασία από το σπίτι με την εργασία από τις εγκαταστάσεις του εργοδότη) ήταν λιγότερο πιθανό να αναφέρουν πολύωρη εργασία σε σύγκριση με άλλες ρυθμίσεις τηλεργασίας —βλ. διάγραμμα 2.3.6. Τουλάχιστον τα δύο τρίτα των εργαζομένων ανέφεραν ότι εργάστηκαν περισσότερες από 40 ώρες την εβδομάδα. Στην ΕΕ, οι εργαζόμενοι που τηλεργάζονται είναι λιγότερο πιθανό να αναφέρουν κακή ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής (13 %) σε σύγκριση με εκείνους που εργάζονται μόνο στις εγκαταστάσεις του εργοδότη (18 %). Τα ποσοστά σε επίπεδο χώρας δείχνουν επίσης ότι το ποσοστό των εργαζομένων που αναφέρουν κακή ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής είναι χαμηλότερο μεταξύ εκείνων που εργάζονται από απόσταση, σε σύγκριση με τους εθνικούς μέσους όρους (για παράδειγμα στη Φινλανδία, την Εσθονία και τη Βουλγαρία). Ωστόσο, στη Ρουμανία, το Λουξεμβούργο και τις Κάτω Χώρες, οι διαφορές

[150] Eurofound (2022), *Telework during the pandemic: Prevalence, Working Conditions and Regulations (Τηλεργασία κατά τη διάρκεια της πανδημίας: Επικράτηση, συνθήκες εργασίας και κανονισμοί)*. Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο (υπό έκδοση). Σημείωση: λόγω της μεθόδου συλλογής στοιχείων και του μεγέθους του δείγματος, οι μικρές διαφορές μπορεί να μην είναι στατιστικά σημαντικές.

αυτές είναι μικρές, ενώ στην Πορτογαλία και την Ελλάδα οι τηλεργαζόμενοι αποδίδουν το ίδιο όσο και οι άλλοι εργαζόμενοι —βλ. διάγραμμα 2.3.7.

Διάγραμμα 2.3.6: Οι αποκλειστικά τηλεργαζόμενοι έχουν μεγάλες πιθανότητες να εργαστούν περισσότερο ή εκτός ωρών εργασίας, σε σύγκριση με όσους απασχολούνται σε υβριδική εργασία (2021)

Ποσοστό εργαζομένων που εργάζονταν περισσότερες από 40 ώρες την εβδομάδα κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19.

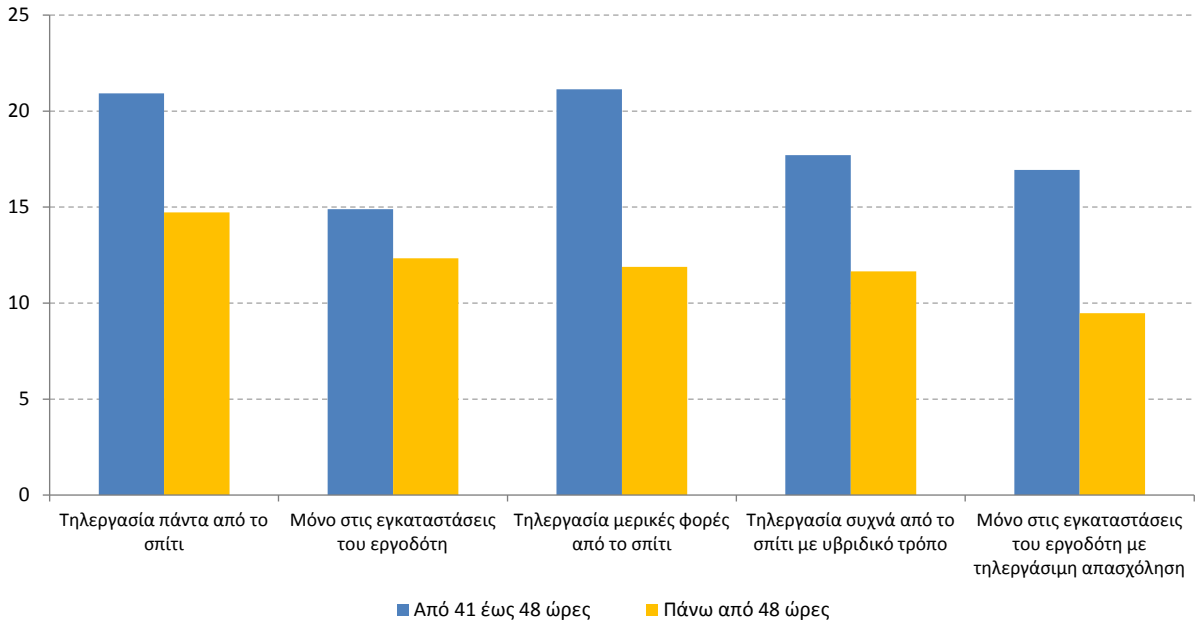

Πηγή: Eurofound, Ευρωπαϊκή έρευνα για τις συνθήκες εργασίας (EWCTS) 2021.

Διάγραμμα 2.3.7: Συνολικά, οι τηλεργαζόμενοι ανέφεραν καλύτερη ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής στα περισσότερα κράτη μέλη

Αναφορά κακής ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής για όλους τους εργαζομένους και τους τηλεργαζόμενους στα κράτη μέλη (ως %, 2021)

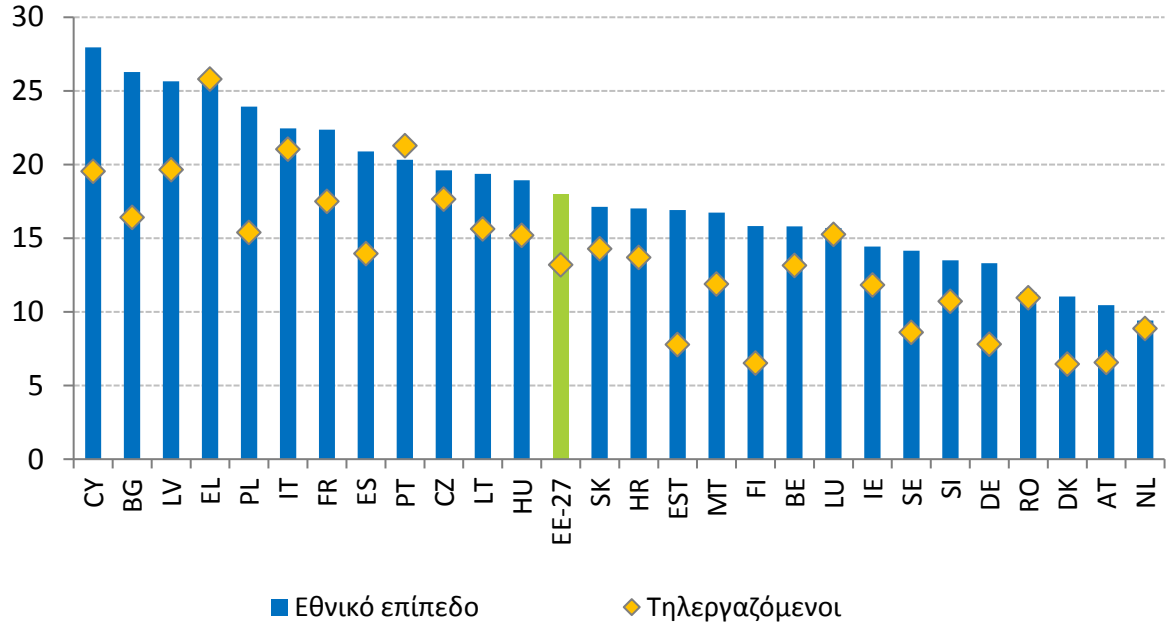

Σημείωση: *Η κακή ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής περιλαμβάνει τους εργαζομένους που απάντησαν «όχι πολύ καλά» και «καθόλου καλά» στην ερώτηση σχετικά με το «πώς το ωράριο εργασίας εναρμονίζεται με τις οικογενειακές ή κοινωνικές τους υποχρεώσεις εκτός εργασίας».*
Πηγή: Eurofound, Ευρωπαϊκή έρευνα για τις συνθήκες εργασίας (EWCTS) 2021.

Η διαβούλευση και η συνεργασία με τους κοινωνικούς εταίρους είναι καθοριστικές για να διασφαλιστεί ότι οι κανονισμοί σχετικά με την τηλεργασία και τις συνθήκες εργασίας παράγουν θετικά αποτελέσματα τόσο για τους εργοδότες όσο και για τους εργαζόμενους. Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη του Eurofound[151], λιγότερα από τα μισά κράτη μέλη πραγματοποίησαν μόνιμες κανονιστικές αλλαγές σχετικά με την τηλεργασία μεταξύ 2020 και 2021 (δηλαδή η Αυστρία, η Ελλάδα, η Λετονία, η Πορτογαλία, η Ρουμανία, η Σλοβακία και η Ισπανία θέσπισαν νομοθεσία· ενώ το Βέλγιο, η Γαλλία και το Λουξεμβούργο σύνηψαν εθνικές συλλογικές συμβάσεις). Σε τέσσερις χώρες εξετάζονται νέα νομοσχέδια (δηλαδή στη Γερμανία, την Ιρλανδία, στο Λουξεμβούργο και στις Κάτω Χώρες). Από τις αλλαγές αυτές, ορισμένες έχουν θεσπιστεί πλήρως με κανονισμούς για την τηλεργασία που καλύπτουν όλες ή τις περισσότερες πτυχές της τηλεργασίας, ενώ άλλες έχουν στενότερη στόχευση. Στα κράτη μέλη στα οποία θεσπίστηκαν συλλογικές συμβάσεις για την τηλεργασία κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, οι περισσότερες πραγματοποιήθηκαν σε τομεακό και εταιρικό επίπεδο, ιδίως σε τομείς όπως η χρηματοδότηση, η μεταποίηση και οι τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών. Πιο πρόσφατα, συνάφθηκαν επίσης συμφωνίες στους τομείς της δημόσιας διοίκησης, της εκπαίδευσης, της υγείας και της κοινωνικής μέριμνας. Οι προσπάθειες των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στους τομείς του χρόνου εργασίας και της υγείας και

[151] Eurofound, *Telework during the pandemic: Prevalence, Working Conditions and Regulations* (Τηλεργασία κατά τη διάρκεια της πανδημίας: Επικράτηση, συνθήκες εργασίας και κανονισμοί), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022 (υπό έκδοση).

ασφάλειας στην εργασία (βλ. πλαίσιο 6 του πυλώνα), σε στενή συνεργασία με τους κοινωνικούς εταίρους, είναι καίριας σημασίας ώστε να ληφθούν υπόψη κατά την οργάνωση της εργασίας οι πρόσφατες τεχνολογικές εξελίξεις και τα νέα πρότυπα τηλεργασίας, προς όφελος τόσο των επιχειρήσεων όσο και των εργαζομένων.

Πλαίσιο 6 του πυλώνα: Υγιή, ασφαλή και κατάλληλα προσαρμοσμένα περιβάλλοντα εργασίας

Οι υγιείς και ασφαλείς συνθήκες εργασίας αποτελούν προϋπόθεση για ένα παραγωγικό εργατικό δυναμικό, επομένως συμβάλλουν στην ανάπτυξη μιας Ευρωπαϊκής Ένωσης Υγείας και στην υλοποίηση του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων (αρχή 10). Το 2018 καταγράφηκαν πάνω από 3.300 θανατηφόρα ατυχήματα και 3,1 εκατομμύρια μη θανατηφόρα ατυχήματα στην ΕΕ-27. Περίπου 200.000 εργαζόμενοι πέθαναν ετησίως από ασθένειες που σχετίζονται με την εργασία μεταξύ 2017 και 2019. Σε αυτήν τη βάση, το πλαίσιο της ΕΕ για την ασφάλεια και την υγεία στην εργασία (ΑΥΕ) κατά την περίοδο 2021-2027 καθορίζει τις βασικές προτεραιότητες και δράσεις για τη βελτίωση της υγείας και της ασφάλειας των εργαζομένων στον χώρο εργασίας, μεταξύ άλλων με την προσαρμογή στις ειδικές ανάγκες ενός γηράσκοντος εργατικού δυναμικού και στην πράσινη και ψηφιακή μετάβαση[152].

Το πλαίσιο της ΕΕ για την ΑΥΕ εισάγει την προσέγγιση *οράματος για μηδενικές απώλειες* όσον αφορά τους θανάτους που σχετίζονται με την εργασία στην ΕΕ, με την ανταλλαγή εμπειριών και βέλτιστων πρακτικών στο πλαίσιο τριμερούς ομάδας εργασίας στο πλαίσιο της Συμβουλευτικής Επιτροπής για την Ασφάλεια και την Υγεία στον Χώρο Εργασίας[153]. Η εν λόγω πρωτοβουλία θα συνδυαστεί με αυξημένη ευαισθητοποίηση σχετικά με τους κινδύνους που συνδέονται με τα εργατικά ατυχήματα μέσω στοχευμένων ενημερωτικών εκστρατειών. Σε επίπεδο ΕΕ, άλλα μέτρα για την προώθηση της υγείας και της ασφάλειας στην εργασία περιλαμβάνουν τροποποιήσεις της οδηγίας για τις τοξικές για την αναπαραγωγή ουσίες (από το 2022) και τους καρκινογόνους και τους μεταλλαξιογόνους παράγοντες που θεσπίστηκε από το Συμβούλιο τον Μάρτιο του 2022, την επικαιροποίηση της οδηγίας για τους βιολογικούς παράγοντες, την πρόταση για σημαντική μείωση της οριακής τιμής όσον αφορά την επαγγελματική έκθεση στον αμίαντο, και την προώθηση της αναγνώρισης της νόσου COVID-19 ως επαγγελματικής ασθένειας έως το τέλος του 2022.

Το στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για την ΑΥΕ επικεντρώνεται ιδιαίτερα στην πρόληψη των ψυχοκοινωνικών κινδύνων και στη διασφάλιση της σωματικής και ψυχικής υγείας στην εργασία. Το 2021 η έκθεση σε φυσικούς κινδύνους εξακολούθησε να επηρεάζει σημαντικό ποσοστό των εργαζομένων στην ΕΕ. Οι γυναίκες ήταν περισσότερο εκτεθειμένες σε λοιμώδη υλικά σε σχέση με τους άνδρες (21 % έναντι 15 %), ενώ οι άνδρες είναι περισσότερο εκτεθειμένοι στη ζήτηση για μεταφορά βαρέων φορτίων σε σχέση με τις γυναίκες (40 % έναντι 29 %)[154]. Όσον αφορά την ψυχική υγεία, τα αποτελέσματα

[152] Ανακοίνωση της Επιτροπής COM(2021) 323. Βλ. επίσης: Πρόταση της Επιτροπής για μια οδηγία 2004/37/ΕΚ σχετικά με τις τοξικές για την αναπαραγωγή ουσίες και επικαιροποίηση της οδηγίας 2000/54/ΕΚ για τους βιολογικούς παράγοντες.

[153] Απόφαση του Συμβουλίου, της 22ας Ιουλίου 2003, για την ίδρυση Συμβουλευτικής Επιτροπής για την Ασφάλεια και την Υγεία στον Χώρο Εργασίας (2003/C 218/01).

[154] Βλ. Eurofound, *Working conditions in the time of COVID-19: Implications for the future* (Συνθήκες εργασίας τον καιρό της COVID-19: Επιπτώσεις για το μέλλον). Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022 (υπό έκδοση).

πρόσφατων ερευνών του Eurofound δείχνουν ότι η ψυχική ευεξία στην ΕΕ παραμένει κάτω από το επίπεδο που καταγράφηκε κατά την έναρξη της πανδημίας, παρά τη σταδιακή κατάργηση των περιορισμών[155]. Ειδικότερα, τα χαμηλότερα επίπεδα ψυχικής ευεξίας από το 2020 καταγράφονται στα άτομα ηλικίας 18-29 ετών, ενώ καταγράφεται επιδείνωση στα άτομα ηλικίας άνω των 60 ετών. Συνολικά, το 18 % όσων απάντησαν αναφέρουν ότι οι ανάγκες ψυχιατρικής περίθαλψης δεν καλύπτονται, ενώ τα ποσοστά για τις γυναίκες που απάντησαν (24 %) είναι υψηλότερα. Πρόσφατη μελέτη[156] κατέδειξε την ανάγκη λήψης περαιτέρω μέτρων στήριξης για τη διαχείριση και την πρόληψη των ψυχοκοινωνικών κινδύνων που σχετίζονται με τη χρήση ψηφιακών τεχνολογιών οι οποίες επιτρέπουν τη διαχείριση των εργαζομένων στο χώρο εργασίας. Για παράδειγμα, η ύπαρξη σχεδίου δράσης για την πρόληψη του άγχους που οφείλεται στην εργασία ή πρωτοβουλίες ευαισθητοποίησης μπορεί να περιορίσουν τη συχνότητα εμφάνισης ψυχοκοινωνικών κινδύνων και να βελτιώσουν σημαντικά την υγεία των εργαζομένων στον χώρο εργασίας.

Σύμφωνα με τη νομοθεσία της ΕΕ, η ενίσχυση των προληπτικών μέτρων και των πρακτικότερων κατευθυντήριων γραμμών μπορεί να συμβάλει στην ελαχιστοποίηση των κινδύνων από καρκινογόνους παράγοντες στον χώρο εργασίας. Οι καρκίνοι που σχετίζονται με την εργασία αποτελούν την κύρια αιτία της απώλειας ετών ζωής (DALY) στην ΕΕ (δηλαδή εκτιμήσεις των αναπροσαρμοσμένων λόγω αναπηρίας ετών ζωής ή DALY) —βλ. διάγραμμα παρακάτω. Οι καρκινογόνοι παράγοντες συνέβαλαν σε περίπου 100 000 περιστατικά θνησιμότητας και νοσηρότητας που σχετίζονται με την εργασία κάθε χρόνο, όπως εκτιμάται μέσω των DALY, για την περίοδο 2015 έως 2017[157]. Εξάλλου, το κόστος των καρκίνων που σχετίζονται με την εργασία ανέρχεται από μόνο του σε 119,5 δισ. EUR. Οι δράσεις για τη μείωση της παρουσίας και της έκθεσης σε επικίνδυνες ουσίες στον χώρο εργασίας αποτελούν βασικά στοιχεία του ευρωπαϊκού σχεδίου για την καταπολέμηση του καρκίνου, συμπεριλαμβανομένων προληπτικών δράσεων[158]. Μέχρι σήμερα, οι κίνδυνοι που συνδέονται με 29 ουσίες έχουν προληφθεί μέσω τεσσάρων αναθεωρήσεων της οδηγίας για τους καρκινογόνους παράγοντες, μεταλλαξιογόνους παράγοντες ή τοξικές για την αναπαραγωγή ουσίες, πράγμα που μεταφράζεται σε περισσότερες από 100 000 ζωές οι οποίες θα σωθούν σε διάστημα 50 ετών.

[155] Eurofound, *Πέμπτος γύρος της ηλεκτρονικής έρευνας για τη ζωή, την εργασία και την COVID-19: συνθήκες διαβίωσης σε μια νέα εποχή αβεβαιότητας*, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022.

[156] Σημείωση: Εμπειρική ανάλυση των στοιχείων της Ευρωπαϊκής έρευνας για τις επιχειρήσεις σχετικά με τους νέους και τους αναδυόμενους κινδύνους (ESENER) του EU-OSHA για το 2019. Οι ψυχοκοινωνικοί κίνδυνοι που εξετάστηκαν ήταν η πίεση χρόνου, η κακή επικοινωνία ή συνεργασία, ο φόβος απώλειας της θέσης εργασίας, η αντιμετώπιση δύσκολων πελατών, ασθενών, μαθητών, και οι πολλές ή ακανόνιστες ώρες εργασίας. Πηγή: Urzí Brancati, C., Curtarelli, M., *Digital tools for worker management and psychosocial risks in the workplace: evidence from the ESENER survey* (Ψηφιακά εργαλεία για τη διαχείριση των εργαζομένων και ψυχοκοινωνικοί κίνδυνοι στον χώρο εργασίας: στοιχεία από την έρευνα ESENER), Σεβίλλη: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2021, JRC125714.

[157] Σημείωση: Καρκινογόνος παράγοντας είναι ουσία ή μείγμα που προκαλεί την ανάπτυξη καρκίνου και ανταποκρίνεται στα κριτήρια που ορίζονται στο παράρτημα I του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1272/2008. Η μέθοδος βασίζεται σε εκτιμήσεις των αναπροσαρμοσμένων λόγω αναπηρίας ετών ζωής (DALY) που μπορεί να προκληθεί από ασθένειες και τραυματισμούς. Αυτό συγκρίνεται με το ιδανικό σενάριο, σύμφωνα με το οποίο μια χώρα δεν θα έχανε κανένα απολύτως DALY είτε λόγω απουσιών από την εργασία είτε λόγω θανατηφόρων ατυχημάτων ή ασθενειών. Τα ποσοστά που λαμβάνονται βασίζονται σε διεθνώς διαθέσιμα στοιχεία της ΔΟΕ, του ΠΟΥ και της Eurostat. Πηγή: EU-OSHA, *Διεθνής σύγκριση του κόστους των ατυχημάτων και των ασθενειών που σχετίζονται με την εργασία*. Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2017.

[158] COM(2021) 44 final.

Ο καρκίνος είναι η κύρια αιτία θανάτων που σχετίζονται με την εργασία στην ΕΕ

Κύριες αιτίες για τη θνησιμότητα και τη νοσηρότητα που σχετίζονται με την εργασία, στην κλίμακα απώλειας ετών ζωής στην ΕΕ (ως %, 2017).

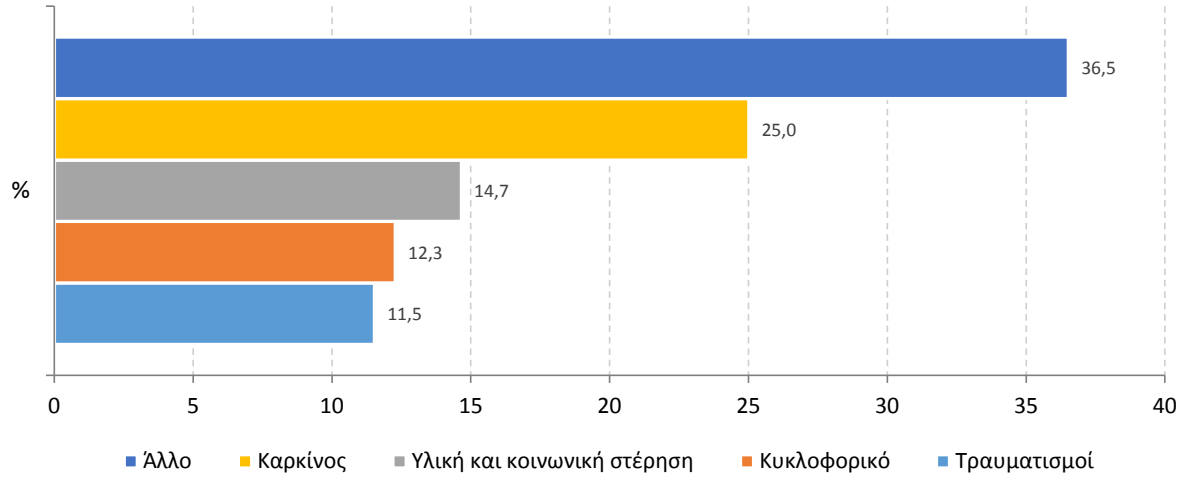

Σημείωση: Η κατηγορία *«κυκλοφορικό»* περιλαμβάνει τις μυοσκελετικές παθήσεις και τις παθήσεις του κυκλοφορικού συστήματος. Η κατηγορία *«άλλα»* συγκεντρώνει τις υπόλοιπες ασθένειες, όπως ψυχικές ασθένειες ή μεταδοτικές νόσους. Τα ποσοστά του 2017 περιλαμβάνουν την ΕΕ-27 και το Ηνωμένο Βασίλειο.
Πηγή: EU-OSHA (2017).

Μετά την έγκριση του πλαισίου της ΕΕ για την ΑΥΕ, πολλά κράτη μέλη θέσπισαν εθνικές στρατηγικές για την ΑΥΕ ή παρόμοια έγγραφα που καλύπτουν τους περισσότερους από τους στόχους του. Για παράδειγμα, το **βελγικό** σχέδιο δράσης για την περίοδο 2022-27 καθορίζει μια προσέγγιση *οράματος για μηδενικές απώλειες* όσον αφορά τα εργατικά ατυχήματα και περιλαμβάνει μέτρα για τη μείωση της έκθεσης σε επικίνδυνους χημικούς παράγοντες. Το **γαλλικό** σχέδιο για την υγεία στην εργασία για την περίοδο 2021-25 επικεντρώνεται ιδιαίτερα στην πρόληψη σοβαρών και θανατηφόρων εργατικών ατυχημάτων. Επίσης, δίνεται προτεραιότητα στους ψυχοκοινωνικούς κινδύνους και στην έκθεση σε καρκινογόνους παράγοντες. Το στρατηγικό σχέδιο **της Μάλτας** για την περίοδο 2022-27 καθορίζει πέντε τομείς πολιτικής για την υγεία στην εργασία με σκοπό την υλοποίηση του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ. Το **κροατικό** εθνικό σχέδιο για την περίοδο 2021-27 αποσκοπεί στην ευαισθητοποίηση σχετικά με τη σημασία της πρόληψης των επαγγελματικών τραυματισμών και ασθενειών, καθώς και της μείωσης των θανάτων και του άγχους στην εργασία. Η κοινή **γερμανική** στρατηγική για την ασφάλεια και την υγεία στην εργασία αποσκοπεί στον εκσυγχρονισμό του συστήματος ΑΥΕ και στη δημιουργία κινήτρων για τις επιχειρήσεις ώστε να ενισχύσουν την υγεία και την ασφάλεια στον χώρο εργασίας. Το **φινλανδικό** σχέδιο εφαρμογής για την περίοδο 2022-23, η δήλωση στρατηγικής για την περίοδο 2022-24 της **ιρλανδικής** αρχής υγείας και ασφάλειας, οι κατευθυντήριες γραμμές για την κοινωνική προστασία και την αγορά εργασίας της **Λετονίας** για την περίοδο 2021-27 και το **λιθουανικό** σχέδιο δράσης για την ασφάλεια και την υγεία για την περίοδο 2022-27 αποτελούν περαιτέρω παραδείγματα υπό εξέλιξη εργασιών.

Η μακροχρόνια ανεργία[159] **έχει αυξηθεί ελαφρώς, με το ποσοστό να αντικατοπτρίζει τον αντίκτυπο της νόσου COVID-19, όμως η ταχεία διαμόρφωση πολιτικής απέτρεψε την**

[159]Ορίζεται ως ο αριθμός των ατόμων που έχουν καταγραφεί από τις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης και αναζητούν ενεργά εργασία για περισσότερο από ένα έτος, ως ποσοστό του ενεργού πληθυσμού.

εμφάνιση αρνητικών προτύπων στην αγορά εργασίας. Το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας ανήλθε σε 2,8 % το 2021, ελαφρώς υψηλότερο από το 2020 (κατά 0,3 εκατοστιαίες μονάδες), έπειτα από μια σχεδόν δεκαετή πτωτική τάση. Όπως φαίνεται στο διάγραμμα 2.3.8, το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας το 2021 ήταν υψηλότερο σε σχέση με το 2020 σε όλα σχεδόν τα κράτη μέλη, εκτός από την Ελλάδα (– 1,3 εκατοστιαίες μονάδες), τη Μάλτα (– 0,2 εκατοστιαίες μονάδες), τη Λετονία και τη Βουλγαρία (αμφότερες κατά 0,1 εκατοστιαίες μονάδες). Από την άλλη πλευρά, έχει σημειωθεί αύξηση του ποσοστού μακροχρόνιας ανεργίας κατά την ίδια περίοδο στην Ισπανία (1,2 εκατοστιαίες μονάδες), την Κροατία (0,7 εκατοστιαίες μονάδες), την Πορτογαλία (0,6 εκατοστιαίες μονάδες), στο Βέλγιο και στην Κύπρο (αμφότερες κατά 0,5 εκατοστιαίες μονάδες). Ο πρωταρχικός δείκτης του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων επισημαίνει την ένδειξη «κρίσιμη κατάσταση» για την Ισπανία και την Ιταλία, οι οποίες συνδυάζουν υψηλότερα από τον μέσο όρο επίπεδα (6,2 % και 5,4 %, αντίστοιχα, το 2021) με αύξηση (κατά 1,2 εκατοστιαίες μονάδες και 0,3 εκατοστιαίες μονάδες, αντίστοιχα) κατά το τελευταίο έτος. Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται με την ένδειξη «κακή επίδοση, αλλά βελτιούμενη» χάρη στις θετικές επιδόσεις της (– 1,3 εκατοστιαίες μονάδες το 2021 σε σύγκριση με το 2020), μολονότι παραμένει η χώρα με το υψηλότερο ποσοστό στην ΕΕ (9,2 % το 2021). Η Σλοβακία και η Κροατία έχουν επισημανθεί με την ένδειξη «να δοθεί προσοχή», λόγω της επιδείνωσης κατά το προηγούμενο έτος. Αντιθέτως, η Τσεχία, η Γερμανία, η Δανία, η Ουγγαρία, η Μάλτα, οι Κάτω Χώρες και η Πολωνία χαρακτηρίζονται από την ένδειξη «επίδοση καλύτερη από τον μέσο όρο», με χαμηλά και σε μεγάλο βαθμό σταθερά ποσοστά μακροχρόνιας ανεργίας το 2021. Σημαντικές περιφερειακές ανισότητες παρατηρούνται επίσης στα ποσοστά μακροχρόνιας ανεργίας (βλ. παράρτημα 3). Η συνεχής παρακολούθηση και αξιολόγηση της προόδου που έχει σημειωθεί ως προς τη σύσταση του Συμβουλίου του 2016 σχετικά με την ένταξη των μακροχρόνια ανέργων μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση των μηχανισμών και των παρεχόμενων υπηρεσιών και, με τη σειρά της, να στηρίξει τη δημιουργία ανθρώπινου κεφαλαίου και τη δυνητική ανάπτυξη στην ΕΕ[160].

[160] SWD(2019) 154 final σχετικά με την εκτίμηση της σύστασης του Συμβουλίου για την ένταξη των μακροχρονίως ανέργων στην αγορά εργασίας.

Διάγραμμα 2.3.8: Το 2021 το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας αυξήθηκε ελαφρά στα περισσότερα κράτη μέλη και η εξέλιξή του απαιτεί στενή παρακολούθηση στο μέλλον

Ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας, επίπεδα και μεταβολές το 2021 σε σχέση με το προηγούμενο έτος (ως %, πρωταρχικός δείκτης του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων)

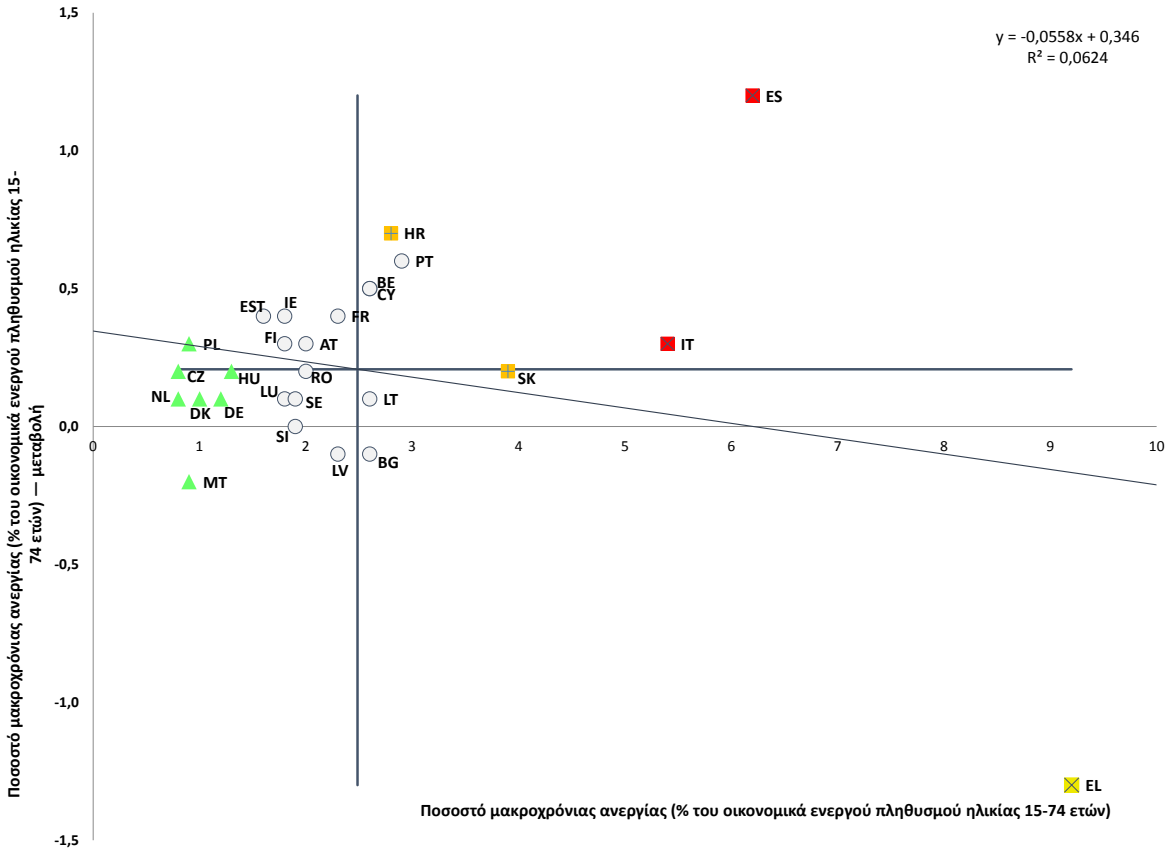

Σημείωση: Το σημείο τομής των αξόνων είναι ο μη σταθμισμένος μέσος όρος της ΕΕ. Το υπόμνημα παρουσιάζεται στο παράρτημα.

Πηγή: Eurostat [tesem130], ΕΕΔ της ΕΕ.

Όσον αφορά τη συμμετοχή σε ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας, υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών οι οποίες χρήζουν στενής παρακολούθησης. Το 2020 το ποσοστό των ανέργων που επιθυμούσαν να εργαστούν και συμμετείχαν σε ενεργητικά προγράμματα για την αγορά εργασίας ήταν κάτω του 10 % σε πέντε κράτη μέλη (Ρουμανία, Κύπρος, Λετονία, Ελλάδα και Κροατία), ενώ υπερέβαινε το 50 % σε τέσσερα άλλα (Λιθουανία, Ιρλανδία, Ισπανία και Βέλγιο) —βλ. διάγραμμα 2.3.9[161]. Μεταξύ του 2019 και του 2020 έξι κράτη μέλη ανέφεραν αύξηση της συμμετοχής, ενώ σε 16 άλλα παρατηρήθηκε μείωση. Μολονότι οι στατιστικές αυτές αντικατοπτρίζουν φυσικά τις προσπάθειες των κρατών μελών να υποστηρίξουν τη συμμετοχή στα μέτρα των ενεργών πολιτικών για την αγορά εργασίας (ΕΠΑΕ), η εγγραφή επηρεάζεται επίσης από άλλους θεσμικούς παράγοντες, όπως η λειτουργία του συστήματος κοινωνικής προστασίας. Εκτός από την κάλυψή τους, οι αποτελεσματικές ΕΠΑΕ, οι οποίες είναι προσαρμοσμένες στις

[161] Eurostat [lmp_ind_actsup], πηγή: ΓΔ EMPL. Τα μέτρα της πολιτικής για την αγορά εργασίας (ΠΑΕ) (κατηγορίες 2-7) περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, την παροχή κατάρτισης (2), κίνητρα απασχόλησης (4), υποστηριζόμενη απασχόληση και αποκατάσταση (5), άμεση δημιουργία θέσεων εργασίας (6) και κίνητρα για τη σύσταση νεοφυών επιχειρήσεων (7). Ωστόσο, ο εν λόγω δείκτης θα πρέπει να ερμηνεύεται με προσοχή, καθώς υπολογίζει μόνο τη συμμετοχή σε πολιτικές για την αγορά εργασίας (και όχι την αποτελεσματικότητά τους). Εκτιμώμενες τιμές για DK, EL, HR και SE. Χαμηλή στατιστική αξιοπιστία στην FR και την LT σε σχέση με τη διαδικασία συλλογής στοιχείων. Τα ποσοστά για το 2020 δεν είναι διαθέσιμα για τις CZ, EL, NL, PL και SK.

ανάγκες των ατόμων που αναζητούν εργασία, συμβάλλουν στην εξομάλυνση των μεταβάσεων στην αγορά εργασίας και στηρίζουν σημαντικούς μετασχηματισμούς στον κόσμο της εργασίας που δεν αφήνουν κανέναν στο περιθώριο.

Διάγραμμα 2.3.9: Η συμμετοχή σε ενεργητικά μέτρα για την αγορά εργασίας διαφέρει σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών

Συμμετέχοντες σε παρεμβάσεις πολιτικής για την κανονική αγορά εργασίας (κατηγορία 2-7) ανά 100 ανέργους που επιθυμούν να εργαστούν

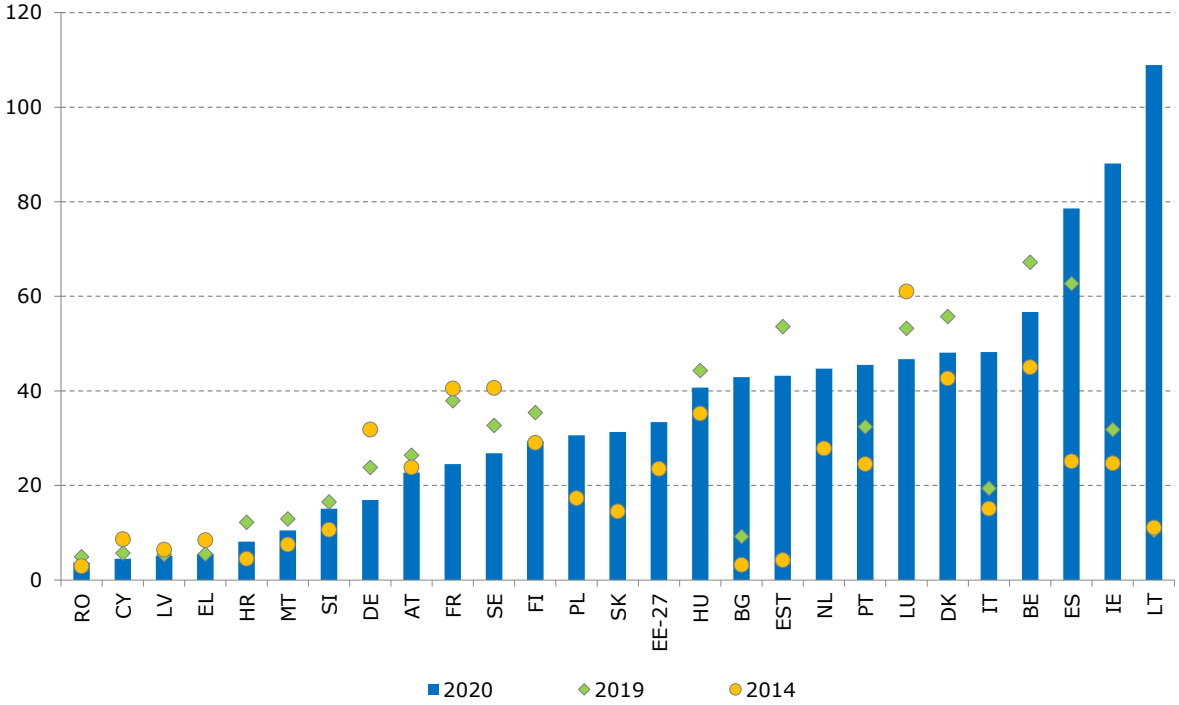

Σημείωση: Η χρονολογική σειρά δεν είναι διαθέσιμη για την CZ. Τα στοιχεία για το 2020 δεν είναι διαθέσιμα για τις EL, NL, PL και SK. Ενδείξεις: Χαμηλή στατιστική αξιοπιστία για την FR και την LT. Τα ποσοστά άνω του 100 % δείχνουν ότι τα άτομα εγγράφονται περισσότερες από μία φορές στο σύνολο δεδομένων της ενεργού πολιτικής για την αγορά εργασίας στο πλαίσιο της συμμετοχής τους σε διάφορες κατηγορίες μέτρων.
Πηγή: Eurostat [lmp_ind_actsup], Βάση δεδομένων της πολιτικής για την αγορά εργασίας (ΠΑΕ).

Οι αποδοτικές και αποτελεσματικές ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας είναι καίριας σημασίας για τη βελτίωση των επιδόσεων, των αποτελεσμάτων και των μεταβάσεων της αγοράς εργασίας, μεταξύ άλλων, υπό το πρίσμα των αυξημένων ελλείψεων εργατικού δυναμικού και δεξιοτήτων στην ΕΕ. Το 2021 κράτη μέλη όπως η Ισπανία, η Σλοβακία και η Λιθουανία εμφάνισαν σχετικά υψηλές δαπάνες σε ενεργητικά μέτρα πολιτικής για την αγορά εργασίας (κατηγορίες 2-7) ως ποσοστό του ΑΕΠ, ενώ έχουν σχετικά υψηλά ποσοστά μακροχρόνιας ανεργίας —βλ. διάγραμμα 2.3.10. Σε άλλες χώρες, όπως οι Κάτω Χώρες, η Ιρλανδία και η Δανία, οι δαπάνες που αφορούσαν μέτρα για την αγορά εργασίας υπερέβησαν το 1,3 % του ΑΕΠ το 2020, συνοδευόμενες από σχετικά καλές επιδόσεις όσον αφορά τα χαμηλότερα ποσοστά μακροχρόνια ανέργων. Αντιθέτως, σε χώρες όπως η Ελλάδα, η Ιταλία, η Πορτογαλία και η Κροατία, οι δαπάνες για τη στήριξη η οποία παρέχεται σε άτομα που αναζητούν εργασία μέσω μέτρων για την αγορά εργασίας είναι σχετικά χαμηλές (δηλαδή κάτω του 0,3 % ή περίπου 0,3 % του ΑΕΠ), ενώ οι προκλήσεις της μακροχρόνιας ανεργίας υπερβαίνουν τον μέσο όρο της ΕΕ. Στα κράτη μέλη που αντιμετωπίζουν μεγαλύτερες προκλήσεις ένταξης στην αγορά εργασίας, η ενίσχυση της παροχής καλά σχεδιασμένων ενεργητικών πολιτικών για την αγορά εργασίας μπορεί να συμβάλει στη μείωση των εμποδίων στην απασχόληση, ιδίως για τα άτομα που βρίσκονται

σε ευάλωτη κατάσταση[162]. Εκτός από τη στήριξη που παρέχεται από τη χρηματοδότηση της πολιτικής συνοχής (συμπεριλαμβανομένου του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου)[163], η εφαρμογή των εθνικών σχεδίων ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (στο εξής: ΣΑΑ) βοηθάει πολλά κράτη μέλη να ενισχύσουν τις προσπάθειές τους για ένταξη στην αγορά εργασίας. Οι εν λόγω προσπάθειες λαμβάνουν υπόψη την ψηφιακή και την πράσινη μετάβαση και αναπτύσσονται σύμφωνα με τη σύσταση της Επιτροπής σχετικά με την αποτελεσματική ενεργό στήριξη της απασχόλησης.

Διάγραμμα 2.3.10: Οι δαπάνες που αφορούν ενεργητικά μέτρα πολιτικής για την αγορά εργασίας διαφέρουν μεταξύ των κρατών μελών

Δαπάνες που αφορούν ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας (κατηγορίες 2-7, σε ποσοστό του ΑΕΠ, 2020) και τη μακροχρόνια ανεργία ως ποσοστό του πληθυσμού (ηλικίας 15-74 ετών) στο εργατικό δυναμικό (ως %, 2021)

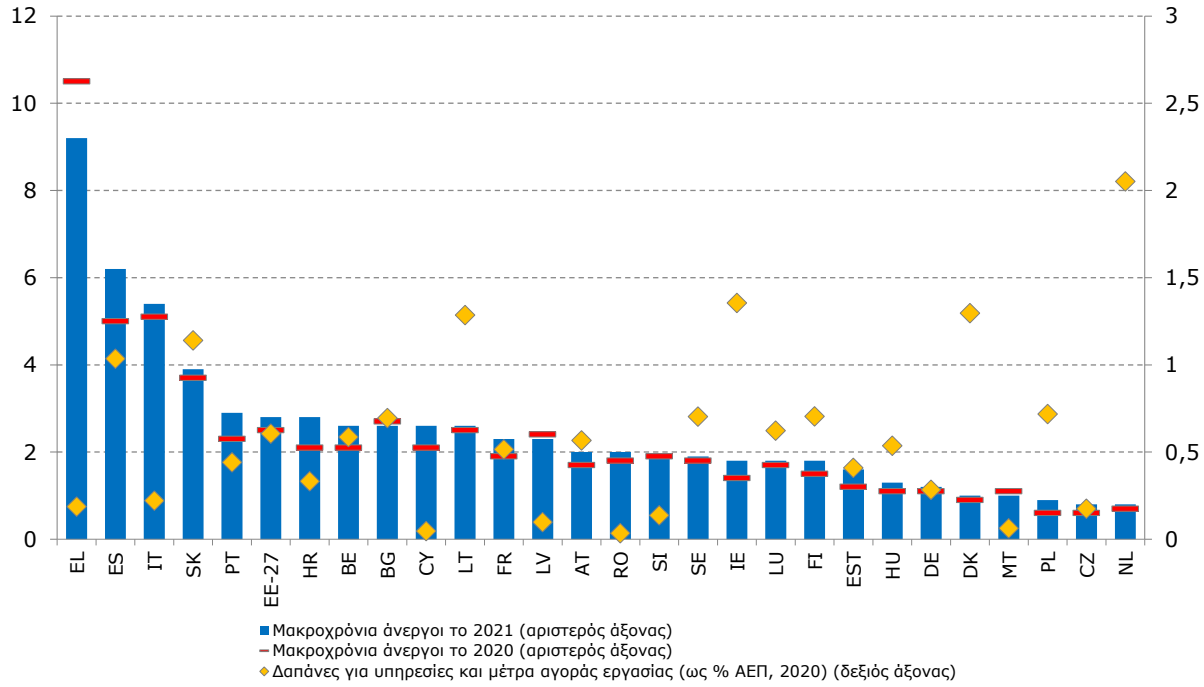

Πηγή: Eurostat [lmp_expsumm], Βάση δεδομένων της πολιτικής για την αγορά εργασίας (ΠΑΕ) και [une_ltu_a], ΕΕΔ της ΕΕ.

Οι δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης (ΔΥΑ) διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην πλαισίωση των εργαζομένων εν μέσω αλλαγών στην αγορά εργασίας, μεταξύ άλλων, ενόψει της πράσινης και της ψηφιακής μετάβασης. Οι ΔΥΑ διαδραματίζουν καίριο ρόλο

[162] ΟΟΣΑ (2021), *Building inclusive labour markets: Active labour market policies for the most vulnerable groups* (Οικοδόμηση αγορών εργασίας χωρίς αποκλεισμούς: Ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας για τις πλέον ευάλωτες ομάδες), *OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19)* [Ανταπόκριση του ΟΟΣΑ σε επίπεδο πολιτικής απέναντι στον κορωνοϊό (COVID-19)], Εκδόσεις ΟΟΣΑ.

[163] Σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ διενεργήθηκε μεταανάλυση των διαθέσιμων αξιολογήσεων αντικτύπου του ΕΚΤ και της πρωτοβουλίας για την απασχόληση των νέων, οι οποίες καλύπτουν τις περιόδους προγραμματισμού 2007-2013 και 2014-2020. Τα αποτελέσματα έδειξαν τη θετική επίδραση των παρεμβάσεων του ΕΚΤ, με 7,3 εκατοστιαίες μονάδες μεγαλύτερη πιθανότητα απασχόλησης για τα άτομα που συμμετείχαν στις δράσεις. Η ανάλυση προσδιόρισε τις επιδοτήσεις απασχόλησης και τις περιόδους πρακτικής άσκησης ως τις πλέον επιτυχημένες κατηγορίες παρέμβασης του ΕΚΤ. Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Meta-analysis of the ESF counterfactual impact assessment [Μεταανάλυση της αξιολόγησης του αναγωγικού αντικτύπου του ΕΚΤ) (VT/2020/052)]*, τελική έκθεση, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022 (κατάλογος αριθ. KE-03-22-139-EN-N).

όσον αφορά την ένταξη των ατόμων στην αγορά εργασίας, παρέχοντας πληροφορίες σε όσους επιθυμούν να εργαστούν και μεσολαβώντας μεταξύ των ατόμων που αναζητούν εργασία και των εργοδοτών. Έχουν μετασχηματίσει τις εσωτερικές επιχειρηματικές τους διεργασίες και έχουν σημειώσει περαιτέρω πρόοδο στην πορεία τους προς την ψηφιοποίηση, ώστε να βελτιώσουν την ικανότητά τους, μεταξύ άλλων όσον αφορά την εμπειρογνωσία του προσωπικού τους, και να παράσχουν πιο αποτελεσματικές και αποδοτικές υπηρεσίες[164]. Φυσικά, η αυξημένη παροχή ψηφιακών υπηρεσιών πρέπει να συμβαδίζει με την ευρεία απόκτηση ψηφιακών δεξιοτήτων από τον πληθυσμό. Το 2021 18 εθνικές ΔΥΑ ανέφεραν ενίσχυση των ψηφιακών δεξιοτήτων μεταξύ των ατόμων που αναζητούν εργασία ως έναν από τους προπαρασκευαστικούς στόχους για την περίοδο μετά την πανδημία[165]. Από την άλλη πλευρά, οι ΔΥΑ οικοδομούν σχέσεις συνεργασίας και εφαρμόζουν ειδικά τομεακά μέτρα που αποσκοπούν στη βελτίωση των προβλέψεων για την αγορά εργασίας, της συλλογής πληροφοριών για τις δεξιότητες, του προσδιορισμού και της αντιμετώπισης των ελλείψεων σε εργατικό δυναμικό και δεξιότητες, ειδικότερα σε σχέση με την πράσινη και την ψηφιακή μετάβαση. Τα προγράμματα επανειδίκευσης και αναβάθμισης των δεξιοτήτων για ομάδες εργαζομένων που κινδυνεύουν να χάσουν τη δουλειά τους συνιστούν μια νέα αναδυόμενη ευθύνη, ενώ ορισμένες εθνικές ΔΥΑ έχουν ήδη προσαρμόσει την παροχή των υπηρεσιών τους και έχουν αναπτύξει ολοκληρωμένα προγράμματα και στρατηγικές κατάρτισης για την αντιμετώπιση των μελλοντικών αναγκών σε δεξιότητες. Η επισημοποίηση των υφιστάμενων συνεργασιών μεταξύ των ΔΥΑ, των παρόχων επαγγελματικής και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και των κοινωνικών υπηρεσιών, μπορεί να συμβάλει στη διασφάλιση κατάλληλων συνθηκών για την αποτελεσματική παροχή δεξιοτήτων (βλ. σημείο 2.2).

Οι προσπάθειες για τη στήριξη της ένταξης των εκτοπισθέντων από την Ουκρανία στην αγορά εργασίας έχουν καταστεί σημαντικό καθήκον στο θεματολόγιο των ΔΥΑ[166]. Σε αρκετά κράτη μέλη (Βουλγαρία, Δανία, Φινλανδία, Ουγγαρία, Ιταλία, Λιθουανία και Λετονία), τα εκτοπισθέντα άτομα από την Ουκρανία μπορούν να αρχίσουν να εργάζονται μόλις υποβάλουν την αίτηση καταχώρισής τους για προσωρινή προστασία, χωρίς να χρειάζεται να περιμένουν την επεξεργασία του[167]. Ωστόσο, η εγγραφή στις ΔΥΑ ήταν σχετικά χαμηλή. Όπως αναφέρθηκε από το δίκτυο των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης (ΔΥΑ), τον Μάιο του 2022 μόνον 150 000 εκτοπισθέντα άτομα από την Ουκρανία είχαν εγγραφεί μεταξύ 26 μελών του δικτύου. Οι μισές περίπου από τις εν λόγω εγγραφές αναφέρθηκαν από τη Γερμανία και την Πολωνία[168]. Ενώ στα περισσότερα κράτη μέλη οι αρμοδιότητες των ΔΥΑ δεν υπερβαίνουν εκείνες που συνήθως αναλαμβάνουν για άλλα άτομα που αναζητούν εργασία, ορισμένες ΔΥΑ έχουν αναπτύξει μέτρα που απευθύνονται σε πρόσφυγες, για τα οποία τα εκτοπισμένα άτομα από την Ουκρανία είναι επιλέξιμα (βλ.

[164] Πηγές: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2021). *Ευρωπαϊκό δίκτυο δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης, Πρόγραμμα εργασίας 2022*. Δημοσιεύθηκε τον Ιανουάριο του 2022. ΟΟΣΑ (2022), *Harnessing digitalisation in Public Employment Services to connect people with jobs* (Αξιοποίηση της ψηφιοποίησης στις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης για τη σύνδεση των ανθρώπων με την απασχόληση), *OECD Policy Brief on Active Labour Market Policies* (Ενημερωτικό σημείωμα του ΟΟΣΑ σχετικά με τις ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας), Εκδόσεις ΟΟΣΑ.

[165] Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Peters, M., *Assessment report on PES capacity: 2021* (Έκθεση αξιολόγησης σχετικά με την ικανότητα των ΔΥΑ: 2021), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022, (σ. 39).

[166] COM(2022) 4050 final, *Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την πρόσβαση στην αγορά εργασίας, την επαγγελματική εκπαίδευση και την εκπαίδευση ενηλίκων των ατόμων που διαφεύγουν τον επιθετικό πόλεμο της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας*.

[167] Σημείωση: Μεταξύ Φεβρουαρίου και Ιουνίου 2022, υπήρχαν περίπου 312 000 αιτούντες άσυλο στην ΕΕ. Πηγή: Eurostat [migr_asyappctzm] και δελτία χωρών της Ευρωπαϊκής Αρχής Εργασίας, Ιούνιος 2022.

[168] Έρευνα του δικτύου ΔΥΑ, Μάιος 2022.

επίσης σημείο 2.3.2). Αρκετά κράτη μέλη έχουν επίσης συγκροτήσει ομάδες συντονισμού στις οποίες συμμετέχουν ΔΥΑ, εθνικά υπουργεία και μεταναστευτικές αρχές με σκοπό την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τις τρέχουσες δράσεις και τον σχεδιασμό κοινών δραστηριοτήτων, μεταξύ άλλων σε συνεργασία με τους εργοδότες και τις τοπικές και περιφερειακές αρχές[169]. Οι νομοθετικές τροποποιήσεις του κανονισμού περί κοινών διατάξεων για τη δράση συνοχής για τους πρόσφυγες στην Ευρώπη (CARE) παρέχουν πρόσβαση σε μη δαπανηθέντα ποσά στο πλαίσιο του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου 2014-20 για τη χρηματοδότηση γρήγορων και ευέλικτων λύσεων στις χώρες της ΕΕ, ανάλογα με τις ανάγκες. Η εξατομικευμένη στήριξη με τη βοήθεια του Μέσου Τεχνικής Υποστήριξης έχει επίσης ως στόχο να βοηθήσει τις χώρες της ΕΕ να αναπτύξουν ικανότητες για την υποδοχή προσφύγων και την αντιμετώπιση των προκλήσεων ενσωμάτωσής τους[170].

Κατά μέσο όρο, τέσσερις στους δέκα βραχυχρόνια ανέργους[171] καλύπτονται από παροχές ανεργίας στην ΕΕ (42,2 % το 2021), με σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών —βλ. διάγραμμα 2.3.11. Το 2021 τα υψηλότερα ποσοστά κάλυψης (πάνω από 50 %) παρατηρήθηκαν στη Γερμανία (89,7 %), την Αυστρία (54,1 %), τη Φινλανδία (53,6 %) και τη Λιθουανία (51,5 %), ακολουθούμενες από τη Γαλλία, την Εσθονία, το Βέλγιο και τη Δανία με ποσοστά άνω του 40 %. Αντίθετα, η χαμηλότερη κάλυψη καταγράφηκε στη Ρουμανία (10,6 %), την Κροατία (13,9 %), την Πολωνία (15,5 %) και την Κύπρο (19,2 %). Οι διαφορές αυτές μεταξύ των χωρών μπορούν να ερμηνευτούν με βάση τις διαφορές στον σχεδιασμό των συστημάτων παροχών ανεργίας, ιδίως όσον αφορά τη μέγιστη διάρκεια, τις προϋποθέσεις επιλεξιμότητας, την αυστηρότητα των απαιτήσεων σχετικά με την αναζήτηση εργασίας ή τις συνέργειες με άλλα συστήματα κοινωνικής προστασίας. Το 2021 μόνο το 37,8 % των ανέργων που ήταν εγγεγραμμένοι για λιγότερο από ένα έτος στην ΕΕ έλαβαν παροχές ή βοήθεια. Το πλαίσιο συγκριτικής αξιολόγησης για τις παροχές ανεργίας προσδιορίζει όλα αυτά τα στοιχεία ως βασικούς μοχλούς πολιτικής για τη στήριξη των ατόμων που αναζητούν εργασία κατά τις μεταβάσεις τους στην αγορά εργασίας.

[169] Για παράδειγμα, AT, BE (σε περιφερειακό επίπεδο), BG, EST, FI, HR, LT, NO, PL, RO και SK.

[170] Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλ. κανονισμό για την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΕ) αριθ. 1303/2013 και (ΕΕ) αριθ. 223/2014 όσον αφορά τη δράση συνοχής για τους πρόσφυγες στην Ευρώπη (CARE). Βλ. επίσης C(2022) 1379 *σχετικά με τις αποφάσεις χρηματοδότησης και τα ετήσια προγράμματα εργασίας του Μέσου Τεχνικής Υποστήριξης*.

[171] Άνεργοι για λιγότερο από 12 μήνες. Ανάλυση για την ηλικιακή ομάδα 15-64 ετών.

Διάγραμμα 2.3.11: Υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών όσον αφορά το ποσοστό των βραχυχρόνιων ανέργων που καλύπτονται από παροχές ανεργίας

Κάλυψη των παροχών ανεργίας για τους βραχυχρόνια ανέργους (δηλαδή κάτω των 12 μηνών, ηλικιακή ομάδα 15-64 ετών, ως %, 2021).

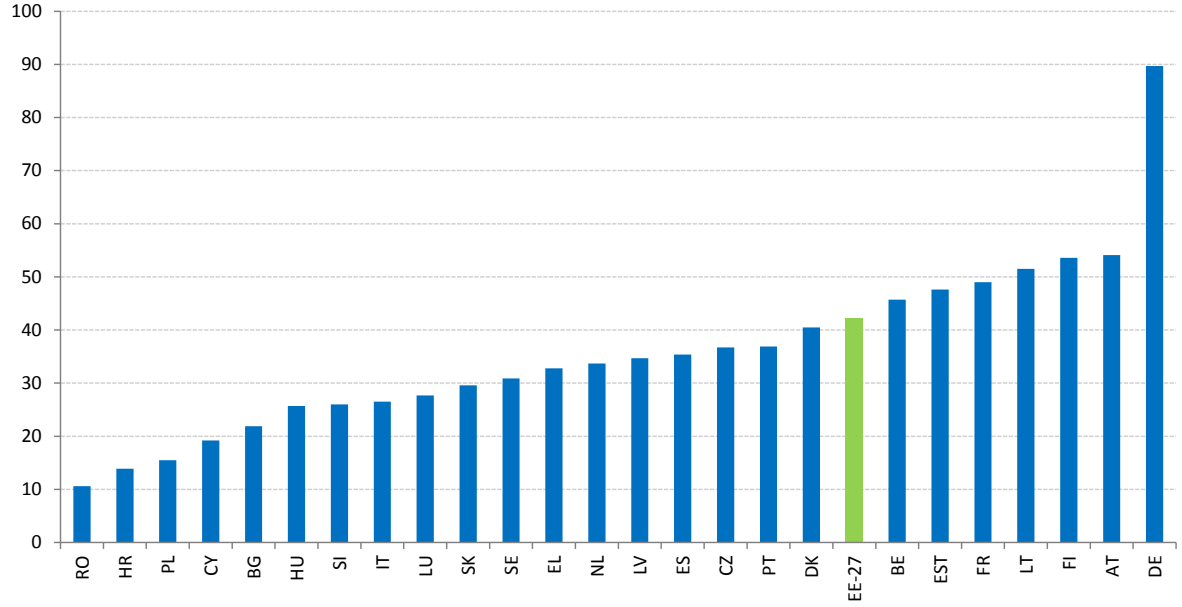

Σημείωση: Δεν γίνεται σύγκριση με τις τιμές του εν λόγω δείκτη πριν από το 2021, καθότι υπάρχει διακοπή στη χρονολογική σειρά το 2021 για όλα τα κράτη μέλη εξαιτίας της έναρξης ισχύος ενός νέου κανονιστικού πλαισίου για τις ευρωπαϊκές κοινωνικές στατιστικές. Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την ΙΕ και την ΜΤ για το 2021.

Πηγή: Eurostat, [lfsa_ugadra], ΕΕΔ της ΕΕ.

Η περίοδος που απαιτείται για την κατοχύρωση δικαιώματος παροχών ανεργίας παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό σταθερή το 2022, καθώς και η μέγιστη περίοδος υποβολής αιτήσεων.[172] Σε όλα τα κράτη μέλη παρέμεινε σταθερή η περίοδος επιλεξιμότητας, η οποία κυμάνθηκε από 13 εβδομάδες ασφαλιστικών εισφορών στην Ιταλία έως 104 εβδομάδες στη Σλοβακία —βλ. διάγραμμα 2.3.12. Η μέγιστη διάρκεια των παροχών (για εργαζόμενο με ιστορικό απασχόλησης ενός έτους) διαφέρει μεταξύ των κρατών μελών —βλ. διάγραμμα 2.3.13. Στη Λετονία, η διάρκεια έχει μειωθεί από 39 σε 35 εβδομάδες το 2020 και, ως εκ τούτου, επανήλθε στο επίπεδο του 2015. Για όλα τα άλλα κράτη μέλη, η περίοδος παρέμεινε αμετάβλητη τα τελευταία 5 έτη. Σε 16 κράτη μέλη, οι παροχές για ανέργους με ιστορικό απασχόλησης ενός έτους μπορούν να ζητηθούν για έως 6 μήνες (24 εβδομάδες) κατά μέγιστο. Ωστόσο, στη Δανία και στο Βέλγιο, η διάρκεια του δικαιώματος ανέρχεται σε τουλάχιστον δύο έτη. Στο Λουξεμβούργο και στην Ελλάδα, η διάρκεια είναι ένα έτος, και στη Λιθουανία, τη Λετονία και την Ιρλανδία η διάρκεια είναι περίπου 8 μήνες.

[172] Η ανάλυση αναφέρεται στις παροχές ανεργίας που χορηγούνται γενικά στα άτομα που έχουν καταχωριστεί ως άνεργα χωρίς δική τους υπαιτιότητα, χωρίς να περιλαμβάνονται συστήματα προσωρινού χαρακτήρα τα οποία μπορεί να έχουν θεσπιστεί για την αντιμετώπιση της επιδημιολογικής κατάστασης που συνδέεται με τη νόσο COVID-19.

Διάγραμμα 2.3.12: Η περίοδος καταβολής εισφορών για την αναγνώριση δικαιώματος παροχών ανεργίας παρέμεινε σταθερή σε σύγκριση με το 2021, με σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών

Διάρκειες της απαιτούμενης περιόδου επιλεξιμότητας (σε εβδομάδες, 2016 και 2022)

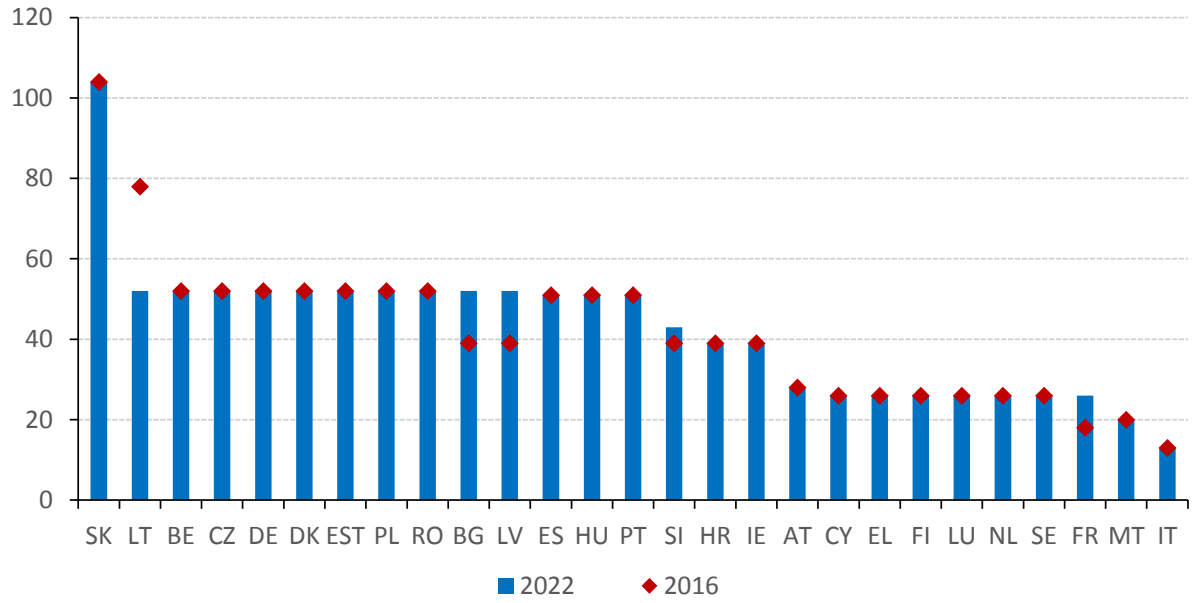

Σημείωση: Στη Μάλτα (2016 και 2022) πρέπει να έχουν καταβληθεί τουλάχιστον 50 εβδομαδιαίες εισφορές από τη στιγμή που το άτομο ξεκίνησε να εργάζεται· στην Ιρλανδία (2016 και 2022) πρέπει να έχουν καταβληθεί τουλάχιστον 104 εβδομαδιαίες εισφορές από τη στιγμή που το άτομο ξεκίνησε να εργάζεται· στην Αυστρία (2022) πρέπει να έχουν καταβληθεί τουλάχιστον 52 εβδομαδιαίες εισφορές για τις αιτήσεις που υποβάλλονται για πρώτη φορά και πρέπει να έχουν καταβληθεί τουλάχιστον 28 εβδομαδιαίες εισφορές για επακόλουθες αιτήσεις.

Πηγή: Βάση δεδομένων MISSOC (Ιανουάριος 2016 και Ιανουάριος 2022).

Διάγραμμα 2.3.13: Στα περισσότερα κράτη μέλη, ένα ιστορικό απασχόλησης ενός έτους παρέχει πρόσβαση σε παροχές ανεργίας για 6 μήνες κατ' ανώτατο όριο

Μέγιστη διάρκεια παροχών σε εβδομάδες με ιστορικό απασχόλησης ενός έτους (2022 και 2016)

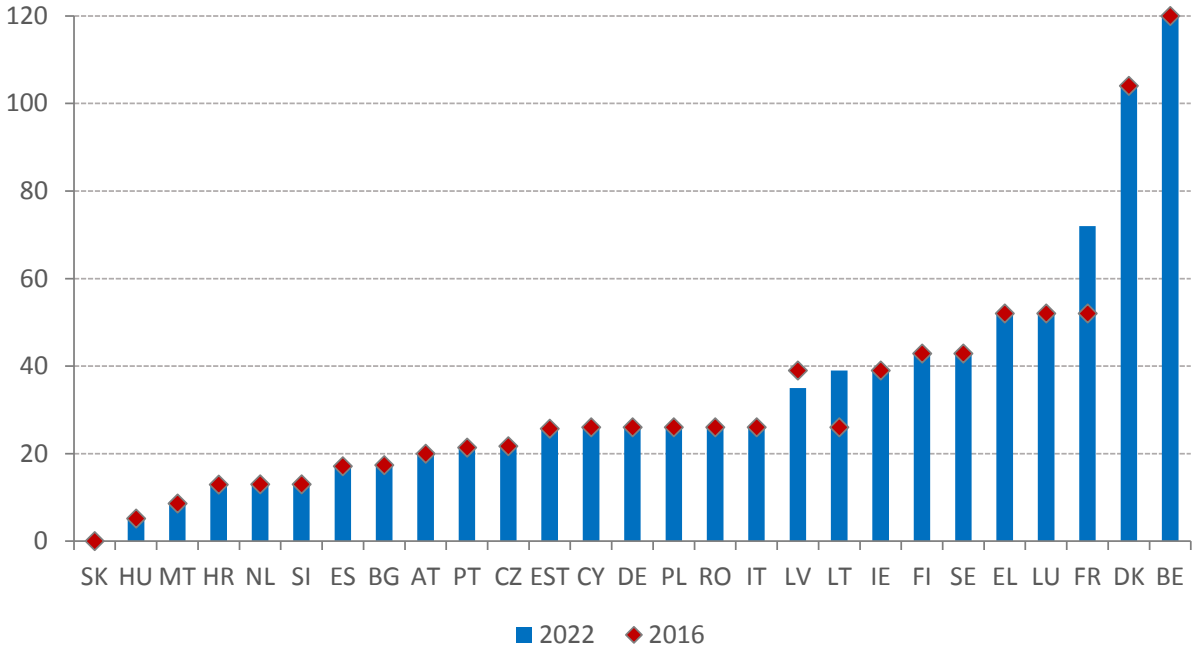

Σημείωση: Στο Βέλγιο δεν υφίσταται όριο στη διάρκεια των παροχών. Στην Κύπρο, οι εβδομάδες υπολογίζονται με βάση 6 εργάσιμες ημέρες ανά εβδομάδα. Στην Ιρλανδία, η παροχή καταβάλλεται επί 39 εβδομάδες (234 ημέρες) μόνο σε άτομα που έχουν καταβάλει 260 ή περισσότερες εβδομαδιαίες εισφορές PRSI (κοινωνική ασφάλιση ανάλογη με τις αποδοχές). Στη Σλοβακία, άτομο με ιστορικό απασχόλησης ενός έτους δεν πληροί τις προϋποθέσεις για τη λήψη παροχών ανεργίας (απαιτούνται τουλάχιστον 2 έτη εισφορών ασφάλισης ανεργίας κατά την τελευταία τετραετία). Στην Πολωνία, η διάρκεια ποικίλλει ανάλογα με το επίπεδο του ποσοστού ανεργίας της περιοχής σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο.

Πηγή: Βάση δεδομένων MISSOC (Ιανουάριος 2016 και Ιανουάριος 2022) και εθνική νομοθεσία.

Η αναπλήρωση εισοδήματος για τους ανέργους εξαρτάται από τις διάρκειες της περιόδου ανεργίας. Στο διάγραμμα 2.3.14 συγκρίνονται τα καθαρά ποσοστά αναπλήρωσης για τους χαμηλόμισθους (67 % του εθνικού μέσου εισοδήματος) με ένα σύντομο ιστορικό απασχόλησης (12 μήνες εισφορών κοινωνικής ασφάλισης) σε ολόκληρη την ΕΕ, τον δεύτερο και δωδέκατο μήνα της περιόδου ανεργίας. Τα καθαρά ποσοστά αναπλήρωσης κατά τον δεύτερο μήνα ανεργίας κυμαίνονται από 10,8 % των προηγούμενων (καθαρών) αποδοχών στη Σλοβακία έως άνω του 90 % στο Λουξεμβούργο ή στο Βέλγιο. Στην Αυστρία ή στο Βέλγιο, για παράδειγμα, το ποσοστό αναπλήρωσης παραμένει το ίδιο κατά τον δωδέκατο μήνα της περιόδου ανεργίας. Ωστόσο, λόγω της λήξης των παροχών ή της σταδιακής προσφοράς τους με μεγαλύτερη φειδώ, τα ποσοστά αντικατάστασης μειώνονται στα περισσότερα άλλα κράτη μέλη. Σε ορισμένες χώρες, οι άνεργοι που έχουν εξαντλήσει τις παροχές ανεργίας μπορούν να επωφεληθούν από εναλλακτικά συστήματα, όπως η κοινωνική πρόνοια, τα οποία γενικά προσφέρουν χαμηλότερα επίπεδα παροχών —βλ. σημείο 2.4.1 για λεπτομέρειες σχετικά με την ενεργητική ένταξη, συμπεριλαμβανομένης της πρότασης της Επιτροπής για σύσταση του Συμβουλίου για επαρκές ελάχιστο εισόδημα με προσέγγιση ενεργητικής ένταξης.

Διάγραμμα 2.3.14: Τα ποσοστά αναπλήρωσης παροχών ανεργίας διαφέρουν μεταξύ των χωρών της ΕΕ

Καθαρό ποσοστό αναπλήρωσης των παροχών ανεργίας, στο 67 % του μέσου μισθού, κατά τον δεύτερο και τον δωδέκατο μήνα ανεργίας (2021)

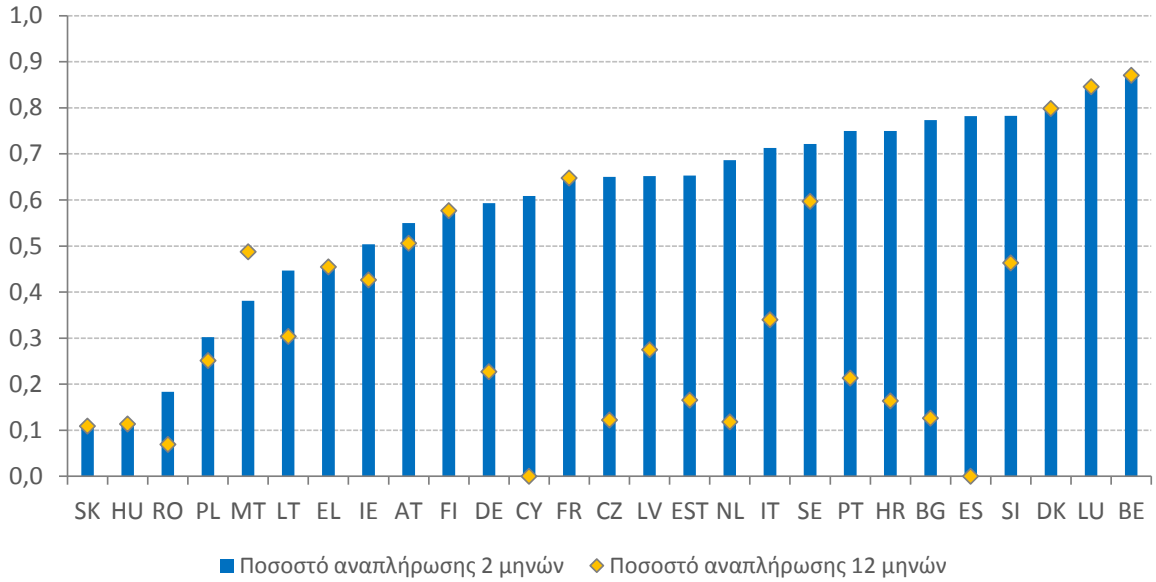

Σημείωση: Ο δείκτης υπολογίζεται για άτεκνο άτομο που ζει μόνο του, έχει σύντομο ιστορικό απασχόλησης (ένα έτος) και είναι ηλικίας 20 ετών. Περιλαμβάνονται διάφορες συνιστώσες εισοδήματος, παροχές ανεργίας και άλλες παροχές (όπως κοινωνική πρόνοια και επιδόματα στέγασης).
Πηγή: Υπολογισμοί της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με βάση το μοντέλο φορολογίας-παροχών του ΟΟΣΑ.

Ο αποτελεσματικός και υψηλής ποιότητας κοινωνικός διάλογος ήταν καθοριστικός για την χρηστή διαχείριση πολύπλοκων κοινωνικοοικονομικών συνθηκών κατά τα τελευταία έτη. Στην κατευθυντήρια γραμμή 7 και στην αρχή 8 για την απασχόληση (κοινωνικός διάλογος και συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων) του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, τα κράτη μέλη καλούνται να διασφαλίσουν την έγκαιρη και ουσιαστική συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων στον τομέα της απασχόλησης, στον κοινωνικό τομέα και, κατά περίπτωση, στον οικονομικό τομέα, μεταξύ άλλων μέσω της στήριξης για αυξημένη ικανότητα των κοινωνικών εταίρων. Κατά τη διάρκεια της κρίσης λόγω της νόσου COVID-19, οι τομεακές οργανώσεις κοινωνικών εταίρων σε επίπεδο ΕΕ ήταν ιδιαίτερα προορατικές και κινήθηκαν ταχέως προκειμένου να διατυπώσουν τις απόψεις τους σχετικά με πιθανές στρατηγικές για την ανάκαμψη. Σε εθνικό επίπεδο, αρκετά κράτη μέλη κάλεσαν τους κοινωνικούς εταίρους, σύμφωνα με τις εθνικές πρακτικές και τα θεσμικά τους πλαίσια, να συζητήσουν, να διαπραγματευτούν και/ή να εφαρμόσουν μέτρα για τη στήριξη των συνθηκών εργασίας, της λειτουργίας της αγοράς εργασίας, των ίσων ευκαιριών, της υγείας και της ασφάλειας στον χώρο εργασίας, της τηλεργασίας και του δικαιώματος στην αποσύνδεση. Πιο πρόσφατα, οι Ευρωπαίοι κοινωνικοί εταίροι έχουν συμβάλει σημαντικά σε πρωτοβουλίες σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο για την περαιτέρω προσέλκυση νέων εργαζομένων σε τομείς που αντιμετωπίζουν ελλείψεις εργατικού δυναμικού, μεταξύ άλλων σε τομείς που στηρίζουν την πράσινη και την ψηφιακή μετάβαση, μέσω εργασιών για εταιρικές σχέσεις προσέλκυσης ταλέντων και της υλοποίησης της πολυμερούς ευρωπαϊκής σύμπραξης για την ένταξη[173].

[173] Βλ. την ανανέωση της ευρωπαϊκής σύμπραξης για την ένταξη μετά την κρίση λόγω της νόσου COVID-19. Πηγή: European Website on Integration (europa.eu) (Ευρωπαϊκός ιστότοπος για την ένταξη).

Η προβλέψιμη, ουσιαστική και έγκαιρη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων διαδραματίζει σημαντικό ρόλο ώστε να διασφαλιστεί ότι οι μεταρρυθμίσεις και σχεδιάζονται και υλοποιούνται αποτελεσματικά. Η ανάληψη ευθύνης σε εθνικό επίπεδο βρίσκεται στο επίκεντρο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου και της εφαρμογής του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας. Η σύσταση νέων τριμερών οργανισμών (π.χ. στην Πολωνία, τη Ρουμανία και τη Σλοβακία, μεταξύ άλλων) για την παρακολούθηση της εφαρμογής των ΣΑΑ αποτελεί θετική εξέλιξη η οποία, εάν αποτελέσει αντικείμενο διαχείρισης χωρίς αποκλεισμούς, έχει τη δυνατότητα να ενισχύσει τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων και τη δημόσια λογοδοσία[174]. Η στενή συνεργασία με τους κοινωνικούς εταίρους, μεταξύ άλλων καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου είναι απαραίτητη προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι απόψεις τους λαμβάνονται υπόψη και τροφοδοτούν τη διαδικασία λήψης αποφάσεων· μεταξύ άλλων, κατά τη συζήτηση κατάλληλων πολιτικών στήριξης για την ένταξη των Ουκρανών πολιτών και άλλων εκτοπισθέντων στις ευρωπαϊκές αγορές εργασίας. Από το 2016 και σε ετήσια βάση η Επιτροπή Απασχόλησης (EMCO) αναλαμβάνει να επανεξετάσει την πολυμερή εποπτεία της συμμετοχής των εθνικών κοινωνικών εταίρων κατά το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο για την αξιολόγηση αυτών και άλλων σχετικών προκλήσεων και ορθών πρακτικών. Εξακολουθούν να παρατηρούνται διαφορές μεταξύ των κρατών μελών όσον αφορά τον βαθμό ποιότητας και την ουσιαστική συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων.

Ο κοινωνικός διάλογος ήταν καίριας σημασίας για έναν ισχυρό τομέα υγείας, με αποτέλεσμα να αντιμετωπισθεί η πανδημία COVID-19 και να ενισχυθεί η ετοιμότητα της ΕΕ σε πιθανές μελλοντικές κρίσεις στον τομέα της υγείας. Όλες οι χώρες βρέθηκαν αντιμέτωπες με την ανάγκη να αναβαθμίσουν τα συστήματα υγείας, ιδίως στα νοσοκομεία, να ανταποκριθούν στην αυξανόμενη ζήτηση για υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης εντός ελάχιστου χρονικού διαστήματος, λόγω της πανδημίας COVID-19. Η πίεση στα συστήματα υγειονομικής περίθαλψης προστίθεται σε άλλες μακροχρόνιες προκλήσεις, όπως οι ελλείψεις σε εργαζομένους του τομέα της υγείας. Ο κοινωνικός διάλογος διαδραμάτισε εξέχοντα ρόλο στην αντιμετώπιση ορισμένων από τις εν λόγω προκλήσεις σε κράτη μέλη με εδραιωμένους θεσμούς και μακρόχρονη παράδοση συνεργασίας μεταξύ κοινωνικών εταίρων (π.χ. Δανία, Γερμανία, Φινλανδία και Σουηδία), καθώς και σε κράτη μέλη με ισχυρούς συνεργατικούς σχηματισμούς κοινωνικών εταίρων (π.χ. Αυστρία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο και Κάτω Χώρες). Από την άλλη πλευρά, στις χώρες όπου ο κοινωνικός διάλογος και οι συλλογικές διαπραγματεύσεις είναι λιγότερο έντονες στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης (π.χ. Βουλγαρία, Τσεχία, Μάλτα και Εσθονία) σημειώθηκε άνοδος στον κοινωνικό διάλογο σε αντιστοιχία με την κρίση λόγω της νόσου COVID-19[175].

Η συμμετοχή των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών καθ' όλα τα στάδια του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου είναι καθοριστική για την υλοποίηση ποιοτικών μεταρρυθμίσεων και πολιτικών στα κράτη μέλη. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει τονίσει τη σημασία των έγκαιρων και ουσιαστικών διαβουλεύσεων με τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών σε προηγούμενες κοινές εκθέσεις για την απασχόληση. Επίσης, αξιοποιώντας

[174] Πηγή: Eurofound (2022), Rodríguez Contreras, R., Sanz, P., *Συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στα εθνικά σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας*, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σημείωση: Για συγκεκριμένες λεπτομέρειες σχετικά με τις συλλογικές διαπραγματεύσεις, βλ. σημείο 2.1. της παρούσας έκθεσης και Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Employment and Social Developments in Europe 2022* (Εργασιακές και κοινωνικές εξελίξεις στη Ευρώπη 2022), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022.

[175] Βλ. Eurofound (2022), *Social dialogue and collective bargaining in the hospital sector during the COVID-19 pandemic* (Κοινωνικός διάλογος και συλλογικές διαπραγματεύσεις στον νοσοκομειακό τομέα κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19). Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (υπό έκδοση).

τις υφιστάμενες εθνικές πρακτικές, τόνισε τη σημασία της συμμετοχής των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στις τακτικές της συναντήσεις και ανταλλαγές με τα κράτη μέλη. Ο προσδιορισμός των υφιστάμενων προκλήσεων —ορισμένες από τις οποίες επισημάνθηκαν σε πρόσφατο ψήφισμα της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής—[176] αποτελεί ευκαιρία για την περαιτέρω βελτίωση της ποιότητας, της διαφάνειας, της κανονικότητας και της προβλεψιμότητας των ανταλλαγών. Στο μέλλον, η συμμετοχή των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στον τομέα της απασχόλησης και στον κοινωνικό τομέα θα συμβάλει στην ενίσχυση του βαθμού λεπτομέρειας και της αποτελεσματικότητας των μεταρρυθμίσεων και των επενδύσεων που απαιτούνται, ώστε να ξεπεραστούν υφιστάμενες κοινωνικοοικονομικές προκλήσεις και να προχωρήσει η πράσινη και η ψηφιακή μετάβαση.

2.3.2 Μέτρα που λαμβάνονται από κράτη μέλη

Σε ορισμένα κράτη μέλη συνεχίζονται οι προσπάθειες αντιμετώπισης των αιτιών κατακερματισμού της αγοράς εργασίας, σύμφωνα με την αρχή 5 του πυλώνα (σχετικά με την ασφαλή και ευπροσάρμοστη απασχόληση). Τον Ιούλιο του 2021 η **Ισπανία** (στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ) τροποποίησε το καθεστώς των δημόσιων υπαλλήλων με σκοπό τη μείωση της προσωρινής απασχόλησης στον δημόσιο τομέα, καθώς και την πρόληψη και την πάταξη των καταχρηστικών πρακτικών, μεταξύ άλλων της υποχρέωσης δημοσίευσης όλων των προσκλήσεων υποβολής προτάσεων για διαδικασίες μονιμοποίησης έκτακτων υπαλλήλων έως τις 31 Δεκεμβρίου 2022. Εγκρίθηκαν επίσης τροποποιήσεις σχετικά με τους ισχύοντες κανόνες για τους δημόσιους υπαλλήλους που εργάζονται στους τομείς της υγείας και της εκπαίδευσης. Επιπλέον, τον Δεκέμβριο του 2021 η **Ισπανία** (επίσης στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ) ενέκρινε δέσμη μεταρρυθμίσεων της αγοράς εργασίας με στόχο τη μείωση του υψηλού ποσοστού των συμβάσεων ορισμένου χρόνου στον ιδιωτικό τομέα, τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας ορισμένων εργαζομένων και την προώθηση της μετάβασης προς την απασχόληση αορίστου χρόνου. Η μεταρρύθμιση επαναπροσδιόρισε τον κατάλογο των συμβάσεων εργασίας, υπογραμμίζοντας τον κεντρικό ρόλο των συμβάσεων αορίστου χρόνου και περιορίζοντας περαιτέρω τη χρήση συμβάσεων ορισμένου χρόνου (π.χ. μείωση της μέγιστης διάρκειας των συμβάσεων ορισμένου χρόνου, με παράλληλη αύξηση των κυρώσεων για δόλια χρήση τους). Στο πλαίσιο μιας ευρύτερης μεταρρύθμισης στο πλαίσιο της ατζέντας για την αξιοπρεπή εργασία, η **Πορτογαλία** σχεδιάζει να μειώσει από 6 σε 4 τον μέγιστο αριθμό ανανεώσεων των συμβάσεων ορισμένου χρόνου· να αυξήσει την αποζημίωση για απολύσεις προσωρινά απασχολούμενων εργαζομένων και να ποινικοποιήσει την αδήλωτη εργασία, με ποινή φυλάκισης έως 3 έτη. Όταν εγκριθούν, τα εν λόγω μέτρα αναμένεται να μειώσουν το ποσοστό των συμβάσεων ορισμένου χρόνου και να προωθήσουν τη μετάβαση προς την εργασία αορίστου χρόνου και την επίσημη εργασία. Το σχέδιο ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (στο εξής: ΣΑΑ) για τις **Κάτω Χώρες** περιλαμβάνει διάφορες μεταρρυθμίσεις της αγοράς εργασίας οι οποίες αποσκοπούν στην αντιμετώπιση των προκλήσεων που σχετίζονται με τον κατακερματισμό της αγοράς εργασίας. Σε αυτές περιλαμβάνονται η σταδιακή μείωση της έκπτωσης φόρου για τους αυτοαπασχολούμενους, η θέσπιση υποχρεωτικής ασφάλισης αναπηρίας για τους αυτοαπασχολούμενους και μέτρα για την αντιμετώπιση των ψευδών αυτοαπασχολούμενων, συμπεριλαμβανομένης της

[176] Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (2022), *Involvement of Organised Civil Society in the National Recovery and Resilience Plans – How can we improve it?* (Συμμετοχή της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών στα εθνικά σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας — Πώς μπορούμε να τη βελτιώσουμε;), Ψήφισμα [ECO/592], Μάιος 2022.

τροποποίησης του ορισμού της σχέσης εργασίας και της αύξησης της επιβολής της νομοθεσίας από τους δημόσιους φορείς, και όλα τα παραπάνω έως το 2026. Επιπλέον, τον Ιούλιο του 2022 οι **Κάτω Χώρες** ανακοίνωσαν σχέδια για τη μείωση των κινήτρων για τη χρήση ευέλικτων ή προσωρινών συμβάσεων και για τη θέσπιση συστήματος πιστοποίησης για τις εταιρείες προσωρινής απασχόλησης.

Διάφορα κράτη μέλη προτείνουν νέους ή τροποποιημένους κανονισμούς σχετικά με τη νομοθεσία για την προστασία της απασχόλησης, ώστε να αντιμετωπιστούν οι προσδιορισμένες προκλήσεις της αγοράς εργασίας, σύμφωνα με την αρχή 7 του πυλώνα (σχετικά με την ενημέρωση για τους όρους απασχόλησης και την προστασία σε περίπτωση απόλυσης). Τον Νοέμβριο του 2021 η **Εσθονία** θέσπισε τη δυνατότητα των εργοδοτών και των εργαζομένων στον τομέα του λιανικού εμπορίου να συνάπτουν πιο ευέλικτες συμβάσεις εργασίας υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Οι συμφωνίες αυτές μπορεί να συμβάλουν στην πρόσληψη πρόσθετων εργαζομένων και, συνεπώς, αυξάνουν τις ευκαιρίες απασχόλησης, ενώ παράλληλα διασφαλίζουν υψηλότερο επίπεδο προστασίας. Τον Δεκέμβριο του 2021 το εν λόγω μέτρο συμπληρώθηκε με τη θέσπιση νέων τροποποιήσεων του νόμου για τις οδικές μεταφορές. Με το μέτρο αυτό, η **Εσθονία** αναμένει να στηρίξει αξιοπρεπείς συνθήκες εργασίας για τους οδηγούς στον τομέα των οδικών μεταφορών. Τον Φεβρουάριο του 2022 η **Γαλλία** ψήφισε νέο νόμο ο οποίος δημιουργεί ένα μοναδικό καθεστώς για τους αυτοαπασχολούμενους και για την προστασία των προσωπικών τους περιουσιακών στοιχείων (μέχρι σήμερα προστατευόταν μόνον η κύρια κατοικία). Επιπλέον, ο νόμος επεκτείνει τις προϋποθέσεις για τη διευκόλυνση του αναπροσανατολισμού των αυτοαπασχολούμενων. Μέσω μηνιαίου επιδόματος ύψους 800 EUR, η κυβέρνηση αποσκοπεί στη στήριξη όσων διέκοψαν οριστικά τη δραστηριότητά τους, η οποία δεν ήταν πλέον βιώσιμη. Τον Ιούνιο του 2022 η **Ιταλία** θέσπισε νέες διατάξεις για να διασφαλίσει ότι όλοι οι εργαζόμενοι, συμπεριλαμβανομένων των εργαζομένων με άτυπες συμβάσεις, επωφελούνται από μεγαλύτερη διαφάνεια στη σχέση εργασίας, ειδικότερα όσον αφορά τις ελάχιστες απαιτήσεις παροχής πληροφοριών από τους εργοδότες όσον αφορά τη δοκιμαστική περίοδο και την κατάρτιση (κατά περίπτωση). Στο πλαίσιο μιας ευρείας μεταρρύθμισης, η **Σουηδία** σχεδιάζει να θεσπίσει μέτρα κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2022 σχετικά με τους κανόνες που αφορούν τις απολύσεις για αντικειμενικούς λόγους, καθώς και να αυξήσει την προβλεψιμότητα των συνθηκών εργασίας και να αποτρέψει τις εργατικές διαφορές.

Συμπληρωματικά προς την ανάλυση που παρουσιάζεται στο πλαίσιο 5 του πυλώνα, αρκετά κράτη μέλη θέσπισαν μέτρα για την ενίσχυση της υγείας και ασφάλειας στην εργασία, σύμφωνα με την αρχή 10 του πυλώνα (σχετικά με το υγιεινό, ασφαλές και κατάλληλα προσαρμοσμένο εργασιακό περιβάλλον). Στο πλαίσιο μιας ευρύτερης μεταρρύθμισης, τον Ιούλιο του 2021 η **Γαλλία** (στο οικείο ΣΑΑ) ενέκρινε δέσμη μέτρων για την ενίσχυση της υγείας και της ασφάλειας στην εργασία. Οι σημαντικότερες δράσεις όσον αφορά τον αναμενόμενο αντίκτυπο περιλαμβάνουν τη δυνατότητα των επιχειρήσεων να διευρύνουν τις υπηρεσίες υγείας που προσφέρονται στην εργασία και τη δημιουργία ενός διαβατηρίου πρόληψης. Επιπλέον, η **Γαλλία** διεύρυνε τον ορισμό της σεξουαλικής παρενόχλησης στην εργασία και τον Νοέμβριο του 2021 κύρωσε τη σύμβαση της ΔΟΕ για τη βία και την παρενόχληση. Τον Δεκέμβριο του 2021 η **Κροατία** ενέκρινε το εθνικό σχέδιο εργασίας, ασφάλειας στην εργασία και απασχόλησης για την περίοδο 2021-2027. Το εν λόγω σχέδιο συνάδει με την εθνική αναπτυξιακή στρατηγική με ορίζοντα το 2030 και αντιπροσωπεύει τη συνέχεια και τη βελτίωση των πολιτικών για την αγορά εργασίας που θα στηρίξουν την παροχή αξιοπρεπούς εργασίας για όλους, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τις ειδικές ανάγκες των ευάλωτων ατόμων. Τον Ιούλιο του 2022 η **Βουλγαρία** ενέκρινε πρόγραμμα του ΕΚΤ + για τη στήριξη της ευημερίας των εργαζομένων και της ασφάλειας στον χώρο εργασίας, με συνολικό προϋπολογισμό 51,1 εκατ. EUR. Ορισμένες από τις

σημαντικότερες δράσεις περιλαμβάνουν τη χρηματοδοτική στήριξη για επιχειρήσεις με σκοπό την πρόληψη της επαγγελματικής εξουθένωσης, τη διαφύλαξη της ψυχικής υγείας, την αγορά ενδυμασίας και εξοπλισμού για την ασφάλεια στην εργασία, τον εξοπλισμό των εταιρικών χώρων με χώρους αθλητισμού και χαλάρωσης και την εισαγωγή πράσινων προσεγγίσεων όσον αφορά την οργανωτική συμπεριφορά. Το μέτρο διαρκεί έως το τέλος του 2024 και αναμένεται να ωφελήσει έως και 91 000 εργαζόμενους. Η **Ιταλία** σχεδιάζει επίσης να θεσπίσει στοχευμένα μέτρα πολιτικής κατά τη διάρκεια του 2022 και του 2023 για την ενίσχυση της υγείας και της ασφάλειας στην εργασία.

Ορισμένα κράτη μέλη θεσπίζουν ή τροποποιούν ρυθμίσεις για τον ακριβέστερο καθορισμό των όρων της ευέλικτης εργασίας και της οργάνωσης του χρόνου εργασίας, σύμφωνα με την αρχή 9 του πυλώνα (σχετικά με την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής). Τον Ιούλιο του 2021 η **Ισπανία** ενέκρινε νομικές διατάξεις για τη ρύθμιση της τηλεργασίας και της εξ αποστάσεως εργασίας στον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα. Ειδικότερα, οι νομοθετικές τροποποιήσεις εξασφαλίζουν τις ίδιες συνθήκες εργασίας για όσους εργάζονται εξ αποστάσεως και επιτόπου, καθώς και τον εθελοντικό χαρακτήρα της τηλεργασίας τόσο για τον εργαζόμενο όσο και για τον εργοδότη. Αυτό το νέο πλαίσιο μπορεί να ευνοήσει την υβριδική εργασία, η οποία συνδυάζει την εξ αποστάσεως εργασία και την επιτόπια εργασία. Τον Ιούνιο του 2022 το **Βέλγιο** θέσπισε νέα μέτρα για τη βελτίωση της ευελιξίας στο ωράριο εργασίας και τη στήριξη της καλύτερης ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής στον ιδιωτικό τομέα. Οι κύριες δράσεις περιλαμβάνουν το δικαίωμα σε τετραήμερη εργάσιμη εβδομάδα (μέσω της αύξησης του αριθμού των ωρών ανά ημέρα) ή το δικαίωμα αλλαγής του καθεστώτος εργασίας (δηλαδή εξισορρόπηση των ωρών εργασίας μεταξύ εβδομάδων). Από την άλλη πλευρά, το **Βέλγιο** υιοθέτησε το «δικαίωμα στην αποσύνδεση» για επιχειρήσεις με περισσότερους από 20 εργαζόμενους, οι οποίες δεν μπορούν πλέον να αναμένουν από τους υπαλλήλους τους να ανταποκρίνονται σε επιχειρησιακά αιτήματα μετά τις κανονικές ώρες γραφείου. Αμφότερα τα μέτρα αποτελούν μέρος μιας ομοσπονδιακής συμφωνίας για τις μεταρρυθμίσεις της αγοράς εργασίας που περιλαμβάνει επίσης μεγαλύτερη ευελιξία όσον αφορά τους κανόνες για τη βραδινή και τη νυχτερινή εργασία στο ηλεκτρονικό εμπόριο. Επιπλέον, προβλέπονται πιλοτικά έργα που θα επιτρέπουν τη βραδινή και νυχτερινή εργασία σε εθελοντική βάση χωρίς την προηγούμενη συμφωνία συνδικαλιστικής οργάνωσης. Στο πλαίσιο μιας ευρύτερης μεταρρύθμισης, η **Πολωνία** (στο οικείο ΣΑΑ) προβλέπει τη θέσπιση διατάξεων εργατικού δικαίου για την προώθηση καλύτερης ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής και πιο προβλέψιμων όρων εργασίας. Ειδικότερα, θα προβλέπει κανόνες για ευέλικτες ρυθμίσεις εργασίας, συμπεριλαμβανομένων των διαλειμμάτων και/ή της κατάρτισης κατά τη διάρκεια των ωρών εργασίας, της συγκατάθεσης του εργαζομένου για υπερωριακή εργασία ή τη νύχτα ή για διαλείπουσα εργασία. Υπάρχουν επίσης σχέδια για την τροποποίηση των διατάξεων σχετικά με την προστασία της εργασιακής σχέσης των εργαζομένων κατά τη διάρκεια της άδειας εγκυμοσύνης, μητρότητας ή γονικής άδειας. Τον Απρίλιο του 2022 η **Εσθονία** επικαιροποίησε επίσης το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο για να εξασφαλίσει πιο ευέλικτες συνθήκες εργασίας (π.χ. μερική απασχόληση, τηλεργασία ή ευέλικτες ρυθμίσεις του χρόνου εργασίας) για τους εργαζομένους ή τους δημόσιους υπαλλήλους με ευθύνες φροντίδας, προωθώντας παράλληλα την αποτελεσματική προστασία των ανηλίκων (δηλαδή κάτω των 14 ετών). Το **Λουξεμβούργο** σχεδιάζει να θεσπίσει διατάξεις για τη ρύθμιση της ηθικής παρενόχλησης. Η δράση αναμένεται να εφαρμοστεί στους εργαζόμενους, αλλά και στους μαθητευόμενους, τους ασκούμενους και στις ειδικές συμβάσεις ορισμένου χρόνου που ενδέχεται να συναφθούν με σπουδαστές.

Ορισμένα κράτη μέλη έχουν επίσης τροποποιήσει τη νομοθεσία τους ή σχεδιάζουν να το πράξουν, ώστε να παρέχουν πιο ευέλικτες ρυθμίσεις εργασίας στους εργαζομένους,

σύμφωνα με την αρχή 9 του πυλώνα (σχετικά με την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής). Η **Ισπανία** παρέτεινε έως τον Ιούνιο του 2022 το σχέδιο για τις τροποποιήσεις του χρόνου εργασίας (*«Plan Mecuida»*) που εγκρίθηκε τον Μάρτιο του 2020 με σκοπό την ενίσχυση της ευελιξίας των εργαζομένων όσον αφορά την ανταπόκριση στις οικογενειακές ευθύνες που συνδέονται άμεσα με την κρίση λόγω της νόσου COVID-19. Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές, ο εργοδότης και ο εργαζόμενος θα μπορούσαν να επιτύχουν άλλες εύλογες και αναλογικές αλλαγές στις συνθήκες εργασίας του εργαζόμενου (π.χ. τηλεργασία, αλλαγές σε βάρδιες, αλλαγές στον χώρο εργασίας ή ανάθεση διαφορετικών καθηκόντων, μεταξύ άλλων). Τον Ιανουάριο του 2022 η **Ισπανία** επικαιροποίησε το νομικό της πλαίσιο για τον χρόνο εργασίας προκειμένου να επεκτείνει τις δυνατότητες παροχής φροντίδας σε γονείς παιδιών με καρκίνο ή σοβαρή νόσο. Το όριο ηλικίας των κατιόντων που χρήζουν φροντίδας αυξήθηκε από τα 18 στα 23 έτη. Η **Κύπρος** σχεδιάζει, στο πλαίσιο του ΣΑΑ, να εκπονήσει μελέτη σχετικά με τις ευέλικτες ρυθμίσεις εργασίας στον δημόσιο τομέα. Η μελέτη αναμένεται να παράσχει συστάσεις έως το 2023 που αποσκοπούν στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των δημόσιων υπηρεσιών. Μόλις καταστούν διαθέσιμες οι συστάσεις της μελέτης, θα ακολουθήσει απόφαση σχετικά με την εφαρμογή τους. Η **Κύπρος**, επωφελούμενη επίσης από τη στήριξη του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, προτίθεται να θεσπίσει έως το 2023 νέο νόμο που θα διέπει τις ευέλικτες ρυθμίσεις εργασίας, ιδίως την τηλεργασία. Τον Αύγουστο του 2022 η **Λιθουανία** τροποποίησε το νομικό της πλαίσιο προκειμένου να παράσχει μεγαλύτερη ευελιξία σε ορισμένες οικογένειες όσον αφορά τις ρυθμίσεις εργασίας τους. Οι εν λόγω τροποποιήσεις καλύπτουν, μεταξύ άλλων, πρόσθετες ημέρες άδειας για γονείς που ανατρέφουν παιδιά, καθώς και τη δυνατότητα να εργάζονται λιγότερο από ολόκληρη ημέρα και να συνδυάζουν τηλεργασία και ευέλικτα ωράρια εργασίας για εγκύους ή θηλάζουσες γυναίκες, γονείς που ανατρέφουν παιδιά ηλικίας έως 8 ετών ή μόνους γονείς που ανατρέφουν παιδιά ηλικίας έως 14 ετών (ή έως 18 ετών, στην περίπτωση παιδιών με αναπηρία) (βλ. σημείο 2.2.2)

Αρκετά κράτη μέλη ενίσχυσαν τις προσπάθειές τους για την αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας με πρόσθετους πόρους, μεταξύ άλλων αυξάνοντας την ικανότητα των επιθεωρήσεων εργασίας. Στο πλαίσιο της υλοποίησης του σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, η **Ιταλία** (στο οικείο ΣΑΑ) αναμένεται να εγκρίνει έως το τέλος του 2022 εθνικό σχέδιο και χάρτη πορείας για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας σε όλους τους οικονομικούς τομείς, με στόχο τη μόνιμη αύξηση του αριθμού των επιθεωρήσεων εργασίας έως το 2025 και τη μείωση των περιπτώσεων αδήλωτης εργασίας έως το 2026. Για τον σκοπό αυτόν, τον Φεβρουάριο του 2022 συγκροτήθηκε διοργανική ομάδα εργασίας. Τον Οκτώβριο του 2021 η **Ρουμανία** ενέκρινε νέες διοικητικές κυρώσεις για τον περιορισμό της αδήλωτης και της υποδηλωμένης εργασίας, καθώς και την πρακτική της «άδηλης πληρωμής μισθών». Η δράση περιλαμβάνει τη ρύθμιση της έννοιας της «υποδηλωμένης εργασίας». Στα τέλη Απριλίου του 2022 η **Ρουμανία** έθεσε επίσης σε εφαρμογή ένα σύστημα δελτίων παροχής υπηρεσιών (με ισχύ από την 1η Ιανουαρίου 2024) για την ένταξη των οικιακών βοηθών στην επίσημη οικονομία. Οι οικιακοί βοηθοί θα καλύπτονται από το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και ασφάλισης υγείας μετά την ανταλλαγή 85 δελτίων. Στο πλαίσιο μιας ευρύτερης μεταρρύθμισης, τον Φεβρουάριο του 2022 η **Σουηδία** δρομολόγησε διαδικασία για τη δημιουργία περιφερειακών κέντρων για την καταπολέμηση των εγκλημάτων που σχετίζονται με την εργασία (που ασχολούνται επίσης με την αδήλωτη εργασία). Τα κέντρα αυτά θα λειτουργούν ως κόμβος για το έργο των αρχών όσον αφορά τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την παρακολούθηση των κοινών κυβερνητικών ελέγχων, σε διαβούλευση με τους κοινωνικούς εταίρους, καθώς και τους εθνικούς και περιφερειακούς φορείς. Τον Μάρτιο του 2022 το **Βέλγιο** (περιφέρεια Βρυξελλών) ενέκρινε ένα στοχευόμενο μέτρο για την αύξηση του αριθμού των επιθεωρήσεων που διενεργούνται σε επιχειρήσεις ενός συγκεκριμένου τομέα, με βάση εύλογες υπόνοιες για δυσμενή διάκριση. Επιπλέον, οι

επιθεωρητές εργασίας μπορούν να πραγματοποιήσουν επίσκεψη, με ψευδώνυμο, σε εταιρεία προκειμένου να εντοπίσουν περιστατικά διαφορετικής μεταχείρισης. Τον Μάιο του 2022 η **Ισπανία** ενέκρινε νέα πρόσκληση υποβολής προτάσεων για 90 νέους επιθεωρητές δημόσιας εργασίας και κοινωνικής ασφάλισης, που διπλασιάζει τον αριθμό τους σε σχέση με την πρόσκληση που εγκρίθηκε το 2021. Τον Απρίλιο του 2022 η **Κροατία** θέσπισε νέο νόμο για τους μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος που τροποποιεί προηγούμενες διατάξεις του 2019. Σκοπός του εν λόγω νόμου είναι η βελτίωση της προστασίας των εργαζομένων που καταγγέλλουν επιχειρήσεις οι οποίες διαπράττουν νομικές παραβάσεις, μεταξύ άλλων με κυρώσεις για εργοδότες που κινούν διαδικασίες κατά μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος. Στο πλαίσιο ευρύτερης μεταρρύθμισης στο πλαίσιο του ΣΑΑ, η **Κροατία** σχεδιάζει επίσης να θεσπίσει, τον Δεκέμβριο του 2022, νέο νόμο για την αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας, ο οποίος θα ορίζει την αδήλωτη εργασία, θα ενισχύει τις επιθεωρήσεις εργασίας και θα ρυθμίζει περαιτέρω τη μετάβαση εργαζομένων από την αδήλωτη στη δηλωμένη εργασία.

Διάφορα κράτη μέλη ενέκριναν στοχευμένα μέτρα για τη βελτίωση της κατάστασης των μακροχρόνια ανέργων στην αγορά εργασίας, σύμφωνα με την αρχή 4 του πυλώνα. Τον Οκτώβριο του 2021 η **Ελλάδα** θέσπισε νέο νόμο για τη μεταρρύθμιση της οργάνωσης και της λειτουργίας της δημόσιας υπηρεσίας απασχόλησης (στο εξής: *ΟΑΕΔ*). Οι νέες διατάξεις περιλαμβάνουν την πρόσληψη νέων συμβούλων απασχόλησης (540 για περίοδο δύο ετών) και μεγαλύτερη έμφαση στη διαμεσολάβηση μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργασίας. Το 2021, η **Ελλάδα** θέσπισε επίσης επίδομα εργασίας για άτομα που λαμβάνουν επιδόματα ανεργίας και βρίσκουν εργασία, καθώς και επίδομα ύψους 300 EUR για μακροχρόνια ανέργους (που ορίζονται ως άνεργοι για περισσότερα από 5 έτη), οι οποίοι καταρτίζουν ατομικό σχέδιο δράσης. Θεσπίστηκαν εισοδηματικά κριτήρια για την αντιμετώπιση της κατάχρησης των παροχών, ενώ τρεις περιπτώσεις άρνησης κατάλληλων θέσεων εργασίας ή συμμετοχής σε κατάρτιση οδηγούν σε διαγραφή από το μητρώο ανεργίας. Στο πλαίσιο μιας ευρείας μεταρρύθμισης στην **Ιρλανδία**, η τοπική υπηρεσία απασχόλησης (*«LAES»)* άρχισε να λειτουργεί τον Ιανουάριο του 2022. Στόχος της υπηρεσίας είναι η παροχή μετρήσιμων υπηρεσιών απασχόλησης υψηλής ποιότητας σε μακροχρόνια ανέργους και άλλες ευάλωτες ομάδες. Η νέα υπηρεσία ακολουθεί ένα σύστημα πληρωμών που σχετίζεται με τις επιδόσεις, στο πλαίσιο του οποίου κάθε πελάτης λαμβάνει ατομικά δικαιώματα βάσει της δέσμευσης και της ολοκλήρωσης ενός σχεδίου προσωπικής προόδου. Τον Φεβρουάριο του 2022 η **Σουηδία ανέθεσε στη** δημόσια υπηρεσία απασχόλησης να ενισχύσει τη στήριξη στους μακροχρόνια ανέργους, ιδίως σε περιοχές που αντιμετωπίζουν ισχυρές κοινωνικοοικονομικές προκλήσεις. Προβλέπονται επίσης δράσεις για την ενίσχυση της στρατηγικής και επιχειρησιακής συνεργασίας μεταξύ των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης και των τοπικών αρχών όσον αφορά τα ευάλωτα άτομα που αναζητούν εργασία.

Ορισμένα κράτη μέλη τροποποίησαν τα υφιστάμενα πλαίσια ΕΠΑΕ προκειμένου να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητά τους σε σχέση με την ανάκαμψη από την περίοδο του COVID-19, σύμφωνα με την αρχή 4 του πυλώνα (ενεργός στήριξη της απασχόλησης). Το 2021 η **Τσεχία** ενέκρινε το στρατηγικό πλαίσιο για την απασχόληση 2030 +. Η στρατηγική συμβάλλει στην εκπλήρωση των ευνοϊκών όρων στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής και καθορίζει τομείς προτεραιότητας για τα επόμενα 10 έτη. Συγκεκριμένα μέτρα καθορίζονται στα σχέδια δράσης που περιγράφουν λεπτομερώς το εν λόγω πλαίσιο. Στο πλαίσιο της υλοποίησης του ΣΑΑ, η **Ελλάδα** ενέκρινε μέτρα το 2021 και το 2022 προκειμένου να αναπτυχθούν νέα ψηφιακά εργαλεία για τις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της ψηφιακής κάρτας, της δυνατότητας καταχώρισης ατομικού σχεδίου δράσης, καθώς και της δημιουργίας ατομικών λογαριασμών μάθησης. Η **Κροατία** έχει προτείνει μέτρα που αποτελούν μέρος μιας ευρύτερης μεταρρύθμισης στο πλαίσιο του ΣΑΑ, προκειμένου να βελτιώσει την ποιότητα της στήριξης που παρέχεται σε

ευάλωτες ομάδες, ειδικότερα διαδικασίες που σχετίζονται με την κατάρτιση προφίλ, τον κατακερματισμό, την ένταξη και την ενεργοποίηση ευάλωτων ομάδων στις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης. Εξάλλου, συνεχίζονται οι προσπάθειες για την ανάπτυξη εργαλείων που αντιστοιχίζουν τους ανέργους με τις κενές θέσεις εργασίας και για την καλύτερη επιχειρησιακή λειτουργία του συστήματος παρακολούθησης και αξιολόγησης των ενεργητικών πολιτικών για την αγορά εργασίας. Οι εν λόγω δράσεις, σε συνδυασμό με τις προγραμματισμένες δραστηριότητες προβολής, αναμένεται να συνδέσουν 5 000 νέους χρήστες με τις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης. Τον Απρίλιο του 2022 τέθηκε σε εφαρμογή ένα σύστημα κουπονιών για την επανειδίκευση και την αναβάθμιση των δεξιοτήτων των ενηλίκων, ως βάση για την πιθανή εισαγωγή ατομικών λογαριασμών μάθησης στο πλαίσιο του ΕΚΤ +. Τον Δεκέμβριο του 2021 η **Ιταλία** ενέκρινε νέες διαρθρωτικές επενδύσεις για την προώθηση της ανάπτυξης περιφερειακών παρατηρητηρίων της αγοράς εργασίας και τη στήριξη, ώστε να ενισχυθεί η διαλειτουργικότητα των περιφερειακών και εθνικών συστημάτων πληροφοριών και, ως εκ τούτου, να βελτιωθεί η ικανότητα των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης να στηρίζουν την προσαρμογή στην αγορά εργασίας. Το εν λόγω μέτρο συμπληρώνεται με τη χορήγηση επιπλέον 4,4 δισ. EUR για την εφαρμογή του εθνικού προγράμματος για την εγγυημένη απασχολησιμότητα των εργαζομένων («GOL») κατά την περίοδο 2021-2023. Τον Αύγουστο του 2022 η **Λιθουανία** καθιέρωσε ένα νέο σύστημα επαγγελματικού προσανατολισμού, στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ, που καθορίζει το πλαίσιο, τις βασικές απαιτήσεις επάρκειας, τη διαχείριση και τη διασφάλιση της ποιότητας της παροχής συμβουλών σε θέματα σταδιοδρομίας καθ' όλη τη διάρκεια της σταδιοδρομίας ενός ατόμου από την πρώτη τάξη του δημοτικού σχολείου (βλ. επίσης σημείο 2.2.2). Με τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων, θα καθορίσει επίσης τη διαδικασία διακυβέρνησης των εμπλεκόμενων θεσμικών οργάνων. Τον Απρίλιο του 2022 το **Λουξεμβούργο** ενέκρινε ένα νέο στοχευμένο και προσωρινό μέτρο για τις τοποθετήσεις ανέργων κάτω των 50 ετών σε θέσεις εργασίας προσωρινής απασχόλησης κατά τη διάρκεια περιόδου 6 μηνών. Ο νόμος εφαρμόζεται αναδρομικά από τον Οκτώβριο του 2021 και έπαυσε να ισχύει στις 30 Ιουνίου 2022. Έως το τέλος του 2022 η **Πολωνία** (στο οικείο ΣΑΑ) αναμένεται να εκδώσει δύο βασικές νομικές πράξεις για την προώθηση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας. Πρώτον, ο νόμος για την απασχόληση υπηκόων τρίτων χωρών αναμένεται να μειώσει τα διοικητικά εμπόδια στην απασχόληση των υπηκόων τρίτων χωρών και να απλουστεύσει τη διαδικασία σύναψης ορισμένων συμβάσεων εργασίας. Δεύτερον, με τον νέο νόμο για την εργασιακή δραστηριότητα θα ληφθούν, μεταξύ άλλων, μέτρα που θα διευκολύνουν την επιστροφή των γονέων στην αγορά εργασίας μετά την άδειά τους.

Επιπλέον, υπάρχουν παραδείγματα στοχευμένων μέτρων που προτείνονται από τα κράτη μέλη για τη διευκόλυνση των μεταβάσεων εργασίας και την ενίσχυση του στοιχείου της συμμετοχής τους στην αγορά εργασίας, σύμφωνα με την αρχή 4 του πυλώνα (σχετικά με την ενεργό στήριξη της απασχόλησης). Τον Ιούνιο του 2022 το **Βέλγιο** εισήγαγε μια διαδικασία που ονομάζεται «πορείες μετάβασης», ώστε να επιτρέψει σε εργαζόμενους που έχουν λάβει ειδοποίηση καταγγελίας να εργαστούν για άλλον εργοδότη, προκειμένου να εξομαλυνθεί περαιτέρω η μετάβαση. Αυτό συντονίζεται από την περιφερειακή υπηρεσία απασχόλησης και βασίζεται σε συμφωνία μεταξύ δύο επιχειρήσεων που τη χρησιμοποιούν. Κατά τη διάρκεια της μετάβασης, το κόστος εργασίας μετακυλίεται (εν όλω ή εν μέρει) στον νέο εργοδότη και, στο τέλος της διαδικασίας, ο εργαζόμενος πρέπει να προσληφθεί με σύμβαση αορίστου χρόνου. Το **Βέλγιο** ενέκρινε επίσης ένα μέτρο στήριξης των εργαζομένων που απολύθηκαν με περίοδο προειδοποίησης τουλάχιστον 30 εβδομάδων. Οι απολυμένοι εργαζόμενοι που πληρούν τα κριτήρια έχουν το δικαίωμα να διαθέσουν το ένα τρίτο της περιόδου προειδοποίησης (δηλαδή 10 εβδομάδες) σε δραστηριότητες που αυξάνουν την απασχολησιμότητά τους. Το εν λόγω μέτρο συνοδεύεται από την αποζημίωση απόλυσης την οποία δικαιούνται οι εργαζόμενοι.

Τα υφιστάμενα ή προσφάτως ανεπτυγμένα συστήματα ΕΠΑΕ συμβάλλουν επίσης στη στήριξη της ένταξης των εκτοπισθέντων από την Ουκρανία στην αγορά εργασίας. Τα περισσότερα κράτη μέλη βασίζονται είτε στις υφιστάμενες ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας (ΕΠΑΕ) που είναι διαθέσιμες σε υπηκόους χωρών, είτε σε προγράμματα που αναπτύχθηκαν μετά τη μεταναστευτική και προσφυγική κρίση (2015-2016) για τη στήριξη των ατόμων που προσπαθούν να ξεφύγουν από τον πόλεμο στην Ουκρανία. Στο πλαίσιο των υφιστάμενων συστημάτων ΕΠΑΕ, η μεγάλη πλειονότητα των χωρών της ΕΕ έχουν παράσχει συμβουλές και επαγγελματικό προσανατολισμό, ενώ άλλες συνέδεσαν τις δράσεις αυτές με οικονομικά κίνητρα στους εργοδότες για την πρόσληψη εκτοπισθέντων, την παροχή κατάρτισης στον χώρο εργασίας ή τη δρομολόγηση έργων για την προώθηση της επιχειρηματικότητας (βλ. επίσης σημεία 2.1.2)[177]. Ωστόσο, ο αριθμός των εκτοπισθέντων από την Ουκρανία που έχουν συμμετάσχει σε κατάρτιση (εξαιρουμένης της γλωσσικής κατάρτισης) ήταν χαμηλός. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί από τον χαμηλό αριθμό εγγραφών στις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης. Για παράδειγμα, στην **Αυστρία** και τη **Γαλλία** μόνο 1 216 και 1 700 από τους 6 300 και 3 200 Ουκρανούς που είναι εγγεγραμμένοι σε εθνικές δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης, αντίστοιχα, συμμετείχαν σε προγράμματα κατάρτισης (βλ. επίσης σημείο 2.3.1). Άλλα παραδείγματα στοχευμένων ΕΠΑΕ για εκτοπισθέντα άτομα από την Ουκρανία παρατηρήθηκαν στην **Εσθονία**, η οποία ανέπτυξε ειδικές υπηρεσίες παροχής συμβουλών επαγγελματικού προσανατολισμού για εκτοπισθέντες από την Ουκρανία, ενώ η **Πολωνία** ενέκρινε ειδική στήριξη μέσω υλικών και χρηματοδοτικών παροχών για Ουκρανούς καλλιτέχνες και συγγραφείς που ασκούσαν τις δραστηριότητές τους στην **Πολωνία** (βλ. σημείο 2.2.2)[178].

Τα κράτη μέλη επικαιροποίησαν το κανονιστικό πλαίσιο των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης για να εξασφαλίσουν την ικανότητα και την αποτελεσματικότητά τους, μεταξύ άλλων στο πλαίσιο της συνεργασίας τους με τις κοινωνικές υπηρεσίες και τα ενδιαφερόμενα μέρη. Τον Ιούλιο του 2021 το **Βέλγιο** (περιφέρεια της Φλάνδρας) δρομολόγησε σχέδιο δράσης για τη βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των περιφερειακών δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης και των ιδιωτικών εταίρων. Το σχέδιο αποσκοπεί στην ενίσχυση της διαφάνειας όσον αφορά την εξωτερική ανάθεση, στη βελτίωση του σχεδιασμού και στην καλύτερη παρακολούθηση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών μέσω ενισχυμένων αξιολογήσεων και πρακτικών διαχείρισης δεδομένων. Τον Ιούλιο του 2021 η **Ιρλανδία** επικαιροποίησε τη στρατηγική της όσον αφορά τις διόδους προς την εργασία για την περίοδο 2021-2025. Το νέο πλαίσιο επιδιώκει να ενισχύσει τις ιρλανδικές δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης (*Intreo*) αναπτύσσοντας τον προϋπολογισμό, τις ικανότητες και την προσέγγισή τους με επίκεντρο τον πελάτη. Με τη στήριξη του ΜΑΑ, περιλαμβάνει πρόγραμμα τοποθέτησης σε θέσεις εργασίας, ενώ το ΕΚΤ στηρίζει το επίδομα Jobsplus και το επίδομα επιστροφής στην εργασία. Τον Νοέμβριο του 2021 το **Βέλγιο** (περιφέρεια της Βαλονίας) ενέκρινε μια νέα μεταρρύθμιση των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης (*TIM*) με σκοπό την παροχή πιο εξατομικευμένης και ολοκληρωμένης στήριξης σε ευάλωτα άτομα που αναζητούν εργασία και την ανάπτυξη ειδικής διόδου προς την απασχόληση για άτομα με αναπηρία ή που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση (στο οικείο ΣΑΑ). Η νέα μεταρρύθμιση

[177] Ευρωπαϊκή Αρχή Εργασίας (2022), *Overview of national measures adopted to respond to the Ukrainian crisis with regard to employment and social security having a potential impact on the EU labour mobility* (Επισκόπηση των εθνικών μέτρων που θεσπίστηκαν για την αντιμετώπιση της ουκρανικής κρίσης όσον αφορά την απασχόληση και την κοινωνική ασφάλιση με δυνητικό αντίκτυπο στην κινητικότητα του εργατικού δυναμικού της ΕΕ), Δελτία χωρών. ELA/2022/RS/047/ELA.323/June 2022.

[178] Eurofound (2022): *In-kind support and financial support for Ukrainian artists, measure PL-2022-9/2327 (measures in Poland)* [Υλική και χρηματοδοτική στήριξη για Ουκρανούς καλλιτέχνες, μέτρο PL-2022-9/2327 (μέτρα στην Πολωνία)], EU PolicyWatch, Δουβλίνο.

προετοιμάζει επίσης το έδαφος για να βελτιστοποιηθεί η συνεργασία μεταξύ της δημόσιας υπηρεσίας απασχόλησης της Βαλονίας (*Forem*) και να στηριχθούν οι εταίροι. Τον Δεκέμβριο του 2021 η **Ισπανία** (στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ) θέσπισε τη στρατηγική ενεργοποίησης της απασχόλησης για την περίοδο 2021-2024. Το νέο αυτό πλαίσιο αποσκοπεί στον εκσυγχρονισμό της εφαρμογής ενεργητικών πολιτικών για την αγορά εργασίας από τις ΔΥΑ, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης ατομικών διόδων, της δημιουργίας υπηρεσίας μίας στάσης για τους νέους και του ενισχυμένου συντονισμού μεταξύ απασχόλησης, κοινωνικών υπηρεσιών, περιφερειακών διοικήσεων και ιδιωτικού τομέα. Από την άλλη πλευρά, στο πλαίσιο της υλοποίησης του ΣΑΑ, η **Ισπανία** σχεδιάζει να μεταρρυθμίσει, πριν από το τέλος του 2022, την εργατική νομοθεσία για την επικαιροποίηση των ενεργητικών πολιτικών για την αγορά εργασίας, συμπεριλαμβανομένων της δομής διακυβέρνησής της και των μηχανισμών συντονισμού σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Τον Δεκέμβριο του 2021 η **Σουηδία** ενέκρινε νέο μέτρο με στόχο να ενισχύσει την υλοποίηση πολιτικών ενεργοποίησης στον τομέα των δεξιοτήτων από τις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης (βλ. επίσης σημείο 2.2.2), με τη χαρτογράφηση των αναγκών σε ικανότητες σε σύνδεση με τον ιδιωτικό τομέα. Τον Απρίλιο του 2022 το **Βέλγιο** (περιφέρεια της Φλάνδρας) θέσπισε νέο μέτρο για την ενίσχυση του συντονιστικού ρόλου των τοπικών αρχών στην ενεργοποίηση των ατόμων που αναζητούν εργασία και των μη ενεργών ατόμων, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής οικονομίας (βλ. σημείο 2.1.2). Τον Απρίλιο του 2022 η **Ελλάδα** θέσπισε νέο νόμο για την αναδιάρθρωση της δημόσιας υπηρεσίας απασχόλησης (από *ΟΑΕΔ* σε *ΔΥΠΑ*), μεταξύ άλλων με τη δημιουργία ενός Συμβουλίου Κοινωνικών Εταίρων και ενός λογαριασμού επαγγελματικής κατάρτισης που δημιουργήθηκε από τους κοινωνικούς εταίρους και τελεί υπό τη διαχείριση νομικού προσώπου. Οι νέες ρυθμίσεις αναμένεται να οδηγήσουν σε ταχύτερη και πιο ευέλικτη παροχή στήριξης της ενεργοποίησης. Τον Μάιο του 2022 στο πλαίσιο της δέσμευσής της για το οικείο ΣΑΑ, η **Λιθουανία** θέσπισε νέα μέτρα για την καλύτερη επιχειρησιακή λειτουργία των υφιστάμενων υπηρεσιών απασχόλησης μέσω ψηφιακών εργαλείων και την εξασφάλιση πιο συστηματικού προσανατολισμού προς τον πελάτη. Το εν λόγω μέτρο περιλαμβάνει την αναθεώρηση των μεθόδων εργασίας και την αυτοματοποίηση των βασικών διαδικασιών για την υποστήριξη της παροχής περισσότερο εξατομικευμένων και ολοκληρωμένων υπηρεσιών σε άτομα που αναζητούν εργασία. Τον Μάιο του 2022 άρχισε να ισχύει στη **Φινλανδία** ο νόμος για τις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης και τις επιχειρηματικές υπηρεσίες που διέπουν το σκανδιναβικό μοντέλο υπηρεσιών απασχόλησης για άτομα που αναζητούν εργασία. Στόχος είναι να ενισχυθεί η παροχή πιο εξατομικευμένων και ολοκληρωμένων υπηρεσιών σε άτομα που αναζητούν εργασία. Η μεταρρύθμιση αναμένεται να στηρίξει την ένταξη περίπου 10 000 ατόμων στην απασχόληση. Οι επιπτώσεις στην απασχόληση αναμένεται να υλοποιηθούν πλήρως μετά το 2025.

Ορισμένα κράτη μέλη χορηγούν πιο γενναιόδωρες παροχές ανεργίας, μεταξύ άλλων ως αντίδραση στις τρέχουσες πληθωριστικές πιέσεις. Προκειμένου να περιορίσει τον αντίκτυπο της αύξησης των τιμών, η **Αυστρία** επιδιώκει την προσαρμογή των παροχών ανεργίας της σε ετήσια βάση. Στην **Εσθονία**, τόσο οι παροχές ασφάλισης ανεργίας όσο και το επίδομα ανεργίας αυξήθηκαν το 2022. Ομοίως, η **Ιταλία** διεύρυνε τη γενναιοδωρία και παρέτεινε τον χρονικό ορίζοντα του συστήματος παροχών ανεργίας. Στην **Ισπανία**, στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ, αναμένεται μεταρρύθμιση για να αντιμετωπιστούν τα κενά κάλυψης όσον αφορά την προστασία κατά της ανεργίας και ο κατακερματισμός της προστασίας κατά της ανεργίας, έως το τέλος του 2022. Επιπλέον, έχει διευκολυνθεί η μετάβαση στην κοινωνική προστασία για τους δικαιούχους που δεν επιστρέφουν στην εργασία και βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση. Στη **Δανία**, τόσο οι απαιτήσεις γενναιοδωρίας όσο και οι απαιτήσεις επιλεξιμότητας έχουν αυξηθεί, με αποτέλεσμα να προσφέρονται υψηλότερες παροχές ανεργίας κατά τους τρεις πρώτους μήνες ανεργίας. Από

την άλλη πλευρά, οι απαιτήσεις για τη λήψη παροχών έγιναν αυστηρότερες για όσους αποφοίτησαν πρόσφατα. Στην περίπτωση αυτήν, η μέγιστη περίοδος παροχών των αποφοίτων θα μειωθεί από δύο σε ένα έτος και, σε περίπτωση που δεν βρουν εργασία εντός τριών μηνών από την αποφοίτησή τους, οι παροχές τους θα μειωθούν. Τον Ιούλιο του 2021 η **Γαλλία** θέσπισε προσωρινό μέτρο για την παράταση του δικαιώματος σε παροχές ανεργίας των προσωρινά απασχολούμενων εργαζομένων στον τομέα του πολιτισμού (δηλαδή όσων υπάγονται στο νομικό καθεστώς των *«intermittents du spectacle»*) και πλήττονται ιδιαίτερα από την κρίση λόγω της νόσου COVID-19. Το μέτρο παρέμεινε σε ισχύ έως τον Δεκέμβριο του 2021. Το ΣΑΑ της **Μάλτας** περιλαμβάνει μελέτη με την οποία αξιολογείται η επάρκεια και η κάλυψη των παροχών ανεργίας και προτείνονται επιλογές πολιτικής για την επίτευξη καλύτερης επάρκειας και κάλυψης των παροχών, τόσο όσον αφορά τη διάρκεια όσο και την αποτελεσματική πρόσβαση, με παράλληλη ενίσχυση των κινήτρων για εργασία. Τον Απρίλιο του 2022 η **Ελλάδα** εισήγαγε νέες απαιτήσεις για την αναζήτηση εργασίας, οι οποίες ενθαρρύνουν τους ανέργους να αναζητούν ενεργά εργασία και να αποδέχονται προσφορές εργασίας εφόσον τους παρουσιάζονται.

Αρκετά κράτη μέλη θέσπισαν μέτρα για την ενίσχυση του κοινωνικού διαλόγου και τη στήριξη της συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων στη χάραξη πολιτικής, σύμφωνα με την αρχή 8 του πυλώνα. Για παράδειγμα, τον Ιούλιο του 2021 οι κοινωνικοί εταίροι και η κυβέρνηση της **Πορτογαλίας** υπέγραψαν τριμερή συμφωνία για τη βελτίωση των συστημάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, συμπεριλαμβανομένου κανονισμού για τη διακυβέρνηση (βλ. επίσης σημείο 2.2.2). Στην **Ισπανία**, οι κοινωνικοί εταίροι συμμετείχαν στον σχεδιασμό των σημαντικών μεταρρυθμίσεων της αγοράς εργασίας που πραγματοποιήθηκαν από το 2020. Τον Μάιο του 2022 οι κοινωνικοί εταίροι και η κυβέρνηση της **Εσθονίας** υπέγραψαν συμφωνία καλής θέλησης για τη μεταρρύθμιση των προτιμησιακών συνταξιοδοτικών καθεστώτων. Σε αυτήν τη βάση, ετοιμάζεται νέος κανονισμός για τις συντάξεις γήρατος και τις συντάξεις εν γένει. Στο πλαίσιο της υλοποίησης του ΣΑΑ, η **Ρουμανία** σχεδιάζει να θεσπίσει έως το τέλος του 2022 νέο νόμο για τον κοινωνικό διάλογο, ο οποίος θα συζητηθεί και θα συμφωνηθεί με τους κοινωνικούς εταίρους.

2.4 Κατευθυντήρια γραμμή 8: Προαγωγή των ίσων ευκαιριών για όλους, προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας

Το παρόν σημείο εξετάζει την εφαρμογή της κατευθυντήριας γραμμής 8 για την απασχόληση, σύμφωνα με την οποία συνιστάται στα κράτη μέλη να προωθήσουν τις ίσες ευκαιρίες για όλους, να προάγουν την κοινωνική ένταξη και να καταπολεμήσουν τη φτώχεια, σύμφωνα με τις αρχές του πυλώνα 2 (σχετικά με την ισότητα των φύλων), 3 (σχετικά με τις ίσες ευκαιρίες), 11 (σχετικά με τη φροντίδα και στήριξη των παιδιών), 12 (σχετικά με την κοινωνική προστασία), 14 (σχετικά με το ελάχιστο εισόδημα), 15 (σχετικά με το εισόδημα ηλικιωμένων και συντάξεις), 16 (σχετικά με την υγειονομική περίθαλψη), 17 (σχετικά με την ένταξη ατόμων με αναπηρία), 18 (σχετικά με την μακροχρόνια φροντίδα), 19 (σχετικά με τη στέγαση και βοήθεια για τους άστεγους) και 20 (σχετικά με την πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες). Στο σημείο 2.4.1 αναλύονται οι βασικοί δείκτες, ενώ στο σημείο 2.4.2 αναφέρονται τα μέτρα πολιτικής των κρατών μελών.

2.4.1 Βασικοί δείκτες

Το κατά κεφαλήν ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών (ΑΔΕΝ) αυξήθηκε συνολικά σε επίπεδο ΕΕ και στα περισσότερα κράτη μέλη το 2021, στο πλαίσιο της

ανάκαμψης μετά την πανδημία COVID-19. Η αυξήσεις που παρατηρήθηκαν ήταν μεγαλύτερες στη Λετονία και την Ουγγαρία, ενώ μικρότερες στη Μάλτα, την Τσεχία, την Εσθονία και τη Σλοβενία. Η μεγαλύτερη μείωση σημειώθηκε στη Δανία, ακολουθούμενη μόνον από τη Γερμανία και τη Λιθουανία. Όπως αναλύεται στα σημεία 1.2 και 2.1.1, οι εν λόγω μεταβολές αντικατοπτρίζουν το συνδυασμένο αποτέλεσμα της αύξησης των μισθών, καθώς και άλλες συνιστώσες του ΑΔΕΝ, όπως η σταδιακή κατάργηση των προσωρινών μέτρων στήριξης του εισοδήματος μετά την πανδημία και κατά τη διάρκεια της ανάκαμψης. Με βάση τις επιδόσεις του 2020 και του 2019, επισημαίνονται «κρίσιμες καταστάσεις» για την Ελλάδα, την Ιταλία, την Ισπανία, την Αυστρία και την Κύπρο[179]. Στο Βέλγιο, η αύξηση ήταν οριακή, με την τιμή του δείκτη να παραμένει κοντά στα επίπεδα του 2008 και τη χώρα να χαρακτηρίζεται με την ένδειξη «να δοθεί προσοχή».

Διάγραμμα 2.4.1: Το κατά κεφαλήν ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών (ΑΔΕΝ) παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό σταθερό σε όλα τα κράτη μέλη το 2021 [Placeholder until new data fully arrive]

Αύξηση του πραγματικού κατά κεφαλήν ακαθάριστου διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών (ΑΔΕΝ) (2008 = 100), επίπεδα του 2020 και μεταβολές σε σχέση με το προηγούμενο έτος (πρωταρχικός δείκτης του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων)

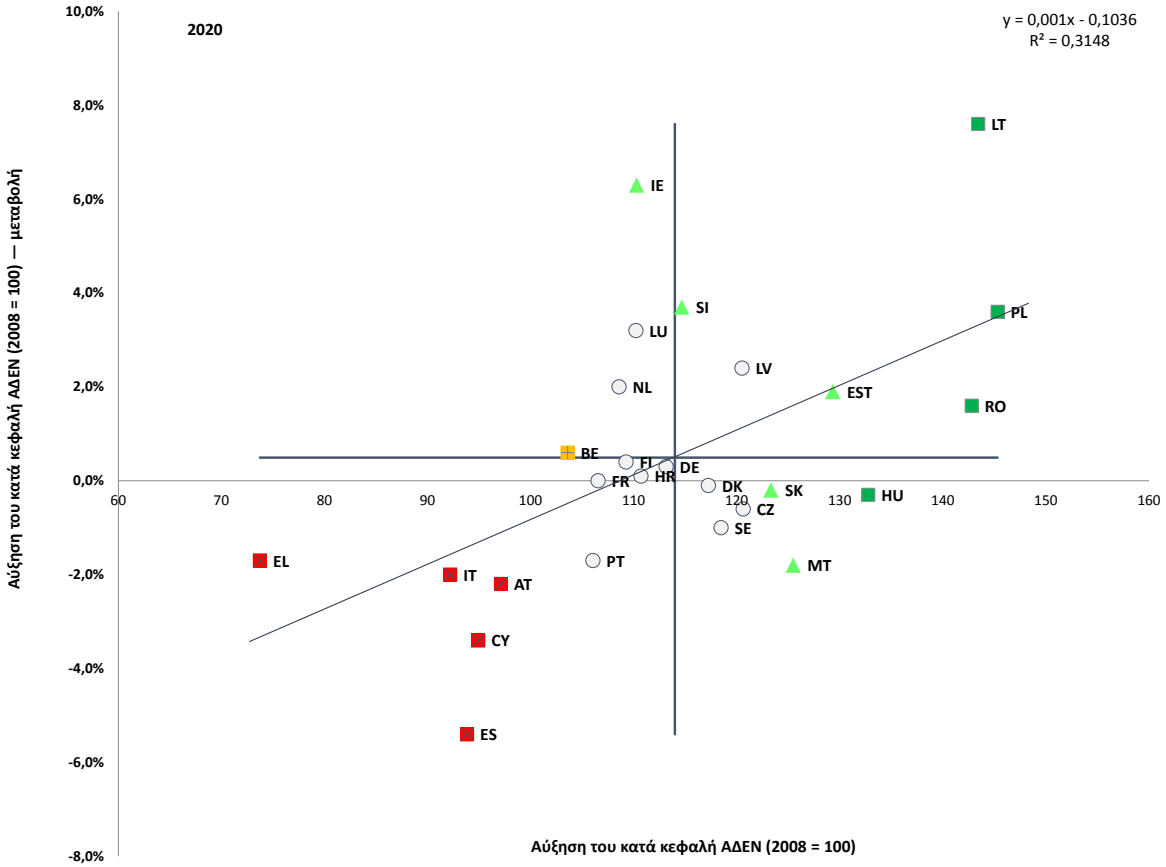

Σημείωση: Το σημείο τομής των αξόνων είναι ο μη σταθμισμένος μέσος όρος της ΕΕ. Το υπόμνημα παρουσιάζεται στο παράρτημα. Κατά την καταληκτική ημερομηνία συλλογής στοιχείων, δεν υπήρχαν στοιχεία για 14 κράτη μέλη και, ως εκ τούτου, το διάγραμμα αντικατοπτρίζει τα επίπεδα του 2020 και τις μεταβολές από το 2019 έως το 2020.
Πηγή: Eurostat [tepsr_wc310].

[179] Κατά την καταληκτική ημερομηνία συλλογής στοιχείων, υπήρχαν διαθέσιμα στοιχεία μόνο για 13 κράτη μέλη, στα οποία η εφαρμογή της μεθοδολογίας της ΚΕΑ θα οδηγούσε σε παρερμηνείες. Μέχρι να επικαιροποιηθούν περαιτέρω τα στοιχεία, χρησιμοποιείται η κατηγοριοποίηση από το προηγούμενο έτος.

Το ποσοστό των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού (AROPE) παρέμεινε γενικά σταθερό ή μειώθηκε στα περισσότερα κράτη μέλη το 2021, μολονότι με μεγάλες διαφορές μεταξύ των χωρών. Το 2021 η Ρουμανία, η Βουλγαρία, η Ελλάδα, η Ισπανία και η Λετονία είχαν τα υψηλότερα ποσοστά AROPE (34,4 %, 31,7 %, 28,3 %, 27,8 % και 26,1 %, αντίστοιχα). Η κατάσταση χαρακτηρίζεται ως «κρίσιμη» για την Ελλάδα, την Ισπανία και τη Λετονία, για τις οποίες οι σχετικά υψηλές τιμές επιδεινώνονται από μεγαλύτερη αύξηση κατά το 2021 σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ (κατά 0,9, 0,8 και 1 εκατοστιαίες μονάδες, αντίστοιχα) —βλ. διάγραμμα 2.4.2. Μεταξύ των κρατών μελών με υψηλότερα επίπεδα, η Ρουμανία και η Βουλγαρία κατέγραψαν μείωση (1,2 και 1,9 εκατοστιαίες μονάδες, αντίστοιχα). Η Πορτογαλία, το Λουξεμβούργο και η Ιταλία χαρακτηρίζονται με την ένδειξη «να δοθεί προσοχή» λόγω της σχετικά σημαντικής επιδείνωσης του δείκτη (κατά 2,4, 1,8 και 1,2 εκατοστιαίες μονάδες, αντίστοιχα), παρότι τα επίπεδα αντιστοιχούν περίπου ή προσεγγίζουν τον μέσο όρο της ΕΕ[180]. Μεταξύ των κρατών μελών με τα χαμηλότερα ποσοστά AROPE, η Σλοβακία διαθέτει σχετικά χαμηλό επίπεδο, αλλά σημείωσε σχετικά μεγάλη αύξηση το 2021, με αποτέλεσμα να χαρακτηρίζεται με την ένδειξη «καλή, αλλά να δοθεί προσοχή». Η Τσεχία, η Σλοβενία και η Φινλανδία συνέχισαν να σημειώνουν βελτίωση παράλληλα με τα χαμηλότερα επίπεδα, τα οποία τις κατατάσσουν με την ένδειξη «βέλτιστη επίδοση». Οι διαφορές στα ποσοστά AROPE είναι μεγάλες μεταξύ των ευρωπαϊκών περιφερειών, με μεγαλύτερο εύρος σε σχέση με τα ποσοστά μεταξύ των κρατών μελών. Τέτοιου είδους διαφορές μπορεί να εμφανίζονται εντός ενός κράτους μέλους, όπως η Ιταλία, η Ουγγαρία και η Πολωνία —βλ. διάγραμμα 8 στο παράρτημα 3. Συνολικά, αυτές οι μεταβολές των ποσοστών AROPE δεν φαίνεται να εμφανίζουν ούτε συγκλίνουσες ούτε αποκλίνουσες τάσεις. Η συνεχής αξιολόγηση των διανεμητικών επιπτώσεων των μεταρρυθμίσεων πολιτικής στο μέλλον θα είναι ζωτικής σημασίας προκειμένου να διασφαλιστεί ότι τα νέα μέτρα και οι μεταρρυθμίσεις συμβάλλουν στην περαιτέρω μείωση της φτώχειας και, ως εκ τούτου, στην επίτευξη του πρωταρχικού στόχου της ΕΕ για έξοδο τουλάχιστον 15 εκατομμυρίων ατόμων από τη φτώχεια έως το 2030[181].

[180] Υπάρχει διακοπή στη χρονολογική σειρά για τον δείκτη αυτόν για το Λουξεμβούργο το 2021.

[181] Για τον σκοπό αυτόν, η Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση σχετικά με τη βελτίωση της εκτίμησης των διανεμητικών επιπτώσεων των πολιτικών των κρατών μελών [COM(2022) 494 final].

Διάγραμμα 2.4.2: Το ποσοστό των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού παρέμεινε συνολικά σταθερό το 2021 και μάλιστα μειώθηκε σε αρκετά κράτη μέλη, ωστόσο εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές διαφορές

Ποσοστό του πληθυσμού που αντιμετωπίζει κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού (ως %), επίπεδα 2021 και μεταβολές από το προηγούμενο έτος (πρωταρχικός δείκτης του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων)

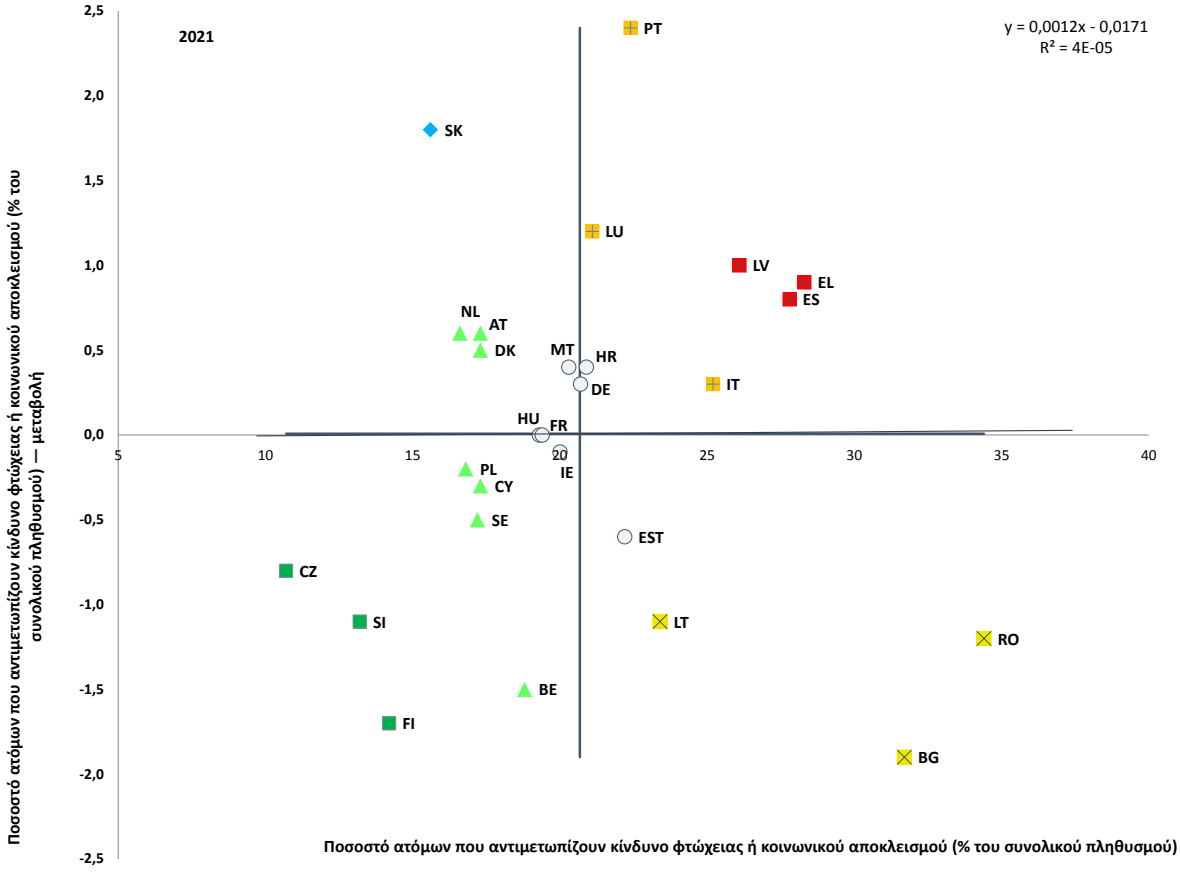

Σημείωση: Το σημείο τομής των αξόνων είναι ο μη σταθμισμένος μέσος όρος της ΕΕ. Το υπόμνημα παρουσιάζεται στο παράρτημα. Τα στοιχεία για την IT και την PL είναι προσωρινά. Διακοπή στη σειρά για το LU.

Πηγή: Eurostat [ilc_peps01n], EU-SILC.

Παρά την πίεση που έχει ασκηθεί σε πολλούς από την κρίση λόγω της νόσου COVID-19 σε ολόκληρη την ΕΕ, η αποτελεσματική δράση σε επίπεδο κρατών μελών και ΕΕ, με τη στήριξη και των χρηματοδοτικών εργαλείων της ΕΕ, επέτρεψε την πρόληψη της συνολικής αύξησης της φτώχειας, της σοβαρής υλικής και κοινωνικής στέρησης, καθώς και του ποσοστού των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά (οιονεί) ανέργων. Το ποσοστό των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας (AROP) παρέμεινε σταθερό ή μειώθηκε στα περισσότερα κράτη μέλη το 2021 (με βάση τα εισοδήματα του 2020). Η Τσεχία είχε το χαμηλότερο ποσοστό, ακολουθούμενη από τη Φινλανδία και τη Σλοβενία, καταγράφοντας όλες τους μειώσεις του δείκτη (κατά 0,9, 1,4 και 0,7 εκατοστιαίες μονάδες, σε 8,6 %, 10,8 % και 11,7 % το 2021, αντίστοιχα) —βλ. άνω τμήμα του διαγράμματος 2.4.3. Τα υψηλότερα ποσοστά καταγράφηκαν στη Λετονία, τη Ρουμανία και τη Βουλγαρία (23,4 %, 22,6 % και 22,1 % το 2021, αντίστοιχα). Σύμφωνα με τις ταχείες εκτιμήσεις της Eurostat σχετικά με τα εισοδήματα του 2021, το ποσοστό AROP παρέμεινε σταθερό για την πλειονότητα των κρατών μελών σε σύγκριση με το 2020. Αυξήσεις, σε σύγκριση με το εισοδηματικό έτος 2020 αναφέρθηκαν για την Τσεχία, τη Σλοβενία και την Κροατία, ενώ ο δείκτης εκτιμήθηκε

ότι υποχώρησε στην Ισπανία, τη Σουηδία και την Αυστρία, καθώς και, σε μεγαλύτερο βαθμό, στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία[182]. Το ποσοστό του πληθυσμού σε σοβαρή υλική και κοινωνική στέρηση το 2021 διέφερε σημαντικά στην ΕΕ, από 1,1 % στη Φινλανδία έως 23,1 % στη Ρουμανία. Οι τιμές των δεικτών μειώθηκαν σε σχέση με το προηγούμενο έτος σε όλα τα κράτη μέλη εκτός από πέντε (Σλοβακία, Λουξεμβούργο, Πορτογαλία, Μάλτα και Πολωνία με αυξήσεις κατά 1,2 εκατοστιαίες μονάδες, 0,7 εκατοστιαίες μονάδες, 0,6 εκατοστιαίες μονάδες και 0,3 εκατοστιαίες μονάδες στα δύο τελευταία). Παρά τις μεγάλες μειώσεις, παρατηρούνται υψηλές τιμές για τη Ρουμανία, τη Βουλγαρία, την Ελλάδα και την Ουγγαρία (23,1 %, 19,1 %, 13,9 % και 10,2 %) —βλ. το μεσαίο τμήμα του διαγράμματος 2.4.3. Το ποσοστό των ατόμων που ζούσαν σε νοικοκυριά (οιονεί) ανέργων το 2021 (με βάση την κατάσταση κατά το προηγούμενο ημερολογιακό έτος) αποτύπωνε εν μέρει τις αρνητικές επιπτώσεις της κρίσης λόγω της νόσου COVID-19 στην απασχόληση, αυξανόμενο κατά τουλάχιστον 1 εκατοστιαία μονάδα ή περισσότερο σε επτά κράτη μέλη (Ισπανία, Ιρλανδία, Αυστρία, Τσεχία, Γερμανία, Γαλλία και Σουηδία) —βλ. κάτω μέρος του διαγράμματος 2.4.3. Στα κράτη μέλη με σημαντικές προκλήσεις (ποσοστά άνω του 10 %) περιλαμβάνονταν χώρες όπως η Ιρλανδία, η Ελλάδα, το Βέλγιο, η Ισπανία, η Ιταλία και η Γαλλία. Ωστόσο, οι τιμές των περισσότερων κρατών μελών παρέμειναν σταθερές ή σημείωσαν ακόμα και ελαφρά μείωση και, ως εκ τούτου, αντικατοπτρίζουν τις προσπάθειες πολιτικής για την πρόληψη της απώλειας θέσεων εργασίας στο πλαίσιο της πανδημίας. Αξιοσημείωτες θετικές εξελίξεις παρατηρήθηκαν ιδίως στη Φινλανδία, το Λουξεμβούργο[183] και τη Ρουμανία (με μείωση κατά 1,7, 1,6 και 1,2 εκατοστιαίες μονάδες, αντίστοιχα), με απόδοση σε επίπεδα χαμηλότερα ή γύρω από τον μέσο όρο της ΕΕ.

[182] Οι ταχείες εκτιμήσεις δημοσιεύθηκαν τον Αύγουστο του 2022 και είναι διαθέσιμες στον ιστότοπο της Eurostat. Πρόσβαση στις 29 Αυγούστου 2022. Εξετάζονται μόνο στατιστικά σημαντικές αλλαγές. Δεν υπάρχουν διαθέσιμες εκτιμήσεις για το Βέλγιο, τη Γαλλία, την Ιρλανδία και την Πορτογαλία και λείπουν οι κατανομές ανά ηλικιακές ομάδες για μεγαλύτερο αριθμό χωρών.

[183] Υπάρχει διακοπή στη χρονολογική σειρά στα στοιχεία του 2021 του Λουξεμβούργου.

Διάγραμμα 2.4.3: Οι βελτιώσεις από το 2015 στις συνιστώσες AROPE διατηρήθηκαν και κατά τη διάρκεια της κρίσης λόγω της νόσου COVID-19 για όλα σχεδόν τα κράτη μέλη

Συνιστώσες του πρωταρχικού δείκτη του ποσοστού κινδύνου φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού (ως %, 2015, 2020, 2021)

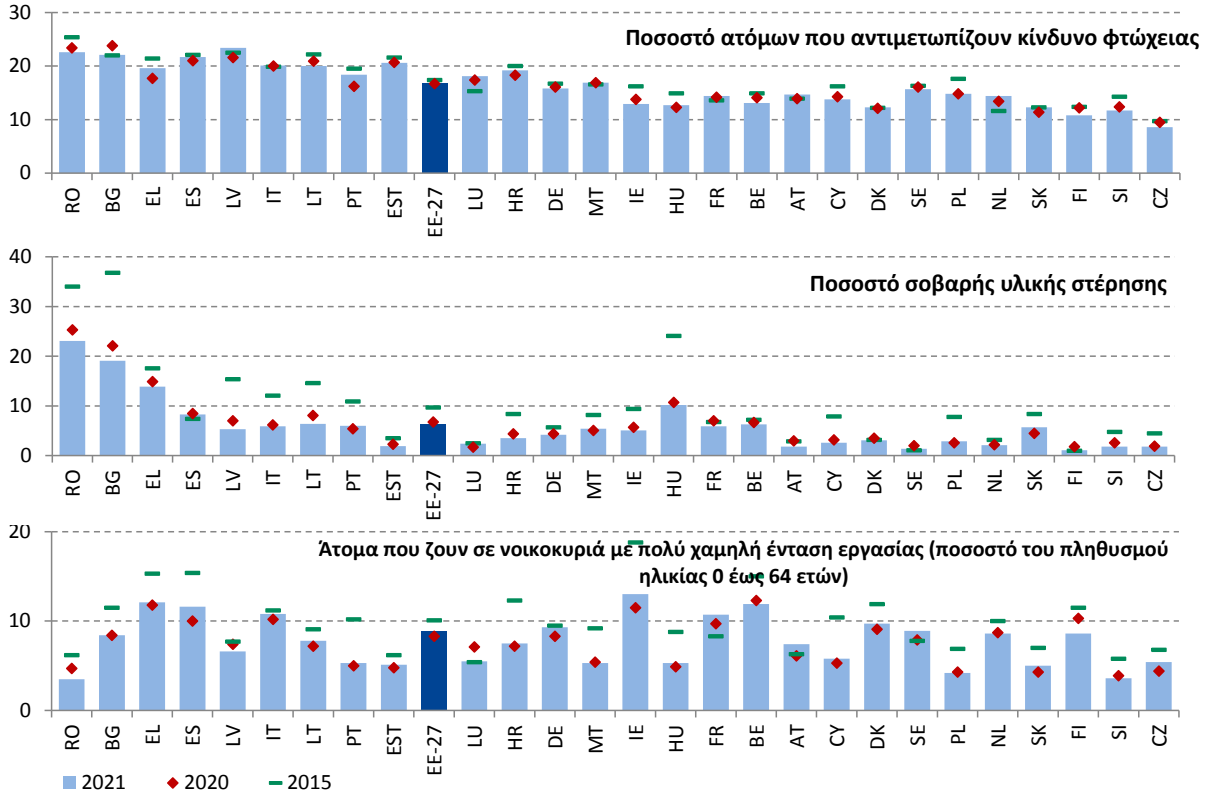

Σημείωση: οι δείκτες ταξινομούνται με βάση τον δείκτη AROPE για το 2021. Τα στοιχεία για την IT και την PL είναι προσωρινά. Διακοπή στη σειρά για το LU.

Πηγή: Eurostat [tessi010], [tepsr_lm420], [tepsr_lm430], EU-SILC.

Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού για τα παιδιά παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό σταθερό το 2021, με μεγάλες ακόμη διαφορές και ενδείξεις απόκλισης μεταξύ των κρατών μελών. Έως το 2021 ο μέσος όρος της ΕΕ αυξήθηκε μόνον οριακά (κατά 0,4 εκατοστιαίες μονάδες σε 24,4 %). Η Σλοβενία, η Φινλανδία, η Τσεχία, η Δανία και οι Κάτω Χώρες είχαν τα χαμηλότερα ποσοστά, έπειτα από μείωση ή ελαφρά αύξηση σε σύγκριση με το 2020. Από την άλλη πλευρά, η Ρουμανία, η Ισπανία, η Βουλγαρία, η Ελλάδα, η Ιταλία και το Λουξεμβούργο είχαν τα υψηλότερα ποσοστά κινδύνου φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού για τα παιδιά το 2021, με όλα (εκτός από τη Βουλγαρία, χάρη στη σημαντική βελτίωση που καταγράφηκε) να επισημαίνουν ότι βρίσκονται σε «κρίσιμες καταστάσεις» με επιδεινούμενες αξίες[184]. Σχετικά μεγάλες αυξήσεις, παρά τα σχετικά χαμηλότερα επίπεδα το 2020, καταγράφηκαν στην Ουγγαρία, τη Σλοβακία, τη Γερμανία και την Πορτογαλία (1,5 εκατοστιαίες μονάδες, 1,3 εκατοστιαίες μονάδες, 1,2 εκατοστιαίες μονάδες και 1 εκατοστιαία μονάδα, αντίστοιχα). Οι μεγαλύτερες μειώσεις στο ποσοστό AROP για τα παιδιά μεταξύ 2020 και 2021 (με βάση τα εισοδήματα του 2019 και του 2020, αντίστοιχα) καταγράφηκαν στη Βουλγαρία, τη Λιθουανία και τη Φινλανδία (4,1, 2,8 και 2,5 εκατοστιαίες μονάδες, αντίστοιχα), ενώ στον αντίποδα, το Λουξεμβούργο[185] κατέγραψε

[184] Υπάρχει διακοπή στη χρονολογική σειρά στα στοιχεία του 2021 του Λουξεμβούργου.
[185] Υπάρχει διακοπή στη χρονολογική σειρά στα στοιχεία του 2021 του Λουξεμβούργου.

αύξηση κατά 4,7 εκατοστιαίες μονάδες, ακολουθούμενη από την Ελλάδα (2,8 εκατοστιαίες μονάδες) και την Ουγγαρία (2,4 εκατοστιαίες μονάδες)[186]. Οι ταχείες εκτιμήσεις της Eurostat (όσον αφορά τα εισοδήματα του 2021) δείχνουν συνολική σταθερότητα του δείκτη σε σύγκριση με το 2020 για την πλειονότητα των χωρών και μείωση για την Ελλάδα, την Ισπανία και την Ιταλία και, σε μεγαλύτερο βαθμό, για τη Λετονία και τη Σουηδία[187]. Το ποσοστό των παιδιών σε σοβαρή υλική και κοινωνική στέρηση μειώθηκε σε 19 κράτη μέλη, με πιο απότομη μείωση σε έξι από αυτά, και ιδίως στη Βουλγαρία (κατά 4,8 εκατοστιαίες μονάδες), η οποία, ωστόσο, παραμένει μεταξύ εκείνων με τα υψηλότερα ποσοστά, μαζί με τη Ρουμανία (20 % και 28,2 %, αντίστοιχα)[188]. Το ποσοστό των παιδιών που ζουν σε νοικοκυριά (οιονεί) ανέργων αυξήθηκε κατά περισσότερο από το ήμισυ (κατά 2,3 εκατοστιαίες μονάδες από 4,1 %) στην Τσεχία, ενώ μειώθηκε σχεδόν κατά το ήμισυ (κατά 2,5 εκατοστιαίες μονάδες από 5,7 %) στη Ρουμανία, με αμφότερες τις χώρες να παραμένουν κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ[189]. Η Ιρλανδία, η Γαλλία, η Γερμανία και η Βουλγαρία είχαν τα υψηλότερα ποσοστά (άνω του 10 %), και όλες τους (εκτός από τη Βουλγαρία) σημείωσαν επίσης ελαφρά αύξηση.

Τα παιδιά που μεγαλώνουν σε συνθήκες φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού είναι λιγότερο πιθανό να παρουσιάσουν καλές σχολικές επιδόσεις, να έχουν καλή υγεία και να αξιοποιήσουν πλήρως τις δυνατότητές τους σε μεταγενέστερα στάδια της ζωής τους, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής στις αγορές εργασίας και στην κοινωνία. Το πλαίσιο συγκριτικής αξιολόγησης για τη φροντίδα και στήριξη των παιδιών βασίζεται σε διάφορους δείκτες ώστε να αξιολογείται η κατάσταση των παιδιών σε όλα τα κράτη μέλη[190]. Το 2021 το ποσοστό διαρκούς φτώχειας παρέμεινε συνολικά σταθερό και υψηλότερο μεταξύ των παιδιών από ό,τι για τον υπόλοιπο πληθυσμό (11,9 % έναντι 10,7 %)[191]. Σύμφωνα με τα στοιχεία του 2021 (με βάση τα επίπεδα εισοδήματος του 2020), ο αντίκτυπος των κοινωνικών μεταβιβάσεων στην παιδική φτώχεια παρέμεινε σημαντικά χαμηλότερος από τον μέσο όρο της ΕΕ σε ορισμένα κράτη μέλη, όπως η Ελλάδα, η Πορτογαλία, η Ισπανία, η Μάλτα, η Βουλγαρία, η Ρουμανία και η Ουγγαρία, κατά το πρώτο έτος της πανδημίας[192].

[186] Βλ. πίνακα της Eurostat [ilc_li02].
[187] Βλ. τους υπολογισμούς της Eurostat που είναι διαθέσιμοι στο διαδίκτυο.
[188] Βλ. πίνακα της Eurostat [ilc_mdsd11].
[189] Βλ. πίνακα της Eurostat [ilc_lvhl11n].
[190] Το σχετικό ενημερωτικό σημείωμα για την υποομάδα δείκτη ΕΚΠ είναι διαθέσιμο σε αυτόν τον σύνδεσμο.
[191] Eurostat [ilc_li21], EU-SILC.
[192] Δεν διατίθεται ως επίσημος δείκτης της Eurostat, αλλά μπορεί να υπολογιστεί από το ποσοστό AROP για τα παιδιά μετά και πριν από τις μεταβιβάσεις. Οι κοινωνικές μεταβιβάσεις σε είδος, συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, της δωρεάν προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας, της εκπαίδευσης και της υγειονομικής περίθαλψης, δεν λαμβάνονται υπόψη στην παρούσα ανάλυση.

Διάγραμμα 2.4.4: Το ποσοστό των παιδιών που αντιμετώπιζαν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού ήταν συνολικά σταθερό παρά την κρίση λόγω της νόσου COVID-19, με ορισμένες αποκλίσεις μεταξύ των κρατών μελών

Ποσοστό των παιδιών (άτομα ηλικίας έως και 17 ετών) που αντιμετωπίζει κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού (%), επίπεδα 2021 και μεταβολές από το προηγούμενο έτος (πρωταρχικός δείκτης του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων)

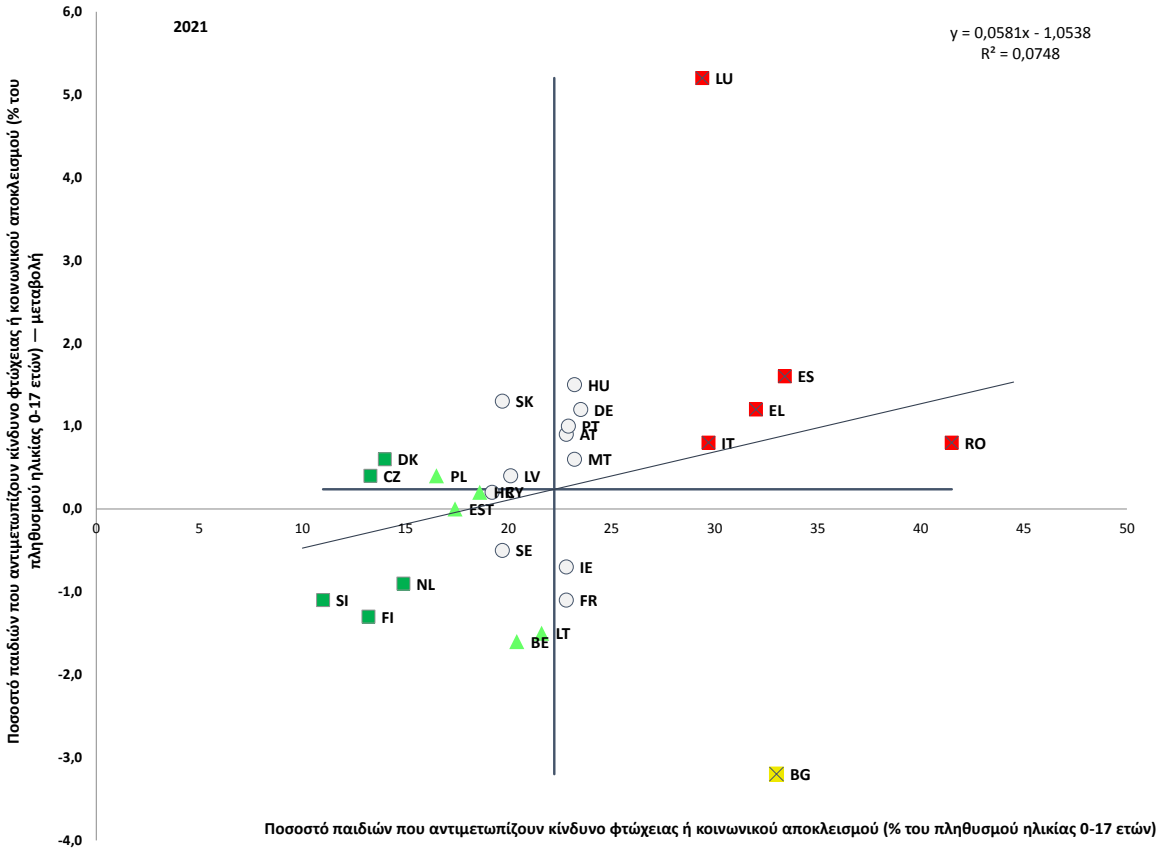

Σημείωση: Το σημείο τομής των αξόνων είναι ο μη σταθμισμένος μέσος όρος της ΕΕ. Το υπόμνημα παρουσιάζεται στο παράρτημα. Τα στοιχεία για την IT και την PL είναι προσωρινά. Διακοπή στη σειρά για το LU.

Πηγή: Eurostat [tepsr_lm412], EU-SILC.

Το βάθος της φτώχειας[193] παρέμεινε γενικά σταθερό ή μειώθηκε στη μεγάλη πλειονότητα των κρατών μελών το 2021, τόσο για τον συνολικό πληθυσμό όσο και για τα παιδιά. Το σχετικό χάσμα κινδύνου φτώχειας το 2021 (με βάση τα εισοδήματα του 2020) ήταν κατά μέσο όρο 24,4 % στην ΕΕ. Το χάσμα ήταν μεγαλύτερο στην Ισπανία, την Ουγγαρία, την Ιταλία, τη Λετονία, την Κροατία, την Ελλάδα (δηλαδή τα κράτη μέλη στα οποία παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό σταθερό ή ελαφρώς μειωμένο), την Πορτογαλία (όπου αυξήθηκε ελαφρά) και τη Βουλγαρία (που είναι το κράτος μέλος με τη μεγαλύτερη μείωση —3,1 εκατοστιαίες μονάδες) —βλ. διάγραμμα 2.4.5. Το χάσμα ήταν το μεγαλύτερο στη Ρουμανία (37,7 %), η οποία είναι επίσης το μόνο κράτος μέλος που κατέγραψε μεγάλη αύξηση (κατά 5,8 εκατοστιαίες μονάδες) κατά τη διάρκεια της έξαρσης της νόσου COVID-

[193] Ο εν λόγω δείκτης, γνωστός επίσης ως χάσμα διάμεσου εισοδήματος ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας, υπολογίζεται ως η διαφορά μεταξύ του διάμεσου ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος των ατόμων που βρίσκονται κάτω από το όριο κινδύνου φτώχειας και του ορίου κινδύνου φτώχειας, εκφρασμένη ως ποσοστό του ορίου κινδύνου φτώχειας (σημείο διαχωρισμού: 60 % του εθνικού διάμεσου ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος). Πηγή: Glossary: Relative median at-risk-of-poverty gap (Γλωσσάριο: σχετικό χάσμα διάμεσου εισοδήματος ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας).

19. Η κατάσταση μεταξύ των κρατών μελών είναι σε μεγάλο βαθμό παρόμοια όταν εξετάζονται μόνο τα παιδιά, παρότι με λίγες διαφορές και συνολικά μεγαλύτερες αποκλίσεις μεταξύ των κρατών μελών ανάμεσα στο 2020 και το 2021. Για παράδειγμα, το χάσμα φτώχειας για τα παιδιά παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό σταθερό στη Ρουμανία, μολονότι παραμένει το υψηλότερο στην ΕΕ (39,3 %), ενώ αυξήθηκε σημαντικά στις Κάτω Χώρες (8,3 εκατοστιαίες μονάδες) και μειώθηκε σημαντικά στην Ουγγαρία (11,6 εκατοστιαίες μονάδες). Η φτώχεια είναι βαθύτερη μεταξύ των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά (οιονεί) ανέργων[194], περίπου 36 % στην ΕΕ σύμφωνα με τα στοιχεία του 2021 (με βάση τα εισοδήματα του 2020) για τον πληθυσμό ηλικίας 18-64 ετών, μολονότι μειώνεται ελαφρά (περίπου 1 εκατοστιαία μονάδα) σε σχέση με το προηγούμενο έτος (στοιχεία του 2020 με βάση τα εισοδήματα του 2019). Για την ομάδα αυτήν, η Ρουμανία, η Ιταλία και η Λετονία έχουν το μεγαλύτερο, παρότι σε μείωση, χάσμα φτώχειας (όλες πάνω από 50 %), ακολουθούμενες από τη Λιθουανία και τη Βουλγαρία, οι οποίες ωστόσο κατέγραψαν μεγάλη μείωση (περίπου 12 εκατοστιαίες μονάδες). Το χάσμα φτώχειας για την εν λόγω ομάδα παρουσίασε τη μεγαλύτερη αύξηση στη Μάλτα (7,5 εκατοστιαίες μονάδες), μολονότι παρέμεινε γύρω στον μέσο όρο της ΕΕ. Τα υψηλά ποσοστά υποδηλώνουν επίσης προκλήσεις όσον αφορά την επάρκεια και την κάλυψη των παροχών. Ο δείκτης είναι χαμηλότερος από 20 % στη Φινλανδία, στις Κάτω Χώρες και στο Βέλγιο.

Διάγραμμα 2.4.5: Το βάθος της φτώχειας παρέμεινε συνολικά σταθερό ή μειώθηκε σε όλα τα κράτη μέλη, αλλά με μεγαλύτερες διακυμάνσεις για τα παιδιά

Σχετικό διάμεσο χάσμα κινδύνου φτώχειας για τον συνολικό πληθυσμό και για τα παιδιά (ως %, 2020, 2021)

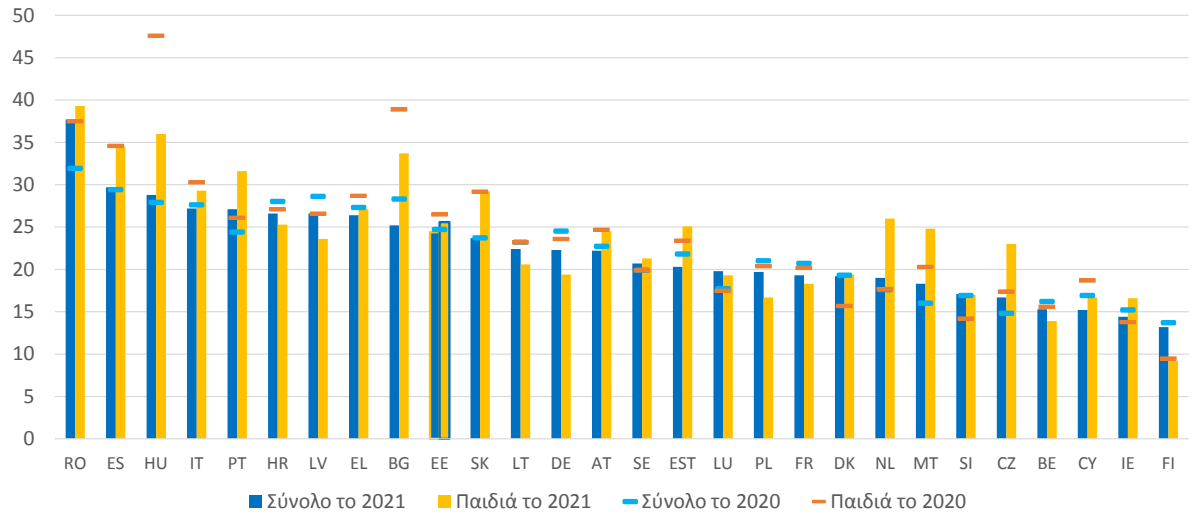

Σημείωση: Οι δείκτες ταξινομούνται ανά επίπεδα για το 2021. Τα στοιχεία είναι προσωρινά για την IT και την PL και δεν είναι διαθέσιμα για την SK για το 2021 (αναφέρθηκε το επίπεδο του 2020 τόσο για το 2020 όσο και για το 2021). Διακοπή στη σειρά για το LU.
Πηγή: Eurostat, [ilc_li11], EU-SILC.

Παρά τις βελτιώσεις, τα άτομα με αναπηρία, ιδίως οι γυναίκες και τα άτομα σε ηλικία εργασίας, εξακολουθούσαν να διατρέχουν πολύ μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού σε σχέση με τον υπόλοιπο πληθυσμό το 2021 σε όλα τα κράτη

[194] Ο δείκτης υπολογίζεται από την Eurostat (δεν έχει δημοσιευτεί) ως η απόσταση μεταξύ του διάμεσου ισοδύναμου συνολικού καθαρού εισοδήματος των ατόμων —των οποίων το ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα είναι χαμηλότερο από το όριο κινδύνου φτώχειας και τα οποία ζουν σε νοικοκυριά (οιονεί) ανέργων— και του ίδιου του ορίου κινδύνου φτώχειας, εκφρασμένου ως ποσοστού του ορίου κινδύνου φτώχειας. Το όριο αυτό καθορίζεται στο 60 % του εθνικού διάμεσου ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος όλου του πληθυσμού σε μια χώρα και όχι για την ΕΕ στο σύνολό της.

μέλη[195]. Στα περισσότερα κράτη μέλη το ποσοστό των ατόμων με αναπηρία που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού μειώθηκε σε σύγκριση με το 2020. Η σημαντικότερη βελτίωση παρατηρήθηκε στη Βουλγαρία, όπου το ποσοστό παρέμεινε το υψηλότερο στην ΕΕ (44,1 %, έπειτα από μείωση κατά 8,2 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2020). Ακολούθησαν η Λετονία, η Λιθουανία και η Ιρλανδία με ποσοστά που ανήλθαν σε 40,8 %, 39,6 % και 38,9 % αντίστοιχα, σημειώνοντας μάλιστα και κάποια αύξηση (έως 4,9 εκατοστιαίες μονάδες στην Ιρλανδία). Τα χαμηλότερα ποσοστά το 2021 καταγράφηκαν στην Τσεχία (18,3 %, έπειτα από μείωση κατά 5,1 εκατοστιαίες μονάδες), στη Φινλανδία (20,7 %) και τη Δανία (21,9 %). Μεταξύ των ατόμων με αναπηρία, σε όλα σχεδόν τα κράτη μέλη, οι γυναίκες τείνουν να διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο από τους άνδρες (ο μέσος όρος της ΕΕ βρίσκεται στο 29,6 % και 28,1 %, αντίστοιχα), όπως και τα άτομα ηλικίας 16-64 ετών (ο μέσος όρος της ΕΕ βρίσκεται στο 34,6 % έναντι 28,9 % για τον συνολικό πληθυσμό ηλικίας άνω των 16 ετών). Ήδη πριν από την κρίση λόγω της νόσου COVID-19, πολλά άτομα με αναπηρία βρίσκονταν σε ευάλωτη οικονομική κατάσταση. Σε ορισμένες χώρες, όπως η Κροατία και η Ρουμανία, η πανδημία έχει επιδεινώσει τους κινδύνους φτώχειας. Υπάρχουν επίσης ανησυχίες ότι οι οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας έχουν εδραιώσει και εμβαθύνει τη φτώχεια και την ανισότητα που σχετίζεται με την αναπηρία, όπως για παράδειγμα στην Πορτογαλία και την Κροατία[196].

Το ποσοστό των ατόμων που προέρχονται από οικογένειες μεταναστών και των Ρομά, που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, παρέμεινε υψηλότερο απ' ό,τι για τους υπηκόους χωρών το 2021. Τα ποσοστά AROPE για τα άτομα που έχουν γεννηθεί εκτός ΕΕ ήταν πολύ υψηλότερα (στις περισσότερες περιπτώσεις πάνω από δύο φορές) σε σύγκριση με τα ποσοστά των γηγενών που γεννήθηκαν σε ορισμένα κράτη μέλη (56,4 % έναντι 22,2 % στην Ισπανία, 51,1 % έναντι 31,3 % στη Βουλγαρία, 51 % έναντι 25,9 % στην Ελλάδα, 44,7 % έναντι 21,9 % στην Ιταλία, 39,7 % έναντι 11,3 % στη Σουηδία και 39,1 % έναντι 15,4 % στο Βέλγιο)[197]**.** Μεταξύ των χωρών αυτών με τα υψηλότερα ποσοστά, τα ποσοστά AROPE για τα άτομα που έχουν γεννηθεί εκτός ΕΕ μειώθηκαν μόνο στο Βέλγιο (κατά 7,4 εκατοστιαίες μονάδες) σε σύγκριση με το 2020. Η μεγαλύτερη αύξηση (κατά 11,2 εκατοστιαίες μονάδες) καταγράφηκε στη Βουλγαρία. Τα χαμηλότερα ποσοστά το 2021 παρατηρήθηκαν στην Τσεχία (11,2 %) και την Ουγγαρία (13,2 %), όπου η διαφορά με τα ποσοστά για τους γηγενείς είναι επίσης πολύ μικρότερη (δηλαδή λιγότερο από 10 εκατοστιαίες μονάδες). Ο κίνδυνος νομισματικής φτώχειας για τους Ρομά δεν άλλαξε το 2021, καθώς τέσσερις στους πέντε Ρομά (80 %) στην ΕΕ συνολικά αντιμετώπιζαν κίνδυνο φτώχειας[198]**.** Μικρότερο αλλά ακόμη πολύ σημαντικό ποσοστό Ρομά ζούσε σε σοβαρή υλική στέρηση το 2021 (48 %). Η κατάσταση ήταν ακόμα χειρότερη για τα

[195] Eurostat [hlth_dpe010], EU-SILC, που καλύπτει άτομα ηλικίας 16 ετών και άνω. Με βάση την έννοια του παγκόσμιου δείκτη περιορισμού δραστηριοτήτων (GALI), τα άτομα θεωρείται ότι έχουν αναπηρία εάν αντιμετωπίζουν ορισμένους ή σοβαρούς περιορισμούς δραστηριότητας. Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για τη SK.

[196] Λόγω καθυστέρησης στην παροχή λεπτομερών στοιχείων, οι εν λόγω λεπτομέρειες δεν είναι ακόμη πλήρως ασφαλείς. Βλ.: *COVID-19 and people with disabilities in Europe Assessing the impact of the crisis and informing disability-inclusive next steps* (COVID-19 και άτομα με αναπηρία στην Ευρώπη Αξιολόγηση των επιπτώσεων της κρίσης και καθορισμός των επόμενων βημάτων για την αναπηρία), Ευρωπαϊκή εμπειρογνωσία σε θέματα αναπηρίας, Σεπτέμβριος 2021.

[197] Όπως φαίνεται από τον δείκτη της Eurostat [ilc_peps06n] στον οποίο συγκρίνονται τα άτομα που έχουν γεννηθεί σε χώρες εκτός της ΕΕ-27 με εκείνα που έχουν γεννηθεί στη χώρα που αναφέρει τα στοιχεία· άτομα ηλικίας 18 ετών ή άνω. Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για το 2021 για τη Γαλλία, τη Λιθουανία, την Πολωνία, τη Ρουμανία και τη Σλοβακία. Διακοπή της σειράς στα στοιχεία για το 2021 για το Λουξεμβούργο και την Πορτογαλία.

[198] Τα στοιχεία που αφορούν τους Ρομά προέρχονται από την Έρευνα του FRA για τους Ρομά 2021.

παιδιά Ρομά, με περίπου το 83 % αυτών να διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας και το 54 % να αντιμετωπίζουν σοβαρή υλική στέρηση. Οι προϋπάρχουσες προκλήσεις, ιδίως όσον αφορά την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη, την εκπαίδευση, την κοινωνική προστασία και τις βασικές υπηρεσίες, επιδείνωσαν την ευπάθεια των περιθωριοποιημένων Ρομά κατά τη διάρκεια της έξαρσης της νόσου COVID-19 και της επακόλουθης οικονομικής κρίσης[199].

Πλαίσιο 7 του πυλώνα: Οι επιπτώσεις των αυξήσεων των τιμών της ενέργειας και οι κίνδυνοι ενεργειακής φτώχειας

Οι υψηλές και αυξανόμενες τιμές ενέργειας, όπως παρατηρήθηκαν από το 2021 κατά τη διάρκεια της ανάκαμψης από την κρίση λόγω της νόσου COVID-19 και ακόμα περισσότερο μετά τον επιθετικό πόλεμο της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας, ενέχουν τον κίνδυνο να προκαλέσουν αύξηση της ενεργειακής φτώχειας και να επηρεάσουν αρνητικά την αγοραστική δύναμη, ιδίως για τα ευάλωτα νοικοκυριά. Οι υψηλότερες συνολικά δαπάνες για οικιακή ενέργεια που σχετίζεται κυρίως με τη θέρμανση και την ψύξη, και το κόστος μεταφοράς, συνεπάγονται αυξημένο κίνδυνο για τα νοικοκυριά να περιέλθουν ή να αντιμετωπίσουν υψηλότερα επίπεδα ενεργειακής φτώχειας. Καθώς οι πιέσεις στις τιμές διευρύνονται και πέρα από την ενέργεια, καθίσταται ολοένα και σημαντικότερο τα προσωρινά μέτρα στήριξης να είναι στοχοθετημένα στα ευάλωτα νοικοκυριά. Τα κράτη μέλη έχουν θέσει σε εφαρμογή μέτρα που στοχεύουν στη στήριξη της πρόσβασης των νοικοκυριών χαμηλού εισοδήματος στην ενέργεια, με σκοπό την πρόληψη και την άμβλυνση των εν λόγω κινδύνων και την προαγωγή της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές ενεργειακές υπηρεσίες, όπως περιγράφεται αναλυτικότερα στο παρόν πλαίσιο (και, ως εκ τούτου, συμβάλλουν στη στήριξη της εφαρμογής της αρχής 20 του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων σχετικά με την πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες).

Η ενεργειακή φτώχεια πλήττει ιδιαίτερα τα άτομα που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας, παρόλο που η πτωτική τάση της ενεργειακής φτώχειας συνεχίστηκε το 2021. Το ποσοστό των ατόμων που δεν είναι σε θέση να θερμάνουν επαρκώς τα σπίτια τους μειώθηκε κατά 0,6 εκατοστιαίες μονάδες και, ως εκ τούτου, έφτασε το 6,9 % το 2021 στην ΕΕ[200]. Το ποσοστό αυξήθηκε σημαντικά το 2021 στην Ισπανία και την Ουγγαρία (κατά 3,3 και 1,2 εκατοστιαίες μονάδες, αντίστοιχα), ενώ μειώθηκε σημαντικά, κατά 3,8 εκατοστιαίες μονάδες, στη Γερμανία και τη Βουλγαρία, ενώ η τελευταία παραμένει το κράτος μέλος με το υψηλότερο ποσοστό (23,7 %) —βλ. το διάγραμμα παρακάτω. Τα υψηλότερα ποσοστά για τον συνολικό πληθυσμό (περίπου το ένα πέμπτο) καταγράφηκαν στη Βουλγαρία, τη Λιθουανία, την Κύπρο και την Ελλάδα (23,7 %, 22,5 %, 19,4 % και 17,5 %, αντίστοιχα), ενώ τιμές χαμηλότερες από το ένα δέκατο καταγράφηκαν στη Φινλανδία, τη Σουηδία, τη Σλοβενία και την Αυστρία (1,3 % για τη Φινλανδία και 1,7 % για τις τελευταίες). Παρότι η μείωση ήταν επίσης εντονότερη, το ποσοστό αυτό ήταν υπερδιπλάσιο για τα άτομα που αντιμετώπιζαν κίνδυνο φτώχειας (AROP, κάτω από το 60 % του διάμεσου εισοδήματος)

[199] Βλ. επισκόπηση της Επιτροπής και Δελτίο του FRA για τον αντίτυπο της COVID-19 στους Ρομά.

[200] Δεν υπάρχει ενιαίος επίσημος δείκτης ενεργειακής φτώχειας στην ΕΕ. Ο δείκτης αυτός βασίζεται στην κατάσταση αναγκαστικής ανικανότητας και τα δεδομένα που συλλέγονται σχετικά με την υλική στέρηση, μια συγκεκριμένη οικονομική πίεση. Το σχετικό ερώτημα της έρευνας EU SILC αναφέρεται σε ένα από τα στοιχεία που περιλαμβάνονται για την κατασκευή του δείκτη «Σοβαρή υλική και κοινωνική στέρηση», ο οποίος έχει ήδη αναλυθεί μεταξύ των συνιστωσών AROPE. Βλ. περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με αυτόν τον δείκτη στον σχετικό ιστότοπο του γλωσσαρίου της Eurostat. Βλ. επίσης την ISG Note: Fiche on available energy poverty indicators at EU level (Σημείωμα για την υποομάδα δεικτών: Δελτίο σχετικά με τους διαθέσιμους δείκτες ενεργειακής φτώχειας σε επίπεδο ΕΕ) για περισσότερες λεπτομέρειες.

απ' ό, τι για τον συνολικό πληθυσμό, στο 16,4 % το 2021[201]. Για τα άτομα που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας, τα υψηλότερα ποσοστά καταγράφηκαν στην Κύπρο και τη Βουλγαρία (50 % και 42,6 %, αντίστοιχα), ακολουθούμενες από την Ελλάδα και τη Λιθουανία (36,8 % και 30,9 %, αντίστοιχα). Η Εσθονία, η Σουηδία, η Φινλανδία και η Αυστρία έχουν τα χαμηλότερα ποσοστά στον πληθυσμό AROP (3,2 %, 3,3 %, 4,1 % και 4,6 %, αντίστοιχα).

Η ενεργειακή φτώχεια ήταν συνολικά σταθερή ή μειώθηκε πριν από την ενεργειακή κρίση, ήταν όμως υψηλότερη για τα άτομα που αντιμετώπιζαν κίνδυνο φτώχειας

Αδυναμία επαρκούς θέρμανσης της κατοικίας για τον συνολικό πληθυσμό και τον πληθυσμό AROP (ως %, 2020, 2021)

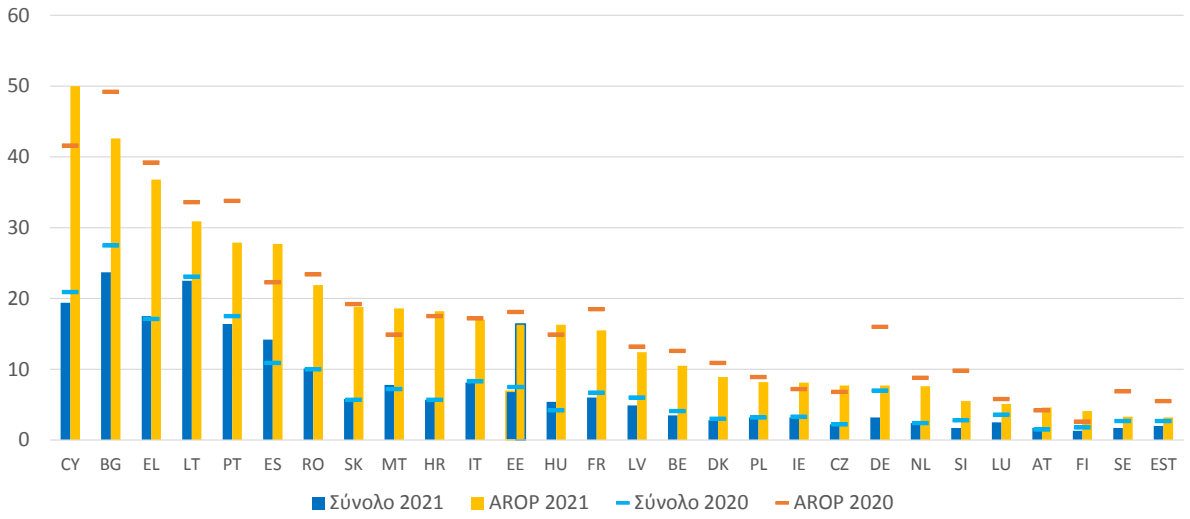

Σημείωση: Οι δείκτες ταξινομούνται ανά επίπεδα για το 2021 όσον αφορά τον πληθυσμό AROP. Τα στοιχεία είναι προσωρινά για την IT και την PL και δεν είναι διαθέσιμα για το LU και την PT.
Πηγή: Eurostat [ilc_mdes01], EU-SILC.

Από την άλλη πλευρά, η έκθεση των νοικοκυριών στην πρόσφατη αύξηση των τιμών, η οποία οφείλεται κυρίως στην άνοδο των τιμών ενέργειας, διαβρώνει την αγοραστική τους δύναμη, με τον αντίκτυπο να γίνεται αισθητός στα νοικοκυριά χαμηλού, καθώς επίσης και σε ορισμένα μεσαίου εισοδήματος. Από τη σημαντική αύξηση του κόστους διαβίωσης που καταγράφηκε σε επίπεδο ΕΕ μεταξύ Μαΐου 2021 και Σεπτεμβρίου 2022 (11,7 %), σχεδόν η μισή οφειλόταν σε αυξήσεις των τιμών ενέργειας (4,9 %)[202]. Αυτό τείνει

[201] Δείκτης της Eurostat [ilc_mdes01]. Επί του παρόντος, δεν υπάρχει ενιαίος επίσημος δείκτης της ΕΕ για την ενεργειακή φτώχεια. Ένας πρόσθετος δείκτης που βασίζεται στις στατιστικές EU-SILC είναι το ποσοστό του πληθυσμού που έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές σε λογαριασμούς υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, δείκτης της Eurostat [ilc_mdes07]. Επισημαίνεται ότι για το 2021 οι εν λόγω δείκτες παράγουν ποιοτικά παρόμοια αποτελέσματα σε υψηλό επίπεδο και, ως εκ τούτου, αναλύεται μόνον ένα. Πέραν αυτών, το Παρατηρητήριο Ενεργειακής Φτώχειας της ΕΕ προτείνει στην προτεινόμενη δέσμη του δύο πρόσθετους πρωταρχικούς δείκτες με βάση τις δαπάνες.

[202] Υπολογισμοί με βάση τα [prc_hicp_manr] της Eurostat και τα στοιχεία δαπανών σε επίπεδο νοικοκυριού. Για λεπτομέρειες και μεθόδους, βλ. Menyhért, Bálint, *The effect of rising energy and consumer prices on household finances, poverty and social exclusion in the EU — A preliminary empirical analysis* (Η επίδραση της αύξησης των τιμών της ενέργειας και των τιμών καταναλωτή στα οικονομικά των νοικοκυριών, φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός στην ΕΕ — Προκαταρκτική εμπειρική ανάλυση), Έκθεση επιστημονικών στοιχείων για τη χάραξη πολιτικής του JRC, 2022. Επισημαίνεται ότι η ανάλυση βασίζεται σε δομές κατανάλωσης προσαρμοσμένες μόνον από αυξήσεις τιμών, αποκλείει την πλήρη προσαρμογή των νοικοκυριών σε αυτές και οι τιμές περιλαμβάνουν την επίδραση των πολιτικών ανώτατων ορίων τιμών. Επισημαίνεται επίσης ότι η κατανομή της ενέργειας στις συνιστώσες που σχετίζονται με τη στέγαση και τις μεταφορές είναι ανάλογη προς τη σχετική συμβολή των εν λόγω επιμέρους συνιστωσών στις προσαρμογές του

να ισχύει και για τα επιμέρους κράτη μέλη, με σημαντικές διαφορές —βλ. διάγραμμα παρακάτω. Ενώ η συμβολή των αυξήσεων των τιμών της ενέργειας είναι περίπου τα δύο τρίτα για τις Κάτω Χώρες και το Βέλγιο, είναι περίπου το ήμισυ αυτής για τη Δανία, την Ιταλία, την Ελλάδα, την Ιρλανδία, τη Λετονία και την Εσθονία, και περίπου το ένα τρίτο για τη Φινλανδία, τη Ρουμανία, τη Βουλγαρία, τη Γαλλία, την Ισπανία και την Ουγγαρία[203]. Κατά την ίδια περίοδο, οι αυξήσεις των τιμών ενέργειας που σχετίζονται με τη στέγαση συνέβαλαν στην αύξηση του κόστους ζωής σχεδόν τρεις φορές περισσότερο σε σχέση με τις αυξήσεις που σχετίζονταν με τις μεταφορές (3,6 εκατοστιαίες μονάδες και 1,3 εκατοστιαίες μονάδες, αντίστοιχα). Η συμβολή των αυξήσεων των τιμών της ενέργειας που σχετίζονται με τη στέγαση ήταν μεγαλύτερη σε όλα τα κράτη μέλη, εκτός από τη Γερμανία, και σε ποσοστό τουλάχιστον 90 % στις Κάτω Χώρες, την Ουγγαρία, τη Λιθουανία και την Εσθονία. Τα ποσοστά των νοικοκυριών χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος (το πρώτο και το τρίτο πέμπτο του πληθυσμού, κατά σειρά εισοδήματος) ήταν παρόμοια κατά μέσο όρο σε επίπεδο ΕΕ, αντιμετωπίζοντας μια αύξηση περίπου 12 % στο κόστος διαβίωσής τους[204]. Το χάσμα μεταξύ των αυξήσεων του κόστους διαβίωσης που αντιμετωπίζουν τα νοικοκυριά χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος στα κράτη μέλη κυμαίνεται από 2,5 εκατοστιαίες μονάδες και 1,6 εκατοστιαίες μονάδες για την Εσθονία και τη Λετονία, όπου τα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος βρίσκονται σε χειρότερη κατάσταση, έως – 1,5 και – 0,9 στη Σουηδία και στις Κάτω Χώρες, αντίστοιχα, όπου τα νοικοκυριά μεσαίου εισοδήματος βρίσκονται σε χειρότερη κατάσταση από εκείνα με χαμηλά εισοδήματα.

Η αύξηση των τιμών ενέργειας, ιδίως σε σχέση με τη στέγαση, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στις μεταβολές του συνολικού κόστους διαβίωσης που αντιμετωπίζουν τα νοικοκυριά χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος στα μισά κράτη μέλη.

Συμβολή των ειδών δαπανών στην αύξηση του κόστους διαβίωσης για το πρώτο και το τρίτο πεμπτημόριο του πληθυσμού (πρώτο και δεύτερο πεμπτημόριο ανά κράτος μέλος, αντίστοιχα), ανά κατηγορίες εισοδήματος (πρώτο και τρίτο πεμπτημόριο, ως %)

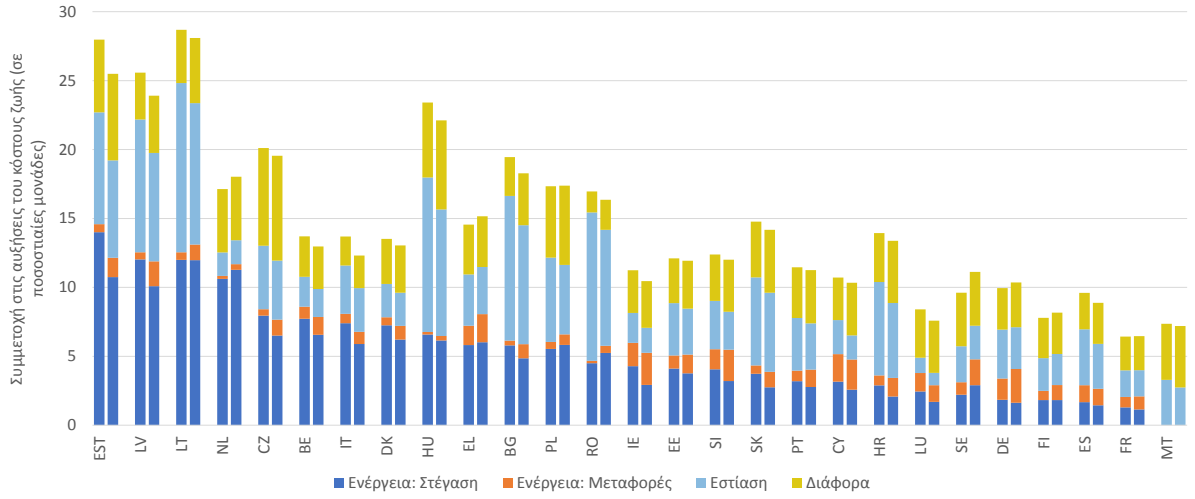

κόστους διαβίωσης, όταν υπολογίζονται χωριστά με τη χρήση των σχετικών ποσοστών δαπανών που βασίζονται στην έρευνα της Eurostat για τον προϋπολογισμό των νοικοκυριών και των αναλυτικών στοιχείων βάσει του ΕνΔΤΚ από την Eurostat. Ως εκ τούτου, τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται αποτελούν εκτιμήσεις.

[203] Κατά την τελευταία ημερομηνία στοιχείων, οι τιμές ενέργειας δεν έχουν αλλάξει ακόμη στη Μάλτα σε σύγκριση με τον Μάιο του 2022. Ένας σημαντικός λόγος για τον υπό εξέταση αντίκτυπο των μεταβολών των τιμών είναι τα υψηλά και ποικίλα μερίδια της ενέργειας στις δαπάνες των νοικοκυριών. Κατά μέσο όρο, τα ευρωπαϊκά νοικοκυριά διαθέτουν το 13,0 % των συνολικών δαπανών τους στην ενέργεια.

[204] Βλ., ειδικότερα, την ανάλυση στη σελίδα 196 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, *Employment and social developments in Europe 2019* (Απασχόληση και κοινωνικές εξελίξεις στην Ευρώπη 2019), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2019.

Σημείωση: Οι αυξήσεις του κόστους διαβίωσης υπολογίζονται για τα μερίδια δαπανών κατά μέσο όρο εντός του πρώτου και του τρίτου πεμπτημορίου της κατανομής του ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών. Τα κράτη μέλη ταξινομήθηκαν με βάση τη συμβολή των μεταβολών των τιμών της ενέργειας που σχετίζονται με τη στέγαση για το πρώτο πεμπτημόριο.
Πηγή: Υπολογισμοί του JRC με βάση τα στοιχεία για τον πληθωρισμό βάσει του εναρμονισμένου δείκτη τιμών καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) από τον δείκτη της Eurostat [prc_hicp_manr] από τον Μάιο του 2022 και τα μικροδεδομένα από το κύμα έρευνας της Eurostat το 2015 για τον προϋπολογισμό των νοικοκυριών (HBS, Household Budget Survey). Λείπουν στοιχεία για την AT.

Οι αυξήσεις των τιμών της ενέργειας που σχετίζεται με τη στέγαση και τις μεταφορές έχουν τη δυνατότητα να επιφέρουν ιδιαίτερα αρνητικές συνέπειες στην αγορά εργασίας και στα κοινωνικά αποτελέσματα, ιδίως για τα ευάλωτα νοικοκυριά, εάν δεν μετριαστούν επαρκώς, καθώς διαδίδονται μέσω της οικονομίας. Οι προσομοιώσεις δείχνουν ότι, ελλείψει προστασίας για τα νοικοκυριά και συμπεριφορικής προσαρμογής, οι επιπτώσεις που προκαλούνται από τις αυξήσεις των τιμών μεταξύ Ιουνίου 2021 και Ιουνίου 2022 μπορεί να είναι σημαντικές[205]. [206] Μεταξύ των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά με εισόδημα το πολύ στο ίδιο επίπεδο με το διάμεσο εισόδημα στη χώρα τους, το κλάσμα με ποσοστό του προϋπολογισμού για την οικιακή ενέργεια τουλάχιστον 10 % επί των συνολικών δαπανών των νοικοκυριών θα μπορούσε (με σταθερές όλες τις άλλες μεταβλητές) να αυξηθεί κατά περίπου 21 εκατοστιαίες μονάδες, ως αποτέλεσμα των εξελίξεων στις τιμές. Αυτό σημαίνει ότι ο αριθμός των ατόμων που επηρεάζονται αυξάνεται από περίπου 83,1 εκατομμύρια σε περίπου 126,6 εκατομμύρια[207]. [208] Μεταξύ των ατόμων με εισόδημα που δεν υπερβαίνει το 60 % του διάμεσου εισοδήματος (δηλαδή που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας), η αύξηση εκτιμάται σε περίπου 19 εκατοστιαίες μονάδες στην ΕΕ. Το ποσό αυτό ανέρχεται σε περισσότερα από 10 εκατομμύρια άτομα, με τον αριθμό εκείνων που

[205] Ενώ τα στοχευμένα μέτρα στήριξης δεν λαμβάνονται υπόψη, οι υπολογισμοί αυτοί λαμβάνουν υπόψη γενικές παρεμβάσεις στην αγορά που επηρεάζουν τον τελικό χρήστη (όπως ανώτατα όρια τιμών και μειώσεις ΦΠΑ).

[206] Οι επιπτώσεις στην ευημερία μετρούνται εφαρμόζοντας τις παρατηρούμενες μεταβολές στις τιμές στα πρότυπα κατανάλωσης των νοικοκυριών από την έρευνα για τον προϋπολογισμό των νοικοκυριών, με αποτέλεσμα να καθίσταται εφικτός ο υπολογισμός των θεωρητικών μεταβολών στις δαπάνες για αγαθά και στα ποσοστά του προϋπολογισμού. Υπολογισμοί με βάση το έργο των ΓΔ EMPL-JRC σχετικά με αξιολόγηση και παρακολούθηση των επιπτώσεων της διπλής μετάβασης στην απασχόληση και της κατανομής, και ιδίως της Πράσινης Συμφωνίας (GD-AMEDI, Assessing and Monitoring the Employment and Distributional Impacts of the twin transition, and notably of the Green Deal). Πρέπει να σημειωθεί ότι τα αποτελέσματα αφορούν 23 χώρες της ΕΕ, παραλείποντας στοιχεία για την Αυστρία, τη Μάλτα, την Πορτογαλία και τη Σλοβενία.

[207] Κατά την εφαρμογή των μεταβολών των τιμών που παρατηρήθηκαν στα στοιχεία της HBS του 2015 σχετικά με τα πρότυπα δαπανών. Το κριτήριο είναι τυπικά η αύξηση του ποσοστού των ατόμων με ποσοστό του προϋπολογισμού για την οικιακή ενέργεια (REBS) άνω του 10 %. Το REBS περιλαμβάνει τις δαπάνες θέρμανσης και ψύξης σύμφωνα με την ταξινόμηση ECOICOP για το ηλεκτρικό ρεύμα (CP0451), το αέριο (CP0452) και τα υγρά καύσιμα/πετρέλαιο (θέρμανσης) (CP0453). Η εν λόγω ένδειξη για την ενεργειακή φτώχεια επιλέχθηκε για τους σκοπούς της υποκείμενης μελέτης. Δεν αντικατοπτρίζει τον ορισμό που προτείνει η Επιτροπή στο πλαίσιο της αναδιατύπωσης της οδηγίας για την ενεργειακή απόδοση και δεν θα πρέπει να προδικάζει τις διαπραγματεύσεις που βρίσκονται σε εξέλιξη για έναν ορισμό αυτού του είδους, ιδίως στο πλαίσιο της αναδιατύπωσης της εν λόγω οδηγίας.

[208] Μια εναλλακτική προσέγγιση που βασίζεται στην αδυναμία διατήρησης επαρκώς θερμού δείκτη κατοικίας, η οποία χρησιμοποιείται στην τριμηνιαία επισκόπηση της Επιτροπής σχετικά με την απασχόληση και τις κοινωνικές εξελίξεις στην Ευρώπη, Οκτώβριος 2022, παρουσιάζει επιπτώσεις που κινούνται στην ίδια κατεύθυνση, αλλά είναι μικρότερες. Ο δείκτης εκτιμάται ότι αυξήθηκε κατά 1,8 εκατοστιαίες μονάδες στην ΕΕ μεταξύ Ιανουαρίου 2022 και Αυγούστου 2022. Ο εκτιμώμενος αντίκτυπος ποικίλλει από χώρα σε χώρα και είναι σημαντικά υψηλότερος για τα νοικοκυριά AROP (6,9 εκατοστιαίες μονάδες), τους ενοικιαστές (3,7 εκατοστιαίες μονάδες), τα μονογονεϊκά νοικοκυριά (4,0 εκατοστιαίες μονάδες) και τα μονοπρόσωπα νοικοκυριά ενός ατόμου (3,8 εκατοστιαίες μονάδες). Ως εκ τούτου, οι εκτιμήσεις εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τον δείκτη που χρησιμοποιείται για τη μέτρηση της ενεργειακής φτώχειας.

επηρεάζονται να αυξάνεται από περίπου 31,7 εκατομμύρια πριν από τη μεταβολή των τιμών σε περίπου 43,4 εκατομμύρια έπειτα από αυτήν. Οι άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις των αυξήσεων των τιμών της ενέργειας στα άτομα που ζουν σε νοικοκυριά με εισόδημα χαμηλότερο από το διάμεσο εισόδημα και με μερίδιο του προϋπολογισμού καυσίμων για εξοπλισμό προσωπικής μεταφοράς άνω του 6 % εκτιμώνται στις 7,4 εκατοστιαίες μονάδες. Ο αριθμός τους θα αυξανόταν από περίπου 79,8 εκατομμύρια πριν από τη μεταβολή των τιμών σε περίπου 95,2 εκατομμύρια έπειτα από αυτήν. Τέλος, για τα άτομα που ζουν σε νοικοκυριά με εισόδημα το πολύ ίσο με το 60 % του διάμεσου εισοδήματος, η αύξηση στο κλάσμα, του οποίου το ποσοστό του προϋπολογισμού καυσίμων για εξοπλισμό προσωπικής μεταφοράς είναι τουλάχιστον 6 %, υπερβαίνει τις 4 εκατοστιαίες μονάδες στην ΕΕ. Ο αριθμός τους θα αυξανόταν από περίπου 20,7 εκατομμύρια πριν από τη μεταβολή των τιμών σε περίπου 23,3 εκατομμύρια έπειτα από αυτήν. Πέραν των προσομοιώσεων που εξετάζονται εδώ, οι αυξήσεις των τιμών του αερίου και του ηλεκτρικού ρεύματος ενδέχεται να επηρεάσουν την ικανότητα των εργοδοτών να προσλαμβάνουν, να διατηρούν την απασχόληση και να αυξάνουν ή να διατηρούν τα επίπεδα αμοιβών, πέρα από τον άμεσο αντίκτυπο στην αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών.

Η εξέλιξη των τιμών ενέργειας και οι διανεμητικές επιπτώσεις τους πρέπει να παρακολουθούνται προσεκτικά. Η προσωρινή και στοχευμένη στήριξη των ευάλωτων νοικοκυριών για να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν τις επιπτώσεις της αύξησης των τιμών ενέργειας είναι ιδιαίτερα σημαντική στο παρόν πλαίσιο. Η στόχευση συμβάλλει στην αποτροπή της εμβάθυνσης της ενεργειακής φτώχειας και στη διατήρηση των κινήτρων για τη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας και την προώθηση της ενεργειακής απόδοσης. Τον Οκτώβριο του 2021 η Επιτροπή παρουσίασε ανακοίνωση σχετικά με τις τιμές ενέργειας, συμπεριλαμβανομένης μιας εργαλειοθήκης στην οποία περιγράφεται τι μπορούν να κάνουν τα κράτη μέλη στο πλαίσιο των υφιστάμενων κανόνων της ΕΕ για να βοηθήσουν τους ευάλωτους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις να αντιμετωπίσουν τις υψηλές τιμές[209]. Είναι σημαντικό ότι ο κανονισμός του Συμβουλίου, της 6ης Οκτωβρίου 2022, σχετικά με παρέμβαση έκτακτης ανάγκης για την αντιμετώπιση των υψηλών τιμών ενέργειας επέκτεινε την εργαλειοθήκη και αναμένεται επίσης να αποφέρει πρόσθετα δημόσια έσοδα με προέλευση τα απροσδόκητα κέρδη από υποοριακές τεχνολογίες. Τα έσοδα αυτά από τις εισφορές αλληλεγγύης των εταιρειών ορυκτών καυσίμων, για διανομή σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις που κινδυνεύουν όλο και περισσότερο να μην είναι σε θέση να πληρώσουν τους λογαριασμούς ενέργειας, αναμένεται να συμβάλουν στην πρόληψη της αύξησης του κινδύνου φτώχειας, συμπεριλαμβανομένης της ενεργειακής φτώχειας και των ανισοτήτων[210]. Η συμφωνία για μια **κοινή προσέγγιση για την αντικατάσταση των μέτρων ευρείας βάσης για τις τιμές με ένα κατάλληλα σταθμισμένο και στοχευμένο σύστημα τιμολόγησης της ενέργειας δύο επιπέδων**, με χαμηλότερη τιμή που εφαρμόζεται σε προκαθορισμένη κατανάλωση, θα βελτιώσει την προστασία των ευάλωτων νοικοκυριών και επιχειρήσεων, θα διατηρήσει τα κίνητρα για μείωση της κατανάλωσης ενέργειας και θα είναι περισσότερο βιώσιμη από φορολογική άποψη. Η στοχευμένη εισοδηματική στήριξη και η στήριξη για την ανάληψη δράσεων σχετικά με την ενεργειακή απόδοση και την αύξηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας μπορούν ακόμα να συμπληρώσουν ένα τέτοιου είδους σύστημα τιμολόγησης της ενέργειας.

[209] Βλ. στο διαδίκτυο.

[210] Βλ. Συμβούλιο: Επίσημη έγκριση μέτρων έκτακτης ανάγκης για τη μείωση των τιμών της ενέργειας — Συμβούλιο (europa.eu). Επισημαίνεται ότι οι υποοριακές τεχνολογίες περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τις περισσότερες ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

Τα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει προσωρινά μέτρα δημόσιας στήριξης για την αντιμετώπιση της συνεχιζόμενης ενεργειακής κρίσης, παρότι το μεγαλύτερο μέρος αυτών των μέτρων έκτακτης ανάγκης δεν απευθύνεται σε άτομα με χαμηλό εισόδημα, αλλά αποσκοπεί στη μείωση του κόστους για όλους τους τελικούς χρήστες στην οικονομία. Στο οικείο πλαίσιο, θεσπίστηκαν μέτρα μείωσης του ΦΠΑ για το ηλεκτρικό ρεύμα ή τα καύσιμα για οικιακή θέρμανση στο **Βέλγιο, την Κύπρο, τη Σλοβενία, την Πολωνία και τη Λιθουανία**. Άλλες φορολογικές μειώσεις (ειδικοί φόροι κατανάλωσης, συνεισφορές για την πράσινη μετάβαση και άλλοι ειδικοί φόροι/δασμοί/εισφορές) καταγράφηκαν στην **Αυστρία, την Κύπρο, τη Γερμανία, την Ιταλία, τις Κάτω Χώρες, την Πολωνία, τη Σλοβενία** και την **Ισπανία**. Νέα προσωρινά συστήματα στήριξης του εισοδήματος θεσπίστηκαν στο **Βέλγιο, τη Βουλγαρία, το Λουξεμβούργο, την Πολωνία, τη Γαλλία, τη Δανία**, **τη Σουηδία**, **τη Λετονία, την Ιρλανδία, τη Ρουμανία, τη Γερμανία, τη Σλοβενία, την Αυστρία** και την **Εσθονία**, ενώ η κάλυψη και/ή το ποσό των υφιστάμενων συστημάτων παρατάθηκε στη **Λιθουανία, την Ελλάδα, την Τσεχία, τις Κάτω Χώρες και** την **Ιταλία**. Οι πληροφορίες και οι συμβουλές που διατίθενται στους καταναλωτές ενισχύθηκαν στη **Ρουμανία, τη Γερμανία, την Ελλάδα και** την **Κροατία**. Θεσπίστηκαν ανώτατα όρια τιμών στη **Βουλγαρία, την Ελλάδα, την Τσεχία και τη Σλοβενία**, ενώ στις **Κάτω Χώρες** θα θεσπιστεί προσωρινό ανώτατο όριο από την 1η Ιανουαρίου 2023[211]. Οι δαπάνες δικτύου και διανομής μειώθηκαν στο **Λουξεμβούργο, την Πολωνία, την Εσθονία, τη Σλοβενία** και **τη Λετονία**. Ελήφθησαν μέτρα για να εξασφαλιστεί ο βασικός αδιάλειπτος εφοδιασμός στη **Ρουμανία** και την **Πορτογαλία**. Το 2022 ορισμένα κράτη μέλη εφάρμοσαν μειώσεις στην τιμή της χρήσης των δημόσιων μέσων μεταφοράς, ενίοτε με ειδικό στόχο τη μείωση του κόστους μετακίνησης (π.χ. Ισπανία) ή γενικότερα (π.χ. Ιρλανδία)[212].

Τα κράτη μέλη έχουν λάβει μέτρα για τη μείωση των δαπανών των νοικοκυριών για ενέργεια, μεταξύ άλλων με την κινητοποίηση επενδύσεων στην ενεργειακή απόδοση και την ανανεώσιμη ενέργεια, κάτι που συμβάλλει επίσης στην προστασία της αγοραστικής δύναμης των νοικοκυριών υπό το πρίσμα της αύξησης των τιμών ενέργειας. Εκτός από την παροχή συμβουλών στους καταναλωτές ενέργειας, τα κράτη μέλη έχουν δρομολογήσει ενημερωτικές εκστρατείες για την τόνωση της οικειοθελούς εξοικονόμησης ενέργειας, ενώ ορισμένα από αυτά θέσπισαν απαιτήσεις εξοικονόμησης ενέργειας για συγκεκριμένες δραστηριότητες. Επίσης, για να διευκολυνθεί η πράσινη μετάβαση, θεσπίστηκαν καθεστώτα για να βελτιωθεί η ενεργειακή απόδοση των υφιστάμενων κατοικιών στην **Ιρλανδία, τη Γαλλία, την Αυστρία, την Πορτογαλία, την Κύπρο, την Εσθονία** και **τη Λιθουανία**. Επιπλέον, η **Σλοβακία, η Πορτογαλία, η Κροατία, η Λιθουανία, η Κύπρος, η Ρουμανία** και οι **Κάτω Χώρες** ενέκριναν μέτρα για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης, ενώ στη **Σουηδία** και τη **Δανία** εφαρμόστηκαν διάφορες άλλες μορφές κινήτρων και στήριξης, συμπεριλαμβανομένων φορολογικών ελαφρύνσεων. Μέσω χρηματοδότησης από τον ΜΑΑ, τα κράτη μέλη (για τα 26 εθνικά σχέδια που εγκρίθηκαν τον Νοέμβριο του 2022) επενδύουν

[211] Το Βέλγιο, η Ρουμανία, η Ιταλία, η Ισπανία, η Γαλλία, η Λιθουανία, η Πολωνία, η Πορτογαλία, η Σλοβακία και η Ουγγαρία είχαν ήδη θεσπίσει ανώτατο όριο τιμών για τις τιμές της ενέργειας για τον πληθυσμό πριν από την κρίση, η οποία παρατάθηκε.

[212] Τα μέτρα που αναφέρονται στην παρούσα παράγραφο είναι αποτέλεσμα χαρτογράφησης που διενεργήθηκε για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής από το Eurofound και καλύπτουν την περίοδο από το 2021 έως τα τέλη της άνοιξης του 2022. Περισσότερες πληροφορίες διατίθενται στο Eurofound, *Access to key services for people on low incomes: Energy, public transport and digital communications* (Πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες για άτομα με χαμηλά εισοδήματα: ενέργεια, δημόσιες μεταφορές και ψηφιακές επικοινωνίες), Eurofound, Δουβλίνο, 2022.

συνολικά περίπου 72 δισ. EUR στη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης[213], για παράδειγμα μέσω επενδύσεων στην ενεργειακή απόδοση ιδιωτικών και δημόσιων κτιρίων στο **Βέλγιο** και στην ανακαίνιση και αποκατάσταση ιδιωτικών και κοινωνικών κατοικιών στην **Ελλάδα** και τη **Γαλλία**[214]. Μακροπρόθεσμα, οι επενδύσεις αυτές αποτελούν την καλύτερη λύση για την αντιμετώπιση των αυξήσεων των τιμών ενέργειας με τη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας, προς όφελος των νοικοκυριών και του περιβάλλοντος.

Η εισοδηματική ανισότητα παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό σταθερή μετά την κρίση λόγω της νόσου COVID-19, αλλά με ενδείξεις απόκλισης μεταξύ των κρατών μελών. Ο λόγος πεμπτημορίων μέσου εισοδήματος της ΕΕ αυξήθηκε ελαφρά μόνον (από 4,89 σε 4,97) το 2021 (εισοδηματικό έτος 2020). Η ανισότητα μειώθηκε σχετικά δραστικά στη Βουλγαρία και το Λουξεμβούργο (– 0,5 εκατοστιαίες μονάδες και – 0,4 εκατοστιαίες μονάδες), αλλά και στις Κάτω Χώρες, το Βέλγιο και την Ιρλανδία, όπου συνήθως καταγράφονται χαμηλότερα επίπεδα εισοδηματικής ανισότητας —βλ. διάγραμμα 2.4.6. Σημαντικές αυξήσεις (άνω των 0,2 εκατοστιαίων μονάδων) παρατηρήθηκαν στην Πορτογαλία, την Ελλάδα, τη Ρουμανία, την Ισπανία, τη Λετονία και τη Μάλτα, οι οποίες γενικά εμφανίζουν επίπεδα υψηλότερα από τον μέσο όρο. Η Λετονία, η Λιθουανία, η Ρουμανία και η Ισπανία βρίσκονται σε «κρίσιμη κατάσταση» εξαιτίας τόσο των υψηλών επιπέδων όσο και είτε των αυξήσεων είτε της συγκριτικά μικρής μείωσης στην περίπτωση της Λιθουανίας. Η συνολική σταθερότητα της εισοδηματικής ανισότητας προέκυψε από τη λειτουργία των αυτόματων σταθεροποιητών, καθώς και από τα μέτρα έκτακτης ανάγκης που εγκρίθηκαν για την αντιμετώπιση της κρίσης λόγω της νόσου COVID-19, ειδικότερα από τα συστήματα μειωμένου ωραρίου εργασίας και άλλα συστήματα διατήρησης θέσεων εργασίας. Σύμφωνα με τις ταχείες εκτιμήσεις της Eurostat, οι εισοδηματικές ανισότητες εκτιμάται ότι παρέμειναν σε μεγάλο βαθμό σταθερές στις περισσότερες χώρες και το 2021 (με εξαίρεση τη βελτίωση στην Ιταλία), αντικατοπτρίζοντας τον αντίκτυπο του αυξημένου πραγματικού εισοδήματος των νοικοκυριών, το οποίο ισοσκελίζεται με την κατανομή του εισοδήματος.

[213] Το αριθμητικό στοιχείο βασίζεται στη μεθοδολογία σήμανσης πυλώνων που χρησιμοποιείται για τον πίνακα αποτελεσμάτων για την ανάκαμψη και την ανθεκτικότητα. Αντιστοιχεί στις εκτιμώμενες δαπάνες για μέτρα που κατανέμονται στην κατηγορία «Ενεργειακή απόδοση» ως πρωταρχικός ή δευτερεύων τομέας πολιτικής. Ο υπολογισμός βασίζεται στα 26 σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας που εγκρίθηκαν από την Επιτροπή και το Συμβούλιο έως τον Νοέμβριο του 2022. Πρόκειται για εκτιμώμενες δαπάνες· η πραγματική χρηματοδότηση θα βασιστεί στα ορόσημα και στους στόχους που θα έχουν εκπληρωθεί. Η Επιτροπή αξιολόγησε τις εκτιμήσεις δαπανών κατά την υποβολή και την έγκριση των αρχικών σχεδίων. Τα κράτη μέλη δεν υποχρεούνται να υποβάλουν αποδείξεις δαπανών και η Επιτροπή δεν θα επαληθεύσει το πραγματικό κόστος των μέτρων που λαμβάνουν στήριξη από τον μηχανισμό ανάκαμψης και ανθεκτικότητας.

[214] Έκθεση επανεξέτασης σχετικά με την εφαρμογή του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας [COM(2022) 383 final].

Διάγραμμα 2.4.6: Η εισοδηματική ανισότητα μειώθηκε ή παρέμεινε συνολικά σταθερή στην ΕΕ κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, παρότι με ορισμένες ενδείξεις απόκλισης μεταξύ των κρατών μελών

Λόγος πεμπτημορίων εισοδήματος (S80/S20), επίπεδα του 2021 και μεταβολές σε σχέση με το προηγούμενο έτος (πρωταρχικός δείκτης του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων)

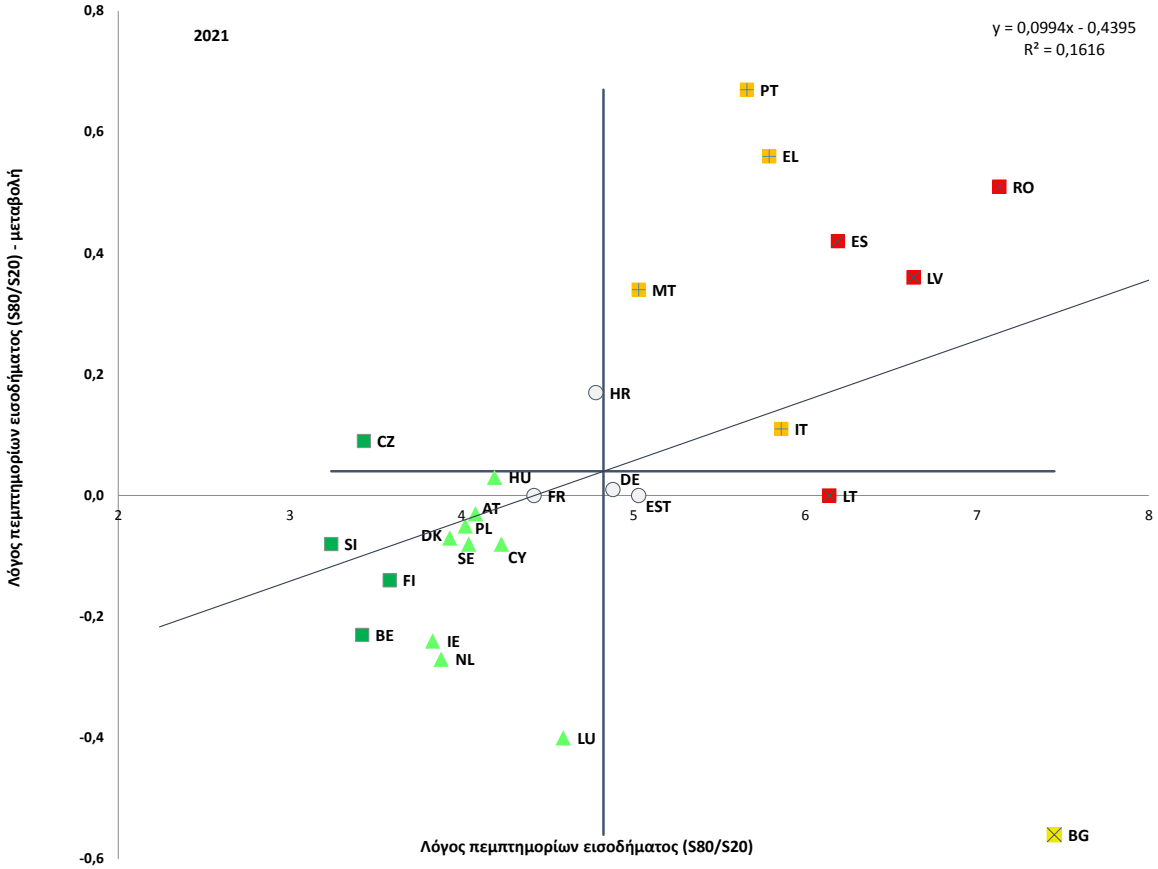

Σημείωση: Το σημείο τομής των αξόνων είναι ο μη σταθμισμένος μέσος όρος της ΕΕ. Το υπόμνημα παρουσιάζεται στο παράρτημα. Τα στοιχεία για την IT και την PL είναι προσωρινά. Διακοπή στη σειρά για το LU.

Πηγή: Eurostat [tessi180], EU-SILC.

Η μορφή των εισοδηματικών ανισοτήτων όσον αφορά την εισοδηματική κατανομή ποικίλει σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Κατά την τελευταία δεκαετία, οι αυξήσεις των ανισοτήτων οφείλονταν κυρίως κατά μέσο όρο στις αυξήσεις στο κατώτερο άκρο της εισοδηματικής κατανομής (βλ. ΚΕΑ 2021). Τα κράτη μέλη που παρουσίασαν υψηλότερες συνολικές εισοδηματικές ανισότητες (S80/S20) από τον μέσο όρο της ΕΕ, γενικά παρουσίασαν επίσης υψηλότερες ανισότητες τόσο στα κατώτερα όσο και στα ανώτερα άκρα της εισοδηματικής κατανομής, όπως φαίνεται από τους αντίστοιχους λόγους πεμπτημορίων (S50/S20 και S80/S50) —βλ. διάγραμμα 2.4.7. Ωστόσο, αυτό είναι πιο έντονο στο κατώτερο άκρο (S50/S20), όπως στις περιπτώσεις της Ρουμανίας, της Ισπανίας, της Ελλάδας και της Εσθονίας. Η αύξηση της ανισότητας στο κατώτερο άκρο οδηγεί επίσης σε συνολική ανισότητα σε χώρες κάτω του μέσου όρου της ΕΕ, όπως στην Κροατία, τη Σλοβακία και τη Σουηδία. Σε άλλα κράτη μέλη (Βουλγαρία, Κύπρος, Τσεχία, Φινλανδία, Γαλλία, Ιρλανδία και Λιθουανία), η συνολική ανισότητα απέρρεε σχετικά περισσότερο από την υψηλότερη ανισότητα στο ανώτερο άκρο (S80/S50).

Διάγραμμα 2.4.7. Η μορφή των εισοδηματικών ανισοτήτων όσον αφορά την εισοδηματική κατανομή ποικίλλει σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών

Λόγοι πεμπτημορίων S80/S20, S80/S50 και S50/S20 (2021)

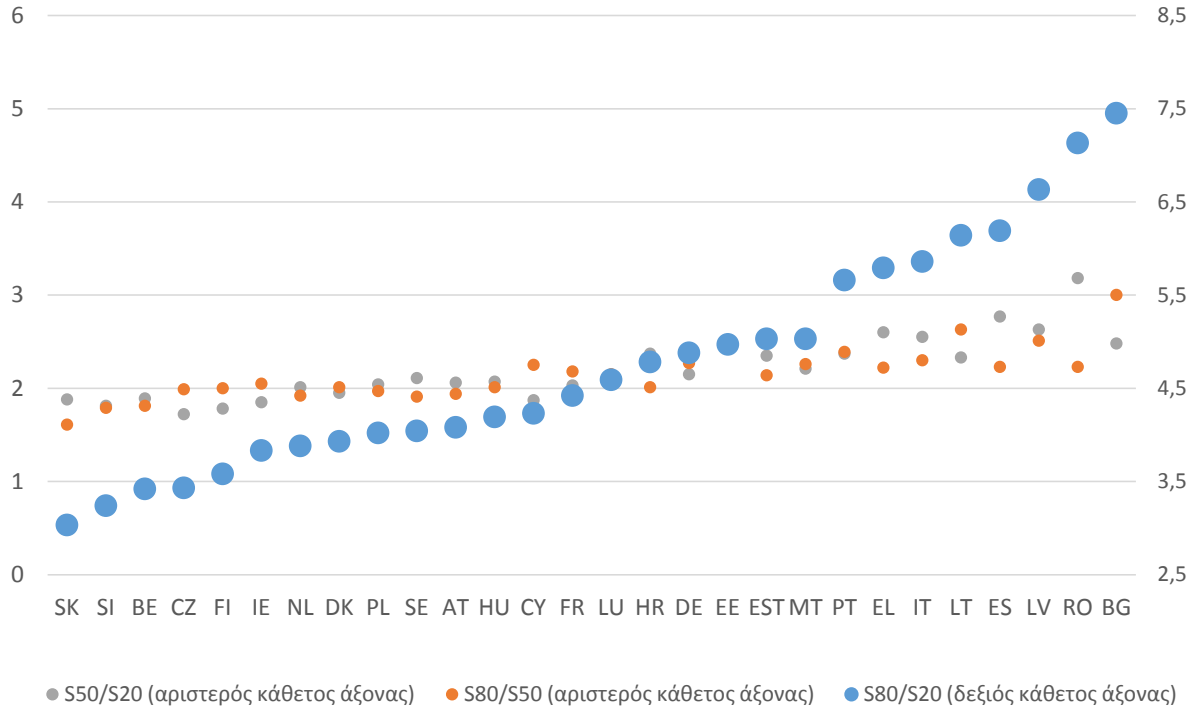

Σημείωση: Δεν υπάρχουν για το 2021 διαθέσιμα στοιχεία για την SK, για την οποία χρησιμοποιούνται οι τιμές του 2020.

Πηγή: Eurostat [tessi180], [ilc_di11d], [ilc_di11e], EU-SILC.

Οι πρώτες εκτιμήσεις για τα επίπεδα των δαπανών για παροχές κοινωνικής προστασίας το 2021 δείχνουν σταθερότητα σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος. Για 24 κράτη μέλη, το ποσοστό των εν λόγω δαπανών στο ΑΕΠ μειώθηκε ελάχιστα σε σύγκριση με το 2020 (από 30,7 % σε 29,2 %), μολονότι παραμένουν πάνω από το προ κρίσης επίπεδο (27,1 % το 2019)[215]. Οι δαπάνες αυξήθηκαν κατά 124 δισ. EUR (ή + 3,1 %) κατά την περίοδο 2020-21, πολύ λιγότερο σε σχέση με το 2020 (304 δισ. EUR ή + 8,3 %), αλλά το 2021 έτειναν να αυξάνονται ταχύτερα στα κράτη μέλη με χαμηλότερα από τον μέσο όρο επίπεδα[216]. Σε ολόκληρη την ΕΕ, οι μεγαλύτερες αυξήσεις παρατηρήθηκαν στην υγειονομική περίθαλψη και στις παροχές ασθένειας[217] (91 δισ. EUR ή + 8 %), ακολουθούμενες από τις παροχές γήρατος και επιζώντων (51 δισ. EUR ή + 3 %), τις παροχές αναπηρίας (12 δισ. EUR ή + 4 %), τον κοινωνικό αποκλεισμό[218] (9.5 δισ. EUR ή + 4 %) και τις οικογενειακές παροχές (7.5 δισ. EUR ή + 2 %). Αντιθέτως, οι δαπάνες για επιδόματα στέγασης παρέμειναν σε μεγάλο βαθμό σταθερές (+ 0,7 %), ενώ οι δαπάνες για τις παροχές ανεργίας[219] μειώθηκαν απότομα (κατά 47 δισ. EUR ή – 16 % σε επίπεδο ΕΕ). Συνολικά, οι παροχές γήρατος και επιζώντων συνέχισαν να αποτελούν την κορυφαία κατηγορία δαπανών για τις παροχές το

[215] *Eurostat, Early estimates - Social protection (Πρόωρες εκτιμήσεις — Κοινωνική προστασία) (τελευταία επικαιροποίηση στις 27/10/2022), που καλύπτει όλα τα κράτη μέλη εκτός από την EL, τη RO και την SK. Συνολικά, αυτά τα 24 κράτη μέλη αντιπροσώπευαν περίπου το 97 % του ΑΕΠ της ΕΕ-27 το 2020 (και το 96 % των δαπανών κοινωνικής προστασίας).*

[216] Οι δαπάνες αυξήθηκαν κατά περίπου 6 % ή περισσότερο σε επτά κράτη μέλη: LV, BG, HU, SI, HR, PL και CZ.

[217] Επίκειται αύξηση άνω του 10 % σε εννέα κράτη μέλη: LV, HR, SI, CY, BG, FR, HU, PT και EST.

[218] Αυξήσεις άνω του 20 % σημειώθηκαν στις IT, LV, BG, HR και ES.

[219] Επίκειται μείωση άνω του 10 % σε 14 κράτη μέλη: HU, DK, AT, BG, MT, FR, NL, BE, ES, IT, HR, PL, LU και EST.

2021 (43,8 %). Το μερίδιο των παροχών υγειονομικής περίθαλψης και ασθένειας αυξήθηκε σε όλα σχεδόν τα κράτη μέλη (22 από τα 24) κατά την περίοδο 2020-21 και ανήλθε στο 30,5 % των δαπανών για το σύνολο της ΕΕ (σε σύγκριση με 29,2 % το 2020). Αντιθέτως, το ποσοστό των παροχών ανεργίας στις συνολικές δαπάνες για παροχές μειώθηκε σε όλα σχεδόν τα κράτη μέλη (σε 21 από τα 24), από 7,4 % το 2020 σε 6 % το 2021 για την ΕΕ συνολικά, παρέμεινε ωστόσο πάνω από το προ κρίσης επίπεδο (4,5 % το 2019).

Ο αντίκτυπος των κοινωνικών μεταβιβάσεων (εξαιρουμένων των συντάξεων) στη μείωση της φτώχειας αυξήθηκε συνολικά στην ΕΕ το 2021, αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών. Το 2021 (με βάση τα εισοδήματα του 2020), ο δείκτης κυμάνθηκε από 18,1 % στη Ρουμανία έως και πάνω από τρεις φορές υψηλότερο στην Ιρλανδία (60,7 %). Άλλα κράτη μέλη με σχετικά υψηλά επίπεδα ήταν η Φινλανδία (57,7 %), η Δανία (53,9 %) και το Βέλγιο (53,3 %), όπου ο κίνδυνος φτώχειας μειώθηκε κατά το ήμισυ και πλέον, ως αποτέλεσμα του αντικτύπου των κοινωνικών μεταβιβάσεων (εξαιρουμένων των συντάξεων) κατά τη διάρκεια του έτους που ξέσπασε η πανδημία. Όλες αυτές οι χώρες, μαζί με την Ιρλανδία, χαρακτηρίζονται με την ένδειξη «βέλτιστη επίδοση» —βλ. διάγραμμα 2.4.8. Η μεγαλύτερη αύξηση καταγράφηκε στη Βουλγαρία (9,4 εκατοστιαίες μονάδες) και την Ιταλία (8,5 εκατοστιαίες μονάδες), οι οποίες ωστόσο παρέμειναν σε επίπεδο χαμηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ. Η Πορτογαλία, η Ελλάδα και η Κροατία (όλες γύρω στο 20 %) έχουν επισημανθεί με την ένδειξη ότι βρίσκονται σε «κρίσιμη κατάσταση» λόγω των χαμηλών και επιδεινούμενων επιπέδων (κατά – 6 εκατοστιαίες μονάδες για την Πορτογαλία), καθώς και για τη Λετονία με παρόμοια χαμηλά, μολονότι σταθερά, επίπεδα, και τη Ρουμανία, η οποία εξακολουθεί να βρίσκεται στο χαμηλότερο επίπεδο στην ΕΕ έπειτα από μικρή βελτίωση. Η Εσθονία και η Μάλτα έχουν επισημανθεί με την ένδειξη «να δοθεί προσοχή». Ο αντίκτυπος των κοινωνικών μεταβιβάσεων στη μείωση της φτώχειας αυξήθηκε στα περισσότερα άλλα κράτη μέλη, αλλά σε διαφορετικό βαθμό. Οι διαφορές είναι επίσης μεγάλες μεταξύ των περιφερειών της ΕΕ, με ιδιαίτερα χαμηλές τιμές να καταγράφονται στην Πορτογαλία, σε ορισμένες περιφέρειες της Ρουμανίας και της Ελλάδας, καθώς και σε ορισμένες περιφέρειες της Ιταλίας —βλ. διάγραμμα 9 στο παράρτημα 3.

Διάγραμμα 2.4.8: Κατά τη διάρκεια της κρίσης λόγω της νόσου COVID-19, ο αντίκτυπος των κοινωνικών μεταβιβάσεων στη μείωση της φτώχειας αυξήθηκε συνολικά, αλλά με διαφορετικό ρυθμό μεταξύ των κρατών μελών, με σημαντικές διαφορές να εξακολουθούν να υπάρχουν

Αντίκτυπος των κοινωνικών μεταβιβάσεων (πλην των συντάξεων) στη μείωση της φτώχειας, επίπεδα του 2021 και μεταβολές (πρωταρχικός δείκτης του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων)

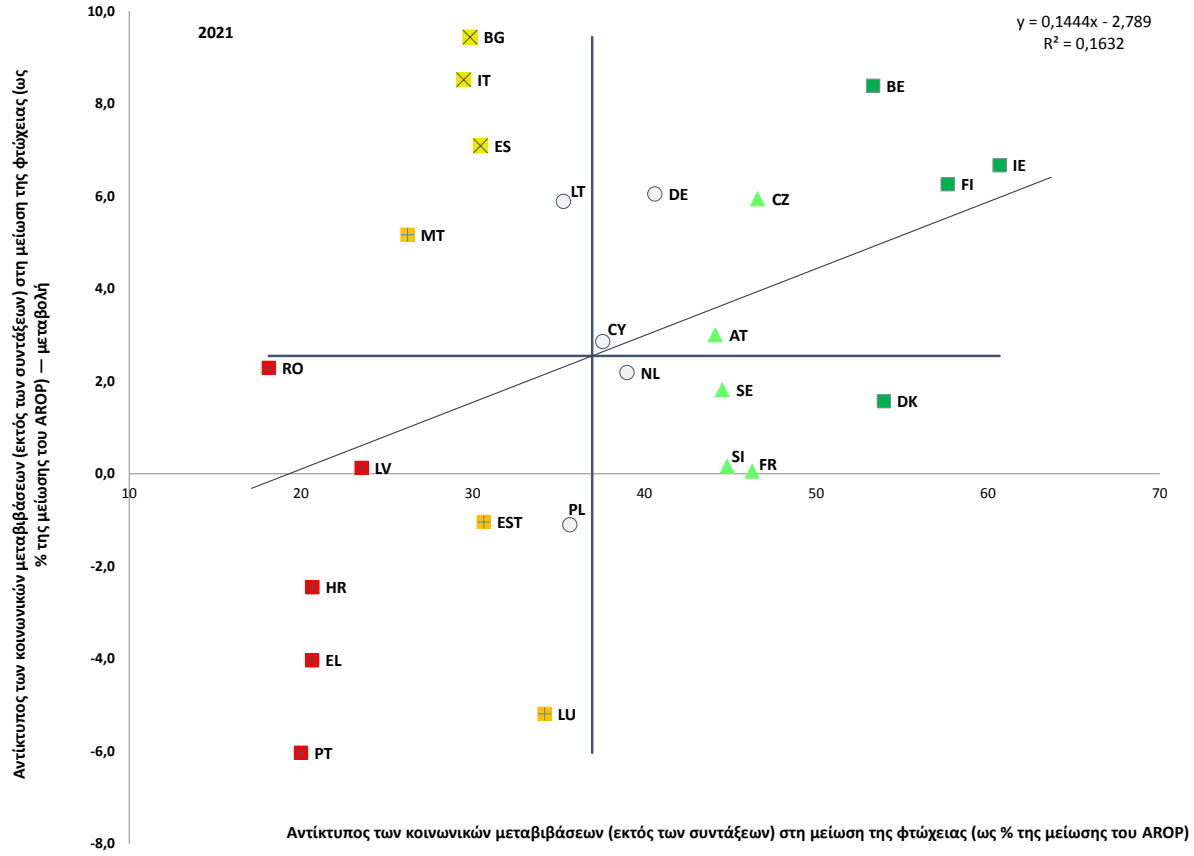

Σημείωση: Το σημείο τομής των αξόνων είναι ο μη σταθμισμένος μέσος όρος της ΕΕ. Το υπόμνημα παρουσιάζεται στο παράρτημα. Τα στοιχεία για την IT και την PL είναι προσωρινά και δεν είναι διαθέσιμα για την SK. Διακοπή στη σειρά για το LU.
Πηγή: Eurostat, [tespm050].

Η κοινωνική προστασία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για τα άτομα με άτυπες μορφές απασχόλησης, παρότι η κάλυψη ποικίλει σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών και των κατηγοριών και η φτώχεια δεν αποτρέπεται για ορισμένα από αυτά. Στην ΕΕ, ο αντίκτυπος των κοινωνικών μεταβιβάσεων στη μείωση της φτώχειας ήταν το 2021 (με βάση τις στατιστικές EU-SILC) πολύ υψηλότερος για τα άτομα με άτυπη απασχόληση[220] (26,5 %) απ' ό,τι για τα άτομα με τυπική απασχόληση (10,1 %). Ως εκ τούτου τονίζεται ο σημαντικός ρόλος που διαδραματίζει η κοινωνική προστασία στο εισόδημα των εν λόγω ομάδων. Ωστόσο, αυτό δεν εμποδίζει τα υψηλότερα επίπεδα νομισματικής φτώχειας μεταξύ των εργαζομένων με σύμβαση ορισμένου χρόνου, των εργαζομένων μερικής απασχόλησης, των αυτοαπασχολούμενων και του οικογενειακού εργατικού δυναμικού στα περισσότερα κράτη μέλη. Συνολικά, τα άτομα με άτυπη απασχόληση ήταν πάνω από τρεις φορές πιθανότερο να διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας (στο 16,6 %) σε σχέση με όσα απασχολούνταν τυπικά (5 %). Το χάσμα αυτό υπερβαίνει τις 15 εκατοστιαίες μονάδες σε πέντε κράτη μέλη, κυρίως λόγω

[220] Ως άτυπη απασχόληση ορίζεται το σύνολο των μισθωτών χωρίς σύμβαση αορίστου χρόνου πλήρους απασχόλησης, καθώς και το σύνολο των αυτοαπασχολούμενων —βλ. επίσης σημείο 2.3.1.

των υψηλών ποσοστών AROP μεταξύ των αυτοαπασχολούμενων (Εσθονία, Πορτογαλία και Ρουμανία) και/ή μεταξύ των συμβασιούχων ορισμένου χρόνου (Λετονία και Ισπανία). Αυτό οφείλεται στο ότι η κάλυψη των κοινωνικών παροχών ποικίλει σημαντικά μεταξύ του καθεστώτος δραστηριότητας και των κρατών μελών. Κατά μέσο όρο στην ΕΕ συνολικά, το ποσοστό των ατόμων σε ηλικία εργασίας (ηλικίας 16-64 ετών) που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας και λαμβάνουν κοινωνικές παροχές (σε ατομικό επίπεδο) ήταν ελαφρά μόνον υψηλότερο το 2021 μεταξύ των εργαζομένων με άτυπη απασχόληση (39,5 %) απ' ό,τι για τους εργαζόμενους με τυπική απασχόληση (37,9 %)[221]. Ωστόσο, σε 14 κράτη μέλη το ποσοστό όσων λάμβαναν παροχές ήταν υψηλότερο μεταξύ των εργαζομένων με τυπική απασχόληση (σε σύγκριση με τους εργαζομένους με άτυπη απασχόληση) και κατά περισσότερο από 10 εκατοστιαίες μονάδες σε τέσσερα κράτη μέλη (Βουλγαρία, Λιθουανία, Λετονία και Σλοβενία). Ωστόσο, αναφέρεται σημαντική αύξηση σε σύγκριση με τα προηγούμενα έτη στο ποσοστό των ατόμων σε ηλικία εργασίας που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας και λαμβάνουν κοινωνικές παροχές, για όλες τις κατηγορίες καθεστώτος δραστηριότητας —κάτι που αντικατοπτρίζει τα έκτακτα μέτρα εισοδηματικής στήριξης που ελήφθησαν ως απάντηση στην πανδημία COVID-19. Η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε μεταξύ των αυτοαπασχολουμένων, με το 32,5 % των ατόμων που αντιμετώπιζαν κίνδυνο φτώχειας να λαμβάνουν ορισμένες κοινωνικές παροχές (σε σύγκριση με περίπου 10,8 % το προηγούμενο έτος[222]), μολονότι εξακολουθεί να είναι χαμηλότερη από 41,8 % μεταξύ όλων των μισθωτών. Τέλος, μολονότι περίπου το ήμισυ (52,7 %) των ανέργων σε κίνδυνο φτώχειας έλαβαν κοινωνικές παροχές στην ΕΕ το 2021, το ποσοστό αυτό ήταν πολύ χαμηλότερο, κάτω του 20 %, στην Κροατία, την Ελλάδα, τη Ρουμανία, την Πολωνία, τη Κροατία και την Ελλάδα.

Η επάρκεια των συστημάτων ελάχιστου εισοδήματος διαβρώθηκε στα περισσότερα κράτη μέλη κατά το εισοδηματικό έτος 2020, σε σύγκριση με το 2019. Η επάρκεια των παροχών ελάχιστου εισοδήματος παρακολουθείται μέσω της σύγκρισης του εισοδήματος των δικαιούχων με το εθνικό όριο της φτώχειας και το εισόδημα χαμηλόμισθου[223]. Τα εν λόγω σημεία αναφοράς παρέχουν ενδείξεις σχετικά με τον αντίκτυπο στον μετριασμό της φτώχειας, καθώς και με τη διάσταση ενεργοποίησης των συστημάτων και τη λειτουργία τους ως κινήτρων. Ενώ η επάρκεια των συστημάτων ελάχιστου εισοδήματος παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό αμετάβλητη κατά την τελευταία δεκαετία (βλ. πλαίσιο 8 του πυλώνα, όπου εξετάζονται οι αλλαγές κατά την περίοδο 2009-2019), επιδεινώθηκε ελαφρώς στην ΕΕ κατά το τελευταίο διαθέσιμο εισοδηματικό έτος (2020). Αυτό ήταν πιο σημαντικό (πάνω από 2 εκατοστιαίες μονάδες) σε ορισμένες χώρες, τόσο σε σύγκριση με το όριο της φτώχειας (Πολωνία - 4,4 εκατοστιαίες μονάδες, Λουξεμβούργο - 3,4 εκατοστιαίες μονάδες, Τσεχία - 2,8 εκατοστιαίες μονάδες, Κροατία - 2,5 εκατοστιαίες μονάδες, Ουγγαρία – 2,4 εκατοστιαίες μονάδες και Κάτω Χώρες – 2,3 εκατοστιαίες μονάδες) όσο και με το εισόδημα χαμηλόμισθου (Λιθουανία - 6,6 εκατοστιαίες μονάδες και Πολωνία - 2,2 εκατοστιαίες μονάδες). Αντιθέτως, η επάρκεια αυξήθηκε σημαντικά τόσο στην Ελλάδα (15,4 εκατοστιαίες μονάδες και 7 εκατοστιαίες μονάδες) όσο και στην Κύπρο (5,1 εκατοστιαίες μονάδες και 5,7 εκατοστιαίες μονάδες). Η επάρκεια του ελάχιστου

[221] Σύμφωνα με τον δείκτη για την «αποτελεσματική πρόσβαση» που εγκρίθηκε από την ΕΚΠ το 2020 αναφορικά με το πλαίσιο παρακολούθησης της πρόσβασης στην κοινωνική προστασία. Ο πληθυσμός-στόχος είναι τα άτομα που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας πριν από τις κοινωνικές μεταβιβάσεις. Οι κοινωνικές παροχές που καλύπτονται από τον δείκτη είναι εκείνες που λαμβάνονται σε ατομικό επίπεδο, εξαιρουμένων των συντάξεων γήρατος και επιζώντων.

[222] Σύγκριση με βάση το έτος αναφοράς 2021 (εισοδηματικό έτος 2020) έως το 2020 (εισοδηματικό έτος 2019).

[223] Σύμφωνα με τη μεθοδολογία που συμφωνήθηκε στο πλαίσιο συγκριτικής αξιολόγησης για το ελάχιστο εισόδημα, βλ. τις κοινές εκθέσεις για την απασχόληση από το 2019 και πλαίσιο 8 του πυλώνα.

εισοδήματος υπερβαίνει το 80 % του ορίου της φτώχειας στις Κάτω Χώρες, την Ιρλανδία, το Λουξεμβούργο, τη Δανία, την Ιταλία, καθώς και στην Κύπρο, ενώ παραμένει κάτω από το ένα τρίτο του ορίου της φτώχειας στη Ρουμανία, τη Βουλγαρία, την Ουγγαρία και τη Σλοβακία. Όσον αφορά την κάλυψη, η οποία εκφράζεται από το ποσοστό των δικαιούχων παροχών, η κατάσταση παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητη το 2020 σε σύγκριση με το 2019, με ορισμένες βελτιώσεις (αύξηση άνω των 5 εκατοστιαίων μονάδων) στην Ιταλία, τη Λιθουανία και το Λουξεμβούργο, αλλά και ορισμένη μείωση (άνω των 5 εκατοστιαίων μονάδων) στην Κροατία, την Κύπρο και την Πολωνία, όπου το ποσοστό των δικαιούχων παροχών είναι κάτω του 80 % —βλ. διάγραμμα 2.4.9. Στον αντίποδα, τα ποσοστά των δικαιούχων παροχών στη Δανία, την Ιρλανδία, τη Φινλανδία και τη Γαλλία ανέρχονται σχεδόν στο 100 % του πληθυσμού που αντιμετωπίζει κίνδυνο φτώχειας και ζει σε νοικοκυριά οιονεί ανέργων. Πέρα από αυτές τις διαστάσεις της επάρκειας και της κάλυψης, η πρόταση της Επιτροπής για σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με το επαρκές ελάχιστο εισόδημα που διασφαλίζει την ενεργό ένταξη περιγράφει τομείς για περαιτέρω εκσυγχρονισμό των συστημάτων ελάχιστου εισοδήματος σύμφωνα με την προσέγγιση της ενεργητικής ένταξης.

Διάγραμμα 2.4.9 Το ποσοστό των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας σε νοικοκυριά (οιονεί) ανέργων που λαμβάνουν κοινωνικές παροχές παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητο μεταξύ 2019 και 2020, παρά ορισμένες αλλαγές σε λίγα κράτη μέλη

Ποσοστό αποδεκτών παροχών για άτομα ηλικίας 18-64 ετών που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας και ζουν σε νοικοκυριά (οιονεί) ανέργων (ως %, εισοδηματικά έτη 2019 και 2020, αντίστοιχα)

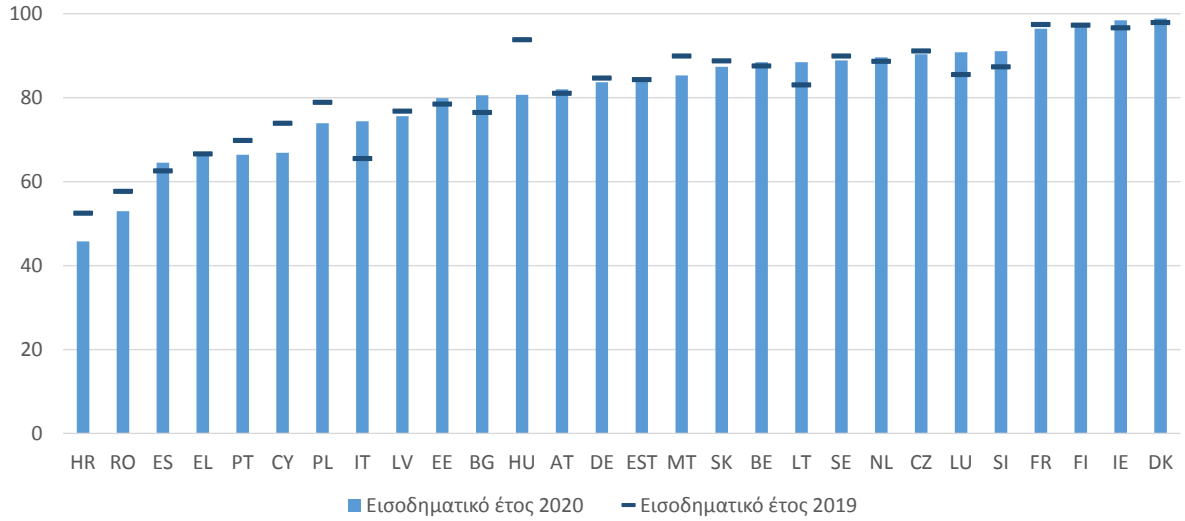

Σημείωση: Τα στοιχεία για την IT και την PT είναι προσωρινά. Τα στοιχεία είναι επίσης προσωρινά για την HU και την SK. Διακοπή στη σειρά για το LU. Τα στοιχεία για τα έτη έρευνας 2021 και 2020 χρησιμοποιούνται για τα εισοδηματικά έτη 2020 και 2019, αντίστοιχα.
Πηγή: Μη δημοσιευμένοι υπολογισμοί της Eurostat με βάση τις στατιστικές EU-SILC 2020 και 2021.

Πλαίσιο 8 του πυλώνα: Συγκριτική αξιολόγηση ελάχιστου εισοδήματος

Η ενίσχυση της προστασίας του ελάχιστου εισοδήματος, σύμφωνα με την προσέγγιση της ενεργητικής ένταξης, διαδραματίζει καίριο ρόλο στην πρόληψη και στον μετριασμό του κινδύνου φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού και, ως εκ τούτου, συμβάλλει στην εφαρμογή της αρχής 14 του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων (σχετικά με το ελάχιστο εισόδημα). Το 2018, η Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας (ΕΚΠ) θέσπισε πλαίσιο συγκριτικής αξιολόγησης για το ελάχιστο εισόδημα με σκοπό τη βελτίωση της ανάλυσης των σχετικών προκλήσεων και τη στήριξη των εξελίξεων πολιτικής στα κράτη μέλη, με επιλογή

των σχετικών αποτελεσμάτων, επιδόσεων και δεικτών μοχλού πολιτικής[224]. Προσδιορίστηκαν τρεις βασικοί μοχλοί πολιτικής που είναι πιθανότερο να επηρεάσουν τις επιδόσεις του ελάχιστου εισοδήματος: 1) η επάρκεια των παροχών, 2) οι κανόνες επιλεξιμότητας και η αξιοποίηση των παροχών και 3) η ενεργοποίηση και η πρόσβαση σε υπηρεσίες[225].

Η πρώτη κοινή έκθεση ΕΚΠ-Επιτροπής σχετικά με το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα, με βάση το πλαίσιο συγκριτικής αξιολόγησης του ελάχιστου εισοδήματος, που συμπληρώθηκε με πρόσθετα δεδομένα και ποιοτικές πληροφορίες, **συμφωνήθηκε τον Σεπτέμβριο του 2022**, πριν από την πρόταση της Επιτροπής για σύσταση του Συμβουλίου, της 28ης Σεπτεμβρίου 2022, σχετικά με επαρκές ελάχιστο εισόδημα. Η έκθεση αποτελεί συνέχεια των συμπερασμάτων του Συμβουλίου του 2020, στα οποία το Συμβούλιο κάλεσε την Επιτροπή και την ΕΚΠ να καταρτίζουν κατά περιόδους μια κοινή έκθεση τέτοιου είδους για την ανάλυση και την επανεξέταση της προόδου που έχει επιτευχθεί όσον αφορά την ανάπτυξη της προστασίας του ελάχιστου εισοδήματος στα κράτη μέλη. Η έκθεση εντόπισε προκλήσεις σε σχέση με τους δείκτες του πλαισίου συγκριτικής αξιολόγησης[226]. Από την έκθεση προέκυψε το συμπέρασμα ότι το πλαίσιο παρείχε ένα πολύτιμο εργαλείο ανάλυσης και προτάθηκε η τακτική επικαιροποίησή του, καθώς και η εξέταση πιθανών διαστάσεων για τη μελλοντική του επέκταση, ιδίως στους τομείς των κριτηρίων επιλεξιμότητας, της πρόσβασης σε υπηρεσίες, καθώς και των μεταβάσεων στην αγορά εργασίας και των κινήτρων.

Η επάρκεια των παροχών ελάχιστου εισοδήματος παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητη στο επίπεδο της ΕΕ-27 κατά την τελευταία δεκαετία, αλλά με σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών και ελαφρά επιδείνωση που παρατηρήθηκε το 2020 ως το τελευταίο εισοδηματικό έτος[227]. Μεταξύ του 2009 και του 2019 (εισοδηματικά έτη), η επάρκεια της παροχής ελάχιστου εισοδήματος παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό σταθερή γύρω στο 60 % στην ΕΕ, σε σχέση με το όριο της φτώχειας, και περίπου στο 46 %, σε σύγκριση με το εισόδημα χαμηλόμισθου έως το 2019, ενώ παρατηρήθηκε ελαφρά επιδείνωση σε επίπεδο ΕΕ το 2020 (βλ. λεπτομερέστερη ανάλυση στο κύριο κείμενο για το τελευταίο αυτό έτος). Συνολικά, κατά την περίοδο 2009-19, παρατηρήθηκαν βελτιώσεις όσον αφορά την επάρκεια σε χώρες στις οποίες θεσπίστηκαν νέα συστήματα, όπως η Ιταλία και η Ελλάδα, ενώ βελτιώσεις σημειώθηκαν επίσης στη Σλοβενία και τη Λιθουανία (περίπου ή τουλάχιστον 10 εκατοστιαίες μονάδες —βλ. το διάγραμμα παρακάτω). Για τη Λετονία, την Εσθονία και το Λουξεμβούργο, οι συγκρίσεις με το εισόδημα ενός χαμηλόμισθου δείχνουν μάλλον

[224] Οι δείκτες αποτελεσμάτων είναι οι εξής: σχετικό χάσμα κινδύνου φτώχειας του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας, ποσοστό υλικής και κοινωνικής στέρησης του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας και ποσοστό κινδύνου φτώχειας του πληθυσμού που ζει σε νοικοκυριά (οιονεί) ανέργων. Οι δείκτες επιδόσεων είναι: αντίκτυπος των κοινωνικών μεταβιβάσεων (εξαιρουμένων των συντάξεων) στη φτώχεια του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας, ποσοστό κινδύνου φτώχειας που επιμένει στον πληθυσμό σε ηλικία εργασίας, ποσοστό δικαιούχων παροχών για άτομα που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας σε νοικοκυριά (οιονεί) ανέργων, χάσμα στις ανάγκες ιατρικής εξέτασης που δεν καλύπτονται κατά δήλωση των ίδιων των ατόμων, χάσμα στο ποσοστό υπερβολικής επιβάρυνσης του κόστους στέγασης και χάσμα στη μη συμμετοχή σε κατάρτιση που σχετίζεται με την επαγγελματική δραστηριότητα. Για τους δείκτες μοχλού πολιτικής, επιλέχθηκε ο διπλός δείκτης επάρκειας (εισόδημα δικαιούχου ελάχιστου εισοδήματος ως ποσοστό α) του ορίου κινδύνου φτώχειας και β) του εισοδήματος χαμηλόμισθου). Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλ. το σχετικό ενημερωτικό σημείωμα για την υποομάδα δεικτών της ΕΚΠ.

[225] Βλ. τη σύνοψη και το πλήρες κείμενο των συμπερασμάτων του Συμβουλίου στο διαδίκτυο.

[226] Βλ. σημείο 2.4.1 σχετικά με τις εξελίξεις μεταξύ των εισοδηματικών ετών 2019 και 2020 όσον αφορά την επάρκεια και την κάλυψη της στήριξης του ελάχιστου εισοδήματος για τη συμπλήρωση της ανάλυσης των μακροπρόθεσμων τάσεων εδώ.

[227] Βλ. την κοινή έκθεση ΕΚΠ–Επιτροπής σχετικά με το ελάχιστο εισόδημα.

επιδείνωση από το 2009 έως το 2019. Η επάρκεια επιδεινώθηκε σημαντικά κατά την περίοδο 2009-19 (κατά περισσότερο από 10 εκατοστιαίες μονάδες) στην Ουγγαρία, τη Ρουμανία και τη Σλοβακία, όπου η επάρκεια το 2009 ήταν κάτω από τον μέσο όρο, αλλά και στην Ιρλανδία και τη Μάλτα και, σε μικρότερο βαθμό, στις Κάτω Χώρες, ακόμα και αν η επάρκεια παραμένει σημαντικά υψηλότερη από τον μέσο όρο της ΕΕ.

Η επάρκεια παρέμεινε σταθερή κατά την περίοδο 2009-2019, με μεγάλες διαφορές μεταξύ των κρατών μελών

Μεταβολές στην επάρκεια, όπως μετρώνται με βάση το εξομαλυμένο όριο AROP και το εισόδημα χαμηλόμισθου μεταξύ 2009 και 2019 (ως εκατοστιαίες μονάδες)

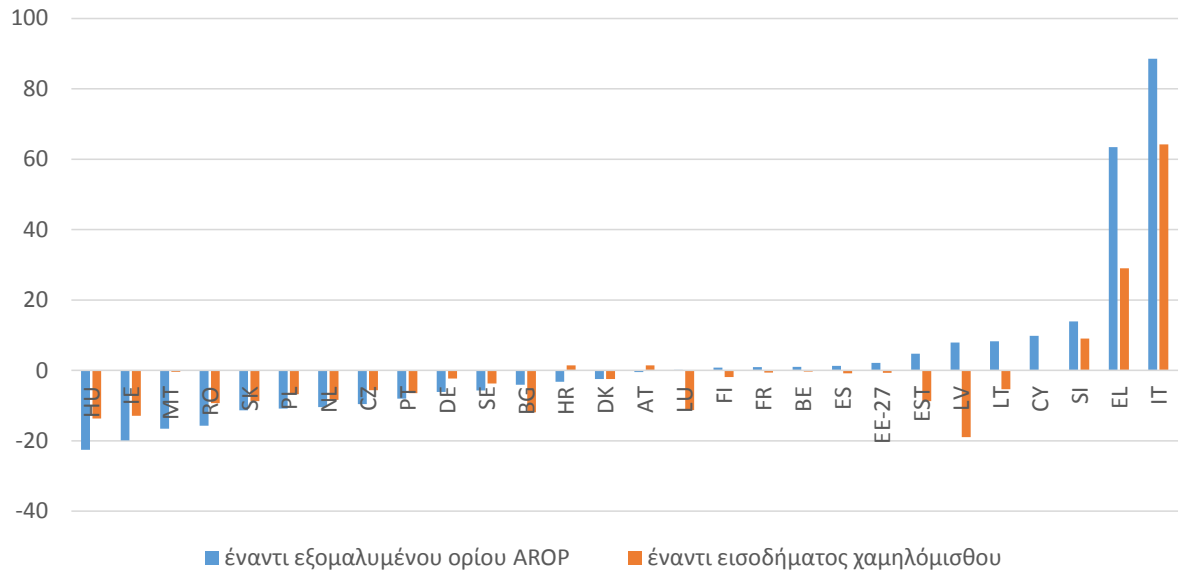

Σημείωση: Η ΕΕ υπολογιζόμενη ως μη σταθμισμένος μέσος όρος. Τα εξομαλυμένα όρια AROP είναι μέσοι όροι των ετών 2007, 2008 και 2009 για την τιμή του 2009 και μέσοι όροι των ετών 2018 και 2019 για την τιμή του 2019. Οι τιμές για την CY και την HR δεν είναι διαθέσιμες και, ως εκ τούτου, δεν υπολογίζονται στον μέσο όρο της ΕΕ για το εισοδηματικό έτος 2009. Οι αλλαγές για την Κύπρο αφορούν το 2011, όταν είναι διαθέσιμες. Οι αλλαγές για την HR αφορούν το 2013. Το κόστος στέγασης θεωρείται ότι ανέρχεται στο 11 % του μέσου μισθού.
Πηγή: Υπολογισμός της ΓΔ EMPL με βάση τα στοιχεία της Eurostat και το μοντέλο φορολογίας-παροχών του ΟΟΣΑ.

Μεταξύ του 2015 και του 2020 σημειώθηκε βελτίωση όσον αφορά την κάλυψη, η οποία μπορεί να συμβάλει στην πρόληψη της αύξησης του βάθους της φτώχειας και της υλικής στέρησης, αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις όσον αφορά την αποτελεσματικότητα. Από το 2015 έως το 2020 η κάλυψη της στήριξης του εισοδήματος αυξήθηκε κατά μέσο όρο στην ΕΕ από 73 % σε 78 % (όπως μετρήθηκε με βάση το ποσοστό των δικαιούχων παροχών[228]). Ωστόσο, ο κίνδυνος φτώχειας στα νοικοκυριά οιονεί ανέργων αυξήθηκε (από 61,2 % το 2015 σε 64 % το 2019) και σταθεροποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό στο 61,6 % το 2020, με συνολική αύξηση στα δύο τρίτα σχεδόν των κρατών μελών. Ενώ ο αντίκτυπος των μεταβιβάσεων (εξαιρουμένων των συντάξεων) στη μείωση της φτώχειας μειώθηκε ελαφρά κατά τη διάρκεια της δεκαετίας (από 37 % σε 36 %), το βάθος της φτώχειας, όπως μετράται με βάση το χάσμα κινδύνου φτώχειας, παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό σταθερό γύρω στο 27 %. Ωστόσο, το χάσμα αυτό είναι σημαντικά μεγαλύτερο μεταξύ των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά οιονεί ανέργων, παραμένοντας γύρω στο 37 %. Η υλική και

[228] Ποσοστό δικαιούχων παροχών ορίζεται ως το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 18-59 ετών που λαμβάνουν οποιαδήποτε κοινωνική παροχή (εκτός από παροχές γήρατος) μεταξύ του πληθυσμού που αντιμετωπίζει κίνδυνο φτώχειας. Ο εν λόγω δείκτης υπολογίζεται με βάση τα στοιχεία EU-SILC από τη ΓΔ EMPL.

κοινωνική στέρηση μειώθηκε από το 2015 έως το 2020 (από 18 % σε 13 %) και το ίδιο συνέβη και με τα κενά στις μη καλυπτόμενες ανάγκες για ιατρικές εξετάσεις και την υπερβολική επιβάρυνση με δαπάνες στέγασης. Ωστόσο, η μείωση του ποσοστού υλικής και κοινωνικής στέρησης για τα νοικοκυριά οιονεί ανέργων (από 51 % σε 44 % μεταξύ 2015 και 2020) σημειώθηκε με βραδύτερο ρυθμό και εξακολουθεί να είναι σημαντικά υψηλότερη το 2020 απ' ό,τι για τον πληθυσμό σε ηλικία εργασίας.

Πρόσφατα, ορισμένα κράτη μέλη θέσπισαν συστήματα ελάχιστου εισοδήματος. Μεταξύ του 2009 και του 2019 θεσπίστηκαν σημαντικές μεταρρυθμίσεις σε ορισμένα κράτη μέλη όπου δεν υπήρχαν στο παρελθόν εθνικά συστήματα ελάχιστου εισοδήματος. Το 2017 τέθηκε σε εφαρμογή στην **Ελλάδα** ένα σύστημα ελάχιστου εισοδήματος, ακολουθούμενο από το νέο «εισόδημα ιθαγένειας» στην **Ιταλία** το 2019, ενώ η **Ισπανία** θέσπισε το πρώτο εθνικό της σύστημα το 2020. Τα νέα αυτά συστήματα ακολουθούν γενικά την προσέγγιση της ενεργητικής ένταξης, συμπληρώνοντας τη στήριξη του εισοδήματος με μέτρα ενεργοποίησης και παρέχοντας πρόσβαση σε υπηρεσίες για τους δικαιούχους. Δεδομένου ότι οι παραπάνω μεταρρυθμίσεις θεσπίστηκαν μόλις τα τελευταία χρόνια, η εφαρμογή τους εξακολουθεί να βελτιώνεται και απαιτείται στενή παρακολούθηση. Ενδέχεται να χρειαστούν πρόσθετες προσαρμογές όσον αφορά τα άλλα σκέλη της ενεργητικής ένταξης, δηλαδή την πρόσβαση σε κοινωνικές υπηρεσίες και ενεργητικά προγράμματα για την αγορά εργασίας. Μικρότερες προσαρμογές των υφιστάμενων συστημάτων, που εξακολουθούν όμως να είναι σημαντικές, πραγματοποιήθηκαν σε ορισμένα άλλα κράτη μέλη. Για παράδειγμα, το 2018 το **Λουξεμβούργο** θέσπισε το εισόδημα κοινωνικής ένταξης, το οποίο εστιάζει περισσότερο στην ένταξη των δικαιούχων στην αγορά εργασίας, μεταξύ άλλων μέσω υποχρεωτικού ελέγχου και κατάρτισης προφίλ δεξιοτήτων των αιτούντων και του νοικοκυριού τους, σε συνδυασμό με αυστηρότερους όρους και κυρώσεις που συνδέονται με την ενεργοποίηση.

Το ποσοστό υπερβολικής επιβάρυνσης του κόστους στέγασης παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό σταθερό κατά τη διάρκεια της κρίσης λόγω της νόσου COVID-19, με σημαντικές αλλαγές σε βάθος χρόνου σε λίγα μόνο κράτη μέλη. Το 2021 ο δείκτης έδειξε ότι το 8,3 % του πληθυσμού της ΕΕ ζούσε σε νοικοκυριά τα οποία δαπανούσαν το 40 % και άνω του (ισοδύναμου) διαθέσιμου εισοδήματός τους στη στέγαση, υψηλότερο κατά 0,5 εκατοστιαίες μονάδες από το 2020. Η Ελλάδα κατέγραψε το υψηλότερο ποσοστό (28,8 %), αλλά και τη μεγαλύτερη μείωση (4,5 εκατοστιαίες μονάδες) σε σύγκριση με το 2020. Άλλα κράτη μέλη με σχετικά υψηλότερα ποσοστά ήταν η Δανία (15,5 %), η μόνη που επισημαίνεται ότι βρίσκεται σε «κρίσιμη κατάσταση», οι Κάτω Χώρες (12,5 %), η Βουλγαρία (11,6 %) και η Γερμανία (10,7 %). Οι Κάτω Χώρες σημείωσαν τη μεγαλύτερη αύξηση (κατά 4,2 εκατοστιαίες μονάδες) και χαρακτηρίζονται με την ένδειξη «να δοθεί προσοχή», μαζί με τη Γερμανία, την Ισπανία και την Πορτογαλία (με αυξήσεις κατά 1,8, 1,7 και 1,7 εκατοστιαίες μονάδες, αντίστοιχα). Τα χαμηλότερα ποσοστά το 2021 παρατηρήθηκαν στην Κύπρο, την Ουγγαρία, την Ιρλανδία (2,5 % έκαστη), τη Λιθουανία και τη Μάλτα (2,7 % έκαστη) —βλ. διάγραμμα 2.4.10. Όσον αφορά τον πληθυσμό που αντιμετωπίζει κίνδυνο φτώχειας, το ποσοστό υπερβολικής επιβάρυνσης με δαπάνες στέγασης ήταν σημαντικά υψηλότερο απ' ό,τι για τον υπόλοιπο πληθυσμό, μολονότι με σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών[229]. Στην Ελλάδα, το 76,7 % του πληθυσμού που αντιμετώπιζε κίνδυνο φτώχειας επιβαρύνθηκε υπερβολικά από το κόστος στέγασης, μολονότι με βελτίωση (κατά 3,7 εκατοστιαίες μονάδες) σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος. Στη Δανία, το ποσοστό

[229] Δείκτης της Eurostat [ilc_lvho07a], EU SILC.

αυτό ήταν 72,1 %, έπειτα από ελαφρά αύξηση (κατά 1,9 εκατοστιαίες μονάδες). Μια μεγάλη ομάδα κρατών μελών είχε ποσοστά περίπου 40 % και 30 %, ενώ στην Ιρλανδία και την Κύπρο το ποσοστό ήταν κάτω του 10 % (8,8 % και 9,3 %, αντίστοιχα). Γενικά, σε όλα τα κράτη μέλη, οι ενοικιαστές στην ιδιωτική αγορά ενοικίασης έτειναν να επηρεάζονται πολύ περισσότερο από προκλήσεις όσον αφορά την οικονομική προσιτότητα της στέγασης απ' ό,τι οι ιδιοκτήτες, με ή χωρίς υποθήκη, και οι ενοικιαστές με μειωμένη τιμή ή χωρίς ενοίκιο[230].

Διάγραμμα 2.4.10: Το ποσοστό υπερβολικής επιβάρυνσης με δαπάνες στέγασης ήταν σταθερό κατά μέσο όρο κατά τη διάρκεια της κρίσης λόγω της νόσου COVID-19, αλλά υφίστανται σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών

Ποσοστό των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά με υπερβολική επιβάρυνση με δαπάνες στέγασης (ως %), επίπεδα 2021 και μεταβολές από το προηγούμενο έτος (πρωταρχικός δείκτης του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων)

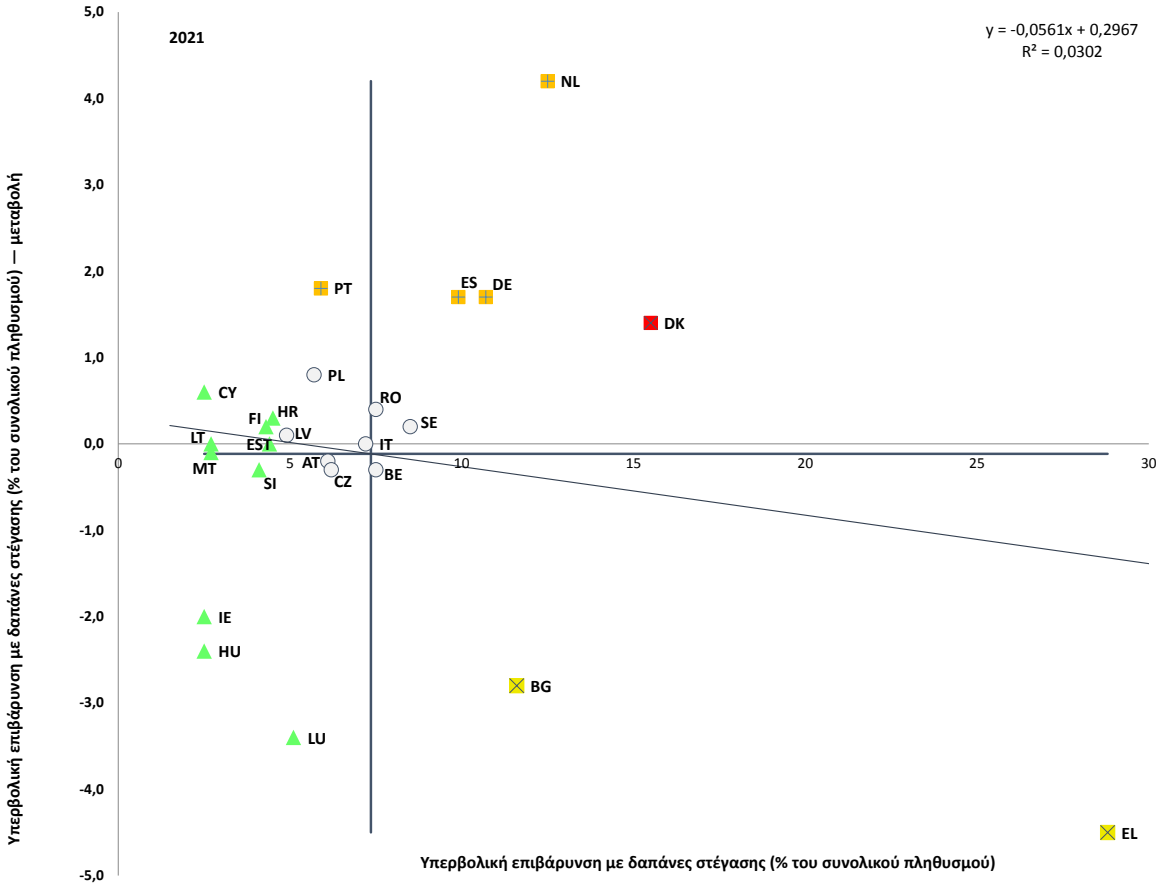

Σημείωση: Το σημείο τομής των αξόνων είναι ο μη σταθμισμένος μέσος όρος της ΕΕ. Το υπόμνημα παρουσιάζεται στο παράρτημα. Τα στοιχεία είναι προσωρινά για την IT και την PL και δεν είναι διαθέσιμα για την FR και την SK.
Πηγή: Eurostat, [tespm140], EU-SILC.

Οι οικογένειες με παιδιά και τα μονογονεϊκά νοικοκυριά αντιμετώπισαν σοβαρότερες δυσκολίες στέγασης. Το 2020 το 7,6 % των νοικοκυριών που αποτελούνται από έναν μόνο γονέα με εξαρτώμενα τέκνα αντιμετώπιζαν σοβαρή στέρηση στέγασης (αυξημένο από 6,5 % το 2019), σε σύγκριση με το 4,3 % για το σύνολο του πληθυσμού[231]. Σε δύο κράτη μέλη περισσότερα από ένα στα δέκα άτομα αντιμετώπισαν σοβαρή στέρηση στέγασης το 2020: η Λετονία με ποσοστό 11,5 % και η Ρουμανία με 14,3 %. Η Κροατία, η Λιθουανία, η Ελλάδα,

[230] Δείκτης της Eurostat [ilc_lvho07c], EU SILC.
[231] Δείκτης της Eurostat [ilc_mdho06a] και [ilc_mdho06b], EU SILC.

η Ιταλία, η Ουγγαρία, η Πολωνία και η Βουλγαρία είχαν όλα τα ποσοστά σοβαρής στέρησης στέγασης μεταξύ 5 % και 10 %. Η στέρηση στέγασης επηρέασε το 14,9 % των παιδιών συνολικά στην ΕΕ το 2020, ποσοστό ελαφρώς υψηλότερο από εκείνο του συνολικού πληθυσμού και αυξανόμενο (κατά 1 εκατοστιαία μονάδα) από το 2019[232]. Η Πορτογαλία (26,2 %), η Κύπρος (35,8 %) και η Ισπανία (24,4 %) είχαν ποσοστά σημαντικά υψηλότερα από τον μέσο όρο της ΕΕ (κατά περίπου 10 εκατοστιαίες μονάδες ή περισσότερο). Το ποσοστό στέρησης στέγασης για τα παιδιά αυξήθηκε ή παρέμεινε περίπου το ίδιο σε όλα τα κράτη μέλη, εκτός από την Εσθονία, τη Λετονία και τη Λιθουανία, όπου μειώθηκε.

Την τελευταία δεκαετία ελάχιστη πρόοδος έχει σημειωθεί όσον αφορά τη μείωση του αριθμού των αστέγων σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ. Λόγω της έλλειψης κοινού στατιστικού ορισμού και μεθοδολογίας για την καταμέτρηση των ατόμων που αντιμετωπίζουν έλλειψη στέγης, τα δεδομένα δεν είναι συγκρίσιμα μεταξύ των κρατών μελών και είναι δύσκολο να ποσοτικοποιηθεί με ακρίβεια το φαινόμενο σε επίπεδο ΕΕ. Ωστόσο, το 2019 η FEANTSA και το Ίδρυμα Abbé Pierre εκτίμησαν ότι οποιαδήποτε νύχτα ο αριθμός των αστέγων που κοιμούνται στον δρόμο ή στεγάζονται εκτάκτως/προσωρινά ανέρχεται σε τουλάχιστον 700 000 στην ΕΕ και, ως εκ τούτου, έχει αυξηθεί κατά 70 % σε δέκα χρόνια[233]. Από το 2019 το φαινόμενο των αστέγων μειώθηκε σε ορισμένα κράτη μέλη λόγω των νέων παρεμβάσεων πολιτικής στο πλαίσιο της πανδημίας. Ωστόσο, πολλά από τα μέτρα αυτά, ιδίως η ευκολότερη πρόσβαση σε αξιοπρεπή στέγαση, η αναστολή των εξώσεων και η άμεση στήριξη των νοικοκυριών, καταργήθηκαν τουλάχιστον εν μέρει κατά το δεύτερο έτος της κρίσης λόγω της νόσου COVID-19. Αυτό οδήγησε σε περαιτέρω αύξηση του φαινομένου των αστέγων σε αρκετά κράτη μέλη σε σύγκριση με τα προ πανδημίας επίπεδα.

Το ποσοστό AROPE μεταξύ των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω ήταν σε μεγάλο βαθμό σταθερό στην ΕΕ μεταξύ 2020 και 2021. Το ποσοστό ανήλθε σε 19,6 % το 2021 στην ΕΕ, ως εκ τούτου σημείωσε ελαφρά μείωση σε σύγκριση με το 2020. Ωστόσο, η διαφορά μεταξύ των ποσοστών AROPE για τις γυναίκες και τους άνδρες εξακολουθεί να υφίσταται (22,1 % και 16,3 %, αντίστοιχα). Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας (AROP) μεταξύ των ατόμων ηλικίας άνω των 65 ετών ήταν 16,8 % το 2021 στην ΕΕ, ελαφρά υψηλότερο σε σχέση με εκείνο των ατόμων ηλικίας 18-64 ετών (15,9 %). Στην πλειονότητα των χωρών, το ποσοστό είναι υψηλότερο απ' ό,τι για τον πληθυσμό σε ηλικία εργασίας (ηλικίας 18-64 ετών), παρότι η διαφορά μεταξύ των δύο ομάδων ποικίλει σημαντικά —βλ. άνω τμήμα του διαγράμματος 2.4.10. Το ποσοστό σοβαρής υλικής ή κοινωνικής στέρησης συνέχισε να μειώνεται (από 7,4 % το 2015 σε 5,3 % το 2021) και είναι χαμηλότερο απ' ό,τι μεταξύ του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας σε επίπεδο ΕΕ (6,3 % το 2021) και στην πλειονότητα των κρατών μελών —βλ. κάτω τμήμα του διαγράμματος 2.4.12. Ιδιαίτερα υψηλές τιμές, καθώς και χάσματα σε σχέση με τον πληθυσμό σε ηλικία εργασίας, παρατηρούνται στη Ρουμανία και τη Βουλγαρία.

[232] Δείκτης της Eurostat [ilc_mddd044b], EU SILC. Τα στοιχεία είναι προσωρινά για την DE και την PL και δεν είναι διαθέσιμα για την IE, την FR και το LU.

[233] Βλ.: 6th Overview of Housing Exclusion in Europe 2021 (6η επισκόπηση του αποκλεισμού από τη στέγαση στην Ευρώπη 2021).

Διάγραμμα 2.4.11: Τα άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω αντιμετωπίζουν υψηλότερο κίνδυνο φτώχειας από τον πληθυσμό σε ηλικία εργασίας, αλλά εκτίθενται λιγότερο συχνά σε σοβαρή υλική και κοινωνική στέρηση

Ποσοστά κινδύνου φτώχειας (άνω τμήμα) και ποσοστά σοβαρής υλικής και κοινωνικής στέρησης (κάτω τμήμα) ανά ηλικιακές ομάδες (ως %, 2021)

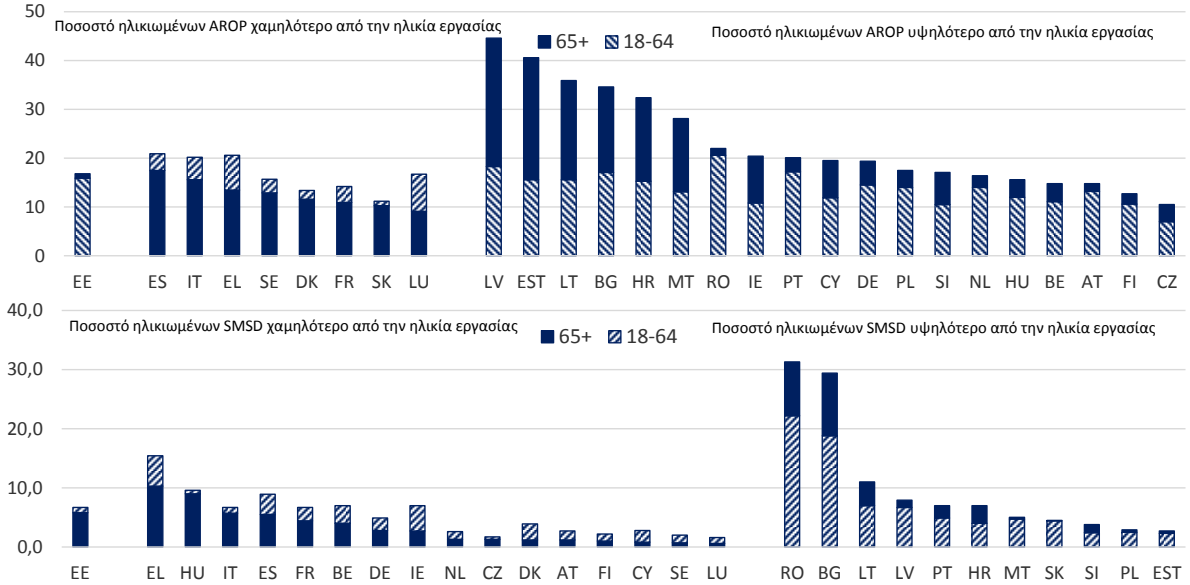

Σημείωση: Στα αριστερά, το πεμπτημόριο για τις ηλικίες 18-64 ετών είναι επιπρόσθετο των ηλικιών 65 ετών και άνω· στα δεξιά, το πεμπτημόριο για τις ηλικίες 65 ετών και άνω είναι επιπρόσθετο των ηλικιών 18-64 ετών. Τα στοιχεία είναι προσωρινά για την IT και την PL. Διακοπή στη σειρά για το LU.
Πηγή: Eurostat [ilc_li02] και [ilc_mdsd11], EU-SILC.

Οι συντάξεις κατά μέσο όρο υπερβαίνουν το ήμισυ του εισοδήματος κατά τα τελευταία έτη της σταδιοδρομίας στην Ένωση. Η μέση σύνταξη των ατόμων ηλικίας 65-74 ετών ανήλθε στο 58 % του εισοδήματος από εργασία των ατόμων ηλικίας 50-59 ετών το 2021[234]. Το εν λόγω «συνολικό ποσοστό αναπλήρωσης» αυξάνεται από το 2012, έτος κατά το οποίο ήταν στο 54 %. Σε ορισμένες χώρες (όπως το Λουξεμβούργο, η Ελλάδα, η Ιταλία και η Ισπανία), υπερβαίνει κατά πολύ το 70 %. Οι χώρες αυτές συγκαταλέγονται επίσης στα κράτη μέλη όπου τα ποσοστά φτώχειας των ηλικιωμένων είναι χαμηλότερα από τη φτώχεια σε ηλικία εργασίας. Από την άλλη πλευρά, σε 12 κράτη μέλη το ποσοστό αναπλήρωσης κυμαίνεται κάτω του 50 % και σε πέντε από αυτά κάτω του 40 % (Ιρλανδία, Κροατία, Λιθουανία, Ρουμανία και Βουλγαρία). Στα περισσότερα κράτη μέλη η εν λόγω αναλογία είναι χαμηλότερη μεταξύ των γυναικών, αλλά σε οκτώ από αυτά, τα ποσοστά αναπλήρωσης είναι υψηλότερα για τις γυναίκες (Λουξεμβούργο, Λετονία, Γερμανία, Τσεχία, Δανία, Εσθονία, Κάτω Χώρες, Ουγγαρία και Σλοβενία).

Κατά τη διάρκεια του 2021, το δεύτερο έτος της πανδημίας COVID-19, οι ανάγκες ιατρικής περίθαλψης που δεν καλύπτονταν, κατά δήλωση των ίδιων των ατόμων, μειώθηκαν κατά μέσο όρο, όπως και η διακύμανση μεταξύ των κρατών μελών, η οποία, ωστόσο, παρέμεινε μεγάλη —βλ. διάγραμμα 2.4.12. Η Σλοβενία, το Λουξεμβούργο και η Πολωνία κατέγραψαν τις μεγαλύτερες αυξήσεις (κατά 2,1 εκατοστιαίες μονάδες, 0,9 εκατοστιαίες μονάδες και 0,8 εκατοστιαίες μονάδες, αντίστοιχα). Μεταξύ αυτών, η Σλοβενία, μαζί με την Ελλάδα, τη Ρουμανία και τη Φινλανδία, επισημαίνονται με την

[234] Βλ.: Pension Adequacy Report 2021 (Έκθεση του 2021 για την επάρκεια των συντάξεων), σ. 40. Όπως φαίνεται από τον δείκτη της Eurostat [ilc_pnp3], ορίζεται ως το ποσοστό των διάμεσων ατομικών ακαθάριστων συντάξεων της ηλικιακής κατηγορίας 65-74 ετών προς τις μέσες ατομικές ακαθάριστες αποδοχές της ηλικιακής κατηγορίας 50-59 ετών, εξαιρουμένων άλλων κοινωνικών παροχών.

ένδειξη ότι βρίσκονται σε «κρίσιμη κατάσταση», λόγω των υψηλών επιπέδων των αναφερόμενων μη καλυπτόμενων αναγκών το 2021 (4,8 %, 6,4 %, 4,4 % για τις δύο τελευταίες, αντίστοιχα). Από την άλλη πλευρά, η Φινλανδία κατέγραψε σχετικά μεγάλη μείωση (1 εκατοστιαία μονάδα), μαζί με την Εσθονία και τη Λετονία (4,9 εκατοστιαίες μονάδες και 1,3 εκατοστιαίες μονάδες), η οποία παρέμεινε ωστόσο σε υψηλά επίπεδα και το 2021 (8,1 % και 4 %). Όπως και το 2020, το ποσοστό των ατόμων που ανέφεραν μη καλυπτόμενες ανάγκες ιατρικής περίθαλψης παρέμεινε πολύ χαμηλό (κάτω του 1 %) στη Γερμανία, την Κύπρο και τη Μάλτα (0,1 %), καθώς και στις Κάτω Χώρες, την Τσεχία και την Αυστρία (0,2 %, 0,3 % στις δύο τελευταίες). Τα άτομα που ζουν σε νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος είναι πιθανότερο να αναφέρουν ότι δεν καλύπτονται οι ανάγκες τους για ιατρική περίθαλψη, μολονότι η έκταση του χάσματος σε σχέση με τον συνολικό πληθυσμό διαφοροποιείται μεταξύ των κρατών μελών[235]. [236] Όσον αφορά τις ανάγκες που δεν καλύπτονται, κατά δήλωση των ίδιων των ατόμων, καταγράφεται κάποια περιφερειακή διαφοροποίηση στην Πολωνία και τη Ρουμανία —βλ. διάγραμμα 10 στο παράρτημα 3.

[235] Eurostat [hlth_silc_29], EU-SILC.

[236] Το 2021 περισσότεροι Ρομά πίστεψαν ότι υπέστησαν διακρίσεις κατά τους τελευταίους 12 μήνες όταν είχαν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας (14 %) απ' ό,τι το 2016 (8 %), με το υψηλότερο ποσοστό να παρατηρείται στην Πορτογαλία (32 %). Κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, ακόμα και η βασική πρόσβαση σε πρωτοβάθμια υγειονομική περίθαλψη, τα μέτρα βασικής πρόληψης και η κοινωνική αποστασιοποίηση αποδείχθηκαν αδύνατον να εφαρμοστούν σε απομακρυσμένες περιθωριοποιημένες κοινότητες Ρομά (το 20 % των Ρομά δεν έχουν πρόσβαση σε νερό βρύσης και το 78 % ζουν σε υπερπλήρη νοικοκυριά). Πηγή: FRA, Fundamental rights report 2022 (Έκθεση του 2022 για τα θεμελιώδη δικαιώματα).

Διάγραμμα 2.4.12: Κατά το δεύτερο έτος της κρίση λόγω της νόσου COVID-19 καταγράφονταν στα κράτη μέλη μεγάλες διακυμάνσεις και αυξήσεις στις ανάγκες ιατρικής περίθαλψης που δεν καλύπτονται, κατά δήλωση των ίδιων των ατόμων

Ανάγκες ιατρικής περίθαλψης που δεν καλύπτονται κατά δήλωση των ίδιων των ατόμων, επίπεδα του 2021 και μεταβολές σε σχέση με το προηγούμενο έτος (ως %, πρωταρχικός δείκτης του κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων)

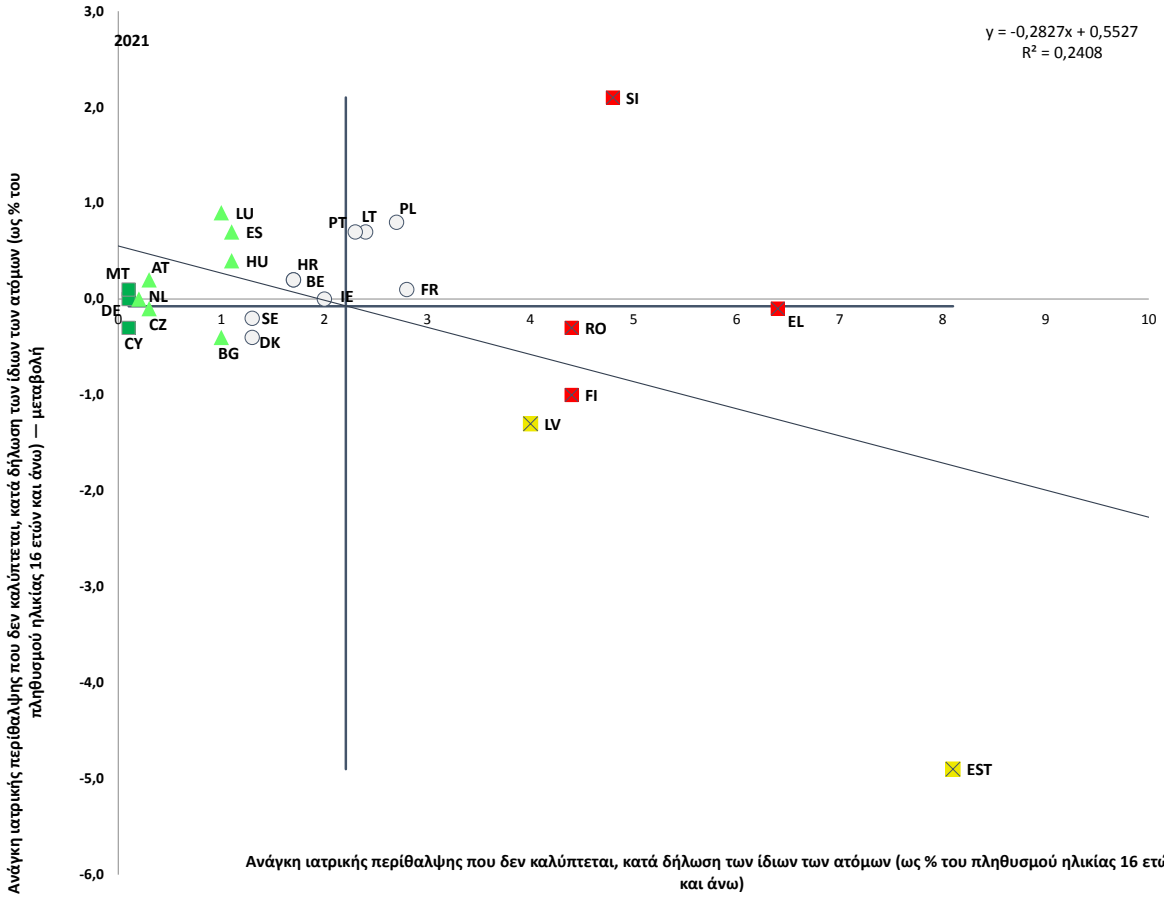

Σημείωση: Το σημείο τομής των αξόνων είναι ο μη σταθμισμένος μέσος όρος της ΕΕ. Το υπόμνημα παρουσιάζεται στο παράρτημα. Τα στοιχεία για την SK δεν είναι διαθέσιμα και είναι προσωρινά για την IT και την PL. Διακοπή στη σειρά για το LU.
Πηγή: Eurostat, [tespm_110], EU-SILC.

Οι δημογραφικές εξελίξεις, ιδίως τα σταθερά χαμηλά ποσοστά γεννήσεων και το υψηλότερο προσδόκιμο ζωής, αυξάνουν την ενδεχόμενη ανάγκη μακροχρόνιας φροντίδας. Το ποσοστό εξάρτησης ηλικιωμένων στην ΕΕ προβλέπεται να αυξηθεί σημαντικά, από 32,5 % το 2021 σε 52,0 % το 2050. Παρά την πρόοδο που έχει σημειωθεί στα έτη υγιούς ζωής, καθώς και στις προληπτικές προσεγγίσεις και τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών, αυτό θα οδηγήσει σε αυξανόμενη ανάγκη για μακροχρόνια φροντίδα στο μέλλον[237]. Ο αριθμός των ατόμων που ενδεχομένως χρήζουν μακροχρόνιας φροντίδας προβλέπεται να αυξηθεί από 30,8 εκατομμύρια το 2019 σε 33,7 εκατομμύρια το 2030 και

[237] Αυτό μεταφράζεται σε σημαντικές δυνατότητες δημιουργίας θέσεων εργασίας στον τομέα της μακροχρόνιας φροντίδας, με στοιχεία που αποδεικνύουν ότι έως το 2050 θα πρέπει να προστεθούν 1,6 εκατομμύρια εργαζόμενοι στον τομέα της μακροχρόνιας φροντίδας για να διατηρηθεί η κάλυψη μακροχρόνιας φροντίδας στο ίδιο επίπεδο —βλ. το *έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που συνοδεύει την πρόταση της Επιτροπής για σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με την πρόσβαση σε οικονομικά προσιτή και υψηλής ποιότητας μακροχρόνια φροντίδα*, SWD (2022) 441 final.

περαιτέρω σε 38,1 εκατομμύρια το 2050[238]. Κατά μέσο όρο, σύμφωνα με τα στοιχεία του 2019 για την ΕΕ-27, το 26,6 % των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω (32,1 % των γυναικών έναντι 19,2 % των ανδρών) και το 39,4 % των ατόμων ηλικίας 75 ετών και άνω που ζουν σε ιδιωτικά νοικοκυριά είχαν ανάγκη μακροχρόνιας φροντίδας[239]. Στο χαμηλότερο πεμπτημόριο εισοδήματος, το 35,9 % είχε ανάγκη μακροχρόνιας φροντίδας, έναντι 17,2 % στο υψηλότερο πεμπτημόριο εισοδήματος[240].

Η κάλυψη κοινωνικής προστασίας αποτελεί σημαντικό παράγοντα για τον καθορισμό της πρόσβασης σε υπηρεσίες μακροχρόνιας φροντίδας, πέραν της διαθεσιμότητας ποιοτικών υπηρεσιών. Μολονότι όλα τα κράτη μέλη παρέχουν κάποια κάλυψη κοινωνικής προστασίας, είτε σε είδος είτε μέσω παροχών σε χρήμα, το 35,7 % των ατόμων στην ΕΕ ανέφεραν ότι δεν χρησιμοποιούν (περισσότερες) υπηρεσίες κατ' οίκον φροντίδας για οικονομικούς λόγους, το 9,7 % ανέφεραν ελλείψεις στην προσφορά και το 2,1 % ανέφεραν ανησυχίες σχετικά με την ποιότητα[241]. Για τη μέτρηση του βάθους της κοινωνικής προστασίας όσον αφορά τη μακροχρόνια φροντίδα ηλικιωμένων και τη σύγκρισή της μεταξύ των κρατών μελών, ο ΟΟΣΑ, με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ανέπτυξε ένα σύνολο τυπικών περιπτώσεων αναγκών μακροχρόνιας φροντίδας[242]. Από την ανάλυση προκύπτει ότι, ακόμα και μετά την κοινωνική προστασία, το ιδιωτικό κόστος περίθαλψης μπορεί να είναι πολύ υψηλό, ιδίως για τους ηλικιωμένους με σοβαρές ανάγκες μακροχρόνιας φροντίδας που λαμβάνουν κατ' οίκον φροντίδα —βλ. Διάγραμμα 2.4.13[243].

[238] Ευρωπαϊκή Επιτροπή και Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής, 2021, *The 2021 Ageing Report – Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2019-2070)* [Έκθεση του 2021 για τη δημογραφική γήρανση: Οικονομικές και δημοσιονομικές προβολές για τα κράτη μέλη της ΕΕ (2019-2070)], Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2021.

[239] Eurostat [hlth_ehis_tadle], EHIS. Το ποσοστό των ατόμων με ανάγκες είναι μικρότερο από το ποσοστό των ατόμων που δεν αντιμετωπίζουν σοβαρές δυσκολίες. Το εν λόγω μέτρο βάσει έρευνας καλύπτει μόνο τα άτομα που ζουν σε ιδιωτικά νοικοκυριά, αλλά όχι τα άτομα που λαμβάνουν κατ' οίκον φροντίδα.

[240] Eurostat [hlth_ehis_tadli], EHIS.

[241] Eurostat [ilc_ats15], ειδική ενότητα 2016 των EU-SILC.

[242] Cravo Oliveira Hashiguchi, T. και Llena-Nozal, A., 2021, The Effectiveness of Social Protection for Long-term Care in Old Age: Is social protection reducing the risk of poverty associated with care needs? (Η αποτελεσματικότητα της κοινωνικής προστασίας για τη μακροχρόνια φροντίδα στην τρίτη ηλικία: Η κοινωνική προστασία μειώνει τον κίνδυνο της φτώχειας που συνδέεται με τις ανάγκες φροντίδας;), OECD Health Working Papers (Έγγραφα εργασίας του ΟΟΣΑ για την υγεία) αριθ. 117, Εκδόσεις ΟΟΣΑ, Παρίσι.

[243] ΟΟΣΑ, υπό έκδοση, 2023, Measuring social protection for long-term care in old age (Μέτρηση της κοινωνικής προστασίας για τη μακροχρόνια φροντίδα στην τρίτη ηλικία), OECD Health Working Papers (Έγγραφα εργασίας του ΟΟΣΑ για την υγεία), Εκδόσεις ΟΟΣΑ, Παρίσι.

Διάγραμμα 2.4.13: Το ιδιωτικό κόστος περίθαλψης μπορεί να είναι πολύ υψηλό, ιδίως για τους ηλικιωμένους με σοβαρές ανάγκες μακροχρόνιας φροντίδας που λαμβάνουν κατ' οίκον φροντίδα

Άμεσες δαπάνες φροντίδας κατ' οίκον ως ποσοστό του εισοδήματος γήρατος (έπειτα από δημόσια στήριξη), για αποδέκτες περίθαλψης με διάμεσο εισόδημα και χωρίς καθαρό πλούτο, κατά βαθμό σοβαρότητας

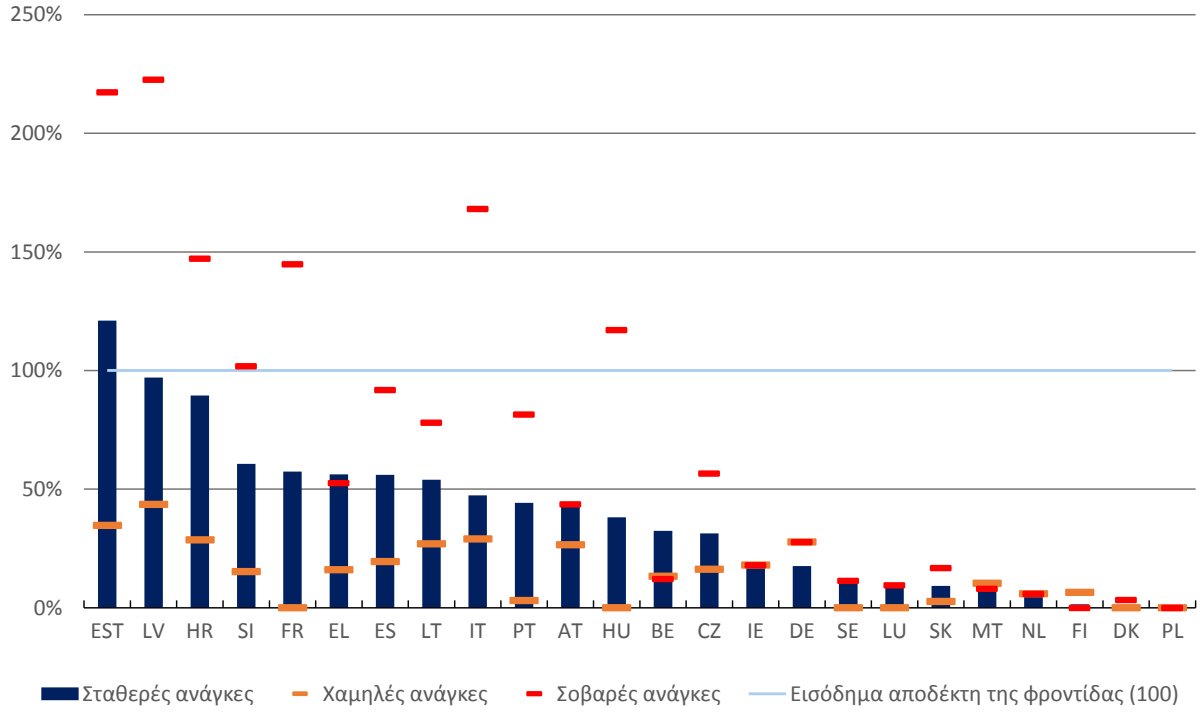

Σημείωση: Η EST αναφέρεται στο Ταλίν στην Εσθονία, η IT στο Alto Adige (Νότιο Τιρόλο) στην Ιταλία, η AT στη Βιέννη στην Αυστρία, το BE στη Φλάνδρα στο Βέλγιο.
Πηγή: Αναλύσεις του ΟΟΣΑ με βάση το ερωτηματολόγιο του ΟΟΣΑ για την κοινωνική προστασία της μακροχρόνιας φροντίδας, τη βάση δεδομένων του ΟΟΣΑ για την κατανομή του εισοδήματος και τη βάση δεδομένων του ΟΟΣΑ για την κατανομή του πλούτου

2.4.2 Μέτρα που λαμβάνονται από κράτη μέλη

Το 2021 και το 2022 τα κράτη μέλη κατάργησαν σταδιακά τα προσωρινά μέτρα εισοδηματικής στήριξης που θεσπίστηκαν κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19. Ορισμένα κράτη μέλη δρομολόγησαν μόνιμα μέτρα για την εξασφάλιση καλύτερης κοινωνικής προστασίας για όλους, συμπεριλαμβανομένης της βελτίωσης της επάρκειας και της κάλυψης διαφόρων παροχών. Τα εν λόγω μέτρα αποσκοπούσαν στην κάλυψη των κενών στα συστήματα κοινωνικής προστασίας που επηρεάζουν ιδίως πληθυσμιακές ομάδες οι οποίες βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση (όπως νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος χωρίς εισόδημα που σχετίζεται με εργασία, άτομα που απασχολούνται σε επισφαλείς θέσεις εργασίας ή μετανάστες και πρόσφυγες). Μετά τον επιθετικό πόλεμο της Ρωσίας στην Ουκρανία και τις κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις του στην Ευρώπη, ορισμένα κράτη μέλη θέσπισαν στοχευμένα μέτρα για την αντιμετώπιση των κοινωνικών επιπτώσεων των πληθωριστικών πιέσεων, ιδίως όσον αφορά τις βασικές ενεργειακές υπηρεσίες. Ωστόσο, τα περισσότερα από τα εν λόγω μέτρα δεν στόχευαν σε όσους είναι περισσότερο εκτεθειμένοι σε υψηλές τιμές ενέργειας και ευάλωτοι (βλ. πλαίσιο 7 του πυλώνα). Επιπλέον, σύμφωνα με την οδηγία για την προσωρινή προστασία, τα εκτοπισθέντα άτομα που εγκαταλείπουν την Ουκρανία και είναι δικαιούχοι προσωρινής προστασίας έχουν πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη, στέγαση και κοινωνική πρόνοια, πέραν της πρόσβαση σε εκπαίδευση, κατάρτιση και στην αγορά εργασίας. Στο παρόν σημείο παρουσιάζεται μια επισκόπηση της προσέγγισης

που ακολουθούν τα κράτη μέλη για να αντιμετωπίσουν τις τρέχουσες συνθήκες, πέραν των άλλων μέτρων για την αντιμετώπιση πιο διαρθρωτικών προκλήσεων στα συστήματα κοινωνικής προστασίας τους.

Ορισμένα από τα προσωρινά μέτρα που θεσπίστηκαν κατά τη διάρκεια της πανδημίας διατηρήθηκαν για τα ευάλωτα άτομα και τις οικογένειές τους, ενώ θεσπίστηκαν πρόσθετα μέτρα για να αντιμετωπιστούν οι επιπτώσεις της αύξησης των τιμών. Καθ' όλη τη διάρκεια της πανδημίας, οι δικαιούχοι κοινωνικής πρόνοιας στο **Βέλγιο** έλαβαν μηνιαία προσωρινή ενίσχυση ύψους 50 EUR από τον Ιούλιο του 2020 έως τον Σεπτέμβριο του 2021 και 25 EUR από τον Οκτώβριο του 2021 έως τον Μάρτιο του 2022. Άλλες επιδοτήσεις και μέτρα, συμπεριλαμβανομένων του επιδόματος COVID, του επιδόματος ψυχολογικής ευεξίας και του επιδόματος για νέους και σπουδαστές που βρίσκονται σε ευάλωτη θέση, παρατάθηκαν επίσης έως τις 31 Μαρτίου 2022. Στη **Βουλγαρία**, ως έκτακτο μέτρο, οι αρχές αύξησαν το κατώτατο όριο για το επίδομα θέρμανσης (κατά 30 BGN, περίπου 15,3 EUR) για τα άτομα που δεν είχαν υποβάλει αίτηση για το επίδομα έως τον Οκτώβριο του 2021. Ωστόσο, λόγω της ενεργειακής κρίσης, η παροχή αυξήθηκε επιπλέον κατά 100 BGN (περίπου 51 EUR, σχεδόν 20 %) για να φθάσει τα 624 BGN (περίπου 319 EUR) το 2022. Στη **Μάλτα**, λόγω των πληθωριστικών πιέσεων, ιδίως στα τρόφιμα, καθώς και για την περαιτέρω στήριξη της οικονομικής ανάκαμψης, η κυβέρνηση ενέκρινε τον Φεβρουάριο του 2022 την εκταμίευση εφάπαξ επιχορήγησης σε μετρητά. Από τον Μάρτιο του 2022 οι εργαζόμενοι κάτω από ένα ορισμένο επίπεδο εισοδήματος και οι φοιτητές λαμβάνουν επιταγές αξίας 100 EUR, ενώ οι συνταξιούχοι και τα άτομα που λαμβάνουν κοινωνικές παροχές έως και 200 EUR. Στην **Ισπανία**, έχουν εγκριθεί διάφορα προσωρινά μέτρα για την αύξηση του ελάχιστου εισοδήματος και των μη ανταποδοτικών συντάξεων για την αντιστάθμιση του υψηλού πληθωρισμού, με στόχο τη στήριξη έως και 800.000 ευάλωτων νοικοκυριών. Σύμφωνα με τη χαρτογράφηση των εθνικών απαντήσεων σε επίπεδο πολιτικής για την άμβλυνση των επιπτώσεων στους πολίτες από την αύξηση του πληθωρισμού, η οποία αναφέρθηκε έως τον Ιούνιο του 2022 στη βάση δεδομένων EU PolicyWatch του Eurofound, τα περισσότερα από τα αναφερόμενα μέτρα ήταν προσωρινά και ad hoc[244]. Οι εφάπαξ, κατ' αποκοπή καταβολές ποσού ήταν συχνότερες από τη μηνιαία στήριξη και τα περισσότερα μέτρα δεν ήταν στοχευμένα. Τα στοχευμένα μέτρα ήταν πιθανότερο να λάβουν τη μορφή χρηματοδοτικής στήριξης, ενώ τα μη στοχευμένα μέτρα περιορίζονταν κυρίως στους λογαριασμούς ενέργειας και στις τιμές των καυσίμων (βλ. παρακάτω για περισσότερες λεπτομέρειες, καθώς και το πλαίσιο 7 του πυλώνα).

Εγκρίθηκαν ή εφαρμόστηκαν μόνιμες αλλαγές σε υφιστάμενα συστήματα για την περαιτέρω ενίσχυση της κοινωνικής και οικονομικής ανθεκτικότητας, σύμφωνα με τις αρχές 12 (σχετικά με την κοινωνική προστασία) και 14 (σχετικά με το ελάχιστο εισόδημα) του πυλώνα**, μεταξύ άλλων, με τη βοήθεια του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (ΜΑΑ).** Στην **Ισπανία**, ο ΜΑΑ στηρίζει έως και 34 πιλοτικά έργα που δημιουργούν διόδους ένταξης για τους δικαιούχους ελάχιστου εισοδήματος. Στόχοι τους είναι η βελτίωση της αφομοίωσης και της αποτελεσματικότητας του συστήματος ελάχιστου εισοδήματος μέσω της κοινωνικοοικονομικής ένταξης, καθώς και της εκπαιδευτικής και της ψηφιακής ένταξης. Επιπλέον, σχεδιάζεται νέα μεταρρύθμιση στο πλαίσιο του σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (ΣΑΑ) για τη συγχώνευση, έως το τέλος του 2023, μη ανταποδοτικών παροχών γύρω από το καθεστώς ελάχιστου εισοδήματος, προκειμένου να

[244] Eurofound, Aumayr-Pintar, C. και Cantero Guerrero, M., *First responses to cushion the impact of inflation on citizens* (Πρώτες απαντήσεις για την άμβλυνση των επιπτώσεων του πληθωρισμού στους πολίτες), άρθρο, 12 Σεπτεμβρίου 2022.

βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα και η αποδοτικότητα των δημόσιων πόρων και να επικεντρωθούν στην κατάλληλη κάλυψη των ατόμων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση, καθώς και στην επάρκεια της στήριξης του εισοδήματος. Για τον σκοπό αυτόν, η ενοποίηση των παροχών λαμβάνει υπόψη, αφενός, τις διαρθρωτικές ανάγκες των νοικοκυριών με παιδιά και των ατόμων με αναπηρία και, αφετέρου, τη σύνδεση της στήριξης του εισοδήματος με την ενεργό αναζήτηση εργασίας για ένταξη και την αποφυγή «παγίδων φτώχειας». Στη **Λετονία**, σύμφωνα με το ΣΑΑ, μια μεταρρύθμιση έως τις αρχές του 2023 αποσκοπεί στη θέσπιση μιας ενιαίας και τεκμηριωμένης μεθοδολογίας υπολογισμού και ενός συστήματος ετήσιας τιμαριθμικής αναπροσαρμογής του εγγυημένου ελάχιστου εισοδήματος, ώστε να επιτευχθεί το κατώτατο όριο του 20 % του διάμεσου εισοδήματος. Στη **Ρουμανία**, η κυβέρνηση τροποποίησε νόμο για την αύξηση του κοινωνικού δείκτη αναφοράς, που αποτελεί τη βάση για τον καθορισμό των ποσών των διαφόρων παροχών, συμπεριλαμβανομένων των παροχών ανεργίας και της κοινωνικής πρόνοιας, και την τακτική τιμαριθμική αναπροσαρμογή του με το μέσο ετήσιο ποσοστό πληθωρισμού που ξεκίνησε τον Μάρτιο του 2022. Στη **Βουλγαρία**, ως μεταβατική μεταρρύθμιση μέχρι να εφαρμοστεί η πλήρης αναθεώρηση του ελάχιστου εισοδήματος που προβλέπεται στο ΣΑΑ, θεσπίστηκε τροποποίηση του νόμου με σκοπό τη σταδιακή αύξηση της επάρκειας και της κάλυψης του συστήματος ελάχιστου εισοδήματος μέσω υποχρεωτικών αυξήσεων των συντελεστών ΔΜΕ (διαφοροποιημένου ελάχιστου εισοδήματος) για όλες τις ομάδες-στόχους. Η **Κροατία** αύξησε το βασικό ποσό της εγγυημένης ελάχιστης παροχής σε 1 000 HRK και βελτίωσε επίσης την κάλυψη, ιδίως για τα νοικοκυριά με παιδιά, όπως είχε προγραμματιστεί στο ΣΑΑ. Στη **Λιθουανία**, έχει τεθεί σε εφαρμογή μια μικρή βελτίωση της επάρκειας της βασικής κοινωνικής παροχής, σε συνδυασμό με αυξημένη προσβασιμότητα στις αντισταθμίσεις του κόστους θέρμανσης με βάση τους πόρους, σε συνδυασμό με την τροποποίηση ΣΑΑ του νόμου για τις κοινωνικές υπηρεσίες, με σκοπό να βελτιωθεί η ποιότητα της κοινωνικής φροντίδας μέσω ενός νέου συστήματος διαπίστευσης. Στη **Μάλτα**, οι δικαιούχοι κοινωνικής πρόνοιας λαμβάνουν την πλήρη προσαρμογή για το κόστος ζωής, αντί των δύο τρίτων της αποζημίωσης όπως προηγουμένως. Επιπλέον, θα θεσπιστεί νέα διαδικασία για την παροχή βοήθειας σε άτομα χωρίς σταθερή διεύθυνση προκειμένου να λάβουν κοινωνική πρόνοια. Στις **Κάτω Χώρες**, ένα μέτρο αύξησης του ορίου ηλικίας στα 27 έτη θα μπορούσε να συμβάλει στον μετριασμό του αυξανόμενου κινδύνου φτώχειας για τους γονείς όταν τα παιδιά τους ηλικίας άνω των 21 ετών εξακολουθούν να ζουν μαζί τους και να αποφευχθεί η έλλειψη στέγης στους νέους. Η **Ελλάδα** έχει εφαρμόσει αυξήσεις σε μόνιμα μέτρα στήριξης του εισοδήματος που στοχεύουν νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος, μεταξύ άλλων στο επίδομα θέρμανσης και στο επίδομα στέγασης των φοιτητών πανεπιστημίου που σπουδάζουν μακριά από την πόλη καταγωγής τους. Επιπλέον, στο μέλλον, ο ΜΑΑ θα στηρίξει, μεταξύ άλλων, την ένταξη στην αγορά εργασίας των δικαιούχων του εγγυημένου ελάχιστου εισοδήματος, των ατόμων με αναπηρία, των Ρομά και των προσφύγων στην Ελλάδα.

Τα περισσότερα κράτη μέλη παρείχαν οικονομική στήριξη σε εκτοπισθέντα άτομα από την Ουκρανία, παρέχοντάς τους πρόσβαση σε βασικά πακέτα κοινωνικής πρόνοιας που ισχύουν για τους υπηκόους της χώρας ή τους νομίμως διαμένοντες μετανάστες. Σε ορισμένες περιπτώσεις παρασχέθηκε πρόσβαση σε συστήματα ελάχιστου εισοδήματος, για παράδειγμα στη **Γερμανία, την Εσθονία, τη Λιθουανία, την Ουγγαρία, την Πορτογαλία** και **τη Σλοβακία**. Ορισμένα κράτη μέλη, όπως για παράδειγμα **η Αυστρία, η Ισπανία, η Φινλανδία, η Γαλλία, οι Κάτω Χώρες** και **η Σουηδία**, έχουν παράσχει στα εκτοπισθέντα άτομα από την Ουκρανία πρόσβαση σε επιδόματα για τους αιτούντες άσυλο, ενώ σε άλλα κράτη μέλη, όπως **η Βουλγαρία, η Τσεχία, η Ιταλία και το Λουξεμβούργο**, έχουν θεσπιστεί παροχές που απευθύνονται ειδικά σε αυτά. Η **Πολωνία** παρείχε και τα τρία είδη στήριξης. Σύμφωνα με τη χαρτογράφηση των πολιτικών του Eurofound σχετικά με τους πρόσφυγες από την Ουκρανία, από την έναρξη του πολέμου και έως τα μέσα Ιουνίου, καταγράφηκαν

συνολικά 144 πολιτικές, οι οποίες αφορούσαν κυρίως την πρόσβαση στη στέγαση (19 %), την εκπαίδευση (13 %), την υγειονομική περίθαλψη (8 %) και την κοινωνική προστασία (6 %), καθώς και την πρόσβαση στις αγορές εργασίας και τις ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας (22 %).

Η πανδημία ανέδειξε την ανάγκη εκσυγχρονισμού των κοινωνικών υπηρεσιών. Οι κύριες προκλήσεις είναι η τυποποίηση ή η επέκταση του χαρτοφυλακίου υπηρεσιών και η βελτίωση της ποιότητας των κοινωνικών υπηρεσιών, καθώς και η ενίσχυση της ολοκληρωμένης προσφοράς υπηρεσιών και παροχών. Ορισμένες από τις μεταρρυθμίσεις που σχετίζονται με τους τομείς αυτούς ξεκίνησαν κατά τη διάρκεια ή μετά τα πρώτα κύματα της πανδημίας COVID-19 και ορισμένες υποστηρίζονται από τον μηχανισμό ανάκαμψης και ανθεκτικότητας. Για παράδειγμα, η **Βουλγαρία** εξέδωσε νέο διάταγμα σχετικά με την ποιότητα των κοινωνικών υπηρεσιών (επίσης μέρος του ΣΑΑ), μεταξύ άλλων σε σχέση με τα προσόντα του εργατικού δυναμικού. Η **Ισπανία** συνέχισε την προετοιμασία της μεταρρύθμισης που αποσκοπεί στον καθορισμό, σε εθνικό επίπεδο, ενός εγγυημένου ελάχιστου κοινού χαρτοφυλακίου κοινωνικών υπηρεσιών και ποιοτικών προτύπων για τη μείωση των ανισοτήτων όσον αφορά το είδος, το επίπεδο και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Η **Κροατία** και η **Λιθουανία** επεκτείνουν το χαρτοφυλάκιο των κοινωνικών υπηρεσιών, ενώ οι πρώτες περιλαμβάνουν βελτιώσεις της πρόσβασης και του συντονισμού των κοινωνικών υπηρεσιών, καθώς και εγγύηση για ένα ελάχιστο κοινό χαρτοφυλάκιο υπηρεσιών και κοινά πρότυπα για την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών σε ολόκληρη τη χώρα. **Η Κύπρος** και η **Κροατία** επικεντρώνονται στην ενίσχυση της ολοκληρωμένης παροχής υπηρεσιών μέσω της ενίσχυσης της διεπιστημονικής προσέγγισης και της ολοκληρωμένης παροχής υπηρεσιών και οφελών, αντίστοιχα. Η **Λιθουανία** εισήγαγε ένα νέο είδος κοινωνικής υπηρεσίας προληπτικής και προορατικής προβολής για τον εντοπισμό δυνητικά κοινωνικά ευάλωτων οικογενειών και ατόμων που διατρέχουν κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού.

Η πρόσβαση στην κοινωνική προστασία βελτιώθηκε σε ορισμένα κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένων των εργαζομένων με άτυπη απασχόληση και των αυτοαπασχολούμενων, σύμφωνα με τα εθνικά σχέδια (που υποβλήθηκαν το 2021) για την εφαρμογή της σύστασης του Συμβουλίου του 2019 σχετικά με την πρόσβαση στην κοινωνική προστασία[245]. Ενώ η έκτακτη στήριξη του εισοδήματος ή η προσωρινή χαλάρωση των τυποποιημένων κανόνων επιλεξιμότητας (ή αύξηση των ποσών των παροχών) που θεσπίστηκε κατά τη διάρκεια της πανδημίας καταργήθηκαν σταδιακά σε πολλά κράτη μέλη στα τέλη του 2021 ή στις αρχές του 2022, θεσπίστηκαν διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που επεκτείνουν την πρόσβαση στην κοινωνική προστασία. Το ΣΑΑ της **Κύπρου** περιλαμβάνει μεταρρύθμιση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, με στόχο την επέκταση της κάλυψης στους αυτοαπασχολούμενους και στις άτυπες μορφές απασχόλησης (όπως τα άτομα που εργάζονται μέσω πλατφορμών), ενώ η **Πολωνία** σχεδιάζει, στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ, να επεκτείνει τις υφιστάμενες υποχρεωτικές κοινωνικές ασφαλίσεις και να βελτιώσει την κάλυψη, ιδίως των συμβάσεων αστικού δικαίου από συνταξιοδοτική ασφάλιση, καθώς και ασφάλιση ατυχημάτων. Αρκετά κράτη μέλη εξετάζουν την επάρκεια των συντάξεων για τους αυτοαπασχολούμενους με την αύξηση των ποσοστών εισφορών, όπως η **Λετονία** (με τη θέσπιση επίσης ελάχιστης βάσης εισφορών) και η Ισπανία, η οποία θέσπισε το 2022 τη μεταρρύθμιση του συστήματος εισφορών των αυτοαπασχολούμενων στο πλαίσιο του ΣΑΑ. Η **Γαλλία** θέσπισε νόμο (στα τέλη του 2021) με μέτρα που αποσκοπούν στην αύξηση του

[245] Βλ. πλαίσιο 5 του πυλώνα: Πρόσβαση σε επαρκή κοινωνική προστασία στην ΚΕΑ 2022 και στα εθνικά σχέδια που αναφέρονται σε αυτήν.

επιπέδου των συντάξεων για τους βοηθούς των γεωργών, και η **Φινλανδία** υπέβαλε τον Ιούνιο του 2022 πρόταση σχετικά με την ανάπτυξη της ασφάλισης συντάξεων για τους αυτοαπασχολούμενους, η οποία θα συζητηθεί και θα εγκριθεί από το Κοινοβούλιο σε αυτό το στάδιο.

Διάφορα μέτρα αφορούν την πρόσβαση σε παροχές ανεργίας, ιδίως για τους εργαζομένους με άτυπη απασχόληση. Το ΣΑΑ της **Ισπανίας** περιλαμβάνει μεταρρύθμιση του συστήματος στήριξης της ανεργίας (έως το τέλος του 2022) με σκοπό να καλύψει ορισμένα από τα κενά κάλυψης, να παρατείνει τη μέγιστης διάρκεια και να απλουστεύσει το σύστημα. Από τον Μάρτιο του 2022 και μετά, η Ισπανία παρείχε επίσης σε εργαζομένους με μόνιμης/ασυνεχούς απασχόληση ηλικίας άνω των 52 ετών πρόσβαση σε μη ανταποδοτικές επιδοτήσεις ανεργίας. Τέλος, η πρόσβαση σε παροχές ανεργίας με συνεισφορά χορηγήθηκε (από τον Οκτώβριο του 2022) σε οικιακούς βοηθούς μετά την επικύρωση της σύμβασης της ΔΟΕ για τους οικιακούς βοηθούς και τα μέτρα εφαρμογής. Η **Ιταλία** βελτίωσε την πρόσβαση σε παροχές ανεργίας για τους εργαζομένους με άτυπη απασχόληση, ιδίως με την παράταση της μέγιστης περιόδου χρηματικής παροχής σε περίπτωση αναγκαστικής απόλυσης σε εργαζομένους με άτυπη σύμβαση εργασίας (DIS-COLL) στους 12 μήνες. Επίσης, για τον σκοπό αυτό, τα τακτικά (CIGO και FIS) και έκτακτα (CIGS) συστήματα για τους εργαζόμενους που δεν καλύπτονταν προηγουμένως κατέστησαν πιο γενναιόδωρα και πιο προσβάσιμα για να συμπεριληφθούν οι ασκούμενοι και οι κατ' οίκον εργαζόμενοι.

Έχουν ληφθεί ορισμένα μέτρα για τη στήριξη των αυτοαπασχολουμένων με ειδική εισοδηματική στήριξη ή συστήματα αντικατάστασης, σε περίπτωση, για παράδειγμα, άδειας μητρότητας ή πατρότητας ή άλλων προσωρινών περιόδων ανεργίας. Μετά τη λήξη του συστήματος προσωρινής εισοδηματικής στήριξης (TOZO 5), οι αυτοαπασχολούμενοι μπορούν να καταστούν επιλέξιμοι για στήριξη του εισοδήματος στις **Κάτω Χώρες** στο πλαίσιο του μονιμότερου συστήματος (Bbz). Η **Αυστρία** επέκτεινε (έως τον Μάρτιο του 2022) το σύστημά της αναπλήρωσης του εισοδήματός και στους αυτοαπασχολούμενους χωρίς υπαλλήλους που διέκοψαν τις δραστηριότητές τους λόγω της νόσου COVID-19 και κατέστησε προσβάσιμο το ειδικό ταμείο αντιξοότητας για άτομα που δεν στηρίζονται από τα υφιστάμενα μέτρα (ιδίως νέους αυτοαπασχολούμενους, ελεύθερους επαγγελματίες, εργαζόμενους στον πολιτιστικό τομέα, άτομα με πολλαπλές συμβάσεις μερικής απασχόλησης). Η **Γαλλία** χαλάρωσε το 2022 τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση στους αυτοαπασχολούμενους του επιδόματος εισοδήματος σε περίπτωση διακοπής δραστηριότητας (σε ισχύ από το 2019). Τέλος, στο πλαίσιο του διατάγματος για την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής (Ιούνιος 2022), οι νέοι κανονισμοί σχετικά με την άδεια μητρότητας, την άδεια πατρότητας και τη γονική άδεια στην **Ιταλία** περιλαμβάνουν το δικαίωμα ημερήσιας αποζημίωσης για τις αυτοαπασχολούμενες γυναίκες κατά τις περιόδους πριν από τον τοκετό (σε περίπτωση επιπλοκής)· περιλαμβάνει επίσης το δικαίωμα γονικής άδειας για τους αυτοαπασχολούμενους πατέρες. Στο **Λουξεμβούργο**, καταρτίστηκε νομοσχέδιο (Ιούνιος 2022) από την κυβέρνηση και εισήχθη στο κοινοβούλιο με στόχο τη θέσπιση παροχών πατρότητας για τους αυτοαπασχολούμενους.

Σε ορισμένες χώρες έχουν ληφθεί νέα μέτρα για τη βελτίωση της κοινωνικής προστασίας των επαγγελματιών που δραστηριοποιούνται στον πολιτιστικό τομέα. Οι εν λόγω επαγγελματίες ήταν μεταξύ των ομάδων που δεν καλύπτονταν επαρκώς από την κοινωνική προστασία κατά τη διάρκεια της νόσου COVID-19, λόγω του συνδυασμού ενός ειδικού καθεστώτος εργασίας και μειωμένων δυνατοτήτων εργασίας. Τα δικαιώματά τους σε επιδόματα ανεργίας ή προσωρινή στήριξη του εισοδήματος παρατάθηκαν κατά την περίοδο 2021-22 στην **Εσθονία**, το **Λουξεμβούργο**, την **Ισπανία** και τη **Γαλλία**, ενώ η **Γερμανία** έλαβε μέτρα για τη διατήρηση της ασφαλιστικής κάλυψης των αυτοαπασχολούμενων

καλλιτεχνών με την επιδότηση των εισφορών τους. Είναι σημαντικό ότι η **Πορτογαλία** θέσπισε νέο καθεστώς για τους επαγγελματίες του πολιτιστικού τομέα και ειδικό ταμείο κοινωνικής ασφάλισης για αυτούς.

Ορισμένες χώρες έχουν θεσπίσει μέτρα για τη στήριξη της πρόσβασης όλων των εργαζομένων στην υγειονομική περίθαλψη. Στο **Λουξεμβούργο**, η κυβέρνηση υπέβαλε πρόταση καθολικής υγειονομικής περίθαλψης τον Οκτώβριο του 2021 προκειμένου να προσφέρει πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη μέσω ασφάλισης υγείας σε κάθε ευάλωτο άτομο που διαμένει στη χώρα αλλά δεν είναι συμβεβλημένο. Η πρόταση βρίσκεται επί του παρόντος στο Κοινοβούλιο. Από τις αρχές του 2022 οι εργοδότες στη **Γερμανία** πρέπει να αναφέρουν αν οι συμβασιούχοι εργαζόμενοι ορισμένου χρόνου δεν καλύπτονται από ασφάλιση υγείας. Όσον αφορά τις παροχές ασθένειας, η **Ιρλανδία** ενέκρινε νομοσχέδιο (το οποίο δεν έχει ακόμη ψηφιστεί από το Κοινοβούλιο) που παρέχει ελάχιστο επίπεδο προστασίας σε χαμηλόμισθους, οι οποίοι ενδέχεται να μην έχουν δικαίωμα σε σύστημα εταιρικού επιδόματος ασθενείας. Η **Εσθονία** και **η Λετονία** επέκτειναν την κάλυψη του επιδόματος ασθενείας σε όλους τους εργαζομένους.

Τα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει διαρθρωτικά, στοχευμένα μέτρα για τα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος ή τα φτωχά νοικοκυριά για τη στήριξη της πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες, σύμφωνα με την αρχή 20 του πυλώνα. Για τη στήριξη της πρόσβασης σε βασικές ενεργειακές υπηρεσίες, ιδίως τα συνηθέστερα διαρθρωτικά μέτρα περιλαμβάνουν εισοδηματικά οφέλη, μειωμένα τιμολόγια, επιδοτήσεις και προστασία από απαγορεύσεις και αποσυνδέσεις και μπορούν να συμβάλουν στην άμβλυνση των επιπτώσεων των αυξήσεων των τιμών. Ωστόσο, πέραν αυτών, έχουν εγκριθεί έκτακτα μέτρα για την αντιμετώπιση των κορυφώσεων στις τιμές της ενέργειας, όπως αναλύεται στο πλαίσιο 7 του πυλώνα.

Στο πλαίσιο των σημερινών αυξήσεων του κόστους ζωής, μεταξύ άλλων στους λογαριασμούς υπηρεσιών κοινής ωφελείας, ορισμένα κράτη μέλη εφαρμόζουν προληπτικά μέτρα για την προστασία των μισθώσεων και τη μείωση των τιμών της ενέργειας, παρότι η μεγάλη πλειονότητά τους δεν είναι επαρκώς στοχευμένη. Για παράδειγμα, στην **Ισπανία** οι εξώσεις που πλήττουν ευάλωτους ενοικιαστές αναστέλλονται έως τις 31 Δεκεμβρίου 2022 και η αύξηση του ετήσιου μισθώματος περιορίζεται στο 2 %. Επιπλέον, η εγγύηση βασικών παροχών (ύδρευση, αέριο, ηλεκτρικό ρεύμα και τηλεπικοινωνίες) που ισχύει για τα ευάλωτα νοικοκυριά έχει παραταθεί έως τις 31 Δεκεμβρίου 2022. Τέλος, η κυβέρνηση έχει λάβει διάφορα μέτρα για τον περιορισμό των δαπανών ενέργειας και την προστασία της παροχής ενέργειας, συμπεριλαμβανομένων ενός κοινωνικού κουπονιού ηλεκτρικού ρεύματος για ευάλωτους καταναλωτές και της απαγόρευσης διακοπής της παροχής ηλεκτρικού ρεύματος σε άτομα που διατρέχουν κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού. Η **Λετονία** εισήγαγε προσωρινές αυξήσεις του στεγαστικού επιδόματος στον πληθυσμό χαμηλού εισοδήματος για να αντισταθμίσει τις αυξήσεις του ενεργειακού κόστους κατά την περίοδο θέρμανσης 2022-2023, σε συνδυασμό με μερική αντιστάθμιση των λογαριασμών ενέργειας για όλους τους καταναλωτές. Στη **Λιθουανία**, το κράτος επιστρέφει μέρος των δαπανών ενέργειας για όλες τις οικογένειες, ενώ η **Ρουμανία** περιορίζει τις τιμές του ηλεκτρικού ρεύματος και του φυσικού αερίου. Η **Ιρλανδία** χορηγεί επίσης πίστωση 600 EUR σε τρεις δόσεις για όλους τους οικιακούς καταναλωτές ηλεκτρικού ρεύματος. Επιπλέον, οι δικαιούχοι του επιδόματος καυσίμου (θέρμανσης) θα λάβουν εφάπαξ πληρωμή ύψους 400 EUR τον Νοέμβριο, ενώ περισσότερα άτομα θα δικαιούνται το εν λόγω επίδομα από τον Ιανουάριο του 2023. Στην **Ελλάδα**, τα προσωρινά μέτρα που εφαρμόστηκαν για την αντιστάθμιση των πληθωριστικών πιέσεων περιλαμβάνουν επίδομα ύψους 250 EUR για συνταξιούχους χαμηλού εισοδήματος, μη ασφαλισμένους ηλικιωμένους και δικαιούχους παροχών αναπηρίας, καθώς και πρόσθετη δόση του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος και

του επιδόματος τέκνου (τα μέτρα αυτά εφαρμόστηκαν τον Απρίλιο του 2022 και προβλέπεται να εφαρμοστούν επίσης τον Δεκέμβριο του 2022).

Σε αρκετά κράτη μέλη τέθηκαν σε εφαρμογή μεταρρυθμίσεις για την αντιμετώπιση της παιδικής φτώχειας, μεταξύ άλλων στον τομέα της γονικής άδειας και της προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας, σύμφωνα με την αρχή 11 του πυλώνα (Φροντίδα και στήριξη των παιδιών) και τη σύσταση του Συμβουλίου για τη θέσπιση ευρωπαϊκής εγγύησης για τα παιδιά. Η επέκταση της προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας ήταν το συνηθέστερο είδος μεταρρύθμισης. Το ΣΑΑ της **Ισπανίας** προβλέπει τη δημιουργία τουλάχιστον 60 χιλιάδων δημόσιων θέσεων προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας για παιδιά ηλικίας κάτω των 3 ετών έως το τέλος του 2024. Η **Ελλάδα**, η **Ιταλία**, η **Σλοβακία** και η **Κύπρος** αναμένεται επίσης να αυξήσουν την παροχή παιδικής φροντίδας. Η **Τσεχία** εξασφάλισε σταθερή χρηματοδότηση για τις ομάδες παιδιών μετά τη λήξη της στήριξης από το ΕΚΤ, ενώ η **Μάλτα** και η **Σλοβενία** επέκτειναν τα δικαιώματα χρήσης δωρεάν παιδικής φροντίδας. Σύμφωνα με το οικείο ΣΑΑ, η **Λιθουανία** δρομολόγησε έρευνα που αφορά τη σκοπιμότητα της ανάπτυξης υποδομών προσχολικής εκπαίδευσης στους δήμους. Στη **Δανία,** η κυβέρνηση ενέκρινε τη θέσπιση νέων ελάχιστων κανόνων για την παιδική φροντίδα, από το 2024. Μέσω του ΣΑΑ, η **Ρουμανία** θα δημιουργήσει, θα εξοπλίσει και θα θέσει σε λειτουργία 412 συμπληρωματικές υπηρεσίες για την αύξηση της ικανότητας και της ποιότητας του συστήματος προσχολικής εκπαίδευσης έως το 2024, το οποίο προβλέπεται να εξυπηρετεί περίπου 20 000 παιδιά από μειονεκτούντα περιβάλλοντα.

Ορισμένα κράτη μέλη αύξησαν τις παροχές για παιδιά και οικογένειες. Τα εν λόγω μέτρα, μολονότι αποτελούν διαρθρωτικές αλλαγές στα υφιστάμενα συστήματα, μπορούν να βοηθήσουν τις οικογένειες να μετριάσουν τις επιπτώσεις της αύξησης των τιμών και των πληθωριστικών πιέσεων στην τρέχουσα κατάσταση. Η **Αυστρία**, **η Λετονία**, η **Λιθουανία, η Ρουμανία** και η **Σλοβακία** αύξησαν τα ποσά των υφιστάμενων καθολικών επιδομάτων τέκνων, η **Βουλγαρία αύξησε τη** φορολογική ελάφρυνση για τέκνα και η **Ιταλία** θέσπισε μηνιαίο γενικό αφορολόγητο ποσό για όλα τα εξαρτώμενα τέκνα. Τα επίπεδα των στοχευμένων παροχών στην **Αυστρία**, τη **Βουλγαρία** και την **Ισπανία**, καθώς και εκείνα που αφορούν το επίδομα τοκετού και υιοθεσίας στη **Μάλτα** αυξήθηκαν. Θα υπάρξει διπλό επίδομα τέκνου (επιπλέον 140 EUR ανά παιδί) στην Ιρλανδία, ενώ τα άτομα που λαμβάνουν το επίδομα εργαζόμενης οικογένειας θα λάβουν εφάπαξ πληρωμή ύψους 500 EUR τον Νοέμβριο του 2022.

Η παροχή πρόσθετης στήριξης του εισοδήματος στα άτομα με αναπηρία και στις οικογένειές τους συζητήθηκε σε αρκετά κράτη μέλη, σύμφωνα με την αρχή 17 του πυλώνα (Ένταξη ατόμων με αναπηρία). Η **Κροατία** έχει θεσπίσει τροποποίηση της νομοθεσίας για την αγορά εργασίας με σκοπό τον καθορισμό των όρων χορήγησης οικονομικής βοήθειας σε ανέργους με αναπηρία. Η **Λιθουανία** έχει εγκρίνει αύξηση του ποσού του πρόσθετου επιδόματος τέκνου, το οποίο περιλαμβάνει τα παιδιά με αναπηρία, και ενέκρινε επίσης, τον Ιούλιο του 2021, νέο νόμο για τη χορήγηση πρόσθετων παροχών σε άγαμους ηλικιωμένους και άτομα με αναπηρία. Η **Μάλτα** έχει θεσπίσει σειρά μέτρων για τη βελτίωση της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία σε κοινωνικές παροχές και την αύξηση των επιλέξιμων ποσών, μεταξύ άλλων για τους φροντιστές ατόμων με σοβαρή αναπηρία. Παροχές αναπηρίας διατίθενται επίσης σε διάφορα κράτη μέλη για εκτοπισθέντα άτομα από την Ουκρανία, μεταξύ των οποίων, για παράδειγμα, **στην Κροατία, την Κύπρο, την Εσθονία, τη Γαλλία, την Ιρλανδία, τη Λιθουανία, την Ισπανία και** την **Πολωνία.**

Πολλά κράτη μέλη έχουν θεσπίσει μέτρα για την ανάπτυξη των απαραίτητων υπηρεσιών σε επίπεδο κοινότητας για τη στήριξη της ανεξάρτητης διαβίωσης των

ατόμων με αναπηρία. Τα εν λόγω μέτρα λαμβάνονται στο πλαίσιο της αποϊδρυματοποίησης και σύμφωνα με τις δεσμεύσεις που έχουν αναληφθεί στο πλαίσιο της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Η **Βουλγαρία** υλοποιεί πιλοτικό έργο με σκοπό την ανάπτυξη του συστήματος ανάδοχης φροντίδας και υπηρεσιών σε επίπεδο κοινότητας για την αποϊδρυματοποίηση των παιδιών, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών με αναπηρία, και σε συνεργασία με τη UNICEF. Επιπλέον, έχει δεσμεύσει 41,6 εκατ. EUR στο πλαίσιο του ΕΚΤ+ έως το 2026 για την ανάπτυξη κοινωνικών υπηρεσιών που απευθύνονται σε παιδιά από ευάλωτες ομάδες και παιδιά με αναπηρία, από την προσχολική φροντίδα έως την παροχή συμβουλών και τη διαμεσολάβηση για την αγορά εργασίας. Περίπου 40 000 παιδιά ηλικίας κάτω των 18 ετών αναμένεται να επωφεληθούν από την εν λόγω επένδυση. Στο πλαίσιο του ΣΑΑ, η **Ελλάδα** έχει εγκρίνει μέτρα για την ανάπτυξη προγραμμάτων προσωπικής βοήθειας, τα οποία θα δοκιμάσει πιλοτικά στην περιφέρεια Αττικής σε διάστημα 2 ετών. Η **Κροατία** έχει εγκρίνει εθνικό σχέδιο για την ενιαιοποίηση των ευκαιριών για άτομα με αναπηρία για την περίοδο 2021-2027, το οποίο αποσκοπεί στη μείωση του αριθμού των ατόμων με αναπηρία σε υπηρεσίες μακροχρόνιας στέγασης μέσω της ανάπτυξης υπηρεσιών σε επίπεδο τοπικής κοινότητας. Το **Βέλγιο** (Βαλονία) ενέκρινε στρατηγική αποϊδρυματοποίησης στο πλαίσιο του ΣΑΑ. Ομοίως, η **Ρουμανία** έχει αναλάβει τη δέσμευση στο ΣΑΑ να προχωρήσει σε μεταρρύθμιση που αποσκοπεί στην προώθηση της διαδικασίας αποϊδρυματοποίησης για τα άτομα με αναπηρία.

Αρκετά κράτη μέλη έχουν προγραμματίσει επενδύσεις και έχουν θεσπίσει νέα μέτρα για τη βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτή και κοινωνική στέγαση, ιδίως για τις ευάλωτες ομάδες, με σκοπό την πρόληψη και την καταπολέμηση της έλλειψης στέγης, σύμφωνα με την αρχή 19 του πυλώνα (στέγαση και βοήθεια για τους άστεγους). Στο **Βέλγιο**, η κυβέρνηση της Βαλονίας δεσμεύτηκε στο ΣΑΑ να κατασκευάσει τουλάχιστον 700 κοινωνικές κατοικίες με υψηλές περιβαλλοντικές επιδόσεις, να κατασκευάσει και να προσαρμόσει χώρους για στέγαση χωρίς αποκλεισμούς που θα εξυπηρετούν άτομα με αναπηρία και ηλικιωμένους, καθώς και να δημιουργήσει νέους χώρους υποδοχής για ευάλωτες ομάδες. Στο οικείο ΣΑΑ, η **Ισπανία** σχεδιάζει να κατασκευάσει τουλάχιστον 20 000 νέες κατοικίες που θα διατίθενται για τους σκοπούς κοινωνικής μίσθωσης ή σε προσιτές τιμές και θα συμμορφώνονται με τα κριτήρια ενεργειακής απόδοσης. Η **Λετονία** αναπτύσσει, στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ, στρατηγική για την προετοιμασία έργου κατασκευής κατοικιών με χαμηλό ενοίκιο στις περιφέρειες. Η **Πορτογαλία** χρησιμοποιεί χρηματοδότηση από τον μηχανισμό ανάκαμψης και ανθεκτικότητας για την ενίσχυση της προσφοράς οικονομικά προσιτής και κοινωνικής στέγασης. Στο πλαίσιο των δεσμεύσεων του ΣΑΑ, τον Ιούνιο του 2022 η **Ρουμανία** ενέκρινε την εθνική στρατηγική για τη στέγαση που θα εφαρμοστεί έως το 2050, με έναν από τους τέσσερις πυλώνες ειδικά για τη στέγαση χωρίς αποκλεισμούς, με σκοπό να βελτιωθούν οι συνθήκες διαβίωσης των ευάλωτων ομάδων, μεταξύ άλλων των άτυπων οικισμών. Αυτό θα συμπληρωθεί με επενδύσεις στην κατασκευή κατοικιών για ευάλωτους νέους. Η **Γαλλία** θέσπισε νόμο που θεσπίζει νέα υποχρέωση για τους ιδιοκτήτες ακινήτων όσον αφορά την ανακαίνιση κατοικιών και παρέχει πρόσθετη στήριξη στα φτωχότερα νοικοκυριά, ενώ η **Μάλτα** έχει θεσπίσει επιδοτήσεις για διαρθρωτικές προσαρμογές των επικίνδυνων κατοικιών. Η **Λιθουανία** έχει θεσπίσει νομοθετικές τροποποιήσεις για την αύξηση της προσβασιμότητας στην κοινωνική στέγαση και τη στήριξη οικογενειών με τρία ή περισσότερα παιδιά, μονογονεϊκών οικογενειών με παιδιά και ατόμων με αναπηρία. **Η Ισπανία, η Ιταλία** και **η Μάλτα** θέσπισαν μέτρο φορολογίας και/ή επιδόματος στέγασης για τη στήριξη των νέων που ζουν ανεξάρτητα, ενώ η Ισπανία θέσπισε επίσης μηνιαίο επίδομα ύψους 250 EUR για νέους χαμηλού έως μεσαίου εισοδήματος, με διάρκεια ισχύος δύο ετών. Το **Λουξεμβούργο** θέσπισε νομοθετικές μεταρρυθμίσεις για την αναθεώρηση διαφόρων ατομικών στεγαστικών ενισχύσεων και για την απλούστευση και τη βελτίωση της διαφάνειας και της προσβασιμότητας των εν λόγω

μεμονωμένων ενισχύσεων, συμπεριλαμβανομένης μεταρρύθμισης για την τόνωση της δημιουργίας οικονομικά προσιτής στέγασης σε δημόσια ιδιοκτησία. Τέλος, στη **Σουηδία**, η κυβέρνηση έχει αποφασίσει να θεσπίσει μια εθνική στρατηγική για τους αστέγους με εκτεταμένες πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση του φαινομένου των αστέγων κατά την περίοδο στρατηγικής 2022-2026. Ειδικά στεγαστικά επιδόματα έχουν θεσπιστεί σε αρκετά κράτη μέλη, για παράδειγμα **στη Γερμανία, την Εσθονία, την Ιρλανδία, τη Λιθουανία, τις Κάτω Χώρες**, **την Ισπανία, την Πολωνία, τη Σλοβενία** και **τη Σλοβακία**, για εκτοπισθέντα άτομα από την Ουκρανία που επωφελούνται από προσωρινή προστασία (και ενδεχομένως για ιδιοκτήτες κατοικιών οι οποίοι διαθέτουν τα σπίτια τους σε εκτοπισθέντα άτομα), ενώ άλλα κράτη μέλη, όπως για παράδειγμα η **Ιρλανδία** και η **Λετονία**, έχουν επεκτείνει τα στεγαστικά επιδόματα που είναι ήδη διαθέσιμα σε εκτοπισθέντα άτομα από την Ουκρανία.

Ορισμένα κράτη μέλη έχουν λάβει πρόσθετα μέτρα για τη βελτίωση της πρόσβασης στη στέγαση, ιδίως για τα άτομα με αναπηρία και, ως εκ τούτου, στηρίζουν την αυτόνομη διαβίωσή τους. Για παράδειγμα, η **Λιθουανία** έχει εισαγάγει τροποποιήσεις στην εθνική της νομοθεσία για τη βελτίωση της πρόσβασης σε κοινωνική στέγαση για συγκεκριμένες ευάλωτες ομάδες, μεταξύ άλλων για τα άτομα με αναπηρία. Το **Λουξεμβούργο** έχει αναθεωρήσει τα πρότυπα για την προσβασιμότητα σε κατοικίες, ώστε να επιτευχθεί σταδιακή αύξηση της στέγασης, προσαρμοσμένη στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία. Τα νέα μέτρα, τα οποία θα τεθούν σε εφαρμογή από τον Ιούλιο του 2023, προβλέπουν τη δημιουργία γνωμοδοτικού συμβουλίου για την προσβασιμότητα, το οποίο θα επιτρέπει την ενεργό συμμετοχή των ενδιαφερόμενων προσώπων. Η Αρχή Στέγασης **της Μάλτας** προσφέρει εναλλακτική σε ασφαλιστήριο συμβόλαιο ζωής για άτομα τα οποία, λόγω προηγούμενων ιατρικών παθήσεων ή αναπηρίας, δεν μπόρεσαν να αποκτήσουν ασφαλιστήριο συμβόλαιο τέτοιου είδους και, ως εκ τούτου, δεν ήταν σε θέση να γίνουν ιδιοκτήτες κατοικίας.

Τα περισσότερα μέτρα συνταξιοδοτικής πολιτικής που εγκρίθηκαν κατά τη διάρκεια του περασμένου έτους αποσκοπούσαν στη διασφάλιση της επάρκειας των συντάξεων, σύμφωνα με την αρχή 15 του πυλώνα (σχετικά με το εισόδημα ηλικιωμένων και συντάξεις). Στο πλαίσιο των αυξήσεων του κόστους ζωής, αρκετά κράτη μέλη (η **Ισπανία** και η **Λιθουανία** στα οικεία ΣΑΑ, καθώς και **η Βουλγαρία, η Μάλτα, η Ρουμανία** και **η Σλοβενία**) έλαβαν μέτρα για την προσαρμογή της αξίας των συνταξιοδοτικών παροχών θεσπίζοντας ή προσαρμόζοντας τους κανόνες τιμαριθμικής αναπροσαρμογής και/ή προχωρώντας σε ad hoc αυξήσεις. Η **Γερμανία** και η **Εσθονία** έλαβαν μέτρα για την προστασία των συνταξιούχων χαμηλού εισοδήματος μέσω της ενίσχυσης των βασικών ή των ελάχιστων συντάξεων, ενώ **η Λετονία, η Μάλτα** και **η Ρουμανία** εισήγαγαν συμπληρωματικά μέτρα που απευθύνονται σε συνταξιούχους χαμηλού εισοδήματος. Η **Μάλτα** ενίσχυσε τις συντάξεις επιζώντων για χήρες. Η **Εσθονία**, η **Λετονία** και η **Μάλτα** εισήγαγαν αλλαγές στη φορολογία των συντάξεων, ιδίως αυξάνοντας τις φοροαπαλλαγές για συνταξιοδοτικές παροχές. Για να καταστήσει τα συνταξιοδοτικά της συστήματα πιο συμπεριληπτικά, η **Μάλτα** άρχισε να αναγνωρίζει τις συνταξιοδοτικές εισφορές που καταβάλλονται από μικρότερη ηλικία. Σε σύγκριση με τα προηγούμενα έτη, λιγότερες συνταξιοδοτικές μεταρρυθμίσεις αφορούσαν την ηλικία συνταξιοδότησης. Η **Ισπανία,** στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ, ενέκρινε μεταρρύθμιση με την οποία τροποποιεί τις κυρώσεις για την πρόωρη συνταξιοδότηση και αυξάνει τα κίνητρα για καθυστέρηση της συνταξιοδότησης, ενώ η **Ιταλία** αποφάσισε να παρατείνει τις προσωρινές διόδους πρόωρης συνταξιοδότησης για ορισμένες κατηγορίες.

Ενώ η πανδημία COVID-19 βρισκόταν σε εξέλιξη το 2021 και στις αρχές του 2022, ορισμένα κράτη μέλη ξεκίνησαν μεταρρυθμίσεις για την προαγωγή ανθεκτικότερων

συστημάτων υγείας, σύμφωνα με την αρχή 16 του πυλώνα (πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη), στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ[246]. Οι πρόσφατες μεταρρυθμίσεις στον τομέα της υγείας αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις που δημιούργησε η πανδημία, όπως η βελτίωση των ικανοτήτων στον τομέα της δημόσιας υγείας. Η **Γερμανία** συνέχισε να ενισχύει σταδιακά τις ψηφιακές ικανότητες των λειτουργιών δημόσιας υγείας στο σύστημα υγείας της. Η **Κύπρος** σχεδιάζει να εφαρμόσει παρόμοια λύση έως τον Μάρτιο του 2023. Η **Ισπανία** ενέκρινε τον Ιούνιο του 2022 μια νέα στρατηγική για τη δημόσια υγεία, η οποία επαναπροσδιορίζει το πολιτικό και θεσμικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση κρίσεων. Η **Δανία** έλαβε μέτρα για να εξασφαλίσει το κατάλληλο επίπεδο αποθηκευτικής ικανότητας για φάρμακα κρίσιμης σημασίας. Η πανδημία έχει επίσης μετατοπίσει την πολιτική προς την πρόληψη. Για παράδειγμα, η **Ελλάδα** ξεκίνησε την εφαρμογή του εθνικού της προγράμματος πρόληψης για τη δημόσια υγεία «Σπύρος Δοξιάδης». Η **Ισπανία** σημείωσε πρόοδο όσον αφορά τις εκστρατείες πρόληψης και τις ενισχυμένες πολιτικές πρόληψης στο πλαίσιο της πρόσφατα εγκριθείσας στρατηγικής για τη δημόσια υγεία. Άλλες πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση περισσότερων παγκόσμιων προκλήσεων στον τομέα της υγείας περιλάμβαναν την έγκριση του **τσεχικού** εθνικού ογκολογικού προγράμματος για την περίοδο 2022-2030 και τη θέσπιση από την **Πορτογαλία** ενός νομοθετικού διατάγματος για την ψυχική υγεία τον Δεκέμβριο του 2021. Στο ίδιο πνεύμα, η **Ελλάδα** καταβάλλει προσπάθειες για μεταρρυθμίσεις στον τομέα της ψυχικής υγείας, με τα πρώτα αποτελέσματα να αναμένονται έως το τέλος του 2022. Ορισμένα κράτη μέλη επικεντρώθηκαν στη συνολική αναθεώρηση των εθνικών στρατηγικών για την υγεία. Η προγραμματισμένη χαρτογράφηση των αναγκών υγειονομικής περίθαλψης σε εθνικό επίπεδο από τη **Βουλγαρία** θα τροφοδοτήσει την αναθεώρηση του στρατηγικού της πλαισίου για τον τομέα της υγείας, που ξεκίνησε με την έγκριση της στρατηγικής για την ψυχιατρική περίθαλψη για την περίοδο 2021-2030, και η **Γαλλία** άρχισε να εφαρμόζει την εθνική στρατηγική για τον μετασχηματισμό του συστήματος υγείας. Η **Λετονία** θα εφαρμόσει έως τα μέσα του 2023 μια ευρεία μεταρρύθμιση προκειμένου να προετοιμάσει το έδαφος για ολοκληρωμένη περίθαλψη και επιδημιολογικά ασφαλή υγειονομική περίθαλψη, με τη στήριξη κατάλληλων επενδύσεων σε υποδομές υγείας. Η **Φινλανδία**, η **Ιταλία** και η **Λιθουανία** αναδιοργανώνουν τα οικεία συστήματα υγειονομικής περίθαλψης για να βελτιώσουν την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη σε τοπικό επίπεδο. Με σημαντική κατανομή πόρων στο ΣΑΑ, καθώς και με ειδικό πρόγραμμα για την υγεία για την περίοδο 2021-2027, η **Ρουμανία** δεσμεύτηκε να ενισχύσει την ανθεκτικότητα του συστήματος υγείας επενδύοντας σε σύγχρονες νοσοκομειακές υποδομές για την κατοχύρωση της ασφάλειας των ασθενών, σε συνδυασμό με πολλαπλά μέτρα για τη βελτίωση της πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι προσπάθειες πολιτικής επικεντρώθηκαν στην πρωτοβάθμια υγειονομική περίθαλψη, μεταξύ άλλων στο πλαίσιο των ΣΑΑ. Η **Εσθονία**, η **Ισπανία και** η **Πορτογαλία** ενέκριναν μεταρρυθμίσεις στην πρωτοβάθμια υγειονομική περίθαλψη, με σκοπό να εκσυγχρονιστεί ο τομέας μέσω της ψηφιοποίησης, να βελτιωθεί η πρόσβαση σε ανεπαρκώς εξυπηρετούμενες περιοχές και να ενισχυθεί ο ρόλος της πρωτοβάθμιας υγειονομικής περίθαλψης. Η **Ιρλανδία** άρχισε να εφαρμόζει τα κοινοτικά δίκτυα υγείας, τα οποία θα τεθούν σε λειτουργία έως το τέλος του 2022, και επέκτεινε τις δωρεάν υπηρεσίες γενικής ιατρικής για παιδιά έως την ηλικία των επτά ετών. Η **Σλοβακία** θέσπισε νέα νομοθεσία για τη δημιουργία δικτύου παρόχων πρωτοβάθμιας υγειονομικής περίθαλψης σε εθνικό επίπεδο. Τα κράτη μέλη επιδιώκουν επίσης την ενίσχυση του

[246] Στην παρούσα και στις επόμενες δύο παραγράφους, όλα τα μέτρα που σχετίζονται με την υγεία αποτελούν μέρος του ΣΑΑ του συγκεκριμένου κράτους μέλους, εκτός από το πρόγραμμα προπτυχιακών σπουδών του Λουξεμβούργου.

εργατικού δυναμικού στον τομέα της υγείας. Η **Εσθονία**, η **Λετονία** και η **Ρουμανία** θα εγκρίνουν ειδικές στρατηγικές για τους ανθρώπινους πόρους στον τομέα της υγείας. Άλλες χώρες στοχεύουν συγκεκριμένα στην κατάρτιση και τη διάθεση περισσότερων επαγγελματιών στον τομέα της υγείας μέσω των εκπαιδευτικών τους συστημάτων. Τον Οκτώβριο του 2021 το **Λουξεμβούργο** εγκαινίασε ένα νέο προπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών γενικής ιατρικής και η **Πολωνία** έλαβε νομοθετικά μέτρα για να προσελκύσει περισσότερους φοιτητές στις ιατρικές σχολές. Το ΣΑΑ σε κράτη μέλη, όπως το **Λουξεμβούργο** και η **Μάλτα**, περιλαμβάνει επίσης μέτρα για τη δημιουργία εργαλείων για τη βελτίωση του σχεδιασμού του εργατικού δυναμικού στον τομέα της υγείας. Οι δράσεις περιλαμβάνουν επίσης ευρύτερες οργανωτικές πτυχές της υγείας. Η **Αυστρία** δημιουργεί ένα δίκτυο κοινοτικών νοσηλευτών, διευρύνοντας τον ρόλο τους ως συντονιστών περίθαλψης και στον τομέα της πρόληψης. Η **Μάλτα** καταβάλλει προσπάθειες για την καλύτερη ένταξη των αλλοδαπών εργαζομένων στον τομέα της υγείας. Οι **Κάτω Χώρες** εργάζονται για τη δημιουργία διαρθρωτικού αποθεματικού για το εργατικό δυναμικό στον τομέα της υγείας.

Τα κράτη μέλη επιδιώκουν να αποκομίσουν οφέλη από την ψηφιοποίηση, προάγοντας την ολοκληρωμένη περίθαλψη, συχνά στο πλαίσιο ευρύτερων μεταρρυθμίσεων, μεταξύ άλλων στο πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων στην πρωτοβάθμια υγειονομική περίθαλψη, καθώς και στο πλαίσιο των οικείων ΣΑΑ. Ο ψηφιακός μετασχηματισμός του συστήματος υγείας βρίσκεται σε εξέλιξη στη **Γερμανία**, μετά την έναρξη ισχύος ειδικού νομικού πλαισίου έως τα μέσα του 2021, και στην **Πορτογαλία**, συμπεριλαμβανομένων της αναβάθμισης των δικτύων τεχνολογίας πληροφοριών και της εφαρμογής νέων λειτουργιών για την τηλεϋγεία και την τηλεπαρακολούθηση έως το τέλος του 2022. Πιο στοχευμένες λύσεις περιλάμβαναν μια λειτουργική μονάδα τηλεϊατρικής που αναπτύχθηκε από το **Λουξεμβούργο**, η οποία θα τεθεί σε λειτουργία έως τον Μάρτιο του 2023. Τον Δεκέμβριο του 2021 η **Λιθουανία** θέσπισε νόμο για τη δευτερογενή χρήση των δεδομένων υγείας, και η **Κροατία** σχεδιάζει να αναπτύξει ένα κεντρικό σύστημα πληροφοριών για την υγεία με σκοπό την αξιοποίηση του δυναμικού των δεδομένων υγείας. Το νέο σύστημα ePharmacy της **Ιρλανδίας**, το οποίο στηρίζεται επίσης από τον ΜΑΑ, θα βελτιώσει την ορατότητα της χρήσης φαρμάκων και του κόστους και, ενδεχομένως, θα καταστήσει δυνατή τη χρήση εργαλείων ηλεκτρονικής συνταγογράφησης στα νοσοκομεία και, μέσω αυτού, θα διευκολύνει την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη.

Αρκετά κράτη μέλη επιδιώκουν μεταρρυθμίσεις και επενδύσεις στη μακροχρόνια περίθαλψη για την επέκταση της κατ' οίκον φροντίδας και των υπηρεσιών σε επίπεδο τοπικής κοινότητας, τη βελτίωση της ποιότητας της περίθαλψης, καθώς και των συνθηκών εργασίας στον τομέα, σύμφωνα με την αρχή 18 του πυλώνα (μακροχρόνια φροντίδα). Ορισμένα από τα μέτρα αυτά συνδέονται με μεταρρυθμίσεις και επενδύσεις που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο των εθνικών σχεδίων ανάκαμψης και ανθεκτικότητας. Η **Ρουμανία** και η **Βουλγαρία** σχεδιάζουν μεταρρυθμίσεις για την ανάπτυξη υπηρεσιών σε επίπεδο κοινότητας ή την επέκταση των υπηρεσιών κατ' οίκον φροντίδας, για παράδειγμα μέσω της κατάρτισης του προσωπικού και της επέκτασης των κινητών υπηρεσιών κατ' οίκον φροντίδας. Στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ, η **Λιθουανία** βελτιώνει την πρόσβαση στη μακροχρόνια φροντίδα, δημιουργώντας κέντρα μακροχρόνιας ημερήσιας φροντίδας και κινητές ομάδες. Η **Βουλγαρία**, η **Πορτογαλία και** η **Ισπανία** επενδύουν στα οικεία συστήματά μακροχρόνιας φροντίδας στο πλαίσιο των οικείων ΣΑΑ προκειμένου να εκσυγχρονίσουν τις υποδομές και τις υπηρεσίες μακροχρόνιας φροντίδας και να τα προσαρμόσουν στο νέο μοντέλο μακροχρόνιας φροντίδας που είναι περισσότερο προσανατολισμένο στη φροντίδα σε επίπεδο τοπικής κοινότητας. Στο πλαίσιο του οικείου ΣΑΑ, η **Εσθονία** έχει ορίσει επίσημα την έννοια της μακροχρόνιας φροντίδας. Επιπλέον, η Εσθονία αύξησε σημαντικά τους μισθούς των εργαζόμενων στον τομέα της φροντίδας, με

χρηματοδότηση μέσω της αύξησης της τιμής των υπηρεσιών φροντίδας. Για τη βελτίωση της ποιότητας της περίθαλψης, η **Σουηδία** έχει λάβει μέτρα για τη δημιουργία εθνικού κέντρου ικανοτήτων για τη φροντίδα ηλικιωμένων και η **Ισπανία** εφαρμόζει μια μεταρρύθμιση που επικεντρώνεται, μεταξύ άλλων, στην ενίσχυση της ποιότητας των υπηρεσιών φροντίδας.